

ROČNÍK SEDMÝ

* ZÁŘÍ 1924 *

ČÍSLO PRVNÍ

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ
A POLITICE

VYDALA ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ V PRAZE

„ŽIVOT“ vychází 1. dne v měsíci kromě prázdnin v Praze. PŘED-
PLATNĚ pro VII. ročník „Života“: 30 Kč pro nestudenty,
20 Kč pro studenty. REDAKCE a ADMINISTRACE v Praze II., Voršílská 1.
— Reklamace se zasílají do administrace v Praze. —

OBSAH ČÍSLA 1.:

Dr. Karel Vrátný: Lyrická apologie nacionalismu. — *Jean Carrère:* Ty jsi Petr. — *Dr. J. Krlín:* Římská otázka a vzrůst papežství. — *Otto Albert Tichý:* Per aspera ad astra. — Co život dal. — Umění.

**RUKOPISY a DOPISY pro redakci zasílány buďtež na
adresu: J. Krlín, 10. Barákova, Vršovice.**

Redakční a administrační:

Naši odběratelé jistě prominou, že korespondence prázdninová nemohla být vždy ihned vyřizována, poněvadž administrátor nemohl z venkova do Prahy dojíždět častěji než každých 14 dní. Dovolí nám však vyslovit prosbu, aby při dotazech, přáních, reklamacích atd. vždy byla přesně a čitelně psána zpáteční adresa a sice taková, na jakou jest „Život“ posílán.

Snad nám nemají za zlé, že jsme ke konci min. ročníku udělali generální pořádek a rozeslali výtahy z účtů. Sháníme peníze, jak můžeme; Č. L. A. nepracuje vlastně pro nic jiného, než pro „Život“, na který ročně doplácí téměř 20.000 Kč. Jest pro nás bolestno uvážiti, že pasivita časopisu je zavíněna se strany odběratelů častým opomíjením zaplacení předplatného; dluhují nám téměř 50.000 Kč! Že takovýmito finančními nesnázemi časopis velmi trpí, jest samozřejmo. — Staly-li se některé omyly v rozeslaných výpisech z účtů, což při takovém množství jistě se dá omluvit, nechť nás P. T. odběratelé laskavě upozorní; administrátor ochotně vysvětlí vše, jak již v mnoha případech učinil.

Upozorňujeme, že do tohoto čísla byly vloženy složenky. (Cena ročníku je 30 Kč, pro studenty 20 Kč.) Rovněž vkládáme korespondenční lístky s prosbou, aby naši odběratelé nelífovali chvilky času a padesátí haléřů a sdělili nám adresy těch, jimž by mohl být „Život“ poslán na ukázkou. —

Administrátor.

MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL: „ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ.“
ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: Dr. JOSEF KRLÍN. TISKLA: ČESKOSLOVANSKÁ
AKCIOVÁ TISKÁRNA V PRAZE.

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ A POLITICE

ROČNÍK SEDMÝ

Karel Vrátný:

LYRICKÁ APOLOGIE NACIONALISMU.

Lidové Listy uveřejnily v 297 čís. loňského ročníku nepodepsaný článek „Německému kněžstvu“. Článek vzbudil nelibost jednoho vynikajícího politika lidové strany a ovšem také nelibost některých Němců, kteří se písemně obrátili na redakci L. L. a vinili z autorství řečeného článku mne. Patrně proto, že již jindy jsem nejedním článkem projevils své národní smýšlení vzhledem k Němcům, usedlým v našich zemích. Poněvadž se předpokládá, že já, jako katolický kněz, bych si měl vésti ve svém psaní o zdejších Němcích jinak, patrně snáselivěji (po případě své články uveřejňovali latinsky, česky a německy, neboť to by byl asi po přání dnešních zdejších Němců případný výraz národní snáselivosti v Československé republice), prohlašuji, že ne jednou, chtěje přemýšleli a psáti o těch věcech, prosil jsem upřímně Pána Boha za dar spravedlivého nazírání. Připouštím ovšem, že cít národní, mocný v mé duši od dětství, může býti kamenem úrazu i dobré vůli. Mne nikdy neopouští lítost z toho, že do naší vlasí vešli cizinci, nezapomínám na doby Boleslavů a Břetislavů a Soběslavů, kteří úsilovně hájili nepodlehlosti naší země, chápu Spytihněva II., který káže všem Němcům vyjít ze země, dovedu uvěřiti pozdní lítosti Přemysla Otakara II., cítím hněv „Dalimilův“, lituji, že naši předkové v 15. a 16. stol. tak rychle zapomínali na ohnivě svolání prvních „husitů“ proti Němcům, rozumím pozdní žalosti Balbínově, a když zazní první tóny predehry Smetanovy Libuše, vyskočil bych ze sedadla a zapomínaje na své doby, chtěl bych popadnouti mlat a s Bodrci a Lufici a dávnými svými předky táhnouti na západ a zaháněti Němce. Němci arci nikdy nechápali, proč vlastně se jim Slované tak vzpírají, a nechápou nebo nechťejí to chápati ani dnes. Jindy jsem připomenul, jak i Němcům, které sluší pokládati za dobré katolíky, nejenom pokřesťanování, nýbrž také poněmčování slovanských krajů jest z á s l u h o u německých klášterů, německých biskupů a německých světců. (Viz Buchbergrův Kirchliches Handleksikon.) V našich zemích nechťejí Němci chápati, že sem přišli jako cizí lid, hledající tu svého zisku, lid sice ve 13. a jistou měrou také v 17. stol. sem volaný, jako se volávají řemeslníci a dělníci, aby někomu v j e h o domě a n a j e h o polích pracovali, ale zároveň jako lid, který přišel proto, že hledal především svého živobyčí, svého zisku, sice

by sem nebyl vůbec přicházel. Naše země jim poskytly materiální výhody, začezť arci oni podle povahy svého plemene se — snad bezděky — snažili, potlačiti domácí obyvatelstvo. Kdo nám bude chfíti vytykáti, že v minulosti jsme se tomu bránili, pohříchu ne tak usilovně a vytrvale, jak bylo potřebí, a že se tomu bráníme i dnes, ale pohříchu dosud ne tak usilovně a opravdově, jak nás vyzývala a dosud ještě vyzývá doba tak příhodná, jak se v dějinách již asi sotva kdy vyskytne? Němcům snad je těžko vmyslíti se v naše postavení. Národ tak veliký, tak výbornými vlastnostmi opatřený, nemusí se nikdy báti o svou existenci. Kdyby se ztratili všichni Němci mimo hranice dnešního Německa, Němci zůstanou velikým a mocným národem, jenž beze strachu může mysliti na svou národní budoucnost. My však, jakožto národ o mnoho menší, národ povahy méně tvrdé, podnikavé, solidní a vytrvalé, musíme se v sousedství velikého národa stále báti o svou budoucnost. Proto musíme, chceme-li žíti a žíti národním životem plným a čestným, ustavičně se vzpírati, musíme se nufiti k jakémusi výboji, tak jako obyvatelé krajů, jež zaplavuje mohutná řeka, musí pracovati proti řece, musí ji hrázemi, regulacemi, po případě odváděním jejích vod do jiných řečišť zatlačovati co možná nejdále od svých pozemků. Řeka však pracuje jen svou přirozenou hojností, přirozeným spádem, aniž je třeba uměle jí pomáhati k zaplavování a rozrývání a odnášení pozemků. Taková je asi naše národní situace vzhledem k Němcům téměř od počátku našich dějin. Mohl by se tedy nestranný Němec diviti našemu vzpírání? My jistě nemyslíme na Němce v jejich mezích jednak historických jednak těch, které zaujali tak, že by bylo šílenstvím chfíti je odfamtud vypuzovati. Ale v historických mezích svých zemí chceme přirozeně býti pány a netrpěti, aby cizí obyvatelstvo bylo stálým nebezpečstvím naší národní existenci. Již nejednou jindy měl jsem příležitost poukazovati na falešná stanoviska, s nichž někteří našinci pohlížejí na zdejší Němce. Pochází to ovšem asi hlavně odtud, že množství našinců zvyklo posledním rakouským poměrům tak velice, že se z nich živou mocí nedovedou vymaniti, jako ovšem jim zvykli také Němci. A tak našinci, jakoby tomu nevěřili, že se obnovil český stát, stále se chtějí s Němci o něčem smlouvatí a vyrovnávatí a stále jim nabízetí ruce a archy, aby si na ně psali svá přání či své diktáty — Němci pak, když se po převratu vzpamatovali, provozují touž politiku, kterou provozovali za posledních let Rakouska. Jako Cato kdysi každou řeč v senátě končival známým: *Ceterum autem censeo Carthaginem esse delendam*, tak mně se zdá, že spravedlivě jako dobrý křesťan mohu volati znovu a znovu: „Dejte Němcům a jiným cizincům v naší republice všecko, čeho jest jim skutečně třeba pro jejich potřeby náboženské a kromě toho to, k čemu jsme zavázáni smlouvou Saint-Germainskou. Ale mimo to nic! Nevím, zdali byli Němci tak štedří k pozňanským a slezským Polákům, k Lužickým Srbům a k Dánům. A Poláci byli ve své zemi a Dánové i Srbové byli ve své zemi! Němečtí páni se pohoršovali pro článek „Německému kněžstvu“, který jim byl chauvinistický. My Češi jsme měli a máme dosud mnoho příčin k pohoršování. Kdežto v Praze řada farářův „svědomitě“ (blázínkové!) udávala do Seznamu duchovenstva, že na farnosti týnské a svatojindřišské a svatohavelské atd. je řeč česká a německá a tak pomáhali dávatí Praze jakýsi česko-německý nátěr, při Liberci, kde bylo asi 26 českých tříd a patrně tedy veliké množství českých rodin, musilo se tisknouti, že je tam řeč německá. Těm starým poměrům, které byly jen výsledkem dlouhého odstrkování našeho jazyka v naší zemi, nemohou Němci odvyknouti a proto se jim asi zdá chauvinismem, když se jim z českých far píše česky (ačkoliv bych za to nic nedal, že dosud většina českých farářů koresponduje s faráři v poněmčených a smíšených krajích německy), a když pisatel onoho článku v L. L. si troufá tvrditi, že by vláda republiky měla faráře v německých osadách

donutí, aby úřadovali, alespoň v přenesené působnosti, česky. Ovšem by také s naší strany musilo přestatí to nadbíhání Němcům, které se na př. projevuje nedávným oznámením, že státní statistický úřad vydá úplný místopis naší republiky česky a německy. Jsou to snad protestantské vlivy v statistickém úřadě?

Němci, ani mnozí Češi nechtějí chápati, že máme míti v těle národní čest. Zajisté je němčina řeč světová, zajisté může mnoha našim lidem býti užitečná jak v povolání tak pro vzdělání, ale tím není řečeno, že má požívatí v naší zemi týchž práv jako naše řeč, původní i nynější řeč našeho státu. Německým stěžovatelům by neškodilo trochu skromnosti a lásky a úcty k našim citům, a trochu vážného přemýšlení o tom, jak se sem dostali a čím tu vlastně byli a mají býti. Ať se nechlubí miliony. Ve Spojených státech jsou jich také miliony, ale zdá se, že je nenapadne tlačiti se tam do vlády a mluvíti o jazykovém právu a jiných takových věcech. Ať se nechlubí svým zdejším průmyslem a obchodem — to všecko jim velikou měrou vzkvetlo jen z našeho odstrkování a kdyby třeba bylo vzkvetlo jen z jejich píle, vzkvetlo přece z naší historické půdy, z bohatství našich krajů a často z práce našich dělníků. Na nás nyní jest, abychom přírodních bohatství své země využívali nejen k plnění pokladen republiky většími nebo menšími kapkami z kapes německých průmyslníků, nýbrž také k materiálnímu sesilování domácího českého obyvatelstva, aby dovedlo také po této stránce odpírati přirozené výbojnosti německého živlu a jej co možná zaflačováti tak, aby se nám stával menším a menším nebezpečenstvím.

Bylo by mnoho povídati také o jazykových poměrech v oblasti církevní. Zdá se mi, a myslím, že právem, že českým kněžím nelze vytýkati chauvinismus, ba naopak, spíše bylo by nám lze vytýkati přílišné dobráctví, které ovšem některým pánům se zdávalo ideálním stavem. Němci arci chauvinisty nejsou — oni mají to prazvláštní německé sebevědomí, že neučíti se našemu jazyku, nesnažiti se vyhověti naší lásce k našemu jazyku, čekají od nás, že s nimi musíme mluvíti stále německy, zdá se jim nejpřirozenější věcí na světě. A tak se stává, ovšem také vinou naší, že mezi námi, v našich klášterích žijí Němci a Němkyně, které po desíti, dvaceti, třiceti letech neumějí česky a považovali by za výstředního člověka, který by se proto pohoršoval. Nynější sekretář papežské nunciatury, monsignor Arata, po nedlouhém pobytu v Čechách a jsa velice stále zaměstnán, mluví česky dosti pěkně, ale v jednom pražském ženském klášteře, osloviv starou jeptišku česky, musil jsem slyšeti: „Ich versteh' nicht böhmisch“ — po třiceti letech pobytu v Praze! A u sv. Ignáce, osloviv slovuťného kazatele pražských Němců P. Camelliho rovněž česky, opět jsem musil slyšeti: „Ich versteh' nicht böhmisch!“ A když jsem se podívil: „Tolik let jste v Praze a neumíte česky?“ bylo mi řečeno: „Já toho nepotřebuji, já tu jsem k vůli Němcům a ti čeští páni, kteří se mnou chtějí mluvíti, mluví na mne německy.“ Chápe se to, a přece nás to mrzí; mrzí nás ta neochotnost cítiti trochu s námi, a to v naší zemi, v našem státě, a mrzí nás naše vlastní bačkorovitost. Ale křesťanský Němec to nazve chauvinismem. Taková je situace v oblasti duchovenské a řeholní.

Teprve, když jsem napsal tyto řádky, sáhla mi do svědomí brněnská „Hlídka“ svým lednovým číslem (str. 24—25). Čtu tam: „V jednom novém pražském časopise hledá se (K. Vrátný) „bystrá hlava“, která by nám (asi katolíkům) objasnila poměr k národním menšinám atd. Myslím (— patrně redaktor Hlídky —), že těch bystrých hlav už k nám promluvílo dosti, z Říma i odjinud, aspoň v zásadách, z nichž jedna jest, že nacionalismus, jak jej 19. století vypěstilo, jest profikřesťanský, katolickému duchu se příčí. A duch jest, jenž oživuje! Bude-li ten v myslích dosti silný, kasuistika práva a spravedlnosti ke všem při dobré vůli snadno si už pomůže. Otázka z Evangelia:

„Kdo jest můj bližní?“ se pak sub specie aeternitatis také snadno rozřeší. Nezapomínejme, že v bojích na obranu náboženství potřebujeme spojenců mimočeských, třebaš oni ještě více potřebují nás; postavíme-li se my neb oni na půdu pouhého nacionalismu, a nepůjdeme-li svorně, prohrá věc náboženská, a my budeme hřímaři hluchým uším, že se tím poškozuje také vlast.“

Tolik „Hlídka“. Její slova by přirozeně mohla dáti podnět k dlouhým knihám nebo alespoň k dlouhým pojednáním. Dvě věci lze snad krátce odbýti. Odpověď na otázku „Kdo je můj bližní?“ neřeba hledati ani dlouho ani sub specie aeternitatis. Vímeť dávno, že naším bližním je každý člověk, přítel i nepřítel, a odpověď na otázku, kterak se má láska k bližnímu jeviti, máme v katechismu. Jde jen o to, zdali to, co by Němci v našich zemích po stránce jazykové chtěli, mohou práve m žádati (viz katechismus!) a zdali bychom to my sami za týchž historických a státoprávních předpokladů práve m žádati mohli. Není sporu o tom, že by určitý národ mohl učiniti tu oběť a z lásky k pokoji a uznávaje, jak všechno pozemské musí minouti a se skončiti, nečiní nic pro záchranu své národnosti a svého jazyku, své národní samostatnosti (neboť pracovali o to již způsobuje větší neb menší roztržky), nebrání se, „neodpíráti zlému“, pokud tím netrpí věčné spasení příslušníků toho národa, atd., ale je otázka, jestli taková oběť povinností. Řekne se jistě, že není, že národ, chce-li, má právo svého národního bytí si hájiti. Mají tedy i Němci v našich zemích to právo? Rozeznávám: Mají je tou měrou, kterou přísluší přistěhovalcům do národního již utvořeného státu — připouštím; mají je tou měrou, kterou jim přísluší na př. ve Švýcarsku, kde jsou původními obyvateli (v dobách historických d e š n í Evropy) a spoluzakladateli švýcarského státu nebo v říši německé — to popírám. Toto rozeznávání je zásadní v mém nazírání na poměr Němců v našich zemích k nám. A zdá se mi, že tak se dívali na ten poměr naši lidé. za dob Boleslavů a Břetislavů a Dalimilů“ a pisatelů přemyslovských listů do Polska i husitských provolání i Balbínů i Vaváků, takže tento obecný názor česky cítících lidí všech dob naší historie jest mnohem starší než „profikřesťanský nacionalismus, vypěstovaný v 19. stol.“, jak praví Hlídka.

Snad je to čestné pro nás Čechy, že máme tak citlivé svědomí a že tak rádi na sebe žalujeme, jak nedávno v Lidových Listech, a ne po prvé, tvrdil nějaký německý pozorovatel našich poměrů, p. Roesler-Silesius. Ale člověku to nedá a leckdy si s jakousi výčitkou řekne: „Proč nedovedeme my Češi býti tak tvrdí jako Němci a při tom tak spokojeni ve svědomí?“ Zdali pak se asi říšskoněmečtí katolíci, jejich výborní kněží a biskupové, trápili pro to, že poznaňští a slezští Poláci neměli ani jedné obecné školy polské, nemluvě o středních a o vysokých, ačkoliv jich bylo v Německu tolik jako Němců u nás, ne-li více, a ačkoliv drželi kraje původně polské a Polákům nebo nám násilnými výboji urvané? Zdali pak asi na př. v poznaňském semináři se polština uplatňovala tak jako němčina na př. dosud v pražském, a zdali pak, jestliže tam byla odsťrkována, se říšskoněmečtí katolíci Němci nad tím rmoutili a si proto činili výčitky svědomí? Ovšem nevím, proč se přiznávám, že jsou to všetečné otázky. Ale jisto jest, že my Češi bychom nemohli spáti, kdybychom se opovážili počínati si s Němci v našich zemích tak, jako si Němci počínali s Poláky a dosud počínají se Srby lužickými v zemích historicky původně polských a srbských. Naše konsistoře by si pokládaly za smrtelný hřích, kdyby chtěly s německými farními úřady v naší republice korespondovati česky, ale výborní církevní lidé v Čechách a na Moravě, Češi i Němci, před nemnoha lety spávali zcela klidně, když se z konsistoří psávalo českým farářům německy a ordinariátní listy vycházely také jen německy. Čím si to vysvětlíme? Velikou svědomitostí či nevážností k sobě samým? Nebo otupělostí na naší straně a

klidným, naprosto nepřemýšlejícím sebevědomím na druhé straně? Čtete si některé články v Buchbergrově „Kirchliches Handlexikon“, o němž jsem se zmínil již výše, a do něhož psali vrcholky německé katolické církevní učenosti (také na př. senátor Dr. Hilgenreiner), články týkající se biskupství a klášterů v krajích původně slovan-
ských dnešní německé říše, a uvidíte, s jakým gustem se tam zmiňují o germanisaci (ovšem také o pokřesťanění) oněch krajů. Jsou títo učené lidé a dobří katolíci naplnění oním „prokřesťanským nacionalismem“, zatracovaným z Říma, či jsme jím naplněni jen my, kteří se ovšem nemůžeme chlubit, že jsme někde za starými hranicemi své vlasti počesťovali původní usedlé německé obyvatelstvo, a kteří přestáváme na tom, že si chceme ve svých zemích své národní bytí zajistit, nejen tolik, aby mohlo žít, nýbrž tolik, aby se mohlo plně rozvíjet, bez rušivých vlivů cizích živlů?

Tím není řečeno, že Němci nejsou národ výborných vlastností. Každý to musí uznat, a my katolíci musíme jim závidět (v dobrém smyslu) jejich náboženskou solid-
nost, když jsou věřící, a jejich alespoň menší surovost a rouhačství, když jsou nevě-
řící. Neboť, že naši nevěřící našinci jsou ze všech národů největší a nejsurovější
rouhači a neznabozi, o tom se shodují zprávy ze všech končin světa. Ale lásku k vlast-
nímu národu, i když je zamořen takovými mravními neřestmi, povzbuzuje slovo, že
Bůh „učinil národy schopné uzdravení“. A neopovážil se Mojžíš žádat, aby raději
byl vymazán z knihy života, než aby viděl zánik svého národa? O to se arci ne-
opovážíme žádat my; ale přece si vroucně přejeme vidět svůj národ velký a samo-
statný a zajištěný na mnohé budoucí věky, i když zajišťování jeho budoucnosti budí
snad leckde neoprávněné reptání. Snad i „Hlídky“ konečně by uznala, že smlouva
Saint-Germainská dává Němcům v našich zemích dost, dle úsudků cizinců až
mnoho, a že je těžko říci, že by Němci v našich zemích měli právo na více,
tím méně, že naše republika jim vlastně (na př. ve školství) již mnohem více dává.

Jean Carrère:

TY JSI PETR.

Nemožno býti na pochybách: věčnost Říma netkví v něm samém, nýbrž má důvod
v cizí mocnosti, která zprvu bez vědomí Říma, později proti jeho vůli zvolila sídlo ve
zdech vševládného města. Řím, který nyní žije, který vidíme a který milujeme, není
tedy městem Gracchů, Caesarů a Marka Aurelia. Ten již jest dávno pohřben. Jest po-
hřben, ať jest naše přání jakékoliv, tak hluboko jako Perikleovy Atheny nebo Han-
nibalovo Kartago. Zmizel celý se svými posledními žalostnými císaři. „Vpád barbarů“,
o němž mluví Taine, ho navždy pochoval; a nikdy se již neobjevil v žádné podobě,
i když literární pohané soudí jinak. Zbývají z něho toliko zpřerážené sloupy, oblouky
zející do prázdna, chrámy se zpusťšeným sloupovým a amfiteatry, které, přetvořené
v pevnosti bouřlivým lidem středověkým, nasycují dnes jen zvědavost užaslých cizinců
a skýtají látku ku polemikám neurázlivým archeologům.

Nuže, zbývá téměř totéž v jiných městech: v Arles, Syrakusách, Agrigentě nebo
v pravědních Pompeích. Dojímají-li nás trosky Říma hlouběji, jak jsem řekl výše, toť
jednak proto, že Řím ustavičně žije a oslňuje, jednak že naše obrazotvornost, vzněco-
vaná dějinami, opráďá mrtvé kameny chomáčem snů a vzpomínek. Když snící se na-
zývá Goethe, Petrarca nebo Leopardi, jest jistě krásný, ale přece jen se brzy rozplyne.
Naše obraznost, živena několika staletími klasické literatury, stvořila v našich mozcích

předsudek, že antický Řím úplně nezašel. A kdysi tatáž obraznost, postupující a vzrůstající ze století do století, vznikla v některých šilených a pyšných nadšencích plán vzkřísiti antický Řím. Ale ani jeden z nich nedosáhl vyčteného cíle. Všichni ztroskotali, republikáni i imperialisté, i ti, kdož chtěli vyvolati Cincinna a Catona, i oni, kteří chtěli napodobovati Sullu nebo Augusta. Zaplatili to svými ubohými životy, jako chimerický Crescentius nebo obojeň Cola di Rienzi; marně dali v sázku své koruny a svá žezla jako Jindřich IV., Rudovous, Fridrich II., Karel V. a Napoleon; a sebevědomější než všichni ostatní a cíťžadosťivější, krutý Caesar Borgia zjednal si nejvýše pověst běsnící obludy.

Neboť skutečně nový prvek vnikl v základy toho, jež se mělo státi „Věčným městem“ a jím se úplně odlišuje od starého města báječných dob Romula a jeho nástupců, takže v pravém slova smyslu jest jeho opakem, „kámen“ tak nezničitelný, jako ty první byly zničitelné; bylť ty prvé mocí, kdežto druhý jest ideou: Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam — Ty jsi Petr a na té skále vzdělám církev svou.

Nuže, na Petrovi, nové skále, byla vystavěna věčná budova. Všimněme si nejdříve, kdo jest Šimon Petr a lépe pochopíme, co na něm vybudováno.

Řím jest skutečně, ať jakkoliv jej oslavili ostatní apoštolové, kteří v něm umřeli, především a podstatně „městem Petrovým“. Můžeme jej proniknouti a poznati jenom tehdy, pochopíme-li a poznáme-li toho, kterého již po dvacet století má Církev za svoji hlavu. Trvá-li instituce dva tisíce let, a je-li po těch dvou tisíci letech tak pevná, jako byla na počátku, jest nesmyslem nebo bláznovstvím přití se o její síle. Jest silná. Když po dvě tisíciletí ustavičně připomíná jméno, činy, slova, myšlenky i slabosti muže, který přinesl prvý kámen, můžeme usuzovati, že duše toho muže stále naplňuje a oživuje ono dílo, a že dále v něm žije, byť i jen sugescí téže vzpomínky vždy znova vyvolávané.

Chťel bych zde co nejvěrněji vypodobniť člověka spíše než světce, nač bych ani nestačil. Neboť žije-li v celé historii křesťanské a v historii vůbec bytost, o jejíž existenci není pochyby, bytost, která jest skutečně člověkem, a jež jistě a těžce kráčí po zemi, jest jí beze sporu Šimon z Galileje. Největší odpůrce Evangelia — myslím ty, kdož je studovali — nenapadlo nikdy zapochybovati o existenci Šimona Petra; a poslední z nich dobově, Guignebert, profesor na Sorbonně, s jistotou popisuje „mohutnou důvěřivost Petrovu“ a nesmírný vliv, jímž působil na ostatní shromážděné žáky.

Zdá se mi nemožným čísti Evangelium, a nebýti ovanut dechem lidství a prostoty, která z něho dýše, takže vývoj bytostí, o nichž se v něm mluví, se jeví velice přirozeným. Ale zvláště jednu zříme před sebou s tahy a barvami, které se vtiskují neodolatelně: Šimona Petra, jenž se stane rybářem duší. Kdyby byl býval podobný typ výmyslem obrazností člověka nebo několika lidí, shodli bychom se bez váhání, že ti lidé jsou básníky a psychology nekonečně převyšujícími Homera, Virgila, Danta, Cervantesa, Shakespeara, Goetha nebo Balzaca; neboť od Nestora nebo Odyssea až k otci Goriotovi nebo plukovníku Chabertovi, přes dona Quichotta, Hamleta a Wilhelma Meistera není osoby dokonaleji a plněji lidské nad Šimona, syna Jonášova. Jaký muž a jaký hrdina! Ano, hrdina, prostě, ale tak prostě, že nezahledáme vždy jeho heroismu; přikládali někdy dokonce některé z jeho činů přílišné vypočítavosti, kdežto naopak ve všem, co dí, ve všem, co koná, typickou vlastností muže jest rozmach, oddanost a odvaha. Ale tak dobrý při tom všem, tak kurážný, tak „dobrácký“ ve smyslu nejeťymologičtějším a nejširším toho slova, že ho musíme milovati pro něho samého ještě více než pro jeho vznešené poslání.

Častokrát jsem pročetával Evangelium a „Skutky“, v nichž se Šimon Petr tak přirozeně pohybuje, že nechci nic vědět o komentářích a exegesích, které o něm píší, i když jsou od nejsvětějších Otců církevních. Je třeba hledat a hledět na něho takového, jak ho líčí svědectví těch, kteří ho viděli a znali; a pokud se mne týče, hledal jsem ho u nich tak opravdově, že jsem ho viděl před sebou, se silnými rameny plebejce, s rukama hnědýma od vody a slunce, pohybujícího se pevným a těžkým krokem, s jeho vousem ozářeným otcovským úsměvem, s jeho umíněným čelem a hlavně těma něžnýma očima, těma dobrýma průsvitnýma očima, které se usmívají ve vráskách, jako námořníci ze Saint-Malo nebo ze Saintes-Maries de la Mer, jako ti rybáři, kteří žijí ve věčném a každodenním dobrodružství, jejichž každá myšlenka a každý pohyb jest pohybem v ideálu jako v životě.

Jak chápeme, že Ježíš ho miloval a pronikl ho ihned a miloval ho až k jeho zdánlivým chybám, ještě sympatičtější, je-li možno, než jsou jeho ctnosti. Neboť jest jasno, že Ježíš, který ho rád kárával, nejen mu odpustil několik jeho chyb; miloval ho pro jeho chyby samy, neboť dobře věděl, kolik upřímné ušlechtilosti jest skryto v tom, co my ostatní nazýváme jeho slabostmi.

Jako bych byl na břehu jezera Tiberiadského účasten výjevu, jež nám tak střizlivě popisuje Matouš! Ježíš se často procházel, rozjímaje, kolem jezera. Mluvil lidu, chudým, ženám, dětem. Jeho slova, která umrtvovala rány, musela vzbudit údiv a zvědavost zástupu a proto všichni byli k němu vábeni. Nuže, mezi těmi, kteří hleděli na něho procházejícího se, a kteří ho pohnutě pozorovali, shlédl Ježíš dva bratry, Šimona a Ondřeje, kteří nechali své sítě a šli se na něho podívat a poslechnout ho. A jednoho dne se k nim přibližuje a rozmlouvá s nimi. Evangelista Matouš sděluje nám jen poslední slova rozmluvy. Neboť víme již dávno, že Evangelia jsou jen shrnutím Kristovy historie, sugestivními závěry spíše než analytickým vypravováním, uvádějící jen, co jest nezbytno vědět. Můžeme tedy předpokládat, že Ježíš mluvil trochu déle se dvěma bratry, jejichž duši proniká: Táhal se jich na jejich život, na jejich sny, jejich touhy a konečně jim pravil:

„Následujte mne, učiním vás rybáři lidí“.

A oni ihned zanechávají své sítě a jdou za ním. Jaké krásné gesto důvěry a vzmachu a abychom užili moderního slova, jaký dojemný optimismus! Vidíme Šimona, který se první rozhoduje a Ondřeje, který jde za ním. Kam jdou? Nevědí: Ale vědí, že budou spokojeni tam, kam jdou. Hle! Ten muž má cosi božského. Již ho milují. Nemůže lhat. A jdou za ním.

A právě ten němý rozmach a optimismus budou hlavními ctnostmi Šimona, stávajícího se Petrem a právě tím výstředním optimismem a nadšením i hřeší.

Velice pěkný důkaz máme v XIV. kap. sv. Matouše.

Jest ještě u Jezera Tiberiadského po zázračném rozmnožení chlebů. Všichni se nasytili. Ježíš odesílá lid, nařizuje svým žákům, aby vstoupili do lodičky a jeli s ním na druhý břeh. Ale ať mluví svědek Matouš:

Kap. XIV., 24—33. „Lodička pak zmítala se již uprostřed moře vlnami; neboť byl vítr protivný. O čtvrté hlídce pak noční přišel k nim, jda po moři. A učeníci spařivše ho, an jde po moři, ulekli se řkouce: „Strašidlo jest to“; a vykřikli strachem. I promluvil k nim hned Ježíš, řka: „Buďte dobré mysli, já jsem to, nebojte se!“ Odpověděv pak Petr, řekl: „Pane, jsi-li to ty, rozkaž mi, ať přijdu k tobě po vodě.“ A on řekl: „Pojď!“ I sestoupil Petr z lodičky

a šel po vodě, aby přišel k Ježíšovi. Vida však vítr silný, bál se a počav fonoutí vzkřikl: „Pane, zachraň mne.“ A hned Ježíš vztáhl ruku, ujal ho a řekl mu: „Malověrný, proč jsi pochyboval?“ A jakmile vstoupili na lodičku, přestal vítr. Ti pak, kteří byli na lodičce, přistoupivše, poklonili se mu řkouce: „V pravdě Syn Boží jsi ty“

Není dojemný a zároveň roztomilý a jaksi božsky krásný ten výjev tak pítoreskní, kdy Ježíš, jist jím, zkouší odvahu svého žáka, kterého si nade všechny váží a který, jak ví, je schopen nejnáhlejšího nadšení, po němž následuje nepokoj ale tak lidský? Neboť, aniž uvažoval, vrhl se Petr do vln a spěchal k němu. Odvaha není, nemáme-li strachu, nýbrž stavíme-li se, že máme strach.

A láska Ježíšova k Petrovi ještě vzrostla, místo aby se zmenšila. Mám důkazem nádherný rozhovor, v němž Ježíš odevzdává milovanému učenníku klíče své Církve. Všichni jej známe a proto jej pouze připomínám:

„Ježíš: A čím ty mne pravíš býti?“

„Šimon: Ty jsi Kristus, syn Boha živého.“

A zde se zhlédáme v nejvznešenější stránky Šimonovy povahy. To přirozené nadšení, s nímž odchází od jezera, aniž se ohlíží; ten smělý vzmach, s nímž opouští lodičku, vydávaje se nebezpečí utopení v moři, přechází z těla na duši a na ducha a rybář vzkypěním víry a lásky se povznáší nad všechny lidi a rázem se stává nejhodnějším, by položil základy věčné budovy, již Mistr slíbil lidem.

„A já ti pravím, že jsi Petr

Přátelství Ježíšovo k tomuto žáku vznešeného srdce dosahuje zde vrchu božského záření. Je to jistě nejkrásnější posvěcení v celých lidských dějinách. A jak jest prosté! A jakou zříme vzájemnou lásku, která navždy spojuje Messiáše s apoštolem!

Ale není-li výjev další v téže kapitole stejně vznešený jako předcházející, což by bylo nemožno, je též dojemný v té zvláštní prostotě:

Sv. Matouš, kap. XVI, 21: „A od té chvíle Ježíš počal odhalovati učenníkům svým, že musí jíti do Jerusalema a mnoho vytrpěti od starších a zákoníků i velekněží a býti zabit a třetího dne vstáti zmrtvých.“

22. I pojal ho Petr stranou a počal mu domlouvati řka: „Odstup to od tebe, Pane! To se ti nestane.“

23. Ale Ježíš, obrátiv se, pravil Petrovi: „Odejdi ode mne, Saťane; pohoršením jsi mi, poněvadž nemáš na zřeteli věcí Božských, nýbrž věci lidské.“

To vyčinění Mistrovo bezprostředně po vznešeném svěcení jest rozkošné. A zde se objevuje v celé upřímné kráse činný optimism Petrův.

Byly mu právě odevzdány klíče budoucnosti. Pochopíme dojeví toho cílivého a nadšeného muže. Naplňuje ho nebeská radost. Vše se mu jeví jako azur a zlato. Slzy něžnosti se objevují v jeho očích. Jest hotov k velikým věcem.

Nuže, skoro ihned, Ježíš zjevuje svým drahým apoštolům v tichu a daleko od zástupu učenníků, co na něho čeká v jeho předurčeném umučení

Lehce pochopíme dojeví a náhlý smutek Šimona Petra: můj Bože, je to možné? Toho Mistra, tak dobrého, tak něžného, tak mladého, jehož tolik milují, vezmou, budou ho pronásledovati, bičovati a zabijí ho? Ne! Ne! To jest nemožné! Bůh toho nebude žádati

„Oh Pane, budiž to daleko od tebe! Nestane se ti nic podobného

Neboť Šimon má takovou důvěru, zvláště v tento den, že, abychom mluvili slovy naší doby, byl přesvědčen, že se vše zařídí.

A Ježíš mu odpovídá trochu tvrdě. Nazývá ho Satánem. A ubohý Šimon jest celý bez sebe. Ale Ježíš mu čte v srdci a když ho pokáral, musí mu ihned odpustit, neboť vidí, jaká láska vyvolala citlivému Šimonu ten křik odporu proti neodolatelnému.

Proto i po tom vyplnění Ježíšově nás zpravuje Evangelium, že Petr jest vždy první v obcování s Místrem.

Když v synagoze v Kafarnaum vyjevil Ježíš svým žákům nové pravdy, na něž se tolik horšili a když odcházeli řkouce:

„Tvrdá jest tato řeč: kdo ji může slyšet?“

děl, jak nám praví Evangelium sv. Jana:

Kap. VI, 68: „Ježíš dvanácti: I vy mne chcete opustit?“

69: „A Šimon Petr odvětil: Ke komu půjdeme, Pane, vždyť ty máš slova života věčného?“

70: „A uvěřili jsme; a poznali jsme, že jsi Kristus, syn Boží.“

Cítíme v tak zhuštěných větách Evangelia, že se utužuje stále větší přátelství mezi Místrem a tím, jehož můžeme již nazvat hlavou učedníků, neboť právě on beze strachu se ujímá slova, když se jedná o nějakou jemnou otázku Mistrovi. A někdy i cítíme, že ostatní, bázlivější aspoň v důvěře, ho nučí, aby za ně mluvil. Uvedu třeba místo ze svatého Matouše, v němž mluví Ježíš o chudých a bohatcích a pronáší známá slova:

„Snadněji projde velbloud dírkou jehly než bohatec vejde do království nebeského“

Učedníci jsou „velice udiveni“, dí evangelista a hubují, trochu znepokojeni bezpochyby: „Kdo tedy bude moci býti spasen?“ Ale dobrý Šimon Petr, který vidí jejich nepokoj, si vzpomíná, že jako on i oni opustili vše a šli za Ježíšem a přibližuje se, táže se ve jménu všech svého Mistra.

„My jsme opustili vše a následovali jsme tě. Jaká bude naše odměna?“

Otázka opravdu opovážlivá, neboť značí, že chtějí znáti tajemství budoucnosti. A Šimon Petr se vystavuje pokárání jako již tolikrát jindy. Ale tentokrát Ježíš mu nevyčítá. Vidí, co se děje v duši těch dobrých lidí, kteří pro něho všechno opustili, a kteří ze zvědavosti úplně lidské by rádi zvěděli, budou-li někdy trochu šťastni. A odpovídá nejen Petrovi, který mluvil, nýbrž všem vespolek a předpovídá jim budoucí slávu.

Jesus autem dixit illis.

A tak se nám Šimon všude jeví stále týž od odjezdu u Jezera až k předvečeru Umučení. Dobrý muž a statečný muž! Srdce, které vždy přetéká, duch který se vždy vzněcuje. Není možno nemilovat ho a zároveň neobdivovat. Nuže, jak bylo možné, že v nejtěžší chvíli života Mistra tento dobrosrdečný a odvážný muž se dopustil skůtku, pro který v celé historii přes vznešené jeho postavení ho budou obviňovat ze slabosti, nevďěčnosti a podlosti ti, kdož ho uctívají?

Ano, z podlosti. Všeobecným míněním o hlavě učedníků jest, že ve veliké noci Umučení, když vstoupil do paláce Kaišášova, pozbyl úplně odvahy a z pouhého strachu zapřel svého Mistra.

Jsou známy verše Malherba z první jeho básně, v níž napodobuje italského básníka Tansiliho, ze Slz svatého Petra:

Častokrát jsem pročetával Evangelium a „Skutky“, v nichž se Šimon Petr tak přirozeně pohybuje, že nechci nic vědět o komentářích a exegesích, které o něm píší, i když jsou od nejsvětějších Otců církevních. Je třeba hledat a hledět na něho takového, jak ho líčí svědectví těch, kteří ho viděli a znali; a pokud se mne týče, hledal jsem ho u nich tak opravdově, že jsem ho viděl před sebou, se silnými rameny plebejce, s rukama hnědýma od vody a slunce, pohybujícího se pevným a těžkým krokem, s jeho vousem ozářeným otcovským úsměvem, s jeho umíněným čelem a hlavně těma něžnýma očima, těma dobrýma průsvitnýma očima, které se usmívají ve vráskách, jako námořníci ze Saint-Malo nebo ze Saintes-Maries de la Mer, jako ti rybáři, kteří žijí ve věčném a každodenním dobrodružství, jejichž každá myšlenka a každý pohyb jest pohybem v ideálu jako v životě.

Jak chápeme, že Ježíš ho miloval a pronikl ho ihned a miloval ho až 'k jeho zdánlivým chybám, ještě sympatičtější, je-li možno, než jsou jeho ctnosti. Neboť jest jasno, že Ježíš, který ho rád kárával, nejen mu odpustil několik jeho chyb; miloval ho pro jeho chyby samy, neboť dobře věděl, kolik upřímné ušlechtilosti jest skryto v tom, co my ostatní nazýváme jeho slabostmi.

Jako bych byl na břehu jezera Tiberiadského účasten výjevu, jež nám tak střízlivě popisuje Matouš! Ježíš se často procházel, rozjímaje, kolem jezera. Mluvil lidu, chudým, ženám, dětem. Jeho slova, která umrtvovala rány, musela vzbudit údiv a zvědavost zástupu a proto všichni byli k němu vábeni. Nuže, mezi těmi, kteří hleděli na něho procházejícího se, a kteří ho pohnutě pozorovali, shlédl Ježíš dva bratry, Šimona a Ondřeje, kteří nechali své sítě a šli se na něho podívat a poslechnouti ho. A jednoho dne se k nim přibližuje a rozmlouvá s nimi. Evangelista Matouš sděluje nám jen poslední slova rozmluvy. Neboť víme již dávno, že Evangelia jsou jen shrnutím Kristovy historie, sugestivními závěry spíše než analytickým vypravováním, uvádějící jen, co jest nezbytno vědět. Můžeme tedy předpokládat, že Ježíš mluvil trochu déle se dvěma bratry, jejichž duši proniká: Táal se jich na jejich život, na jejich sny, jejich touhy a konečně jim pravil:

„Následujte mne, učiním vás rybáři lidí“.

A oni ihned zanechávají své sítě a jdou za ním. Jaké krásné gesto důvěry a vzmachu a abychom užili moderního slova, jaký dojemný optimismus! Vidíme Šimona, který se první rozhoduje a Ondřeje, který jde za ním. Kam jdou? Nevědí: Ale vědí, že budou spokojeni tam, kam jdou. Hle! Ten muž má cosi božského. Již ho milují. Nemůže lhat. A jdou za ním.

A právě ten němý rozmach a optimismus budou hlavními ctnostmi Šimona, stavšího se Petrem a právě tím výstředním optimismem a nadšením i hřeší.

Velice pěkný důkaz máme v XIV. kap. sv. Matouše.

Jest ještě u Jezera Tiberiadského po zázračném rozmnožení chlebů. Všichni se nasytili. Ježíš odesílá lid, nařizuje svým žákům, aby vstoupili do lodičky a jeli s ním na druhý břeh. Ale ať mluví svědek Matouš:

Kap. XIV., 24—33. „Lodička pak zmítala se již uprostřed moře vlnami; neboť byl vítr protivný. O čtvrté hlídce pak noční přišel k nim, jda po moři. A učeníci spařivše ho, an jde po moři, ulekli se řkouce: „Štáridlo jest to“; a vykřikli strachem. I promluvil k nim hned Ježíš, řka: „Buďte dobré mysli, já jsem to, nebojte se!“ Odpověděv pak Petr, řekl: „Pane, jsi-li to ty, rozkaž mi, ať přijdu k tobě po vodě.“ A on řekl: „Pojď!“ I sestoupil Petr z lodičky

Sv. Jan, kap. XIII, 36: „Řekl mu Šimon Petr: Pane, kam jdeš? Ježíš odpověděl: Kam já jdu, nemůžeš nyní za mnou jít, půjdeš však později.

37. Dí jemu Petr: Pane, proč nemohu nyní za tebou jít? Položím za tebe svůj život.

38: Ježíš odpověděl: Život svůj dáš za mne? V pravdě, pravím tobě, nezapívá kohout, dokavad mne nezapřeš třikráte.“

Petr je stále týž. Jest ještě hotov vrhnouti se vpřed. Nuže, co mu odpovídá jeho pán? Nehubuje ho. Ani se nehněvá. Varuje ho pouze před jeho neužitečnou a příliš ukvapenou horlivostí, která silou věcí se obrátí proti němu a způsobí, že zapře třikrát svého pána, jehož chce zachrániti. Ježíš ví dobře, že toto zapření nepůjde z hloubi srdce, a že víra Petrova nebude dotčena.

„Ale modlil jsem se za tebe, aby neumdlela víra tvá.“ (Sv. Luk., XII. 31.)

Ježíš jen nechce, aby ho Petr následoval a chtěl zabrániti tomu, co se musí státi:

„Kam jdu, nemůžeš nyní za mnou jít, půjdeš však později.“

A Petr zatvrzelý ve svém úmyslu nechce ustoupiti a prohlašuje:

„Pane, proč nemohu nyní za tebou jít? Položím svůj život za tebe.“

Je to týž výjev, tragičtější ještě, než jak jej líčí Matouš v kap. XV., 21—23 svého Evangelia, a jež jsem uvedl výše, když Ježíš předpovídal svoji smrt a Šimon odporoval, a když Ježíš se na něho zlobil a nazýval ho Satanem. Neboť odvážný optimismus zatvrdí Šimona až do konce a až do konce bude věřiti, že „se může vše zařídit“. To jest jeho chyba, ale jeho jediná chyba. Hledme, co se bude dít té noci, jejíž každá minuta vyváží stáletí.

(P o k r a č o v á n í.)

J. Krlín:

ŘÍMSKÁ OTÁZKA A VZRŮST PAPEŽSTVÍ.

F. Hayward napsal nedávno slova, jež uvádím na počátku této stati, poněvadž shrnují dobře poznatek neznámý tomu, kdo nesleduje soustavně vývoje římské otázky od sedmdesátých let. „Před několika lety ještě, dí, mluví v Itálii o římské otázce, znamenalo na smrt Itala urazit. Jeden z mých drahých přátel, jinoch podivuhodně zbožný, archeolog, na něhož čekala slavná budoucnost, žák profesora Horáce Maruchioho, hrdý Říman, který padl ve světové válce, Adalberto Garroni, mne zahrnul výčitkami před dvanácti lety, poněvadž jsem prostě tvrdil, co dnes uznávají všichni, že totiž otázka římská není dosud rozřešena.“ Plyne z těchto slov, že před válkou v Itálii ani katolíci nepochybovali, že není římská otázka rozřešena a že tudíž až na malé výjimky několika odvážných lidí nikdo si nedovoloval o věci diskutovat; po válce pak že se tolik změnilo mínění, že není jen možno o otázce římské mluvit, nýbrž i prováděti důkazy o nedostačitelnosti garančního zákona a vynalézati nový způsob řešení. Je to jistě změna veliká, je tím větší, že nastala v době tak krátké a bude jistě zájmem hledati její příčiny. Kdyby jen katolický tisk odsuzoval garanční zákon, nebyli bychom udiveni. Ale třeba se skutečně pozastaviti, když o jeho nedostátcích mluví i tisk liberální nebo nacionalistický. Je to znamení doby, znamení příznačné. Uvedl jsem jednu z příčin této změny v nadpisu své studie: vzrůst papežství. Poznáme ještě jiné: příchod nového pokolení; mladá Itálie různící se mnoho od Itálie liberalistické; nové uspořádání poměrů evropských a světových vůbec. Právě tyto složky a jiné ještě způ-

sobily, že po jmenování francouzského vyslance veškeren italský fisk vážně se jal posuzovati vztahy existující mezi Vatikánem a Quirinálem a shodl se, že řešení otázky římské, které učinili nadšení vůdcové v letech sedmdesátých, jest nedostatečné a pro Vatikán skutečně nepřijatelné. Jsou to důrazná slova, jejichž dosahu bychom si neuvědomili, kdybychom nepřihlíželi ke stavu předcházejících let. Když Lev XIII. po vzoru Pia IX. odsoudil garanční zákon, vrhl se na něho italský fisk jako na nepřítele Itálie. Podobně se přihodilo i Piu X., když při jedné příležitosti poukázal na jeho slabiny. A když r. 1922 promlouvá Pius XI., shoduje se mínění v tom, že Velekněz má pravdu.

Co rozumíme tím slovem: římská otázka? Zákonité uspořádání vztahů mezi Vatikánem a Quirinálem garančním zákonem, jímž papežové byli zbaveni proti své vůli vlády Říma a území, které jim náleželo. Ježto zákony byly prohlášeny proti vůli a za protestu papeže Pia IX., vznikl spor, který trvá až podnes, a bude třeba asi ještě dlouhé doby, aby spor pominul.

Garančním zákonem z 13. května 1871 byla přervána souvislost trvající deset století. Papež, který byl suverénem nejen duchovním, nýbrž i světským, měl býti zbaven suverenity teritoriální, a závislým na italské vládě, která zákonem určila spolužití obou mocností. Osoba Veleknězova prohlášena „svatou a nedotknutelnou“ (art. 1.), byla mu povolena roční renta 3,225.000 lir (art. 4.) a dovoleno mu „těšiti se — godere — z apoštolských paláců vatikánských a lateránských se všemi budovami, zahradami a územím přiléhajícím“ (art. 5.). Jak jest patrno z několika těchto artikulů, není papež svoboděn. Jest mu povolena státem roční renta, útok proti němu je trestán jako proti osobě královské (art. 2.), jest chráněn jiným suverénem. Není v pravém slova smyslu ani majitelem Vatikánu a jiných budov mu přiřčených, ježto, jak se dí výslovně v art. 5., „tyto paláce, vila di Castello Gandolfo, a vše, co k nim patří, jakož i musea, bibliotéka a umělecké a archeologické sbírky, jsou nezczizitelné“ Nerůzní se příliš tento zákon od císařského dekretu ze 17. března 1809 a jako Pius VII. i Pius IX. musil jej zamítnouti co nejvážněji a nejslavnostněji.

Dne 20. září 1870 vtrhuje skrze Porta Pia do Říma generál Raffaele Cadorna. Celá Itálie jest již sjednocena a obsazením Říma padá Papežský stát. Během historie několikrát se ho chtěli zmocniti ctižádostiví císaři neb odvážní dobrodruzi, ale vždy s větším menším nezdarem. 15. června 1798 generál Berthier prohlásil z Capitola svobodnou republiku římskou, ale ani tento akt neměl delšího trvání. 20. září 1870 nové obsazení Říma a tentokráte trvalé. Co dělá papež? Papež, který byl nezávislým vládcem v Římě, centru malého pontifikálního státu? Byli jsme po světové válce svědky, jaký osud potkal bývalé mocné císaře a krále: tráví zbývající svůj život ve vyhnanství. Měl Pius IX., nástupce svatého Petra a hlava katolické Církve římské, učiniti, co učinil Karel Habsburk či Vilém II.? Papež jest něčím více než všichni ti císařové. Jest nástupcem sv. Petra a hlavou Církve římsko-katolické. Mohl učiniti jediné, co učinil. Zavřít se do Vatikánu a protestovat. J. Carrère správně odpovídá: „Co může učiniti papež v podobném případě? Zastaví boj, jak skutečně nařizuje Pius IX., aby ušetřil svůj lid občanských rozběrů a prolévání bratrské krve. Ale v hloubi může jenom protestovati, ježto byla porušena jeho práva, která pokládá za neporušitelná; potom se spokojí s Vatikánem jako dobrovolný zajatec. Tak jedná i Pius IX.“ (De Pape 250). A po Piovi IX. ani jeden papež neopustil Vatikánu. Jejich protesty byly pokládány nepřátelským italským fiskem za akt nevlastenecký a jsou známy ostré a nespravedlivé invektivy jedné části římského fisku proti Piu IX. a Lvu XIII.,

kterí byli považováni za největší odpůrce sjednocené Itálie, odmítnuvše rázně garanční zákon. Ale ani papežové nastoupivší po Lvu XIII. nejednali jinak. Pius X. protestoval rozhořčeně r. 1903 při návštěvě francouzského presidenta Loubeta v Římě proti králi, ježto „nespravedlivě drží moc“ a po několika měsících v Motu proprio ze dne 18. prosince zdůrazňoval, že jest „povinností všech katolických žurnalistů posilovati v lidu cít a přesvědčení, že Svatá Stolica žije v nesnesitelném postavení od vniknutí světské moci; nesmí se opominouti ani jedna příležitost vhodná ku připomenutí a zaznamenání slavnostních protestů Svaté Stolicy a důvodů, které ji k nim nutí“ Stejně mluvil k pouťníkům milánským nedlouho před svou smrtí. A Benedikt XV. v encyklice *Pacem* ze dne 23. května 1920, praví, dovoluje oficielní návštěvy katolických panovníků v Římě: „Chápeme se této příležitosti a obnovujeme ze Své moci a z těchže důvodů protesty, které učinili několikrát Naši předchůdcové, puze ne důvody lidskými, nýbrž svaťou povinností.“ Dychtivě byla očekávána prvá encyklika Pia XI., který hned po zvolení projevil takovou náklonnost. Nuže Pius XI. dí v encyklice *Ubi arcano* z 23. prosince 1922: „Božský původ a povaha Naší moci, jakož i svaaté právo společenství věrných rozšířených po celém světě vyžadují, aby ta svaťa moc nebyla závislá na žádné autoritě lidské, aby nebyla podrobena zákonům lidským (i kdyby ty zákony se vydávaly za ochránce svobody římského velekněze pomocí či garancími). Vyžadují konečně, aby ta práva a ta moc byly úplně nezávislé a jevily se takovým způsobem zřejmým. Proto i My, dědic a uchovavatel myšlenky, jako i úřadu Svých předchůdců, jako oni opatření autoritou v této tak vážné otázce, obnovujeme zde protesty Svých předchůdců, pokud se týče hájení práv a důstojnosti Stolicy apoštolské, Činíme tak, ne abychom ukojili marnou ctižádostivost světské moci, o niž nejmenší péče by nám vehnala červeň ve tvář, nýbrž abychom vyplnili Svůj svaťosvaťý úkol a v myšlence, že musíme zemřít a vydati božskému soudci přísný účet ze Svých činů.“

Podtrhuji slova pronesená Veleknězem, poněvadž jasně udávají důvod, pro který se nemůže papež smířiti se stavem vyvolaným garančním zákonem a vtržením královských vojsk do věčného města. Nepudí ho důvody světské, má důvody vyšší. A právě v tom tkví veliká poříz celého problému Kdyby byl papež pouze světským vládcem, stačilo by řešení, které bylo učiněno r. 1871. Uvidíme v dalším při zkoumání různých návrhů na řešení římské otázky, navrhovaných hlavně Francouzi, jak jsou vážnými ty vyšší důvody papežů, a jak není možno přes ně lehce přejíti. A cítí dnes i v Itálii, že jsou ty důvody oprávněné a jest si toho vědom i sám Mussolini. Proto se píše o novém řešení římského problému, i když se tuší, že jest skoro nerozřešitelný. Dříve než budeme zkoumati jednotlivé návrhy dané v tom směru, všimněme si, které příčiny způsobily v duších přeměnu nazírání na garanční zákon a jeho nedostačitelnost. Jsou četné a jsou úzce spjatý s vývojem italského národa od let sedmdesátých, s vývojem náboženským, politickým i sociálním.

Mezi Quirinálem a Vatikánem je tedy napětí. Ale čas, který bývá nejlepším lékařem, ulamoval pomalu hroty tomu napětí a způsobil, že nově přicházející generace začala se dívatí kritičtěji na garanční zákon a na římskou otázku. Světová válka napomohla hojně tomu kriticismu. Itálie vstoupila r. 1915 na světové bojiště vniřně rozbitá a pramálo nadšena. Od let sedmdesátých střídali se ve vládě liberálové různých odstínů, většinou nenávidění. Válka zasáhla lid a vládnoucí třídu stojící proti sobě

v příkrém odporu. Nebylo ani vlasteneckého zápalu v širokých vrstvách, které pramálo chápaly slova o „svatém egoismu“, o dobytí Terstu, Tridentu a p. Proto vyhlášení války nebylo přijato s velikým nadšením a generální štáb jen s námahou udržoval pořádek v armádě a kázeň, která mohla být lehce rozvrácena anarchií. Válka byla v Itálii dosti nepopulární a stávala se jí tím více, čím prudší byly zkoušky a bolestnější utrpení. Ještě pravda, že r. 1916 začíná z Milána pronikat úsilí roznítili vlastenecký zápal v srdcích, ale víme, jak dlouhé bylo třeba doby a práce ještě po válce, aby neslo ovoce. Nuže, v těch chvílích pro Itálii tak těžkých projevilo kněžstvo lásku k vlasti a národu, která udivovala. Kněz byl všude, kde bolest drala srdce, byl i na frontě, kde nejednal zbaběle. Biskupové pomáhali též, kde bylo třeba. Řeholnice se obětovaly bezmezně. Marně bychom hledali u těch zástupců katolického lidu nějaké zášti k Itálii v době tak kritické. A papež, jímž byl Benedikt XV.? Pomáhal ze svých prostředků trpícím nesčetných národů a Itálie nebyla na místě posledním. Modlil se za všechny a přál si jako otec všech ukončení té hrozné války, a když jeho hlasu nebylo dbáno, mírnil bolest a utrpení, jak jen mohl. Tak by jednal nepřítel Itálie? Byl za něho považován nesvědomitým fiskem a nyní lid chápal, že jím není. Za celou válku nepronесl křivého slova proti Itálii. Rosla láska římského lidu, který byl tak nevděčným ku Piu IX., k papeži a ještě v živé paměti jásot, s jakým přivítal Řím čín Pia XI., žehnajícího Římu a světu z vnější logie svatopefrské basiliky.

Několik let před válkou byl italský lid rozdělen ve dvě skupiny. Byl organizován v syndikátech, některých sdruženích, jednak katolických, jednak socialistických. N o n e x p e d i t zabráňovalo katolíkům účastní se činně politického života, ale nezabráňovalo jim sdružovati se v syndikátech, které brzy ustavičně mohutněly, a které po odvolání n o n e x p e d i t tvořily jádro Partito Popolare. Tyto syndikáty křesťanského dělnictva, proniknuté duchem doktriny Lamennaisovy, Windhorsovy, Lacordairovy a j. podle vzorů francouzských, belgických a německých, jsou silou Itálie a mluví pro katolicismus, když nemohli mluvit politici. Po skončené válce, v době pro Itálii neméně zmítané, užil Don Sturzo těch syndikátů za základ politické strany. A ještě pozoruhodno, že tato nová strana hned při prvních volbách získala sto mandátů, což by nebylo vysvětlitelné, kdyby nebyly zapustily syndikáty kořeny velice hluboko. Lid italský ještě nesmírnou většinou věřící. Byl i uvědomován ve spolecích nejen sociálních nýbrž i náboženských. Hárala-li v něm vždy láska ke Svaté Stolicí, neuhaslá válkou a po válce ještě vzmohtněla. Měl jsem častokrát příležitost pozorovati, jak lid italský miluje papeže a byl jsem dojat. Tato láska se zčistila a pronikajíc stále více lid měnila i jeho nazírání.

Zmínil jsem se již výše o probouzejícím se nacionalismu. Začal jej rozněcovati Benito Mussolini ve svém listě „Popolo d'Italia“ a fascio, které založil r. 1920., jsou silně nacionalistickou organizací. Zdálo by se, že právě on bude největším odpůrcem Vatikánu a zatím vidíme opak. Mládež a inteligence, která tvoří dnes základ fascismu, nejen není nepřátelskou Vatikánu, nýbrž přeje si, aby co nejdříve byl rozřešen a odstraněn spor trávající přes padesát let mezi dvěma mocnostmi. Působí zde jistě silné důvody politické, ale jistě ne v řadě poslední působí změna, která se v posledních patnácti letech udála v duších italské inteligence a i lidu. Itálie procházela od lhostejného liberalismu k víře a byla zasáhnuta i u inteligence. I když nebyl ten vývoj tak rychlý, byl přece znatelný a jím si vysvětlíme, že italská inteligence začala spravedlivěji posuzovati duchovní moc, jakou ještě papežství, a že se odvážila kritiky i garančního zákona, který byl dlouho pokládán za nedotknutelný, a který byl dílem stejně vlasteneckých nadšenců let sedmdesátých a následujících. Byla objektivnější

než pokolení dřívější a nestrannější, nejen jednalo-li se o otázky týkající se Vatikánu, nýbrž o otázky náboženské vůbec.

Nelze popírat, že po válce vliv papežství vzrostl, a že jeho moc jest veliká. Papež jako hlava největší společnosti, církve, jest ctěn jak katolíky tak nekatolíky. Papežství jest duchovní moc jedinečné síly, toho jest si vědoma mladá Itálie, toho si byla vědoma i Francie, když posílala v květnu 1921 svého vyslance k Vatikánu. Dne 29. května, deset dní po jmenování Jonnarfa vyslancem u Svaté Stolicе, napsal „Messaggero“, list strany demokratické, stať, která vzbudila v Itálii veliký zájem. Píše, že všechny státy mají svého zástupce u Vatikánu i Anglie, a že „politika zastoupení u Svaté Stolicе zvíťezila ve všech zemích, ať jest orientace jejich vnitřní politiky jakákoliv. Jen jedna země není zastoupena, ač její zájmy, které musí hájiti, udržovati a zachovati, nejsou nižší než zájmy států ostatních a pro které má velikou váhu politika Kurie. Jest tím státem Itálie.“ V dalším útoči pisatel na tajnou diplomacii italskou, která „nevidí, jaké vážné následky může míti pro Itálii ono nezastoupení. Bojí se znovu projednávatí problém, který považuje za rozřešený; problém, který po padesát let nemohl býti zkoumán, poněvadž s druhé strany každé takové zkoumání bylo pokládáno za pojeť profinářodní. Nuže, z mnoha znamení soudíme, že se tento problém přetvořil; a přetvořil tak, že jest možno jednati dnes o něm beze strachu, že by mohla pozbyti Itálie na své prestiži. Myslíme, pokračuje, že Itálie vyšla dosť zralou z války a vítězství, aby mohla čeliti tomuto problému.“ Po „Messaggeru“ téměř všechen tisk začal psáti o důležitosti rozřešení římské otázky, o vlivu Svaté Stolicе a o mezerách garančního zákona. Dalo tedy jmenování Jonnarfovo podnět k živé diskusi o poměru Quirinálu k Vatikánu a o garančním zákonu, který byl dosud pokládán za právnické chef d'oeuvre, které navždy rozřešuje římskou otázku. A druhou příležitostí byla návštěva královské rodiny španělské. Tehdy dokonce část tisku psala o rozřešení problému, posilována tím, co viděla: Od Quirinálu k Vatikánu stály vojenské stráže, zvyšující lesk té vzácné návštěvy. Prvý i druhý čin měl opravdu význam veliký a Itálie se měla nad čím pozastavovati. Stála se po válce velmocí a měla a má dva mocné soky: Francii a Španělsko. Francii, která si začíná vážiti katolicismu, a která přestává podceňovati vliv a váhu Svaté Stolicе a Španělsko, které jest katolickým. Nuže Itálie, Francie a Španělsko zápasí o primát nad latinskými národy, kteří jsou téměř všichni katolíci. Itálie usiluje o dosažení vlivu nad křesťanskými národy maloasijskými a v poslední době hledí proniknouti do Svaté Země, kde všude se ještě udržuje vliv francouzský. Francouzové jsou si dobře vědomi nebezpečí z italské strany a katolíci na ně poukazují vždy, kdykoliv francouzská vláda chce podniknouti něco proti katolíkům nebo řeholím, nositelům a udržovatelům toho vlivu. A možno dnes tvrditi téměř s naprostou jistotou, že v dohledné době bude sveden mezi Itálií a Francií zápas o protektorát nad katolíky asijskými a proto Mussolini jedná vždy, aby nejen v ničem neurazil Svaté Stolicе, nýbrž aby si ji naklonil. Proto by rád Mussolini přikročil i k řešení římské otázky. Ještě dříve než, se stal diktátorem Itálie, pravil Mussolini v sněmovně: „Jeden problém vystupuje výše než všechny tyto související problémy a upozorňuji na něj zástupce lidové strany, totiž historický problém vztahů, mezi Vatikánem a Itálií.“ V dalším se rozhovořoval o významu Vatikánu a prohlásil, že „jedinou universální myšlenkou, která dnes existuje v Římě, je ta, která vyzařuje z Vatikánu.“ Podobně mluvil již jako ministerský předseda k žurnalistům na konferenci v Janově v řeči, v níž vyjádřil svoji víru v osobního Boha a účtu, kterou má k zástupci Kristovu na zemi. Jiný význačný člen italských nacionalistů, poslanec Alfredo Rocco, vyjádřil se rovněž v parlamentě 22. června 1921 o římské otázce stejně naléhavě jako Mussolini. Co bylo nejdůležitějšího

ve všech projevech po roce 1921, toť doznání, že garanční zákon má citelné mezery a že je pro Svatou Stolicí nepřijatelný. Hlavní fascistický list římský „Corriere italiano“ všímá si podrobně garančního zákona a dovozuje: „Garanční zákon uznává suverenní charakter papežův ve čl. 1. a 3., v nichž stojí: „Osoba Veleknězova jest svatá a nedotknutelná. Italská vláda vzdává Veleknězi na královském území panovnické počty a dává mu přednost důstojností, jako katolickým panovníkům. Ale neuznává skutečně teritoriální suverenitu, když přiřkla ku paláci území ve formě požitku. Čl. 5. dří: „Velekněz těší se z paláců apoštolských . . “ (V Corriere it., 15. dubna 1924.) A liberalistický list „Tempo“ útočí rovněž na zákon a zdůrazňuje, že papež potřebuje „nezbytné území, jako nejvyšší autorita katolicismu pro vykonávání své moci . . . i kdyby to byl jen čtvereční centimetr.“ (Tempo, 2. června 1922). Nebudu již dále uváděti citace. Ty, jež jsem uvedl, stačí k důkazu o snaze řešiti vážně otázku římskou a k důkazu, že garančním zákonem rozřešena nebyla, že tudíž papežové jednali správně, když vznášeli protesty proti zákonu, kterého nemohli přijmouti.

Nuže, římskou otázku lze řešiti dvojím způsobem, jak se soudí. První řešení, ostatně jediné možné s ohledem na Svatou Stolicí, spočívá v tom, aby papeži bylo vykázáno jisté, přesně ohraničené území, na němž by byl suverénem a jehož potřebuje. Druzí zase myslí, že by otázka mohla býti rozřešena na mezinárodním fóru, třeba Společností národů. Nebylo by třeba přiřknouti území Svaté Stolicí, stačilo by, když by Itálie před forem veřejností evropské uspořádala novým zákonem vztah svůj k Vatikánu. Všimněme si obou návrhů.

Ze slov Pia XI., užitých v encyklice „Ubi arcano“, jest zjevno, že papežové by zamítli každé řešení mimo prvé. Vždyť vyjádřili několikráte, že suverenita duchovní vyžaduje suverenitu teritoriální a tento prostý požadavek chápe dnes fascista jako liberál a jako socialista. „Je třeba, aby byla vhodně rozřešena ta stará a naléhavá otázka římská, aby se římská politika přesvědčila o tomto: nebude zmenšením práv státu, bude-li ponechán v úplném držení Veleknězově pruh území, kterého potřebuje, aby před celým světem věřícím byla Svatá Stoliice dokonale a úplně chráněna před každým vměšováním a nadvládou zvláštní národnosti“. (Tempo 2. června 1922.) „Duchovní suverenita papežova předpokládá nezbytně suverenitu teritoriální, byť i oblasti rozlohy pranepatrné, v něž by byla úplná a dokonalá s nezávislostí panovníka svobodného a nedotknutelného . . . Problém se tedy točí kolem té otázky: ú z e m í. Otázky, nepopíráme toho, dosíť choulostivé, ale která musí býti položena bez obav nějakých nesnází.“ (Corriere italiano, 15. dubna 1924.)

Území v srdci Itálie? V okolí Říma?

(P o k r a č o v á n í.)

Ótto Albert Tichý:

PER ASPERA AD ASTRA.

I.

C y r i l k o v o m l á d í.

Antonín Nepatrný pocházel ze zapadlého městyse v Českomoravské vysočině. Že uměl slušně na varhany a byl výborným společníkem, dostal se brzo na školu, až mu toho záviděl starý Lopatář. Již děd jeho Antonín Opatovský býval v rodné obci Ne-

patrného řídícím učitelem, a jeho vnuk, prvorozený syn „pantáty“ Nepatrného, zdědil po něm dar hudby i učitelské zaměstnání.

Starý Křížanov — tak nazveme rodiště Nepatrného na rozdíl od Nového Křížanova, ve kterém kveřl kdysi slavný klášter svatého Norberta — bylo městečko velmi zajímavé, ne tak svou polohou a zevnějškem jako povahou obyvatelů. Počátky obce ztrácely se v šeré minulosti. Pozemky její náležely kdysi hraběcímu rodu Slavatův a jemu asi byli zavázáni křížanovští občané za svou víru a náboženskou horlivost. Co dům v Křížanově, to tradice, co hospodář, to svérázný typ, co spořádaný muž, to věrný katolík. Život Křížanovských snoubil se se životem Církve a s ní uchovával si pravou velikost, štěstí a krásu. Lidi ze Starého Křížanova snadno bys byl rozeznal od ostatních, lišili se od nich už svou řečí, jež byla čistší a úpravnější než sousední nářečí, porušená německými neb českoněmeckými příměskami. Kromě toho každý Křížanovský honosil se určitou sebekázní, která připomínala rodinnou hrdost a počestnost, jakou vynikají praví šlechticové. Při tom však nechybělo jim jakési potměšilosti, kterou dráždili méně vtípné sousedy a drželi je v intelektuálním poddanství. Ač byli svobodní duchem, nebouřili se proti tehdejšímu představitelům moci církevní nebo světské. Kněz, učitel, vrchní požívali obecné vážnosti a lásky i tehdy, když jejich život nebyl nejdokonalejším, neboť občané poslouchali jich pro Boha, a už tím jejich závislost stávala se lehčí i srdečnější.

Půda kolem Křížanova byla nevalně úrodná. Rolníci těžce zápasili se živly, zejména častá krupobíť ničila úrodu a zůstavovala Křížanovské o nouzi a hladu, ale na štěstí bylo to v dobách, kdy slovo Boží živilo ještě lačnější, takže lid snášel tiše svůj kříž a vynahrazoval si to na státcích věčných. Vánoční svátky, svatý půst s velikonočními a letnicemi, ostatní svátky a poutě byly mu tím bohatším zdrojem slasti a útěchy, čím méně rodila mu země. V adventě chodili na roráty, o vánocích šli na jitrinu, při které pan rector řídil slavnou „figurálku“ s nejlepšími „sóly“ z okolí, v době svatopostní rozjímali o marnosti světské a kojili se nadějí na štěstí neskonale po smrti a po jarních církevních slavnostech, z nichž zejména Vzkříšení a Boží Tělo plnilo jim hruď radostnou jistotou o konečném vítězství, vydávali se na mariánské poutě, jež jim dodávaly s dostátek látky na vypravování v zimních besedách. Na pouťích zasvěcovaly matky své děti do ochrany Panny Marie, žalovaly si na svoje trampoty a poroučely jí celý nastávající rok. Hospodáři vyprošovali si deště nebo dobré pohody a svolávali tam požehnání na všechno svoje konání a jednání. Matka Boží byla důvěrníci celého kraje, a také pod skromným pláštěm chudoby blažila srdce vnitřní spokojeností, největší poklad, jakého lze dosáhnout v tomto slzavém údolí.

Antonín Nepatrný zakusil všeho toho kouzla ve svém útlém mládí, když s dědečkem chodil na kůr a stupínek za stupínkem procházel hierarchií chrámového sboru. Ač to nebyly zpěvy přísně církevní, přece 'dětinná víra v pravost jejich obsahu měla do sebe cosi dojemného u těch samostatných umělců, kteří chválili Boha banálním sice hudebním dialektem, ale vyjadřovali city hlubší než nejvznešenější básně a symfonie. Dědeček nebyl pouhým varhaníkem-řemeslníkem, byl proniknut upřímnou zbožností a proto posvátné zpěvy jím provozované zůstavovaly v posluchačích dojmy nesmazatelné. Vnuk jeho vzpomínal si na něho s neskonale úctou i tehdy, když už nebylo mezi nimi, co by je pojilo ideově.

Počátkem druhé polovice devatenáctého století, kdy se malý Antonín ubírá na studium, intelektuální ovzduší se mění v důsledku. Nové říšské zákony uvolňují školy, až dosud svěřené dohledu kněžskému a otevírají brány na čas zastavenému „osvícenství“. Pobyt Antonínův ve hlavním městě „opravil“ nejedno ponětí, které si činil o životě, a

léta ztrávená v buržoasním hnízdě, ve kterém se stal učitelem, dokončila jeho stavovskou emancipaci. Tam se také oženil a začal rodinný život, bohužel dosti neurovnaný z vnitřních i vnějších důvodů. Vmysleme se však do toho období. Bylo ještě plno kouzla a poesie. Ač se svět šinul po nakloněné ploše, přece bylo lze se setkat s dušemi mezi intelligencí a lid skorem bez výjimky žil po křesťansku, necháváje krítky a skepse učeným pomatencům. Učitelé chtěli nechtěli šli ve stopách starých kantorů, hráli v kostele na varhany a žili v přátelském styku s kněžími, s jedinými inteligenty na venkově. Nechybělo společných besed a vycházek, o kterých bývaly přetřásány sujety nejrozmanitější od náboženství až do erotiky a veselých šprýmů. Hodovalo se, zpívalo a tančilo, ale vždy ještě v bázni Boží. Koncem těch dobráckých časů narodil se Nepatrnému druhý syn Cyrilek.

Tehdy byl už na třetím místě svého učitelského působení, na úpatí téže Českomoravské pahorkatiny. Ježto vesnice ta bude jevištěm valné části dalšího vypravování, hodláme ji tu dopodrobna vylíčit v naději, že tím lépe vysvětlíme i povahu v ní vychovaného dítěte. Hmotné okolí nemůže sice mít rozhodného vlivu na utváření ducha, ale jest první látkou dětské fantazie a záminkou nejrozdílnějších duševních pochodů. Zejména umělecké povahy podržují první bohatství zevních dojmů za pozadí všech ostatních obrazů, vymalovaných jejich fantasií. Martinice — tak slula ona obec — ležely na úpatí několika nevysokých návrší nebo spíše náhorního pásma, které se pnulo od vesnice na západ. Část toho hřebene nazývala se „Hory“ a byla až do nedávna porostlá hlubokým lesem. Asi měsíc po narození Cyrilkově přikvačila na kraj strašlivá bouře, jež hvozd ten skorem zničila a přiměla „pány“ vykáceti jej úplně. V mládí Cyrilkovu krčily se na „Horách“ drobné stromečky nově zasázené, a rostouce zároveň s ním, zobrazovaly takřka rozvoj jeho duševních schopností. V levo od „Hor“ táhly se drobné lesíky náležející obci sousední a vpravo vysoký borový les, který sahal skorem až k samé dědině. Tím chodilo se do přifařené obce Vysočan krásnou pěšinou, obestíranou zdravými vůněmi dýchajícího lesa. Šlo se přes návrší, pod nímž se vinula císařská silnice, vroubená stromořadím krásných lip a jeřábů. Vysoký les však nepokrýval celého návrší, vrchol jeho byl vykácen a na vysočanském svahu posázen dubovým mlázím. Tím vedla stezka, kterou vysočanský lesní natáhl jako šňůru, aby přikrátil své ohledné pochůzky. Ježto Vysočany byly občansky i církevně závisly na Martinicích, byly Cyrilkovi též jaksi domácí půdou a chodíval s otcem do jejich lesů jako domů. Byly ještě krásnější a tajemnější než martinické. Táhly se až k Zálesní Lhotě, kde byl vrchnostenský zámek, a porůstaly vrchy mnohem vyšší, než jaké byly poblíž Martinic. Třeba dodat ještě, že na martinické straně les sestupující vpravo do hor až k vesnici táhl se vedle silnice skorem až tak daleko jako vysočanské křídlo. Asi ve dvou třetinách své délky směrem od „Hor“ na pokraj byl přetaf „Širokou cestou“, kterou se někdy jezdilo do Vysočan a po jejichž stranách bylo rozeseťo několik svatých obrázků, připomínajících rozličná neštěstí a vybízející chodce k usebrání. Vše ostatní byla pole, protékaná na jižní straně drobnou říčkou, jež se províjela širším nebo užším pásem luk. Pole byla celkem jednotvárná, ač každá strana měla své zvláštní jméno. Vlastní jejich individualita zpřesnila se Cyrilkovi až tím, co na nich činil: pomáhal-li sbírat brambory, nosil-li sekáčům oběd, lovil-li tam raky, či jen dováděl a „tropil neplechy“ Později se tudy procházel se svými chmurnými, útočnými neb i vítěznými myšlenkami, zatím však jsme u jeho mládí a třeba zůstať u pouhých vjemů.

Obec sama táhla se rovnoběžně s císařskou silnicí, ale asi půl hodiny od ní, takže nebyla průjezdní trať a zejména její „horní konec“ s kostelem a školou byl úplně mimo okolní svět a žil jen a jen svým vlastním životem. Chrám Páně byl z počátku

18. století a nevynikal žádnou originelní architekturou, co však krás na něj navěsily všechny vzpomínky, kolika vůněmi ho prodechly všechny milosti, jichž tam sluhové Boží přehoušlemi udělovali svým marťnickým ovečkám! Ještě mnoho let po odchodu z rodiště býval Cyril Nepařný k slzám dojat při pohledu na věž marťnického kostelíka a posílal mu políbení, jda mimo po císařské silnici. Čemu se také diví, vždyť kostel, toť právě tolik co hlava na podobizně; obě jest ústředím organismu a sídlem veškerého života. Pod kostelem nalevo byla škola, rodný dům Cyrilkův, budova pravoúhlá s dvěma zahrádkami v průčelí a s dosti velikou zahradou na zadní straně. V pozdějších letech Cyril se až divil, jak mohl kdysi nalézat krásu v tak všedním okolí, ale lze to vysvětlit tím, že na všem, co mu v mládí bylo předkládáno, lpěla jistá částka utrpení a oběti jeho rodičů, což se podle zákona reversibility proměňovalo ve slasti u dítek. Kromě toho čisté oko dětské lépe vidí pravou, byť sebe skrovnější krásu věcí, kterou nám později zasírají rozličné vášně nebo životní útrapy. Pod školou byl malý domek, kde se říkalo „u Kovářů“ a pod ním až k prostřední hospodě táhla se panská štěpnice, prostorná to zahrada, ale nevlídného vzhledu a se dvorem i správci zapáchajícími bohatstvím. Vlevo od kostela byla fara, stavení z téže doby co kostel, s velikou zahradou za domem, která jako by byla nabalsámována všemi breviárními modlitbami, jež v ní říkali minulí faráři. Cyrilek se v ní často prohánival a vždy ho z ní ovívalo to duchovní kouzlo, zvyšované blízkostí hřbitova po druhé straně polní cesty, jež vedla mimo farskou zahradu. Za kostelem a vpravo od něho bylo několik chalup a státek, všechny se svým vlastním půvabem, se svou zahradou, s dočkou, dobyt看 nebo drůbeží a se svými dobrými či zlými obyvateli. Tento „horní konec“ prodlužoval se dosti daleko směrem severozápadním, kudy se chodilo do Vysočan. Bylo v něm několik chalup zcela originelních, z nichž zejména domky bednářů a tesařů mocně vábily „učitelova“ Cyrilka. Cítil nevědomky, že se stromy, které zpracovávali, zůstávala jim na šatech a kožených zástěrách všechna vůně a poesie lesů. Zvláště tesaři vzbuzovali úctu v našem hošíkovi, a to svou střídmostí ve slově a rozjímavým duchem, kterého asi nabývali sekající na samotách po lesích a hovoříce s Tvůrcem všehomíra po vzoru svého velebného patrona. Středem vesnice protékal potok, jehož voda byla nadržena do dvou rybníčků, aby v čas požáru nechybělo vody na hašení. Střední a dolní konec obce byl neméně zajímavým než horní, Cyrilek se tam odvažoval s odrostlejšími druhy, ale byly to už spíše nohy vesnice, obývané drobnými chalupníky a zámožnými sedláky, kteří se drželi při okresní silnici, po níž rozváželi svoje plodiny na prodej. Byl sice ještě pode vsí pěkný rybníček „Jordán“ s několika úfelnými chaloupkami, ale už to čpělo rovinou a městem, které odtud bylo vidět, takže obraznost hochova vždy více tíhla k intimnímu konci hornímu a k tajemnější přírodě na západě.

Již sám den Cyrilkova narození byl slavný shodou okolností, narodil se ve svatvečer Nanebevzeší Panny Marie, den před marťnickou pouť a před svátkem své matky. Nebylo třeba být jasnovídcem, aby se prorokovalo, že v hochu cosi vězí podivuhodného, přichází-li na svět k nejrušnějšímu svátku svého rodiště, ač budoucnost ukázala, že z hochy nikdy se nic nestalo, poněvadž umění a moudrost už dávno jsou vyobcovány z lidské společnosti a jejich adepti jsou v ní řazení na roveň pobudům a fulákům. Rodiče novorozeného dítky jistě byli šťastni, že se jim narodil chlapeček, zvláště když po přeslici měli už o jedno poupátko více. I později býval Cyrilek otcovým miláčkem pro své hloubavé sklony, ačkoliv nebyl posledním dítkem a stal se na konec Káinem své rodiny; toho však nikdo nemohl fušit, a proto byl hošík vychováván s veškerou láskou a pozorností, jakých požívají dítky, od kterých si rodičové nejvíce slibují.

Jaké asi byly Cyrilkovy dojmy z pozemského vyhnanství? Nevzpomínal si, nemohl si vzpomenouti, an jako všechna nemluvnata prožil svá první dvě léta v blaženém podvědomí. Prvním duchovním dojmem, na který se pamatoval, bylo nedělní ráno, kterého byl s otcem v kostele a byl k pláči dojat zpívaným „Pater noster“ Jakou slávu, jakou velebnost, svatost, neskonanou krásu již tehdy vycítil z knězova hlasu! Chápal, že se v tom okamžení časy zastavují, že nebe i země splývají, že na chvíli obnovuje pravý řád věcí, když lidstvo prosí Otce ve jménu Synovu a vlastními jeho slovy, pronášenými jeho pomazaným náměstkem. Ač rodinné prostředí nebylo příliš náboženským, ač jeho rodiče žili v dosti uvolněném vztahu k Církvi, dojmy chrámové byly mu dosti domácí, neboť otec ho často brával s sebou do kostela, a když začal zpívat, zařadil ho do svého sboru. Zpívané mše, požehnání, pohřby a svatby, vše to se mu nesmazatelně vrývalo do srdce, ač rozum a vůle fěkaly velmi daleko od svátostného Krista. Ba lze říci, že světské dojmy dorážely na Cyrilka nepoměrnou většinou, ale nevinná dětská duše neměla ještě předsudků, a do vosku její paměti vtiskly se věci tak, jak byly: veliké velikými a drobné drobnými.

Po chrámě byla to příroda, jež nejmocněji působila na rostoucí dítě. Vycházky s chůvou do blízkého lesa, dokud ještě nesměl do společnosti velikých, rozličné potulky s jinými dětmi, když povyrostl, seznamovaly ho s pojmy prostoru, tak jako změny ročních počasí uváděly ho na myšlenky o čase a pomíječnosti světa. Ač jeho dušička nebyla schopna žádných závěrů, přece hloubala o těch problémech, na něž mu časem vrhlo nějaké světlo náboženství. Že však v rodině náboženský život nebyl intenzivní a otec Cyrilkův neodpíral sluchu poloučeným heslům, jež do vsi přinášeli universitní studenti nebo jiní průbojcové duchovní vzpoury, hochova víra nebyla tak živou, aby položila filosofické základy k jeho rozjímání. To stalo se až mnohem později a ne úplně na škodu, poněvadž bojem s falešným pojmáním světa zbystřil se jeho smysl pro podstatu věcí a krvavě vykoupená tvrzení víry stala se jeho nejžárlivěji strážným pokladem. Mocné přírodní dojmy vábily ho jak svou novotou, tak svou tajemností; kromě toho rozličná dobrodružství zažítá v přírodě nítla v něm romantické choutky, které se později měnily v zuřivou žádost věcí duchovních. Dojmy ty však byly i tím hodnotny, že byly čisté, nezkaleny školskými eshetikami a mimoděk zasívaly do Cyrilkova srdce vášnivou lásku ke kráse, jež posléze v něm zvítězila nad všemi svými soupeřkami.

Tak jako u všech smrtelníků i u těch, kteří se nejběsileji brání „bajce“ o Ráji, hochova duše hledala svého štěstí, blaženosti a radosti, pro které se zdáme tak zřejmě učinění a které nám den ze dne pod rukou unikají. První slastné dojmy byly ovšem ty, jichž zakoušel v teple rodinného krbu. Vánoční nadílka, rozličné dárky příbuzných a přátel byly prvními kapkami, jež ho měly namlsat na med nebeské dobroty. Jen v důsledcích svých zálib, v jejich absolutnosti došel později Cyril na práh Církve, zebraje o almužnu útěchy, ale stupnice pozemských rozkoší, kterou mu bylo projít, než tam dospěl, byla velmi pestrá. Řekl bych, že Bůh, chtěje nás povzbudit k vystupování, dává nám částečky blaha, ale za krátko nám je odnímá. Duše zůstavši sama, o hladu a ve tmě, lítuje nejprve zfracené slasti a dychtí nabýti ji znovu. Pán vyčkává, až úsilím žádosti zvýší se nosnost naší vůle, a udělí nám slasti vyšší, již dosahujeme jistým sebepřemáháním, často i pohrdáním onou nižší rozkoší, které jsme do nedávna lítovali. Tak lze si logicky vysvětliti vzestup světců až k mučednictví, které jest poslední sázkou na věčnou blaženost. Cyrilek se též honil za svojí hvězdou, kterou si nejednou zmátl s šalebným světlem bludiček, ale jsa důkladným jak ve svých dobrých nálezích, tak i ve svých omylech, brzo přezkoumal hodnoty a ocítl se na dobré cestě.

Prvními zálibami vyššího rodu byly u něho hudba a čtení knih, dvě vášně, jež se v něm až do smrti budou předstihovati a spolu zápoliti. Antonín Nepatrný nebyl literátem, miloval hudbu a zabýval se obecní správou, jsa starostlivým tajemníkem, to jest vlastním factotum obecního představenstva. Proto jeho syn neměl možnosti seznámiti se s mnoha literárními děly, ale přece dostalo se mu do rukou několik knih, jež mu zasely do ducha sítě k jeho pozdějším literárním zálibám, totiž k historii a a malbě krajin. Jinak bylo tomu s hudbou. Cyrilkův otec byl od přírody velmi nadán pro umění hudební; od dědečka naučil se kostelní praxi a za pobytu ve hlavním městě rozšířil svůj umělecký obzor účasti na koncertech i studiem u mistra Janáčka. Bohužel, že jeho politické sklony brzy ho odvedly od skladby a sledování soudobého ruchu hudebního, což však mu nebránilo, aby nepěstoval církevní hudby a nehral s okolními učiteli drobných i větších skladeb komorních. Zmínili jsme se již o prvním hlubokém dojmu Cyrilkově, když slyšel v kostele kněze zpívajícího Pater noster. Tóny rozechvívaly mu v srdci dosud neznámé struny. Bylo mu, jako by vše, co znal, měnilo úplně svoji fysiognomii, jakmile zaslechl hudbu. Zdálo se mu, jako by se věci oprošťovaly své hmotné přítěže, jakoby se svět měnil v ráj... Smutek jeho obracel se ve veselí, a plytká rozjařenost přecházela v melancholii, v rozloučenost po čemsi nepostižném, neskonale krásném, čeho však nám nelze dosíci než obětí a sebezapřením. Při tom rozléval se po hochových žilách nový život, prsa se mu dmula nadějí a srdce jihlo zmnohonásobenou láskou. Každý záchvěv houslí, každý ston violončela nebo naivní bekot klarinetu byly mu poklady, byly mu zárukami na jakousi blaženost, které nepoznával zcela určitě, o které však nemohl pochybovati. Duchovní svět vpadal vítězně do hmotného a nílil v Cyrilkovi dychtivou touhu po věčné slasti. Neuvědomoval si, že touží po nebi; suchý ten pojem z katechismu nekryl se mu s blahou vidinou, ucíťenou při čarovných účincích hudby, ale po každém takovém dojmu zůstávalo mu jakési residuum lásky, jež čím dál tím více mohutnělo, až mu bylo tak silným důkazem o jsoucnosti absolutní Krásy, že víra v ně stala se mu holou zřejmosťou.

To byla Cyrilkova duchovní žeň za prvních deset let jeho života.

(Pokračování.)

CO ŽIVOT DAL.

Politický přehled. — Jugoslavie.

Ač vládlo velké vedro, měli přece v Jugoslavii těžkou práci. Politická krise! A ač Pašič se vyzná ve krisích, přece nebyl s to ji rozřešiti a padl. Vládní krise trvala již přes půl roku, třikrát za tu dobu musil rozpustit Pašič kabinet, prvně v březnu, po druhé v květnu a po třetí v červenci a konečně musil se sám vzdáti naděje, že věci budou řízeny podle něho. Pašič byl politikem, výborným politikem srbským, na jehož ramena byla vložena přenesmírná tíže a nepadl pod ní. Byl do jisté míry titanem srbským, ale nestačil na řízení Jugoslavie. Dopustil se, jistě působením svého zlého ducha Pribičeviče, jedné chyby, která se stává osudnou všem politikům: nespravedlivosti k ostatním národ-

ním větvím, tvořícím stát. A dopustil se ještě jiné chyby, neméně osudné, a již Jugoslavii těžce ublížil jak doma tak v zahraničí: nedovedl býti rázným proti vzrůstající se korupci. Poslanci a činovníci radikální strany srbské, jejímž byl Pašič předsedou, mají těžké svědomí nyní, kdy Davidovičova vláda začíná proti korupci ostře vystupovat.

Nesmířlivou politikou k Chorvatům a Slovincům dosáhl Pašič dvojího: zdiskreditoval Jugoslavii a znepřátelil Srby s Chorvaty a Slovinci. Anglie si nepřála vyjednávat s Pašičem a Francie dala dosti jasně na jevo, že by nerada přivítala v Paříži krále Alexandra provázeného ministerským předsedou Pašičem. Chorvatští poslanci Radičovy strany byli pokládáni neprávem za nepřátele vlasti a

spolu s vůdcem za vlastizrádce. Kdyby byl dále ten vývoj pokračoval, byla by výsledkem revoluce v Chorvatsku, která by byla pravděpodobně zachvátila i Slovenii přes pokojnost jejího obyvatelstva. Jak vláda Pašič-Pribičevićova zacházela se Slovinci, jest zřejmo z několika těchto faktů: Obecní zastupitelstvo v Lublani bylo rozpuštěno a nahrazeno komisařem dr. Jerjavem, vůdcem demokratické strany a exponentem vládním. Orjuna, jaciší fascisté jugoslávští, měli vši zvůli a stávali se pravou metlou země. Zakázáno odbývatí veřejné schůze a leckdy i při nevinných, třeba náboženských projevech docházelo k bitkám vyvolaným úmyslně členy Orjuny. Třeba si ovšem všimnouti, že Chorvatsko většinou bylo a jest radičovské a Slovenie lidovou. Ve Slovenii z 25 poslanců jest 21 lidovců. Vykonávala tedy vláda nátlak proti nesmírné většině obyvatelstva. Při tom jest pozoruhodno, že ani v Srbsku samém nebyli vždy spokojeni s Pribičevićem a Pašičem, ba dokonce v klubu radikálním reptali někteří, a ne nejméně významní poslanci, na jejich politiku. Zkrátka, každé prodlužování života Pašičovy vlády bylo pro Jugoslaviu neštěstím.

Král Alexandr byl dlouho nerozhodný. Byl jednak špatně informován Pašičem, jednak se bál, že pověří-li někoho jiného sestavením vlády, bude to vláda protisrbská. Když před několika měsíci ustavil Davidovič vládu na královo naléhání, nemohla býti nastolena prostě z toho důvodu, že v poslední chvíli odňat Davidovičovi mandát proto, že sestavil vládu s většinou nesrbskou. Král se bál Pašiče, protože t. zv. bílá ruka, t. j. vysoké vojenské kruhy, ho podporovala. V Srbsku vykonává tato vrstva značný vliv a jistě ne bezdůvodně se obávali někteří politikové, že by mohla i vojensky zakročití proti jiné vládě. Jest ostatně známo, že při prvním jmenování Davidovičovy vlády, o němž byla již řeč, byla všechna ministerstva vojensky obsazena, aniž se vědělo proč. Působilo jistě i pozadí soluňské aféry při dřívějších jmenováních Pašiče předsedou vlády. Mluvil jsem s významnými jugoslávskými politiky před rozhodnutím vládní krise a někteří z nich měli za to, že ani tentokrát král neuposlechne hlasů vůdců oposice a dovolí Pašičovi, aby rozpustil parlament a vypsál nové volby, čímž by ovšem krise nebyla rozřešena, nýbrž jen prodloužena.

Oposice má dva zdatné vůdce: v Chorvatsku Radiče a ve Slovenii Korošce. Radič byl za hranicemi a ještě několik dní před rozhodnutím krise vykládal ministr Ninčič, že jest vlastizrádce, a že proti němu vláda přísně zakročí, až se vrátí. Korošec, jeden z nejprozíravějších politiků jihoslovanských, byl dosti dlouho přezírán. V parlamentě vedl oposici Davidovič, nynější ministerský předseda. Davidovič jest oblíben za hranicemi a hlavně

Francie by si byla přála jeho jmenování. Z prvních, ne-li prvním, kdo mu blahopřál, když byl pověřen v červenci sestavením kabinetu, byl francouzsky vyslanec.

Že vládní krise byla rozhodnuta proti Pašičovi, o to má největší zásluhu vůdce slovinských lidovců, Korošec. V pěti poradách, které měl s králem na Bledu vždy po návštěvě Pašičově, informoval krále velice realisticky a nikterak zaujatě. Byly prý ty hovory velice pohnuté, ale bylo jich třeba. Korošec, který jest dobrým vlastencem a odchovancem velkého Kreka, zřel nebezpečí, které hrozí zemi. Byl si vědom síly, již představuje klub Radičevců, a byl si i vědom síly, již představuje jihoslovanský klub. Smířlivou politikou bylo by lze, tak usuzoval, nakloniti si Chorvaty. Chorvatský lid miluje Radiče, ale miluje i krále. Nenávidí však Pašiče. Dalším zkoušením by se ten lid zatvrdil i proti králi. Ale možno si jej nakloniti. Měl pozvati k sobě krát Radičevce? Učinil tak již jednou a nedostavili se. Pašič tehdy dovedl využití toho jejich jednání. Nebylo tudíž možno pozvati je k účastenství ve vládě, ale mohla by to učiniti vláda sama, která by projevila ochotu splniti některé jejich sliby. Bylo lze vyhověti i vojenským kruhům, když by do vlády byl pozván jejich zástupce. Konečně ani část Srbů by nebyla nespokojena s vládou jinou než Pašičovou. Hrozby, které byly vrženy proti králi z lavice srbských poslanců, když byl náhle odňat Davidovičovi mandát, jsou zřetelným důkazem.

Přes to král dosti dlouho váhal, než se šťastně rozhodl. Málokdo tušil, že rozřeší problém způsobem dnes známým. Kdo věřil v rozřešení krise proti Pašičovi, soudil na ministerstvo s Jovanovičem v čele, které by tvořili radikálové a jihoslovanský klub. Oposiční strany ostatní by tvořily loyální oposici. Davidovič se zdráhal vstoupiti do vlády, poněvadž chtěl začítí rozhodný boj proti radikálům, proti nimž měl usvědčující fakta. A zatím se stalo, že přijal sám mandát sestaviti vládu a učinil tak. Přijal mandát a byl vyvolen hlavně proto, že jest nejlépe povolán vyjednávatí s Chorvaty a uklidniti je. Byl jsem v Jugoslavii právě v době Davidovičova jmenování a zřel jsem, že byli všude spokojeni s jeho designací.

Ministerstvo se skládá z demokratů Davidovičových, z poslanců jihoslovanského klubu a skupiny poslanců mohamedánských. Ministrem vnitra jest člen klubu radikálního. Slovinští lidovci mají čtyři portefeuille a místopředsednictví. Dr. Korošec jest jako místopředseda ministrem vyučování. Některé resorty jsou spojeny nebo ještě neobsazeny, a jest pravděpodobno, že co nejdříve budou svěřeny členům z klubu Radičova. Vláda má za sebou velkou většinu sněmovny.

Nová vláda má před sebou několik obtížných úkolů: zavést pořádek v zemi, potříti korupci, smířit politické strany. Začala již vynesením zákonů proti korupci. Současně jsou dosazováni noví župani místo dřívějších, exponentů směru Pribečevičova. Chorvatům vyšla vláda vstříc, pustivši do Jugoslaviie Radiče. Byla to věc velice delikátní, ježto zprávy, které byly o Radičovi šířeny, byly velice divoké. Kdyby byly správné, byla by se vláda vystavila ostrým kritikám oposice a jedna z hlavních tužeb jejího programu usmíření stran, by byla sotva splněna. Je-li Radič přesvědčeným komunistou, za jakého byl vydáván a jakým byl líčen, jak zodpoví vláda svůj čin králi, který ji pověřil svou důvěrou? Jak jest dnes viděti z Radičových proslovů, jest příliš reálným politikem a není jeho cílem svrhnutí dynastií.

Důležitým jest, že bylo svěřeno ministerstvo školství dru Korošecovi. Pribečevič byl velikým nepřitelem škol svobodných a hlavně Slovenie, která má četné školy konfesijní, těžce pociťovala jeho jednání. Terorisování učitelů katolíků bylo častým zjevem. Mluví se již o zavření ústavů konfesijních, ač podle školského inspektora Westera jsou nejlepší v SHS (jako biskupské gymnasium v St. Vidu, či dívčí školy řízené Voršilkami). Ministr vnitra začíná již dostupovati na Orjunu, které bylo dřívější vládou nadržováno a jež byla ve svých protizákonných činech ještě posilována a chráněna. Napříště má býti respektována zásada rovnoprávnosti a spravedlnosti. Soudě z dosavadní činnosti Davidovičova kabinetu, běře svůj úkol velice vážně a připraví nové vládě po volbách, které se budou konati v zimě, lepší chvíle, než měl sám.

Italie.

O Italii se mnoho psalo a mnoho mluvilo v posledních několika měsících, které byly pro Mussoliniho opravdovou zatěžkávací zkouškou. Připravili mu ji přátelé, dokonce velice blízcí, zprovodivše zákeřně se světa socialistického poslance Matteottiho, mladého sice, ale schopného odpůrce fascistického režimu a Mussoliniho. Jsou známy podrobnosti zavraždění Matteottiho a netřeba se o nich šířeji rozepisovati. Všimneme si raději stavu vyvolaného oním neprozřetelným skutkem. Volby vykonané dne 6. dubna uvedly do římské sněmovny více než dvě třetiny poslanců fascistických. Třetina byla tvořena z ostatních stran, z nichž je nejsilnější Partito Popolare se 43 poslanci. Tato třetina tvořila konstituční oposici a Mussolini se jí obával, třebaže její řečníci byli ukřiženi, když mluvili. A poněvadž jeho cílem, netřeba o něm pochybovati, jest uklidnění Italie, chtěl získati oposici ke spolupráci. Tím tonem se nesla jeho řeč v prvních dnech

zasedání parlamentu, tím tonem hovořil i oblíbený poslanec, básník a slepec z velké války, Delacroix. Snad by se mu to bylo zdařilo. Mussolini neposlouchal výtek opozičních řečníků »na jedno ucho«, jak se říká, ale hleděl skutečně ukázniti fascismus, jak svědčí četná sezení velké fascistické rady a slib, že bude potírati násilí a nesprávnost i ve vlastních řadách. Jako v každém díle lidském, i ve fascismu jsou nedokonalosti. Není složen z lidí, kteří mají všichni jedno kredo; hlásí se k němu socialisté, liberalisté, katolíci a jest věru dosti obtížno vládnouti té směsi. Začínalo to již vřítí, mluvilo se o různých machinacích a Matteotti měl fakta svědčící proti Finzimu a Roccovi a ještě některým jiným význačným osobnostem fascistickým. Chtěl jich užiti ve sněmovně a bylo mu v tom zabráněno. Byl prostě zabit. Tou vraždou nebylo ovšem Mussolinimu poslouženo a právem zdůraznil, že mohl ten čin spáchat i jen největší jeho nepřítel. Oposice ohlásila svůj odchod ze sněmovny i přes projevy Mussoliniho, který slíbil slavnostně, že potrestá vinníky co nejpřísněji. Odchod oposice ze sněmovny byl dryádnický a málo odpovídal bolesti. Zdálo se, jako by na něco čekala, čím by mohla zaútočiti co nejhřmotněji proti fascismu.

Čeho dosáhne oposice svou absencí v parlamentě? Je-li pravda, co řekl nedávno Mussolini, že po vykonané očistě je jeho voj pevnější a ukázněnější než dříve, a je-li Mussolini dosti mocný, má-li dosti energie, budou výsledky absence oposice pranepatrné. Socialisti jsou v Italii zakřiknutí a pro jejich nedávnou minulost nejsou Italové příliš nadšení. Itálie se řítí do propasti, když socialisté a komunisté řádili, jak se jim uzdálo, ježto liberalistické vlády, rychle se střídající, nebyly dosti silné, aby jim jejich řádění zamezily. Partito Popolare pobude též hojně ze svého vlivu, odštěpí-li se od ní skupina konservativní. Přípravy se k němu dějí. Zdá se již nyní, že oposice by byla jednala správněji, kdyby po zavraždění Matteottiho žádala na Mussolinim splnění hlavních požadavků, totiž bezprostřední zrušení nároků milice, která omezuje svobodu jednotlivých skupin a rovnoprávnost všech. Takto dosáhla vydání tiskového zákona a zřekla se práva spolurozhodovati v důležitých otázkách vnitřní i zahraniční politiky. Mussolini vypsáním voleb chtěl ukázati, že vládne jménem lidu, z jeho vůle a podle jeho přání. Cítil, že toho potřebuje, i kdyby vládl samostatně a podle své vůle. V jeho projevech bývá často znázorněno, že fascismu byla proslovena důvěra valnou většinou národa, který má již dosti domácích rozbrojů.

Fascistická, vlastně Mussoliniho vláda se může beze sporu vykáhati pozitivními výsledky, jak ve vnitřní, tak v zahraniční politice. Vlády předcházející nemohou se pochlubití velikými činy. Musso-

lini jest si toho vědom. Jsa vůdcem mohutné organizace, může se odvážit čelit opozici, které nedsuzuje žádná veliká idea. Poutá ji heslo svobody. Mussolini řekl hned na počátku své vlády svůj soud o svobodě a zdá se, že ho dosud nezměnil. Jest důsledným tento muž nezvyklé energie a ctižádosti. Slyšíme-li ho, jak volá: »Vše může zajít, jen Italie musí žít,« máme pojem o jeho síle. Není řečníkem, jakých potkáváme na tisíce. Dovede mluvit a ví, jak chytit své na pravém místě. Ale nezastavuje se při této slávě tak lacině, toho povrchu potřebuje pro široké masy, od nichž žádá práce a kázně. Žádá je pro Italii a ve jménu Italie.

Říká se, že Mussolini se udrží při vládě ještě nějaká dvě, tři léta. Je to možné, ač tomu netřeba věřit. Ale nesvrhne ho opozice. Myslím, že mu vyrůstají nepřátelé ve vlastních řadách. Dnes má vůdce ještě dosti síly rozkázati jim, a poslouchají ho, jak jest zřejmo z posledních jeho řečí, které byly nějak hlučné, tak že se zdálo, jako by něco zatajovaly. A tak četné přísahy fascistů v poslední době, i když se přeneseme do Italie, jsou jaksi nezvyklým úkazem.

Zavraždění Matteottiho přinutilo vůdce provést revisi ve fascistických řadách. Vyšlo na jevo dvojí: jednak že se dostali v popředí často lidé nespolehliví a sobečtí, jednak že musí Mussolini býti ke svým přísnějším, než byl dosud. Kdyby nebylo prvé pravdivým, nebyl by nikdy Matteotti zavražděn. Kdyby byl Mussolini dříve prohlédl Finiho, Filippelliho a j., nebyl by najat Dumini, aby provedl příšerný zločin. A kdyby byl trestal každý přestupek, který spáchali mladí a nerozvážní fascisti, měl by dnes daleko méně nepřátel. Byl chycen nacionální milicí automobil, v němž jel poslanec Amendola, který byl zbit a vinníci nebyli potrestáni. Byly vyřčeny místnosti socialistických či katolických spolků a vinníci opět nebyli potrestáni. Byly by poměry dospěly tak daleko, že mimo fascistů by nebyl v Italii nikdo bezpečen. A čím více se množily přestupky toho druhu, tím více mohutněla odvaha milice. Právem žádali oposiční poslanci Mussoliniho, aby zrušil »černé košile«. Udávali důvody nejen finanční, nýbrž i morální. Dnes, kdy se fascism již přetvořil ve stranu, a kdy přestává býti předseda vlády diktátorem, může býti snáze vyhověno přání opozice než dříve. Jest i možné, že by vůdci prospělo rozpuštění milice daleko více, než mu prospívá její udržování. Jedná se dnes v prvé řadě o voliče a těch by nepozbyl. Ovšem, váží zde jedno: jak zaopatřiti mužstvo rozpuštěné milice a důstojnictvo. To jest v Italii problém velice těžký, tím těžší, že mnozí fascisté jsou dosti nároční a sotva schopní k velikým obětem. Proto má býti věc řešena v tom smyslu, aby

byla milice vtělena do armády státní. Prý jsou již předlohy vypracovány. Ovšem vojenské kruhy nejsou spokojeny tímto řešením. Bývá udáván důvod, že bude pak celá armáda zpolitisována a ukazováno na poválečná léta, v nichž bylo viděti stíny armády, ve které vykonávali vliv straničtí agitátoři. Ale jest ještě jiný důvod, důvod čistě stavovský. Ale pro Mussoliniho neplatí takové důvody mnoho.

Fascisté připravili Mussoliniho o oblibu u katolického lidu, který na počátku ho vítal, jednak že zavedl pořádek v zemi, znemožniv akci komunistů, jednak že bral otázku náboženskou vážně. Nuže, po nějaké době začali fascisté potírati katolické spolky, vybíjeti jejich místnosti, rozbíjeti tiskárny a pod. Láska lidu tím odpadla a při posledních volbách v nejuvědomělejších krajinách volil lid protifascisticky. A sotva bude důvěra toho lidu obnovena.

Francie.

Volby z 11. května způsobily ve francouzské politice obrat. Stačí uvést dvě jména, abychom pochopili změnu, která se udála: Poincaré, Herriot. Oba dva silné individuality a zástupci různých myšlenkových světů. Poincaré jako politik prováděl jen politiku Francie a byl by postavil proti Francii celý svět. Poincaré vedl Francii v nejtěžších jejích okamžicích a nelze o něm říci, že by nebyl na svém místě. Měl naději i ve chvílích, v nichž jeho druhové a přátelé, rovněž nadšení patrioti, kolísali na mysli. V tom smyslu možno o něm opakovati slova, která byla řečena o Clemenceauovi, že byl tvůrcem francouzského vítězství. Ale ku podivu, ten muž, tak světlý, zřel po válce vše příliš tmavě a v tom tkví jeho neúspěch v politice zahraniční. Byl zdůvodněn ten jeho pesimism: byl zdůvodněn německými i anglickými pletichami. A lze mít za to, že konference londýnská by byla ztroskotala jako předcházející, když za Francii vedl jednání Poincaré. Miloval Francii a bál se, aby její budoucnost nebyla chmurnější minulosti. Bral vážně svůj úkol a ani jeho političtí odpůrci mu nemohou vytknouti, že by měl ve svém jednání zadní úmysly. Vytýkají mu neústupnost, jako vytýkali při jednání londýnském ústupnost Herriotovi. Ale nebyl nikdy napálen, jako třeba Briand, a bylo třeba jeho neústupnosti v mnohých směrech po válce. Jiná politika r. 1921 a 1922 by byla usvědčila Francii ze zaostalosti a posílila jen militaristické živly v Německu.

Herriotem přichází nový směr v politiku francouzskou vnitřní i zahraniční. Jak se zdá, pro vnitřní nebude příliš šťastnou změna a může způsobiti

nebezpečné třenice. V zahraniční, soudě podle londýnské konference, bude šťastnější, aspoň dotud, pokud anglickým premierem bude Macdonald a za Německo bude řídit záležitosti poctivý Marx. Poincaré hleděl za každou cenu udržeti svatou jednotu, *union sacrée*, která se osvědčila za války pro Francii tak blahodárnou. Katolíkům se lépe dýchalo a třeba uznati, že byli Poincaréovi vděční. A byli mu vděční Alsasané. Řeholníci a řeholnice se vraceli domů a jsou ještě v živé paměti předlohy o misijních rádech, které ve sněmovně oddůvodňoval již zesnulý Barrès. Katolíci dokonce doufali, že i v otázce školské vyjde vláda aspoň částečně vstříc jejich přání a ulehčí jim těžké břemeno. Ale zatím se dostali k veslu socialisté a nádeje opadly jako voda.

Herriot jest volnomyšlenkář a není tudíž divu, že ještě dříve, než se stal předsedou vlády, prohlásil své stanovisko k zastoupení Francie u Vatikánu, kterého si nepřeje. Zatím zrušeno nebylo a asi zrušeno nebude. Bylo by tím uškozeno Francii, na jejíž úkor by zmohutněl vliv Itálie. Toho jest si Herriot též vědom a lze se nadíti, že odolá hlasu fanatického levičáckého tisku a neodvolá z Vatikánu vyslance. Druhým aktem, který jest namířen proti katolíkům, má býti rozšíření francouzských zákonů na Alsasko-Lotrinsko. Francie má státní laickou školu, mělo by ji i Alsasko. Francie má rozlukou církve a státu, byla by uzákoněna i pro Alsasko. Ovšem, zde narazil nejen na odhodlanost biskupa strasburského, nýbrž všeho lidu, ať katolického, ať protestantského. Jest s ním solidární celá katolická Francie. Měl jsem příležitost čísti řadu prohlášení francouzského episkopátu, adresovaných biskupu strasburskému Msgru Rauchovi; sledoval jsem organizaci odporu v Alsasku a nabyl jsem přesvědčení, že katolíci jsou tentokráte jednotni, a že by nebylo radno chtít tuto jednotu prolomit. Herriot se jistě o to pokusí a nepřátelé Francie budou jásat. Mluví se i o zostření zákona proti kongregacím, aby byl dodržován. Po válce totiž se začínali vraceti řeholníci do Francie, pro kterou se obětovali, a pro niž četní jejich bratři položili své životy. Ovšem toho nerady viděly zednářské lože, jejichž vliv ve Francii jest ohromný a pravděpodobně využijí nynější příznivé politické situace, aby znemožnily řeholníkům působiti. Znamenalo by to boj.

Na mezinárodním fóru se Herriot uvedl dobře konferencí londýnskou. Ukázal se povolným k Německu a slíbil vykliditi část obsazeného území. I v otázce reparací šel tak daleko, že mu bylo vytýkáno nacionalistickým tiskem, že škodí Francii. Ukázal však alespoň Německu a Anglii, že Francie jest ochotna udržeti mír i za oběti sebe

větší. Němečtí nacionalové to dobře vycítili a všechno jejich ostří, které dříve řezalo do Francie, se obrací proti vládě berlínské. Jsou živly, které si nepřejí míru, a které ho ani nezasluhují.

Úsilí o unii.

Těžce se rodí každé velké dílo. Těžce a zvolna jen postupuje úsilí sjednotiti církve katolickou s odtrženými sestrami, hlavně velikou autokefální církví pravoslavnou. Hodně již bylo pracováno a přece to dosti jest tak nekonečně malé u porovnání s předmětem samým. Síly lidské, i když shromážděné, jsou kapkou v tom nedohledném moři činnosti. Ale ony nejsou ani shromážděny, teprve se shromážďují a zdá se, že o letošním unionistickém kongresu na Velehradě byly dány přesné směrnice, metoda postupu. Dílo, které bylo dosud vykonáno, a které bylo často neorganicky uspořádáno, mělo býti a bylo i svedeno v jedno pevné řečiště. Ten úkol měl velehradský kongres. Ukáže budoucnost, jak jsme schopni k realizaci těžkého a zodpovědného úkolu. »Musí přestat diletantism v této věci«, řekl mi profesor Grivec, s nímž jsem měl čest několikrát důkladně mluvit o unionismu. A musí se začít jinak pracovat, než se pracovalo dosud. Jako vždy i zde třeba vědomých a silných jednotlivců.

Nynějším velehradským kongresem se stává unionistické hnutí mezinárodním, kdežto až dosud bylo většinou omezeno na Moravu. Svátá Stolica pověřuje pražského nuncia, aby byl na sjezdu jejím zástupcem, J. Sv. Pius XI. vydává u příležitosti kongresu krásné breve a schvaluje sjezdový program. Na Velehrad se sjíždějí nejlepší unionističtí pracovníci, sjezdové jednání řídí věcný a inteligentní dr. Grivec. Debaty jsou přísné a přihlížejí, jakož i referáty, ku praktické stránce věci. Zvláštní vážná slavnostnost obepíná lidi a věci. Jedná se o sjednocení, ut omnes unum sint — aby všichni jedno byli. Kladou se v pravém slova smyslu základy za přítomnosti biskupů-pastýřů.

Bylo mi dopřáno setkati se o prázdninách v Lublani s drem. Grivcem a několik půlnů jsme debatovali o unii Církví. Uvádím některé z myšlenek, které mi utkvěly z rozhovoru tak zajímavého.

Nuže, je třeba několika důležitých věcí: řádného tisku, odborníků, dorostu. Až dosud se věnovalo těm třem nezbytným podmínkám růstu a rozmachu díla pramálo pozornosti. Všimněme si tisku. Dosud byly vydávány dvě publikace: vědecký list, vlastně revue, jejíž poslední číslo vydal po válce p. Špaldák a populární časopis. Není zatím pomyšlení na další vydávání časopisu vědeckého, poněvadž scházejí pracovníci. Časopis populární, který vychází v Olomouci, musí býti veden lépe, než jest veden dosud. Je dobře, když jest lidový, neboť inteligence

není ještě tolik, aby se pro ni vydával zvláště unionistický věstník. Vydavatelé jeho by měli hleděti, aby list působil nejen na rozum, nýbrž i na srdce. Proto by bylo dobře uveřejňovati životopisy ruských konvertitů, stati z dějin, hlavně pokud se týká obětí, které často musili přinášeti mučedníci pro unii, dále by měl býti lid seznámen s hnutím unionistickým od základů, s jeho dějinami, stálo by za to uveřejňovati listy papežů, hlavně Lva XIII., který myšlenky unionistické tolik přál. Byl by to časopis centrální, čímž by se soustředilo více pracovníků a nemusil by se vyplňovati samými překlady. Osvědčilo by se zde spojení s redakcemi katolického tisku, které jistě chápou důležitost unionistické otázky a prospěly by mnoho. Dosáhlo by se i rozšíření myšlenek do širokých vrstev, které dnes nemají větších vědomostí o té věci.

Druhým problémem jest výchova vědeckých pracovníků, hlavně na Moravě, kde jest a má dále býti středisko akce. Dosud se nedálo v tomto směru téměř nic. Na příště mají k tomu sloužiti kursy, které budou pořádati každý rok nejlepší pracovníci unionističtí. Hlavní slovo budou zde jistě míti profesoři Orientálního ústavu v Římě, kde působí i významný český vědec, P. Spáčil S. J. Každý rok by byl pořádán kurs v jiné zemi, příští rok pravděpodobně v Lublani. Tento kurs by měl dva oddíly: jednak pro kněze, jednak pro širší obecnost. Bylo by prospěšno, kdyby druhého se účastnili redaktori katolických listů, hlavně slovanských. Je třeba, aby byli pozváni a sice z vyššího místa. Užší kurs by studoval hlavně otázky dogmatické a pak uvedl do misijní činnosti.

Nejtěžším snad problémem jest výchova kněžského dorostu. Bylo již uvažováno o novém řádu se sídlem na Velehradě.

Ke všemu tomu je třeba řádně zbudovaného a dobře řízeného sekretariátu, opatřeného všemi pomůckami, bohatou knihovnou, literaturou, s inteligentním, nadšeným a svatým knězem v čele, který by měl na starosti jenom unionistickou otázku a nebyl zdržován jinými pracemi.

Úsilí o unii vzrostlo po válce velice, díky pochopení papežů a obětavosti některých řádů. Nejlepšími pracovníky na poli unie jsou assumptionisté, kteří vydávají dva časopisy: »Échos d'Orient« (Maison de la Bonne Presse, 5 Rue Bayard, Paris VII.) a »L'union des Églises« (7 Rue Vital, Paris XVI.). Slibně pracuje nedávno založený Orientální ústav v Římě, který řídí výborný pracovník unionistický, P. d'Herbigny. Ovšem práce pokračuje zvolna, poněvadž, jak si mi stěžoval P. Spáčil, není po ruce nezbytný materiál. Orientální ústav vydává čas od času publikace, z nichž poslední jest hluboká práce P. Spáčila: »Conceptus et Doctrina de Ecclesia«, práce i velice praktická. Or. ústav jest ještě málo

znám a kursy, které budou každý rok pořádány, a na nichž budou přednášeti jeho profesori hlavně, rozšíří jistě jeho známost co nejvíce. Benediktini mají v Římě Collegio greco a v přílehlém chrámu slaví obřady v jazyku řeckém. Papež Pius XI., který přeje unionistické myšlenky, a který proti Piu X. jest spíše pro unii než konverzi, využívá každé příležitosti, aby povzbudil katolíky ku práci na tomto tak důležitém poli. Mám před sebou list, který J. Sv. Pius XI. napsal opatu benediktinskému a v němž vyjadřuje přání, aby benediktini pracovali co nejhorlivěji ke zdaru jednoty. Ukazuje, jak J. Sv. chápe problém. Zní:

»Přemýšlejíce nad slovy, jimiž Vykupitel pokolení lidského před svou smrtí prosil svého Otce za své učedníky, a b y v š i c h n i b y l i j e d n o, nemáme vroucnější touhy, než viděti všechny národy vraceti se k jednotě církve katolické, tak aby skutečně byl j e d e n o v č i n e c a j e d e n p a s t ý ř. Hlavně k národům nesmírné Rusi směřuje všechno Naše myšlení s láskou; neslýchané neštěstí, které zakoušeli, jakoby je pudilo k návratu do klínu matky církve.

Pro toto dílo zdaru jednoty kdo jest vhodnějším, než ti podivuhodní mniši západní, kteří vždy pracovali s takovými zásluhami o křesťanské náboženství a civilizaci? Na východě má původ mnišství; před žalostným schismatem tam kvetlo a bylo přijato svatým Benediktem, kterýž i u Východňanů je t předmětem veliké úcty jako patriarcha mnichů západních. A zdaž Orient neuchoval věrně zásad přinesených vašimi otci, lásku ke svaté liturgii a hlavní formy starého zřízení mnišského? To vše připravuje cesty benediktinským mnichům a bude jim velice prospívati v apoštolátu a smíření našich odtržených bratří.

Aby tento zbožný úmysl byl tím snáze uskutečněn, žádáme tě, drahý synu, dobře Si vědomi charakteru mnišského, abys vyzval dopisem všechny opaty a mnichy, aby od nynějška pracovali pro to dílo, nejdříve se modlíce ustavičně k Bohu za věc jednoty, pak skutky uskutečňující myšlenku. Bylo by si přátí, aby se shromáždili opatové a zvolili jedno opatství v každé kongregaci, nebo aspoň jedno v národě, které za pomoci ostatních klášterů by se mohlo věnovati zvláštním studiím a práci pro realiaci tak vznešeného úkolu.

Ve vyvoleném klášteře se shromáždí určitý počet mnichů, vybraný s největší péčí a ti se budou věnovati studiu — řeči, historie, mravů a povahy a hlavně teologie a liturgie oněch národů a připraví se tak pečlivě pro dílo jednoty. Nejlepšího výsledku docílíte, zvolíte-li nejnadanější z mnichů a pošlete je do Říma na Orientální ústav. Svými slovy a svými spisy rozmnožíte i mezi západními národy horlivost pro jednotu a seznámíte je důkladněji s otázkami a naukou, která nás odděluje od Orientálců.

Proto Si výslovně přejeme, drahý bratře, aby všichni mniši v oněch opatstvích přijímali s opravdovou láskou Slované, vypuzené z Ruska, a ty, kdož k nim přijdou, buď aby se poučili o katolické nauce, buď aby, vrátili-li se již k jednotě víry, se stali řeholníky. Přijímejte je s tím bratrským pohostinstvím, které jest vám tak drahé. Učte je co nejvyššími, aby se stali zbožnými dětmi svaté církve, a je-li takovou vůle Boží, dobrými mnichy.

Nemeškej tedy, drahý synu, a skuteční pláči, od něhož očekáváme mnoho dobrého pro budoucí časy. Jest třeba si přát, aby pomocí božské milosti byla brzy zřízena kongregace slovanského ritu, aby bylo potom založeno arcipopatství, ve kterém budou shromážděni mniši Západu i Východu v jedné rodině, v Římě, v hlavním městě katolického světa. To opatství se bude moci později stát základem a centrem nových klášterů, které, bude-li vhodná příležitost, by byly založeny v Rusku.

Tentýž list jest význačným nejen jako dokument, nýbrž i obsahem, neboť skýtá návod, jak si vésti. Na prvním místě zdůrazňuje modlitbu, pak přijde práce. Proto jsou Apoštoláty důležitým činitelem, a proto jest i třeba, aby ústřední časopis byl veden v duchu lidovém a působil nejen na rozum, nýbrž i na srdce. Prostá venkovská žena obětuje ráda nejen Otčenáš, nýbrž i obět na dílo tak vznešené a svaté.

Velehradský kongres byl posuzován českým tiskem s určitou rezervou. Největší české listy, ač posílají své redaktory na slavnost či sjezd sebe nepatrnější, spokojily se uveřejněním zpráv ČTK. Některé ani toho neučinily. Katolický tisk komentoval vesměs sjezdové jednání. Ale nejkrásnější a nejradostnější překvapení uchystal hostům a všem, kdož se zajímají o unionistickou otázku, čtrnáctideník »Rozmach« ze dne 15. července. P. Dr. Durych vydal unionistické číslo velice bohaté s úvodním článkem v českém a latinském jazyku, z něhož podáváme úryvky, které zasluhují, abychom si je vštíplili v paměť. Stejně hlubokým jest článek J. Scheinosta »Pro domo nostra«, s nímž rovněž seznamujeme několika úryvky čtenáře.

Stať páne Durychova jest historickou, dokazující, že »obzvláštní znamení Boží ukazují, že národu a zemi naší byl svěřen podíl na jednom z posledních ale největších a nejtěžších úkolů církve. Země naše byla zemí svatých, ze které vycházely požehnané misie. Přes nepřítelů různých věků uchovala si živé a hluboké obcování s církví viditelnou a zvláště s církví vítěznou a zároveň nadějí, že titul »země svatých« nejen od ní nebude odňat, ale z Božího milosrdenství nejen ve věku budoucím, ale i v době nynější bude potvrzen a rozmnožen.

V dalším se rozepisuje dr. Durych o řadě světů, jež zplodila naše země od sv. Cyrilla a Metoděje, a kteří obohacují ji mocnou přímlovou a dá-

vají nám naději, že Bůh na jejich přímlovu »nedá našemu národu sejít se světa bez znamenité milosti, kteráž bude oslavou veškeré církve«. Národ náš jest a zůstane národem katolickým a »nejen duchovně rosti z církve, ale že jí také sám dával vše, co jí dáti mohl: nejlepší své statky, nejlepší svou práci, své síly, svou chloubu a čest. Nejen národ prospíval z církve, ale i církev prospívala z národa, prospívala z jeho pokolení, z jeho zbožnosti, odkazů, statků, práce, umění, oddanosti, důvěry. Cti svého náboženství zasvětil náš národ svého ducha, svou radost, svou práci, ba i své písně a pohádky a učinil ze své země skvělou zahradu katolické církve, zahradu, která sice bývala ve zlých dobách zrušena, ale vždy znovu obnovena, zahradu hojnou a dobrou, ve které bylo všecko jeho bohatství. Jejich velkodušné odkazy jsou ovšem zatíženy nezrušitelnou povinností, aby v chrámech se konaly modlitby a oběti za klid jejich duší, ať to byly duše bohatých či chudých. Tak jest všecek národ všech věků, i těch budoucích, svázán s církví slavným obcováním, kterému se nelze vyhnouti.

Postavení našeho národa ukazuje cestu pro šíření víry k Východu. Ale i zbožnost a čestnost našeho lidu a vytrvalost jeho a věrnost ho uschopňují k tomu dílu. Choval se vždy čestně k národům slovanským a mezi národy východními nemá též nepřátel. Jest jediným ze slovanských národů, který jest římsko-katolickým s částí obyvatelstva vyznání řecko-katolického, tedy vesměs v pokoji se svatou Stolicí, a při tom spřátelen se všemi slovanskými národy všech vyznání, mimo to však, což vzácně jest, lid obřadu latinského žije v míru a srdečném přátelství s lidem obřadu východního. Má pak národ náš starou, osvědčenou a posvátnou ideu cyrillo-methodějskou takřka již ve své tradici a ve své krvi. Idea tato vznikla v naší zemi, odolala pronásledování se strany Habsburků, vydala své výhonky i v zemích sousedních a slibuje další utěšený a požehnaný vzrůst.

V závěru své stati oslovuje spisovatel cizince, žádá o jejich důvěru a jejich spolupráci a slibuje jim jménem národa vděčnost.

Scheinostovi jest unionism hnutím a tím bude tehdy, počne-li »myšlenka hýbatí myslí většího počtu lidí, tedy hlavami mass. rozbírací-li duši a myšlením národa českého, nebo aspoň značnou jeho částí, povzbudí-li jeho energii a nadchne jej k činům.« Nesmí se tedy omeziti na učené doktory a řády. Trefně jest uveden příklad z křižáckých válek a katolické Francie za reformace, z které by nezbylo nic, kdyby byla izolována pouze na učené řády, theology a odborníky, kdyby úsilí těchto katolických protireformátorů nebylo provázáno mohutným protireformačním, protihugenotským hnutím lidovým.

A tak »i unionistické hnutí se nesmí cítiti šťastným jen v kruhu odborných teologů a nadšenců, má-li národ z něho něco míti, má-li se státi základem jeho budoucího vývoje, musí se státi hnutím lidovým, hnutím mass českého lidu, musí vproudit do žil národa, sytiti jeho krev a dáti jeho životu nový smysl a výklad. Nespoléhejme se pouze na kongresy a koncily lidí učených; nic velkého nelze v dějinách vykonati bez podpory kolektiva, ať utajené či zjevné. Sjednocovací pokusy velkých koncilů západních, lyonského i florentského, ačkoliv měly velmi příjemný průběh, nakonec ztroskotaly, poněvadž ušlechtilé snahy koncilů byly tehdy lidu cizí, přátelé unie na východě neměli dosti silné opory ve svém národě, v lidu, jehož byli pastýři. Vláda polská unii podporovala, ale ukázalo se, že ani politický vliv nestačí, není-li provázen sympatickým hnutím lidu. Tato zkušenost by se ovšem spíše týkala těch, které by bylo s námi sjednotiti, než nás, ale v celku nechceme říci nic víc, než že unionistická inteligence, kněžstvo, hierarchie, pokud přeje těmto myšlenkám (a měla by přáti), musí vzbuditi hlubokou odezvu svých snah v českém národě, v první řadě ovšem v českém katolictvu už proto, že dobře víme, jaká jest síla kolektivní modlitby. Proto pokrokem na této pouti bude pořádání unionistických táborů lidu, které nebudou míti menšího významu než kongresy.« J. K.

Zajímavosti.

V Anglii pořádají misie pro nekatolíky. Za tím účelem vydali doktoři teologie, Herbert Vaughan a Arendzen, provolání k obyvatelstvu londýnských předměstí, které zní: »Přijďte vyslechnouti nauku toho náboženství, které uspokojovalo a uspokojuje inteligenci a srdce maršála Focha, De Lapparenta, kardinála Merciera, svatého Tomáše Aquinského a Pasteura. Sestupte ku pramenům a seznáte, že jediné Církev katolická mezi ostatními křesťanskými církvemi nemusí si stěžovati na prázdné chrámy. Stojí za to studovati náboženství, jež se může chlubit, že je vyznávají lidé jako Chesterton, lord Brampton, Coppée, Bourget, Newmann, Mannig, Benson a potomci Dickensovi, Scottovi a Thackerayovi. Jste všichni vítáni. Jste-li bázlivi a bojíte se přijíti sami, požádejte některého přítele katolíka, aby vás dovedl.«

*

Podle poslední statistiky jest stav katolíků holandských takovýto: Ze šesti milionů jest jich třetina. Tvoří pět diecesí, 1.184 farností spravovaných 2.736 kněžími. R. 1910 bylo far 1.014 a 2.310 kněží. Budoucnost se jeví ve světle co nejlepším, neboť v 41 malých seminářích jest vychováváno 4793 žáků

a ve 42 velkých seminářích 1708. Obecných škol mají katolíci 1.597 s 293.509 dětmi, středních 33 s 8.121 žáky. Dětských opatroven 703 se 71.889 dětmi. Na nové katolické universitě v Nimvegách bylo zapsáno 150 studujících.

*

Byl Shakespeare věřícím katolíkem, táže se Looten v díle »Shakespeare et la Religion« a odpovídá: Sh. se narodil z rodičů katolických, byl pokřtěn a zůstal katolíkem v prvé periodě svého života do r. 1585. Toho roku přišel do Londýna do společnosti šlechticů, kteří se stali protestanty a katolické básníky španělské. Proto, ač již mnoho nevěřil, neprojevil svého názoru hlasitěji. Jeho divadlo z té doby jest křesťanské, aniž jest konfesionální. Pronásledování, jehož byl svědkem při dvoře, ho vrhá v pesimism, který ho dovedl k náboženské lhostejnosti. (Hamlet, Timon Athenský a j.) Nedlouho před smrtí, puzen asi výčitkami svědomí, hledá ztracenou víru a jeho poslední závět jest psána v duchu křesťanském.

*

Nedávno byl přijat do Akademie francouzské abbé H. Brémond, jeden z nejlepších současných literárních historiků francouzských. Je to jedenáctý kněz, který byl přijat do Akademie od Velké Revoluce. Jest mezi nimi i slavný dominikánský kazatel Lacordaire. Četl jsem nedávno stránku, líčící, že historik Nisard se postavil proti kandidatuře Lacordaireově z toho důvodu, že v něm viděl liberála. Když mu učinil syn sv. Dominika oficiální návštěvu, děl mu Nisard: »Kdybych měl před sebou jen velikého kazatele a slavného spisovatele, lítoval bych, že mu mohu dáti pouze jeden hlas. Ale ani Lacordaire kazatele, ani Lacordaire spisovatele nechtějí dostati vaši zastánci do Akademie, nýbrž Lacordaire inspiratora a apologetu určitého směru italské politiky, která jest proti papeži, a která ho zarmucuje. Nevymýšlím si toho. Včera, když jsem vycházel z Institutu, slyšel jsem Cousina, který pravil: »Třeba jmenovati Otce Lacordaire, abychom dali ponaučení papežovi.« Ježto já nechci dáti papeži ponaučení a nemám k tomu ani oprávnění ani kompetenci, nemohu souhlasiti se jmenováním toho, kdo jest proti němu. Viděl jsem Svatého Otce r. 1847, kdy na všech zdech měst a městeček italských stála slova: Viva Pio Nonno! Cestuje do Říma byl jsem dojat radšením a důvěrou, kterou vzbuzoval Pius IX. Později, připuštěn k němu, zřel jsem na jeho něžné a produševnělé tváři všechny vlastnosti evangelické. Nyní, když upadl v nemilost, nechci býti účasten aktu, který by ještě zvětšoval jeho hoře, a byl by mu trpký. Odpuštěte mi tedy, že nebudu hlasovati pro vás. Je to věc svědomí a svědomí musí předchá-

zeti všechny zájmy i zájmy Akademie.« Lacordaire byl přece zvolen a jeho přijetí bylo z nejslavnějších.

*

Joseph Joubert, který zemřel v Paříži před stolety, definoval politiku takto: »Politika jest druh poesie.« Škoda, že nemohl zahlédnouti volební boj ve dvacátém století. Byl by jistě změnil tu definici, která jest hodně poetická..

*

Ve Walthamu, městě amerického státu Massachusetts, byl pozván jesuita P.Devlin protestantskými kazateli, aby jim přednášel o přípravě na kněžství v řádu Tovaryšstva Ježíšova. Je to prvně, kdy katolický kněz byl pozván, aby mluvil protestantům. Všichni přítomní — bylo jich přes 50 — poslouchali se zájmem, o čemž svědčila hlavně řada dotazů, při nichž přednášející mohl se stručně sice, ale věcně rozhovořiti o svátosti kněžstva vůbec.

*

Msgr. Baudrillart v dile: »Mon voyagen en Argentine« se zmiňuje o katolicismu v této jihoamerické republice, která, jak jest v paměti, měla nedávno spor se Sv. Stolicí o jmenování arcibiskupa v Buenos Aires. Devatenácté století poznalo několik krutých pronásledování katolicismu. R. 1882 byl vypuzen papežský legát a až do konce století byl veden boj proti katolicismu. Novým stoletím začíná obrát. R. 1900 povolává president generál Roca vypuzeného papežského legáta. R. 1903 buduje Argentina v Andách na hranici proti Chile jako záruku evangelického míru ohromnou sochu Krista Vykupitele. Při slavnostech pořádaných před čtyřmi lety na paměť osvobození ze jha peruského president Irigoyen vyslal jako zvláštního vyslance preláta Msgra Duprata, »církvního guvernéra diecése buenos-ayresské.« University argentinské šíří antiklerikalism a materialism a působí tak zhojně ve vzdělaných třídách obyvatelstva, kdežto nižší třídy propadají zhusta nevěře. Ale i přes to katolicism v zemi mohutní. Zasluhu o to mají hlavně misionáři bertharramští a kapucini. »Byl jsem přítomen, dí Msgr. Baudrillart, v předměstské farnosti hlav. města, zvané Nueva Pompeya, nábož. slavnosti, jedné z nejkrásnějších, již jsem kdy obcoval. Přes stotisíc osob shromážděných na širém náměstí a v přiléhajících širokých ulicích nadšeně vzývalo P. Marii, jejíž sochu korunoval apoštolský nuncius, je muž přisluhovali všichni argentinsti biskupové.« Rozvoji katolicismu škodí nynější rozdělení na diecese. Ač počet obyvatelstva rychle stoupá, jest v zemi jenom deset diecesí a přes sliby presidentů neděje se v tom směru nic. Co horšího, prázdná biskupství nebývají dlouho obsazována. Biskupové, kteří jsou neschopni pro nemoc vykonávati svůj úřad, jsou ponecháváni na místě, aniž jest jim dán koad-

jutor. Baudrillart uvádí šest diecesí, v nichž je takový smutný stav. Arcibiskupství v Buenos-Ayres jest neobsazeno 15 měsíců. Je třeba též zřizovati nové farnosti, neboť některé jsou rozsáhlé až 100 km a vše musí obstarávati jeden nebo dva kněží. Tak v některých krajích jest až 70% nepokřtěných a počet dětí zrozených mimo manželství dosahuje až přes 80%. Před nedávnem byl podán ve sněmovně návrh na rozluky manželskou. Ale ženy sdružené v »Radě ženské« protestovaly tak rozhodně, že president byl nucen odepřiti svůj podpis a návrh nebude vůbec projednáván.

*

Při katolické universitě v Lille, nejčilejším ústavu francouzském, bude zřízena tímto školním rokem počínaje žurnalistická škola. Bude připojena k fakultě právnické vedle ostatních sekcí při ní zřízených: školy věd sociálních a politických, školy vysokých studií obchodních a vyšší školy pro podnikatele. »Všichni mladí lidé, čteme v prospektu, dosáhnou v ní intelektuální, mravní a náboženskou výchovu, nezbytnou pro ty, kteří mají býti vychovateli obecnstva a zároveň budou zasvěceni v povolání novinářské. Studie budou rozvrženy tak, aby studující mohli navštěvovati i kursy na právnické fakultě i skládati na ní zkoušky. Mohou se též připravovati ke zkouškám na fakultě literární, či dáti se zapsati do některé jiné školy. Přes to, žurnalistická sekce jest zařízena tak, aby posluchači, kteří nebudou navštěvovati jinou fakultu, dosáhli úplného vzdělání, nezbytného k jejich budoucímu povolání. Pokud se týká technické stránky, budou přednášeti žurnalisté z povolání. Studium bude rozvrženo na tři léta. V prvním roce bude přihlíženo ke všeobecnému vzdělání. Budou zavedeny kursy náboženství, mravouky, sociologie, politické ekonomie, práva, dějin nauk a stran politických, současné historie, politické a ekonomické geografie, historie francouzské literatury. Mimo to budou konána praktická cvičení ve stylu a studiu cizích řečí. Letos 1. listopadu bude zahájen slavnostně tento první ročník. Druhý ročník zahájen bude příštího listopadu, t. j. 1925, a bude věnován doplnění všeobecného vzdělání a speciálním konferencím o vedení deníku. V druhém roce obdrží studující vysvědčení prvního stupně, že jsou schopni působiti jako žurnalisté. Ve třetím roce bude přihlíženo v přednáškách k vedení listu nebo revui a specialisaci v některém odboru. Ku přijetí do prvního ročníku je třeba vysvědčení maturitního. Kdo ho nemá, musí se podrobiti zvláštní zkoušce. — Ti, kdož u nás mají zavést žurnalistickou školu, by si měli všimnouti programu.

*

Denním tiskem prošla zpráva, že Guy Brunton nalezl při vykopávkách v území Qual el Kebir, sto-

mil severně od Luxoru, nádobu, v níž byl pečlivě složen rukopis. Archeolog sir Flinders Petric konstatoval, že rukopis obsahuje evangelium svatého Jana a pochází ze čtvrtého století. Rukopis má 43 listů a na každé stránce jest napsáno 33—38 řádek. Číslováno jest koptickými čísly. Text souhlasí se sahidským koptickým textem.

*

Mgr. Giannini v posledním svém listě lidu apoštolského vikariátu alepského pojednává o unii. Ukazuje, že jednoty lze dosíci jediné v ovčinci katolickém a proto jsou marnými pokusy těch, kteří jí chtějí dosíci vní ní. Uvádí světovou konferenci kterou chystají američtí protestanti ve Washingtoně 25. března 1925. Přihlášily se i autokefální církve ritu byzantského, ale jak je to zbytečné, neboť tento sjezd nebude mít právo prohlašovati zákony nebo uveřejniti dekrety, které by poutaly křesťanské konfese na sjezdech zastoupené. Idea koncilu jest naprosto vyloučena. Dostačí, když kongresisté budou vyjednávat jako společnou víru Vtělení Věčného Syna Božího. Co se ostatního týká, a není toho

málo, může se každý vrátiti s těmitěž city, s jakými přijel. Není tedy nikterak pravděpodobné, že tento kongres dokáže jednotu křesťanského lidu, ba ani ne jakousi uniformitu ve víře, režimu a kultu mezi křesťanskými církvemi, odloučenými od Říma, které se ho účastní. Autokefální církve východní mohou na něm pozbyti buď úplně nebo jen částečně, co si dobrého uchovaly až dosud díky věrnosti a četným starým a svatým tradicím pravé církve.

R. 1925 mají se též sejíti v Cařihradě zástupci všech církví ritu byzantského. Ale pokud »bude trvati bizarní nauka autokefálních církví, jednotu bude ilusorní, ježto se odvrhuje jediný prostředek, nezbytný k jejímu dosažení.« Jediným se může dospěti k jednotě: oekumenickým koncilem v Římě. Tvořili by jej biskupové celého katolického světa, byl by svolán a předsedal by mu Velekněz, řádný nástupce sv. Petra. Msgr. Giannini píše o koncilu: »Budme přesvědčeni, že bude působiti dojmem ohromným s hlediska čistě lidského, ale též a hlavně jako zářivý důkaz ustavičné životnosti a plodnosti pravé církve.« Ale zatím třeba se modliti a pracovati o jednotu.

U M Ě N Í.

Jaroslav Durych: »Okamžiky z válečných let«. Družstvo Přátel Studia v Praze, 1924. Cena 8.50 Kč. V katolickém táboře se vede o Durycha boj. Vlastně, co díím boj? Kde by se vzali bojovníci? Jen křik jest slyšet a to ještě za zdí. Když se veřejně prosloví slovo, pak je to tak hrubé, že i v denním tisku se to vyjímá pradivně. Konec konců, Durych jest individualita, jakých není v Čechách příliš, není tudíž divu, že se ho odříkají katolíci. Kdyby byl stokrát menším básníkem a stokrát tišším spisovatelem, kdyby stokrát méně říkal, než říká, kdyby zkrátka byl bez stylu a bez odvahy, byl by jistě ctěn v redakci katolického listu a klidní a neradi uvažující čtenáři by se těšili, že máme konvertitu a o jednoho »katolického« básníka více. Ale, ale, Durych se vysmál všem politickým taktikám, kterým se dnes v Čechách tleská. Durych se vysmál a geniálně vysmál všem žvástům psaným a mluveným o Husovi. Durych se i vysmál všem klasifikacím básníků na katolické a nekatolické. Vysmál se i tomu českému politickému katolicismu, který je tak chud na činy — není-li ovšem »zdařilá« manifestace činem. Ukázali na bojácnost a nepřipravenost většiny české hierarchie a proto pryč s ním! Ke všemu napsal ještě ten nezkratný a neposlušný básník »Panenky«! Je toho příliš. Nemám úmyslu zde hájiti Durycha, či omlouvati ho,

dopustil-li se chyb. Piši tyto řádky prostě proto, že se mi z duše protiví to házení blátem po básníku a po člověku, jehož z největších chyb jest a bylo, že nebyl tak vypočítavým jako různí lidé menších hodnot, kteří si dnes hrají na sloupy českého katolicismu, a že nebyl tak trpělivým, jak se říká tak často, a nečekal, až bude uznán. Proto na něho útočí.

J. Durych má tři druhy nepřátel: První si sjednal svými statěmi o Husovi v »Lidových Listech« a myslím, že o těchto nepřátelích netřeba mluvit, i když byla a jest mezi nimi řada kněží. Nepodřýval jimi mravnosti, ani jimi nedělal ostudy Církvi. Ty stati byly činem a byly hlasem proti malosti a komediantství různých českých pokrokařů. Za ně není možno Durycha nenávidět, je třeba ho za ně milovat, i když kdo má různý názor, co jest taktické a co jím není.

Druhými nepřáteli Durychovými jsou volní myslitelé čeští, poněvadž se ho bojí. Strach jest charakteristikou otroků, dí kdesi hluboký Hello, a proto ani o těchto nepřátelích netřeba mluvit.

Jsou ještě jiní jeho nepřatelé. Budiž mi zde odpuštěno to slovo, neboť ho nemyslím v tom významu, ve kterém jsem je pojímal dříve. Poznal jsem z osobního styku inteligentní a vzorné kněze, kteří nedělají hanby svému stavu, a jimž se jedná

opravdu o duše. Jsou ideovými odpůrci Durycha, ne proto, že jim ho kdosi pohaněl, nýbrž poněvadž ho četli, a poněvadž ho i milovali. A uznávají ho i dnes, když považují některé zásady jím hlášané za nezdravé, či nesouhlasí s jeho metodou, nebo i stylem. Ba bojují i proti němu. Jsou to též jeho nepřátelé, ale jak plný zvuk má v tomto případě ono slovo! Jsou proti sobě dva lidé: jeden — básník Durych, — který se bije za království Boží, a druhý — kněz třeba, — který se za ně rovněž bije. Působí na mne leckdy, když uvažuji o českém katolicismu, bolestně tento boj, který Durych nevolky vyvolal, a který má své důsledky.

Příčina tkví jednak v Durychem vedeném časopisu »Rozmach«, jednak v Durychově tvorbě mimo »Rozmach«, v jeho poesii i v jeho prose. Všimnu si obou.

»Rozmach«, před rokem založený, vytkl si za cíl obroditi český katolicism, cíl, který jest jistě vznešený. Čtěl toho cíle dosáhnouti dvojím způsobem: jednak ukazováním nových cest, jednak břitkou kritikou — ve štítu »Rozmachu« jest špalek se sekýrou — všeho, co jest u nás nízkého, ne dbaje výsady politických stran. Vytýkají mu, že dělá jen druhé a ta výtku není do písmene oprávněna. Není oprávněna ani z polovice. Jsem přesvědčen, že jest v něm více statí tvořivých než bořivých. Ale jedná se o Durycha a výslovně o jeho články: »Durych jako básník« a hlavně stať: »Durych jako politik«. Durych se vykreslil jako gauner, řekl mi kdosi. Je to slovo silné, ale milujeme-li Durycha, autora »Svatého Vojtěcha«, knihy tak mužné a krásné, či Durycha, který psal proti tomu neřádstvu, které kdysi z Vídně ničilo katolicism v našich zemích případem Skrbenského, či Durycha, tak hluboce v jiných statích hledícího do vznešené liturgie, milujeme-li ho, pak musíme býti zaraženi jeho statí: »Durych jako politik«. Když jsem ji přečetl, bylo mi smutno. Ne proto, že Durych v ní vykreslený, se nepodobá autoru »Svatého Vojtěcha«, autoru četných hlubokých statí, a redaktoru »Rozmachu« a člověku, kterého jsem znal, nýbrž že mne napadlo zlo, které jí způsobí: odvrátí od sebe některé — a odvrátil, — kteří měli s ním stále jíti. V posledním čísle »Rozmachu« je ten článek vyložen. Prý chtěl Durych dáti svým odpůrcům do ruky zbraň proti sobě. Vidí se v tom gesto pokory; budiž. Ale myslím, že Durych měl proti nim užití jiného gesta: gesta mlčení. Rozhodně by to byl čin větší pokory.

Druhá příčina vězí v Durychových názorech na pojem: katolický básník. Již v době, v níž psal do »Lidových Listů«, střetl se s drem Vrátným o to též. Tehdy se to odbylo několika feuilletony, řekl bych akademickými. Ale Durych se vrátil k témuž

předmětu i v »Rozmachu«. Nemám v paměti již přesnějších důvodů, které uvádí Durych na důkaz svého odporu k rozdělování básníků na katolické a nekatolické, ale mám za to, že tento názor Durychův jest mylně vykládán, když se soudí, že se stydí za to slovo: »katolický«. Přečteme si jen některou jeho stať a uvidíme, že mu dává plný význam a ostatně celá jeho činnost svědčí, že se za ně nestydí. Myslím, že existuje básník katolický a nekatolický, »Svatý Vojtěch« jest mi dramatem katolického básníka Durycha, jako jest »Zvěstování Panny Marie« dramatem katolického básníka Claudela, ale nechápu, proč se na Durycha horšit, když z těch oněch důvodů toho rozdělení nepřipouští? Durych má své názory, jako je má jiný člověk, ty názory jsou téměř vždy »durychovské« a podstatou autora: »Durych jako politik« jest katolicism poctivě myšlený a plně citěný ve smyslu čistě pravověrném, i kdyby se psalo, že to či ono, co dělá, činí z chvilkového rozmaru, i když se jedná o věci vážné a zodpovědné.

Nejtěžší námitky ovšem se týkají poesie — »Panenky« — a beletrie — »Tři dukáty« a »Tři troničky« — Durychovy. »Život« přinesl, když »Panenky« vyšly, recenzi J. Šráčka, která u těch, kteří čtou náš časopis, a kteří s námi sdílí své názory, či pronášejí někdy odsouzení, vzbudila nelibost. Četl jsem »Panenky« několikrát, a četl jsem je v lásce k Durychovi, který byl za ně napadán způsobem až zarážejícím a někdy nízkým. Prosil jsem několikrát své přátele, aby formulovali své námitky a napsali je, žádal jsem je, aby se s nimi obrátili na básníka samého. Pokud se týče prvního, dosud se tak nestalo, o druhém nevím. A když se množil počet těch, četl jsem je znova, ty básně, které svým uměním, celou stavbou a veršem strhují, a když mám teď pronést svůj úsudek ne jako nějaký mravokárce, — neodvážil bych se jím býti k Durychovi, jehož život na mne vždy působil svou čistotou, — ne tedy jako mravokárce, nýbrž jako čtenář všech jeho děl, nuže, když mám pronést svůj úsudek o všech těch dílech výše zmíněných, užívám slov, která ve druhém díle »Jugements« pronesl H. Massis, kritisující dílo autorů jako filosof, odchovaný scholastikou, o Claudelovi, Massis, důvěrný přítel Claudelův, pronáší soud, že dílo Claudelovo, které je tak plné nadpřirozena, se leckdy brání protikatolické estetice. H. Massis dí doslovně: »Comment le même homme qui professe sa foi en ces termes:

»O C r e d o entier des choses visibles et invisibles, je vous accepte avec un coeur catholique.

Où que je tourne la tête j'envisage l'immense Octave de la création.

Le monde s'ouvre, et si large qu'en soit l'empan, mon regard le traverse d'un bout à l'autre,»

comment refuse-t-il ensuite le resplendissement intelligible, cette forme intellectuelle dominatrice de la matière, sans quoi l'art n'est qu'un gâchis sensuel?» (Jugements, II, 255). A trochu dále di ještě: »Car il est trop sûr que l'esthétique de Claudel n'est pas en accord avec les principes qu'elle a pour but de manifester: et cet homme qui ne sourait souffrir que sa vie ne fût pas adéquate à sa foi, n'est pas parvenu, a y accorder son art.» (i bid. 257.) Čtenář si může nahraditi slovo: Claudel jménem: Durych a citát Claudelův citátem Durychovým.

A misty připomíná mi i četba »Tři dukátů« či »Tři troničků« četbu a dojem, který jsem měl po přečtení Mauriacova »Le fleuve du feu«.

»Okamžiky z válečných let« byly sepsány r. 1919 a uveřejňovány po časopisech. Shrnuje v britkých charakteristikách a popisech, nabitých přechoasto ironií, pět těch válečných let, která jako lékař prožil v různých městech a na několika bojištích. Není ani trochu sentimentálním, proto tím lépe vidí a tím jistěji líčí. Jest stručný a rád vzbuzuje děs suchým vypravováním, zdánlivě bez ladu a skladu klade vedle sebe jednotlivé barvy, ale tím hrůzněji zahlédá čtenář ten chaos věcí a lidí a ideí za války. Celý obraz války a válečných let, který Durych vystavuje před našimi zraky, jest z temných barev a když se mihne světlo, připadá jen, jako by bylo vrženo, aby ještě zvýšilo sílu té černi.

Básník začal za války intensivně psát. Popisuje skryši, v níž tvořil a pochopíme z toho popisu mnohé z jeho nelibostného gesta, které mu někdy vytýkají. »V krytech,« píše, »zůstávaly myši a žáby; kryt, ve kterém jsem byl nejdéle, byl pod zemí, okénko těsně při stráni, když pršelo, lezly mi po okně žížaly, skulinou mezi dveřmi a prahem prodírala se ropucha, mloci, stonožky, konipásci, žáby mi skákaly i po stole po rukopise, a všechno bylo ještě snesitelné. Na okně stál prázdný šrapnel, totiž nebyl prázdný, byla v něm voda a kytky, buď žluté kosatce, nebo šeřík, pivoňky, a když vadly a letěl granát nebo pukl šrapnel, zadrnčelo okno a při otřesu padlo vždy několik vadnoucích kvítků nebo lístků na zem. Ale v noci zle myši pištěly, žáby tloukly širokými břichy pod mou pryčnou na zem a bily tlapami do oken, což dělalo pod zemí rány jako výbuchy střel, i bylo nutno vzít prut a mrskati to bezcitně.«

Na dobrodiní války nenazírá nějak světle, jak se často stává u jiných. »V lidech válka změny nezpůsobila, leda snad, že tu a tam něco urychlila, že někdo o několik let dříve dozrál, jiný o několik

let dříve zemřel, ať již tělem či duchem. Užitek nepřinesla.« J. K.

Barbey d'Aurevilly, »Stará milenka«. DPS. v Praze. KČ 39.

V řadě děl, vydávaných DPS., jsou důležitými Spisy Barbeye d'Aurevilly. Byla již jich vydána část, čtyři veliké romány, »Ženatým knězem« počínaje, »Rytířem des Touches« a »Co neumírá« pokračuje a nyní vyšel jeden z prvních románů autorových »Stará milenka«.

Tento román zaujme čtenáře hlavně předmlouvou, která byla napsána ke druhému vydání, a která shrnuje názor umělcův na moralitu uměleckého díla. »Stará milenka« byla vydána prvně r. 1851, a pokud vzbudila pozornost, byla jí vytýkána s některých stran nemorálnost. Ta výtky se stala ožehavější, když d'Aurevilly se veřejně přihlásil ke »Kředu Církve« a svými britkými kritikami, psanými do »Correspondent« se osvědčil nejobávanějším nepřítelem tehdejších literárních i filosofických velikánů (Zoly, Renana a j.). Namítali mu rozpor, který jest očividný mezi kritikem a romanopiscem a tyto námítky se množily, čím známějším se autor stával. Proto, vydávaje po druhé »Starou milenkou«, napsal k ní předmluvu, která ještě více by se hodila k »Co neumírá«, a která byla přijata s jistým uspokojením, i když se objevila ex post a v lečems ještě nechávala mezery.

Jedná se o problém: Jest dovoleno spisovateli vylíčiti vášeň v takové podobě, v jaké ji viděl, ale jenž, líče ji, ji odsoudí? Volní myslitelé odírají tu možnost katolíkům, ježto tito »nemají práva dotýkati se románu a vášně, leda že by měli ruce zcela čisté, jako kdyby všechny rány, jež chrlí krev nebo jed, nepatřily do čistých rukou!« D'Aurevilly odpovídá: »Mravní a rozumová velkolepost katolicismu tkví v tom, že jest široký, obsažný, nezměrný; že zahrnuje všechnu Přirozenost lidskou a její rozmanité obory činnosti a že nad to, co zahrnuje, rozvíjí ještě velikou zásadu: »Běda tomu, kdo se pohorší!« Katolicství nemá nic upejpavého, stydlavého, pedantského, neklidného. To ponechává klamným ctnostem a mnišskému puritánství. Katolicism miluje všechna umění a přijímá beze strachu jejich odvahu. Připouští jejich vášně a jejich obraz, věda, že možno z nich těžiti poučení, i když umělec sám ho nevytěží.« Nuže, katolicism dovolil umělci vše, jen nesmí býti propagandou bludu. »S touto výhradou dokonce dovolil katolicism líčiti neřest blud v jejich činech a projevech a líčiti je v pravé podobě. Nestříhal křídel genu, když je tu genius.« D'Aurevilly udává za příklad těžkou scénu, již se začíná Shakespearův »Richard III.« a od něho se-

stupuje k jiným umělcům a dovozuje, že Bůh nezakazuje ani umělci podati svůdnosti nepravosti nebo výmluvnost vášně, ačli by z nich neučinil nástroj zatracení. »Katolicism,« dí, »nekomolí umění, obávaje se pohoršení.« Ale katolicism dovoluje ještě více: Dovolí umělci, aby vražedníci sv. Jana nakreslili božsky krásnou. »Učinili ji božsky krásnou, hledíce na sňatou hlavu, která jest podávána, a ona jest tím pekelnější, jsouc tak božská.« Ale, jak ve všem se má umění chápati věci. Malovati to, co jest, zmocniti se lidské skutečnosti, zločinu nebo ctnosti, a oživiti ji všemohoucností inspirace a formy, ukázati skutečnost, dáti jí život až k ideálu, toť poslání umělcovo. Umělci jsou s hlediska katolického nad askety, avšak nejsou vůbec askety: jsou umělci. Katolicism třídí hierarchicky zásluhy, ale nemrzačí člověka. Každý z nás má své povolání podle svých schopností. Umělec není také policejním prefektem ideí. Jakmile stvořil skutečnost, nakresliv ji, dokonat své dílo. Nežádejte na něm nic více.«

D'Aurevilly odpovídá ještě na jednu otázku: A nepůsobí špatně svým dílem na veřejnou mravnost? Odpovídá, že »mravnost umělcova jest v síle a pravdivosti jeho malby. Maluje skutečnost, vlévaje a vdmychuje v ni život, byl dosti mravný: byl pravdivý. Pravda nemůže nikdy býti hříchem nebo zločinem. Zneužívá-li se pravdy, tím hůře pro ty, kteří ji zneužívají. Vyvozuje-li kdo z uměleckého díla živoucího a pravdivého, vyvozuje-li z něho věci zlé, tím hůře pro rozumářské vinníky. Umělec v tomto vývodu není ničím. »Dal k tomu podnět,« řekněte. Což dal Bůh podnět k zločinům a hříchům lidí, tvoře svobodnou duši člověka? Dal podnět ke zlu, jež lidé mohou páchat, dává jim vše to, čeho zneužívají, klada jim svůj velkolepý a tichý a dobrý výtvar do rukou, k nohám, v náruč? Umělec tvoří, podává věci, jež Bůh učinil, a jež člověk překrucuje a porušuje. Podal-li je přesně, jasně, má jako umělec, toť jisté, mravní hodnotu, jakou míti má. Máme-li ducha spravedlivého a pronikavého, můžeme vždy těžiti z jeho díla, nezajímajícího se o nic, co není pravda, naučení někde obsažené, jež zakrývá Vinu dobře, že bude leckdy nutno dříve hloubati, avšak umělci píší pro sobě rovné, nebo aspoň pro ty, kteří je chápou.«

Všimněme si ve světle těchto slov románu »Staré milenky«. Umělec líčí v něm vášně krásného a inteligentního šlechtice Marigny-ho ke Španělce Villeniové, paní, která jest ošklivá, a která svou démonickou silou, jež převyšuje andělskou krásu Hermengardy, zákonitě manželky Marignyho, jest středem románu. Je to stará milenka, neboť deset let poutala a svírala krásného šlechtice, a když tento

se oženil a byl milován i miloval svoji ženu, opět ho jala, zničivši tak manželství. Jest podivnou ta vášně ze »Staré milenky«, vášně, která působí skoro tak hrozně jako vášně kreslená v »Co neumírá«. Ale v tomto druhém románě proniká spisovatel hlouběji a dosahuje spíše toho, co chce: ukázati v celé podobě zhoubný vliv vášně na charakter lidský a odřaditi člověka od poddání se jí. Ve »Staré milence« ulpívá často na povrchu a tím se stává vysvětlitelným to opakování popisů pádu a hnusu. Pravda, byl takovým život Marignyho daleko dříve ještě, než se setkal s Villeniovou, byl to život žitý jedině a výlučně ve vášnivém vzepjetí smyslů. Marigny jest světák, který umí krásně mluvit: výmluvnost a neřest jsou dvě hlavní jeho známky. Jeho zpověď staré hraběnky, babičky Hermengardině — ostatně nejlepší stať v celém díle — svědčí jasně o obou. Tato zpověď má býti ospravedlněním jeho pádu a byla nadhozena kritikou často otázka: Není-li jím skutečně? Bylo vytýkáno umělci, že na mnohých místech svým popisem a svým zájmem učinil z neřesti ctnost. D'Aurevilly sám řekl, že nikoliv, nechtěl tak a dosahuje-li toho klamu i u čtenářů proti němu nikterak nezaopatých, lze to přičísti snaze vylíčiti vášně co nejpravdivěji. Vášně jest často výmluvná, dí v předmluvě, kterou jsme výše citovali. Jednalo by se o diskusi, o umělcovy názory. Zatím jen jedno poznamenávám: Barbey d'Aurevilly nepřipouštěl jejich oprávněnosti u autorů jiných.

Celý ten svět »Staré milenky« až na bílou Hermengardu žije jen a jen z vášně. Zdaž byla jinou paní de Flers a její společnice? Zdá se leckdy, že náš umělec jest příliš nadšen tím světem — a příliš mu odpouští a příliš jej omlouvá: Měť ty vlastnosti, které jsou tak nádhernými i u něho samého, dar řeči a vtip. A umíral již ten svět; ne-umíral proto, že nové pokolení se na něj obořilo, nýbrž že žil každý jen sobě a pro sebe. Umíral pěkně, lépe než zasloužil.

Pan Tichý, který zčeštil »Starou milenku«, učinil tak opravdu podivuhodně. Originál děl d'Aurevilly je těžkým oříškem pro překladatele a viděli jsme u »Co neumírá«, jak často ztroskotá, kdo překládá. Mohutná řeč autora, nevyhýbající se žádným obrátům, řeč vpravdě francouzská, uchvacuje. P. Tichý hleděl uchovati její sytost a její vznešenost a podařilo se mu to. Výprava knihy jako všech děl DPS. jest pěkná. K.

P a u l F r é m e a u x :

Poslední dnové Císařovi.

Z franštiny přeložili Jaroslav Skalický a Josef Florian. Kuns 6, v květnu 1923. Skladem

u Marty Florianové ve Staré Říši na Moravě. Svazek, vyzdobený dřevoryty, má 276 stran.

Toto dílo pokouší se se zdarem odhaliti to, nač tak mnohé oficiální historie nedovedly nebo neuměly či nechťely poukázati: Napoleona v jeho ponížení nezlomného. Jest pocho-pitelné, proč se všeobecně má za to, že osud Napoleonův byl tragický. Ale jen slepí vidí tragiku v tom, že bylo Císaři prožiti život na ostrově sv. Heleny, tolik nehostinném a tak opuštěném v oceánech a po tak veliké slávě a moci. A to jsou spisovatelé, kteří by rádi udě-lali z Napoleona člověka politování hodného, jakéhosi bledého stoika, jak dobře těmto hlup-cům vytýká Gabriel Brunnet. Zatím tato duše, nikoli stažitelná před nesnadnostmi života, vidí svou tragiku v tom, že její vznešený klád v pádu nedovede dosti rozběsniti vlastní své nepřátele, jimž dávno odpustila. Je to vpravdě tak dokonale neobyčejné, jako přirozené. Po-slední dny nové Císařovy jeví se právě po četbě Gabriela Brunnetta o tolik pravdivější, oč směšnější na druhé straně se objevují všechny snahy, jež z útrpnosti nebo slabošství ducha chtějí z Napoleona v neštěstí učiniti ubohého zajatce, jemuž třeba odníti titul Cí-saře a oslovovati ho prostým: generále Bona-parte, jak to úzkostlivě prováděl guvernér na sv. Heleně. Ale tu jest třeba znáti výroky sa-mého Císaře, aby se rozptýlilo každé takové nedorozumění. Olovo sklouzlo po mra-moru... tíha dovedla stlačit péro, nemohla ho však zlomiti, vzpružilo se opět v plné své síle... Myslím, že příroda mne určila pro ve-liké rány osudu...« Toto je třeba připomenouti hnedi na počátku opatrnickým čtenářům, a bylo by to již vše, neboť na Napoleonovi jest tolik vznešeného, že i slabosti přirozené se pod dechem jeho scvrkají.

Paul Frémeaux ovládá svoji věc bez po-ruchy. Čte se dobře a čtenář je získáván krok za krokem pro Císaře. Na konec se zdá, že by i dnešní vlády ani o mák neučinily více s takovým Císařem, než tehdejší spojené moc-nosti Babelu. — Dobré Dílo ze Staré Říše stává se víc a více nepostrádatelným.

Jan Strakoš.

Starší literatura a umění polské o svatém Vojtěchu.

Bujný život vyšších tříd, pokles mravnosti a otrokářství vypudilo přísného pastýře Vojtěcha dvakrát z české země. Po druhé vracel se biskup Vojtěch z Říma na naléhavou žádost moravského arcibiskupa. Pochyboval, že jej budou Čechové poslouchati, a proto vyžádal si předem od papeže dovolenou, aby v tom případě směl se odebrati do pohanských zemí a hlásati tam evangelium.

Do Čech se nevrátil. Dověděl se totiž na cestě o vyvraždění své rodiny, a proto obrátil se do Polska. Někáký čas zůstal u knížete Boleslava Chrabrého ve Hnězdně a teprve na jaře r. 997 dal jej Boleslav dopravit po Visle do Gdánska. Od-tamtud odešel k pohanským Prusům a v jejich zemi dosáhl palmy mučednické, když vstoupil na po-svátné pohanské pole Romove, bezpochyby mimo vůli svou. (Palacký.)

Kníže Boleslav vykoupil ostatky světcovy. Tra-dice vypráví, že musil dáti Prusům tolik zlata, kolik vážilo tělo mučedníkovy. Bylo uloženo nejprve v Třemešně, pak bylo přeneseno do Hnězda, kde kníže sídlil. Úcta k svatému mučedníku a pověst o jeho zázracích rostly víc a více. Již za tři roky po jeho smrti vykonal císař Otto III. pouť k jeho hrobu.

Na žádost Ottovu sepsal Jan Kanaparius, opat v klášteře sv. Alexia v Římě, v němž žil nějaký čas i sv. Vojtěch, obšírný životopis světcův. Zacho-vaný »Život sv. Vojtěcha«, který vznikl asi 100 let po smrti sv. mučedníka, byl dlouho pokládán za dílo Kanapariovo.

Práci Kanapariovu rozšířil a propracoval spolu-žák Vojtěchův sv. Bruno. Jeho životopis byl vzor-em neznámému autoru »Legendy o sv. Vojtěchu«, c níž bude pojednáno.

Literární památky o životě a smrti našeho světce datují se na území polském od nejstarších dob. A není divu, vždyť sv. Vojtěch byl jedním z předních a prvních patronů Polsky, jak svědčí staré obrazy, znázorňující »polské svaté«: Václava, Vojtěcha, Stanislava, Hedviku a j.

Z konce X. nebo ze začátku XI. stol. je »Ži-vot sv. Vojtěcha« (»Vita et passio s. Adal-berti«.) Autora této písemné památky nelze zji-stiti. Snad jím byl žák světcův Radim nebo bratr Vojtěchův, jak se snaží dokázati novější badatelé literárně-historičti, na př. Ketrzyński. O Boleslavu Chrabrém uvádí životopisec, že miloval sv. Vojtě-cha a že těšil jeho bratra Soběbora, když se do-věděl o velkém vyvraždění rodiny Slavníkovců v Čechách.

Životopis rozšířil se po celém světě křesťan-ském a byl rozhodně znám také v Čechách. Stal se pramenem rozličných legend o našem patronu a všelijakých vypravování v kronikách polských i českých.

Kratší životopis je »Passio sancti Adal-berti, martiris« (Umučení sv. Vojtěcha), se-psaný asi v XI. stol. Z poznámky, že sv. Vojtěch založil benediktinský klášter, soudí P. Chmielow-ski, že neznámým autorem byl jistě nějaký bene-diktin, patrně původu německého, jak svědčí chybný pravopis polských jmen.

Postava světcova je krásně vykreslena v rozhovoru Vojtěcha s druhy. Dosti silně působí na čtenáře divy svatého.

Asi o sto let později vznikla »Legend a o s v. V o j t ě c h u«. Vzorem byly neznámému životopisci starší životopisy, mezi nimi i nejstarší, připisovaný Radimovi. Vyprávování je bohaté různými obrázky ze života patronova: jeho práce v klášteře, meditace, umrtvování těla, štědrost k chudým a touha po mučednické smrti. Poněvadž od smrti jeho uplynulo asi 150 let, nedivíme se, že za ten čas přibrala jeho postava legendární šat a byla opředena četnými zázraky, které silně působí na čtenářovy představy.

Když prý se kdysi tázal vesničanů na cestu do Hnězdna, tu prý se mu vysmáli, poněvadž slyšeli jej mluvit jazykem odchýlným. Světec pokáral je němotou, ale když se pokořili, brzy zapomněl na jejich zlobu a vrátil jim řeč.

Jiný takový zázrak mluví zase do srdce trestem.

Když Prusové rozsekali tělo světcovo na kousky a rozházeli je na všechny strany, sebral jeden hospodář pohozené údy kromě jednoho prstu. Neopatrně prozradil svůj čin ženě a ta donesla o tom Prusům zprávu. Za trest zkřivil mu světec ústa tak, že nemohl mluvit; stěží jen jedl a pil. Onen prst, kterého se nedostávalo při sestavování těla mučedníkovy, našli rybáři ve vnitřnostech ryby a když jej přiložili k tělu, celé ozářilo.

Tato literární památka je zajímavá tím, že je v ní uvedeno aspoň jedno datum, a sice den a měsíc, kdy seschlé tělo mučedníkovy bylo uloženo do hrobu v Třemešně. Odtamtud bylo později přeneseno do Hnězdna.

Legenda byla pramenem různých středověkých vyprávování o zázracích sv. Vojtěcha (tak zv. »miracula s. Adalberti«). Zvláště v stol. XIII., které je věkem »polských svatých«, koluje psaná literatura o jednotlivých zázracích, skutečných i vymyšlených. Povstávají legendy o sv. Stanislavu, biskupu krakovském, o sv. Hedvice a o sv. Vojtěchu.

Pozdější tradice připisuje našemu světcovi složení národní hymny polské »Bogurodzice«, kterou zahřměly hlasy polských bojovníků před bitvou u Grunwaldu r. 1410. Je to zjev analogický. Chorál svatováclavský připisovala stará tradice také sv. Vojtěchu. Všechny domněnky o autorství sv. Vojtěcha nebo o překladu písně z češtiny jsou dnes úplně vyvráceny, třebaž ukazuje tato polská hymna dosti stop, vedoucích k jazykovým památkám českým, na př. k písni »Buoh všemohúci«, s jejímiž některými slokami shodují se téměř úplně verše polské písně pašijní, připojené k »Bogurodzici«. Vůbec nejstarší polská literatura čerpala ze starších náboženských spisů, písní, legend, biblí a žaltářů českých.

V krakovském rukopisu »Bogurodzice« z polovice XVI. stol. je za slokou, v níž se vzývá Matka Boží, věnována jedna sloka sv. Stanislavu a další biskupu sv. Vojtěchu. Česky zní asi takto:

Biskup sv. Vojtěch spěchal do Polsky.

Nevěřící Prusové

zabili jej u sebe (= ve svém kraji).

Od nepamětných dob zpívají kněží v hnězdenské katedrále u hrobu sv. Vojtěcha tuto první národní hymnu polskou. Velebný ten chorál rozléhal se chrámem podobně jako naše hymna svatováclavská v dobách nejkrutější tyranie pruské a stal se, jak praví L'oš symbolem životnosti a věčnosti Polsky.

Postava sv. Vojtěcha vystupuje v četných latinských i polských kronikách a životech svatých, zvláště polských.

*

Uprostřed katedrály v Hnězdně odpočívají ostatky sv. Vojtěcha. Je to tak zv. »konfesja św. Wojciecha« z r. 1681. Čtyři pozlacené barokové sochy nesoudřevěný baldachýn. Na oltáři stříbrná rakev s ostatky světcovými, kterou drží na ramech čtyři sošky, znázorňující čtyři stavy: rytířský, městský, rolnický a duchovní. Rakev je dílem gdánského mistra Petra van de Rennen. Na víku postava sv. mučedníka. Po stranách rakve vypravují obrazy ze života svatého, kým byl ten, jehož uctívá celý národ. Obrazů je celkem 10. První představuje nastolení na biskupský úřad v Praze, a šest mučednictví. Celá ta řada končí se příjezdem císaře Otty do Hnězdna.

Na místě, kde stojí katedrála, na pahorku Lecha, byla už v prvních dobách křesťanství v Polsce malá svatyňka. Svědčí o tom nejen tradice, nýbrž hlavně hrob kněžny Doubravky a ostatky sv. Vojtěcha, které sem byly přeneseny z Třemešna roku 999.

Na rozhraní věků, r. 1000., připutoval k hrobu světcovu římský císař Otto III. a byl pohostinsky přijat Boleslavem. Tehdy položen byl základní kámen k samostatné organizaci katol. církve v Polsku tím, že zřízeno biskupství; od toho roku datuje se věhlas Hnězdna.

Před hrobem sv. patrona schází se lid. Dodnes zpívá duchovenstvo každou neděli a svátek o 3/4 10 u hrobu chorál »Bogurodzica«, a lid na svátek sv. mučedníka, jakož i v den přenesení ostatků, 20. října o nešporách.

Nejstarší uměleckou památkou hnězdenské katedrály jsou bronzová vrata z XII. století, jakých je na celém světě pořídku. Je na nich znázorněn celý život sv. Vojtěcha podle životopisu Kanapariova. Vrata mají dvě křídla; každé je rozděleno na 9 polí. Levé křídlo ukazuje mládí a působení Vojtěchovo v Čechách, pravé pak činnost misionářskou

a mučednickou smrt. Z obrazů nejzajímavější jsou poslední. Scéna patnáctá skýtá smutný pohled. Hlavu světcovu napíchli pohané na hůl. Trup zavínil soucitný člověk a ukryl v lese. Velký pták, seslaný Prozřetelností, střeží sv. ostatky.

Další rytina představuje známou legendární scénu, jak Boleslav vykupuje zlatem tělo mučednicko, a poslední uvádí nás k hrobu do Hnězdna.

Pomím řadu obrazů a soch, z nichž mnohé mají historickou cenu, jako obraz Czechowicze v řemešenské katedrále, kde se chová část ostatků v malé skřínce a dvou pyramidách na oltáři. Na jedné sošce shlédl jsem v rukou světcových lodní plachtu. Je to znak apoštola-misionáře, ubírajícího se do pohanských Prus.

Jeden z nejstarších kostelů, zasvěcených našemu patronu, je v Poznani na pahorku sv. Vojtěcha. Nejstarší zprávy o něm jsou z polovice XIII. století.

V »královské kapli« poznaňské katedrály, v níž odpočívají první Piastové, je pěkná malba nad sarkofágem, představující Boleslava Chrabrého a císaře Ottu u hrobu sv. Vojtěcha. V lodi užíš zase světce, jak káže zástupům na břehu Varty před výpravou do Prus.

Ve středisku úrodných Kujev, v malém, ale malebném městečku Inovroclavi, blízko pověstného jezera Gopla, k němuž se nesou první báje z polské dávnověkosti, schází se lid v týdně před svátkem sv. Vojtěcha před sochou světcovou k pobožnosti.

Úctu sv. Vojtěcha hlásá sídlo polských králů, Krakov. Pomník kardinála Bedřicha Jagelonského († 1503) v katedrále sv. Stanislava zdobí mistr Petr Vischer z Norimberku soškami polských světců: Stanislava a Vojtěcha. Kromě toho je v Krakově malý kostelík sv. Vojtěcha, podobně v Kielcích.

Zajeď si na východ Polska, který je vzdálen od hrobu sv. Vojtěcha, a i tam najdeš hojně uměleckých památek, svědčících o úctě k patronu polské země. My, kdož jsme navštívili hrob syna české země, jimž dopřál Bůh pomodlit se u jeho ostatků za drahý národ, voláme ke všem zbožným katolickým Čechům, aby místo poutí do Maria Zell a na jiná cizí poutní místa uspořádali pouti nejprve k hrobům českých světců v naší vlasti a pak zorganizovali výpravu do Hnězdna, čímž bychom nejen uctili svatého krajana, ale také utužili přátelské svazky s katolickou Polskou. Karas.

Místo polemiky.

Dostal jsem dopis, ve kterém jsem byl žádán, abych se nějak ohradil proti řečem, které se vedly proti mně a »Životu« na studentském sjezdu na Velehradě. Tyto řeči mají autory dva pány, a

sice: člena akademického spolku »Moravan« v Brně, — pokud věřím informaci, která mi byla dána — a p. poslance Rýpara. Proti prvnímu nebudu psát, prostě z úcty, kterou mám k sobě, a poněvadž u některých pánů z »Moravana« jest chronickou nemocí při každé příležitosti mluvit proti redaktoru »Života«. Pokud se týká p. posl. Rýpara, několik slov. Prý »Život« jest jen samá kritika, a to ještě tak štvavá, že prý — bude-li tak pokračovati, — bude ho p. poslanec a ostatní — asi čsl. strana lidová — ignorovati. Myslím, že ani pan poslanec nemá práva to říci, i když se jedná o »Život« a o mne, kteří snesou více a snesli. »Život« podává trochu více, to by věděl p. posl. Rýpar, kdyby jej četl a neřikal jen, že jej čte. Nepravím toho za sebe. Já sám v loňském ročníku měl dvě stati v garmondu o sv. Tomáši Aquinském a ty nebyly kritikou. Ale jest při nejmenším neslušné vyjádření se tak o listě, který měl bohaté a původní studie od uznaného filosofa, P. Jeze S. J., P. Miklíka, O. SS. R., Bořity O. P., Dra Vrátného, Suchomela, Dra Doležala a j. a j. Pokud se týče petitu, na který jest hlavně mířeno, když jsem kritisoval, jednalo se mi vždy o věc a ty kritiky nejsou nikterak štvavé. Mohu přece napsat, i když mi není padesát let, že třeba náboženský život odpolitizovat, a pod. Že bude p. poslanec a ostatní »Život« ignorovat? »Život« jest již ignorován šest let a té vyhrůžky se nemůže ani lekat, tím méně ne, že byla pronesena na kongresu. Ještě jednu výtku učinil p. poslanec Rýpar »Životu«. Že prý jest lehké udělati ze tří knih čtvrtou, ale přinášet nové věci jest již těžší, a to již »Život« nedělá. Snad si měl p. řečník povšimnouti dříve jednotlivých statí a jistě by to své rčení omezil, a byl by spravedlivější. Platila-li ta výtku mně, byl bych mu povděčen, kdyby precisoval. Ustavičné zdůrazňování významu prohlédávání archivů jest již směšným. Snad existují i jiné obory duchovní činnosti?

*

Thomistické číslo »Života« bylo posuzováno českých listů »Čechem« příznivě, »Našincem« příznivě, »Museem bohoslovců« napolovic příznivě. Ostatní listy mlčely. Cizí příspěvy a posudky, jichž jest několik, udáme později. »Museum bohoslovců« vytklo tomu číslu mimo jiné, že je bolí opomenutí tří předních filosofů českých, p. dra Pospíšila, p. dra Vychodila a p. dra Kratochvíla. Žádal jsem p. dra Pospíšila dopisem o studii a nedostal jsem odpovědi. P. dr. Vychodil svou poznámkou v »Hlídce« dal dosti jasně najevo, jak na věc pohlíží a soudil jsem, že by proto každou spolupráci odmítl. Mimo to čekal jsem od p. dra Vychodila jako odborníka recenzi a bylo tudíž lépe, když jsem ho nežádal. Důvody, proč jsem nenapsal p. dru Kratochvílovi,

byly jasné, z. mých dřívějších statí o novoidealismu, kterých jsem neodvolal ani po několika jeho replikách.

Zlatá mládež. Současně se objevily dvě kritiky dnešní katolické mládeže. V »Rozmachu« ze dne 1. září p. dr. Durych napsal stať: »Následníci«, věnovanou hlavně lidové straně, v níž na konci píše: »Mladí mužové od dvaceti do pětatřiceti let si zprvu troufali, že prorazí se svou energií, se svým dosud nevyčerpatelným nadáním a vtipem, že dají straně nového ducha a že ji povedou. Mohlo se to podařit, ale k tomu scházela jedna podmínka: tužší, vytrvalejší a chytřejší pronásledování katolického náboženství se strany jeho nepřátel. Když tento boj proti náboženství splaskl jako špinavá bublina, pozbyli tito mladí mužové smyslu a účelu své existence. Država strany byla zachována, reakce ji rozšířila a mouřenini se stali zbytečnými. Takový stav však působí hoře i starým kmetům, tím spíše mladým lidem, kteří se ještě ani jak se patří nezachytili a nenasytili. Co teď? Poměry hospodářské se zhoršily.

Ale tvor lidský počítá, že P. Staška nebo i řadu starších kněží může raniti mrtvice nebo zkrýsnout dysenterie, či choroby srdce, ledvin atd. A tito staří páni jednou musí udělat místo, ať chtějí či nechtějí. To jest první hřeb naděje. Ovšem zapominají, že zase přijdou noví kněží, stejně chtiví, a že na kvalifikaci se nehledí tam, kde jest určena kvota či klíč.

Druhým hřebem jest víra ve vlastní schopnosti a ve vyslyšení hlasů stále volajících. Z radikálů se stávají hledači krásných očí. Pout za krásnýma očima jest však trpká. Pro krásné oči jest nutno nejdříve odpřisáhnouti všecky bludy a konati zadostiučinění, zřící se přátel, zprvu se k nim obrátiti zády a pak se na ně vyřítiti s kopím a s válečným heslem seniorů. A to se ještě neví, jak taková věc dopadne a stačí-li i v případě nejlepšího zdaru k dosažení absoluce. Ustředí totiž velmi dobře ví, v jakém opovržení bylo u této mladé generace, a pamět má aspoň tak dobrou jako Židé.

Třetí naděje jest v možnosti, že vzrůst strany bude míti za následek i automatické rozmnožení státních sinekur, které případnou straně a které nebude možno obsaditi pouze kněžími.

Posléze čtvrtou a to nejhorší nadějí jest kariéra, v provincii. Ale kdo by medle chtěl býti svým osudem podoben Ovidiu Nasonovi ve vyhnanství, když jednou již okusil pražských slastí lidoveckého Říma?

Naděje jest dlouhá, ale život není vždy podle ní. Naděje oživuje, ale také zabíjí, neboť stále se střídá s hořkostí, ostudou a vztekem. Kdo doufal,

že se stane pomocí lidové strany vyslancem, senátorem, přísedícím, odborovým přednostou nebo placeným funkcionářem výnosnějších podniků, musí si mnohokrát mnoho věcí na prstech přepočítati a spokojiti se tím, že na prvního shrábne všemi deseti prsty svou tisícovku. Zakládají se sice nové funkce, jako na příklad sekretariát Lidové Akademie, ale to není naděje, která by sahala do nebe.

Celkem však mladá generace věrně táhne dále naloženou či prázdnou káru a jest jisto, že někteří se přece dočkají.

Třebas tato generace ještě se pachtí a dosud nesložila zbraní, přece jen lze už s ní sčítovati. Lze říci, že měla jakousi energii, ale bylo jí málo. Neměla sil, aby zapustila kořeny a propadla cizopasnictví. Nebyla tvořivá, proto se jí také nepodařilo ničeho zničit. Stav po ní jest právě takový, jaký byl před ní a kdyby se list její historie úplně ztratil, nebylo by ani možno pozorovat, že chybí něco v souvislosti. Propadla téže degeneraci jako generace stará, ba spíše horší.

Jest ostrým toto hození všech do jednoho koše a pronéstí nad nimi tak odsuzující úsudek. Jsou-li mezi těmi, kdož se hlásí dnes do řad lidové strany, karieristé, jsou mezi nimi i svědomití a nezištní lidé, kteří nepozbyli energie tím, že strana úmyslně ignoruje mladých, ani nepozbyli idealismu. Neexistuje přece jen jedno pole činnosti. Uplatňují se ti mladí v katolické mládeži a jest jejich činnost již pozorovati. Ostatně jest příliš brzy odsouditi, tím spíše, že jest p. pisatel hodně vzdálen od té mládeže.

Druhá kritika jest v osmém čísle »Hlídky« a pisatel, asi p. dr. Vychodil, píše: »Kdo čte orgány tohoto mladého pokolení, nad leccím se zamyslí a s prorokem si pomyslí: Multiplicasti gentem et non magnificasti laetitiam. A nebyl by to jen stařecký nářek na nedostatek úcty! Byla by to až příliš odůvodněná obava, že z této přebujné setby valných žní nebude. Bez práce nejsou koláče, a to mladistvé bramarbasování nepoukazuje na práci, neboť kdo skutečně pracuje, poznává, čím dále tím více, kolik mu ještě chybí, a jest skromnější. Především však rozeznává, co možno si v mladické bujnosti říci u kavárenského stolku, a co uveřejňovati v časopisech, předvádějících reprezentační výplody katolického dorostu.« Panu dru Vychodilovi zavalil podnět k těmto trpkým slovům článek v Paulyho »Věstníku katol. duchovenstva«. Co řekne Msgre. Pauly, nás nepálí, neboť on v superlativech kadí sobě a v superlativech nadává těm, kdož neschvalují jeho obchodů a jiných věcí. Ale slova p. Vychodila stojí za povšimnutí, poněvadž jsou hlasem toho, kdo již dlouho orá. Jedná se pravděpodobně o »Život«, který — p. Šráček a p.

Strakoš — se střetl s »Hlídou« — p. Masákem. Nebyl jsem v Čechách a nejsem zasvěcen do toho sporu. Než nářku pisatelovu nechci věřit. Není proti skromnosti zdůvodněná kritika. Jest pravda, mládež po válce se vrhla do díla nadšeně, a dnes jako by to nadšení opadávalo. Myslím, že tají se dnes v práci, kdežto dříve se projevovalo více na venek — schůze, boj proti řečníkům čsl. církve a j. a j. Pokud jsem mohl pozorovati, studuje ta mládež intenzivněji než jindy, jest mladistvě veselá a u kavárenského stolku má pramálo kdy kritizovat. Cítí i ona svoji zodpovědnost a snad více než ti starší. Uznávám ovšem, že nemožno generalisovat, ale to platí i o slovech výše citovaných. Bude zde nedorozumění vždy, které jest pochopitelné a odůvodněné. Přišli jsme a přicházejí i jiní do života trochu jinak utvoření, než byli ti starší, přešli jsme více stíny než světlem a zahledali jsme ostře všechny nedostatky. Odtud ten spor mezi dvěma generacemi. A existuje-li ten spor dále, pak prostě proto, že starší pramálo učinili, aby se k nám přiblížili, a v něčem uznali naše hledisko. Daly by se o tom psát stránky. Já jsem uvedl dva citáty a možno se nad nimi zamyslet. Nejen mladí mohou přemýšlet, nýbrž i starší, a i kněží, kteří leckdy odpírají jim pomocné ruky, cele zabrání do jiné práce rázu spíše politického. Účastnil jsem se ve střední Itálii porad duchovních vůdců mládeže studující a bylo přítomno na stopadesát kněží. »Ústředí studentstva« pražské svolalo též porad a scházeli — kněží. A často jsem slyšel na kongresech mluvit kněze, ale leckdy řekli vše možné, jenom ne to jediné, čeho jest zapotřebí.

Jean Carrère:

Le Pape.

Paris. Librairie Plon. 7 frs. 50.

Kniha Carrèrova přichází včas. Nejen tím, že dnes více než kdy jindy se mluví o papežství, nýbrž i naučí mnohé hlouběji patřiti do nitra dějin, v nichž nejvýznačnější úděl připadá náměstku Kristovu na zemi.

J. Carrère si rozdělil svoji knihu ve tři oddíly: V prvném pojednává o věčnosti Říma, v druhém o boji mezi Caesarem a Petrem, totiž mezi císařem a papežem v dějinách a ve třetím řeší ožehavou římskou otázku.

Řím jest zván věčným městem. Odkud to epitheton, slavné a pravdivé? Nietzsche, Taine, Goethe a j. zřeli ve městě samém tu neobyčejnou sílu, jež přetrvává věky a i Daudet ve svém díle: »Sulla et son temps« se domnívá, že posloupenství silných členů rodu Sullova by bylo uchovalo Řím před vpádem barbarů. Řím tedy má v sobě prvek věčnosti. Carrère zamítá to mínění. Žije-li Řím, dí,

pak proto, že jiná, vyšší síla zvolila v něm své sídlo, že vyšší moc jím vládne, moc, která jest ideou, oproti dřívějším, které byly hmotou. Řím se stal sídlem Petra. Tu es Petrus. A Carrère v místrné stati a s láskou, která jest výmluvná, se rozhovoruje o prvním papeži, o sv. Petru, vykládá o něm a zamítá tradici přenášený soud o provinivším se Petrovi. Podáváme čtenářům tuto stat' v 1. a 2. čísle »Života«. Jest výmluvným výklad spisovatelův, ale citíme po jeho přečtení, že nedokazuje, co dokázati chtěl. Ostatně, může každý souditi sám.

Ve druhém oddílu rozmlouvá se o věkovitém zápasu mezi Caesarem, mocí světskou a Petrem, mocí duchovní, zápasem, který byl krutý, a který dědic Slova často probojovával vítězně sám proti mocné přesile, schopné všeho. Vidíme veliké a nebojácné a svaté papeže a na druhé straně veliké a v očích světa větší, nebojácné a ctižádostivé císaře, kteří touží zmocniti se Říma, srdce křesťanstva a srdce světa, kteří dychtí podrobiti si představitele té ohromné síly, jímž jest Církev katolická, a kteří po dobrém či po zlém chtějí ujařmiti papeže. Patříme přímo, tak živě a umělecky vyvolal Carrère dobu a prostředí, na zmítání vášní, na nerovný boj a někdy zoufalé postavení papežů. Vystávají před námi v celé své zuřivosti ta obléhání Říma žoldnéři jednotlivých císařů a plenění divokých baronů z kampaně římské. Jest znesvěcená půda svatá, krev a zloba potřísnila i samé stupně papežského trůnu. Vášně se rozdmychují, rány padají, nenávisť srší. Papež jest leckdy potupně pohaněn, jako veliký Řehoř VII., který od nejsvětější oběti jest vyvlečen za vlasy krutým šlechticem a uvězněn ve věži v kampani, jest po něm plváno, a jest mu spíláno. Ale papež vítězí a Canossa, o které Carrère píše tak skvostně, jest jednou z nejslavnějších etap toho vítězství. Canossa pomstila Kalvarii, dí, pln obdivu pro velikého a svatého Řehoře a pln obdivu pro papežství. Kolik mohutných a nádherných postav vzbudil ten zápas, kolik jedineckých hrdinů zříme v té epopeji, která není čistě lidskou.

Hned v prvních stoletích stojí Petr proti mocným imperátorům, a když oni padají, staví se sám s křížem v ruce proti divokým barbarům. »Vtáhne (mladý, cynický a rozkošnický barbar) až ke branám Říma. Vtrhne i do města. A kdo zůstane před ním? Petr, jediný Petr, s křížem v ruce, se slovem v ústech, s odvahou v srdci a tak si jist budoucností, že se nikdy nebojí hrozcího zla, které přichází. A zříme mezi nimi tu ohromnou postavu Lva I., jednoho z nejkrásnějších lidí v celé historii lidské. Přiznávám se, že těmito mravními obry jsem byl přiváben k Církvi, a zahleděl jsem se na

ni jinýma očima. Svatý Lev před Attilou, Attila před svatým Lvem, jaká stránka! A později svatý Lev před Genserichem! A to se stalo v pátém století, když všude se řítíl ten slavný a bídný svět antický.« Zápas pokračuje, Řím znova jest v nebezpečí a Řehoř ho zachraňuje. A pak přichází Řehoř II. a Řehoř III. Ale zdá se, že boj se chýlí ke konci, když na trůn francký dosedá Karel Veliký. Ale jen necelé století trvá doba míru, kterou zahajuje veliký Lev III. a veliký Hadrián. Dvě důležité moci vznikly: Stát papežský a svatá Říše římská. Druhá byla největším z omylů, jichž se papežové dopustili. Hrozné, snad nejčernější století desáté příliš dokazuje tu pravdu. »Nešťastný Řím a nešťastné papežství jsou na pospas běsnění válek, vzpour, vražd a hanebností, které přes sto let jakoby ospravedlňovaly všeobecné očekávání konce světa. Že papežství přežilo ten věk železa, krve a špíny, jest jeho největším zázrakem a nejslavnějším svědectvím, jehož nic nezmění.« Přechází desáté století, dědictví přechází na panovníky německé, nejvýše ctižádostivé, jejichž ustavičným snem bude dobytí Říma a vládnouti v něm. Kdo nezná, jak se projevuje ten sen v boji o »investituru«, či boj kněžství a císařství, boj rázu více duchovního než světského přes všechny opačné zdánlivosti? Jsou známy i fáze toho boje, v němž září Řehoř VII., Hadrián IV., Alexandr III., Řehoř IX., Innocenc IV., Sixtus V., Innocenc XI. J. Carrère vypisuje ty fáze, malebně je líčí, nic neopomíjeje. Hlavně strhuje, mluvě o Řehoři VII., mnichu Hildebrandovi a o jeho době, která »jest červená a černá jako drama Shakespearovo,« doby, »v níž zvíře nejzuřivěji běsnilo proti duchu«. Panování jeho jest mu »nádherným a zdálo by se nepravdivým, kdyby nebylo historicky vypsáno. Tento syn tesařův, tento nepatrný, bezejmenný mnich, ten hluboký a snaživý opat povstává proti nejmocnějšímu králi světa a konečně ho poráží.« Jest jistě dobrým politikem, ale genius politický není hlavní jeho silou. Jest jí genius čistě křesťanský a vědomí, že jest zástupcem Kristovým na zemi. »Ten bývalý mnich, když se stává papežem, rozjímal již padesát let o poslání svatého Petra a jeho svrchovanosti duchovní. Tryskají z něho paprsky tak zářící, že jsou jimi pronikáni národové, jako jimi bylo pronikáno šest papežů, jimž postupně radil, a které vedl. A stačí, aby hlasitě mluvil světu a svět má dojem, že tento hlas ovládá veškeren hřmot zemský.« A vítězí v boji. Vítězí Canossou 18. ledna 1077 vítězstvím, které předčí všechna slavná vítězství známá a všechny ty denní úspěchy tak vynášené. »Canossa, Canossa, zářící vrch, na který nemůžeme patřiti, aniž bychom se nechvěli hlubokou radostí jako na

svůj osud. Canossa jest slovo ohromující, a které se stane nejslavnějším v dějinách, až lidstvo pochopí svoji opravdovou historii. Canossa, triumf ideálu, Canossa, odplata za Kalvarii. Od nynějška skutečně, ať se stane cokoliv, Petr zvítězí a Caesar bude poražen. Caesar povstane, ale stigma canosské ho tlačí k zemi.«

Petr zvítězil.

Jindřicha IV. vystřídává Fridrich Rudovous a Řehoře VII. zdánlivě ubohý stařec Alexandr III., který bloudí od města k městu, vyháněn odevšad přívrženci císařovými, ale konečně svým hlasem, který jest slyšán po celé Italii, vzbuzuje severoitalská města, která porážejí císaře u Legnana. Ale zápas není ukončen a Fridrich II., vzdělaný panovník, jemný básník, nadšený zemí italskou, za niž by dal vše, zprvu přichylností, později zjevným nepřátelstvím chce dosáhnouti svého cíle: vlády nad Italií a Římem. Papež Innocenc IV. prchá před nim do Lyonu, exkomunikuje ho. Fridrich chce se ho zmocniti, chystá tažení na Lyon, ale nepřekročil Alp. U Parmy poražen opět vojsky některých italských měst, umírá sklíčen a kaje se.

V boji Fridricha II. Innocencem IV. bylo i listy a epigramy bojováno. A září, kolik křesťanů v tom zápasu stálo po boku císařově proti papežovi. A možno říci, že císař po celá tři století měl četné příznivce mezi inteligencí. Jedním z nich, a nejvýznamnějším, se obírá J. Carrère ve zvláštní stati: Dantem, nesmrtelným tvůrcem »Božské komedie«. Cituje jeho nejznámější terciny, a jeho nejznámější věty z »Pojednání o monarchii«, rozebírá je a zdůvodňuje jednak jeho vlastenectvím, jednak vášněmi, jimiž byla prostoupena a zmitána jeho doba, a hlavně v tomto případě jeho nepochopením křesťanství. »Ale že zašel ve svém politickém zápalu až tak daleko, že podštíval Caesara proti Petrovi a prohlásil, že císařství jest podstaty božské, a že sám Ježíš je posvětil, jest vážnější a dokazuje, že tento veliký básník-teolog nevnikl vždy v samu podstatu křesťanství, a že úplně nepochopil nejen poslání Petrova, nýbrž ani ne slov Kristových, neboť dokazuje, že Caesar má spravovati celý svět a sídliti v Římě, pro příchod Eneův, pro řádné ovládnutí světa, poněvadž se Kristus narodil v říši římské za panování císaře Augusta, poněvadž zemřel za Pontského Piláta, prokonsula římského a poněvadž zvolil za dobu svého zrození a své smrti dny míru, který světu dal Caesar.« Není mu Dante bludařem a výborně potírá názory těch, kdož přičítají Dantovi vliv albigenské nauky. Vůbec lze pozorovati v celém díle, že Carrère ovládá důkladně předmět, o kterém píše, a že se nespokojuje několika menšími prameny, nýbrž hledí proniknouti

až v srdce otázky. Tím se stává jeho dílo cenným a řekl bych nepostrádatelným, což zvětšuje ještě ten fakt, že názor jeho jest vždy vyhraněn, až neúprosně a tvrdě někdy.

V kapitole, nadepsané: »Charles Quint«, pojednává o intrikách mladého Karla V., aby se papežem stal jeho vychovatel, který skutečně byl zvolen a přijal jméno Hadrián VI. a o zápasu, rozvíjejícím se mezi oběma a pokračujícím i za Klementa VII., jenž jest svědkem pověstného plenění Říma protestantskými a hrubými žoldnéři, které Karel V. najal proti papeži. »Nikdy nezřel Řím tak divokých útočníků, jako byli vojáci, najatí katolickým císařem římským.« Temně líčí autor hrůzu, kterou způsobili v Římě, jejich běsnění, se kterým se hnali na vše, co bylo katolické, od ozdob chrámových až ke kardinálům, jejich plenění, jejich zneuctění svatých ostatků, čímž byla zničena nádhera Říma, ale i zastaven růst celé Italie. Po tři století byla Italie podrobena cizímu panství a bylo třeba Risorgimenta, aby se z něho vybavila. Neboť císařovým jednáním jest zkoušen tehdy nejen Řím, nýbrž celá Italie. Karel V. jest posledním z Caesarů, neboť ti, kdož po něm přišli, jsou jen stíny. Z posledních jeho činů jest rozdělení velikého císařství. Karel padá pod těžkou tíží, jsou slabými i jeho nástupci a Petr roste od století do století. Má stále nepřátele mezi panovníky, neboť Caesar musí státi vždy proti němu, ale ani nejmocnější z nich, Napoleon, není s to ho zdolat. Papež vítězí.

Poslední gesta Caesarova byla velice trhavá. Nebyli to vlastně již ani Caesarové. Byl-li jím aspoň

do jisté míry Napoleon I., jak by jím mohl býti Napoleon III., jehož jediné gesto není upřímným, či jak by jím mohl býti císař rakouský František Josef I., úplně slabošský? Spisovatel se zastavuje u tohoto posledního, zkoumá příčiny jeho zasáhnutí prostřednictvím jednoho kardinála při volbě papežské po smrti Lva XIII. a končí ten svůj díl apotheosou na svatého papeže Pia X. a na jeho smrt, smrt dobrého a milujícího otce všeho křesťanstva. S úctou stanul nad jeho bolestí, kdy vypuká světová válka, kdy Pius X., již nad hrobem a přes zákaz lékařů se loučí se svými dětmi, bohoslovci všech národů, studujícími v Římě, a kteří se rozjiždějí, aby se postavili v boj jedni proti druhým. Kolik citu vložil Carrère do několika stránek, líčících tu bolestnou tragedii, nelze vypovědět. »Ti mladí lidé, ochotni svléci sutany a obléci se v uniformu, přáli si políbiti ruku papeže před odchodem do dobrodružného zápasu... Přijímal je stoje, na pohled klidný, posiluje je svou vlastní odvahou, ač cítil, jak se mu dmou prsa a slzy vstupují do očí. Ti mladí žáci Boha lásky, odsouzeni, aby se bili jedni proti druhým, jak hrozný symbol války a jaká bolest pro vroucí a litující duši toho papeže již svatého! Byla to taková bolest pro Pia X., že jeho srdce jí nesneslo. Jeho poslední dny jsou dny mučedníka, mučedníka, který umírá za lid v bezmocnosti zameziti tomu vraždění. Ustavičně se modlil a plakal a odcházel se světa ne jako plamen, který uhasíná, nýbrž jako lampa, která praská.«

(Pokračování.)

Svatý Tomáš Aquinský

Knihovna Života č. 2.

Cena 30 Kč, na japon. papíru 60 Kč.

Objednávky adresujte

Lad. Kuncíř, Praha VII., Ověnecká 4.

Cyrill Jež, T. J.:

OSOBNÍ BŮH A NÁBOŽENSTVÍ

Vydala Česká liga akademická
Praha II., Voršilská 1.

Doporučujeme naši inteligenci toto dílo, o kterém se naše křesťka vyjádřila co nejchvalněji, jak ostatně zasluhuje. Zvláště mladí, kteří jsou zmítáni pochybnostmi, v něm naleznou jasné a správné rozřešení všech velikých problémů životních.

ROČNÍK SEDMÝ

* ŘÍJEN 1924 *

ČÍSLO DRUHÉ

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ
A POLITICE

VYDALA ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ V PRAZE

„ŽIVOT“ vychází 1. dne v měsíci kromě prázdnin v Praze. PŘED-
PLATNÉ pro VII. ročník „Života“: 30 Kč pro nestudenty,
20 Kč pro studenty. REDAKCE a ADMINISTRACE v Praze II., Voršílská 1.
— Reklamace se zasílají do administrace v Praze. —

OBSAH ČÍSLA 2.:

*Dr. Frant. Dvorník: Cesta k Unii. — Jean Carrère: Ty jsi Petr. — Antonín
Novák: Slepý hrdina. — Vilém Rytina: Kolektivismus a výchova. — Dr. J.
Krlín: Římská otázka a vzrůst papežství. — Co život dal. — Věda.*

**RUKOPISY a DOPISY pro redakci zasílány buďtež na
adresu: J. Krlín, 10. Barákova, Vršovice.**

**MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL: „ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ.“
ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: Dr. JOSEF KRLÍN. TISKLA: ČESKOSLOVANSKÁ
AKCIOVÁ TISKÁRNA V PRAZE.**

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ A POLITICE

ROČNÍK SEDMÝ

Dr. František Dvorník:

CESTA K UNII.

Problém sjednocení církví začíná hýbat myslemi lidstva. Zájem o tento problém, který se nyní všude jeví, zdá se býti opravdovým a trvalým. Čím dál tím více proniká vědomí, že problém sjednocení církví jest problémem dalšího rozvoje křesťanství a veškerého lidstva. Zrationalisovaný a zmaterialisovaný moderní člověk, pyšný na své úspěchy v technické kultuře, marně snaží se propracovat k lepšímu, duchovnějšimu životu a ukojit hlad své duše, již ani největší vymoženosti moderní kultury nestačují. Úkolem Církve jest, aby lidstvo opět pozvedla. Již více než jedno století Církev, věrna svému úkolu, vede úporný boj s moderním kriticismem, racionalismem a materialismem a s napětím všech sil snaží se vytrhnout lidstvo z morálního bahna, do něhož namnoze upadlo. Boj tento jest zvláště tuhý. Není proto divu, že čím dále tím hlasitěji ozývají se hlasy volající do jednotné fronty všechny, kterým na věci Boží upřímně záleží. Opravdoví křesťané měli by zapomenout na vše, co je dělí, a zmobilisovat všechny své síly proti společnému nepříteli — ateismu a náboženské lhostejnosti. Máme zvláště na mysli křesťany Církve západní římské a církví východních pravoslavných. Stojí si tak blízko vírou i láskou ku Kristu a bylo by neodpuštělným hříchem, kdyby se o to nesnažili, aby jejich mačky — Církev západní a východní zapoměly konečně na neblahou minulost a podaly si sestersky ruce ku společnému dílu — záchraně moderního lidstva. Jakkoli však toto sjednocení Východu a Západu je žádoucí a ačkoli bylo by si přát, aby k němu došlo co nejdříve, přece nesmíme se oddati přílišným illusím, co se týče jeho uskutečnění. Za tím trvalá a opravdová Unie jest nemožná. Minulá století nahromadila příliš mnoho překážek mezi oběma světy a uplynulé věky nikterak nesmazaly rozdíly, které je rozdvojily, ba spíše naopak ještě více je zdůraznily. Východ a Západ jsou si stále ještě cizí. Západní svět zdá se býti duší Východu příliš chladným, strohým, málo mystickým. Latinský svět opět nemůže pochopit hloubavého, neklidného genia Východu. Shívá, mystická, oddaná duše slovanská, schopná velkých obětí a velkých činů, prozrazující však tak často sklon k anarchii, vášnivosti, ba i k hrubé smyslnosti, jest pro západní svět hádankou a nepochopitelnou záhadou. První a základní podmínkou nějakého sblížení západního světa latinského s pravoslavným světem slovanským je, aby

tohoto vzájemného neporozumění zmizelo. Chceme-li, by někdy došlo k Unii trvalé a opravdové Církve západní s Církví východní, třeba je především, abychom se vzájemně poznali a pochopili. Tento psychologický moment je nejdůležitějším předpokladem unie a první etapou na oně dlouhé a daleké cestě.

Často má se za to, že nám stačí poznati dnešní stav východních církví a studovat jejich nynější mentalitu. Toto studium však samo o sobě nám nestačí. Chceme-li opravdu pochopit ducha východní církve, nutno jít dále. Nestačí nám sledovat jen ohlasy jejího života a stopy jejích bojů a práce v současné době. Vysvětlení různých zjevů v jejím vývoji a pochopení jejího ducha třeba hledat daleko v její minulosti. Nutno se nám znovu vmyslet až do století, která připravovala a zrodila onen neblahý rozkol, jehož dosud všichni litujeme. Tam je pramen všeho neporozumění, tam jest ona rána dosud nezahojená a jež stále bolí, kdykoli se jí dočkneme. Studium oněch prvních století Církve nám vysvětlí, proč je dosud tak velký rozdíl mezi latinským Západem a řecko-slovanským Východem. Oba světy mají dva různé učitele, kteří od prvopočátku se v názorech rozcházel. Západ jest vychován geniem latinským, strohým, chladným, praktickým a rozvážným Římem, kdežto nynější křesťanský Východ měl za učitele starou, slavnou Byzanc. Řecko-orientální genius Byzance učinil z divokých a barbarských hord slovanských Bulhary, Srby, Rusy a z části i Chorvaty. Byzanc jim dala své náboženství, svá zřízení, literaturu a umění a naučila jejich knížata vládnout. Duch staré Byzance vtělil se v ducha slovanského a jeví se v celém jejich historickém vývoji. Na tento fakt my často zapomínáme. A přece četní mužové vědy to řekli již dosí jasně. Zvláště Rusové jsou si toho plně vědomi. Kulakovskij na př. ve svých velkých dějinách Byzance¹⁾ tvrdí docela, že slavná minulost Byzance jest podstatnou částí národních dějin Rusů a že Rusko sleduje věrně tradici Byzance, dědičky starého Říma. A nedávno jeden z moderních státníků řekl totéž jinými slovy: „Rusko si zachovalo dětská léta Evropy. V obrovské masce svého venkovského obyvatelstva představuje nám dosud křesťanský, lépe řečeno byzantsko-křesťanský středověk.“²⁾ Studium staré Byzance její kultury a jejího ducha třeba nám začít, chceme-li pochopit ducha pravoslavné slovanské církve. Ani katolickým Slovanům jiné cesty nezbyvá. Ovšem jejich slovanská duše jistě lépe a snadněji může pochopit duši pravoslavných bratří, než národy románské nebo germánské, avšak i katoličtí Slované měli za svého učitele genia latinského, takže i jim byzantský duch východních bratří zůstává cizím.

S tohoto hlediska problém Unie nabývá docela jiné tvářnosti. Není nám možno klidně přejít přes ony staré boje i rozdíly, o nichž říkáme tak rádi, že patří minulosti. Třeba nám znovu se k nim vrátit a zaplatit dluhy, které naši otcové nám odkázali. Řecko-slovanský Východ nás aspoň stále považuje za své dlužníky a v jednání se zástupci latinské církve často dává rád na jevo svou domnělou superioritu. Překvapuje nás podobné smýšlení, přihlížíme-li k nynějšímu stavu pravoslavných církví. Avšak i tato domnělá superiorita Východu má své kořeny ve slavné minulosti a v nárocích staré Byzance. A v té věci musíme uznat svou chybu a přiznat se, že jsme neprávem pohlíželi až dosud na minulost Byzance s neúctou a opovržením. Nedivme se našim otcům, že tak smýšleli. Byli současníky oněch urputných bojů mezi Východem a Západem a jest přirozeno, že v jejich názorech o Východě křesťanském nalézáme ohlasy jejich predsudků. Zvláštním však je, že pozdější a moderní Západ stále ještě je pod dojmem oněch predsudků. Ani ony velké revoluce náboženské, které Západ přežil

¹⁾ Istoria Vizantii. Kijev 1910-15 I. p. 5.

²⁾ T. G. Masaryk: Rusland und Europa. Leipzig 1913 p.

v době reformace, ani osvícenská doba 18. a 19. stol., ani racionalismus a krificismus moderní nedovedl dosud umlčet v nás ohlasy oněch náboženských bojů 9. a 11. století. A přece jak nesprávně je hledět na starou Byzanc jako na pozvolnou agonií starého římského imperia! Jest nespravedlivě hledat jen stinné stránky v její historii a mluvit jen o formalismu a servilnosti byzantské církve. Je pravda, Byzanc zvala se dědičkou Říma, její basileus přisvojoval si rád čestné tituly římských imperátorů, ve skutečnosti však Byzanc nebyla než orientální monarchií vybudovanou ovšem na troskách starého římského imperia. Její dějiny nejsou agonií, naopak dokazují obrovskou vitalitu lidu, který je tvořil. Stará Byzanc kryla až do svého pádu r. 1454 svým tělem celou západní Evropu, pod jejími hradbami zastavily se víc než jednou dravé vlny vandalismu asiatských hord, ohrožujících celý svět křesťanský. Že v dálném středověku Západ mohl se stabilisovat a pozvednout, za to vděčí v neposlední řadě energii a talentu vojevůdců byzantských legií. Východ ovšem zrodil první herese, ale hloubavý jeho duch, milující vášnivě diskussi a filosofické hádky, našel sám profíjed profí každé heresi. Jen Východ se svou velkou kulturou a se svým sklonem k filosofování byl s to dáti křesťanství pevné dogmatické základy stěžejných pravd křesťanské věrouky. Až do XI. století těžiště veškerého intelektuálního života Církve bylo na Východě a v Byzanci. Spravedlnost žádá, abychom v této věci své názory poopravili a zásluhy staré Byzance uznali. Dědičky slávy královny u Bosporu — pravoslavné církve — jsou žárlivý na zásluhy Byzance a právem nám vyčítají naši nevděčnost.

Neříkejme, že ty věci patří minulosti a že je zbytečno je znovu vyvolávat a oživovat. Přítomnost není než pokračováním minulosti. V historii najdeme často vysvětlení různých zjevů, které nás překvapují v přítomnosti. Studium dějin a kultury Byzance nám vysvětlí mnohé problémy ve vývoji pravoslavných církví, jež na první pohled zdají se nám nepochopitelnými. Proč na př. onen obrovský rozdíl v mentalitě obou církví — latinské a pravoslavné? Zvykli jsme si říkat, že rozdíl mezi kulturou latinskou a řeckou jest pramenem této různosti. Jest ovšem pravdou, že latinský a hellenistický duch se značně od sebe lišil, avšak různost kultur řecké a latinské nestačí ku vysvětlení rozdílů, které nyní latinský Západ dělí od Východu. Vždyť dokonce obě kultury mají tolik styčných bodů. Latinská kultura stávala na tom, co jí řecký genius dal a i v pozdějším středověku západní kultura byla oživena a obohacena nejednou hellenistickými prvky. Ovšem již za Augusta lze vidět v římském imperiu rozdíly mezi oběma kulturami, latinskou a řeckou — jeho kancelář měla dvě zvláštní oddělení — ab epistolis latinis et graecis. Pozdější Byzanc neměla však jen kulturu hellenistickou. Ve východní části imperia římského zachovaly se zbytky starých kultur východních, které stále hlásily se ještě k životu. Založením Byzance tyto zbytky byly zachráněny a dána jim příležitost znovu se uplatnit. V prvních letech existence byzantského imperia, východní provincie, Malá Asie, Syrie a Egypt, hrály hlavní roli v hospodářském a kulturním životě nové říše. Přirozeně hellenistická kultura, jež byla základem života Byzance, nemohla se ubránit vlivům prvků staré syrské a egyptské kultury. Později obrovský zápas Byzance s Persií, která prožívala za panování Sassanidů dobu svého obrození, nutil Byzanc obracet se víc a více k Východu, což ovšem opět neminulo se bez vlivu na její kulturní vývoj. Sotva po úporných bojích pádná pěst velkého Heraklia rozbila říši strašného Chosroa, vyvstalo strašné nebezpečí pro Byzanc v Arabech. Tuhé boje s jejich emiry opět nutily Byzantince přibližovat se čím dál tím více k Východu. Za oněch čilých styků kultura arabská pronikla až k Bosporu a v první polovici IX. stol. Byzanc rivalisovala v kulturním snažení s Bagdadem. Nebylo Byzanci ani možno ubránit se těmto různorodým orientálním vlivům, neboť ona tvořila přirozený most

mezi tehdejšími Východem a Západem. U jejich bran se stýkaly všechny tehdejší kulturní národy.

Význam tohoto vývoje Byzance dosud málo se oceňuje. A přece vysvětluje se tím onen rostoucí rozpor mezi latinským Západem a byzanckým Východem. Zatím co Byzanc stále obohacovala své hellenistické dědictví prvky novými, orientálními, Západ zůstal stále jen omezen na to, co mu latinský genius odkázal. Brzy nerozuměl ani úřední řeči řecké církve. Její duch se mu stával čím cizejším. Právě v době, kdy orientální ráj Byzance stal se nesmazatelným, v IX. století, nabývají rozpory mezi oběma církvemi hrozivé tvářnosti. Řím a Byzanc si již nerozuměly. Nemohly si rozumět, neboť se byly od sebe příliš vzdálily.

Všechno, co stará Byzanc měla, odkázala těm, jež získala pro Krista. Slované vložili do tohoto bohatého dědictví celou svou duši. Nedivme se tedy, že tak těžko chápeme ducha jejich církve — prý slovanské. Rozdíly mezi nimi a latinským Západem jsou tak hluboké proto, že jejich vývoj je naprosto jiný než vývoj Západu, jejich kultura docela rozdílná od latinské. Chceme-li ji ocenit, musíme dříve poznati a oceniti ony prvky, z nichž se skládá a jež věru zasluhují naší pozornosti a našeho studia.

Sjednocení Církve západní a východní znamená tedy sblížení dvou různých kultur, jež dosud jsou si tak cizí a jež věky tvořily a nedovedly sjednotit. Z toho vidíme, jak obrovské je dílo, jehož jsme se podjali, a co by znamenalo jeho uskutečnění pro vývoj lidstva. Budeme smětli mluvíti o nové epoše v myšlenkovém vývoji lidstva, podaří-li se nám kdy uskutečnit toto proniknutí vzájemné dvou různých velkých kultur. Církev by tím získala nesmírně na své síle expansivní na Východě. Zdá se mi, že církev východní svým mysticismem a nádherou své liturgie, v níž spatřujeme tolik prvků orientálních, byla by zvláště schopna konat misie na dálném Východě. Snad by se spíše přizpůsobila duši Orientálců a pochopila jejich tužby, neboť její kořeny sahají až do Orientu.

Ve studiu kulturního vývoje Byzance nalezneme též vysvětlení mnoha problémů nynějšího života pravoslavného Východu, jež jinak jsou nám těžko pochopitelnými. Na př. ona idea absolutní moci světského vládce, jak se jevila po celá staletí u pravoslavných Slovanů v caesaropapismu. Carové následovali pouze příkladů vládců Byzance. Římanům byl kdysi imperátor vojevůdcem a živým zákonem. V Byzanci se tento pojem rozšiřoval a doplňoval vlivem rostoucích styků nové monarchie s Orientem. Byla to opět Persie, která k tomuto vývoji hlavně přispěla. Byzancký Basielus stal se nástupcem Velkého krále, neomezeného vládce. Za příkladem monarchů orientálních císař byzancký zvětšuje svou moc. Jako oni i on chce vládnout neomezeně, býti pánem života i smrti svých poddaných. Církev ani netušila ze začátku, do jakého nebezpečí se vydává vyhrazujíc císaři příliš mnoho vlivu i ve svých záležitostech. Jsouc šťastna, že našla konečně po krutých pronásledováních mocného protektora, vrhla se mu radostně do naručí. Teprve, když absolutismus východních císařů pod vlivem orientálních příkladů se vyhranil na nejvyšší míru, poznala i Církev, do jakého nebezpečí se sama uvrhla. Císaři, následující příklad svých kolegů z Orientu, chtěli brzy ovládnouti i Církev. Jest známo, že tato ideologie byzancká našla ucelivé žáky i na Západě. Hohenstaufové zatoužili býti podobni císařům byzanckým a církev západní zaplatila krvavě tento pokus. Bylo třeba několik století a několik revolucí, než se Západ sprostil absolutismu svých vládců. Domníváme se, že nedávno i Rusko krvavou revolucí napravilo navždy ideu absolutismu, již zdědilo od Byzance. Ve skutečnosti však tento režim v Rusku existuje dále pod jiným jménem. To, co se děje dnes v Rusku, připomíná nám mimoděk více ještě než za režimu minulého krvavé scény revolucí a hromadných

poprav, jichž kdysi zdi Byzance tak často bývaly svědky. Nelze se tomu diviti. Rusko bylo příliš proniknuto ideami, které stará Byzanc a Orient během věků mu všlípily a dosud nemělo dosti času, aby je vymýtilo a na ně zapomnělo. Snad i ona passivita ruského lidu, s jakou snáší největší útrapy, aniž by se proti nim vzepřel, dá se z části vysvětliti vlivy byzancké a orientální mystiky. Ovšem ony vlivy tím našly dobrou půdu v charakteru slovanského lidu na Rusi, který vše bral mnohem opravdověji než jeho učitelé. Mentalita ruského lidu často nám připomíná mystického ducha prvních století východní církve. Onen duch jevil se v prvních začátcích východního mnišstva v eremitech, hesychiastech a stylitech. Tito mnichové viděli veškeru dokonalost v modlitbě, v sebezáporu až ukrutném, v úplném odloučení od světských záležitostí. Velmi měli za zlé pozdějším studitům, kteří hájili zásady, že mnich má v první řadě jíti do boje za svobodu církve a účinně pracovat pro ideály náboženství. Onen mystický duch, který vane ze spisů orientálních Otců a theologů, a jenž kdysi nadšením naplňoval Byzantice, pronikl duši ruského lidu a žije v něm dále.

Zajímavým by bylo podrobit důkladnému studiu vývoj úchvatné liturgie východní řecko-slovanské církve. V ní bychom našli četné stopy liturgických ceremonií starého Orientu. Z Orientu převzala byzancká církev svou látku k nádherným liturgickým rouchům a svou zálibu v majestátních pozách v liturgii. Nám zdá se býti východní liturgie nezvyklou a cizí. Nezapomínejme však, že naše prostá, jednoduchá a přece účtyhodná liturgie latinská jest neméně nezvyklou a cizí Východňanům. Bylo by to pro budoucnost Unie katastrofálním, kdybychom se opovážili sáhnout Východňanům na jejich liturgii. My, jimž orientální duch je tak cizí, — jsme nejméně oprávněni mluvit o nějakých změnách v liturgii východní církve.

V kulturních dějinách Byzance musíme hledati též pochopení onoho zvláštního rysu v umění východní církve. Nemůžeme se zde bohužel šířiti o této zajímavé kapitole. Díky vědeckým pracím učenců jako Kondakova, Strygovskiho, Pokrovskije, Bayeta, Diehla, Milleta, Brehiera a četných jiných umění byzancké začíná u nás nabývat vážnosti. Pomalu se ujímá přesvědčení, že byzancké umění nebylo tak mrtvé a nehybné, jak se na první pohled zdá. Bylo v něm vždy dosti života, zrodilo díla ceny veliké a jest i nyní — ve východních církvích — schopno dalšího rozvoje. Chceme-li je však pochopit, musíme opět se vrátit až k jeho počátkům. Shledáme tam tyže prvky, z nichž vznikla kultura byzancká. Spočívá též na tradicích klassických — řeckých a římských. Brzy však se nechalo inspirovat vzory starých civilizací orientálních. Persii znova třeba zmíniti na prvním místě. Původ metod architektonických a dekoračních, jichž Byzanc ráda užívala, nutno hledati v Malé Asii, Syrii a v Egyptě. Jeho první zlatý věk byl v VI. století za císaře Justiniana. Stačí tu jen vzpomenout jeho vele díla, chrámu Hagia Sofia v Cařihradě. Na tom se však umění byzancké nezastavilo. Znovu hledalo nové inspirace v tradicích klasických a orientálních. Renaissance za časů císařů dynastie macedonské a za časů Komnénů jest toho důkazem. Velký rozmach umění byzanckého na sklonku říše v XV. stol., zvláště v Mistře a na hoře Athosu, dokazuje nad jiné jasněji, jak se mylí ti, kteří nazývají toto umění mrtvorozeným dítětem. Má ovšem své vady. Často upadávali byzančtí umělci v přílišný tradicionalismus, měli příliš velkou zálibu v bohatosti dekorace, avšak přes to stvořili mnohá díla, jež hlásají dodnes o jejich uměleckém talentu.

To vše odkázala Byzanc Slovanům. Od XI. do XVI. stol. stavitelé a malíři rušii řídili se pravidly technickými umělců byzanckých, napodobovali jejich umělecké náměty a zachovávali přesně jejich tradici v ikonografii (fresky v Novgorodě, v Pskově XII. st., malby v kostelích na Ladoze, ve Vladimíru, v Moskvě XVI. st. atd.). Všechna

díla umělecká na Balkáně, mezi Srby, Bulhary, Rumuny a Řeky po celý středověk mají nesporný charakter byzancký. Až dosud církevní stavitelé a umělci na slovanském Východě se inspirovali studiem uměleckých děl staré Byzance. I zde je nám vyznání, že jsme příliš často zneuznávali toto umění, nám nezvyklé, jímž se však naši pravoslavní bratři honosí.

Není možno v krátkosti vyfknout vše, co nám zjeví studium minulosti staré Byzance, učitelky všech nynějších východních církví, s nimiž se chceme sblížit. Snad i tato malá úvaha nás přesvědčí, jak vážný je úkol, který na sebe chceme vzít, když mluvíme o práci pro sjednocení naší Církve s církví Východní. Třeba si to dobře uvědomit. Cesta k Unii je dlouhá a dosti namáhavá. Musíme však učinit na ní rozhodný krok a vyjít vsříc svým rozkolným bratřím. Nesmíme se domnívat, že celou cestu musí urazit jen oni. Nejen oni mají své předsudky proti nám, i my musíme vyznat, že je málo známe, a že se musíme snažit, abychom více a lépe poznali jejich ducha a jejich kulturu. Kard. Mercier měl pravdu, když ve svém známém listu o mechlínských poradách prohlásil, že v konfliktech, jež trvají po staletí, všechna vina nespočívá jen na jedné straně.

Bylo by prvním velkým krokem k Unii, kdybychom si více všímali studia dějin církví východních, zvláště jejich učitelky staré Byzance. Ovšem, od posledních 50 let mnoho již v tom směru na Západě vykonáno. Bohužel, však nejsou to po většině katolíci, kteří by se tomuto badání věnovali. Bylo by si tedy přát, aby theologické katolické fakulty celého světa věnovaly více času a místa studiu vývoje východních církví a kultury byzancké. Jest to jediným prostředkem, jak rozšířit u nás co nejvíce poznání onoho orientálního a slovanského světa, nám tak těžko pochopitelného. — Zvláště my Čechové měli bychom se tomuto studiu více věnovat. Jak chceme vyplnit svůj úkol, ku kterému prý nás Prozřetelnost určila, pracovat pro sjednocení církví, nebudeme-li dbát tohoto základního momentu v práci pro vzájemné sblížení? Dosud nás všechny ostatní národy v tomto směru předčily. Bohužel, postrádáme dosud na našich vysokých učilištích stolicí pro byzancké dějiny a kulturu. Jak jen možno, že bez dobrých odborníků v těchto těžkých otázkách chceme vybudovat u nás centrum studia slovanské minulosti a slovanské kultury? Ani naše theologické fakulty z téhož důvodu nemohou vyplnit tuto bolestnou mezeru. Snad příslušné kruhy dojdou k poznání, dříve než jinde nás předběhnou, co jest naší povinností. Chceme-li zasvětit své národní síly tomuto svatému dílu a pracovat na sblížení dvou světů. Východu a Západu, nemůžeme zanedbávat této základní podmínky. Dali bychom tím příklad ostatním národům Západu a ukázali katolíkům cestu k Unii.

J e a n C a r r è r e :

T Y J S I P E T R .

(Dokončení.)

Jsou v Olivetské zahradě. Ježíš s sebou bere své tři nejmilejší učenníky, Jakuba a Jana, své bratrance, a Šimona Petra, téhož Petra, jemuž nedávno předpověděl, že ho zapře. Hodiny úzkosti pro Boha, jenž se stal člověkem, hodiny, v nichž se v něm bouří veškerá lidskost, aby ho rozesmutnila a naplnila zoufalstvím. V té chvíli Petr a druzí dva apoštolové podléhají poněkud slabosti. Slabosti lidské a čistě fysické. Nemohou přemoci dřímotu. A zatím co Spasitel rozjímá, modlí se a trpí, oni usínají na hebkém trávníku v mlčelivé noci a ve vůni listů.

Nezapomeňme, dříve než je odsoudíme, že ten den byl obzvláště těžký, jak nám praví Evangelium. Od časného rána byli na nohou chystající Večeři. Hledali dům, v němž by pojedli Beránka. Ani minutu si neoddechli. Potom usedli k Večeři, která v nich zanechala tolik hlubokých nebo fragických dojmů a při níž jim bylo oznámeno blížící se veliké drama a ukázán zrádce. Nesmíme zapomenouti, že byli lidmi, lidmi prostými. Sněsela se noc a zanechání o samotě odcházejícím Místrem marně se přemáhají, oči se zavírají, erant enim oculi eorum gravati. Ježíš je kárá, budiž. Neboť, jak jsme viděli, kárával ty, které miloval; ale nevytýká jim toho ve zlé, neboť za několik minut jim dí:

„Dormite iam et requiescite!
Spěte již a odpočívejte!“

V té chvíli se probouzejí a jak jsou udiveni, zvláště Petr!

Přichází zrádce s velikým zástupem lidí opatřených meči a holemi.

Nuže, jak si počíná Petr, který unaven usnul, jak si počíná, když procitl, před „tím velikým zástupem lidí s meči a holemi“? Puzen ustavičně svým zápallem, tasí meč, vrhá se na ně a seká; a zasahuje tak dobře, že by téměř uťal hlavu vojínu nejvyššího kněze. Uťal mu alespoň ucho.

Pozdržme se u tohoto tak šlechetně impulsivního činu Šimona Petra. Jest z nejvlastnějších rysů jeho povahy a vysvětluje vše, co se přihodí.

Vidíme muže toliko s desítkami druhů neozbrojenými, či přesněji, z nichž pouze dva mají meče, jak uvádí Lukáš. Petr jest přesvědčen, že Pán se nebude bránit a nepřeje si, aby ho bránili. Ale jeho láska a odvaha nabývají vrchu a aniž pomyslí na následky svého činu, útočí na vojáky Kaijášovy. Zda král Clovis, zda udatný Roland, zda rytířský Bayard by mohl učinit více? Nezapomeňme, že vojáci přicházeli ve jménu autority židovské, že byli mocí a představovali zákon. Čekala tudíž Petra smrt, jak sám děl před několika hodinami:

Položím za tebe svůj život.

Podle lidských zákonů vzepřel se jako buřič násilím proti představiteli zákona. A až do té míry, že tři apoštolové, že tři evangelisté se ani neodvažují jmenovatí vinníka jménem, pravíce jen: jeden z těch, kteří byli s Ježíšem..., jako by chtěli všichni vzít zodpovědnost za tak nerozvážný čin. Ale Jan neváhá jmenovatí Šimona Petra a seznamuje i se jménem oběti, již byl Malchus. A ujištění, že jím by Šimon Petr, odvážný rytíř Kristův, lépe pochopíme další události.

Mistr se nejdříve zlobí a tentokrátě vážně svažuje obočí:

„Schovej meč svůj do pochvy, neboť všichni, kteří berou meč, od meče zahynou.“

Či myslíš, že nemohu prosití svého Otce a dá mi nyní více než dvanáct pluků andělů?

Kterak tedy naplní se Písmo, že musí se tak státi?“

Stále táž profiva mezi jasností Ježíše, čekajícího na Kříž, a neužitečným optimismem Petra, chtějícího zamezití umučení z lásky k Pánu. Ale Petr zůstává nenapravitelným ve své nerozvážnosti. Napraví se jedině, až budou kanouti z jeho očí slzy před nezdolnou pravdou!

Všech deset ostatních, či jen devět, odchází domu. Ne, že by se báli, nebo chtěli odpadnouti, nýbrž přesvědčení, že vše musí dopadnouti, jak jim Pán tolikrátě předpověděl a jak jim ještě opakoval před chvílí. A nejsou ostatně příliš vynalézaví ti dobří lidé

a ani jim nenapadne ta šílená myšlenka, že jedenáct bezbranných lidí, neznámých a opomíjených, odolá přesile celého města.

Ale Petr stále setrvává ve svých šílených preludech a chvátá za Ježíšem přes všechny jeho zákazy a předpovědi v určité naději zkusí ještě něco pro jeho záchranu. Nuže, uvažte, že měl-li se některý z jedenácti skrýti a vrátiti domů, byl by jím spíše on, než kdokoli druhý. Jednal jako vzbouřenec a jeho čin byl v dobré paměti a ještě za něj nepykal. Stráž ho může spařiti, poznati a zafknouti

Jde přes to, provázen učenníkem, pravděpodobně mladým Janem, který též miluje svého Pána až k nerozvážnosti a jehož omlouvá alespoň jeho mládí.

Sledujme tedy, co se stane podle vypravování Jana, který byl očitým svědkem :

„Šel pak za Ježíšem Šimon Petr a jiný učenník. Tento učenník byl znám nejvyššímu knězi a vešel s Ježíšem do dvora nejvyššího kněze, ale Petr stál u dveří venku. I vyšel učenník druhý, jenž byl znám nejvyššímu knězi, a promluviv s vrátnou, uvedl tam Petra. Ta děvečka vrátná pravila k Petrovi : „Nejsi-liž i ty jedním z učenníků toho člověka?“ On řekl : „Nejsem“ Stáli pak tam posluhové a služebníci u ohně, poněvadž byla zima a ohřívali se ; byl však s nimi také Petr stoje a ohřívaje se.“ (Sv. Jan, kap. XVIII., 15—19.)
— — — „Stál pak Šimon Petr a ohříval se. I řekli jemu : „Nejsi-liž také ty z učenníků jeho?“ On zapřel a řekl : „Nejsem.“ Dí mu jeden ze služebníků nejvyššího kněze, příbuzný toho, jemuž Petr uťal ucho : „Zdaliž jsem tě já neviděl s ním v zahradě?“ Tu zapřel Petr opět a kohout zazpíval.“ (Kap. XVIII., 28—29.)

Jak je to vše prosté a přirozené a lidské a vyvíjí se v dokonalé linii, ve všem shodné s povahou člověka a jeho šlechetnými sklony !

Šimon Petr kráčí s jiným žákem, pravděpodobně s Janem. Jest tma. Stráže ho nemohou poznati, dojde tedy opovážlivě až ke bráně. Ale tam před ním zavřou bránu. „Zakázáno vstoupiti !“ Nicméně druhý učenník, který má v paláci známé, proniká za Ježíšem a vojíny až do dvora. Šimon Petr zůstává u dveří a netrpělivě vyčkává. Kdyby se opravdu bál, měl vhodnou příležitost odejít, ježto :

Nelze nic činiti.

Ale zůstává. Chce zůstat až do konce. Uvidíme.

A druhý učenník, který má známé, vychází a mluví se služebníci. Jako kdyby to bylo za našich dnů : „Pán mne zná !“ A služebná, plná úcty k tomu, který zná velekněze, dovoluje neznámému, aby vstoupil. Ale zde jest nebezpečí : domovnice jest nedůvěřivá. Pohlíží na toho muže venkovského vzezření, který má i tvář i přízvuk řeči příliš galilejský. A nutíc se do obezřelosti dí :

„Nejsi i ty z učenníků toho člověka ?“

Co přirozenějšího, než tato otázka a co přirozenějšího rovněž, než odpověď otázaného :

„Nejsem.“

Mohl odpověděti : Jsem ? Ale pak by byl chycen a asi vyhnán a všechny jeho plány by se rozplynuly v páry. Sám král Clovis a udatný Roland a ryfířský Bayard by jistě odpověděli jako on :

„Nejsem !

Neboť jedině tak mohl vstoupiti dále. Lež, budiž ; ale zde lež heroická.

Ale který nejudačnější a nejnebojácnější paladin, vnikaje do pevností, aby osvobodil vězně, složí zbraně při prvním vyzvání strážce nebo vrátné a nepokusí se vstoupití dále?

Nuže, co má dělati nyní, když lhal po prvně, ale lhal z nutnosti nebo aspoň z rytířské hrdinnosti, a aby mohl vyplnit své šílené přání zachránit svého Mistra? Lháti — běda! — po druhé a stále za týmž účelem.

Vmísí se tedy mezi důstojníky a ženy, kteří se ohřívají u ohně, neboť i jemu je zima a poslouchaje jejich řeči doví se snad něco a bude moci podniknouti něco pro jeho záchranu. Ale jeho vzezření a jeho přízvuk Galilejce ho znovu zrazují a kdosi se ho táže:

„Nejsi i ty z jeho učenníků?“

A puzen nezvratnou logikou musí opakovati:

„Nejsem.“

Ale to nejhorší se ještě nedostavilo. Přichází svědek ze zahrady, svědek jeho vražedného pokusu. Ten svědek zvláštní náhodou jest příbuzným Malcha, jemuž bylo uťato ucho. A táže se Šimona Petra, tentokráte přesněji a zdůvodněněji:

„Neviděl-li jsem tě v zahradě s oním člověkem?“

A opravdu táže se každého kritika dobré vůle, ať již křesťana či nikoliv: Jak si má vésti Petr před třetí tak zvláštní otázkou? Po prvé z důvodů, které jsme viděli, pravil: Nejsem. Po druhé opakoval totéž. Dá se tedy nyní, kdy již je na místě, vypuditi, zbaví se možnosti jednati, když nebylo ještě nic vykonáno? Po třetí tedy a z těchže důvodů jako po prvé a po druhé zapírá, že jest tím, jehož hledají, a zapírá tak dobře, že se všichni vzdalují a více nenaléhají. Jistě není si vědom, že jednal špatně vůči svému Pánu, neboť tak jednal ve šlechetném úmyslu. A v téže chvíli zakokrhá kohout. Petr si ihned vzpomíná na předpověď milovaného Mistra. Je to snad pravda? Lhal? Zapřel svého Pána? Měl aspoň zdání, že ho zapírá? Tehdy ve světle lítosti vidí celou hloubku své neposlušnosti, připomíná si výtky Ježíšovy v den, v němž Spasitel oznamoval své umučení, čemuž se Petr zdráhal věřiti. Připomíná si slovo Ježíšovo:

„Nemůžeš za mou jíti tam, kam jdu, ale půjdeš za mnou později.“

Připomíná si přísnou výčitku Mistrovu, když udeřil Malcha. A neuposlechl z přílišné horlivosti a chtěl se postavití proti naplnění prorocství. Dosáhl jen jediného: Vidí, že byl nucen zapřít svého Mistra a to vše bohužel zbytečně!

„A v té chvíli se Pán obrátil a pohlédl na Petra . . (sv. Luk. kap. XXII., 61.)

A Petr chápe vše; slzy mu stoupají do očí a vychází, aniž je někým znepokojován a s pláčem nad neužitečností své viny, nad marností své zatvrzelosti.

Hle, aniž něco opomím či přidávám, slavné „zapření“, které tak mohutnělo ze století do století díky lidové citlivosti, až bylo vyjádřeno slavnými verši Malherba, které jsem výše citoval.

A kdyby tak mluvili jen světsí lidé, jako Malherbe. Budiž! Ale Bossuet, velký šlechetný Bossuet rovněž neváhá užítí tvrdých slov o „krutém zapření“, o „zločinné věrolomnosti“, o „nesnesitelné nevěrnosti“, když dí:

„Jak jest přímý! Jak jest nebojácný! Chce umřít pro svého Mistra; není vinen, když ho opouští. Jest s ním na počátku; ale započatá věrnost, která probodává srdce Ježíšovo zapřením, ještě krutějším nevěrností, ještě zločinnější! Ah! Jak jest klamným přátelství stvoření v jeho zdánlivostech, zkaženým v lichotkách, hořkým ve změnách ustavičně se měnícím i v začátku vytrvalosti, které činí nevěrnost ještě nesnesitelnější! Ježíš trpěl všechnu bídu, aby nás naučil nenávisť k zločinu . . “

Zde se zastavme. Kde vidí veliký Bossuet všechnu tu hrůzu v tak čistém vypravování čtyř evangelistů? Kde jest zločin nevěrností? Kde bylo probodeno srdce Ježíšovo? Vpravdě dobrý Šimon Petr zhřešil. Budiž. Zhřešil však přílišnou horlivostí a ne podlostí ani zradou. Chybil chtěje jíti za Ježíšem proti jeho vůli; mýlil se myslí, že bude moci něco učiniti pro svého Pána, který nežádal již ničeho; lhal marně, jen aby se dostal do paláce; chybil slovem, neuposlechnuv. Ale zde jako v jiných případech zhřešil z odvahy a lásky a nikoli ze slabosti, podlosti nebo zrady. A nic nenapovídá ve čtyřech Evangelích, že by byl Ježíš hluboce raněn v srdci. Neboť on, který vidí vše, viděl též, co se děje v duši Petrově. Jen se otočil a pohlédl na ubohého učenníka.

„Et conversus Dominus respexit Petrum,“ praví sv. Lukáš.

Toť vše. A můžeme věřiti, že v pohledu Ježíšově byla tvrdá výčitka, ale otcovská, podobná slovu, které kdysi pronesl, když byl zatýkán:

„Schovej svůj meč do pochvy.“

A kdyby byl Ježíš Petra pokládal skutečně za podlého a nepoctivého, byl by mu věnoval to přátelství, jež nikdy neochablo a jež se projevilo později na břehu jezera Tiberiadského? Jest možno, že Petrovi se ona noc vryla tak v paměť, že ji oplakával celý svůj život. A úplně to odpovídá výlučné citlivosti té krásné, křišťálové duše. Ale kdo se bude jako já snažiti mimo úctu čistě náboženskou pochopiti v její lidské velikosti psychologii toho muže tak živého, musí uznati, že jednal v té slavné noci Umučení úplně podle své povahy, v mocném nadšení, v neosobní dobrotě a v nebojácné odvaze, ale vždy bez rozvahy.

Tak ho ostatně nalézáme i o tři dny později ráno na Velikou noc, když Marie Magdalena a ostatní ženy oznamují učenníkům, že hrob jest prázden.

„Ale slova ta zdála se jim jako bláznovství,“ vypravuje sv. Lukáš, „i neuvěřili jim. Petr pak vstav běžel ke hrobu.“

Stále též vzlet, který ho vzněcuje k činnosti a který druzí popírají, o němž pochybují nebo sní.

Jan podrobněji líčí ten výjev takto:

„Vyšel tedy Petr i ten druhý učenník a šli ke hrobu. Běželi pak oba spolu, ale ten druhý učenník běžel napřed rychleji než Petr, přišel ke hrobu první a nachýliv se uzřel prostěradla ležeti, ale nevešel. Tu přišel Šimon Petr jda za ním a vešel do hrobu.“ (Sv. Jan, XX., 3—7.)

Popatřme na něho. Neváhá. Neváhá ani o několik dní později v Galilei, když se objevuje Ježíš učenníkům lovcím v jezeře Tiberiadském. V obraze, nakresleném svatým Janem, jest směs krásného idealismu a realistické lidskosti:

„Byli spolu Šimon Petr a Tomáš příjímím Blíženec a Natanael, kterýž byl z Kány galilejské a synové Zebedeovi a dva jiní z učenníků jeho. Šimon Petr řekl jim: „Jdu lovit ryby.“ Řkou jemu: „Půjďme s tebou i my.“ I vyšli a vstoupili na loď. Když pak bylo ráno, Ježíš stál na břehu, ale učenníci nepoznali, že to jest Ježíš. Tedy řekl jim Ježíš: Dítky, máte-liž něco k jídlu?“ Odpověděli jemu: „Ne.“ On pak řekl jim: „Vrzte síť na pravou stranu lodí a naleznete.“ I vrhli a již nemohli ji utáhnouti pro množství ryb. I řekl Petrovi ten učenník, kteréhož miloval Ježíš: „Pán jest to.“ A Šimon Petr uslyšev, že to jest Pán, opásal si roucho svrchní, neboť byl nahý a pustil se do moře.“ (Sv. Jan, XXI., 2—7.)

Týž Šimon Petr v bouřícím enthusiasmu. A jaká dobromyslnost plná uctivosti v tom gestu:

„Tunica succinxit se, erat enim nudus.“

Myslili bychom, že udělá opak. Ale ne, a zde tkví vzácnost činu. Chce býti nah se svými druhy. Ale před Místrem běže svoji tuniku. Jsou tu rysy pravdy, kterých nevynalézá žádný básník. A potom se vrhá dobrý Petr do vody, aniž se bojí, že zmočí jediný svůj oděv! Vrhá se do ní, jako se vrhl oné bouřlivé noci proti Malchovi v Olivetské zahradě na obranu svého Mistra, který mu to zakázal. Duše věrná a odvážná, opravdu udatná a dobrá; jak chápeme, že měl v ní Pán úplnou důvěru s jakousi škádlivou důvěřivostí ve způsobu, jímž jest nucen třikrát opakovati: „Miluji tě!“ Po třetí jest ubohý Petr celý zmaten: „Contristatus est Petrus. Musí se nočně přemáhati, aby se neutrhl; a přece dí svému Pánu:

„Ty znáš všechny věci, ty víš i, že tě miluji.“

A v tom: tu omnia nostra jest se strany učenníka tak zkoušeného upomínka na bolestnou noc, již nikdy nezapomene, ve které Ježíš, jenž viděl, co se děje v jeho duši, zahlédl dobře, že jeho „zapření“ nepochází z nevěry. Většina vykladačů tvrdí, že Ježíš, chtěje, aby Petr třikráte opakoval, že ho miluje, si přál, aby budoucí papež odpýkal tři svá postupná zapření. Je to možné. Ale zdaž připomínaje třikráte svému prvnímu žáku rozkaz pásí jeho ovce, nechtěl ho vyvýšiti rozhodně v očích ostatních žáků, a ukázati jim, že blud Petrův, opakovaný třikráte v noci Umučení, v ničem neumenšuje zásluhu a autoritu knížete apoštolů?

Tedy proč od tolika staletí sami křesťané a i ti nejvyšší, jako Bossuet, jsou tak přísnými, ba přísnějšími než Pán sám? Jak se utvořila, až zlidověla a zevšeobecněla ta nesmyslná legenda o dobráckém muži bez energie, jenž překypuje nejvznešenějšími úmysly, ale jest až moc chytrý? Neboť ta legenda existuje, jest zbytečno zatajovati ji nebo předstíráti. Žádná historická fysiognomie nebyla bíději znetvořena obrazností a přecitlivělostí lidovou než ona o galilejském rybáři. Učinili z něho jakéhosi nebeského vrátného, klidně sedícího s klíči v ruce, starého herce s rozčuchanými vousy, který se dává dobíratí ďáblem a chce pouze žíti v pokoji. Nuže, viděli jsme ho právě jako opak bázlivého muže. Dobrácký, budiž; ale dobráckostí bytostí živé a silné, jehož srdce jest vroucí a duše se chvěje: dobráckostí našeho Jindřicha IV., rytířského Bayarda nebo císaře Karla Velikého; dobráckostí, která jest úsměvem odvahy. Ale ne jakousi dobráckostí směšnou, jak bývá představován.

Jak se mohlo zvětčovati ze století do století podobné zneuctění tě veliké a vznešené rytířské postavy evangelické? Neboť takovým byl od svého odchodu od jezera Tiberiadského k Letnicím; a tím spíše po posvěcení o Letnicích, když se stal po odchodu Mistrově vůdcem apoštolů a oživovatelem nové Církve. Nezviklatelný před mocnými, pokorný a něžný s něžnými a pokornými, takový jest ve skutcích apoštolských a svých vlastních Listech. Jeho charakter tak lidský a tak odvážný se vyvíjel v témže smyslu, v němž se nám ukazoval u čtyř evangelistů. Nepokračuji v analýze, byla by příliš dlouhá a musil bych opakovati jedno a totéž. Zdržím se nicméně u legendy, která zevšeobecněla, a která jako falešný výklad „zapření“ přispěla k utvoření kolem osoby Petrovy toho obláčku nelibosti a směšnosti, u jednéh nevinné, zlomyslné u druhých, podle nichž nejudačnější z mužů jest viněn někdy z přepjaté chytráckosti a i nedostačivé odvahy. Je to dobře známá historie z Quo vadis. Uvádím ji podle Zlaté legendy Jakuba de Voragine.

„Nuže, Petr, vyhovuje konečně prosbám svých bratrů, rozhodl se vzdáliti z Říma; ale když přicházel k jedné z bran městských, na místě, na němž stojí dnes chrám Panny Marie ad Passus, poťkal Krista, který šel proti němu a děl mu: „Pane, kam kráčíš?“ A Pán odvětil: Jdu do Říma, abych byl znovu ukřižován.“ A Petr pravil: „Nuže, Pane, vrátím se do Říma, abych byl ukřižován s tebou!“ Po těch slovech vstoupil Pán na nebesa, zanechávaje Petra v slzách. A on chápe, že hodina jeho mučednictví se blíží, vrátil se do Říma, kde byl jať služebníky Neronovými a přiveden před prefekta Agrippu. A Linus praví, že jeho starý obličej zářil radostí.“

Tato historie náleží řadě lidových a neověřených legend, které byly sebrány velice poctivým, ale i dovedným kompilátorem Zlaté legendy. Musíme se sřezířiti pokládat tuto pěknou knihu za druhé Evangelium. A žádný text hodný víry nedovoluje věřiti v pravděpodobnost tohoto útěku Šimona Petra. Cítime v tomto vypravování jakousi krystalisací způsobenou lidovou sentimentálníou, která se od století do století přeměňuje v legendu a jest konečně přijata lidem. Špatně pochopená vzpomínka na „zapření“ opravňovala k podobným bajkám. Všimněme si ostatně, že typická slova toho apokryfického vypravování: Quo vadis, Domine? jsou přesně tatáž v Evangeliu svatého Jana, když Šimon Petr, tehdy nepokojný tím, co se má státi, se táže svého Pána, kam jde. Máme tedy právo nedůvěřovati tomu vypravování, které několik staletí bylo zneřčováno lidem. Že mohl Petr minufku váhati ve chvíli, v níž mu radili jeho žáci, aby odešel, jest možné. Byl mužem a nebyl z jednoho kusu, jako statisté na divadle. Ale, že by se pokoušel o útěk, a že by se zastavil na prahu města jedině na rozkaz daný shůry, toho nemůžeme připustiti. Buď třeba připustiti, že nepřišel do Říma, jak hlásají odpůrci křesťanství, nebo uznáváme-li, že tam přišel, mohli bychom připustiti, že v pohybu slabostí a strachu ten muž, vždy udatný, by zradil právě předmět svého poslání, jímž bylo založiti Církev na nezměnném základě?

Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam.

Líst může uletěti větrem, ale ne kámen.

Přel. J. Krlín.

Ant. Novák:

SLEPÝ HRDINA.

(K 500letému výročí smrti Žižkovy.)

Hus, Chelčický, Žižka. Tři jména a každé z nich je, neb aspoň chce býti programem. Jsou tu ku podivu zastoupeny tři stavy, které jsou dodnes základem naší národní společnosti. Hus — intelligence, Chelčický — sedlák, Žižka — voják.

Hus dává heslo. (Průměrná česká intelligence má v něm představitele, jakého si zaslouží.) Nedomyšlí on ani jeho stoupenci. Ale lavina, jednou uvedená v pohyb, řídí se svými zákony. A lid „puzený duchem svatým“ zhušťuje reformní program v několika lapidárních vět: čtyři pražské artikule. Jako každá revoluce, tak i husitská je porušením řádu, neboť útočí bezohledně na společenské zřízení. Celých padesát let se schylovalo v Čechách k bouři. Proto zachvátila revoluce skoro celý národ a nešla udusit jako valdensví. Ale i jí hrozilo na začátku nebezpečí, že se utluče sama v osudných rozporech, vzniklých z rozdílného nazírání oněch tří kategorií, jejichž reprezentanty jsme jmenovali. Šlo na př. o otázku oprávněnosti války. Mistři universitní berou na pomoc sv. Tomáše Aquinského a sv. Augustína. Dle nich je dovolena jen spravedlivá válka, ale musí tu

býti rozkaz zákonitého vladaře, dále musí to býti válka obranná a vedená za dobrou věc. Zatím co se mistři hádali, zda možno hájiti zákon Boží bez svolení krále, ba proti němu tasiti meč, buduje Žižka Tábor. Jemu je věc jasná. Do země se hrne nepřítel, který chce národ jako kacířský vyhubiti a je ho třeba hájiti. Tak myslí voják bez filosofie a reaguje hned činem. Zatím ve vsi Chelčicích myslivý sedlák hlásá evangelium míru. Příkázání Boží zní: Nezabiješ! Násilí plodí zase násilí. Nesmí se překročovat příkázání Boží! Tu promluvila ústy sedláka rodná půda, která ve válce ztrácí pracovitě ruce a jejíž dělníci válkou vždy nejvíce trpí. A tak sráží se tyto tři skupiny i při jiných otázkách.

Kterému z těchto tří patří naše sympatie? Zajisté Žižkovi, protože v dané situaci jen čin mohl spasit. Žižka se objevuje v letech dvacátých XV. stol., jakoby náhle vyrostl ze země. Byl už v té době zralým mužem, padesátníkem, a mohl tedy splnit úkol, který naň lid vložil, když ho po útoku na hrad pražský „vzal na slovo.“

Žižku daly nám jižní Čechy, jako Husa (?) a Chelčického. Přišel právě včas. Mezi českými pány bylo hodně přívrženců věrolomného Zikmunda a bez Žižky by se nehodný syn velkého Karla dostal jistě na trůn. Zpět nešlo též dobře couvnout, protože s Husem byl český národ obviněn z kacířství, což bylo na naléhání Zikmundovo i papežem potvrzeno a proti Čechům vyhlášena křížová válka. Bez tohoto vnějšího popudu by drobení českých stran pokračovalo a skončilo na konec podrobením se Zikmundovi. Zahraniční nápor srazil Čechy do houfu a celá země ocfla se v revoluci.

Revoluce husitská byla pokusem vymaniti se z řádů západních — germánsko-románských. Při vši slávě a moci, které domohla se česká říše za Karla IV., nebyli to Čechové, kteří určovali osudy této říše. Revoluce husitská láme odvážně kruh římsko-německého souručenství. Češi chtěli jít svým pořádkem. Nechtěli již býti vedeni, naopak sami chtěli vést. Vlivem Karlovy university rychle dospěli a chtěli být zařazeni do řady opravdu samostatných národů. Má tedy to veliké hnutí ráz boje za národní sebeurčení. Nesmí nás másti náboženský ráz boje. Nebyl to vědomý boj proti Církvi. Hus se na př. zapřisahal, že nechce se od Církve odtrhnout. My jsme chtěli více — chtěli jsme převrátit celý svět. Je to slovanský mesianismus, jakým trpí dnes širá Rus.

Byly to myšlenky a plány utopistické, za něž jsme se v XV. stol. bili a boj byl předem ztracen. Můžeme se však přece chlubit, že jsme se bili čestně.

Na husitskou revoluci a na revoluci vůbec lze hleděti různě. Katolická církev revoluci jako akt násilí zavrhuje. Revoluce může urychlití vývoj, ale zisk nevyváží obyčejně škody vzniklé ofřesením mravních a společenských řádů, bez nichž se neobejde žádný spořádaný stát. Každý stát musí se vyvarovati všeho, co neposiluje jeho stabilitu a růst, co nemá trvalé ceny. Také bilance husitské revoluce přes neslýchaná vítězství byla pasivní a můžeme litovat, že jsme jí nebyli ušetřeni. Ideově je naše revoluce něco „sui generis.“ Bylo to spontánní hnutí lidové, byl to první projev národní individuality.

Proto jí respektujeme, třebaže nás státotvorně poškodila. Stíny její sahají až na Bílou Horu. Když ale to nešťěstí již tu bylo, bylo štěstím, že si revoluce naše našla skutečného vůdce — Jana Žižku.

V zemi nebyla situace v letech dvacátých různá. Praha byla sice v čele odboje, ale smlouvala se dosud s králem. Konservativní mistři neradi viděli sršaté Táboře a jejich radikalismus náboženský a sociální. Děsí je kousky sběhlého mnicha Jana Želivského, úžasem je naplňuje šílení adamské na Tábořsku. Sami ovšem také nezapomněli se přitíi několik let o otázku ornátů, jakoby v tom ležela spása země.

Druhým ohniskem revolučním byl Tábor, řízený a organisovaný Žižkou. Tábor měl také své poříze (adamitství a komunismus), ale představoval přec zásluhou Žižkovou boje schopnou jednotku.

Ostatní města byla zprvu hnutí nepřátelská. Buď byla německá neb v držení krále. Také šlechta a hierarchie byla z větší části na straně Zikmundově, protože se bála následků revolučních hesel. Přes tyto poříze podařilo se vůdcům zrevolucionovati většinu národa.

Byly to nejprve náboženské momenty, které jako nejsilnější zahýbaly myslí i pokojných sedláků. Otázka spásy (nehodný kněz neposvěcuje), proroctví o konci světa, chiliasmus a vášnivá kázání husítských kněží vyvedla lid z venkovských chafrčí „na hory“ a umožnila tak zřízení lidové armády.

K náboženským motivům přistoupily záhy motivy politické, sociální a národní, které nabyly brzo převahy. Lid venkovský, který byl přidržen svými vrchnostmi k placení dávek (úroků), nelibě to nesl a přidával se k těm, kdož mu slibovali osvobození od dávek a svobodné užívání lesů, rybníků a řek. V městech vládl namnoze německý patriciát. Počeštovací proces trvá sice již od doby Karlovy, ale Čechové zdaleka nemají ještě tolik vlivu v zemi, kolik by odpovídalo jejich početnosti. Cizinci jsou bohatí, Češi chudí. Mezi kněžstvem bylo zvláště mnoho nespokojenosti, protože všechna výnosnější místa byla osazena cizinci. Také mezi řádovým kněžstvem bylo dosud mnoho národnostně neaklimatisovaných cizinců. Není divu, že toto vše dráždilo české obyvatelstvo. Už Hus dovedl obrátě spojit svůj reformní program s probouzejícím se nacionalismem. Na universitě se vytvořila situace taková, že stoupenci Viklefovi a Husovi byli Češi, odpůrci jejich Němci.

Není divu, že cítě a hrdost národní se ozvala, když došlo k vyhlášení křížové výpravy a že pře náboženská byla spojena s rostoucím nacionalismem. Vždyť jsme až dosavad nežili plně vlastním životem. Za nás myslili a nás reprezentovali před světem jiní — cizinci. Cyrillomethodějsství bylo udušeno vyšší kulturou německou (západní) a také později všechny kulturní popudy jsme byli nuceni přijímat z Němec. Teprve ve XIII. stol. jeví se u nás národní oposice, která zesílí založením university. Jako mladý, dosud nevyčerpaný národ měli jsme radost, že můžeme závodit na poli kultur s jinými národy. Rozdíly tu ovšem jsou znamenité. Kdežto Němci vybíjeli nadbytek sil a nadšení svého křesťanství v násilném podmaňování polabských Slovanů, my jsme se obrátili sami k sobě a chtěli jsme přiblížit království Boží. Návrat k praxi apoštolské církve, odvržení nálezků lidských, chudoba kléru — to byla sice hesla zanesená sem cizinci (Waldenskými a Lollardy), ale požadavek přijímání pod obojí a trestání hříchů smrtelných byly vynálezy naše. Přecenili jsme své síly, přecenili jsme vůbec člověka, který je více nakloněn k zlému než k dobrému. To, co požadovalo od lidí husítsví a Chelčický, mohlo se uložit několika jedincům, zavřeným v zdech klášterních, jak to dělala církev, a nikoli celku. Lidstvo jen velmi pomalu se zdokonaluje.

Byla to horečka, bylo to delirium, které buď svět nechápal, nebo se ho hrozil, ale bylo to hnutí velké a silné a proto našlo své bojovníky.

Nebýlí Žižky, byli bychom se stali kořistí Němců a Maďarů. Ti na nás šli jako na Saraceny nebo Polabany. O Slovanech vinou Němců bylo na západě velice divné smýšlení a není divu, že mezi křížáky najdeme příslušníky všech národů západních. Řím byl o českých poměrech dobře informován a právem bál se, že „jed českého kacířství hrozí rozežrati celou křesťanskou společnost.“ Zejména se bál sociálních převratů, ač i svržení krále a věroučné bludy Čechů byly činem na tu dobu neslýchaným. Řím nevěřil v opravdovost hnutí a nepočítal s odporem celého národa. Čechové se

však bránili a ubránili. Byla to práce celého národa — i menšiny katolické, pokud byla české národností. Překvapuje, jak Žižka a Pražané často uzavírají příměří a smlouvy s katolickými pány. Urbánek to neprávem označuje jako slabost, když píše: „Bylo osudnou chybou, že husitství v čas války nedonutilo energickým nátlakem svých vítězných zbraní české katolíky k uznání artikulů pražských a k utvoření společné církve národní.“ (Jan Žižka z Trocnova — Bratrstvo I. 11.) Bylo by to násilí a pak toho nebylo třeba, protože i čeští katolíci zachovávali v kritických chvílích neutralitu. Mimo to byl katolicismus ještě tak silný, že by vyhlazovací válka zničila i zem. R. 1420 poslalo 354 pánů a zemanů českých a moravských husitům své opovědné listy. Slezsko a Lužice, vedlejší země českého státu, nebyly dotčeny husitstvím vůbec a Morava málo. Bylo tedy jen aktem prozíravosti, že husité s katolíky dovedli se snést aspoň do té doby, dokud bezprostřední nebezpečí nebylo zažehnáno. Po porážce vojsk křižáckých obrátil se sice Žižka proti vnitřním nepřátelům, ale ostří jeho útoků je obráceno více proti německým městům a klášterům, než proti katolickým pánům. Jen tam, kde utvořili bojovný landfríd, Žižka zakročuje rovněž mečem. Pražané měli ke katolíkům ještě blíže než Žižka.

Postava Žižkova není zdaleka tak osvětlena historickými prameny, jako osoba Husova. Těch několik vlastnoručních listů a jeho vojenský řád jen spoře rýsují jeho hrdinskou visáž. Ale i z těch nemnohých pramenů vysvítá, že byl osobností. Nábožensky byl hodně napravo. Věřil v tělesnou přítomnost Kristovu ve svátosti a jeho kněží nosili pleš, ornáty a komže, třebaže na to táborští kněží zle žehrali. Nenáviděl pikarty a bez smilování vyhubil adamity na Táboře (exekuce v Klokotech). Ani svým kněžím netrpěl rouhačství. Biskup tábořský Mikuláš z Pelhřimova musil odvolat svůj pikartský traktát a Koranda mu nesměl dvě léta na oči proto, že se zastával pikartského Marfínka.

Víra jeho byla silná. Náboženství mu nebylo věcí soukromou, neboť celý život bojoval za artikule, „články spasitelné s pomocí Boží.“ Neraď měl kněze, kteří se plešli do politiky. Kněze Antocha, který mu dělal ve vojsku rozbroje, vlastní rukou ztrestal a dal souhlas k odstranění Želivského, třebaže tento byl tábořským straníkem. Také ve svém vojsku hleděl udržet dobrý mrav. Ve svém vojenském řádu zdůrazňuje, že nebude trpět ve vojstě křiků, svárů, zlodějství, plundrování, opilství, lidí zlolajných, smilníků a cizoložnic a jiných zjevných hříšníků. Kdykoliv utrpělo jeho vojsko porážku, vidí v tom trest Boží za hříchy a kaje se. Listy své datuje jako nějaký prelát.

Naskytá se otázka, jak vysvětlit jeho nenávisť ke kněžím a mnichům katolickým. Nedají se přec omluvit hromadné vraždy, které jdou do tisíců, když máme doklady, že Žižka nikdy nedával milost, šlo-li o kněze. Žižka viděl ve všech katolických kněžích simonisty, protože přijali svěcení od papeže. Snad tu také spolupůsobilo, že většina kněží Tábora protivných byla národností německé, což ovšem Žižkovu ukrutnost nijak neomlouvá. To je temný stín na Žižkově osobnosti. Katolicismus měl tehda hodně mučedníků, poněvadž nelze předpokládat, že by všichni katoličtí kněží byli nehodní. „Ať kopeme kdekoli, na nádvořích, stěpnících a zahradách, všude podnes nalézáme dosí ubitých řeholníků“ — píše pozdní kronikář.

Žižka byl znamenitým stratégem. Dovedl jako Napoleon rychle pochopit situaci a ještě rychleji jednat. Již r. 1419 zastihujeme ho při činu. Řídí defenestraci konšelů novoměstských a hned na to útočí na hrad pražský, osazený královskou posádkou. On to byl, který chlíasmem vznícené davy svedl s hor a odvedl na Tábor. Pochopil, že je nutno zahnat kozly z vinice boží, zatknouti klanici za škorně a bít se za zákon

Boží — jako staří Čechové. Pak přišla Sudoměř, Vítkov, Vyšehrad, Kutná Hora, Německý Brod atd.

Nesmíme být nekritičtí při posuzování Žižkových vítězství. Přesila nepřátel nebyla tak velká. Německá říše byla rozbita a Čechové měli výhodu centrálního postavení. To mnoho vysvětlí. Nechceme ovšem upírat Žižkovi geniálnost. Dovedl spojit útok s obranou, využít vozové hradby, děl, terénu. Spolupůsobilo tu jistě nadšení vojska, které v Žižkovi vidělo svého bratra věrného a spoléhalo s ním na pomoc Boží. Také děs několika krvavých exekucí (Prachovice, Chomutov, Beroun) působil jistě znamenitě na německé rytíře.

Kázeň měl Žižka dobrou; měl železnou ruku a byl neúprosný. Zajímalo by nás, jaký byl jeho generální štáb, kdo viděl za něj, když oslepl docela. Provedení obdivuhodných ústupů z Kaňku, z Vladaře a ze Slovenska dalo vznik rčení, „to ne člověk, to mu čert dává rozumy“. Tehda už nebojoval Žižka se sedláky. Přišlo k němu mnoho zemanů a rytířů. Rytíři dali mu vlastně první schopné hejtmany a jim náleží zásluha, že husítská vojska dovedla záhy čelit formacím křížáckým. Demokratismus Žižkův není tím nijak dotčen. Nesmíme ho srovnávat s demokratismem dnešním. Žižka přijímá tituly šlechtický (z Kalicha) a ve svém vojenském řádu svědomitě jmenuje za sebou pány, rytíře, panoše, měšťany, řemeslníky a naposled teprve sedláky. Přes všechny tituly byli všichni vespolek „božími bojovníky.“

Vlastenecký cit je u Žižky silně vyvinut. Bojuje nejen „pro vysvobození zákona Božího, ale zvláště jazyka českého a slovanského.“ Jako politik neměl šťastnou ruku. Byl osobně nenáročný, skromný. Snažil se udržet husítský tábor pohromadě i za cenu značných programových ústupků. Táboři nechťeli obnovení monarchie, ale Žižka smlouvá se na sněmu čáslavském s Pražany o pozvání polského krále na trůn český. Věděl, že by se na trůnu neudržel žádný Čech. Obrací se k slovanskému národu polskému, jemuž pomáhal r. 1410 odrážet útoky Němců, aby odtud dostala země nového krále. Byla to kombinace nešťastná — jako o 50 let později po Jiříku Poděbradském. Když přišel místo krále polského králevič litevský Witold, smiřuje se Žižka s ním a zve ho „panem synem.“ Dosazení Witoldovo znamená posílení pravého směru — Pražanů a katolíků a ochromení revoluce. Kletá nesvornost začala stále více a více drobit národ. V této chvíli Žižka zklamal, jakoby zestárl a neměl dosti energie k obnovení jednoty.

Dobře píše Dr. Frankenberger: „Co naší revoluci scházelo, byl náš český Napoleon nebo Cromwell, který by byl po dobrém nebo po zlém sjednotil všechny strany pod svou vládou a mocnou rukou opřen o své roty zavedl spořádané poměry a udržel podvrátné živly na uzdě. Na sněmu čáslavském r. 1421 došlo k pokusu o docílení jednotnosti mezi jednotlivými husítskými skupinami zavedením jednotné správy zemské. Ale nezdařilo se. Zvolení zemští vladaři „neměli žádné skutečné moci, aby mohli opravdu vládnouti, svým opatřením zjednali platnost a energickým zasažením obnovili pořádek a jednotnost v zemi. Jednotlivé strany nebyly naprosto ochotny vzdáti se své samostatnosti, svých zvláštních cílů a plánů, zvláště když všude našlo se dosti lidí, kteří přáli si udržení dosavadního bezvládí, jež skýtalo jim vítanou příležitost uskutečnit své sobecké záměry a ukojit své soukromé zájmy. Obnovení pořádku a jednotnosti v zemi bylo za tehdejších poměrů možno jen tenkrát, pakliže jedna strana, jeden vůdce súčtoval radikálně s ostatními, zjednal si absolutní převahu a donutil, po případě i moci, ostatní se podrobí. Poněvadž se tak nestalo, zůstalo při rozdrobení národa, které konečně přivedlo i jeho úpadek.“

Žižka rozešel se tenkrát s tábořským bratrstvem — asi z náboženských důvodů a založil si ve východních Čechách „malý Tábor“ — Oreb. R. 1424 se ještě jednou vzchopil k boji s Pražany. Vždy kompromisní Pražané domluvili se s katolíky a na sněmu svatohavelském přiřkli jim šest z 12 členů vlády. Z téhož sněmu bylo proklamováno, že se Čechové mají pokusit o dosáhnoutí slyšení v Římě a že bude nutno zakročit proti zhoubcům země. Zhoubcem byl míněn Žižka.

Žižka, jako voják, nevšímal si bídy, do níž země byla uvržena. Pražané mají v té věci větší rozhled. Řemesla hynula, obchod stál a sedláci, kteří nebyli v poli, musili platit a robořovat stále víc a více. V zemi začala se rozhořčovat mírumilovná nálada. Žižka ještě jednou se pokusil obnovit svou autoritu. Porazil katol. pány u Hořic a chystal se potrestat Prahu. 14. září 1424 stojí slepý vůdce před nevěrným městem, ale rána namířená nedopadla. Buď láska k hlavnímu městu neb stáří — předtucha blízké smrti zadržely trestající ruku. Za měsíc po té — 11. října 1424 — sklála ho u Přibyslavě smrt. Velký nežít (karbunkul) neb mor či otrava krve učinily konec jeho života. Byl to tragický konec. U Přibyslavě prohrál Tábor rozhodnou bitvu. Nic nevadí, že Prokop pozvedl opět slávu bratrstva. Pozvedl ji krví a nikdy netěšil se té lásce, jako Žižka, ač jinak byl obrátným diplomatem i stratégem.

Měl Žižka jasný plán před sebou? Chtěl skutečně vybudovat národní stát? Sotva! Byl jen výslednicí sil, které k tomuto cíli směřovaly. Jeho ideálem byl theokratický stát dobrých lidí, příchýlných k zákonu božímu. Plán ten chtěl uskutečnit mečem. Nemí většího hříchu proti humanitě, než tento Žižkův plán. Nebude tedy „Tábor programem“ humanitářů XX. stol.

Žižka stal se legendární postavou našich dějin. Není sice tak populární, jako sv. Václav, ale z dějin osvobozeného národa se neztrafí. Utrácel sice z kapitálu nashromážděného sv. Václavem a Karlem IV., ale to, co uťafil, vrátil nám v osvobozenéckém boji. Naše republikánská armáda může na tradici Žižkovu dobře navázat.

Nesouhlasíme s výrokem Kollárovým, že často chudá pastuchova chýška pro vlast více zmůže nežli tábor, z něhož válčil Žižka. Nemůže s ním souhlasit národ, který chce hájit svou samostatnost. Také s Gammou nesouhlasíme, když mezi tábořstvím a bolševismem dělá znaménka rovnosti. Husitství bylo revolucí národní, bolševismus je nenárodní. Naše revoluce byla nesena vyššími ideály, než revoluce anglická a francouzská, o bolševické revoluci ani nemluvě.

Husitství — a Žižka zvláště — zničilo nám mnoho uměleckých památek. Na sta kostelů a klášterů se vzácnými památkami bylo vypáleno a zničeno. Profireformace nemá toho na svědomí ani desátý díl. O hrob Žižkův vede se spor. Podle ne zcela zaručených zpráv byly jeho kosti v Čáslavi r. 1623 od děkana Kramsima nalezeny a na popravním místě v Čáslavi spáleny, „aby ani nejmenší památky nezbylo po ukrutníku tak krvavém.“ Dlouho do XVIII. stol. se dávala k dobru povídačka o bubnu potaženém Žižkovou kůží — na plašení nepřátel. Znal ji i Voltaire.

Dnes se hněvy vybouřily. Žižka bude patronem naší republikánské armády a jeho jménem bude národ svoláván „do houfu“. Dodnes platí jeho poslední prosba, „aby Čechové milého Boha se bojíce stále věrně hájili pravdy boží pro věčnou odplatu.“

KOLEKTIVISMUS A VÝCHOVA.

Novodobý vývoj lidstva nese se ve znamení kolektivismu, to znamená, že každé jednání jak jedinců, tak pospolitostí vedeno jest se stálým, rozhodujícím a konečným zřetelem k organisovanému celku; jedinec neznamená nic a celek vše. Jinak řečeno, v praxi na př. duch státního života jest založen na myšlence, že jedinec musí sloužit státu, a zapomíná se, že stát, jsa vlastně prostředkem, zřízen jest pro blaho občanů, jedinců. Neboť což jiného jest stát, nežli pojmem, značícím syntesu všech jedinců, žijících ve státním území? Dojde lidstvo svého cíle, když povýší prostředek na cíl? A konečně ti, kdož hlásají, že „zájem státu nade vše“ (*salus rei publicae suprema lex esto*), nečiní zpravidla v podstatě nic jiného, než že zakrývají prospěch určitých jedinců, ježž prohlašují za existenční otázku státu.

Povaha výchovy naší mládeže nese se tímž směrem; možno tu právem mluvíti o výchově kolektivní. Veškerá činnost našich pedagogů totiž vědomě i nevědomě směřuje k tomu, aby tento pojem pospolitostí, státu atd. vyzdvihli v duši mladých na stupeň jakéhosi božstva a to na úkor vlastní jejich individuality; aby upravili, zformulovali jejich duševní stav tak, aby v budoucnu síla celku ad maximum byla zajištěna, třeba i jedinci tím trpěli.

Stát, pravda, jako každý organismus již z pouhého pudu sebezáchovy dbá vývoje svého dorostu, v němž zcela správně spařuje pokračování svého „já.“ Ale není správné, když si úplně vindikuje vrchní právo výchovy; když, nehledě k potřebám individuí a příslušníků směrů opačných než vedoucích státu, upravuje jednotně a autoritativně náplň mladých duší a budoucích občanů. Kdo určí má základní směrnici a cíl konečné výchovy? Kde jsou záruky jejich správnosti?

Tedy k vytváření silných celků vede novodobý vývoj. Tím jest dán zároveň jednotný cíl každému jedinci, jsoucímu v určitém společenském ohnisku krystalizačním. To znamená, uvažujeme-li dále, že značná část životní energie jedinců, a možno říci většina, jest projevoována a vyvíjena jednotným směrem; vítězný celek ji úplně absorbuje. Vzniká otázka: Může za takovýchto podmínek osobnost jedinců úplně a ve všech charakterových složkách se vyvinout? Nutně následujícím nivelisováním přirozených rozdílů (kvácích v přirozenosti) mezi jednotlivými individualitami dostavuje se automaticky konečný výsledek celé společenské výchovy, t. j. vznik vhodného materiálu k vybudování ohromného celku. Silný, nadprůměrný jedinec jest v tomto stadiu vývoje zcela zbytečný, ba on by byl vytvářejícímu se celku i škodlivý. Rovnost, stejnost. Nejsou cihly paláců rovněž stejné?

Tak vyrůstá mohutný celek a takového maximálního rozpětí, že každou jinou cestou (to nutno uznati) jest nemožno tohoto výsledku dosíci. Tento celek, tento organismus musí však žít, musí se rozvíjet, k čemuž ovšem jako každý organismus musí čerpati odněkud sílu k svému životu, k udržení své existence, k vztyčování nových cílů a uzpůsobování starých k novým a změněným poměrům. Každá organisovaná pospolitost natolik jest správně přirovnávána s biologickým organismem, pokud ona sama představuje pouze síly působící, kdežto úlohu síly řídící zastáváti může pouze individuální intelekt lidský. Dejme tomu, že společnost ve svém souboru by jaksi instinktivně vycítila potřeby své existence. Čím pak ale lišil by se život lidstva od zvířete? Vznešenost ideálů, pokrok, touha po pravdě a dobru nahrazena tu pudovostí.

Tedy zdrojem života mohou býti kolektivně pouze jedinci. Ale ti se nerodí v prostředí uniformity, stejnosti a poměrného klidu. Osobnost se rodí v boji a rozmanitosti, neboť

v zápase vzniká síla a v možnosti výběru pravda s přesvědčením, jež řídí sílu. — Vytvořením celku zmizely individuality a zbyl mohutný celek: Nemaje živelné, vlastní síly a od počátku tak chovaje v sobě zárodky rozkladu, odsoudil sebe k zániku. Důsledek: Atomisace ochromených a zakrnělých jedinců, půda pro všestranný vývoj budoucích a dějiny se mohou opakovat.

Jest tedy jasno, že výchovu nutno zavést na takovou dráhu, aby: 1. specifické vidy jednotlivých individualit zůstaly nedotčeny a aby jim byla ponechána svobodná příležitost k svobodnému rozvoji; 2. aby ti, kdož zastávají ve společnosti funkci vychovatelů (ať jako zákonodárci, ať jako vychovatelé), shromáždili účelně všechny podmínky pro dosažení největší produktivity každého jedince. Ad 1., 2.: Vycházíme totiž z toho předpokladu, že každý projev individua jest syntésou dvou složek, individuality a prostředí. Zárukou života a vývoje společnosti jest silná osobnost, svérázná, a tu dlužno každý svéráz uchovat. Hospodárnost a účelnost pak požadují, aby každý co nejvíce sebe projevoval, t. j. aby podával co největší výkonnost s vynaložením poměrně nejmenší energie. Moudrý vychovatel položí těžiště své působnosti do složky druhé; tu budiž zdůrazněno „shromáždili“ a nikoliv „vtískovali“, neboť jen tak předpoklad uvedený pod čís. 1. jest v plném rozsahu zajištěn.

Podrobněji pokusíme se objasnit myšlenku, uvedenou pod čís. 2. Moderní státy většinou mají tendenci uchvátit moc nad školskou výchovou a vyloučit z ní vliv jak svérázných jedinců, tak i skupin, jež ideově odporují snahám předáků státu. Školství jest zestátněno a my můžeme případně mluvit o státním monopolu školském. Jsou sice přípustny školy soukromé (každá proti ke státním školám), ale se strany státu kladou se veliké překážky k podmínkám vzniku a pak svou povahou, jež kogentní formou jest předepsána státem, rovnají se ve smyslu tohoto pojednání téměř školám státním. Tak na př. u nás pro zřízení a trvání školy soukromé jest zákonem autoritativně stanovena jak osnova vyučovací, tak vlastnosti učitelů (Říš. zák. škols. ze dne 14. května 1869, § 70). Nyní: Směrnice výchovy udávány jsou ve smyslu určitého světového názoru. Jsou jednotné, tedy ve svých účincích jednostranné; tím stává se i výchova jednostrannou.

Zde ukazuje se zřejmě oprávněnost na př. školy konfesní, naprosto nezávislé na dozoru státních orgánů. Budiž zde upuštěno od obhajoby jich se stanoviska theologického, neboť to jest věcí theologů. Vezměme problém realisticky. Připusťme, že vedoucí pedagogové jsou vnitřně přesvědčeni o absolutní správnosti svých názorů, z nichž dedukují pro praxi povahu všech škol. Jsou oprávněni k svému přesvědčení? A ještě lépe: Jest správné, když toto přesvědčení vnucují jiným? Toť jednak přisvojování si neomylnosti, neboť ať si vzpomenou, že to, co jedno období v životě lidstva zbožňovalo, následující zatracovalo a že otcové Krista ukřižovali, aby ho synové velebili; a na druhé straně nerespektování smýšlení a znásilňování těch, kdož výchovu si představují jinak. Zájem státu (vládnoucí třídy) jest tím arci zabezpečen, ale trpí tím pravda, ubíjí se tím jedinec a překáží se současně vývoji.

Arciž vyskytnou se hlasy na obhajobu státního monopolu školského. Praví se, že společnost zestátněním školství vyloučí snahu ústavů po získání velkého počtu žactva, což prý snižuje celkovou úroveň výchovy. Tu nevidí, že tatáž snaha musí vést vedoucí ústavu k takové činnosti vychovatelské, která by žádaný počet dovedla přivábiti. Praví se dále, že jest nezdravé, aby všichni žáci byli odkázáni pouze na školu určité konfese, která jest jedinou toho druhu v okolí a přes to, že část jich přísluší k jiným vyznáním. Zřejmě obrací se politika pedagogů: Kdežto oni všechny žáky chci nutit a nutí k určitému názoru světovému (pod nějakým zorným úhlem vždy vše a tedy i výchova musí se

dítí), projevují náhle citlivost vůči menšinám. Vážíme si minorit a chápeme jejich význam pro vývoj, ale dovedli-li se příslušníci jedné konfese postarat o výchovu svých dětí, pak i občané jiných vyznání, činí-li nárok na existenci, ať učiní obdobně. Netajíme se ostatně, že toto jest nejchoulostivější otázka našeho školství. Jest pravdou, že odkázanost na jedinou školu prakticky rovná se za nynějších poměrů nutností ji navštěvovati. Ale naproti tomu nezapomeňme, že jest to otázka technická a nikoliv principiální, která na př. za přispění státu dá se vždy nějak urovnat. Konečně bude snad v zájmu pravdy, ideového sblížení a tím i přátelštějšího spolužití občanů, poznají-li se navzájem a to již od dětství, ve škole. Namítá se dále, že stát již vzhledem k tomu, an požaduje určité kvality ať od svých zřízenců, či od osob spravujících instituty povahy sociální, jest oprávněn zasahovati ve školství s mocí nařizovací. Máme za to, že všechny soukromé ústavy vzdělávací, budou-li mítí vůbec vůli k životu, musí přizpůsobiti obsah a úroveň své činnosti v neposlední řadě požadavkům života a tak samočinně uskutečnit se to, co stát násilím a nezdravě by si přisvojil. Uvádějí se nakonec výhody jednotné výchovy, která odstraní různice protivných táborů, přivodí jednotné nazírání a klid. Již svrchu bylo naznačeno, že individuality se úplně rozvíjejí jenom v boji, neboť kde klid, tam není života. A potom příčinou sváru není podstata učení dotýčné konfese, nýbrž vrozený lidský smysl pro svárliвість a popudlivost, kteráž jest člověku vrozena a o níž každý vzdělaný vychovatel ví, že hledá svého konkretisování při každé příležitosti.

A nyní proberme stručně důvody, svědčící pro existenci soukromých, na státu úplně nezávislých škol. Po tom, co bylo řečeno svrchu o kolektivismu a o předpokladech vývoje lidstva, bude jasno, že jenom v neobmezené svobodě vyučovací dlužno spařovati záruku vyvíjejícího se prostředí, vhodného pro vznik dokonalých, svobodných individualit a tím i zdravé společnosti. Byl bych pro to, aby svoboda vyučovací jak po stránce aktivní (vychovávací), tak pasivní (býti vzděláván, dáti na výchovu) stala se v myslích všech občanů samozřejmým požadavkem a aby v neobmezené míře, byvši přičleněna k základním svobodám občanským, ústavně byla vyjádřena. Vyžaduje tak záruka největší relativní pravosti lidských poznatků, jež spočívá jenom v možnosti diskuse: Kde více hlav, tam více rozumu. A stojíme-li na stanovisku osobních práv, pak každý jiný pojem než neobmezené svobody vychovávací a vyučovací s pojmem práva sebeurčení jest rovněž neslučitelný. Musíme již si jednou uvědomit, že jedinci nejsou pro stát, nýbrž stát pro jedince a že stát má pouze tolik oprávněností, na kolik to či ono dílo, pojišťující zájmy občanů, jedinci neb skupiny občanů buď sami by nevykonali, nebo s nepoměrnými a tedy neekonomickými obtížemi. Chlí-li tedy jedinci nebo určité ideové skupiny občanů dokázati, že jsou s to sami postarat se o výchovu mládeže, nechť jim stát nižádným způsobem nebrání a nezasahuje v jejich počínání. Ostatně sám princip demokracie nese s sebou úplnou svobodu svědomí a tím i výchovy. Jsme přesvědčeni posléze, že i aktivita učitelů stoupne, neboť kdežto na státních školách majíce existenci naprosto zajištěnu, nejsou povzbuzováni žádným vnějším popudem k nadprůměrné výkonnosti a svědomitosti a odpovědni jsou za svou činnost nikoliv žákům neb rodičům, nýbrž nadřízeným státním orgánům (praxe nás poučuje, že jest téměř nemožno, aby rodiče si vynutili pro své děti schopnějšího učitele); naproti tomu za režimu svobodných škol oním vnějším podnětem pro stoupnutí agilitas vychovatelů bude prostě možnost rodičů poslati své děti do toho ústavu, kde vychovatelské síly jsou dokonalejší.

Nezavrhuje státních škol a to již z toho důvodu, ze kterého hájíme princip škol soukromých. Ústavy státní nechť se účastní rovněž ušlechtilé soutěže k opatrování půdy pro duchovní rozmanitost a hledání pravdy; ony svou vnitřní silou naopak

mnohdy mohou ukazovati nové cesty výchovy budoucích generací. Zdravý princip konkurence zavládne tak i v jednom z nejdůležitějších oborů lidského života, aby odstranil jednostrannost, rozpoutal vázanost a dal vznik síle, svobodě a dokonalosti.

J. Krlín:

ŘÍMSKÁ OTÁZKA A VZRŮST PAPEŽSTVÍ.

(Dokončení.)

Vmysleme se, dříve než budeme pokračovati ve studii vztahů mezi papežstvím a mocí státní v Itálii, do doby před r. 1870, kdy již se vznášel ve vzduchu t. zv. garanční zákon. Papež jest nejen duchovním, nýbrž i světským suverénem. Pod jeho mocí jest od devátého století město Řím a okolí. Stát papežský od Velké revoluce byl svědkem několika krvavých akcí, jejichž výsledkem mělo býti ustavení republiky italské. Ale tyto akce byly vždy potlačeny. Devatenácté století jest stoletím po výtce revolučním. Několikrát se zdá, že odzvánějí konec Státu papežskému. Duch revoluční strhává vše a papež se svým kněžstvím se staví proti němu. Jest mocným ten proud a nemožno jej zarazit. Itálie jest sjednocena, italská armáda vtrhuje do Říma a činí tak konec světskému panství papežovu. Papež protestuje, neuznává garančního zákona, jímž jest zbaven suverenity časné. Pius IX., který protestuje první, jest nenáviděn částí italského lidu jako nepřítel Itálie a po něm sňhá ta nenávisť i mohutného Lva XIII. Nevěrecký tisk při každé příležitosti ponižuje papeže. Ani ho nenapadne ostřeji se zahleděti na garanční zákon a zkoumati, zda není skutečným ponížením pro papeže, a zda nemá nějakých vad. Tak to trvá celých padesát let. Ale nastává změna v duších samých Italů, změna, kterou z valné části způsobila válka. Viděli jsme, jak ta změna působila i na nazírání na otázku římskou. Ukázalo se, a přiznávají to sami liberálové a demokráti, že papež jednal správně r. 1870-71, a že garanční zákon musí býti změněn, ježto nezaručuje Veleknězi suverenity časné, nezbytné k vykonávání suverenity duchovní. Bylo naléháno dále, aby v zájmu Itálie byla otázka římská znovu řešena a rozřešena, což nebude „nikterak zmenšením práv italského státu“, jak dí „Tempo“. Dřívější protivníci uznali, že je třeba „přikročiti k revisi zákona tím, že bude nahrazen novým mezi Itálií a Vatikánem“ („Messaggero“). Uznání taťto jsou příznačná, a ať dnes trvá zákon dřívější, svědčí přece o nové orientaci.

Hlavně nás zde bude zajímati, jak hledí dnes vzdělaný Ital a i vzdělaný cizinec na otázku suverenity teritoriální, a jaké řešení v tom směru navrhuje. A pak, jakého jest názoru sám Vatikán. A začneme hned otázkou: Jedná se o vrácení Říma a Státu papeži? Má býti obnoven dřívější stav věcí?

Za nejvíce rozšířené lze míti mínění, které přineslo „Messaggero“ 5. června 1921: „Nuže, nezbytným územím by mohl býti palác vatikánský, v jehož držení jest papež od r. 1870. V den, ve kterém by království italské přiznalo Veleknězi naprosté držení Vatikánu, a v němž by byl tento považován za území mimonárodní, by byla připuštěna extraterritorialita těch míst a svrchovanost papežova by se stala tak skutečnou a přestala by býti fikcí.“ Ale, zdá se, že sotva by stačilo ponechání paláce vatikánského papeži. Jestliť dnes papežství velmocí. Přes třicet států má své zástupce u Vatikánu. Moc papežství den ze dne mohutní, a lze se nadíti, že nové a nové státy vyšlou k němu své vyslance. Kdybychom jen to uvážili, kde by byly usídleny cizí legace. I kdyby

byly zrušeny veliké vatikánské zahrady, a v nich nastavěny paláce pro vyslance, nestačilo by to. A což kongregace? A nové úřady, jichž by bylo třeba? Proto se ozvaly hlasy, že by mohla býti přivtělena k Vatikánu čtvrť, přiléhající ke kostelu sv. Petra. Jiní zase navrhovali a navrhuji, aby byly rozšířeny vatikánské zahrady až k Villa Pamphili na jihu a na severozápadě až k místu, kde stojí „Pinetra Sacchetti“. Vystoupíme-li na kopuli sv. Petra, můžeme obhlédnouti to území, které ostatně je neobydleno. Někteří konečně mají za to, že by mohl býti ponechán Vatikánu pruh země od zahrad až k moři. Každý z těchto návrhů má své obhájce a své odpůrce, nejvíce ovšem názor zastávající, aby byla přivtělena k Vatikánu čtvrť svatopefrská, t. zv. „Borgo vecchio“

Zajímavějším a důležitějším jest zvědět, jak na tu věc hledí vedoucí politici italské a Vatikán. Mussolini a papež. Mussolini, který vzdal několikrát účtu náměstkovi Kristovu na zemi, a papež, který není již považován za nepřítele Italie? Mussolini, který se vyjádřil jako poslanec ještě o „nesmírné důležitosti historického problému vztahů mezi Itálií a Vatikánem,“ a který přiznal, že „dnes latinská a císařská tradice Říma jest představována katolicismem,“ jest od mnohých považován za toho „největšího italského politika, který rozřeší otázku římskou.“ Úcta, se kterou patří na Svatou Stolicí, snaha jeho vyhovět katolíkům na poli školské výchovy, nedávná nařízení upravující platy duchovních, zrušení a dříve zákaz daný fascistům účasti se zednářských akcí, vše to a jiné ještě věci předurčují v očích lidu Mussoliniho a není divu, že často slyšíme nebo čteme, že on rozřeší otázku římskou.

Vatikán nevystoupil nepřátelsky proti diktátorovi, prostě proto, že nebylo důvodu. Musil naopak vítá jeho reformy a není divu, když Mussolini pro svoji energii a pro své činy byl pochválen kdysi kardinálem Vanutellim, a když má přátele mezi italským kněžstvem a i hierarchií a jistě i ve Vatikánu. Jest známo, že velký počet katolíků italských, a ne nevýznačných a málo vlivných, si váží Mussoliniho a opouštějí raději Partito Popolare, nepřátelské fascismu, než by pomáhali podrývat autoritu diktátorovu. Mezi katolíky italskými jest veden spor o Mussoliniho. Čtete „Il Popolo“, ústřední list lidové strany a „Corriere d'Italia“ nejlépe vedený a nejrozšířenější katolický deník italský a budete ihned přesvědčeni, jak hluboko až zasahuje ten spor. První, často nekriticky, poírá Mussoliniho; druhý, uznává vady fascismu, jmenuje Mussoliniho zachráncem Italie. Nebudu probírat příčiny toho rozdílu v názorech, ani jeho důsledky. Uvádím ten fakt jedině z toho důvodu, že si jím vysvětluji pověst, která před nedávnem byla tak živě komentována nejen italským, nýbrž i francouzským tiskem, z něhož přešla do tisku jiných národů, že totiž vatikánský sněm, který bude brzy slaven, chce a bude řešiti otázku římskou. Lid, který si neláme hlavy dlouhým přemítáním, usoudil hned na základě mírného soužití Vatikánu s Quirinálem, že církevní sněm se bude obírat řešením vztahů dvou mocností, tím spíše, že Mussolini není nepřítelem papežovým. Byly vyvráceny jako bezpodstatné tyto řeči.

Nuže, Mussolini neřekl ještě, že bude řešiti římskou otázku. Neřekl tím spíše, jak ji bude řešiti. Můžeme se dohadovati na základě slov „Corriere Italiano“, která jsem citoval v první části „Života“, že uznává řešení teritoriálního — „Corriere Italiano“ byl hlavní fascistický tisk a byl o všem dobře zpraven, — ale nic nám toho nezaručuje. Mussolini má jako diktátor nesmírný vliv, ale zná jistě i své a vidí dobře i překážky, které jsou v cestě řešení. Čeká snad, až promluví Svatá Stolica sama? Kdož ví. Byl by ochoten přenechat část území, maličkou částku jen, Vatikánu? Nikdo neví. Zná i odpor, který by povstal proti tomu, a zná i sílu přísných nacionalistů, kteří jsou nejlepší a nejsvědomitější složkou ve fascismu. Zkrátka, nelze zde říci nic určitého.

A Svatá Stolica? Přála by si, aby byl učiněn konec té nespravedlivosti, která byla zaviněna v letech sedmdesátých minulého století. Pius XI., kterého Italové opravdu milují, vyjádřil to své přání v encyklice „Ubi arcano“, kde říká: „Jest v rukou Božích, kdy přijde ta hodina spravedlnosti a míru, jedině Bůh ji může usplnit; ale lidé moudří a dobré vůle nesmějí připustit, aby byla nadarmo. Bude z nejslavnějších a nejplodnějších hodin jak pro obrodu království Kristova, tak pro uklidnění Itálie a světa.“ Přesného návrhu žádný papež nepodal. Víme totiž z encykliky „Ubi arcano“ a i z jiných dřívějších papežů, že se nezřikají území nezbytného ke svrchovanosti. Listy katolické mohly jen uvést přání papežovo a uspokojení nad změnou, která se udála v duších liberálních a pokrokových Italů. Nic jiného neučinil ředitel „Osservatore Romano“ ve státi nadepsané: „Schvalujeme“ dne 19. června 1921. Vzpomínám, jaký vzbudila ohlas ve francouzských listech, v nichž byla předložena a živě rozbírána. Della Torre, který jest autorem státi, shrnuje stručně výsledky ankety pokrokového tisku a dodává: „Nemyslíli a netvrdili jsme nikdy opaku přes tolik let, v nichž se zatvrzele hlásala smrt a konec otázky římské, takže nemohl nikdy existovati vztah s novými zájmy a novým osudem Itálie.“ V dalším promlouvá o garančním zákonu, jehož „praktickou neužitečnost a zásadní absurdnost zdůrazňujeme padesát let“ a konečně uvádí názor, který v listě jako „Osservatore Romano“ jest pevným: „Nuže, dí, otázka římská nejen existuje, nejen jest užitečná v zájmu národním řešit ji, nejen jest překonán garanční zákon, nýbrž jest možným a nezbytným řešením teritoriální Suverenity *de iure* jest dnes nezbytně závislá na území. Nuže, tak soudila vždy i Svatá Stolica i katolíci, i když protivníci chtěli v tom vidět ne základní zásadu právní, ale jen sektářský předsudek. Svoboda a nezávislost v jejich plnosti .. mohou se státi konkrétními toliko suverenitou. Tato podle nynějšího práva může existovati jedině tehdy, je-li zbudována na území. Tyto principy objektivně uzrály ve všech školách pozitivního práva a jsou přijaty v mezinárodních metodách. Dřívější výtky proti Vatikánu, jako žízeň po nadvládě, touha pokořit revandikacemi územními vládu italskou, naděje oslabit ji, ctižádost po občanské moci jako cíli o sobě, vše to nejenom padá před nespornou mravní důstojností Církve, nýbrž i před prostým a čistým logickým a právním principem naším.“

Jest jasným toto prohlášení jako byla jasná všechna slova papežů, když mluvili o otázce římské. Jest zřejmo dále, že jest v prvé řadě v zájmu Itálie, aby řešila tento problém, a že Itálie ho bude řešit a ne Společnost národů, jak soudí slavní historici francouzští, G. Goyau a G. Hannotaux. Itálie jest mocnost, která by si nedala diktovati něco jinou Společností. Jest jisto dále, že jsou illusorními všechny návrhy řešící otázku odtažitě od území. Svatá Stolica dala dosti zřetelně najevo, že by nesouhlasila s řešením, podle něhož by byly uspořádány vztahy mezi Vatikánem a Quirinálem bez popuštění určitého území druhému prvnímu. Loiseau shrnuje ve svém díle „Politique romaine et sentiment français“ několik návrhů tohoto druhu; jsou zajímavé, ale skoro se netýkají otázky samé, nebo aspoň nebudou působiti ani na tu ani na onu stranu. Stanovisko Vatikánu jest jasné a nemění se tak rychle a tak lehce jako mínění lidské. Vatikán čeká a může čekat, a jistě se dočká té hodiny, o které mluví J. Sv. Pius XI. a která bude radostnou pro Itálii a pro celý svět. Kdy přijde? Nikdo neví.

CO ŽIVOT DAL.

ŽIVOT JE TĚŽKÝ. Kolikrát slyšíme tato slova! Pronáší je ten, kdo si dělá ze všeho psinu a pronáší je s plným zvukem, když jest kapsa prázdná. Proslovuje je žena, která neví, jak zítra nasytí svoji několikačlennou rodinu a tehdy jsou ta slova výrazem bolesti a úzkosti. Pronáší je ten, kdo má z čeho být živ a jest bohat, patrně aby se kryl před druhými. Zkrátka, komu již nepřešla přes rty? Ano, vážně mluveno, život jest těžký a křesťanství, které vidí všude, zve život slzovým údolím. A užívá těch slov právě v modlitbě ke Královně nebeské, která na světě došla až na Kalvarii a stála pod křížem s Ježíšem Kristem.

Různými prostředky lze odpomoci té těžkosti, či, chcete-li, bídě života. Možno všechny vypočítati? Kdo by na to stačil! Stačí jenom poukázati na ty nejlepší. Učiním to v této stati, i když znám svoji nemohoucnost v tomto tak ohromném předmětu.

Nuže, jeden případ, jak odpomoci bídě života, vymysleli naši zákonodárci. Správně zahledají jako zkušené lidé, že staropensisté se chvějí o druhý den; že úředníci za svoji práci jsou honorováni tak, že jsou často nuceni odprodávati jednu věc za druhou, aby trochu mohli žít. Že spousta lidí nemá kde bydlet. Vědí jistě ještě o hroznějších věcech. Tak třeba, že kdesi v jednom pokoji spolubydlí několik rodin, což není zdravé ani fyzicky ani mravně. Že . . . , raději nejmenovati dále, vždyť to všichni znají. A proto připadli na myšlenku, že trochu té bídy zmenší. Jaká je to myšlenka? Vystavěti pěkné byty pánům ministrům, ježto jich potřebují na reprezentaci. Nápad při nejmenším originální. Ostatně, dnes jest ministrem ten a zítra onen a poslanců jest přes tři sta. Není tudíž nějak individualistické to řešení v nynější kolektivistické době, jak by se zdálo na první pohled. A jest v něm i hluboká filosofie, i když těžko proniknutelná. Ten, kdo má bídu, se může těšiti tím, že jeho zástupci mají dosti, a že národ jest výborně představen. Když ne vnitřně, aspoň vnějšně. A nevidíte té výchovy k trpělivosti? A čeho jest více třeba? Mám jednoho kolegu, který mi o ní často mluví. Hledal jsem příčinu a našel jsem ji: On má totiž tak výborné postavení a tak hustě popsanou spořitelní knížku příjmy, že se nejen nemusí starati o zítřek, nýbrž ani ne o pozítří. A tehdy se nejlépe chápe cena té veliké křesťanské ctnosti: trpělivosti. Poznal jsem více takových případů, a nejednám v nerozmyslu, zevšeobecnuji-li. Ach, život je těžký a třeba být trpělivým.

Ještě jinak lze učiniti život lehčím. Odbouráváním drahoty. Kdo by rád neodbourával, i ten nejrozumnější a nejzkušenější stařec a nejkonservativnější by přispěl. Už páni na pražské radnici se radili a dlouho

radili, takže se mohlo právem očekávati, že ještě budou zdraženy lístky na pražské elektrice. Ale přece byl lepší výsledek: Bylo vydáno provolání k občanstvu, ve kterém lze pozorovati velikou citlivost s chudými a ve kterém jest útočeno na kapsu majících. Pomozte, aby mohli chudí bydlet! Komunisti svolali tábor lidu na Staroměstském náměstí právě ve chvíli, kdy se na radnici páni radili. Policie měla pohotovost a kdosi v prorockém tušení řekl To zase bude manifest! A skutečně. To přece jest málo a doufejme, že výsledky nebudou žádné. Srdce boháčovo jest tvrdé jako kámen.

A konečně jiný prostředek. Beru z denního tisku tuto zprávu: „Na posledním mezinárodním sjezdu středostavovském v Bernu bylo asi tři sta delegátů čtrnácti států. Velké státy, jako Anglie, měly tam jednoho zástupce, ale naše republika — padesát dva.“ Není to první případ a snad ne poslední. Ale to nic nedělá. V Praze třicet tisíc lidí nemá kde bydlet, proč tedy by nejelo dvaapadesát delegátů do Švýcarska? Bída se řeší provoláním, a někdo má radost.

V VI. kap. v. 19. ss. Evangelii sv. Matouše jest řeč Krista Pána k bohatcům světa. P. dr. Sýkora praví k těm veršům, které uvedu, toto: „Od 19—34 kap. varuje (Kristus Pán) před bážením po statcích pozemských, a vyzývá, aby člověk hleděl předem zjednat si ctnostmi a skutky dobrými zásluhy pro nebe, jakožto poklady nebeské a nepomíjející. Zároveň udává tři důvody, proč po statcích pozemských bažiti se nemá, a to, že statky ty jsou pomíjející, nebeské však nepomíjející (v. 19—20), že statky pozemské zaslepí mysl člověka (v. 22) a odvracejí od služby Boží“ (v. 24). Nuže, náš Spasitel dí: „Neskládejte sobě pokladů na zemi, kde rez a mol kazí, a kde zloději vykopávají a kradou; ale skládejte sobě poklady v nebi, kdež ani mol ani rez nekazí, a kde zloději nevykopávají, aniž kradou. Neboť kde jest poklad tvůj, tam bude i srdce tvé.“ Čituji tato slova, doufaje, že čtenář zná dobře i další o „úzkostlivém pečování o život svůj“, uvádím je, poněvadž jsou lepší než všechna provolání, a poněvadž jsou důkazem o dnešní době, jak se mstí nedbání slova Božího na národu. Jediné možným umenšením bídy lidské by bylo, aby boháčů, kteří mohou pomoci, se jimi pronikli. Svědčilo by to i katolickým boháčům. Ale, ale, lidé se chtějí pojistiti a zacházejí příliš daleko. Tak by bylo třeba ulehčením pro chudší třídy, kdyby daně byly menší — „k lidu níž, s lidem výš“, říkává p. Klofáč — a mohlo by se toho docílit, kdyby byl snížen státní rozpočet, kdyby třeba ten či onen pán místo dvou placených míst bral jen za jedno, které zastává. Možná, že by se ušetřilo v jednom případě ročně 30.000 Kč. Či kdyby některý p. poslanec se zřekl jako člověk

prostě dobře honorovaného místa, či lépe řečeno, dal ty peníze k dispozici na vystavení domu pro chudé. Ale život je tak těžký a měnivý: dnes jsem zde a zítra již ne, a co potom? Toť mudrování, jež svědčí, jak málo se hledí na principy Evangelia a jak nízce v době humanity se cení člověk! Žijeme v demokratické republice, a proto ať žijí kasty! A ty, jenž nemáš štěstí být ředitelem, třeba čestným, nějaké společnosti či banky, či máš-li strach o sebe a své ne pro pozítří, nýbrž pro dnešek již, buď trpěliv! A zítra si zajdi na politickou schůzi a budeš mít náhradu za všechno strádání.

O svátek svatého Václava. Moderního člověka, odchovaného racionalismem a vystavujícího na odív největší svoji vadu, totiž nevěru, poznáš po jednom: Jest až hrůza nevědčiny. Jest jím v relativnu, jest jím i v absolutnu. Je to hluboce logické, neboť víra jest vystupňování hodnot kladných, kdežto nevěra hodnot záporných. Nuže, čím více věříme, tím mohutnější jest naše láska. Jsou zákony víry a jedním z nich jest láska. Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého, z celé duše své, z celé mysli své. Milovati budeš bližního svého jako sebe samého. Nevěra ruší první přikázání a druhé jest pak bez základu. Humanita moderní jest mrzákem, který nebudí ani citu. Kdyby byla nevěra nedostatkem víry, nebyla by propastí a její obětí, člověk, by časem mohl pohleděti ke slunci. Jest někdy takovou nevěra a mohli bychom ji zosobniti postavou, bloudící za tmy v pustém lese a hledící se vši nadějí ke hvězdám. Ale nevěra je též negací víry. Úmyslnou negací zjevení pravdy. Bojem vědomým proti Slovu. Hlasem hřmícím proti Bohu, v něhož nevěří. Neboť takovou jest ironie života a takovou je msta ztracené a tupené víry. Nevěrec, hřmící zlostně proti nebi, jest hluboce směšný, tím směšnější, že se má za hrdinu a tím hloupější, že se má za osvícence. Připadá jako strašák v poli, jehož se již nebojí ani vrabci. Klátí se, jak duje vítr, který ho konečně vyvrátí. Myslíte, že vzbuzuje mocný strach, nebo že jest hřmotným jeho pád? Ani první, ani druhé, neboť je to věch.

Sešli se jednotlivci, patřící k deseti či patnácti politickým stranám a radili se. O čem se radili? Slyšme, co mluvili. »Já jsem komunista,« děl první, »jsem pro to, aby byly smeteny všechny buržoasní předsudky. Proto jsem při vás a s vámi v tom boji proti tmě, proti Církvi.« A pak promluvil bratr socialista »Správně děl můj předřečník, že je třeba zničit tu hydru, která nám pije krev. Třeba sůčtovati s Římem,« atd., atd. Mluvili ostatní a shodli se, že v zájmu osvěty a civilisace musí být vykonáno vše, aby lid byl svoboděn ve svobodné a demokratické republice. Zatleskali si a přijali resoluci, kterou zaslali na patřičná místa. A v té resoluci se usnesli, aby byly zrušeny svátky a v první řadě

svátek sv. Jana Nepomuckého a sv. Václava. A nový tleskot. Skoro bys čekal, že padne nedaleko stojící chrám. Ale nepadl ani po resoluci. Padla jen slova řečníků a pád jejich nebyl ani strašný, ani tragický. Nemohl jím býti, neboť by musilo být vznešeným to slovo a řečník zatím mluvil jen tak. Snad ho i noviny pochválily, ale papír jest dnes tak špatný a tak málo trvanlivý. Ale něco přece z toho bylo: Rozneslo se po Čechách, že má být zrušen svátek svatého patrona, vévody české země, Václava. Doneslo se to do Staré Boleslavi a na Mělník, zastavila se ozvěna u kaple svatováclavské v naší katedrále. Chtěla prorazit i srdce věrných, ale na to neměla síly. Neotřásla ani jedním z těch kamenů ve svatováclavských svatyních, dotkla se ale citlivého místa v srdcích těch, kdož milují světce Václava.

A sešli se i oni. Mnoho se mluvilo, a to mluvení bylo těžké a často bylo cítiti kouřem. Byla by mohutnou desítiminutová chvíle mlčení, tak mohutnou u několikasícového zástupu, že by strop prorazila. Nedočkali jsme se té chvíle a té radosti, ale něco jiného jsme shlédli: lásku lidu ke svatému Václavu. Hárala v očích a chvěla se na rtech. Oprostil-li jsi se od slov řečníků a zahleděl se do těch očí, zřel jsi cosi nádherného: vděk srdcí. Vděk srdcí tomu, který jest dědicem české země, který se jistě rozpomene na své plémě, který nedá zahynouti nám, ni budoucím. Vděk tomu, jenž často se rozpomenul na své plémě a nedal mu zahynouti ani v těch nejtěžších chvílích jeho života.

Proč nemají všichni rádi toho krásného hošíka a toho zdatného jinocha, který klekával tak často na stupních oltářních a odříkával to plné: Introibo ad altare Dei, ad Deum, qui laetificat juventutem meam: Vstoupím k oltáři Božímu, k Bohu, který obveseluje mladost mou? Proč ho nemilují za tato slova, která jsou radostným jeho odkazem, jehož by si měl povšimnouti dnešní člověk, tak rychle stárnoucí? Proč ho nemilují za jeho Konfiteor, které jistě odříkával se slzami v očích, a jímž odprošoval Pána světa a odprosil za pády a hříchy mnohých a tak je zachraňoval? Proč ho nemají rádi, za ta přijímání Těla Nejsvětějšího, jimiž mu bylo dáno povýšené místo mezi svatými a výlučné místo orodovníka? Proč ho nemají rádi za ta zasáhnutí v dobách těžkých a za tu záchranu národa? Proč, proč? Jsou nevědčiny. Jak by ho mohli mít rádi, když nemají víry, jejímž hlavním zákonem jest: Milovati budeš!

Ozývají a ozvali se již proti svátku sv. Václava i legionáři. Nemýlil jsem se, co jsem řekl na počátku, mluvě o věchu. Člověk nevěřící nemá pevné půdy pod nohama a klátí se na všechny strany, podle větru, který zaduje a podle síly jeho. Mám před sebou článek, který jistě se smutkem v duši

napsal do »Lidových Listů« p. A. Šorm: »Počátky českého odboje pod patronátem svatého Václava«. Ty počátky byly před desíti lety a legionář nebyl ještě táborovým posluchačem. Byl tehdy mužem činu a nestyděl se za svatého Václava. P. Šorm uvádí slova napsaná 28. září u příležitosti svěcení prvního praporu České družiny a přísahy dobrovolníků. Jsou hlasem, který musí buráceti do svědomí těch, kdož se dnes zvou v legionářském tisku osvoboditeli národními. Při svěcení děl jeden vojenský hodnostář:

»Dnes slaví pravoslavná církev svátek zbožňovaného v Čechách velikého mučedníka sv. Václava, rytíře-knížete, kterého si český lid vyvolil za svého ochránce. Dnes byl posvěcen první prapor ozdobený korunou ochránce českého národa sv. Václava. S tímto praporem půjdete zmužile do boje za lepší budoucnost vaší vlasti. A svatý Václav podle české poetické legendy, očekávající v hoře Blaníku spoju se svými rytíři, až nastane ona poslední hodina vysvobození českého národa, přijde vám vstříc a pomůže vám povolaným roztrhnout staleté okovy, kterými tyran spoutal naši vlast — překrásné Čechy. Na zdar!«

V »Čechoslovanu« ze dne 2. října 1916 jest též stať, svědčící o účtě k sv. Václavu:

»Podzimní den 28. září výročí smrti dědice České země svatého Václava jest pro nás od roku 1914 dvojnásobným svátkem národním, kdy po tisíciletí ve vlastech našich po prvé musila zmĺknout hymnická prosba: »Zažeň Němce, cizozemce!« a »Nedej zahynouti nám ni budoucím!«

A ještě jeden citát uvádím z téhož časopisu roku 1917:

»A tak skutečně svatý Václav během vojny prokázal nám služby bedlivého a opravdového patrona; musíme mu býti za to vděční a až se jednou vrátíme domů, ty oslavy musí býti ještě parádnější. . .«

Co by řekl asi ten legionář, kdyby četl »Národní Osvobození«, které jest dnes mluvčím legionářů? Ale ať jest kliden. Nedrží-li legionáři slibů, které byly dány kdysi, postarají se katolíci sami o uskutečnění toho přání a z vděčnosti, neboť oni znají vděčnost, budou hleděti, aby byly ty oslavy ještě parádnější. A nejen letošního roku, nýbrž vždy. Jest drahým věřícímu a věrnému Čechu svatý Václav. Není svatým nevěřícímu, poněvadž jest symbolem všeho krásného a velkého v národě, a poněvadž jest vzorem veliké síly mravní a svatosti. A jest vzorem víry.

Ještě měli biskupové naříditi v den svatého Václava vystavení Nejsvětější svátosti ve všech chrámech republiky. To scházelo letošním svato-václavským manifestacím.

Naši komunisté. Již delší dobu bylo pozorovati rozvrat v komunistických řadách. Na čtvrtém sjezdu

internacionály v Moskvě se podařilo zažehnati rozdíly, ale na pátém sjezdu zvítězila proti Šmeralovi a Kreibichovi oposice, vedená libereckým Němcem Neuratem, a Šmeralovi bylo Zinověvem vyčiněno. Vytykáno mu oportunism. Marně se snažil hájiti, musil viděti, jak »levičáci« přitakávají Zinověvovi a musil býti svědkem své porážky i ve výkonném výboru strany. Moskevský kongres nás přesvědčil o trojím: o tuhé závislosti čsl. komunistů na Moskvě, o rozporech mezi starší a mladou generací ve straně a o neúspěších komunistických u nás. Všimněme si těchto tří bodů.

Přísný centralism jest nezbytným důsledkem komunistické akce. Komunism jest něčím víc než směrem socialistickým, zdá se býti mohutnou heresí moderní. Jako taková vyžaduje nezbytně silného jednotného vedení. Kdyby komunism toho vedení neměl, nebyl by ani zdaleka tak mocným hnutím, jakým jest. Jest cosi přímo děsivého v tom výlučném postavení komunismu ruského, tak výlučném, že připomíná postavení středověkých heresí. Prostřední svět se jim směje, poněvadž jich nechápe. Nemíním kocovin »Rudého Práva«, ježto čsl. komunisté jsou málo komunistickými, ale vztahují svá slova na komunism ruský. Podivuji se jeho tuhé kázni, jeho řádu a jeho přísnosti, kterými ho předčí jedině katolicism. Je to kázeň, řád a přísnost ideje, která je zde bludem. A tu kázeň žádají vůdcové ve všech složkách, hlásících se ke hnutí. Ovšem zapomínají na jedno: že jest třeba přihlížeti k rázu určitého kraje a k jeho poměrům. Soudě ze statí, ktercu uveřejnil Zinověv v »Rudém Právu«, berou nynější vůdcové z Moskvy tuto věc nepřiliš vážně. Jinac dlužno prováděti bolševickou propagandu v Rusku, jinak v Německu a jinak u nás.

Šmeral správně pochopil tento moment a jako vždy se dovedl přizpůsobiti okolnostem. Komunistům u nás jen prospělo koketování s ostatními socialistickými stranami. Ale neprospívá mu ta úplná negace všeho, co se odhlasovává v parlamentě. Komunisté jsou lidé a chtějí míti ze všeho nějaké výhody. A zbolševisování strany, k němuž tolik tleská oposice? Půjde těžko. Ostatně čeští komunističtí opoisičníci nemají ani jasno, v čem spočívá to zbolševisování. Přijďme hned k tomu poznání, čteme-li anketu právě vedenou v »Rudém Právu«. Kdo věci rozumí, jest Šmeral. Všichni to cítí a proto ty ustavičné výzvy, aby promluvil. Ale on mlčí. Jako by si řekl: Vypovídejte se, jste mladí. A oni povídají dále. A jejich gesto jest často gestem forristů. Někdy hrubých, ale téměř vždy neškodných. Lenin a jeho pomocníci prošli školou života a svou energii, svou vytrvalost a svou vědomou náplní myšlenkovou se stali strůjci nového světa. Naši mladí komunisté procházejí jen školou kaváren a vezmeš-li jejich publikace, vidíš, že mají pramálo svého a že neberou vážně nic. Domnívají se, že

berou vážně komunism. Byli by silnějšími, kdyby myslel opak. O neúspěších komunismu u nás netřeba se přití. Ani Podkarpatská Rus jich nedotvrdí. Ziskávají-li dnes trochu půdy, díky vzrůstající se drahotě, je to pouze přechodné. Vývoj u nás jde jiným směrem. Ne nalevo, nýbrž napravo. Občanské strany se nevyhýbají řešení palčivých problémů sociálních a tím urážejí ostny komunistické agitaci. A náš lid po událostech v Rusku nechce dělati revoluci. Těžce vzdychá pod daněmi, řekne si leckdy: Lepší to bylo za Rakouska, ale neřekne si nikdy: Kdyby radši přišel bolševism. Komunisté jsou s toho dobře vědomi.

Konkordát Jugoslaviie. Ve vyjednávání konkordátu mezi Bělehradem a Římem jest několik fází. Začalo se jednati brzy po válce a v posledních dvou letech se nikam nepokročilo. Až nyní hlásí zprávy z Bělehradu nové schůzky biskupů a zástupců vlády, kteří mají pokračovati v započatém díle. A zdá se, že tentokrát bude jednání korunováno zdarem.

Začátky jednání třeba hledati v roce 1919. Tehdy na vyzvání ministra zahraničních záležitostí se sešlo pět katolických biskupů, pravoslavní biskupové, zástupcové ministerstva zahraničí, vnitřní a kultu, prof. dr. Hochneec za jihoslovanský klub a několik odborníků, aby stanovili hlavní principy, na jejichž základě by byl vybudován konkordát. Jednání bylo velice pěkné a po několikahodinové debatě byla sjednána dohoda. Přítomní se usnesli, že musí býti zaručena úplná svoboda katol. Církve, že musí být zmírňována nenávisť mezi katolíky a pravoslavnými, a kde obě vyznání sousedí, tam všechny spory budou řešeny vzájemnou dohodou katolických a pravoslavných biskupů. Přátelská shoda byla taková, že biskupové prohlásili, že budou a chtějí pracovati pro sblížení dvou dnes roznepřátelených sester.

Po této první schůzce byl zvolen užší výbor, jenž měl úkolem vypracovat návrh konkordátu. Již při těchto přípravných pracích byla pozorovati jakási neshoda, jejíž příčiny byly těžko vysvětlitelné po tom přátelském prvním jednání, ale i přes ty roznošty byl návrh vypracován. Plenární schůze pak, již se zúčastnili titíž zástupci, jako dřívější, konstatovala ovšem nepřijatelnost navržených bodů. Byl v nich namířen osten proti Chorvatům a Slovincům. Zvláště na poli školském byly kladeny takové požadavky, že lublaňský biskup Jeglič je rozhodně odmítl. Podle návrhu směl by učiti náboženství laický učitel. Soukromé školy, jichž jest hlavně ve Slovenii hojně, měly by býti zrušeny nebo postátněny, aby nemohly soukromé osoby, hlavně biskupové, zasahovati do jejich správy. Politika Pribečevičova nesla již ovoce, které bylo plno jedu. Odmítli tudíž biskupové předložený návrh, ač jim skýtal na druhé

straně některé výhody. Vyjmenuji některé z nich. Biskupům byly by zřízeny státem residence. V Srbsku, kde dosud není ani jeden katol. biskup, by byli jmenováni ihned dva biskupové. Biskupské semináře by dostávaly každý rok státní podporu, která by byla odstupňována podle počtu bohoslovců a profesorů.

Když byl odmítnut tento koncept, nastala stagnace. Nebylo ostatně pomyšlení na další jednání, poněvadž Pribečevič čím dále tím ostřeji postupoval proti katolickému živlu v zemi. Učitelé, kteří se veřejně hlásili ke katolicismu, byli pronásledováni, a kdyby nebyl Pribečevič zbaven místa, které zastával, byly by nejlepší soukromé ústavy již uzavřeny. Byla by to pro Slovenii veliká pohroma a pocitovala by ji ostatně celá Jugoslaviie, ježto ústavy ty jsou vzorně vedené. Ale situace se změnila a nová vláda učinila konec choutkám Pribečevičovým. A ta nová vláda, v níž jest svěřeno ministerstvo kultu dru Korošecovi, zamýšlí vážně skoncovati i jednání o konkordát. Proto byla svolána nová schůzka, která jest třetí fází a doufejme, že již poslední, v tom několik let trvajícím vývoji.

Jedna otázka se dere mimovolně na rty: Jaký bude mítí výsledek konkordát pro unii, či sblížení — slovo unie jest v Srbsku nenáviděné — Církve katolické s pravoslavnou? Řekl mi jeden vysoce postavený pán, znající výborně Srby, že za padesát let budou Srbové katolíky. Dnes prý si váží opravdu katolicismu přes bídný stav v sousedním Chorvatsku, což až budou v Srbsku dva biskupové, a až Srbové budou mítí příležitost poznati všechny krásné stránky katolické Církve. Nesdílím toho optimismu, ale jest možno věřit, že sblížení bude bližší, než jest dnes, kdy v Srbsku jest jedině apoštolský vikář dr. Hrdý, Čech od Pardubic, asimilovaný Slovinc a vzorný kněz. Záležeti bude mnoho na nových biskupech a pak na kněžstvu, kterým připadne úkol velice obtížný, ale i velice čestný, nebo mohou vykonati mnoho nejen pro sblížení pravoslavné církve srbské s katolickou, nýbrž i ostatních autokefálních církví balkánských s Matkou, která čeká. až k ní přijdou zbloudilé děti.

Francie a Vatikán. Katolická Francie jest v posledních dnech velice rozrušena tím, že v příštím rozpočtu jest škrtnuta položka na vydržování vyslanectví u Svaté Stolic. Herriot prohlásil hned po volbách 11. května v dopisu »drahému Blumovi«, že vyslanectví to bude zrušeno, ale katolíci stále doufali, že tento čin nebude uskutečněn, ježto pro Francii by znamenal velikou ztrátu. Herriot ovšem usuzuje jinak, docela v logice strany, která ho zvolila předsedou vlády: Poněvadž jsme republikou a státem laickým, jest naše zastoupení ve Vatikáně nepřipadné. Herriotovi nelze upřítí, že jest mužem zásad; jest ochoten obětovati zásadě i výhody.

Jeho zásada, kterou jsem vyjádřil a kterou opakuje i ve své odpovědi francouzským kardinálům, nepřipouští zastoupení ve Vatikáně. Nemůže si zapřít, že Francie má z něho výhody. Tož ať zmizí ty výhody, ale nepadne princip. Jest marno zdůrazňovati, že dnes mají téměř všechny republiky své zástupce u Svaté Stolice, poněvadž ona představuje velikou sílu mravní. Že Portugalsko, které odvolalo vyslance r. 1910, dosadilo nového r. 1918. Že jsou zastoupeny všechny republiky jihoamerické, které dříve též nežily vždy přátelsky s Římem, že jsou zastoupeny i nové republiky, které vznikly na troskách císařství rakousko-uherského. Že jest zastupeno i Prusko a Bavorsko, nepřátelé Francie. Marně mu připomínají slova Jonnartova, která napsal r. 1922 řediteli »Echo du Nord«: »Záleží na tom, abychom byli tam, kde jsou všichni vzdělání národové.« Herriot jest neústupný. Ale jest zde jeden moment, který jest velice důležitý: Jest názor Herriotův názorem většiny Francie? A pak neuškodí ten čin Francii ne v zahraničním světě, nýbrž doma? Otázky, které jsou velice vážné, a přes ně nesmí politik jen tak přejíti.

Kardinálové vzpomínají ve svém přípisu vládního prohlášení o zrušení francouzského vyslanectví ve Vatikánu, o zavedení laických zákonů v Alsasku a Lotrinsku a o přesném provádění zákonů o náboženských kongregacích. Považují všechna tato opatření za nebezpečná vnitřnímu míru a zájmům země a škodlivá prestiži Francie v cizině. Válka sblížila církev a stát a úkolem všech jest, aby toto sblížení bylo jen posilováno. Žádají tedy Herriota, aby nezrušoval velvyslanectví u Vatikánu. Francie musí mít své místo všude a musí si zachovati tuto oporu, která může nesmírně přispěti její zahraniční politice a jejímu rozvoji. Upozorňují na Herriotovo prohlášení ve Svazu národů, že chce »potírat válku ve všech jejích formách a hlásati mír a svobodu«. Kardinálové, jako apoštolé míru a lásky k bližnímu, zdůrazňují, že nevyhledávají války, ale že katolíci se budou brániti, bude-li jim válka vnucena, neboť se musí domáhati svého práva a záruk, že mohou žíti, aniž by byla rušena jejich víra.

Slova kardinálů jsou vážná. Jsou zdůvodněna? Pokud známe katolíky francouzské minulosti, mohli bychom souditi, že tak z polovice. Ale v posledních měsících se vzmužili. Francie dosáhla Alsaska a Lotrinska, zemí, ve kterých byli katolíci dobře organizováni a nebojácní. Když socialistický tisk začal psáti o rozšíření všech francouzských zákonů na Alsasko a Lotrinsko, povstali jejich obyvatelé, a co jest zajímavé — nejen katolíci, nýbrž i protestanté. A připojili se k jejich protestu katolíci celé Francie. Herriot má tudíž proti svému počínání velkou část Francouzů, a možno směle říci, těch nejlepších, nejsvědomitějších a nejvlastenečtějších. Stojí

proti němu jako jeden muž a jsou odhodláni k boji. Výzva biskupů, když se jednalo o Alsasko a Lotrinsko, výzva kardinálů, když se jedná o velvyslanectví u Vatikánu, by měla Herriota zarazit. Nezarazil ho ani hlas občanského tisku, který živě komentuje list kardinálů a varuje vládu, aby nešla za dovolené hranice. »Gaulois« vytýká Herriotovi a jeho vládě kacířství a zdůrazňuje, že musí pobouřiti všechny vlastenecky cítící Francouze bez rozdílu víry. Podle »Journal des débats« jest hlas kardinálů hlasem velké většiny francouzského národa. Herriot vyvolává svým jednáním náboženskou válku. Socialistický tisk zase vytýká kardinálům jejich vyhrůžné postavení, vytýká jim nepřátelství k laické Francii a podřívání autority. Nezáleží na tom. Kardinálové jako pastýři duší měli nejen právo, nýbrž i svatou povinnost promluvit a učiniti tak. Herriot toho nedbal. Dovolává se genia francouzského a rozumí těmi slovy, že republikánská Francie od Velké revoluce neměla zástupce v Římě u Vatikánu. Těžko by podal důkazy. Ale i kdyby ten genius mluvil pro něho, nesmí zapomínati, jak mu praví G. Goyau v »Revue des deux Mondes«, že je politikem a ne pouhým sektářem. Vatikán jest dnes velikou mocí mravní. »Téměř všude,« dí Goyau, »cítíme tolik nejistoty v lidských záležitostech, že mnozí, aby zmizela, by byli s to prositi papeže o pomoc. Současné lidstvo zakouší jakousi závaň, když pomyslí, že osud je vleče k novým válkám, hrání se, volá o pomoc. Hledá všechny síly, které podle jeho úsudku jsou s to přivoditi rovnováhu a harmonii: sílu vědy, sílu mezinárodních financí a j. Obrací se k novému Svazu národů. A ví, že nechybí a že nejedná beznadějně, když se obrací v jistých hodinách k síle papežství, jak se vyzývají jeho vznešení a dávní předchůdci. Před třemi stoletími nařikaly státy, když tato poslední mocnost promluvila. Dnes, v nejtragičtějších okamžicích mezinárodní historie chtivě svět naslouchá jejímu hlasu. Naslouchá tak horečně, že někdy ji špatně chápe. A zazní-li, je rozechvěno.«

Ale Francie by měla mít svého zástupce u Vatikánu z důvodů čistě francouzských. Jsou zde problémy alsasko-lotrinské, náboženská otázka marocká, protektorát francouzský na Východě, missie a j. a j. Poznáme v příštím čísle, jak jsou důležité pro Francii. Kardinálové, kteří vidí dobře dosah všech těchto problémů, varují. Varují včas a žádají jménem, když ne většiny, tož jistě jménem padesáti procent národa. Jsou si vědomi zodpovědnosti svého slova. Tomu, kdo miluje Francii, jest bolestno při pohledu na nynější události. Francie ztrácí na všech stranách a nechce se ničemu naučiti ze života.

Politický přehled. Svět se nemůže po válce vzpamatovati. Všichni by si přáli mír, ale cesty k němu jsou tak neschůdné, že málokdo se vážně

pokouší na ně nastoupiti. A tak žije lidstvo v ustavičné nejistotě a napětí, které jen zvyšuje shon o chléb, který se dobývá všude stejně těžce.

Jest několik rušitelů pokoje: Prvním jest člověk sám, druhým jest blud. Snad by ani nebylo třeba rozdělovati. Idea vždy orá brázdu velice hlubokou a idea, která jest bludem, orá ji daleko snáze, poněvadž člověk jest jí, někdy i proti své vůli, nápomocen. A brázda ta jest tak hluboká, že do ní padají celí národové. Všimněme si pod zorným úhlem této životem a dějinami tolik ověřené pravdy vývoje událostí politických ve světě. Zuří všude boj jedněch proti druhým, boj, který má své pozadí, a jehož důsledky jsou často hrozné. Ne třeba se obracet pro důkazy až do daleké Číny či do jihoamerických republik, stačí se rozhlédnouti po Evropě.

Již dávno byl Balkán vnitřně zmitán. Válkou a po válce nebylo to zmitání zastaveno. Byly nově uspořádány vztahy mezi jednotlivými balkánskými státy, ale spokojení po něm nenastalo. Hlavně Macedonci se připravovali k rozhodnému zápasu. Poměry v jednotlivých státech posilovaly jen jejich odvahu. Jugoslaviie byla nejednotná, Bulharsko se utápí v politických vraždách, Řecko se těžce vzpamatovává. A proto bolševici, kteří žijí a rostou z neukázněnosti druhých, vrhli vše na Balkán v naději, rozpoutati revoluci a na troskách království vybudovati velkou sovětskou republiku. Radič, Čaulev, Alexandrov, tři vůdci balkánských nespokojenců, dleli v Moskvě. Macedonské komitě ve Vídni se silně rozvětvenou agendou pracovalo s největším napětím. Macedonští bojovníci nelenili. Patnáctý září měl býti dnem vzpoury. Nebyl jím, poněvadž zatím se cosi změnilo. Změnil se Radič a s ním i jeho selská strana. Zemědělci balkánští se rozštěpili a část již nechtěla viděti dále teci krev za peníze z Moskvy. A sami macedonští vzbouřenci nebyli již nerozbornou jednotkou. Alexandrov byl zabit těmi, kdož byli dříve jeho spolupracovníky. Tato vražda zavinila nové vraždy, ale neměla dost síly podnítiti veliké povstání. Prvý pokus ztroskotál. Jistě nebyl tento pokus posledním. Záleží na konsolidaci poměrů, bude-li brzy opakován ještě s větší silou. Poměry v Srbsku jsou daleko lepší, než dříve, ale v Bulharsku jest vývoj k lepšímu velice pomalý a velice těžký.

Jest zajímavým jednání vůdce Radiče. Z republikána stal se ne sice monarchistou, ale — jak jest známo z posledního prohlášení selské strany chorvatské — není nepřitelem monarchie. Bere vážně události, jest dobrým vlastencem a má na tolik zodpovědnost, že nechce vyvolati občanské války. Jeho strana vstupuje do vlády. Tento fakt má pro Jugoslavii velký význam a jistě upevní vládní posici a přispěje k lepšímu životu v zemi.

Po zavraždění Matteottiho byl v Římě a ostatně v celé Italii mocný rozruch. Důsledkem zločinu byl společný postup všech opozičních stran proti vládě a proti fascismu. Kladu tato oposice nepřinesla. Lidovcům italským spojení se socialisty velice ublížilo a socialistů to spojení neposílilo. Mussoliniho nepodvrátilo, upevnilo spíše jeho důvěru u fascistů a zároveň přispělo k rozbití populárů. Zavraždění fascistického poslance Cassaliniho dovršilo ještě neudržitelnost a neplodnost opozičních stran. Je snad pravda, že Cassalini padl jako oběť osobní msty, ale lid v jeho zavraždění viděl čin dosahu politického. Takovými jsou důsledky opoziční metody, psal tisk. Měla by mohutněti tato odvetná válka? Nezapomínejme, že Italie má řešiti mnohé a těžké problémy a potřebuje nezbytně vnitřního klidu. Mussolini jej zaručuje, třeba mu pomáhati. Takovou je též deviza těch, kdož po posledních událostech založili v Bologni novou katolickou stranu: Národní centrum italské. K této nové straně, již stojí v čele senátor Nava a Mattei-Gentile, a k níž se hlásí přes deset poslanců, zvolených 6. dubna na program strany lidové, byla utvořena po neřibostech četných katolíků nad chováním lidové strany, nad jejím spojením se socialisty a nenávistí k fascistické vládě. Pomohla jí hned na počátku slova, která pronesl J. Sv. Pius XI. proti spojení s nepřáteli a proti přílišnému politikaření, slova, která ne neprávem byla vztahována na spojení lidovců se socialisty a společný jejich postup se socialisty. Není ještě jisto, zda poslanci, náležející k nové straně, budou hleděti získati široké davy, nebo budou-li tvořiti jen parlamentní blok podporující vládu. V posledním čísle časopisu »Civiltà Cattolica« jest vítáno to odtržení, které prý neumenšuje sil lidové strany, a jistě s ní půjdou společně její poslanci, až se popoláři umoudří. Nynější oposice, tak soudí pisatel, nemá žádného pevného základu a musí přestat. Ovšem v případě voleb by na ni lidovci asi dopláceli.

Od první chvíle vlády Prima di Rivera se mluví o jeho pádu. V posledních třech měsících nemine snad dne, abychom nečetli, že diktátor se musí poděkovati. Jsou již tak přesvědčivé ty zprávy, že posilují domnění, že postavení diktátorovo jest dnes pevnější, než bylo dříve. Je třeba bráti je s rezervou prostě z toho důvodu, že jsou často rozšiřovány tiskovými kancelářemi živnostenskými. Nuže, jest jisto, že Primo di Rivera si ublížil hned v prvních dnech svého diktátorství a sice slibem, že skoncuje co nejdříve marockou otázkou. Toho slibu nedodržel. Španělsko platí drazé Maroko, a kdyby zde nebylo Francie a Anglie, jistě by je ponechalo svému osudu. Bylo mnoho psáno o neschopnosti španělských generálů, vedoucích v Maroku boj, o podplatnictví, o zhoubném vlivu vojen-

ské kasty a pod. a není třeba znova to opakovati. Di Rivera to vše znal a bylo neprozřetelným tudíž, dávatí větší naděje, než oprávněné. I poměry ve Španělsku před rokem jich nedovolovaly. Četné porážky vojsk v Maroku v posledním roce posílily nepřátele nynějšího směru, většinou bývalé ministry, kdysi úplně neschopné rozřešiti a ukončiti marocký problém, a ti dnes užívají všech příležitostí, aby diktátoru ublížili. A když nesmějí tak volně, jak by chtěli, kritisovati doma, obrazení se do ciziny a hlavně francouzský tisk jim dopřává pohostinství pod záminkou, že Primo di Rivera potlačuje každý volnější pohyb, každé svobodnější hnutí. Uvádí hlavně vyobcování profesora a spisovatele Michela di Komo, který má jako volný myslitel ve Francii četné ctitele, a který vojevůdci dosti škodil. Ale Primo di Rivera jest neoblomný. Bude i dosti energický a dobrý jako vojevůdce marockých čet, jimž se nyní postavil v čelo? Zprávy sice hlásí úspěchy, ale třeba čekat.

Poslední zasedání Svazu národů vzbudilo rozruch a i posílilo naděje těch, kdož vidí v něm záchranu lidstva před možnou příští válkou. Macdonald a Herriot, kteří bývají dnes, trochu mylně ovšem, pokládáni za pány Evropy a osudu lidstva, jako by brali vážně otázku mírného soužití národů. A jsou si vědomi, že bez účasti Německa není na mír ani pomyšlení. Německo má býti tedy též zastoupeno ve Svazu národů, účastníci se porad a mítí zodpovědnost s ostatními za to, co se stane. Ale Německo, které dříve si stěžovalo, že jest mu odírán vstup do Svazu, dnes nespěchá. Nějaké to prohlášení viny či nevin na světové válce vždy oddálí rozhodnutí. Německo, spoutáno mírovými smlouvami a vnitřně ještě nejednotno, potřebuje buditi před světem zdání, jako by bylo nespravedlivě odstrkováno a vylučováno. Je třeba zavázati oči důvěřivému, ať jest jím Macdonald nebo Herriot. Nemožno se ubrániti tomu dojmu, připomínajícímu tolik intriky předválečných politiků a vojevůdců německých.

Pány světa jsou dnes finančníci. Zlaté tele pyšně vládne světu. Kapitalismus, ať již americký nebo francouzský, anglický nebo německý, potřebuje slabých. Nezná se již bližní, zná se toliko poplatník a hořejších deset tisíc jásá. Pro jejich radost musí mezi sebou bojovati státy, a nedávno přinesl anglický tisk zprávy o bojích v Maroku, z nichž jsme zvěděli, že i v tomto boji hrají nejvýznačnější roli peníze velkokapitalistů. A svět mlčí. Ideální státníci se sjíždějí do Ženevy, vědci na kongresy, a přesvědčení o svém důležitém poslání, rokují a radí se, ale někdo jiný než oni vládne. Lidstvo, unikající před ideí pravdy, dostalo se pode jeho hmoty a tak pevně, že ani nereptá.

*

Hlinka šedesátníkem. »Podivný tribun podivného lidu,« píší noviny o Hlinkovi. Zní pěkně ta fráze, ale co jest podivného na Hlinkovi a co jest podivného na Slovácích? Ale aspoň ne nic v tom smyslu, v jakém byla ta věta pronesena. Hlinka není podivný a není ani podivín. Jest knězem, který má ještě převahu citu nad rozumem, jako každý člověk, který nepodlehł ještě všem svůdnostem moderní civilisace. Byl před válkou výmluvným hlasatelem vlastenectví a za svůj cit i trpěl pronásledování od maďarských úřadů. Po válce a válkou se nezměnil. Je stále týměž nadšencem, který v akci nemá kdy zastaviti se v rozběhu a klidně přemýšleti. Jest pravda, že před válkou miloval Čechy celým svým srdcem, ale Češi ho též milovali. A obyčejně se stává, že při malém nárazu takové lásky opadnou, ba změní se v nepřátelství. Tak i v tomto případě. Češi ublížili Slovákům svým nesnášlivým sektářstvím. Nedají se omluviti činy různých těch nositelů pokroku, kterými byl zaviněn rozpor mezi Čechy a Slováky, jež představuje v katolickém jádře Hlinka. Dnes jest ten rozpor zjevným nepřátelstvím. Není vinen jen Hlinka i měl snad zameziti šíření toho nepřátelství, kterého nevyvolal. Ale Hlinka se nikdy nezamyslí. A pak, dnes zachvacuje zášť již velkou většinu katolického lidu i — a to jest nejvážnější — s jeho pastýři. Není to maďaronství, nekekl bych té již všední a neodůvodněné výtky, jsou to prostě stíny hrubé urážky, která od pěti let byla vládkyní na Slovensku. Ale jedna věc jest vážnou: Slováci nenávidí stejně českých katolíků jako nevěřících. Katolíci jim neublížili, a nesouhlasili-li Hlinka s metodami msgra Šrámka, neospravedlňuje to ještě zvětšování propasti mezi bratry jedné víry. Nad tím by se měl Hlinka zadumat ve svých šedesáti letech. Neboť Slovákům více škodí toto odloučení, než škodí nám. Nevidíme-li ještě dnes, kdy jest půda příliš horká, zhoubné důsledky tohoto nezdravého zjevu, uvidíme je jistě později. Hlinka nechťje pomáhá pokrokovým ideám zapustiti hlouběji kořeny v duších. A bylo by velkým a radostným činem, kdyby Hlinka a s ním Slováci odpustili těm, kdož jim ublížili a hlavně podali svoji ruku k práci katolíkům. Katolický lid český není nepřítelem Slováků a nebyl jím nikdy. A katolický tisk psal s uznáním u příležitosti výročí o Hlinkovi a ukázal hojně dobré vůle. Jest na vůdci slovenského lidu, aby jednal.

*

Různé zprávy: Angličtí františkáni slavili v těchto dnech slavnostní výročí: Před sedmi sty lety přišli prvně nadšení žáci sv. Františka do Anglie a usídlili se na ostrově Cantobery. Neměli nic, i vystavěli si prostinké chýše a dali se chutě do díla pro záchranu duší. Anglický tisk psal o ohromné práci, kterou vykonali a ani anglikánský tisk ne-

šetřil chválami. Proto není divu, že letošních slavností v Cantobery se účastnilo vedle kardinála Burna i mnoho významných osobností anglikánských a kněží. J. Sv. Pius XI. ve zvláštním listě pochválil anglické františkány a zdůraznil zároveň význam jejich činnosti pro obrodu katolicismu, kterou lze pozorovati nyní v Anglii.

*

Anarchii v Číně jsou postiženi misionáři velice a často čteme, že ten onen kněz byl zajat, uvězněn a umučen. Časopis »Relations de Chine« uvádí ve svém posledním sešitě nový případ loupeživých čet, které obklíčily příbytek Msgra Wichtnera, biskupa františkánského řádu, zajaly ho a teprve tehdy propustili, když položil zálohu.

*

Msgr. Pelt, biskup z Met, poslal list svým diecéanům, kteří se dnes bijí za náboženskou svobodu, a v něm dí: »V posledních uplynulých týdnech uchystali jste Francii a světu skvělé podívání: dali jste vzor lidu vědomého si bohatství a pokladů náboženské pravdy a ochotného chrániti jich a za každou cenu je udržeti. Dovolte, abych vám řekl, moji drazí bratři, že jsem na vás hrd. V pevných řadách jste se spojili v různých částech diecése a se vzmachem a zápalem hodnými vznešených statků, jež hájíte, jste osvědčili svoji věrnost víře a katolické Církvi a odhlasovali pevná a vhodná usnesení. Se spontanností, důstojností a v jednotě, jež nemožno vynachváliti, jste projevili svoji pevnou vůli uchovati si svoji svobodu a svá náboženská zařízení. Váš biskup vám vyjadřuje svoje uspokojení a co nejsrdečněji vám blahopřeje.« Jak jest šťasten lid, který si zasluhuje takových chval z úst pástýřových!

*

Z Ruské adresy prof. Kartaševa, podepsané jinými významnými Rusy a zaslané p. arcibiskupovi Prečanovi jako odpověď na pozvání na velehradský kongres, vyjímáme: »Pokládajíce církevní rozkol, trvající už okolo 1000 let, za převeliké zlo a bídu pro všecken svět, a zároveň za nevyplnění příkazu v modlitbě Spasitelově, »aby všichni jedno byli« (Jan 17, 21.), prosíme Pána, aby odstranil pohoršení a rozpory v církvi a uzdravil tuto staletou ránu na těle církve. Myšlenka o překonání rozkolu a obnovení církevního chrámu v tom vnějším objemu, jaký měl v době všeobecných sněmů, neumírá v pravoslavných srdcích a mnozí vkládají v každodenní modlitbu církve: »Za sjednocení všech«, mimo její doslovný smysl, i tento obsah. V nitru západního křesťanstva, jež se odtrhlo od pravoslavi, vzrůstá táž snaha a množí se počet těch, kdož hledají nerozdílného života pod krovem jediné všeobecné Kristovy církve. Pokud i na vele-

hradském sjezdě se projevuje táž snaha, nemůžeme ho nevíti, jakožto ditky pravoslavné církve, která pozývá všech v jednotu víry a lásky. Nadto přiblížil se čas těžkých zkoušek pro veškeré křesťanstvo. Ruská církev již několik let zakouší takové pronásledování, jakého ještě nepoznaly církevní dějiny. Ale i západnímu křesťanstvu hrozí zkoušky a otřesy, a mimo to, už dávno trpí chladem a lhostejností samolibého měšťáctva k víře. Trudné časy volají k sjednocení. Avšak ani tvář v tvář velikým otřesům a nebývalým bédám, jež se sesypaly na naši vlast, nesmíme popřávati místa císařovu v Božím a přimíchávati časné a lidské zájmy, byť byly sebe vážnější a vyšší, k posvátnému dílu církevního sjednocení. Osudnou neplodnost pokusů o ně, jelikož byly sloučeny s prospěchářskými výpočty a postranními myšlenkami, dokázal nezdar unií na politické půdě, jako Lyonská a také Florencká. Vzájemného porozumění východu a západu lze dosáhnouti ne cestou kombinací, ústupků a dohazování, nýbrž toliko na základě vzájemného sblížení a duchovních setkání, jakési duchovní zkušenosti. S radostnou vděčností dlužno nám vytknouti v tom směru ty skutky křesťanské lásky a pomoci, které vidělo ruské bžestvo v tyto dni žalostných svých zkoušek u činitelů katolické církve, mezi nimiž především chceme uvést ctěné a každému ruskému srdci blízké jméno kardinála Merciera. A uvědomujeme-li si taková fakta, chce se nám věřiti, že, co je nemožno lidem, jest možno Bohu, a že On sám povolá národy k sjednocení ve svou hodinu.« Katolíci čeští by se mohli zamysliť nad těmito větami.

K volbě amerického presidenta. Americký prezident jest volen na čtyři léta. Posledních deset měsíců jest však již svědkem horečných příprav k volbě svého nástupce. Tři strany zápasí o presidentské křeslo: republikáni, demokraté a progresisté. Socialisté budou podporovati progressisty, a komunistů je tak málo, že jejich rozhodnutí nepadá na váhu. Vše je připraveno co nejpečlivěji. Organizace je vzorná. První dvě strany mají každá svůj Národní výbor, jehož členové jsou voleni Výborem států, takže každý stát do něho vysílá dva členy: muže a ženu. Každý stát jest rozdělen na hrabství a to opět na volební obvody, jež se ještě skládají z volebních oddělení. Členové všech těchto organizací provádějí čilou agitaci; však jsou hojně odměněni, je-li zvolen jejich kandidát. Jmenování kandidátů není lehkou věcí. Nejdříve se shromáždí Národní výbor, aby určil místo, kde se bude konati kongres či konvent. Bývá to ctí pro to či ono město a není tudíž divu, že vyvolené město věnuje velké sumy peněz na vyzdobení města. Letos byl konán kongres demokratů v Novém Yorku a republi-

kánů v Clevelandu. Hlavní třída neworská byla ověsena prapory 48 států a 5 kolonií. V noci působila jako moře světla. Slavnosti všeho druhu byly pořádány na počest kongresistů. Kongres republikánů byl obeslán 1109 delegáty a tolikéž náhradníky; demokratický 1098 del. a 1098 náhr. Kongres demokratů se konal v největším sále v New Yorku, který pojme na 20.000 osob. Sál nádherně osvětlen, opatřen mikrofony, takže každý posluchač mohl slyšet, co se mluvilo. Mikrofony byly spojeny mimo to s radiotelefonickou stanicí, takže miliony Američanů slyšelo řeči, pronesené na kongresu. V sále vlála spousta praporů a vrhala ladný obraz oku v záři pouštěné z reflektorů. Sezení bylo započato modlitbou kardinála Hayesa, kterou zakončil Otčenášem, jenž se s ním modlili téměř všichni kongresisté. Po něm se modlil kazatel protestantský a rabín židovský. Rokování při kongresu bylo velice vážné.

Vztyčení kříže na Kapitolu. Bylo urážkou katolíků římských, když r. 1872 byl sňat s Kapitolu kříž, který je zdobil po šestnáct věků od dob Konstantinových. Sjednacená Itálie odvrhovala to nejvznešenější a nahradila kříž kovovou trikolorou. Kříž byl hozen do tmavého výklenku, v němž bylo naházeno několik památek z doby světského panství papežského, jako věci darované Senátem generálům Oudinotu a Lamorcierovi, obhájcům světské moci papežovy, nápisy Kristiny Švédské, odpřisáhnuvší blud a pod., věci nepohodlné moderním sektářům. V dubnu tohoto roku byl kříž nalezen Al. Canezzou a poslanec Eg. Martire žádal jménem katolíků římských v otevřeném listě starostu města, senátora Cremonesiho, aby kříž byl prozatímne vzat a umístěn k veřejnému uctění v chrámu Ara Coeli. Odpověď Cremonesiho byla kladná, kříž byl opraven a pozlacen a společnost Fides Romana (sdružující římské katolíky) byla jím požádána, aby vyhlédla vhodné místo na Kapitolu, na němž by

byl kříž opět vztyčen. Kříž bude podle návrhu Mezzaniho vztyčen na věži kapitolské. Kříž sám pochází ze VI. stol., jest 4 metry vysoký a 80 cm široký. Váží 120 kg. Slavnostní umístění se bude dít 4. listopadu v den oslavy italského vítězství, ježto si tak přeje římský lid, a ministr vnitra Federzoni dal k tomu svolení zvláštním listem. Kolem kříže bude nápis zlatý v bronz. Zlato věnovala jedna prostá žena z lidu, poslavši k tomu cíli zlatý prsten.

Zednáři a nová francouzská vláda. Zednářský konvent Veliký Orient má v těchto dnech generální shromáždění v Paříži. Jedná se o dvě otázky: o vliv zednářů na vývoj politických poměrů a aplikaci dřívějších zákonů laických. Proto byla odsouzena dřívější vláda národního bloku a se všemi chválami přijata socialistická vláda nynější. Vyjadřuje se jí obdiv pro »její věrnost ideálu laickému, demokratickému a sociálnímu«. Proto kongres zdraví nadšeně Herriota, který se jistě postará o uskutečnění toho ideálu. Žádá dále, aby francouzské zákony byly platny i pro Alsasko-Lotrinsko, ježto »republika musí býti jedna a nedělitelná«. Zednáři nepotřebují dnes nic důrazně žádati, levičácký karteť žádá sám dost a hledí se starat, aby Herriot nesešel. Ale co tomu řekne Francie a hlavně, jak Francie bude pykati za všechny ty pokrokové věci?

Nový hlad v Rusku? Ministerstvo financí S. S. R. vydalo statistiku, z níž vysvítá, že r. 1914 mělo Rusko 135,600.000 ob., r. 1920 již jen 131,600.00 a na konci r. 1922 pouze 126,300.000. Pokles obyvatelstva byl zaviněn jednak válkou, jednak revolucí a hlavně velkým hladem, který si vyžádal 5,200.000 obětí na lidských životech. I letošního roku hrozí hlad, ale podle předpovědi národohospodáře ruského Prokopoviče nebude tak katastrofální, ježto zasáhne pruh země asi se 16 mil. obyv., kdežto roku 1921 zasáhl pruh s 25 mil. obyvatelstva.

V Ě D A.

Ferd. Peroutka: Jací jsme.
Obelisk, str. 253, cena 16 Kč.

Nezcela třicetiletý žurnalista pustil se do řešení obtížné otázky, jací jsme. Přes bystrost úsudku a značnou erudici literární i historickou nezvládl Peroutka materií úplně. Sám to přiznává na konci své studie, kterou nazývá torsem a již by prý lépe slušel název: Jací nejsme.

Než přes tyto nedostatky je Peroutkova studie dobrým pomocníkem při řešení otázek, které svého času byly nadhozeny prof. Masarykem v »České otázce« a o něž byly sváděny boje mezi Kaizlem a školou Gollovou na jedné a realisty na druhé straně. Peroutka dal se přesvědčiti historiky a sehnal proti Masarykovým thesím řadu důkazů nových. Je to kritik, který nedal se svést oblíbenými a hodně u nás vžitými představami, že jsme

národem vyvoleným a že jsme dali světu jedinečné velikány, nemíchá českobratrství s husitským rabíátstvím, nevěří, že jsme národem nábožensky hlubokým a že naše dějiny směřovaly a směřují k humanitě. Jsou tedy názory Peroutkovy hodně kačířské, máme-li na mysli intence oficiální minister-ské vědy — a státního nakladatelství Svědčí však o sečtělosti auktorově a světovém jeho roz-hledu. Naše provinciální oficiální vlastenectví ne-příjemně bylo dotčeno, když Peroutka některé statě své knihy otiskoval v »Tribuně«. Vždyť se opovážil hájit katolicismus ještě udatněji než Pekař. A k tomu je v našem národě třeba hodně stateč-nosti. Ale také lidem nezaujatým není čtení knihy příjemné, jak doznává Pujmanová-Hennerová.

»Jací jsme« není příjemná knížka. Čísti ji, vzbu-zuje trochu pocit, jako dáti se ostříhat do hola ma-šinkou a objevuje se, že člověk má docela tuctový, dobromyslný obličej. Není milo dáti se přesvědčo-vati stránku za stránkou, že jsme malý, prostřední národ střední Evropy, s nikterak význačnými vlast-nostmi; že chceme žít, že nechceme umřít, že jed-náme rozumně.«

L. Kunte, »poslední realista«, se v »Nár. Osv.« do Peroutky zle pustil. Je prý diletant, oportunist, konservativce a náboženský estét. Kunte pranýřuje zvláště větu: »Je-li kde jaký půvab v této zemi, jest dědictvím po katolicismu,« a vyčítá Peroutkovi, že se cele přidal k Pekařovi a že nechce přísahat na these, že »Husova hranice dosud hoří« (Mas-aryk), že jsme národem Husa a Komenského atd., jak to slyšíme denně na osvětových přednáškách z úst českých učitelů.

Naši čtenáři znají většinu apologetických statí Peroutkových z denního tisku. Spokojíme se tedy jen stručnou reprodukcí těch nejzajímavějších po-střehů. S humanitou Masarykovou se vypořádal takto:

»Není úplně jisto, zda vírou v humanitu vyzna-čují se národové slovanští, je však jisto, že tako-vou vírou vyznačují se národové potlačení a ne-šťastní. Slabý a malý národ hledá přirozenou ochra-nu v tom, že se snaží rozšiřovat kolem sebe atmo-sféru spravedlnosti a lidskosti. Malí národové jsou průkopníky lidskosti z důvodů praktické politiky a není třeba hledati v tom jakýchsi tajených hlasů krve.«

Vytýká jako národní vadu povahovou nestá-lost (»jsme národem bez dlouhé vůle«), důsledek to naší geografické polohy. Jsme národem malým a proto velkými činíme často i malé osobnosti, abychom ukázali cizině, že také u nás máme veli-kány. Falsa rukopisná jsou výrazem podobné touhy. Rádi přijímáme popudy z ciziny, ale ne vždy je dovedeme zvládnouti. Dali jsme se poutat barevným kolotočem cizího umění a zapomínali jsme obje-vovat umělecké poklady své země.

Stať »Katolictví v Čechách« je bystrou pole-mikou s těmi, kdož tvrdí, že národ náš kořeny svými tkví v reformaci a že k reformaci se opět musíme vrátit (Vojta Beneš). Obírá se tu hlavně Masarykem. Dokazuje mu, jak »napravuje« bu-ditele, rozšiřuje jejich obsah a ty, které nemůže vpraviti do svého českobratrského rámce, jako Jungmanna, odpravuje a stíhá hněvem. Vhodně ci-tuje Denise, který napsal o Masarykovi, že »je zaujat předsudky mystickými«. Masaryk je povahou svou protestant, kdežto národ je katolický neb li-beralistický. Katolíci šli svou cestou a liberálové se jeden čas tvářili, že se zajímají o otázky nábožen-ské, o nichž Masaryk psal. Nic víc se nestalo. Jeho českobratrství by nemělo vůbec přitažlivosti, kdyby nebylo oblečeno do červenobílých šatiček a kdyby protestantským borcům nepodařilo se nemravným kalumniátorstvím (protestanté všech dob ho užívali) pošpinit katolicismus a lid naplniti předsudky. Hus je většině jeho ctitelů hrdinou lokálně národním a nikoli všelidsky náboženským. Obrození národní nebylo vyvoláno ideami reformačními, nýbrž my-šlenkami osvícenskými, vlasteneckými a roman-tickými. Literatura té doby je plna oslavy národa a vlastenectví a nad vším se klene katolické nebe. O Husovi a českobratrství se tenkrát nevědělo.

Stejně dobře je psána stať VI. (Národ nábo-ženský?) Není pravda, že jsme národem obzvláště náboženským, naopak jsme národem nábožensky povrchním. V Anglii je mnohem více náboženského života než u nás. Proto u nás nedošlo po převratu k náboženské reformaci, ač si jí mnozí přáli a na ni čekali, a více lidí přestoupilo k bezvěří, než k nově vzniklé sektě. Z protikatolického hnutí zů-stalo jen pálení hranic na Husův svátek. To uspo-kojí i toho největšího husitského horlivce. A pak ještě se považuje v kruzích pokrokových za povin-nost, mluvit zadumaně o náboženském citu. Je to v duchu Masarykově. Rádl, pochopiv nedostatky učení svého mistra, hledá náboženství živé, vyšší. Farský jde zas ve šlépějích Rádlových. Ale to, o co jde, již není náboženství.

V části VII. se vypořádal Peroutka s otázkou humanity. Postava Žižkova je mu postačujícím do-kladem, že to Čechové s humanitou nemyslili nikdy doopravdy. Ostatně byla humanita českobratrská národu jen nebezpečím, jak napsal Denis. Ruští bolševici jsou opět dokladem, jak málo humanity je v ruském národě. Nás ostatně vysekal z ra-kouského státu meč a ne traktáty Komenského. Na Masarykovu otázku: Násilně či smírně, pluhem či mečem? odpověděl národ: Čím se dá! A dokud nenaskytla se příležitost, bojoval pluhem, když udeřila hodina osvobození, ukul z pluhu meč. A dě-jiny chtěly tomu, že Masaryk musil býti vůdcem branného odboje svého národa.

Kniha je psána žurnalistou, svižně a vtípně. Sloh je jiskřivý, obsah zpestřen literárními doklady a také jemná pointa neb ironie studii nikterak neškodí. Bylo by ovšem třeba tak vážnou otázku řešit s více hledisek, než to činí Peroutka, ale jsme mu vděčni i za to, co napsal. K vyvrácení falešných thesů realisticko-protestantských stačí úplně a knihu můžeme proto doporučit všem, kdož se s touto filosofií dějin dosud nevypořádali. A. N.

J. Carrère, Le Pape. Skoro polovici svého díla věnuje spisovatel římské otázce. Rozdělil si celé pojednání na pět kapitol: V první se rozepisuje o otázce římské povšechně, definuje ji a hájí právo Svaté Stolice na papežský stát. Ve druhé mluví o historických důvodech Italie. Po tomto výkladu rozbírá jednotlivé články garančního zákona, všímá si nynějšího stavu otázky a dokazuje, zda může býti rozřešena. Hned na počátku si klade dvě otázky: Má Italie, která dospěla k vědomí své národní jednoty, aby ji uskutečnila, má právo obsaditi Řím jako hlavní město? A má právo papežství vládnout v Římě, v němž Petr a tolik papežů prolilo krev, který zachránili tolikrát, a v němž jako panovníci se souhlasem celé Evropy sídlí od dob Karla Velikého? Carrère odpovídá na obě otázky: Ano. Ve sporu Italie s papežstvím se nejedná o ctižádost jednoho člověka, jako dříve ve sporu jednoho Caesara s Petrem. Proti Svaté Stoliči bojuje celý téměř národ, který chce býti velikým a jednotným, jako ostatní velcí národové okolní, a proto jest nucen dovolávati se celistvosti svého území, jehož jest Řím nejdůležitější částí. Není žádné imperialistické choutky v tom slavném pochodu na Řím. Italie naopak dobře ví, že si svým činem odcizuje velikou mravní sílu, již představuje papežství. V tom činu nelze viděti žádné zášti proti Církvi a proti papežství. Italie jest z velké části katolickou a nikdy nedává na jevo své neúcty ku papežství. Kdyby bylo možná vyřešiti otázku bez zabrání Říma, byla by to jistě učinila. U Carrèra bije do očí ospravedlňování jednotlivců, vedoucích akci v sedmadesátých letech. Ale sotva lze je ospravedlniti. Jestli Cavour proslovil na sklonku svého života smířlivá slova, pokud se týče Církve, nemožno odvozovati, že měl vždy v úctě Církev, náboženství a papežství. Italie byla ve druhé polovici minulého století revolucionářskou. Vliv Francie působil velice oslnivě a i velice silně na vývoj poměrů v Italii. A revoluční myšlenky zachvacovaly celý svět. Papež se svým kněžstvem se postavil, ovšem marně, proti tomu všemocnému a rychle se řítícímu proudu. A nejen to, nesmíme zapomenouti na zásáhnutí Napoleona v letech šedesátých, kterému může děkovati papež Pius IX. za nenávisť římského lidu proti papežství. Zdá se trochu násilným to přílišné omývání vůdců tehdejšího povstání. Ostatně, stačí

letmo pohlédnouti na vývoj událostí po roce sedmadesátém, abychom nebyli tak milostiví. Jest pravděpodobno, že lid by se byl choval účtivě k náměstku Kristovu na zemi, kdyby byl viděl úcty u svých vůdců. Papežství jest vázáno na Řím. Církev jest svou definicí již římskou. Do Říma přišel Petr položit ten věčný kámen, na němž mu Kristus rozkázal vystavěti Církev. V Římě vykrváceli sv. Petr a Pavel a tolik jiných. V Římě bude míti Církev svůj krb až do skonání věků. A jako musí papež sídliti v Římě, tak musí žádati nějakou časnou moc jako náhradu za moc ztracenou. Toť základní bod otázky římské. Carrère znova se vrací k této věci a důkladněji obhajuje pravdu, kterou vykládal v kapitole o Dantovi. These bojující proti časnému panství papežů jest bludem, ať již ji hájil Dante nebo ministr Fridricha II., nebo ten onen provençalský básník. Papež potřebuje území, aby se mohl měřiti jako rovný s nejsilnějšími mocnostmi světa. Spisovatel se dovolává svědectví historie od Karla Velikého a ještě dříve, od prvních dob křesťanských až do světové války. »Všechny sny mystických mnichů a idealistických tribunů o »bílé holi apoštolských papežů« a o prvních a idyllických dobách, v nichž »papežové vrhali své sítě, jedině aby jímali duše«, jsou velice svůdné na prvý pohled a lahodí naší povrchní sentimentalitě. Ale při závanu historické skutečnosti se rozpráší jako mraky. Ta skutečnost vnutila bojující Církvi, aby žila svobodně, ba aby vůbec žila, pevnější sídlo než souhlas věřících a ochranu mocných tohoto světa.« Carrère jest nadšeným obhájcem papežství a jeho požadavku území. Dovolává se historie, dovolává se papežských encyklik a listů, dovolává se i hlasu nepřátelského tisku, který již považuje za samozřejmý ten požadavek, proti němuž se kdysi tak ostře vystupovalo. Není polemicky zahrocen jeho názor. Carrère se snaží býti vždy nestranným, a když potírá názory druhých, činí tak vždycky co nejjemněji.

Tato stať o římské otázce jest bohatou; spisovatel snesl hojně látky, podává historii Italie od velké revoluce a vše s doklady. Třeba čísti co nejpečlivěji. Dílo jest přeloženo do češtiny, ale vydáno bude, až nalezne nakladatele.

P. Pourrat, La Spiritualité chrétienne.
Paris Librairie Lecoffre, I.—II. díl, 20 frs.

Theologie duchovní — spiritualité, théologie spirituelle — stojí nad th. dogmatickou, která učí, čemu máme věřiti, a th. morální, která učí, co máme činiti, abychom nehřešili. Rozděluje se na th. ascetickou či ascétiku, a mystickou či mystiku. Th. ascetická má předmětem úkony, kterým se musí oddati ten, kdo touží po dokonalosti. K dokonalosti postupuje duše třemi stupni: oprošťuje se

od hříchu pokáním a umrtvováním, rozvíjí v sobě ctnosti modlitbou a napodobením Krista a konečně roste v lásce Boží a dosahuje jednoty (union mystique) s Bohem.

P. Pourrat ve svém díle sleduje th. ascetickou a mystickou od prvních chvil křesťanských až do konce středověku. Rozdělil si dílo tak, že v prvním svazku sděluje duchovní bohatství křesťanského středověku — končí stoletím desátým — a ve druhém si všímá proudů, plynoucích v jednotlivých velkých rodinách řeholních po století desátém. Jeho cílem v prvním svazku jest, seznámiti čtenáře se starými duchovními spisovateli, seřaditi je a podati charakteristiku jejich. Ve druhém postupuje od jednoho řádu ke druhému, stručně podává smysl jejich života a pak se déle zastavuje u jejich spirituality a mystiky.

Postupuje chronologicky. Nejdříve zhušťuje ascetickou nauku Ježíše a sv. apoštolů, zkoumaje zvláště evangelia synoptická a zvláště evangelium sv. Jana. Hluběji se zadívává do očí učení apoštola národů, sv. Pavla, až zahlédá a končí tou velebnou apoteosou lásky v I. Kor. XIII.: »Kdybych mluvil jazyky lidskými a andělskými a lásky neměl... « Ve druhé kapitole shrnuje ascetism křesťanský ve třech prvních stoletích Církve, neboť hned od prvopočátku byli v Církvi věřící, kteří se zvali ascety, a kteří se nespokojovali zachováváním povinných příkazů, nýbrž ukládali si nad ně nejpřísnější zdržlivosti. Zmiňuje se o čtyřech slavných pannách, o kterých mají zmínku »Skutky apoštolů«, o jednom z prvních mnichů, Mikulášovi, o němž se rozepisuje Klement Alex. ve svých »Strom.«, přichází ke sv. Jakubu a k obci jerusalemské, jejíž věřící tak se zřikávali všech statků a všech rozkoší, že prodávali své nemovitosti a odnášeli peníze apoštolům, aby je rozdělili podle potřeby chudým. Na konci první periody kvetl již ascetism na Východě i na Západě. Historie spirituality mísí se v té době s historií prvních ascetů. P. Pourrat vykládá jednak postavení ascetů v prvních křesťanských obcích, jejich obyčeje a jejich boj s tělem, světem a ďáblem, jednak po tom praktickém pojednání rozbírá duchovní nauku prvních tří století o křesťanských ctnostech, o jednotě s Kristem a nadpřirozené milosti.

Nejrozšířenější formou ascese v té době byla svobodná zdržlivost, zachovávaná některými křesťany obou pohlaví. Nežili o samotě, nýbrž v rodinách a ve společnosti a byli známi svou přísností. Ve Smyrně na poč. druhého století budila pozornost skupina dívek, jejichž život podle sv. Polykarpa byl velice čistý a v pravdě bez výtky. O pannách římských píše Hermas a klade je za vzor. Tyto dívky byly slávou prvních obcí křesťanských a apologeté neopomíjejí ukazovati pohanům jejich čistotu, tak kontrastující s mravní zkažeností pohanskou. Tyto panny a panici byli živou obranou

prvotního křesťanství, jsouce zároveň ostatním křesťanům povzbuzením ku svatému životu, a povzbuzení toto potřebovali v tehdejší době mravního úpadku mnozí. Vliv jejich působil i na kněze, kteří byli mravně nuceni napodobiti je a žítí zdržlivě. Ku pannám řadí se brzy skupiny vdov. Biskupové z obezřelosti bděli nad těmito ascety a brzy vydávali určitá pravidla, jimž se musili řídit, tím spíše, že vážnost, již se těšili, sváděla některé k pýše. Proto Tertulián nabádá panny, aby se skromně strojily a nevyhledávaly styků s lidmi. Neníť čistota toliko ctností vnitřní, musí se projevovati i na venek. Proto jim byla zakazována: účast na svatebních hostinách, nošení skvostů, návštěva veřejných lázní a pod. Ve čtvrtém století byly již zřizovány domy, v nichž panny žily společně pod dohledem představených.

Mimo panenství oddávali se ascetové pokání, postice se více než ostatní a umrtvující své tělo. Často se modlili a slavili všechny vigilie přísnou zdržlivostí. Modlitba spojená s čistotou jest tím účinnější. Navštěvovali sirotky, nemocné a chudé a pomáhali jim. Proto jest správné, mluvíme-li o velikém jejich významu sociálním.

V té periodě nenalézáme děl, podávajících a udávajících pravidla spirituality. Církevní spisovatelé hleděli v prvé řadě poukázati na různá nebezpečí, kterých se mají křesťané vyvarovati. Jest dvojí cesta: života a smrti. Jíti cestou života, toť milovati Stvořitele a Vykupitele. Hlavně bylo třeba ukázati zásady křesťanské mravouky. A biskupové vždy pobádají věřící, aby žili ctnostně a spěli k dokonalosti. Sv. Klement chválí pokoru, která plodí mír a poslušnost, která jest mocná u Boha. Kristus náleží pokorným a přišel na svět pokorný a malý. Ale pokora, poslušnost a jiné ctnosti nemohou existovati bez lásky. Sv. Klement, sv. Ignác Antiochejský a j. pějí o lásce nadšenými slovy, která jsou často parafrází slavného místa sv. Pavla. V dobách pronásledování a utrpení bylo třeba zdůrazniti lásku a bylo třeba zdůrazniti i trpělivost. Vzorem obou jest Kristus. Není tudíž divu, že ve spiritualitě tehdejší doby jest Kristus stavěn křesťanu ustavičně před oči. Mluví-li spisovatel o některé ctnosti, ukazuje ji hned na Kristu. Kristus nebyl prvním křesťanům abstraktním ideálem, věřili plně v jeho duchovní a tajemnou přítomnost v duších. Sv. Ignác Ant. píše, že spojením s Kristem Ježíšem dosáhneme opravdového života. Proto vybízí věrné, aby usebraně přijímali Tělo Páně. Stejně sv. Irenej a j.

Ascetismu hrozilo veliké nebezpečí. Již na konci prvního století enkratismem, který zašel v přísnosti tak daleko, že zakazoval manželství, a brzy po něm nové herese rozsévaly rozkol mezi věřícími: montanism, gnosticism a neoplatonism. A těmito

falešně přísnými proudy se dali strhnouti i spisovatelé tak hlubocí jako Klement Alexandrijský, Origenes, Tertullián a j. P. Pourrat mluví o znetvoření prvotního křesťanského ascetismu ve třetí kapitole, kterou si rozdělil na několik částí, vyhrazených jednotlivým bludným směrům. Nejdéle se zastavuje u nauky Klementa Al. a Origena, která měla vliv i na mnichy a na pozdější spiritualitu vůbec. Oba dva se shodovali, že život křesťanský se měří poznáním. Leckdy se setkáváme v pozdějších dobách s tímto tvrzením.

Origenem končí první perioda křesťanství, která byla bohatá na heroické ctnosti a na mučedníky. Viděli jsme již, jak někteří křesťané, toužící po dokonalosti, se shromažďovali a poslouchající pravidel daných biskupy, oddávali se modlitbě a službě bližnímu. Po vydání Konstantinova ediktu začalo uvolňování mravů a ascetové ocitli se v nových a nesnadných podmínkách. Proto na počátku IV. stol. mnohé církve, aby uchránily ascety a panny hrozcích nebezpečí, uložily jim přísnější pravidla a jakýsi způsob života, který se podobal životu budoucích mnichů. Toto pravidlo jest vyloženo v »Pojednání o panenství« (»De Virginitate«), které bývá přiřítáno sv. Athanasiovi, ač jeho autorem jest někdo jiný. Ale i toto pravidlo se zdálo některým málo přísným a málo bezpečným před svody světa a proto se rozhodli zbavit se všeho, opustiti rodiče a svůj kraj a utéci do samoty, v níž v chudobě a daleko od světa by žili jen Bohu a pečovali o svoji věčnou spásu. První anachoreté žili nedaleko rodných svých měst a vesnic; teprve když byli znepokojováni věřícími a příbuznými, uchýlovali se do pouště. P. Pourrat rozepisuje se o jejich životě, v němž zří původ mnišství. Vzniku mnišství, cíli mnišství a jeho ascetickému ideálu věnuje čtvrtou, pátou a šestou kapitolu. Jsou bohatými ty tři stati spisovatelovy a jest třeba je znáti, abychom spíše pochopili druhou část díla, která jest rázu theologického. Vystavají před námi svaté postavy egyptských mnichů, Antonia a Pachomia, Hilaria, sídlícího v Palestýně, postavy mnichů syrských a mesopotamských, mnichů malasijských. Spisovatel se zastavuje u každého z nich, stručně sděluje jejich život, nezapomínaje prostředí, v němž vzrůstali a vnitřně mohutněli. Ovládaje znamenitě příslušnou literaturu, obohacuje charakteristicky texty a svědectvími současníků určitých světců. Kolik heroismu přímo hýřilo v těch stoletích počátku mnišského života, si stěží dovedeme představit, my, jimž přichází za těžko již malá oběť. A kolik svatosti svítí v těch pustinách a samotách egyptských, asijských a j. P. Pourrat vynaložil vše, aby to ukázal a zdařilo se mu to.

Poukázav na ascetism anachoretů, pozdrzuje se déle u pravidel, která sepsal sv. Basil. Probírá je

velice důkladně a stejně důkladně si všímá ascetické nauky východních mnichů v dalším století. Tito pokládali život za boj. Duše se má státí ctnostnou a k tomu cíli je třeba všemi prostředky vykořeniti neřest, která jest oposicí ctnosti. »Kdo chce nabýti ctnosti,« děl jeden mnich, »musí začíti potírat neřest, která jest jí v cestě. Chceš-li tedy býti pokorný, bojuj vždy proti pýše. Chceš-li býti střídmý, zatracuj nestřídmost. Chceš-li býti čist, nenávid' rozkoše!« Svátý František Saleský by asi nesouhlasil s touto metodou.

Mnišství neutkvělo jenom na Východě, přenášelo se i na Západ, kde byli jeho zastánci, sv. Jeroným a sv. Ambrož, kde je šířili i četní světcí, jako sv. Martin a sv. Cassián v Galii a sv. Augustin v Africe. Tomuto poslednímu věnuje spisovatel dvě hluboké kapitoly. Vyvrací jednak výtky, které byly učiněny sv. Augustinu, srovnává jeho duchovní nauku s pelagianismem, rozbírá jeho názory o dokonalosti křesťanské, o lásce, která jest jejím středem, o tom, čeho třeba k dokonalosti, o stupních dokonalosti, o pokušení a o účinnosti modlitby. Tato kapitola se mi zdá nejpropracovanější z celého svazku a o její důležitosti netřeba se šířit. O sv. Augustinu bylo napsáno tolik věcí protivných, a tak málo se zná, že čisti pěkně, i když stručné pojednání, jest vždy nezbytností a radostí. Genius sv. Augustina je tak jedinečný i ve středověku, který se může pochlubit velikány v duchovním životě, není tudíž divu, že jeho nauku nalézáme u všech pozdějších učitelů a spisovatelů. Udělal tudíž dobře P. Pourrat, když vytkl hlavní její složky a když se nespokojil jako dříve pouhým rozbořem, nýbrž hledí podati i kritiku a hodnotí. Tím spíše vyvstane krása a plnost nauky sv. Augustina. Bylo dobře, že se zastavil déle i u tak zv. pessimismu světcova, o který se později opírali francouzští jansenisté.

Rovněž zajímavou jest kapitola o mystice Dionysia Areopagity a o spiritualitě v dalších staletích. Jest obtížno shrnouti nauku o ascetice a mystice na Západě a Východě v několika kapitolách. Mnoho proudů pozorujeme, mnoho osobností vidíme a spousta děl se nám vnucuje. Není tudíž divu, že někde jest obraz neúplný. Ostatně spisovatelé tehdejší doby nezamýšleli nikdy podati syntesu spirituality. Nemáme od desátého století jednotného díla o spiritualitě, s jakými se setkáváme u autorů z doby pozdější, z dvanáctého a ze třináctého století. Tito budou skládati své »Summy theologické«, v nichž nalezneme syntesu spirituality, jako syntesu věrouky a mravouky. Zároveň se objevují školy spirituality s novými řády, které jsou krásou jednatého, dvanáctého a třináctého století. P. Pourrat pojednává o nich ve druhém svazku svého díla, které má podtitul »Středověk«. »Ascetický a mystický středověk,« dí, »jest jako širý les, velice oži-

vený, ale zvláště hustý. Jest důležité najíti si cestičku, která by nám umožnila projíti jím bez velikých obtíží a při tom co nehlouběji badati. Pokusil jsem se o to.» (Dokončení.)

*

O rodiště Husovo.

Ani ne před rokem rozpřel se mezi profesory p. Kramářem a p. Novotným spor o Husovo rodiště. Prof. Kramář ukazoval na slabiny tvrzení, které klade rodiště Husovo do Husince u Prachatic, a zastával spíše náhled, že Hus se narodil v Husinci u Prahy. Důležitými byly v tom sporu údaje Aenea Sylvia a opata ebrašského Niblinga. Prof. Novotný se vyslovil, že ani Aeneas Sylvius, ani Nibling neznali Čech a mylili se tudíž. Znali jenom Prahu i položili k ní rodiště Husovo.

P. Augustin Neumann v posledním čísle »Hlídky« se rozepisuje o kronice, která byla napsána augustiniánem, pocházejícím z Jižních Čech, a v níž se dle: »Contigit autem quod quidam Joannes Hus natus Boemus de pago Hussenecz dicto non procul Praga (in quo ego a. 1722 in medio pagi valde magnam lapideam anserem mirabar), qui Pragae in Nova urbe ad templum Bethlehem dictum parochus fuerat.« Podle mínění augustiniána by se Hus narodil v Husinci u Prahy. P. Neumann, uváděje tento názor, přičiňuje některé věcné poznámky.

Řeholník se nazýval Haura a narodil se v jižních Čechách v Týně n. Vlt. r. 1704. Byl z chudé rodiny a do Prahy přišel r. 1722. Ve svém rodišti prodléval 11 let a pak několik let na Tábořsku, v Mirovicích a Prčicích. Do Prahy přišel po svém pobytu na Tábořsku, t. j. z území se silnou husitskou tradicí. A bylo to ještě před studii u jezuitů, kdy jeho jihočeské podání bylo ještě neporušeno. Kdyby bylo v jeho okolí, dí P. Neumann, panovalo přesvědčení, že Husinec tábořský jest Husovým rodištěm, pak by zajisté bylo bývalo nemyslitelné, že on v jeho blízkosti zrozený by se byl domníval, že Hus pochází z Husince u Prahy. Spisovatel se táže, ze kterého pramene Haura čerpal svoji zprávu o Husově rodišti? Nibling nebyl znám, přichází tedy v úvahu Aeneas Sylvius. Ale jak by mohl tábořský rodák přijati za pravý jeho názor, kdyby nebyl správný, když na titulním listě své kroniky napsal, že chce udati pouze údaje autentické? Ostatně — a P. Neumann provádí důkaz — mezi oběma kronikami (Aeneovou a Haurovou) není souvislosti ani formální, ani věcné. Haura Sylvia vůbec neznal. Ani Hájek nemůže přijíti v úvahu, ježto tento neoznačil určitě rodiště Husova, řka toliko, že byl »rodem z jedné vsi, kteráž slova Husinec«. Šlo tedy o tradici ústní a nikoliv knižní.

Haura byl v Husinci u Prahy r. 1722 a obdivoval se tam velké kamenné huse, postavené uprostřed návsi. Tento pomník souvisel pravděpodobně s některou osobou, a podle náboženských dějin naší vlasti možno již takřka s jistotou souditi, že to byl Hus. Na doklad uvádí několik starých textů. Tak Emser, odpůrce Lutherův, srovnává ho s mladou husou, Husa pak se starou. A proč by byl postaven ten pomník v dědině zapadlé, kdyby nebylo nějaké její souvislosti s Husem?

P. Neumann dovozuje: Možno z uvedeného soudit, že ještě po r. 1700 byla v Čechách ústní tradice o rodišti Husově u Prahy. Bylo-li pak podobné podání u nás ještě v době tak pozdní, bylo jistě i v době Sylviově a Niblingově; zprávy jejich ukazují se tedy věrohodnými a stanovisko prof. Pekaře správným. Dal-li kronikář, husitských dějin znalý a nedaleko pošumavského Husince rozený, za pravdu ústní tradici o Husinci u Prahy, pak možno souditi, že názor, dle něhož byl rodištěm Husovým Husinec u Prachatic, an byl šířen tiskem, jenž zatačoval poněkud místní tradici Husince u Prahy.

*

Úsilí o unii. Lze jen chváliti a vítati každé přiložení ruky k dílu v té ohromné akci o sjednocení, o sblížení pravoslavné a katolické Církve. Dílo jest obtížné a nemožno si dělati přeludy. Ta radostná chvíle uskutečnění jednoty jest jistě daleká a je třeba společného úsilí všech, aby se došlo k cíli. »Víme dobře,« děl J. Sv. Pius XI. v Breve ndp. arcibiskupu Prečanovi, »že tento sjezd usiluje hlavně o to, aby zjednal hlubší znalost východních končin, pokud se týče dějinných osudů a změn u tamějších národů, lidových zvyklostí a podání, účtyhodných obřadů a ustanovení církevních, spolu však se nešetří ani starostí, ani námah, aby byli všichni východňané přivedeni k jednotě víry do lůna církve, jediné strážkyně velikého pokladu božského zjevení. Kojíme se pak pevnou nadějí, že tyto záměry sjezdu přispějí nemálo k tomu, aby byly zažehnány mnohé pochybnosti a bludy, i hrubší, o dějinách a náboženském životu východu, které se dostaly mezi lid; mimo to, že sám sjezd, zvláště bude-li veden pravým duchem křesťanské lásky, bude velmi mnoho působiti, aby bloudící byli přivedeni zpět do jediného ovčince Kristova pod jediným pastýřem. Proto opětovně vybízíme a přejeme si pro budoucnost, aby nejen mužové katoličtí, vynikající zbožností a věděním a roznicení touhou po hojnější spáse duší, byli přítomni tomuto užitečnému sjezdu, jenž se koná u hrobu sv. Metoděje, a aby se svědomitě zúčastnili jeho prací, nýbrž aby i rozkolný klerus přišel na sjezd, neboť tak bude snadno moci proniknouti naskrz katolické

učení a poznání, že se shoduje podstatně s naukou Otců jak východních, tak západních, schválenou a potvrzenou od dávných sněmů církevních.» V těchto slovech otce veškerého křesťanstva jest obsažen program, kterým se mají řídit ti, jimž záleží, aby bylo uskutečněno veliké dílo jednoty. Jest v nich i metoda. Je třeba jednoty, a k jednotě se dospěje modlitbou a poznáním. Modlitbou a studiem. Intelligence má povinnost studovati poměry na východě, má hledět proniknouti duši bratrského národa, duši jeho církve a sdělovati své poznání ostatním. V tom směru velehradský kongres docela v duchu slov papežových vydal usnesení, která je třeba nejen si vštípit v paměť, nýbrž i jednati podle nich. Uvádím je, jak byla uveřejněna v posledním čísle »Apoštolátu sv. Cyrila a Metoděje« s přáním, aby všichni, kdož je budou čísti, ať v tom, ať v onom bodu pracovali. Sjezdová usnesení jsou: »1. Sjezd vyslovuje přání, aby papež prohlásil sv. Cyrila a Metoděje za ochránce církevní jednoty a všech podniků k ní směřujících.

2. Aby na každé fakultě theologické, universitě, v diecesánních seminářích bylo vykládáno o dogmatických rozdílech, dějinách, náboženském životě východňanů, a za tím účelem, aby aspoň na universitách byla zřízena zvláštní stolice pro tento obor: pokud by nebylo odborníků, aby aspoň byl zřízen úřad putovního odborníka, jenž by v theologických ústavěch celé oblasti postupně konal přednášky.

3. Mimo to, aby, dokud nebude všem umožněno, aby byli do tohoto studia odborně uvedeni, dostalo se jim o prázdninách příhodnosti, do něho vniknouti a spatřiti obřad východní. — 4. Aby si příští sjezd všiml bedlivě též ukrajinského života církevního doma i v emigraci. — 5. Aby sjezd požádal československou vládu, aby se pokračovalo v archeologickém prozkoumání Velehradu. — 6. Aby podle úmyslu papeže Lva XIII. šířil kult Ducha sv. — 7. Aby byli biskupové požádáni, aby ve svých diecesích podporovali spolky pro podporu ruských vyhnanců. — 8. Aby se v litaniích ke všem svatým přidalo vzývání světců církve východní: Basília, Jana Zlatoústa, Kyrilla Alex., na označení jednoty s východem. — 9. Aby se v různých zemích co nejdříve zřídily útulny a školy pro ruské chlapce. — 10. Aby se zřídilo centrální nakladatelství rusko-katolické pro potřebné knihy a časopisy. — 11. Aby se pro tyto podniky získaly potřebné peníze pod ochranou Sv. Stolice. — 12. Aby se projevila jednota snah společným vydáváním časopisu, do kterého by psali katolíci i pravoslavní. — 13. Aby se v Graffinově patrologii vydaly památky slovanské liturgické a z církevního práva. — 14. Aby se získalo určitým kostelům reální privilegium pro slovanský obřad. — 15. Aby kněží, kteří o sjednocení usilují, často sloužili votivní mši ad tollendum schisma, zvláště v době

duchovního zátiší a o sjezdech a schůzích. — 16. Aby se o sjednocení jednalo v přednáškách náboženských a při sjezdech eucharistických aby byl po každé odbor východní.» — Jak může mladá intelligence prakticky prováděti sjezdová usnesení? Několika způsoby: Předně může se účastniti všech přednášek prohlubujících naše vědomosti o tomto předmětu. Může osobně poznati duši ruskou ze styků s emigranty. Studovati díla pojednávající o jednotlivých náboženských vyznáních. Může pomoci modlitbou. Zřizovati knihovny a čítárny shromažďující díla a časopisy o problému unionistickém. A zdaž není povolána, aby v přednáškách, které často koná, nezdůraznila veliký vliv unionistické myšlenky, či přímo nepoučovala nevědoucích? Náš lid, mluvím a myslím hlavně lid český, není příliš poučen o problému unie. A proto prospěje mu dílko, které v »Populárně vzdělávací knihovně« vydal dr. A. Fuchs pod názvem: »Sjednocení církvi«. (Vydala Československá akciová tiskárna, Praha-II., Spálená 15.) — Pan Fuchs jasně v pěti kapitolách vykládá o pojmu a významu unionismu, o katolictví a Orientu, o kulturním významu unionismu, o ideji cyrilometodějské a Velehradu a konečně o anglikanismu a protestantismu. Výklad není přetížen učenými rozbory, jest přehledný a pěkně psán. Bylo by si přáti, aby si lid brožurku hojně kupoval a ji též četl. Zajímavými jsou data jednotlivých skupin uniatů. Jak se dovídáme, že Armenů jest asi 100.000; uniatů ritu kopského 22.000, ritu řeckého 73.000, řecko-rumunského milion, ritu řecko-rusínského 3 a půl mil., řecko-bulharského 13.000, řecko-melchitického 160 tisíc, ritu syrského 25.000, syrsko-chaldejského 45 tisíc, syrsko-maronitského 350.000 a konečně syrsko-malabarského půl milionu. Důležitost unie nejen pro Evropu, nýbrž pro celý svět vyplyne, uvědomíme-li si počet křesťanů: katolíků jest 294 mil., pravoslavných 136 mil. a protestantů 188 mil. Jaká by to byla mohutná jednota! Stojí věru za to, vynaložiti vše, aby byla uskutečněna.

Slovinská filosofie. Slovinci nejsou mocní počtem, ale jsou silni ideově. Jejich intelektuálové se hledí uplatniti na všech polích lidské činnosti a třeba uznati, že některá jména jsou ve svém oboru slavná: Krek v politice, Grivec v otázce unionistické, Ušeničnik ve filosofii. O té poslední několik slov, spíše dat, ač filosofie ta by zasloužila obšírnější studie. Ve druhé polovici XIX. a na poč. XX. stol. vynikli ve filosofii dva kněží, Dr. Fr. Lampe a Mahnič, oba profesori na theologických fakultách. Odchovali si i žáky, z nichž na prvním místě třeba jmenovati prof. Zimmermanna, kněze a autora několika významných děl. Při studiu moderní filosofie byl přiveden k poznání o velikém významu

a zároveň nesmírném nebezpečí kantora kriticismu. Hluběji se vmyslí v jeho nauku a výsledkem jeho myšlení byla práce, vydaná v arcibiskupské tiskárně záhřebské r. 1921 a nadepsaná: »Kanti neoskolastika«. Zimmermann patří do řady těch filosofů, kteří se nedali zaslepit rozvojem moderních věd a nekoketují ať již z jakéhokoliv důvodu s různými moderními soustavami, které jsou často doménou kantismu. Když jsem před nedávnem vyjádřil dru Ušeničnikovi svoji radost nad tím, že katoličtí filosofové slovinští se všichni hlásí k filosofii sv. Tomáše, odvětil mi prostě a skromně: »Jest nás velice málo a špatně by to s námi dopadlo, kdybychom byli ještě roztrženi. Prof. Zimmermann jest plodný spisovatel a již rok po díle, které jsem uvedl, napsal: »Uvod u filozofiju«, r. 1923 »Temelji psihologije« a zpracoval dílo dra Bauera: »Opča metafizika«. Za dílo »noeticko-ontologickém problému« byl přijat za člena Jihoslovanské akademie..

U příležitosti výročí svatořečení Doktora Andělského bylo vydáno několik děl, z nichž na prvním místě uvádím »Doctor angelicus sv. Tomaž Akvinski«, které sepsal prof. bohosloví v Mariboru, dr. Kovačič. (Vyd. Bogoslovna Akademija v Lublani 1923.) Dílo Kovačičovo jest spíše populární. Všíhá si života a svatosti světcovy a pak principů filosofie a theologie thomistické. Jest psáno srozumitelně a jasně. Čistě vědeckým dílem jest: »Divus Thomas« od prof. bohosloví v Gorici, dra Žigona. (Goritiae, typis Narodna tiskarna 1923.) Prof. Žigon byl vychován, nemýlím-li se, na Kollegio angelico v Římě a jest vděčným žákem dominikánů. Proto též polemizuje proti názorům, hájeným vzdělaným filosofem drem Stuflerem.

Na základech filosofie sv. Tomáše jest zbudováno i dílo prof. dra Ušeničnika, který jest i u nás velice dobře znám: »Uvod u filozofiju«. (Vyd. Katoliško tiskarno družstvo v Lublani.) Prof. Ušeničnik rozdělil si své dílo ve dva oddíly: v prvním, který již vyšel, pojednává o poznání, ve druhém, jež vydá na zimu, bude jednati o metafysice. Přineseme posudek o obou dílech současně.

Z filosofů protikatolických třeba jmenovati dr. Franze Vebera, autora »Sistemu filozofije« a »Etiky«, a dra Osvalda, který jest nám bližší.

*

Dílo. Pan Kuncíř subskribuje Souborné dílo Miloše Martena a současně v krásné úpravě vydává jako první svazek knihu »Nad městem«, o níž přineseme příště posudek. Vydáno bude deset svazků a sice na ručním papíře 100 výt., subskr. cena 450 Kč a obyčejné vydání na vybraném moderním papíře, sub. cena 225 Kč.

»Český lid«, vydávaný p. drem Č. Zíbrtem, zahajuje jubilejní dvacátý pátý ročník. Pozoruhodnou jest stať p. dra Zíbrta, v níž píše o změně rozšíření a přízpusobení programu k nynějším poměrům. »Dnes«, dí, »nestačí hesla studia národopisného, lidovědného (etnografického, folkloristického). Dnes lámou si hlavu učení i neučení, co vlastně znamená folk, lid? Při dnešním rozšířeném pojmu rozlišují odborníci v Anglii studium lidu (folk) vůbec; rozumí se tím slovem nejen lid venkovský, než i lidé, třeba mimo města žijící, v továrnách, v technických službách, lid řemeslný, živnostníci, a lid selský, venkovský, skutečný. Hlásí se tedy nová družka do společné práce, moderní její obhájci a šířitelé pojmenovali ji názvem »sociografie«. Moderní sociologie a sociografie, rozkvět věd psychologických, změněné názory o původu kultury lidové, rozvoj právních teorií i praktických zkušeností ze sociální pathologie, vývoj národohospodářských zájmů — vše to nezbytně a neúprosně předpisovalo změny ve sběru a studiu látky národopisné i lidovědné. Nesmíme zavíratí oči před skutečností dnešních změněných poměrů, kdy pojem »lid« se značně rozšířil a jinak upravil.«

*

»Dědictví Svatojanské« již dlouhou řadu let oře brázdu v českém životě. Rok za rokem vydává své knihy, jimiž hledí — je to největší jeho sláva — zachytiti, vychovávat i povznášeti duše od těch nejmenších až k těm největším. Nevydává děl bezcenných, naopak díla, i když leckdy nenáročná, přece pěkná. Letošního roku vydalo čtvrtý díl Vavákových »Pamětí«, dílo plné zdraví a ušlechtilosti. Současně vydalo »Pismo svaté Nového zákona« v překladu p. dra Sýkory. Dvě úhledné knížky za cenu nepatrnou. Doporučujeme »Dědictví Svatojanské« pozornosti všech svých čtenářů v touze přispěti trochu aspoň k šíření dobrého díla.

*

P. Lacau vydal v Turině (Casa Editrice Maricetti, Via Legnano 23.) knížku, již s užtkem může čísti kněz, jako prostý věřící člověk: »Précieux trésors des Indulgences« — »Vzácné poklady odpustků«. V prvním díle vykládá jasně a zřetelně, učení o odpustcích a ve druhém uvádí předměty, na něž se odpustky vztahují, jako škapulíř, křížovou cestu, medailky a pod. a šíře se o nich rozepisuje. Pro kněze jsou připojeny formule, jež jest třeba pronášeti. Ve třetím díle jsou modlitby. — Knížka stojí 10 frs.

*

Blahoslavená Terezie z Ježíška jest stále více milována nejen ve Francii, nýbrž i v ostatních kře-

střanských zemích a literatura o ní roste. Loni vydalo nakladatelství »La Vie Spirituelle« (Maximin, St. Var, 4 frs.) řadu statí, v nichž různí spisovatelé s různých hledisek pohlíželi na tu vyvolenou a krásnou duši. A nyní vychází v Gabaldově sbírce »Les Saints«, výborně řízené Jolym, členem Institutu, svazek p. Angota des Rotours: »La Bienheureuse Thérèse de Jesus«. »Les Études« dí o jeho knize: »J. Angot des Rotours, Normand, historik, přítel světců, měl všechny vlastnosti nezbytné k úkolu, který má četné obtíže. Každý ví, jak jest nesnadno napsati o současníku knihu, která by byla skutečně historií. J. Angot provedl svůj úkol se zdarem pomocí pečlivého badání, v němž mu pomáhali a radili svědci, kteří znali a přežili Blahoslavenou, hlavně Karmelitky v Lisieux, sestry nedávno Blahořečené.« V Čechách bude v brzku vydána p. Kuncířem kniha, obsahující dopisy bl. Terezie z Ježíška. Dopisy jsou tak něžné, tak krásné, tak prosté a při tom tak hluboké, že je bude čísti každý

s nevýslovnou radostí a opravdovým duševním prospěchem. Upozorňujeme své čtenáře na to vydání.

*

Kdysi byl přeložen v jednom svazku »Nova et Vetera« list sv. Cypriána, pojednávající a odsuzující divadla. List byl velice přísný. Zajímavé jest srovnati s tímto odsouzením světcovým, co píše člen francouzské Comédie française, p. Albert Reyval o divadle v knize, kterou právě vydal u Blouda et Gay (Paris, Rue Garancière 3) pod názvem: »L'Eglise et le Théâtre«. Vychází z fakta, že nynější divadlo téměř všeobecně když neznemravňuje, tož nepovznáší, hledá příčiny toho zjevu, tak všeobecného a rozebírá důvody, pro něž Církev divadlo odsuzuje nebo před ním varuje. Kdyby byl spisovatel theologem, viděl by hlouběji a mnohé by mu bylo jasnější.

Svatý Tomáš Aquinský

Knihovna ~~Života~~ č. 2.

Cena 30 Kč, na japon. papíru 60 Kč.

Objednávky adresujte

Lad. Kuncíř, Praha VII., Ověnecká 4.

Cyrill Jež, T. J.:

OSOBNÍ BŮH A NÁBOŽENSTVÍ

Vydala Česká liga akademická

Praha II., Voršilská 1.

Doporučujeme naší inteligenci toto dílo, o kterém se naše kritika vyjádřila co nejchvalněji, jak osfatně zasluhuje. Zvláště mladí, kteří jsou zmítáni pochybnostmi, v něm naleznou jasné a správné rozřešení všech velikých problémů životních.

ROČNÍK SEDMÝ * LISTOPAD 1924 * ČÍSLO TŘETÍ

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ
A POLITICE

VYDALA ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ V PRAZE

„ŽIVOT“ vychází 1. dne v měsíci kromě prázdnin v Praze. PŘED-
PLATNĚ pro VII. ročník „Života“: 30 Kč pro nestudenty,
20 Kč pro studenty. REDAKCE a ADMINISTRACE v Praze II., Voršílská 1.
— Reklamace se zasílají do administrace v Praze. —

OBSAH ČÍSLA 3.:

Dr. Jaroslav Beneš: Božský Messiáš. — *A. Čulík:* K církevním poměrům na Podkarp. Rusi. — *P. Suchomel C. Ss. R.:* Filosofie třináctého století. — *Karel Stránský:* Jaroslav Durych jako dramatik. — *Otto Albert Tichý:* Per aspera ad astra. — Umění. — Věda. — Co život dal.

**RUKOPISY a DOPISY pro redakci zasílány buďtež na
adresu: J. Krlín, 10. Barákova, Vršovice.**

Mikulášský dar.

Před časem bylo uvažováno o získání fondů pro podporu ideového hnutí katolického studentstva a předem pro zabezpečení fisku. Nebyla by to méněcenná myšlenka, kdyby dostatečné fondy při několika procentním úrokování nevyžadovaly značných obnosů. A přece myšlenka „fondu“ se ujala. Studentstvo došlo k přesvědčení, že nejjistějším, a to proto, že nevyčerpatelným, je fond sympathié a lásky katolické veřejnosti ke katol. studentstvu. Vděčně vzpomínáme zakladatele a prvního vždy příznivce „Mikulášského daru“ arcib. Štěpána. Pro renaissanci katolicismu československého pracovalo studentstvo sdružené kol „Studentské hlídky“, pokračuje nyní v „Životě“ a „Jitru“, založilo „Ústředí katol. studentstva“ a udržujíc stále živou ideu mezi studentstvem středoškolským, vysokoškolským a inteligencí pracuje na poli náboženském, kulturním i sociálním. Neodvoláváme se na svou práci, nýbrž na budoucnost idee restaurační; obračíme se se snažnou prosbou o morální a finanční podporu „Mikul. daru.“

Přikládáme pro odběratele složenky. Jinak zasílejte příspěvky na „Ústředí katol. studentstva“, Praha II., Voršílská 1. Za přispění všem předem „Zaplať Bůh!“

MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL: „ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ.“
ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: DR. JOSEF KRLÍN. TISKLA: ČESKOSLOVANSKÁ
AKCIOVÁ TISKÁRNA V PRAZE.

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ A POLITICE

ROČNÍK SEDMÝ

Dr. Jaroslav Beneš:

BOŽSKÝ MESSIÁŠ.

Před léty jsem četl dílo P. Lagrange „Le Messianisme chez les Juifs“. P. Lagrange psal tento spis v Palestýně, v místech, kde Kristus trávil pozemské dny svého života. Líčí v něm nábožensko-politické poměry Židů, jak se vytvářely v dobách Kristových. Mistrně popisuje představy, jaké si Židé, ovšem pod vlivem Písma, vytvořili o Messiáši, kterého čekali. Skoro v téže době jsem četl knihu obráceného Žida Augustína Lémanna „Histoire complète de l'idée messianique chez le peuple d'Israel“, v níž autor se zabývá vývojem messiánské idey u Židů. Skoro s úžasem jsem sledoval, kolik námahy, kolik energie vynakládal vyvolený národ na vytvoření postavy toho, který byl mu zaslíben. Pročetl jsem ještě několik knih o téže tematu a zdálo se mi, že nyní teprve chápu velikost skutečného Krista, snad z těchto několika řádek vysvítně některý nový postřeh, kterého si neuvědomí, kdo postavu Kristovu pozoruje bez rámce představ, jaké si o něm vytvořil jeho národ.

I.

Lid židovský žil z Písma a nejvyšší vrchol Písma byl Messiáš. První knihy Písma podávají jen primitivní rysy Zaslíbeného. Tak jako s dětmi jednal Hospodin se svým lidem. Od stupně k stupni jej vedl výš. Novými knihami, novými proroctvími se stává obraz Zaslíbeného vždy jasnějším. Co slabě naznačuje Mojžíš, objasňuje David. Mojžíš vidí Krista jako člověka, narozeného z ženy,¹⁾ ze semene Semova,²⁾ z potomstva Abrahamova,³⁾ z rodu Jakubova,⁴⁾ z kmene Judova.⁵⁾

V Žalmech vystupuje postava Kristova již jasněji. Žalm CIX. (CX.) mluví o Kristu tak, jako by jej byl autor psal již po čtení Evangelia svatého Jana. Kristus v něm popisovaný jest již Boží Syn, sedící na pravici moci Boží. Jest zakladatel nového, věčného kněžství podle řádu Melchisedechova. A po Davidovi jeden prorok po druhém, každý

¹⁾ Gen. III., 15.

²⁾ Gen. IX., 26 – 27.

³⁾ Gen. XII., 3.

⁴⁾ Gen. XXVIII., 14.

⁵⁾ Gen. XII., 10.

se snaží dle svých sil přispěti k zdokonalení obrazu Messiášova. Micheáš zjevuje místo jeho narození (Mich. V., 2-5); Isaiáš jeho panenské narození (Is. VII., 14-15), jeho království spravedlnosti (Is. XI., 1-5, 10), jeho utrpení a konečné vítězství (Is. L., 4-9; LII., 13-53). Isaiáš, Ezechiél, Daniel potvrzují a doplňují, co píší jejich předchůdci. A tak Židé v Písmě svatém mají dosti toho, z čeho si mohou tvořiti představy o tom, který má přijíti.

A Bůh pomáhá slabému rozumu lidskému ještě předobrazy. Lid slyší z Písma o Melchisedechovi, Mojžíšovi, Jozuovi, Samsonovi, Davidovi a v duši posluchačů ukládají se všechny ty krásné rysy, jež na jednotlivých těch hrdinech se jeví a skládají se bezděčně v jediný krásný celek, v postavu toho, jenž bude ozdoben všemi těmi ctnostmi, z kterých měli jeho předobrazové pouhý slín. Lid jest tak vychováván a připravován, aby se naučil oceniti správně velikost Messiášovu.

Též denními oběťmi Starého zákona, starozákonným kněžstvím, svátky, tím vším Bůh poznenáhlu připravuje lid na Zakladatele Zákona nového. Rozumí se, že ani lid, ba ani kněžstvo Starého zákona nechápalo v plném rozsahu všech těch předobrazů a prorocství starozákonných a jejich vztahů k Zákonu novému. Vždyť malé dítě též plně nechápe matčiných naučení a jejich významu pro budoucí život; a přece se jeho dětská dušinka těmi radami vychovává, zušlechťuje a připravuje pro život. A tak je vychováván a často zcela bezděčně připravován na Spasitele národů israelský. A Bůh znova skrze proroka Aggeáše, Zachariáše a Malachiáše lid povzbuzuje a doplňuje skrze ně to, co již naznačili proroci před zajeřím babylonským. A v Kazateli i Knize Moudrostí vzývá se jakoby echo toho všeho, co v ostatních knihách Starého zákona o Kristu bylo psáno.

Nyní však — a to nás nejvíce zajímá — ťažme se, zda při vši té výchově Starého zákona, při všem tom pečlivém vedení Boží Prozřetelností, při všech těch zvláštních milostech, kterými Hospodin lid svůj zahrnoval, byl opravdu pozorným a chápavým žákem. A tu jsme svědky velikého zápasu, který se odehrává v duši toho vyvoleného a při tom vlastní vinou nešťastného lidu. Na jedné straně lid tuší, třebaže jen v matných rysech, postavu budoucího Krista a na druhé straně rve mu z duše všechno to krásné pýcha, smyslnost a nenávisť. Všechny ty vášně zkreslují obraz Kristův až k nepoznání. Vira lidu byla postavena před těžkou zkoušku. V Písmě Messiáš se líčí jako slavný kníže, vítěz nad nesčetnými nepřáteli, ale současně jest popisován jako pokorný a chudý, trpělivý, pohanou zahrnutý a nevině ubitý. Israel je vyvyšován nad ostatní národy, a přece v témže Písmě Messiáš přináší spásu národům všem. A lidská slabost, klesající pod břemenem svých vášní, marně se namáhá rozluštití tuto těžkou záhadu. I zavírá oči nad těmi místy Písma, jež líčí Krista-trpítele, a za to tím více libuje si pýcha v líčeních síly a moci Messiášovy.¹⁾ A o místech líčících pokoru a ponížení i utrpení Kristovo mlčí nebo je přechází bez pozorností. Tak jako dnešní někteří kritikové, kteří si vybírají z Písma jen to, co se hodí jejich systému a vymazávají vše, co se jim nehodí. Ve své pýše poznenáhlu Židé nabývají přesvědčení, že Bůh jest povinen poskytovat jim všechna dobrodiní, jimiž je zahrnuje, vyvyšují se nad ostatní národy, jež nevyšly ze semene Abrahamova, pokládají jen sebe za hodny Messiášových dobrodiní. Proto jen pro ně Messiáš přijde. Ostatní národové jsou vyloučeni z požitků na Messiášově příštím. A když země domýšlivého Israele jest podrobena moci římské a Davidův trůn obsazen Idumejcem, mysl lidu se zakaluje ještě více; Israel vidí

¹⁾ Ž. 2; 44; 71; Mich. 2, 12-13; 5, 2; Iz. 11, 10-16; 59, 15-20; Dan. 7, 13, 14, 18.

v Messiáši Vykupitele od nenáviděného cizího jha, Vykupitele, jenž pomstí svůj lid za všechny krutosti, které Israeli bylo vytrpěti od krutých nepřátel.

Představy messiánské, jež tehdy ovládaly mysl Židů, jeví se jednak ve spisech židovských spisovatelů apokalyptických, jednak v učení a spisech učitelů rabínských. Apokalyptikové byli autoři židovských apokryfních zjevení, jimiž chtěli podobně jako spisovatelé apokryfů křesťanských „doplnit“ Písmo svaté.

Apokalyptikové ve svých spisech²⁾ zabývají se hlavně koncem světa. Chtějí napodobit líčení Písma svatého. Ale nepíší pod vlivem inspirace Ducha Svatého, nýbrž pod vlivem svých vášní, jmenovitě přehnaného, pyšného nacionalismu. Místo láskou jsou jejich spisy proniknuty nenávistí proti bližnímu, pomstychtivostí proti nepřátelům Israele. A Messiáš, kterého oni si tvoří, jest plodem jejich vášní, vykonavatelem jejich pomsty. O Vykupiteli, o Spasiteli všech národů, o Trpiteli pro hříchy nevědí ničeho. Národ israelský Vykupitele od hříchu nepotřebuje, poněvadž je nevinný, nevinně od nepřátel utiskován. On potřebuje jen toho, kdo by ho pomstil.

Učitelé rabínští zabývají se též Messiášem. U nich nacionalismus a hrubý materialismus a utilitarismus vystupuje mocněji než u apokalyptiků. V apokalyptických Žalmech Šalamounových (60-40 př. Kr.) Messiáš jest líčen jako krutý tyran, jenž nemá milosrdenství s nepřáteli Israele. Také v Targumim, t. j. aramejských v parafrasách Bible, jeví se postava Messiášova úplně zkreslena podle přání hrubě smyslného a přebraným nacionalismem zaslepeného lidu. Když Jonathan ben Uzziel ve svém Targumu parafrasuje místo Izaiáše v hl. LII., 13-15, kde jest popisován Messiáš triumfátor, se zálibou líčí všechnu slávu budoucího Pomazaného Israele. Když však přichází k hl. LIII. 3-5, kde Messiáš jest líčen jako muž bolesti, Jonathan ben Uzziel nevidí v něm Messiáše, nýbrž israelský lid určený k tomu, aby trpěl pro lidstvo.

A tak ani lid ani jeho vůdcové neuměli vytvořit postavu, na níž by se byly uskutečnily všechny ty někdy tak protikladné vlastnosti, kterými měl býti ozdoben Messiáš Písma. Ve zkoušce, před kterou byl Israel postaven, lid, sveden neblahými vůdci, neobstál. Ale Bůh ve své dobrořivosti sahá ku prostředku poslednímu. Božský Hospodář, když posílal marně po celá století své služebníky k vinařům, aby přijali užítky její, a když vinaři všechny ty služebníky zavrhl, „maje ještě jediného syna milovaného (Marc. XII., 6), i toho poslal k nim naposled, řka: Zastydí se před synem svým.“ Když marně „Bůh mnohokrát a mnoha způsoby mluvil skrze proroky, v dnech doby poslední mluvil skrze Syna, kteréhož ustanovil dědicem všech věcí“ (Žid, I., 1-2). Slovo tělem učiněno jest (J. I., 14), a tím okamžikem všechna proroctví starozákonní, všechny předobrazy, zkrátka vše, co Starý zákon o Messiáši věděl, všechno to, co se uskutečňuje na postavě Ježíše z Nazareta v kráse tak nebývalé, že Starý zákon se zdá proti tomu pouhým stínem. Nedivme se, že Petr v zanícení volá: „Pane, dobře jest nám zde býti“ (M. XVII., 4); a Pavel výtečný znatel všeho, co ví o Kristu Písmo svaté Starého zákona, dodává z hloubi duše: „Zákon má toliko stín budoucích statků“ (Ž. X, I.). Syn Mariin z opovrhovaného Betlema každým krokem, každým dnem svého života, každým slovem i skutkem jest opakováním, jest opětným prožitím Starého zákona v míře takové, jak to dovedl jen Bůh.

To byla doba poslední zkoušky pro vyvolený lid, to byla poslední milost, kterou Bůh ve svém milosrdenství lidu svému nabízel. „Jerusaleme, Jerusaleme, kteráž zabíjíš proroky a kamenuješ ty, kteříž jsou posláni k tobě, kolikrát chtěl jsem shromáždit

²⁾ Spisy apokalyptické byly zejména Kniha Henochova, proroctví Sibyllinino, zjevení Esdrášovo, Baruchovo, Abrahamovo a jiné. Literatura apokalyptická kvefla mezi 160 př. Kr. až 120 po Kr.

dítky tvé, jako slepice shromažďuje pod křídla kuřátka svá a nechťel jsi!“ (Mt. XXIII, 37.) „Kdybys byl poznal i ty, a to alespoň v tento den svůj, co jest tobě ku pokoji.“ (Lk. XIX, 42). Nešťastný lid, poslední milost zavrhl! Mezi své přišel „a svoji ho nepřijali.“ (J. I., 11.). Marně plakal nad Jerusalemem, marně hrozil: „Zanechá se vám dům váš pustý“ (Mt., XXIII, 38), marně prosil: „Zpytujete Písma . . . ona jsou to, jež vydávají svědectví o mně . . . kdybyste věřili Mojžíšovi, věřili byste i mně; vždyť o mně psal on.“ (J. V., 39, 46.) Marně „vyložil jim smysl, aby rozuměli Písmům.“ (Lk. XXIV., 45.)

Vše marno. „Kámen, který zavrhli stavitelé, ten se stal kamenem uhelním a kdo padne na ten kámen, rozrazí se, na koho však padne, toho rozdrtí.“ (Mt. XXI, 42. 44.) Došlo na slova: „Bude odňato od vás království a dáno bude lidu, kterýž bude přinášeti plody jeho.“ Mt., XXI, 43.)

II.

Zdá se mi, že kdybych byl při vzkříšení mládence Najmského, kdy pojímal úžas všechny diváky, necítil bych toho dojmu blízkosti Božství, jako když vidíme, s jakou lehkostí, v jakém souladu dovedl Ježíš Kristus sloučiti na sobě vše, co „psáno jest o něm v zákoně Mojžíšově a v prorocích i žalmích.“ (Lk. XXIV., 44.) Svým prostým životem rozluštil to, o čem nesnil ani nejduchaplnější učitel židovský. A ta jeho vpravdě božská schopnost učitelská se jeví zvláště v jednom bodě jeho učení, v otázce i dnes velmi ožehavé, v otázce, v níž moderní kritické soustřeďují veškeré síly, aby prý podvrátili základ Kristovy nauky. Myslím otázku o druhém příchodu Páně.

Viděli jsme slabost židovských učitelů, kteří nemohli pochopiti, čím méně lidu vyložili, že týž Messiáš bude slavným vítězem i tichým trpítelem, nepřemoženým triumfátorem i obětním beránkem. A tato slabost učitelů židovských se jeví nejvíce tehdy, když mluví o příchodu Messiášově. Chápeme, že měli veliké obříze s výkladem Písma svatého, jež jednou líčí první příchod Kristův, po druhé příchod Kristův na konci světa. Tak Zachariáš v hl. IX. líčí příchod Kristův na oslátku, kdežto Joel (III., 1-3, 9-17), Isaiáš (XXIV., 18-23. XXVI., 19. XXVII., 1.), Ezechiel (XXXVIII., 39), Daniel (VII., XII.) líčí druhý příchod k soudu poslednímu a popisují i znamení, jež mu budou předcházeti. Příchodem Messiášovým zabývali se s velikou zálibou apokalyptikové. Nám *ex post* po výkladu samotného Ježíše Krista lze snáze rozlišovati oba příchody Páně. Ale apokalyptikové neumějící toho, upadali do nejnesmyslnějších fantasií. Snaží se napodobiti líčení proroků mluvících o druhém příchodu Krista, ale při tom se dávají ovládati hrubou obrazotvorností, pomstychtivostí. Všechny výroky Písma pojímají otrocky, materialisticky, nechápajíce ducha, držíce se pouhé litery. V jejich spisech není logického vývoje. Z Boha dělají bytost pohádkovou, od lidstva nekonečně vzdálenou, z Messiáše jakési zjevení magické, jež na konci světa přijde a pomstí Israele. Jeho příchod jest líčen, asi jako bývá líčen v pohádkách příchod znamenitého kouzelníka.

Většina moderních kritiků tvrdí, že prý Kristus, jsa synem své doby, rozvínoval pod vlivem apokalyptiků své učení. Byl žákem, ovšem že nejlepším, školy apokalyptické. Chápeme tento názor kritiků, kteří ztratili víru v božství Messiášovo a pohlrdli „Světlem pravým, kteréž osvěcuje každého člověka přicházejícího na tento svět.“ (J. I., 9). Není účelem těchto řádků vyvracení mylný názor moderních kritiků.

Kdo porovná učení apokalyptiků s učením Kristovým, poznává, že je mezi nimi tak veliký rozdíl, jako mezi nebem a zemí, mezi člověkem a Bohem. Marně hledáš v apokalyptických spisech mravouku, jež by snesla srovnání s mravoukou, kterou už dávno před tím hlásali proroci, marně hledáš v jejich knihách jen seménko toho učení,

jež hlásalo vřelené Slovo. Nejen to, v celku možno říci, že jest těžko mysliti si větší rozpor mezi dvěma naukami, než jaký je mezi učením apokalyptiků a učením Ježíše Krista. Tam Bůh je pohádkovým králem, bydlícím v báchorkovém paláci, daleko od lidí, kdežto v Evangeliu jest Bůh otcem všech lidí, jenž dává slunci svému svítiti na dobré i zlé, a bez jehož vůle ani vlas s hlavy nespadne. Tam „morálka“, mající za cíl zkázu nepřátel Israele, v Evangeliu láska, kázící i za nepřátele se modlíti. Tam hlášána pomsta, tu odpuštění. Tam radost z mučení nepřátel tu touha, aby všichni jedno byli, aby byl jeden ovčinec a jeden pastýř.

Není tedy možno mluviti o závislosti Kristově na spisovatelích apokalyptických. Tak jako Ježíš Kristus se dovedl neohroženě a bezohledně postaviti proti vládnoucímu směru učitelů rabínských, zrovna tak postavil se celou duší, kde toho bylo třeba, proti názorům apokalyptiků. Jak Kristus ostře poíral názory učitelů rabínských, je patrno z častých konfliktů, které měl se svými farizejskými odpůrci. Kdykoliv přichází do Jerusalema, vždycky oni přicházejí se svými námitkami, jež prozrazují jejich mylné, ba osudné názory o Messiáši. A Ježíš odpovídá, opravuje názory, poučuje, varuje, kárá, podle toho, jak bylo třeba. V něm měli učitelé lidu autentického vykladatele slov Písma o Messiáši. Žel, že na konci života božský Učitel musil s bolestí doznati: Kdybych byl nepřšel a jim nemluvil, hříchu by neměli; nyní však nemají výmluvy ze hříchu svého (J. XV., 22).

Nebyla to však vždycky zloba, se kterou se setkával Pán Ježíš, když opravoval nesprávné názory svých současníků o Messiáši. Vždyť i apoštolové byli proniknutí představami o Vykupiteli tak pozemskými, že dlouho trvalo, než Kristus z jejich duše vymýtl poslední zbytky jejich nesprávných představ. Mnoho z učení apokalyptiků proniklo mezi lid. Mnoho z toho zmátlo i duši lidí dobrých. A Ježíš má ten prostý lid vyvésti z jejich bludu, má opravit a zušlechtiť jejich messiánské naděje. To byl veliký úkol, který na Krista čekal. Jest dojemný pohled na Ježíše, jenž láskyplně, s mateřskou trpělivostí poučuje hlouček svých apoštolů, očisťuje jejich duši od všeho, co v ní zkreslovalo obraz božského Messiáše. Bylo třeba veliké jemnosti v poučování, aby jejich naděje messiánská se neotřásla, nýbrž naopak upevnila a zušlechtila. A ten jemný takt a nedostížná metoda, jichž Kristus používal v poučování, se jeví nejzřejměji, když Spasitel mluví o svém druhém příchodu.

Ježíš Kristus zjevil apoštolům na konci své učitelské činnosti (Mt. XXIV.) hrozný trest, jímž bude potrestán národ za to, že zavrhl svého Spasitele. Mluví totiž o zkáze Jerusalema. Ukazuje jim na stavby chrámové a dodává: „Amen, pravím vám, nezůstane tu kámen na kameni, který by nebyl rozbořen (Mt. XXIV., 2). Slova ta slyší apoštolové. A v jejich duších pod vlivem učení apokalyptického vzniká domněnka, to že bude ten druhý příchod Kristův, současně se zkázou chrámu i Jerusalema. Chtějí věděti od svého Učitele dobu, kdy se to stane. „Pověz nám, kdy budou tyto věci, a které bude znamení tvého příchodu a konce světa?“ (Mt. XXIV., 3). Byla to těžká úloha odpověděti apoštolům na tuto otázku. Na jedné straně oni nesprávně spojují druhý příchod Kristův se zkázou Jerusalema, na druhé straně však nikdy nesmějí věděti doby Kristova příchodu. Oni i všechno lidstvo — přítomné i budoucí — musí býti necháni v nejistotě, neboť jen tehdy budou vždy bděti, aby jich nezasáhl Pán nepřipravených. Měl snad Kristus vykládati apoštolům o tom, že oni nejsou poslední generací, že ještě doba nedozírně dlouhá čeká na lidstvo, ve které bude Kristovu učení podniknouťi ještě velké boje, o nichž se galilejským rybářům ani nezdá? Jaký by to bývalo mělo význam pro apoštoly, kteří nerozuměli věcím daleko snažším. Nebyli by jeho slov prostě chápali. Měl snad Kristus apoštoly poučiti, že ještě nesčetné věky uplynou, nežli

přijde ve své slávě a velebnosti? Nikoliv. Tak jako my máme žít v stálém očekávání Krista, tak měli žít v ustavičné naději na příchod Kristův i apoštolové a první křesťané. Platí-li o nás: Bďte tedy, neboť nevíte, kdy Pán domu přijde, zdali večer, čili o půlnoci, neb o kuropění, neb ráno, aby přijda nenadále nenalezl vás spících (Mc. XIII., 35-36), platilo to i pro církev prvotní. Sílíme-li se my ve svém utrpení vzpomínkou na Krista, potřebovali té posily apoštolové a první křesťané, možno-li, ještě daleko více. Čekali je veliké boje proti celému světu. A tu bylo pro ně velikým dobrodiním, že nevědouce, kdy Kristus přijde, byli nuceni připravovati se na hodinu jeho příchodu stále a tak ustavičně na Krista mysliti a myšlenkou tou se síliti. Proto Kristus folika podobensstvími, ať o hospodáři, který musí bděti, poněvadž neví, v kterou hodinu přijde zloděj (Mt. XXIV., 43), ať o služebníkovi, jenž neví, kdy pán jeho přijde (Mt., XXIV., 45 nn), ať o pannách čekajících na příchod ženichův a jinými, stále připomíná apoštolům a všem křesťanům: I vy buďte připraveni, neboť Syn člověka přijde v hodinu, kterou nevíte.“ (Mt. XXIV., 44.)

A tak Kristus s mateřskou něhou jedná se svými apoštoly, když před jejich zraky otevírá budoucnost a líčí všechno, co čeká na nešťastný národ israelský a jeho chrám i celý Jerusalema. A když skončil, když vylíčil všechny hrůzy, jež budou doprovázeti sboření Jerusalema, dodává: „A Jerusalema bude šlapán od pohanů, dokavad se ne naplní čas pohanův“ (L. XXI., 24.) Ale na jedno Kristus apoštoly musil upozorniti. V dobách válečných hrůz snadno se dá lid svést „proroky“ všeho druhu, jest náchylen k uvěření všem bludům. Na to pamatoval Ježíš Kristus. Věděl, jak snadno apoštolové a první křesťané by se mohli dáti svést svůdci, kteří jsouce podporováni ideami apokalyptickými, by mohli prohlašovati dobu zkázy Jerusalema za dobu druhého příchodu Kristova. Proto je včas varuje: „Budete slyšeti boje a pověsti o bojích. Hleďte, ať se nepolekáte; neboť musí to nastati, ale ještě není konec.“ (Mt. XXIV., 6.) A teprve když těmito slovy varoval Kristus apoštoly, aby neztožňovali dobu zkázy Jerusalema s dobou jeho slavného příchodu, teprve potom začíná líčiti hrůzy židovské války, která skončí zkázou města i chrámu. Když ukončil, znovu opakuje svůj varovný hlas: „Řekne-li vám kdo: „Aj, tuť jest Kristus, nebo tamto,“ nevěřte, neboť povstanou falešní Kristové a falešní proroci a budou činiti divy veliké a zázraky, takže by se uvedli v blud, kdyby možno bylo, i vyvolení. Aj, předpověděl jsem vám to. Řeknou-li vám tedy: „Aj, na poušti jest,“ ne vycházejte; „aj, v skryších jest,“ nevěřte.“ (Mt. XXIV., 23—26.) Když ukázal Kristus na falešné Kristy, chce ještě apoštolům vylíčiti, jaký rozdíl bude mezi objevením těchto pseudokristů a slavným příchodem Krista, jednorozeného Syna Božího: „Neboť jako blesk vychází od východu a ukazuje se až na západ, tak bude i příchod Syna člověka.“ (Mt. XXIV., 27.) V tom okamžiku, v němž se Kristus zmínil o svém vlastním příchodu, jeho duch zalétá v tu dobu a on v několika větách, plných obsahu, otevírá před zraky apoštolů celý děj posledního soudu i toho, co mu bude bezprostředně předcházeti. Apoštolové s úžasem naslouchají. Když Kristus skončil, jsou tak užaslí, že se zdá, jakoby neměli dosti sil, aby tomu všemu věřili. Jako Zachariáš žádal od archanděla Gabriela znamení, aby měl dosti síly věřit zázraku, jenž se má státi narozením Jana Křtitele, tak i apoštolové jakoby se tázali: Pane, dle čeho poznáme, že se to stane? Ale božský Učitel na tu otázku nečekal. Dává jim sám znamení: Zárukou, že se doslova vyplní vše, co jsem vám řekl o svém příchodu slavném na konci světa, jest vyplnění toho, co jsem řekl o zkáze chrámu a Jerusalema. Až uzříte doslovné vyplnění všech válečných hrůz jerusalemských, vzpomeňte si, že dojde i na moje slova o posledním soudu. A toho hrozného znamení se vy ještě dočkáte. Neboť „pravím vám, nepomine pokolení toto, až všechny tyto věci se stanou. Nebe a země

pominou, ale slova má nepominou.“ (Mť. XXIV., 34—35.) Ale zdá se, že Pán čte v očích apoštolů ještě druhou otázku. Pane, a což doba tvého slavného příchodu? Zdaliž se i té dočkáme? A na tuto otázku odpovídá Kristus jinak. „O tom dni však a hodině neví nikdo, ani andělé nebesí, leč Otec sám.“ (Mť. XXIV., 36.) V otázce o době samotného příchodu svého nechal Kristus apoštoly v nevědomosti. Učinil tak ve své nevyzpytatelné moudrosti. Důvody k tomu byly vážné.

A tak i v této otázce Ježíš Kristus učí, „jako moc maje a ne jako zákonníci a farizeové.“ (Mť. VII., 29.)

Co mám k těmto několika řádkům dodat? Vzpomínám jen na výjev po eucharistickém zaslíbení Pána Ježíše. „Tu mnozí z učedníků uslyševše to, řekli: Tvrdá je ta řeč. Kdo ji může poslouchati? Ale Ježíš, věda sám u sebe, že učedníci na to reptají, řekl jim: To-li vás pohoršuje. Proto jsem vám řekl, že nikdo nemůže přijíti ke mně, není-li mu dáno od Otce mého. Od té doby mnozí z učedníků jeho odešli a nechodili s ním více. Řekl tedy ke dvanácti: Chcete-liž i vy odejít? Šimon Petr odpověděl mu: Pane, ke komu půjdeme? Ty máš slova života věčného, a my jsme uvěřili a poznali, že ty jsi Kristus, Syn Boží.“ (J. VI., 61—62, 66—70.)

A. Čulík.

K CÍRKEVNÍM POMĚRŮM NA PODKARP. RUSI.

Krásný, významný symbol mělo v sobě zakončení letošního velehradského unionistického sjezdu. Tímto symbolem bylo posvěcení nového biskupa mukačevského Petra Gebeja za řeckokatolického biskupa. Má-li naše republika míti ve snahách unionistických onen význam, který jí patří a Apoštolský Stolec dává, nutno nejprve provést konsolidaci náboženských poměrů na Podkarpatské Rusi. Tato země, která vlastní svou vůlí i mírem Saint-Germainským připojila se k našemu státu, v němž má garantovanou ústavně jistou autonomii, trpěla již před válkou schismatickou propagandou. Tehdy tato propaganda neměla valného úspěchu, ježto byla podezřelá z panslavství, jež Maďari viděli i tam, kde ho ani nebylo. Po převratu za správy Čechů, v Podk. Rusi exponovaných, nabyla propaganda nefušených rozměrů. Poměry politické a sociální napomáhaly měrou nesmírnou. Duchovenstvo uniátské, které z části, dík soustavné maďarisaci kněžstva i učitelstva, odcizovalo se rusínskému lidu a blížilo se k „pánům“ Maďarům, bylo touto změnou překvapeno, zakřiknuto. Marně volali někteří národně věrní kněží po organizaci. A tu docházelo k výjevům, o nichž jsme čítali v časopisech a jež se tolik podobaly oněm smutným scénám, které u nás vyvolala církev, jež chtěla býti národní církví, sekta československá. Zabírány kostely, týráni kněží, zabírán farní majetek. Úřady buď nemohly, nebo ještě spíše nechtěly zakročití proti ruským emigrantům a mnohdy negramotným bafuškům, kteří tu horlivě agitovali. Velikou vinu nesl tu však tehdejší biskup mukačevský (sídlem v Užhorodě) Antonín Papp. Byl to aristokrat, Maďar. Pravda, neopustil svého stáda, jako to učinil uniátský biskup prešovský Novák, zůstal, ale bylo by bývalo lépe, kdyby byl hned odešel. Chovaje naději, že se poměry změní a Podk. Rus zase se vrátí k Maďarsku, nechvátal nikterak složití slib věrnosti republice a upřímně věnovati své síly církvi řeckokatolické v republice. A když konečně již se k tomu odhodlal, nechtěla zase republika jeho slib přijati. Mlu-

vilo se sice mnoho o přátelství mezi představiteli agrární strany na Podkarp. Rusi a Pappem, takže se z toho dovozovalo, že dojde k oficiálnímu smíru mezi biskupem a vládou, zvláště když i ministři navštívili jej, nebo přijímali jeho návštěvy, ale zůstalo jen při dohadách. Snad ani dobře biskup Papp nemohl slib věrnosti složit. Biskupství mukačevské má totiž většinu svých pozemků na území dnešního Maďarska, zejména opatství topolčanské. Kdyby byl hned s počátku slib složil, byla by bezpochyby maďarská vláda pozemky biskupské zkonfiskovala. Chyba byla, že nedal duchovenstvu biskup Papp ani direktivu, ani dobrý příklad, visitace zanechal, čímž jen bezradnost ke škodě církve a ku prospěchu schismatiků rosla. Když rozvášní znalci těchto poměrů volali po novém biskupu žádající, aby vítr, který s biskupských stolců směl všechny ty, kteří byli na překážku rozkvětu církve, aby tento vítr zalehl i do nejzaššího kouta republiky, zdálo se toto volání s počátku marným. Když se vrátil biskup Papp z jara z Říma ze své apoštolské cesty „ad visitanda limina“, vědělo se, zatím neurčitě, že nastane změna. Kombinováno všelijak. Za nástupce Pappova označován apoštolský administrátor prešovský dr. Njarady, opat basiliánský z Mukačeva Bulyk, kněz populární, a jiní. Proto bylo skoro překvapením, když náhle, v červenci fuším, se proneslo, že Papp odstoupí a nástupcem jeho stane se dosavadní profesor semináře užhorodského Petr Gebej, jeden z věrných a upřímných Rusínů-národovců, který už před válkou i za války získal si velkých zásluh o zachování rusínštiny na Podkarp. Rusi. Bylo jeho jmenování přivítáno s radostí. Byla to persona grata i u lidu i vlády. Poříze ovšem byly s dotováním biskupství. Řím biskupa Pappa jen tak bez prostředků k dalšímu životu odstraniti nemohl a zase musil dbáti toho, aby i nový biskup byl existenčně zabezpečen. Vždyť eparchie (biskupství) mukačevská má velice málo pozemků v republice, nějakou malou vinici u Užhorodu. To je vše. Ostatní je, jak již řečeno, v Maďarsku. Věc byla rozřešena tak: Biskup mukačevský býval zároveň „abášem“ topolčanským a jako takový užíval důchodů a pozemků opatství topolčanského. Nyní zůstala býv. biskupu mukačevskému Antonínu Pappovi hodnost „abáše“ topolčanského s povinností, část příjmů odváděti biskupu Petru Gebejovi. (Asi dvě třetiny.) Jenže vláda maďarská nechce z politických důvodů pustiti biskupa Pappa do své země, takže ještě dnes Papp bydlí v biskupském paláci v Užhorodě. Umožnění odjezdu Pappova bude asi provedeno cestou diplomatickou.

Po svěcení, jehož se novému biskupu dostalo za tak zvláštní příležitosti, za přítomnosti tolika biskupů a v tolika rítech (staroslovanský, latinský, rumunský a řecký), vrátil se nový biskup do Užhorodu. Formálně převzal staroslavnou eparchii mukačevskou slavnou intronisací dne 31. srpna 1924. Ve své řeči v katedrále, již odpovídal na přivítání preláta Simeona Sabova, naznačil směrnice své práce. Chce pracovati pro slávu Boží, pro spasení svých věřících a pro blaho vlasti. Dle příkazu své víry chce býti dobrým „patriotem svého národa“, věrným synem své vlasti, své republiky. Tato jeho řeč i jeho minulost jest zárukou lepší budoucnosti rusínského národa, neboť v čele církve stojí Rusín, který bude jistě horlivým šířitelem a podporovatelem národně-náboženského směru. Ocitne se sice dříve nebo později v konfliktu se směrem na Podkarp. Rus importovaným z Čech stranou agrární, jejímž reprezentantem jest neschopný Ant. Beskid z Prešova, jehož postavení ke prospěchu Rusínů, bohudíky, jest v poslední době valně ofřeseno. Že tento rozdmychovatel náboženských a národnostních sporů na Podk. Rusi dobře cítil, koho dostává Podk. Rus v biskupu Gebejovi, vidno z toho, že se neúčastnil tak eminentně rusínské události, jako byla intronisace Rusína — biskupa.

Že svou povinnost a zodpovědnost chápe nový biskup vážně, vidno z toho, že snaží se svěříti důležité úřady lidem jak nábožensky, tak národně spolehlivým. Jed-

ním z prvních činů jeho vlády bylo, že zprostil úřadu dosavadního zatímního ředitele ženského učitelského ústavu v Užhorodě, dra Julia Hadžegu, profesora bohosloví. Tento totiž je exponentem „směru velikoruského“ a tím jen mátl sobě svěřené bohoslovce, kdyžť jest o stoupencích „velikoruského směru“ (zavádějí velikorusčinu, již lid nerozumí) známo, že jsou též horlivými fedrovateli schismatu. Bylo by záhodno i jinak neblahý vliv odstraniti. Je prostě nemyslitelný zjev, že kněz řeckokatolický je nadšen těmi, kteří jsou zuřivými nepřáteli Církve. Doufejme, že budou se zodpovědných míst odstraněni také lidé rázu Fencikova, kteří Církvi ani ke cti ani k prospěchu nejsou. Správou ústavu, který proměněn byl v reformní ženské gymnasium, pověřen byl znamenitý Rusín vlastenec a pedagog Augustin Vološin, jedna z nejsympatičtějších hlav rusínských.

Ještě v měsíci září podnikl nový biskup visitaci na místech, kde se schisma rozšiřuje: do Mukačeva, do Husťu a Marmaroše vůbec, kde schisma má staré tradice. Do Mukačeva přijel o veliké pouť tamního kláštera basilánského. Po slavném přivítání věřícími a mnichy zpovídal s ostatními kněžími až do 11 hod. večer. Toho dne počet kajících páčil se na 5.000. Druhého dne od 3 hod. ráno sloužena sl. liturgie, aby mohli všichni k sv. přijímání. Biskupské liturgie účastnilo se pod širým nebem na 15.000 účastníků. Ohromné bylo procesí, jímž pouť byla skončena. Neslo se po východním způsobu 12 přenosných obrazů (ikon) a 164 křížů. Nadšení tisíců, že mají svého „preosvjaštenoho“ mezi sebou, dovedeme si představit. Neméně nadšeně přivítán byl v Marmaroši, jejíž nejkrásnější část urvali Rumuni. Tam všude vítali jej věřící slavnostně s banderemi, ohromnými květinovými kyticemi a nelíčeným nadšením jako svého „ruského biskupa“. Vítali jej netoliko věřící a duchovenstvo, nýbrž všechna inteligence bez rozdílu vyznání i s představiteli místních administračních úřadů. A všude, kde mluvil nový biskup, všude zdůrazňoval: Věrnost k sv. Matce církvi a našemu státu, Československé republice. A šel všude jeden hlas, že už mnoho chodilo po Marmaroši z úředních osob, ale do té doby nebyla ještě taková radost a nadšení, jako při první cestě „ruského biskupa“

Doufejme, že v novém biskupovi najde utiskovaná církev mužného obránce. Měl k tomu první příležitost, když intervenoval v užhorodské gubernii proti zabrání staré církve řeckokatolické schismatiky v Jasiňu.

Hlavním úkolem jeho bude: konsolidovati nábožensky Podk. Rus. Tam bude nástup do Rusi, tam odtud vyjdou misionáři, kteří budou skutečnými bratry těch, k nimž půjdou. Zatím co na západě vše se připraví a promyslí, tam odtud vyjde čin. Jest jen žádoucno, aby naše sympatie, pozornost a péče i modlitba byla obrácena k tomu velikému dílu na roli Boží. Což bychom novému biskupu mukačevskému přáli více, než co krásně dí stích: „Da blagoslovit ťa Gospod ot Siona, Vladyko, i uzriši blag aja Jerusalima v vsja dny živoťa Tvojego. Na mnogaja lita, Vladyko.“

Zcela jiné poměry jsou v oné části diecése mukačevské, která leží mimo Podk. Rus, na Slovensku, jsou určena těmito body: Košice — Čop — Michalovce. Tato slovenská část má asi 70 farností. Z těch je 10 čistě ruských a 60 slovensko-ruských farností. A v těchto farnostech živel slovenský pohlcuje ponenáhu živel ruský. Jen jedno zbylo z někdejší ruskosti: řecko-katolický rufus. Mnozí se polatinštili. Naděje, že tato oblast bude kdys vrácena k Podk. Rusi, je marna. Vždyť i Saint-Germainská smlouva mluví tak všeobecně o „jižních svazích Karpat.“ Rusíni z Podk. Rusi obviňují Rusíny na Slovensku, že dopusťli a dopouští poslováččení Rusínů. Jediná možnost tu je zachrániti, co ještě zachrániti možno: zachovati lásku v Rusínech k řecko-katolickému

stífu a vědomí, že náleží k veliké ruské a slovanské matce. A děje se tak? Nikoliv. Tisíciletím posvěcená kyrilika zachránila se jen v cerkvách nebo místy v církevních sbornících. Ruské noviny čtou jen ti, komu je zadarmo posílají. Ačkoliv biskupské řady v Užhorodě nařídily, aby se kyrilice učilo v církevních školách, rozkazu se téměř nedbá. Učitelé často k vůli inspektorovi státnímu zatajují svoji rusínskost, i v soukromém životě užívají jazykovou míchaninu, která není ani česká, ani slovenská, bojí se, že rusínština dopomohla by jim ke kvalifikaci: nespolehlivý. A poněvadž mládež nezná kyriliku, těžko se učí katechismu, který tištěn kyrilicí. Proto někteří duchovní učí náboženství bez knihy, jiní si zrobili sami jakýsi výtah „po našem“, jiní učí ze slovenských římsko-katolických učebnic. I modlitebních knih používá lid slovenských. Náboženská bratrstva obdobná římsko-katolickým tam kvetou.

Lid je tu víře věrný, schismatiků není. Je však nedostatek církevních ruských učitelů. Buď přešli do státních služeb, nebo odešli na Podk. Rus. Přijdou učitelé Slováci a školou se poslovenčí mládež, lid vůbec. Nedostatků učitelů snad by mohla odpomoci učitelská preparanda v Užhorodě tím, že by zařadila mezi povinné předměty též slovenčinu a tím bylo by dostatek kvalifikovaných církevních učitelů pro ruské církevní školy na Slovensku. V církevní organizaci snad by mnoho prospělo, vytvoření z ruských arnosť mukačevské diecése na Slovensku zvláštní vikariát, který by spravoval vikář, podrobený užhorodskému biskupovi, vikář, který by byl dobře obeznámen s tamními poměry. A záchrana 70 tisíc Rusínů a 16.000 žáků rusínských před poslovenčením stojí za to, aby se věnovala píle co největší!

P. Suchomel C. Ss. R.

FILOSOFIE TŘINÁCTÉHO STOLETÍ

Napsal jsem již o tomto vděčném tématu dvě studie do 6. ročníku „Života“ — důrazně jsem v nich dokonalost a životnost tomistické filosofie, k níž největší duchové přítomnosti pohlížejí jako k pevnému středisku v revoluci světového myšlení. Mezinárodní jezd filosofů v Neapoli (5. května 1924) uznal též výsostné postavení soustavy Akvinátovy. (Riv. neo-scol. [1924] čís. 1. 2-3.) — Než přes tuto dějinnou skutečnost nalezl i český člověk moderního ražení, jenž nešetřně zaútočil na filosofii tomistickou. Jest to odpadlý benediktin, dr. František Schacherl. Ve své, jinak bezcenné brožuře „Patnácté století v klášterě“ (Brno — 1924), podrobil „kritice“ filosofii sv. Tomáše Akvinského (str. 66—82). Vážné a spleťité otázky odbývá tu laciným způsobem — posměchem. Vynikající protestantský filosof, Rud. Eucken, věnoval filosofii Akvinátově aspoň 44 stránek. (Thomas v. Aquin und Kant, Berlin 1901.) Fried. Paulsen řeší poměr tomismu k filosofickým směrům Kantovým na 192 stranách (Philosophia militans, Berlin 1901). Dr. Schacherlovi stačilo 16 stran, aby „vědecky“ popravil Andělského Učitele. — Přitomnou črtou nechci vyvracet námitek samému dr. Schacherlovi, ani přesvědčovat ho profějšku. Chápu, že člověk jeho rázu a postavení, které v české pokrokové společnosti hrdinným přerodem ducha získal, musí psát tak, jak píše. Jest proto samozřejmé, že svému spisku vtiskl znamení mizerného agitačního archu pro vystupování z katolické církve. Disputace s takovými lidmi jest zbytečným mrháním času duševní energie. Slavný tomista Garrigou-Lagrange opakoval zhusťa ve svých přednáškách s důrazem duchaplnou zásadu, svědčící takovým protivníkům: „Relin-

quendi sunt ut animalia rudia.“ — Obracím se spíše k těm, kteří, oslnění lehkým humorem Schacherlovým, snad se zakolísali a nevědí, jaké stanovisko k jeho závěrům zaujmou. Osvětlím postupně nejčernější stíny, jež dr. Schacherl řemeslně vrhl na filosofii sv. Tomáše Akvinského.

První kámen, kterým hodil dr. Schacherl po skvělé soustavě Akvinátově, nese na sobě vryté heslo zaostalosti a zpátečnictví. Píše na str. 68. „Filosofie tato (t. j. třináctého století) zakládá se na spisech Tomáše Akvinského ze třináctého století. Jak vidíš, je to filosofie rozhodně velmi moderní a teď chápeš, proč církev a její duchovenstvo, vzdělané touto filosofií, tak rozumí modernímu člověku, jeho myšlení a jeho snahám.“ — Slovo „třináctého“ je proloženo spationovaným tiskem, aby ubohost soustavy Akvinátovy jasněji vynikla. Přiznávám se, že jsem tyto věty četl s úsměvem na rtech. Jaká to ironie osudu! Dr. Schacherl, člověk moderního mozku, nestyděl se vyhrabat ze zaprášené zbrojnice Bakonovy († 1626) zrezavělou houfnici a vypálil z ní na Andělského Učitele. Pan doktor by mohl vědět, že dnes jsme již o 300 let dále a že dnešní doba dívá se na obnovenou soustavu sv. Tomáše Akv. čistším zrakem. Pojednal jsem o tom v obou studiích v „Životě“ (roč. 6. čís. 2, 5) a nemíním zde opakovat výroky slavných akademií a vynikajících mužů myšlenky, jako Hartmanna a Paulsena. Řekne-li prvotřídní myslitel Ed. v. Hartmann, že tomismus jest „soustava myšlenek, podivuhodně zcelená,“ nezáleží na tom, co mluví odpadlý mnich Schacherl. Ocenil-li zlatník hodnotu zlata, netřeba se dožebravat uznání vetešníkova. — Ostatně, co je to moderní filosofie, jež dr. Schacherla tak okouzila? Dle Paulsena „anarchie rozumu“; dle Külpeho „chaotická směs myšlenek“; dle Adickesa „spleť protikladů“. Líbí-li se někomu taková filosofie, jež štvě ducha lidského od systému k systému, ať se jí drží. My chceme filosofii charakterů, jež hodnotí člověka v plné jeho důstojnosti, která nasycuje rozum, naplňuje touhy srdce a zušlechťuje estetický i mravní cit. — A touto filosofií jest jediné obrozená filosofie veleducha z Akvina.

Druhým vrhem zamířil „zhotovitel elastických tkaniček atomových“ (str. 75) na východisko filosofie tomistické. „Filosofie scholastická, píše na str. 73., vychází z primitivních představ o světě, jaké má každý člověk, jenž o vědách přírodních neslyšel ani slova, jenže to říká učeně.“ — Dr. Schacherl zapomněl již na str. 73. co napsal na str. 69: „Tomáš navazuje na názory Aristotelovy.“ Filosofie sv. Tomáše Akvinského není než hluboce přepracovaná a září nadpřirozena zdokonalená soustava Aristotelova. Světový názor Aristotelův není však nikterak primitivní. Veliký Stagirita zůstal až po naše doby směrodatným vůdcem světové myšlenky, jak krásně napsal M. Boutroux: „Aristote est aujourd'hui encore un des maîtres de la pensée humaine; son système peut être mis sans désavantage en face des deux doctrines, qui tiennent aujourd'hui la plus grande place dans le monde philosophique: l'idéalisme kantien et l'évolutionisme. Il semble même, que l'aristotélisme réponde particulièrement aux préoccupations de notre époque“ (Garrigou-Lagrange „Le sens commun“ [1922] 94-95).

Než dr. Schacherl chce přece své tvrzení dokázat poukazem na scholastickou nauku o složení těles — hylemorfismus. Věda prý dokázala proti primitivnímu dualismu sv. Tomáše, že tělesa jsou nespojitá a žádných podstatných rozdílů nevykazují. Celý rozdíl na př. mezi zlatem a olovem spočívá v různém seskupení týchž elektronů, jež krouží kol pozitivního jádra — u zlata 79 elektronů, u olova 82. Toť celý rozdíl (str. 73). — Neupírám, že sv. Tomáš Akvinský neznal elektronů. Neznal jich ani Spinoza, jehož filosofii Schacherl hymnicky velebí. Tím však není ještě řečeno, že moderní věda vyvrátila hylemorfismus, t. j. metafysický výklad o složení podstat hmotných a především organických, jichž se scholastický dualismus přednostně dotýká. Můžeme říci

dr. Schacherlovi, že zjištěných vědeckých faktů proti tomismu není; věda dosud ničeho nedokázala. Vynikající a odborní znalci mluvili již o elektronech vzhledem k tomismu, když „fkaničkář“ Schacherl se ještě zbožně modlival v zátíší klášterním. (Srov. staf proslulého fysika Ludvíka Dressela S. J. „Die Existenz und Bedeutung der Ionen und Elektronen“ v čas. Stimmen aus Maria-Laach [1906] 158-178.) Znamé jsou též důkladné práce o tomto problému de Vorgesovy, Fargesovy, De Munnynckovy, Nysovy, Duhemovy, de Lapparentovy. Proto je dnes věci přímo naivní mluvit o sporu mezi hylemorfismem a vědou radioaktivní. Předně proto, že nauka o elektronech není s určitostí prokázána, nýbrž jen problematická. Znamý učenec Henri Poincaré, jemuž by dr. Schacherl nesměl rozvázati ani řeménků u obuvi, píše o ní s velikou zdrženlivostí takto: „Es wäre anmassend, wenn man behaupten wollte, dass der Glaube an die Elektronen nicht noch einmal verdunkelt werde“ (Poincaré-Lindemann: „Wissenschaft und Hypothese“ [1904] 166). A kdyby snad hypotéza o elektronech se vskufku někdy změnila v thesi, zůstane vždy nerozřešena otázka: Z čeho se skládá elektron, neboť elektrony jakožto nositelé záporné elektřiny jsou hmotné. „Die Elektronen haben Masse.“ (Poincaré o. c. str. 165) a co má massu, jest složené. Otázku o složení podstaty elektronů rozřeší pevně a uspokojivě jen metafysický dualismus sv. Tomáše, k němuž spěje též moderní fysika dle slov Duhemových: „La physique actuelle tend à reprendre une forme péripatéticienne.“ (Hugon O. P. „Philosophia naturalis“ [1922³] 173.) Zvláště zjev krystalisace podivuhodně dokazuje scholastický dualismus, takže slavený člen bruxelleské akademie věd, de Lapparent, s nadšením zvolal: „Ainsi, la cristallographie donnerait raison à l'opinion philosophique exprimée dès le treizième siècle par le puissant génie de S. Thomas d'Aquin“ (Hugon o. c. 117.).

Přímo hloupě píše dr. Schacherl dále, že prý „čertovo kopýtko fkví v něčem jiném; scholastikové potřebují podstatného rozdílu těles k záchraně dogmatu o nejsvětější Svátosti“ (str. 74.). — Dr. Schacherl, odpadlý a ženatý kněz, by mohl věděti, že k záchraně dogmatu o nejsv. Svátosti plně stačí božská autorita Ježíše Krista. Kategorická slova Bohočlověka: „Totoť jest tělo mé.“ (Mť. 26. 26.) — „Totoť jest krev má Nového zákona“ (Mť. 26. 28.) vylučují každou pochybnost. Všecky spekulace scholastiků jsou jen vysvětlovacími pokusy eucharistického tajemství, nikdy záchrannými. Problém podstaty (substantia) a způsobů (accidens) je prastarý. (Srov. Arist. Metaphys. Z. 1. 1028 b. 1—2—dle vyd. W. Christa [1906]; jest stěžejní otázkou filosofie vůbec. (Srov. Thomas Aq. In Metaph. 1 VII. lect. 1. n. 1259 dle vyd. P. Cathaly O. P. [1915]); Mercier „Metaphysique générale“ [1919⁶ n. 138.]; Ed. v. Hartmann „Kategorienlehre“ [1896] 542.). Tvrditi tedy, že problém podstaty a způsobů vynalezli scholastikové k záchraně eucharistického dogmatu, jest horrentní nesmysl, jenž se mohl zlíhnouti jen v mozku Schacherlově, božstvím Spinozovým nabobnalém.

Třetí výfka snižuje scholastickou formu sv. Tomáše Akvinského, z níž prý jest zvláště patrně viděti pokulhávání rozumu (str. 74.). — Myslím naopak, že z této ofřelé výfky jest zvláště patrna úžasná nevědomost nebo vědecká nepoctivost Schacherlova. Mohl si přeci alespoň předmluvu sv. Tomáše k theologické Summě a byl by poznal, proč Andělský Učitel používá strohé formy disputační, jež jest skvělým důkazem jeho pedagogické zdatnosti. Sv. Tomáš píše pro začátečníky: „Propositum nostrae intentionis est in hoc opere, ea quae ad Christianam religionem pertinent, eo modo tractare, secundum quod congruit ad eruditionem incipientium“ (Prologus ad Sum. Theol.). Proto úzkostlivě se vysťihá zbytečného vědeckého zatěžování otázek a jasnou a stručnou formou („breviter et dilucide“) předkládá nováčkům vědy („doctrinae novitiis“) nejtěžší problémy: upozorňuje na jejich obtíže („Ad primum sic proceditur“) — obrací

se k autoritě vynikajících myslitelů ve prospěch problému („Sed contra est“) — řeší důkazně problém („Respondeo dicendum“) — vysvětluje obtíže shora uvedené („Ad primum ergo dicendum“). Metodologie školská nevymyslila dosud názornější a účinnější metody k širokému a hlubokému proniknutí otázek u posluchačů. Sám Fried Paulsen vychválil upřímně a poctivě plodonosnou disputační formu scholastickou. (Dr. Leop. Fonck S. J. „Wissenschaftliches Arbeiten [1908] 55—56). Ostatně každý ví, že sv. Tomáš napsal veliké spisy ve volné formě vědecké, j. „Summa contra Gentes“; „Catena aurea“ a jiné.) Než Schacherl chce tomismus mermomocí pošpinit a proto schválně hledá jen skvrn na slunci.

Se šfavnatou ironií vsunuje mezi své věty rád výraz ancilla theologiae — služka bohovědy. Nečiní nic nového; opíjí se jen po Cousinovi, Freudenthalovi a Windelbandovi. Výraz „philosophia - ancilla theologiae“ vytryskl z živé víry starších myslitelů a vyjadřuje jen primát bohovědy nad filosofií. Zdravé a čisté myslí se tento poměr filosofie — vědy rozumu lidského — k theologii — vědě rozumu božského — nijak nepřičí. Jako v životě státním, i nejdemokratičtějšího, není naprosté nezávislosti a rovnosti, nýbrž vyskytují se tu dlouhé stupnice přísné subordinace a hodnotních tříd, tak i samozřejmě ve vědách se jeví hodnotní výše.

Stejně zlomyslně zkroutil dr. Schacherl heslo „Credo, ut intelligam — věřím, abych rozuměl“, jakoby se krylo s heslem „Credo, quia absurdum — věřím, poněvadž je to absurdní“ (str. 74). Tento planý výhon bujné obraznosti p. doktora lze snadno oklestit výrokem bruxelleské akademie věd, který učinila po dvacetiletém úporném studiu: „Il ne peut jamais exister de desaccord réel entre la foi et la raison.“ (Srov. moji studii „Obroda tomismu v nové době“ — Život, roč. 6. [1924] čís. 5.) Hodí se tedy heslo Schacherlovo: Věřím, poněvadž je to absurdní, výborně na něho samého. Pan doktor dospěl totiž rozumovou úvahou k závěru, že vlastně bohem jest jeho slavné „já“ (str. 81). Každý sedlák a zametač ulic zdravého vtipu by se mu vysmál.

Čtvrtou výtku navazuje na nevlídnou vzpomínku na „zarytého a strašného tomistu“ (str. 74), prof. G. v Římě. Dle daných okolností soudím, že jest to P. Josef Gredt O. S. B., chlouba benediktínské university Anselmiánské v Římě. P. Gredta znám dobře osobně. Za svých studií filosofických na papežské universitě „Angeliku“ v Římě chodíval jsem v pátek odpoledne, kdy jsme měli volno, na rozkošný Aventin do přednášek P. Gredta. Slavný tento tomista vykládal tehdy své obsáhlé, kriteriologické dílo „Unsere Aussenwelt“ (něm. 1921, lat. 1924). Že by byl zarytým a strašným scholastikem, toho jsem nepozoroval. K čistému tomismu, jak sám vyznal, dospěl po desítiletém boji a přemýšlení. Od té doby jest tomistou nadšeným a důsledným, nikoliv zarytým neb dokonce strašným.

S tímto hrozným scholastikem G. prodisputoval prý Schacherl celé dny, zvláště o sekundárních vlastnostech těles: barvě, teple, zvuku a pod. (str. 74—75) a výtěžek vědeckého hádání prý byl — ne, jak se věc má, ale jak se dá smířit moderní názor o barvách, zvuku, teple s názorem sv. Tomáše Akvinského. — Trvalo by dlouho, kdybych měl oba názory rozvinouti. Koho by zajímalo sledovat vývoj sporu o této otázce, nechť si prostuduje dílo Huberta Gründere S. J. „De qualitatibus sensibilibus et in specie de coloribus et sonis“ [1911] a oba opoziční spisy P. J. Gredta „De cognitione sensuum externorum“ [1913] a „Unsere Aussenwelt“ [1921, 1924]. Gründer (jesuita) hájí směr moderní, Gredt zdůrazňuje názor Akvinátův. Jest to problém velmi spleťitý a nesnadný a sotva bude v dohledné době vyřešen. Týká se skoro výlučně jen pocitů barevných, zvukových a tepelných. O objektivitě vjemů hmatových, bolestivých, tělových,

polohových, chuťových a čichových sotva kdo pochybuje, protože jejich podněty (dráždidla) přímo mechanicky neb chemicky zasahují, ba dotýkají se živých orgánů.

Věda má pro sebe dosud pouhé theorie. — Slavená theorie Heringova, vydávající pocity tepelné za dissimilační a pocity chladové za assimilační, dnes padla a učenci se vracejí k staré domněnce Weberově. (Lindworský „Experimentelle Psychologie“ [1922] 56.) — Résonanční theorie Helmholtzova o zvucích, velmi jasná a názorná, mluví pro tomismus a nová theorie Ewaldova („Schallbilder“), jenž důmyslně sestrojil blánu basilární s ústrojím Cortiho, není ještě propracována a nevysvětluje ani folik, co theorie Helmholtzova. (Dr. E. Babák „Tělověda“ [1908] 652—653.) Joungova theorie o barvách, Helmholtzem probadaná a přepracovaná, není ani pravděpodobná, protože věda neobjevila dosud trojice základní, barevné hmoty nervové. Ani Hering svou assimilační reformou otázky zdaleka nerozřešil. Sám dr. Ed. Babák vyslovuje se opatrně o obou hypothesách. Praví doslovně: „Ostatně jak Helmholtzova tak Heringova theorie jsou spíše jen theorie zření barev, nežli theorie zahrnující také ostatní fakta, i fakta nemající vztahu k barevnému vidění („Tělověda“ [1908] 685). Psychologických nároků nemohou vůbec činiti (ib. 684). Nechci tím nijak snižovati vědy, jež čestně usiluje proniknouti záhady smyslového poznání. Než dokud se vědě nepodaří postaviť na místo hypothesí pevné a jisté these, nemůže a nesmí zdravý tomismus ustoupiti od objektivní sekundárních vlastností těles, protože v její prospěch mluví vážné důvody metafysické; trvalý a věkovitý souhlas lidstva, jemuž nejsou známy nesnáze empirických laboratoří a jež skutečný život bije denně v tvář a hlasy znalců, mezi které se hlásí sám zakladatel empirické psychologie, G. Th. Fechner, dále H. Czolbe, Kirchmann, H. Wolff atd. (Srov. Gredt „Unsere Aussenwelt“, 31—33.) Co o této otázce myslí Schacherl, nás nebaví; ten neví sám, čeho se pevně chytí. Brzy jest „zpít božstvím Spinozovým“, brzy podléhá vlivu Descartesovu, za chvíli se bije za Kanta a konec konců ve skutečnosti jest koštětem, kterým Volná Myšlenka po Československu bije do pevných a nerozborných posic katolicismu.

Že si dr. Schacherl při příležitosti o správnosti lidského poznání špinavě zažertoval o světlém zjevu světového učenice, kard. Desiderata Merciera, ani nás nepřekvapuje. Z hnojné studny víno netryská.

Nemíním se též šířiti o nehmotnosti a nesmrtelnosti duše lidské, kterou dr. Schacherl popřel (str. 76—77). Nedospěl-li p. doktor sám k tak vysokému názoru o duši jako pohan Cicero („Cato maior de senectute“), mohl by věřiti alespoň svému zbožňovanému filosofu Kantovi, jenž nesmrtelnost duše prohlásil za základní postulát mravně ušlechtilého života. Ovšem dr. Schacherlovi voní jen „Kritik der reinen Vernunft“; „Kritik der praktischen Vernunft“ mu už zapáchá klerikalismem. Opravdu důslednost! důstojná českého pokrokového myslitele.

Ani nás nedojímá vřelá prosba Schacherlova za přiznání rozumu zvířatům. Chce-li se dr. Schacherl snížit a postaviti se vedle elberfeldských koní anebo Rolfova psa, má k tomu právo a my mu budeme předčítati slova Písma: „Člověk, když ve cti byl, nesrozuměl: přirovnán jest hovadům nemoudrým a učiněn jest podoben jim.“ (Žalm 48 [49] v. 13 a 21.)

Posléze se vysmívá dr. Schacherl tomistické filosofii, že dokázala jsoucnost osobního Boha. Bere proto pod kritickou lupu důkazy sv. Tomáše Akv. Důkazy? — Vždyť prý jsoucnost Boží jest článkem víry. Jak mohu věřiti, co mám dokázáno? (str. 77.) — Divím se opravdu, zač dostal Schacherl doktorát theologie, když nezná věci tak primitivní. Odpověď nalezne u sv. Tomáše Akv. v theologické Summě (I. q. 2. a 2.) a zvláště podrobnou v díle „Summa c. Gentiles“ (I. 1. c. 4). — Po tomto

ironickém úvodu vyvrací na dvou (!) stránkách důkazy jsoucnosti Boží. Jaká to mizerná ledabylost a povrchnost v otázce, kterou sv. Tomáš Akv. pokládá za vrchol lidského myšlení: „Fere totius philosophiae consideratio ad Dei cognitionem ordinatur“ (Sum. c. Gent. I 1. c. 4). Prosím laskavého čtenáře, aby si přečetl rozsáhlé a na vědeckých výzkumech založené rozvinutí scholastických důkazů o jsoucnosti Boží v díle našeho předního apologety, dr. Vychodila (Apologie křesťanství [1893] I. 78 násl.) a srovnal tuto nádhernou stylisaci myšlenek s dvoustránkovou lepenicí Schacherlovou. Po zralé úvaze přisvědčí jistě jadrným slovům Písma sv.: „Řekl nemoudrý v srdci svém: Nejen Boha.“ (Žalm 13. 1; 52 1.)

S řezavým vtipem odbývá Schacherl důkaz sv. Tomáše — z pohybu věcí. Pohyb prý si představuje sv. Tomáš naivně jako „strkání“, z něhož vyvozuje existenci prvního hybatele nehybného (str. 77—78). — Žert o strkání se Schacherlovi bídne vydařil. Ukázal jen jeho zlomyslnou snahu vše překroutit a zkomolít, aby se jemu rovnocenné publikum zasmálo. Každý průměrný scholastik ví, že sv. Tomáš si představuje pojmem „pohyb“ každý přechod z možnosti ke skutečnosti (ex potentia in actum); rozeznává tudíž pohyb podstatný (substantiální), vzrostový (kvantitativní), zdokonalující (kvalitativní) a místový (lokální). Jest tedy „strkání“ v nauce Andělského Učitele nejnižším druhem pohybu. V důkaze jsoucnosti Boží stává na všech, ale zvláště na pohybu podstatném (generatio-corruptio, t. j. vznikání a zanikání podstat). (Srov. Summa c. Gent. I. 1, c. 13; Hugon „Les 24 thèses thomistes“ [1922] 190.) Dále sestavuje dr. Schacherl své věty tak, aby mu vyšel závěr, že bohem jest všemohoucí hmota a končí apostrofou: „Nemyslíš, Tomáši, že jsi jen přece nespravedlivě soudil, když jsi napsal: David z Dinanta velice hloupě učil, že hmota jest Bůh“ (str. 78). — Můžeme uklidnit p. Schacherla, že nemyslí, protože dobře znal výrok Kristův: „Bůh jest duch“ (Jan 4, 24) a svůj vlastní článek v bohovědné Summě „Utrum Deus sit corpus — je-li Bůh hmota“ (I. q. 3. a 1.)

Stejně humorem odmítá důkaz jsoucnosti Boží, postavený na zákoně příčinnosti. Zákon tento vztahuje prý se jen na dění (fieri), nikoliv na bytí (esse). Důkaz si dr. Schacherl odpustil. Jemu — dvojnásobnému doktorovi — stačilo úplně, že „vědecky“ s Humem a Bergsonem nakrémoval a vyleštil řezavý princip Heraklitův (žil kol r. 535 před Kr.) a hodil jej jako novotu mezi nemyslicí a sobě rovné publikum. My zase tvrdíme, že zásada příčinnosti vztahuje se napřed na bytí a potom na dění, protože bez pevného bytí není ani dění — agere sequitur esse. Hmota a její síla jest sice nezničitelná vzhledem k nám, nikoliv vzhledem k všemohoucnosti Boží. A proč „bůh“(!) sám nepotřebuje příčiny, jest též každému jasné, neboť Bůh, jenž by závisel na vyšší příčině, nebyl by Bohem, t. j. bytostí nejvyšší a svrchovanou (I. q. 4. a 1.).

Z nauky, že Bůh je první příčinou všeho, neplyne — jak myslí dr. Schacherl — že Bůh jest též původcem všeho zla na světě. Zlo dle své metafysické povahy jest nedostatek dobra (carentia perfectionis) a vyrůstá přímo z bytosti, ke zlu skloněné. Nedostatek však nemůže být předmětem tvůrčího konu Boha, nekonečně dokonalého. Bůh připouští pouze, aby zlo vznikalo, a nesmíme ani pro to vinít ho z nepřímé nespravedlnosti. Bůh stvořil a předurčil člověka k věčnému a neutuchajícímu blahu a štěstí; jen závislí ďábla a hříchem člověka, t. j. úplně svobodným činem vzpoury proti svrchovanému majestátu Božímu, přišlo zlo na svět. (Gen. 3., Řím 5. 12—20.) Vlastní příčinou zla na světě jest svobodná vůle člověka. Ostatně od té doby, co Ježíš Kristus sám prošel mořem bolesti a v nezměrných mukách na kříži dokonal dílo vykoupení, stalo se zlo snesitelným, ano sladkým břemenem velikých a silných duší. „Jest vsuktku bolest chlebem duší, je mystická a svatá žeň, jež v tom, co duši láme,

kruší, jí vlévá sílu zároveň. A slabé duchy ve prach kácí, však očišťuje silné jen, háv první čistoty jim vrací, jich vidinami plní sen.“ (Vrchlický, Ě morfa, XI.) Problém zla jest v katolickém názoru světovém zdařile a uspokojivě rozřešen. (Čti díla: Sv. Tomáš Akv., Summa theol. 1. q 48—49; 1-2, q 35—39, De malo — W. v. Keppler, Das Problem des Leidens [1904]; Mehr Freude [1909] — E. L. Fischer, Das Problem des Uebels [1883] — Ang. Zacchi O. P., Il problema del dolore, [1920⁴].)

Při důkaze teleologickém (z účelnosti v přírodě) zmohl se dr. Schacherl na dvě věci: na nezapný žert o účelnosti nosu a na větu, že z účelnosti a řádu ve všehomíru lze dokázat nanejvýše stříjce, nikoliv tvůrce (str. 79). — Moderní pokrokovec Schacherl papouškuje tu sto let starou myšlenku Kantovu, že fysiko-teleologický důkaz ukazuje pouze na stavitele světa („einen Weltbaumeister“), nikoliv na Stvořitele („aber nicht einem Weltschöpfer, — Kritik der reinen Vernunft, vyd. Karla Kehrbacha“ [1878²] 492). Věc byla již tisíckrát z katolické strany vysvětlena. Také scholastik dospěje pozorováním účelnosti v přírodě k stříjci svrchovaně moudrému, ale postupuje v úvaze dále: Kde vzal stříjce světa hmotné i duševní předpoklady k svému velkolepému dílu, jež přímého ducha velebností bezděčně ohromuje. Ani Kant ani Schacherl nedomyslí.

Jedna věc mne však nemálo překvapila. Chápu, že se nechtělo dr. Schacherlovi zahloubat do důkazů: z nahodilosti věcí, henologického, ideologického, morálního a historického. Patrně mu došla zásoba vtípů. Že však on — doktor přírodních věd — ani slovem nezavadil o biologický důkaz jsoucnosti Boží, to jest velmi podivné. Snad uhodnu příčinu, když řeknu, že na tomto poli přece jen nechtěl pošramotit své vědecké pověsti.

Každému přírodovědci jest znám problém: Odkud se vzal na zemi první život — první živá buňka? Věda, vykážavši kosmozoickou theorii Mailletovu a Arrheniovu do říše poesie, má v ruce jen dvojí klíč: buď samovolné praplození nebo stvoření. Samovolné plození však vyvrátil definitivně složitými pokusy nesmrtelný Lud. Pasteur. Od té doby je Haeckelova fantasmie hezkým románem. (Srov. Dr. A. Fleischmanna, Die Descendenztheorie [1901] 235—252.) Zbývá jen druhá alternativa: první život na zemi je dílem všemohoucího Tvůrce. Jeden z největších moderních přírodovědců, dr. J. Reinke, počtivě se přihlásil s Pasteurem k Bohu a vyznal své „Věřím“ v díle „Einleitung in die theoretische Biologie“ [1901] takto: „Podrobným studiem přišel jsem ke skutečnosti, že samovolné plození je nemožné a nemyslitelné (str. 555).

Po odmítnutí samovolného plození zbývá nám theorie panspermii a hypotéza stvoření. Já jsem se přihlásil k stvoření a ocítl jsem se tím v dobré společnosti“ (str. 559). — Co učiní český, pokrokový citel přírodovědy, dr. Schacherl? Jistě odbude i tento makavý důkaz jsoucnosti Boží „duchaplným“ vtípem. To je ale řemeslem zábahvých augustů a šašků, nikoliv čestných přírodovědců.

Jsoucnost Boží jest tedy skutečnost mnohonásobně dokázaná. „Numen adest — inno-cue vivito!“ — Bůh jest žijící, zvolal veliký Linné, uchvácen složitou nádherou všehomíra.

Existuje-li však Bůh, bytost nekonečně dokonalá, jest samozřejmé, že jí nikdy plně nepoznáme. Vždycky zůstanou určité otázky, týkající se Boží podstaty, jejích dokonalostí, činností a vztahů ke skutečnému světu, pro omezený rozum lidský otázkami. My lidé dovedeme příliš málo říci o nevystihlé bytosti nekonečného Boha. Výstižně podal tuto myšlenku sv. Řehoř Vel., když napsal „Balbutiendo excelsa Dei resonamus — Koktáme, mluvíme-li o vznešenostech Boha“ (5. Mor. c 26, 29). Bůh — tato obrovitá náplň bytí, dobra a krásy — může a musí mít svá

tajemství. Byl by to Bůh příliš nepatrný, kterého by stvořený rozum dokonale postihl a pronikl. Nikdo však nemá práva, odmítati poznatelné existence Boží proto, že bytostí Boží ve všem jasně nepoznává.

Než přes tyto zřejmé zásady dospěl dr. Schacherl k popření jsoucnosti Boží. Vítězoslavně zakončuje řetěz svých logických záležitostí tímto velikášským závěrem: „Ztratil jsem víru v boha nad oblaky a našel jsem boha ve svém já“ (str. 81). — Jak by to bylo krásné! Škoda, že to není pravda! Neboť myslícímu člověku neimpone bůh, jenž trpěl španělskou chřipkou (str. 117) a s nezrušitelným znamením kněžství na čele se oženil (str. 122). Nadarmo neřekl bystrý Goethe: „Wie einer ist, so ist sein Gott — darum ward Gott, so oft zu Spott“ (Zahme Xenien, IV.). — Končím. Dr. Schacherl chtěl v českých očích snížit velikou a světovou osobnost Akvinátovu a zesměšnit jeho věkovité dílo — scholasťickou filosofii. — Pokus se mu nezdařil a nikdy nezdaří, protože vždy zachovávají si svěžest a sílu slova vynikajícího filosofa, Silvestra da Ferrara, jenž označil sv. Tomáše Akv. jako „člověka všech hodin“ — homo omnium horarum. Slunce Akvinské nezapadne a jeho paprsky — tomismus — nepřestanou zářit a hřát. (Srov. zajímavou studii „L'eterna giovinezza del tomismo“ v Rivista neo-scol. [1924] čís. 2—3, str. 109—118.)

Karel Stránský

JAROSLAV DURYCH JAKO DRAMATIK.

(K chystané premiéře „Kvas ve Staré Boleslavi.“)

Důležitou složkou v literární historii je ona část, kterou v přírodních doktrínách nazýváme systematikou a jejímž úkolem je zařadit umělecké individuum do určené kategorie podle jeho umělecky specifikovaných znaků. Tato nutnost třídění nevyplývá snad z vůle chlíti za každou cenu rozškatulkovati produktivní kulturní svět, víme dobře že hranice mezi určitými druhy jsou velmi nejasné a často nuceně konstruované, nýbrž z potřeby, aby si literární historik postavil pevnou bas, z které by mohl pak usuzovati a pronášeti svůj kritický názor na další postupující literární tvorbu. Dospějeme-li o někom v názoru tak, že můžeme bezpečně tvrdit a prohlásit ho za vyhraněného epika, může se i se stoprocentní jistotou očekávat objevení se znaků, které vyplývají, ovšem samozřejmě jen za normálních poměrů, ze základního pojmu epika a které jsme předem theoreticky předpověděli.

Této metody chci užití i v daném thematě a pokusit se nastínit, z jakého pramene tryskají u Durycha prvky dramatické inspirace, kde jest třeba hledat motivy impulsu k chopení se formy básně dramatické, v čem spočívá přednost, hodnota a po případě i vada první dramatické básně Jar. Durycha triptychu „Svatý Vojtěch“

Vyjdou od tvrzení, že Jar. Durych je převážně lyrikem. Jakého druhu a jaké bych důkazy měl pro toto tvrzení, jindy a na jiném místě. Prozatím spokojme se s tímto prohlášeným faktem, na němž spočívají myšlenky a forma nacházející se v triptychu. Všeobecně polovina lyriků, kteří píšou pro scénu, je dramatiky špatnými. Drama znamená, extrakt života nebo snu, znamená zkratku pro široce rozvinuté děje a proudy životní, Příčinou toho je jednak forma dramatu, které je vázáno dobou a jednak samotná povaha dramatické básně jako takové. Ve dvou hodinách musí autor shrnout děj, kterým vyčerpávala se éra mnoha a mnoha generací, musí předložit semeno i strom úsilovné

práce duševní jedince jím kresleného a to vše je podmíněno vysokým číslem hutností, aby dosáhl se pravý resultát dramatu, totiž zachycení duše diváka, který pak silou myšlenek autorových před ním interpretovaných herci diriguje myšlení své a odnáší si z divadla kus názoru, o jehož správnosti ho autor dovedl přesvědčiti, do svého vlastního života, aby jej sám na sobě prakticky prováděl. Tento účinek dramatu je pak přirozeným ideálem každému dramatickému básníkovi. Úkol není, jak patrně, tak snadný a ke kladnému naplnění jeho musí býti využito všech faktorů, které chovají v sobě moc platnosti a síly pro tisíce diváků, kterým je drama jako nejúčinnější prostředek popularisační adresováno. Jedním z těchto faktorů je objektivita. Vlastností objektivnosti mají význam pro drama především ten, že nejrůzněji modulovaným a diferenciovaným duším vyplňujícím hlediště slouží za bezpečný společný most zaručující, že přechod k absolutním pravdám a ideám nebude vydán risiku zbloudění nebo sražení uprostřed cesty do propastí, jejíž duchovní výše stojí daleko pod stanovištěm, z kterého divák vyšel ve své pouť za otázníkem života. Tato pro drama nepostradatelná složka ve většině případů lyrikovi chybí. Lyrik, zachycující reflexe své duše i vnějšího světa, kreslí hodnoty absolutních zásad pod zorným úhlem svého duševního já, mající založenu inspiraci na věcech kvality největší a nejlepší, přece však procházející napřed třeba i neuvědoměnou kritikou básnickovy duše, je tvůrcem subjektivním. Nedostatek objektivity činí drama psané lyrikem, dramatem nepřesvědčivým a neobstojným v měřítku absolutního trvání díla. Zcela jinak je to ovšem s dramatem, jehož cíl je právě lyrika. Mluvím o možnostech lyrika, jenž podjal se úkolu psáti drama, které není přímo vklíněno v obor jemu vlastní tvorby. U Durycha je tento případ poněkud zkomplikován.

Durych jako lyrik, dává se inspirovati velikými zásadami křesťanské nauky, s nimiž duše jeho nepolemisuje, přejímá onen věčný objektivismus mimovolně ve svůj lyrický subjektivismus a dodává mu tím rovnocennou dramatickou hodnotu. Proto Svätý Vojtěch v oněch místech, kde proniká charakterisační stavěná na podkladě znaků velikého kněze ztotožňujících se s velikými zásadami Kristovými, má rázbu absolutního trvání a má i onu živelnou sílu, která činí drama dramatem a diferencuje jej od ostatních literárních druhů.

Přikročujeme-li k rozboru dramatické básně, je se nám ptáti nejprve po genesi dramatu. Výklad této části je u Durycha velmi těžkým, jak tak je ostatně i u většiny dramatiků, neboť není zde ani pramenů interviewních, ani dopisů neb podobných vysvětlení podávaných autorem samým. A proto musí si literární historik pomoci hypotézou, zkonstruovanou na tom podkladě, který dovedl vyčísti z jiných děl básnickových a který zná z nějaké konfesce či křesťanské básnickových plánů a básnickova kulturního snažení. Typickým znakem pro Durycha je jeho touha posílit, očistit a pozvednouti český národ, ke kterému lne láskou činnou, prudkou a výbojnou. Durychovi znamená silná katolická víra, zakořeněná hluboce v každé duši českého člověka, prakticky prováděné vznešené zásady Kristovy a kolektivistické uvědomění i sílu národa, jeho konečnou metu a pravé poslání. Aby tomuto svému boji dodal opodstatnění doložením faktů z minulosti, sahá po tradici, která právě u svého zrodu má dva velikány světce, kteří shrnují ve svém díle životním tyto dva faktory, duchovní a národní, vyvrcholuji je, a stávají se tak neochvějnými základy pro stavbu dnešního boje za rekatolisaci českého národa a z ní plynoucí národní velikost.

Jedním z nich je sv. Václav a druhým sv. Vojtěch. Sv. Václav jako představitel vzorného typu českého vládce a sv. Vojtěch jako představitel vzorného kněze, ale i představitel pravého syna své vlasti, který pro blaho, mír a pokoj v zemi obětuje své

postavení kněze-biskupa, ano i nejdražší statek — svůj život. Je to tedy program katolické renaissance a jeho snaha realizování, která nutila Durycha postavití typ pro svého člověka dnešní doby. Že sáhl Durych nejprve k sv. Vojtěchu a pak teprve k sv. Václavu, tedy vzhledem k historickému vývoji osobě následné, vyplývá snad z jeho zájmu o církevní politiku. Jest dobře znám jeho předválečný boj proti kardinálu Skrbenskému, jako reprezentantu celé skupiny kléru, která podřizovala prospěch církve prospěchu státu, který stál v přímém rozporu v češtvím, byl to boj, který bojuje Durych i dnes, třebaže v mnohém a mnohém přestřeluje a zapomíná, že změna okolností přináší i nové kondice a že revolučním zlomem by se nadělalo více zla jak dobra, ale je to boj zásadní, kterému patří budoucnost a jehož vyřešení musí přijít, dokud nákaza nezachváť celé tělo a neodcizí národ katolicismu vůbec. Zůstává ovšem otázkou Durychův způsob boje, zda jest tím nevhodnějším a zda není předčasným. V tomto boji bych viděl druhý hlavní impuls, proč se Durych chopil látky o svatém Vojtěchu. Doba sv. Vojtěcha, tak jak ji líčí a jak je i historicky doloženo, je dobou, kdy vlivy státní moci zasahovaly velmi zle do církevního ústrojí, kdy význam, síla a působení kněze na lid byly zneužívány k osobním dynastickým choutkám vladařovým, kdy korupce mravní, vzniklá hrozbami i penězi knížecími hrozila, ano i zachvátila celý vyšší klerus a odcizila i národ, je však i dobou, kdy povstal silný muž, aby svými činy zachránil českou církev před záhubou a nastavil neohroženě svá prsa vlnám, které burácely na skálu Petrovu. A tato analogie mezi včerejškem a do jisté míry i dneškem nutí Durycha, aby chopil se této látky a dal tím příklad i výraz jeho ideálů pro klerus doby přítomné. Tolik o genezi triptychu. Jsou snad i jiné pohnutky, které vedly Durycha k této práci, je to jistě na př. i forma dramatická a její síla, ty však prozatím jsou skryty našemu zraku, ale myslím, že nejsem dalek od pravdy, tvrdím-li, že tyto dvě: Durychův nacionalismus a novorenaissance katolická touha, jsou hlavními. Triptych Durychův trpí jednou zásadní vadou, která vyplývá z jeho lyrické fundace. Je to nedostatek děje. Veliké idee a velké boje, které do triptychu jsou vloženy, nejsou prováděny činy, nýbrž jsou mluveny. Od exposice až ke katastrofě nestoupají fakta hrdinova, nýbrž jeho slova. Tím ovšem odsouzen je triptych pouze na knižní formu, neboť interpretace scenická sv. Vojtěcha by potřebovala herce, který by zvládl tak dokonale slova, že stalo by se činem a nahradilo tento požadavek, který je pro scénu *conditio sine qua non*. Snad mistr Vojan kdyby žil. Ale bohužel!

Tento nedostatek nemůže nikdy však snížit cenu triptychu. Durychovy verše, Durychova slova, co dramatické síly v sobě chovají, co sugescí strhující fantasií čtenáře k představě tak živé, že sebe lepší dramatik rozený toho nedokáže, a je nutno zcela klidně, bez obavy překreslení, konstatovati, že v české literatuře dramatické je podobné zvládnutí obsahu slovem způsobem tak skvělým prostě unikem. Všimněme si vypravování Radlova v prvním díle o vyvraždění Slavníkovců.

„Naši muži to zabíjeli v příkopě, dofloukali to kamením
jak prašivou zvěř, otrávenou psím jedem a posedlou mámením,
rozráželi tomu hlavy a utínali ruce. Ale netvorné stroje
bušily do hradeb jako do nadutého břicha a hradby se drtily,
jak leb kančí pod čelem sekery. Pak se honili a škrtili,
rvali se za vlasy a shazovali do příkopu. Ostrými noži
si otvírali břicha a škubali vyhřezlé útroby. Rány jejich zely
jak bezzubé flamy obrovských potvor. Pod svraštělými čely
oči byly rozmačkány. Nahá žebra lezla. Takový byl hněv Boží!

Pak byl hrozný řev a hon; s cimbuří lili hořící smůlu
a ti, kteří se plazili po stěnách, upálení padali dolů.
Zapáchala krev a otevřená břicha. Kupy mrtvol se stýděly
za svou záhubu. Ale již hořely střechy a bratři tvoji viděli,
že jejich lebky záhy budou rozraženy a jejich ženy
s dětmi ze sklepů vytaženy a mlaty uflučeny.“

— — — — —

Vidíte masakr, cítíte krev a slyšíte řev ubíjených z veršů Durychových? Tyto tři stránky (20, 21, 23) pokládám za dramaticky nejsilnější, v nich je uloženo tolik a ale tolik podmanivé suggestivní moci, že by sám prováděný akt nemohl zanechat v nás hlubší dojem.

A takových míst je v triptychu více. Namátkou vyjímám srážku mezi Křišťanem a sv. Vojtěchem. Z monologu vidíte před sebou, která postava sv. Vojtěcha před vámi roste, sílí, až dosáhne gigantických rozměrů světce, která stojí povýšena nad zlobu lidskou a ve svém srdci chová nekonečnou lásku k Bohu a národu. Taťo opravdu vzácná Durychova přednost nutká literárního historika, aby zařadil triptych mezi druh básní dramatických, ač jinak u případů podobných by bylo zcela možno mluvit o kategorii básní lyricko-epických. Proto mluvím zde o Durychovi jako dramatikovi, nikoliv jako lyrickém epikovi. Vnitřní síla Durychova slova je obdobná síle Máchova „Máje“, o jehož dramatické účinnosti přesvědčilo nás jeho scénické provedení ve Vinohradském divadle.

V centrální postavě sv. Vojtěcha soustředil Durych všechny idee, všechny konflikty, které v dramatu se nacházejí. Ústřední této postavě jsou podřízeny postavy vedlejší, které jsou stavěny proto, aby vynikla a byla zesílena charakterisace hlavního hrdiny. Rozdíl mezi bratry sv. Vojtěcha, mezi Radlou na jedné straně a Radimem a Bohušem na druhé, mocně kontrastuje velikou víru dobrého úkolu i cíle sv. Vojtěcha, která vznáší se přímočaře, bezkompromisně k vyčleněné metě. Láska sv. Vojtěcha k lidu, k národu, jest dokumentována na postavě probošta Velicha. Jediné slovo stačilo, aby kapíula i chrám i lid ztratil pastýře a vůdce. A svatý Vojtěch neběže Velicha s sebou na pouť za korunou mučednickou, zanechává ho lidu i kněžstvu, které způsobilo mu tolik žalu a bolestivých ran. Sv. Vojtěch nezná pomsty, jako ji neznal tehdy, kdy vyvraždil kníže jeho rod, kdy nejtěžší urážky byly mu vmetány ve tvář, ač byl nadán mocí, která přinutila by všechny k té nejpokornější oboedinci a drtila by vše, co stávalo se na odpor. V tom jeví se veliká ctnost, ponechané pomsty Pánu, v tom jeví se i veliká láska k národu, jehož prospěch docílený třeba přes jeho mrtvolu cení nad pokoření a zkrušení národa dávající jemu satisfakci a důstojnost biskupskou.

Svatý Vojtěch není slabochem, jak snaží se někteří historikové dokazovat z odchodu z boje, nýbrž silným velikánem, jehož pochopíme tehdy, díváme-li se naň pod úhlem jeho obětí, jeho mučednické smrti. Svatý Vojtěch je postaven mezi dvě propasti. Užije-li své biskupské moci, pronese-li nad národem klatbu, uvrhne národ do hrozného zla a snad i bratrovraždy, ustoupí-li, pak svědomí mu vyčítá, že nepotrestal hříchu a mlčením stal se spoluvinníkem. Na jedné straně zlo národa a na druhé záhuba jeho samého. Svatý Vojtěch spoléhá na milosrdenství Boží, že národu Bůh nedá zahynouti a obětuje raději sebe, aby smrtí svou smyl vinu národa.

— — — — „Jak vám mám vysvětliti,
že pro vás nejvíce a jenom pro vás musím na smrt jíti,

ač jdu tak nerad! Lépe jest jíti na smrt za svou vlastní duši,
ze všeho jest nejlépe jíti na smrt pro Boha. — — — —

— — — — Tímto hříchem mohu
za vás za všechny na chvíli přifížíti Bohu
v Jeho mukách. Snad by se mi klatbou ulevilo
a hníti vašich duší by Ho na čas tolik neřížilo.
Měl bych nejprve chrániti Jeho práva proti vám,
ale abyste viděli, že jsem opravdu biskupem a moc v rukou mám,
užívám svého práva proti němu! Kéž smaže vaše činy,
aby se mohl rozpomenouti usmířen na vaše syny!“

Jaká hluboká tragika leží v tomto rozhodnutí sv. Vojtěcha. Může býti slaboch schopen, za okolností kdy záchrana největšího státku pozemského nebyla by skutkem nikterak nízkým, tak veliké a dobrovolné oběti? V oběti té vrcholí svatý Vojtěch nejen jako Čech, ale i jako hodný sluha Páně, který po jeho zářném příkladu bere z křesťanské lásky hříchy lidu, z něhož vyšel, na sebe a jde s pokorným srdcem odevzdaně jako beránek na smrt, která znamená život tisíce duší jeho bratrů.

Dynamické rozdělení triptychu odpovídá celkem známému rozdělení na expozici, kolisi, krisi, peripetii a katastrofu.

V prvním díle uvádí autor čtenáře do prostředí, v kterém bude bojováno, shrnuje výbušné látky, které nahromadila doba a poměry před dnem, kterým drama počíná, charakterisuje postavu sv. Vojtěcha i postavy vedlejší, a dává povel k prvnímu útoku, signál, že boj začal. Dramaticky dobře je řešen konec prvního dílu, v kterém zachycuje se tragická vůle boje sv. Vojtěcha, neboť slibuje čtenáři těžký zápas, ale nechává ho v úzkostné nejistotě. Tím zabezpečuje si pro příští díl napjatou pozornost a čtenářovu duševní spolupráci a součinnost, která je tak nutným postulátem pro dobré drama. Druhý díl je po stránce dějové nejpěknějším a vyvrcholuje se v něm srážka mezi sv. Vojtěchem a knížetem Boleslavem a jím vedeným duchovenstvem a lidem. Tento díl je stavěn dramaticky nejlépe. Cesta, kterou ubírá se zápas, poznenáhlu se zvyšuje, aby náhle zpříkřela a vyústila až k samému vrcholu, pod kterým otevírá svůj černý jícen propast katastrofy. Tóny přecházejí z přerývaného mezzoforte na forte, až zaburácejí v hřimavé fortissimo, kdy rozezvučí se všechny píšťaly varhan, kdy všechny rejstříky od těch nejhořejších k nejhlubším jsou v činnosti, kdy celá síň v děsivém strachu oťrásá se hněvem rozhněvaného spravedlivého, aby náhle zmlklo a naplnilo duši přihlížejících mohutným dojmem velikosti a síly nemizícím z paměti.

O díle třetím je nutno konstatovati, že je nepoměrně slabší předcházejících. Je to Durychův první pokus a není proto divu, že nedovedl rozvrhnouti látku myšlenky tak hospodárně, jak by toho vyžadoval zájem dramatu jako celku. Durychův duch vypjal s v předcházejícím díle do nečekané výše, vybil ze sebe všechnu svoji dramatickou sílu, vyčerpал se tak, že na poslední díl nezbylo mu již tolik inspirace, která by zakončila dílo huťně a nezeslabilo dojem, který zanechal pád či vítězství rekovo. Po tragice sv. Vojtěcha přicházejí osudy postav podružných, jako je probošt Velich a bratr sv. Vojtěcha, Radla, jichž tragika pak nemůže se ani zdaleka měřiti osudem muže tak ohromujících cílů a úkolů. Zde proniká více než kde jinde Durychův naturel lyrický, který dává sv. Vojtěchu do úst sice překrásná slova a myšlenky o Bohu, o lidském poslání a jeho ctnostech, ale které znamenají snížení a zeslabení pravé dramatické účinnosti a ubírají dramatu jeho ceny a síly. Netvrdím tím ovšem nikterak, že by se stal triptych pro

tento nedostatek špatným, má tolik jiných předností, které jsem již jinde zdůraznil, je toho však se dotknouti, protože ukládá tak snaha po objektivní kritice. A ještě o jednom kladném prvku v triptychu je třeba se zmíniti. Nový názor na drama, jehož látka je vzata z minulosti, požaduje důležitou část, která byla v dřívější době v dramatech historických opomíjena. Veliká vyspělost dramatu přítomného života vnucuje totiž otázku, proč ohlížíme se po ideách včerejška, když ideje dnešní, postavené na vyšší kulturní basi, jsou nesené duchem vyšším a směřují k cíli, který je vlivem výše doby hodnotnější. A přece pohlédneme v minulost, zamysleme se nad celou vývojovou řadou lidského konání a poznáme, že život lidstva je velikým nepřetržitým řetězem článků do sebe zapadajících a navzájem se doplňujících. Plody, které dnes živí trhají, vyrostly ze semene zasetého dávno již mrtvými. Hrdinové minulosti bojovali za touž ideu, pro kterou dnes my zdviháme zbraně, a právě jen v tomto rozdílu formy boje je rozdíl mezi tím, co je a co minulo. Generace je pouze k cíli, který má absolutní platnost, blíže či dále. Prvek přítomnosti nalezneme v každém velikém minulém ději. Ukázati a podškrtnouti pak ideu dneška, která v podstatě je totožná s ideou minulosti, je pak příkazem pro dnešního dramatika, neboť jediné tak překlene propast, která je mezi studenými mrtvolami našich předků a kvasným, varu a ohně plným tělem současníka. Jediné zdůraznění této spojitosti je s to u dnešního diváka vzbuditi zájem o věc, o ideu, hlásanou v dramatech a dosáhnouti tak svého účelu, za kterým je drama psáno.

Při rozboru genese dramatu jsem se zmínil, co asi Durycha přimělo k této látce o sv. Vojtěchu. Nuže, rozhlédneme triptychem a jeho ideologií. I dnes zaměstnávají mysl naši tyto ideje doby X. století, i dnes je třeba, aby vystoupili z řad kněžstva svatí Vojtěchové, kteří by neohroženě nastavili svá prsa za sv. církev a za svůj národ. I dnes je třeba obětí a nebojácných jedinců, kteří by, třeba svojí krví, vyvedli národ ze zcestí, vrátili ho k pravému ideálu, k Bohu. Dnešní lid je právě tak urputným, jako byl k sv. Vojtěchu, ale silná víra, kdy budeme se smět „v hodině nejtěžšího zápasu přebytkem víry své smát“ (konečná slova triptychu), nám pomůže „jako na křídlech kraj světa přeletět blíže k cíli!“

I zde, jak patrně, učinil Durych zadosť povinnosti a požadavkům, které ukládá dnešní umělecký názor dramatu historickému.

Shrnuji-li celkově o Sv. Vojtěchu i o Durychovi jako dramatikovi, docházím ke konklusi, že jak dílo, tak i autor na tomto poli znamená klad, a sice plus, které není pouze konstatní stabilitou, nýbrž které dává naději na dobrou, vzrůstající budoucnost. Durych třeba by nebyl rozeným dramatikem, přece má ve své básnické erudici dostatek dramaticky silných schopností, které pěstěním jistě zesílí a přivedou dílo Durychovo k pravému a ryzému dramatickému útvaru. Že Durych snahu podáváti svoje myšlenky v rouše dramatickém má, svědčí jeho nový pokus o věnec Thailin „Kvas na Staré Boleslavi“. Je to snaha jistě velmi ušlechtilá, neboť veliké myšlenky a cíle, které Durych sleduje, potřebují popularisaci, jsou adresovány pro celý národ, ale při tom potřebují i hluboké zažití jich a to dovede drama ze všech druhů literárních nejlépe a neúčinněji. A že by u Durycha byla nouze o inspiraci, o ideje a látku, nelze ani mluvit. Cíl, který si Durych vytkl, zahrnuje nejen minulost, dotýká se palčivě přítomnosti, ale je programem budoucnosti, a v době časově tak rozsáhlé a vyplněné ideami nejvyššími není nikdy nedostatek látek. Čeká se pouze na dovednou ruku, která by svěřenou hřívou přivedla k náležitému užítku, a tou Durych je.

PER ASPERA AD ASTRA.

II.

P o s t o p á c h s v ě t s k é u č e n o s t i .

Když bylo Cyrilkovi deset let, po prvé zajel s ním otec do hlavního města. Měl sice už před tím jakési neurčité poněčí o velkých městech, o nichž vyprávěli rodiče nebo známí, ale na vlastní oči spatřil jeden z oněch lidských včelínů až tentokrát. Vše malovalo se mu v nejrůznějších barvách: Městské pohodlí, možnost uvidět krásné a zajímavé věci, dovídat se z první ruky všech vymožeností lidské vědy a těžit z nich ke svému potěšení. Městské prostředí ho okouzlo. Jako všechny děti šel jen za tím, co se mu líbilo a co mu lahodilo, neprozíraje ke konečným účinkům svého blaha. Nerozeznával ještě světské moudrosti od moudrosti nepomíjející, které mu bylo dlouho hledat, než ji našel a než si ji zamiloval. Kdyby byli jeho rodiče žili hlubším náboženským životem a kdyby byli kněží, jimž byl svěřen, pilněji dbali o jeho duchovní vzdělání, snad by byl s podezřením hleděl na všechny ten koloběh moderního světa, fíhnuoucího jen za rozkošemi a za časnou slávou. Takto však jeho myšlení nelíšilo se příliš od pohanského nazírání na svět. Což měšťtí obyvatelé nebyli z dobré polovice právě takovými? Což to není mentalitou i valné části nynějších katolíků? Náboženství a vnitřní život jsou pouhými akcidentáliemi, a právě tím si lze vysvětlit odpady, kterých bychom se nikdy nenadáli, kterých nebylo lze ani tušit.

Ač tedy již první Cyrilkovy kroky do světa klouzaly po svahu zrádné propasti, nebyl jeho první zájezd do moravského Babylonu zcela bez poesie. Vždyť konec konců i hmotný svět jest dílem Božím a rozvoj věd pomůckou k poznání Jeho velikosti! Kromě toho všechna Cyrilkova bytost hrála se ještě pod teplým křídlem otcovské a mateřské ochrany, takže vše, co padalo do jeho srdce, odívalo se kouzlem rodinného krbu, který nevinným dětem nahrazuje Ráj. Rozklad společnosti také ještě nebyl tak daleko jako nyní, i zdálo se, jako by Bůh ještě shovívavě doufal v možnost obrácení světa. Církev a veřejný život zůstávaly dosud v jakémsi vztahu, který dodával jistého smyslu i takovým činům, jež by samy o sobě byly čirou prázdnotou.

Po prázdninách ubytoval se Cyrilek v Brně trvale a jal se studovat latinu. Co říci o gymnasiálních studiích? Jaká to slatina poznatků dobrých a prospěšných se struskou a jalovými přísadami! Zevně působila ta škola dojmem čehosi zkázněného, logického, ale v podstatě byl to organismus velmi rozežraný, ve kterém životní vlákna inteligence byla ohravována v samém počátku. Dětem bylo cpáno do hlavy mnoho věcí, ale bez jakéhokoliv pojmu o syntézi vědy. Byla to věda pro vědu, věda pyšná a omezená, protože popíráním svého jediného cíle odsuzovala se k ustavičnému běhání do kolečka podle příkladu odvěkého Vzbouřence, jehož symbolem jest kruh. Ač profesori byli mladí a snažili se vybavit z pedantských formulek svých předchůdců, přece nedovedli seřadit s vyučovacích hodin bureaukratického a komisiho nátěru, kterým nás přehojně oblažovalo Rakousko a kterým ani Republika neskrblí. Sešňarování to mělo na Cyrilka dvojí účinek: Dobrý v tom smyslu, že ho učilo jakés takés disciplině a přivádělo ho ve styk s novými myšlenkovými proudy, špatný však tím, že dobré símě i plevel sázeny byly do jeho duše bez jakéhokoliv rozdílu, takže se podobala zpusklé a zdivočelé zahradě.

První rok na studiích uplynul mu v otupujícím školském sedění a domácím „dření“, zpestřeném jen několika historkami z buržoasního světa a svátkovými zájezdy k rodičům.

Pravá poesie velkého města, jež vzniká kontrasty, které se v něm setkávají a vyrovnávají jako dvě protivných elektrických pólů, ta byla ještě příliš složitou jeho dušičce, i živořil tam jako květina ve skleníku. Až teprve krátce před prázdninami vyběhl si s kamarády do okolí a vydýchal se poněkud ze zkaženého vzduchu svého duchovního i tělesného žaláře.

Vrátiv se na léto do rodné dědiny, oddal se hýřivě potulkám po lesích, polích i lukách, zpřevracel na ruby celý dům, prolezl všechny půdy a kolny, očesal všechny stromy a vůbec se přičinil, aby se pomstil za celoroční zajeří v gymnasijských škamnách. Druhý jeho rok na latinské škole nelišil se valně od prvního, až na to, že městská otrava počala rozleptávat jeho duši. Mohlo tomu býti jinak, když rodiče sami neměli pevných morálních principů a svou uvolněností mlčky rozvazovali i svého synáčka z pouť jakékoliv kázně? Stává se někdy, že cizí zážitek nahradí osten svědomí a pudí člověka k vytrvalosti a k závodění ve studiích, ale povahy založené umělecky, neujdou obyčejně mravní katastrofě, která jim bývá buď k záhubě nebo k obrácení a prohloubení v náboženském životě. Vášnivý temperament Cyrilův nechal se snadno strhnouti do tance neřesí. Nemálo k tomu přispělo, že toho roku byl dán na byt do chlapeckého semináře, kde se ocitl uprostřed nespoutaných venkovských hochů, kteří si kladli za povinnost zaučovat všechny nováčky do „ctností“ studentského zvrhlíka. Cyrilova duše podobala se za krátko keří ožranému housenkami, a právě v tu dobu ohlásil se v ní element, který v ní byl uflačován po celá dvě léta a který byl hochu mostem přes řeku nemravného kalu a banality — byla to hudba. Nezaslavila sice jeho pádu, Cyril zabředl do hrozného bahna a omlouval si své činy filosofickými hesly, jež zlehčovaly náboženskou autoritu, ale zájem o cosi duchovního doufal v něm stále pod všemi těmi ohavnostmi a když chladem blízké propasti vystřízlivěl ze svého třesnutí, láska k hudbě byla první hvězdou, jež v něm zanítila jiskru naděje.

O prázdninách po jeho třetí latinské naučil ho otec prvním počátkům hry na varhany. Sám mu velmi snadným stylem upravil několik kostelních písní a nechal ho hráti ve všední dny ke mši svaté i v neděli o požehnání. Táhlý, úpěnlivý tón varhan mluvil k jeho duši, aniž vyjadřoval vyslovených myšlenek. Mešní oběť, jejíž zázračná cena zůstávala hochovi úplně neznáma, ovívala ho vůní zvláštní poesie, kterou bych nazval starozákonní. K tomu družilo se idylické kouzlo vesnice, jež prolínalo do chrámu kohoutím zpěvem a ruchem selských povozů a jež bývalo Cyrilovi po desetíměsíčním městském pobytu dvojnásob milým a drahým. Jediným zpěvákem byl starý kalkant, který slučoval ve své osobě úřad obecního posla, listonoše i šlapače měchů. Byl to jeden ze starých písmáků, kteří si přes přívál „civilisace“ a mravní zkaženosti udrželi jasné ponětí o jediném možném ideálu, ztělesněném v osobě Kristově. Ten se zájmem pozoroval probouzející se hochovu náklonnost ke chrámové hudbě a s upřímnou radostí vítával ho domů o svátcích nebo o letních prázdninách. Pod kruchtou u chrámových dveří obyčejně čekávalo na nadějněho varhaníčka několik stařečků, chodících denně do kostela, aby si vyprosili odpuštění hříchů, spáchaných za mladosti, a šťastné hodinky smrti. Ti též podávali mu jadrné, upracované ruce, majíce potěšení nad jinochem, který tak záhy dochází k rozumu a hledá svého štěstí ve stáncích Hospodinových.

Jest pochopitelné, že působení milosti nepřestávalo na hudebních návnadách. Denní styk Cyrilův s liturgií, jak o prázdninách, tak zvláště v semináři, kde byl povinen obcovat mši svaté den ze dne a přijímat častěji svátosti, vše to neminulo se bez účinku, ani promluvy mladého kněze, který se právě vrátil z Říma a byl ustanoven praefektem. Za velepestrým kaleidoskopem jinošského života byl náboženský život neproměnným pozadím, které lákalo Cyrila čím dál tím více svou tajemností a neporu-

šitelnou krásou. Zázrakem Božího milosrdenství jal se žítí uvědomělým křesťanským životem a nazíratí na vše očima víry. V té době též přijímá svaté biřmování maje za kmoťra svého učitele náboženství.

Ačkoliv ke svatému přijímání dostal se takřka úkradkem (nebyl nikým připravován a přistoupil k němu, poněvadž to bylo povinností gymnasistovou), tuto svátost přijal s veškerým vědomím a s veškerou touhou po zvláštní milosti v ní udílené. „Následování“, jež mu kmoťr dal dárkem, vyrylo hlubokou brázdu v jeho duši, ale příval osvěcujícího vichru nedostavil se ihned. Byla to znovu hudba, jež připravovala půdu, hudba a též literatura. Přes úctu k povinnostem Cyril neuměl zapřítí svého uměleckého temperamentu. Jeho myšlení se soustřeďovalo kolem ideálu krásy a nebylo hodiny, aby se k ní dále neprodíral. Chodil do koncertů a divadel, pokud mu to dovoľoval domácí řád, četl knihy o hudbě, seznámil se s dílem Raisovým, Zeyerovým a Jiráskovým, rokoval a přel se s druhy o literatuře a umění vůbec, sám si psal deník a skládal hudební drobnosti. Školní život stál se mu nemilým zavazadlem a také se z něho vyprošťoval, jak jen mu bylo možno. Byla to chvíle, kdy se ho měla chopití ruka rozumného vychovatele, ale kdož pak u nás chápe umělecké duše? Pobožní lidé je podezírají ze světskosti, a umělci, kteří by se jich mohli ujmoutí, jsou zase daleko od Boha, že pro estetické vášně zapomínají cíle umění. Cyrilovi rodiče nedovolili mu opustití gymnasium, i byl nucen se přetvářeti, ve škole líčil zájem o studium, ale jeho srdce žilo pro hudbu a umění. Tehdy zasáhl do jeho života Bůh a rozřešil jej tak, jak jenom věčná moudrost může učinití. Než však o tom budeme vypravovatí, všimněme si ještě jiné duchovní premisy, která přivodila onen podivuhodný závěr.

III.

V z a j e t í A m o r o v ě.

Zamiloval-li si Cyril přírodu a hudbu, ký div, že ho záhy zaujal vrchol přírodní krásy a hudebnosti zosobněný ženou? První erotické záchvěvy pocítil ve věku velmi útlém, ale typicky projevila se jeho láska v desátém létě, když poznal vzdálenou sestřeničku Jarmilku, jež přijela navštívití Martinice se svými rodiči a rázem vyplnila celé hochovo srdéčko. Cyril jezdíval od té doby rok co rok na prázdniny k Zámeckým, jak se jmenovali oni příbuzní, a střádal si tak na celý příští rok přeslastných dojmů. Rodiče Jarmilini měli rozsáhlý statek, bývalé opatství, a byli vtělená dobrosrdečnost a upřímná veselost. Byl-li Cyril někdy zkrušen dusnou atmosférou domova, kde nebylo zázračného tmele křesťanské lásky, u Zámeckých nalézal jednotu cítění a svornost ve vzájemné spolupráci. Život náboženský byl u nich přirozenou a nevyhnutelnou potřebou a také požehnání bylo takřka hmatatelné v jejich rodinném prostředí. Cyrilovi bylo to novým světem, a přičtíme-li k tomu čarovný zjev Jarmilčin, pochopíme, proč mu byl prázdninový pobyt u Zámeckých rajskou oasou, o níž po celý rok snil a na ni se těšil. Tam nalézal vše, čeho se nedostávalo k úplnosti jeho rodinného štěstí: bohatství, které mu usnadňovalo vyjíždky do krásného okolí, i tu bezstarostnost, již nám občas bývá tolik potřebí, abychom měli více odvahy k dalšímu boji. Nalézal tam i horskou přírodu, jež proti rovinné přírodě martinické byla mnohem úchvatnější. Osada i krajina vůkol byly opravdu sama poesie. Bývalá konventní zahrada s velikým rybníkem a pahorek nad ním se pnoucí s kostelíkem svatého Jana Nepomuckého byly denní jeho procházkou, ne však jen jeho, nýbrž i Jarmilčinou! Ale jako se cítil unášen k její spanilé a čisté bytosti, tak býval zaražen, když se s ní setkával a cítil ve své blízkosti var její krve. Jarmilka byla asi v témže věku jako on. Podlouhlý nanejvýš

harmonický obličej byl vrouben věncem havraních vlasů a pod andělským čelem zářilo dvě tmavých, hlubokých a neposkvrněných očí, při jejichž spatření klopíval Cyril zmatený zrak, ač jejich tajemství nítlo v něm nejvroucnější touhy a sny. Co však bylo u laního zjevu Jarmilina nejpůsobivějšího, ona si vůbec neuvědomovala své magické síly a hořela jen žářem modlitby a zápalem pracovitosti. Krása její duše jistě neméně působila na Cyrila, když se jal vzdalovati od Ovčince, a přispěla velmi k jeho navrácení. Dovolte mi však, abych zevrubněji vyličil prázdninové slasti jinochovy.

Ačkoliv rozum vyvíjí se s věkem, zdá se, jako by cit byl tím jemnější, čím jsme blíže dětským letům. Obraznost jest panenštější a pružnější v útlém věku, a dojmy, jichž se nám dostává v mládí, jsou mnohem hlubší, než když se díváme na věci kriticky a vnímáme je jen potud, pokud jsou ve vztahu s naší vezdejší lopotou. Příroda kolem sídla Zámeckých zanechala mocné stopy v Cyrilově duši. Byla jednak krásnější než v jeho rodné vsi, ale též na něho mocněji působila tím, že mu byla novou a že tamní obyvatelé byli mnohem typičtější než na rovinách u Martinic. Hošík probouzel se ráno bez hrůzy z profesorů, bez obav, že pokoj domu bude rozrušen vzrůstem jakékoliv zlé vášně. Jak jsem řekl, byla domácnost Zámeckých naplněna duchem křesťanským, což jí přinášelo spokojenost a upřímnou radost ze života. Na vstávajícího studenta jako by každým ránem zavanul dech rodinné minulosti, kouzlo domova zmnohonásobené nedohlednou řadou předků, kteří věrností k náboženství a kmenovým tradicím založili blahobyt svého potomstva. Po snídani a krátkém pohovoření s rodinou strýcovou obyčejně se ztrácel po rozsáhlých budovách hospodářských nebo zabrousil do konventní zahrady a mimo bývalý klášterní rybník stoupal do vršku, na němž stojí kostelík svatého Jana Nepomuckého. Pokoj posvátné hory mocně jinocha dojímal a nutil k úvahám. Snad zůstaly v ovzduší dávné modlitby mnichů, kteří tam kdysi konali svoje rozjímání. Cyrilovým rozumem probíhaly roztržité myšlenky. Neuměl si jich ani definovati, ale jak se později přesvědčil, opakoval se v jeho duši týž proces, jaký se udál v dějinách lidstva s lidskou inteligencí vůbec. Byl to zprvu jakýsi pantheismus, kterým vnímal Boží moc a sílu, nečině rozdíl mezi Tvůrcem a stvořením, byla to později čirá skepse, pro niž pochyboval i o své identitě, a posléze byl to neurčitý theismus, když vyličeným už postupem docházel k počátkům uvědomělého života náboženského. Postava milencina odrážela se ovšem tím čarovněji od šedi chmurných těch myšlenek. Opojně štěstí erotické dávalo mu klíč k dílu Richarda Wagnera, kterého v té asi době poznal, ač znal i Smetanu a jeho vroucí, slunné, takřka nadosobní zhudebnění ženské krásy. Pro tu chvíli byla Jarmilčina sličnost vrcholem jeho slasti, třeba cítil, že její krása není krásou absolutní, nýbrž jen odleskem nějaké vyšší krásy, jež se mu dosud osobně nezpřítomnila. Věru, jaké to štěstí moci ztráviti celý den ve společnosti milované bytosti a býti si při tom jist, že nikdy nevyčerpáme zázračné nádoby blaha. Jen mládí může chápati takovou ideální lásku. Přes všecek půvab Jarmila nejířila v Cyrilovi žádných nízkých pudů, naopak její cudná krása jako by je byla obracela na útěk. Cyril hořel žádostí sevřít milovanou dívku do náručí, ale cítil zároveň, že sebe menší poskvrnění toho rajskeho květu bylo by úplně zmařilo jeho štěstí.

Býval-li šťasten celý den, byl nejšťastnější večer a v dlouhých rozjímáních nočních. Po večeri, jež voněla dívčí přičinlivostí, při níž se kmítala kolem zamilovaného ztepilá milenka, po odklizení stolu, když se staří vhroužili do časopisů, mladí dávali se do partie šachu v okenním výklenku přeplněném „dobrýtry“, rýsujícími se na měsíčním svítu, který pronikal zvenčí. Partie šachu, ve které bylo slastnější býti poraženu, nežli vyhrát, ve které se figurky mály, když při náhodném doteku profívníkovy ruky

přeskakovala do Cyrilova těla elektrická jiskra, jež zapalovala v požár všecek obsah jeho srdce. A přece v tutéž dobu zaznamenal si jinoch do svého deníku: „*P e r a s p e r a a d a s t r a*, trpětí, toť úděl tvůj!“ Prázdniny uletěly jako jeden den a s všedností školního života dostavily se i trpkosti, zkoušky, zklamání a neštěstí. Po čtvrté lafinské byl Cyril u Zámeckých naposled. Po třídě páté byl vystřídán svými sestrami a po šesté byl už rozdrásán jinými žáry a jinými proudy, které se nestaraly ani o hochovy nálady ani o jeho vnější či vnitřní blahobyt. S přijetím svátosti biřmování stal se vojínem Kristovým a nyní byl povolán do boje. Polnice zahlaholila nemilosrdně, ale s bojem povznesl se i Cyrilův ideál, a jeho štěstí jalo se po prvé čerpat z živých pramenů věčnosti.

V Ě D A.

Akademie sv. Tomáše.

Na svátek sv. Tomáše v březnu, tedy před půl rokem, byla založena Akademie sv. Tomáše a po nějakém čase bylo lze čísti v »Časopise katolického duchovenstva« její stanovy. Vstoupili již do ní, byli přijati nebo jmenováni členové. Jinak nebylo dosud vykonáno nic. Neříkám toho jako výtky, jsa si dobře vědom počátečních obtíží při podobném díle a zájmu českých katolíků o filosofii. Jsa si dále dobře vědom, jak naši filosofičtí pracovníci jsou jinak zabráni prací a tak jsou nuceni šetřit časem, že nemohou se věnovati této myšlence tak, jak by si snad přáli. Piši-li tyto řádky, pak ne jako výsměch minulosti, nýbrž jako zdůraznění některých momentů, na něž se podle mých informací málo pamatuje.

Čím má býti Akademie? Jediným *raison d'être* její existence jest, aby byla vědeckým ústavem. Aby, třeba in nuce, byla takovým filosofickým ústavem, jaký tak prospívá v Lovani, fakultou křesťanské filosofie, jakými se honosí katolické university v cizině, a které vychovaly a vychovávají slibný dorost. Je třeba, aby Akademie byla institutem, kde by se pěstovala filosofie pro ni samu. Tázal jsem se osoby, která jest zasvěcena do věci, a bylo mi odpověděno, že počátkem školního roku bude uspořádán večírek, taková akademie, na níž se posluchačům vyloží, oč se jedná, a pak budou konány populární přednášky z filosofie. Bylo by to jinými slovy zřízení zvláštního, nadbytečného a zbytečného ústavu, který by ničím nepřevyšoval veřejné kursy na theologické fakultě, a jehož práci by vykonala též Lidová Akademie.

My potřebujeme vychovávání vědecky zdatného dorostu, a toho nesplní ani ty kursy, ani Lidová Akademie a nedala by nám ho ani Akademie sv. Tomáše, kdyby měla pracovati v duchu výše na-

značeném. Jen tak. Netřeba tříštění, když jsou zde jiné instituce, které ten úkol zastanou. Piše se ustavičně o katolické universitě a zapomíná se, že by dnes nevypadala jako universita při tom našem nedostatku vědeckých pracovníků. Jsou-li zde v tom onom oboru, pak jsou to většinou řádoví kněží, kterých by málokterý řád oželel. Ale nestačíme-li na katolickou universitu, vystačili bychom snad pomocí řádů, ať již dominikánského, či jesuitského nebo redemptoristického, a pomocí theologických fakult na Akademii sv. Tomáše, která by sice s počátku nedělala divů, ale během pěti či deseti let by mohla odchovati deset nebo dvacet lidí, kteří by byli mistry ve svém oboru. Zavedla by filosofickou revui, které tolik potřebujeme. Zřídila pořádnou knihovnu, která by umožnila pracovati s duchem času. A jistě by i vychovala pracovníky pro život veřejný, kteří by znali první principy. Neboť nám nejvíce schází poznání prvních principů.

Nepochybuji o tom, že zakladatelé, dříve než přikročovali k dílu, které by mohlo znamenati obrát v českém životě katolickém a životě českém vůbec, vše dobře promyslili, že znali postup, který se osvědčil tolik v Holandsku, Itálii, Španělsku, aspoň stanovy dovolují domýšleti se toho, ale proč by se tedy mělo ustupovati od vytčeného cíle? Proč neshromážďiti ihned pracovníků a beze všech večírků a slavnostních proslovů začíti pracovati? Ovšem to shromáždění již mělo býti vykonáno a nebylo. Je to prvá chyba v podniku? Jest vysvětlitelná tím, že se věci nevěnoval úplně jeden člověk. Že Akademie sv. Tomáše nemá svého sekretáře, a má-li ho, že ten sekretář má — tak častý a bolestný zjev v katolickém životě českém — ještě deset jiných funkcí. Až budou zajištěni profesori v jednotlivých oborech či současně s nimi by se mělo uvažovat

o posluchačích. Lze v Praze pomyslet dříve na jiné věci než na ligisty? Česká liga akademická, jež čtyři leta hledí opatřit a s těžkou námahou a velkými obtížemi opatřuje kněze, který by řídil filosoficko-apologetický kroužek. Řada jich studuje filosofii, byli by z nich vděční posluchači. Pravda, nebyly by na počátku místnosti naplněny, ale tím více by se vykonalo a tím důkladněji by se probrala ta ona látka. Hodiny by byly takovým vědeckým seminářem. Taková práce jest nezbytná, a kdyby k ní ne-sáhla Akademie sv. Tomáše, budou se musít hledat jiní činitelé, kteří by ji uskutečnili. V českém katolicismu bychom pak měli o jeden spolek více, který nese hrdý název sv. Tomáše, ale který by zdaleka nevyplnil, k čemu jest určen.

Zkrátka, aby nebyl mařen čas, nechť Akademie ihned zahájí svoji činnost. Má jistě již dva či tři odborníky, jest její povinností začít jimi své dílo. Nezáleží přece na titulu či na diplomu tam, kde jde o něco daleko vyššího a vznešenějšího. V dalším realizování myšlenky bude doplněno mnohé, nač nyní není ani času, ani prostředků. Na nejnezbytnější příruční knihovničku se snad prostředky vždy naleznou a seženou.

—»«—

P. Pourrat, La Spiritualité chrétienne.

Ve středověké mystice rozeznáváme čtyři proudy podle čtyř řádů, které měly významný úkol nejen ve středověké spiritualitě, nýbrž v celém životě. Citová spir. pěstována byla v řádu benediktinském. Spekulativní v řádu kazatelském. Řád augustiniánský zdůrazňoval již význam spekulace, ovšem v jiném smyslu než sv. Bonaventura. Na mystiku jako na starověkou filosofii a theologii působily dva vlivy: myšlenka Platonova a soustava Aristotelova. Mniši ze řádu sv. Benedikta proti theorii vyvyšovali praksi. Theoretické poznání podle nich neprospívá duši, a je tudíž zbytečno. Dominikáni hájili opak. Mezi oběma byly ostatní řády a klonily se tu k té, tu k oné škole. Ostatně ve vývoji několika staletí nastává leckdy v řádech odklon od směru praktického ke směru spekulativnímu, jako tomu bylo třeba u františkánů. Nesmíme zapomenouti ani vlivu prostředí a různých okolností jiných.

Řád benediktinský, který již před desátým stoletím zasahoval do života v Evropě, nepodleh ani theologii scholastické, ani spisům Dionysia Areopagity. Krásně je to viděti na nejkrásnějším jeho květu, sv. Bernardovi z Clairvaux. Písmo svaté a liturgie živí jejich zbožnost. Liturgií byla nesena duše benediktinova k ustavičnému rozjímání tajemství pozemského života Kristova. Četba »Kázání« sv. Bernarda nás jasně poučuje o té věci. Sv. Bernard před sv. Františkem vodil mnichy a

kázal jim něžně před jesličkami, a řeholnice, jako sv. Gertruda či sv. Brigita, slzely, rozjímajíce o pěti ranách Kristových.

Benediktinský řád jest od počátku X. století reformován. Stačí pronést jméno: Cluny, a hned vím, v jakém duchu se ona reforma nesla. Stejný zvuk jako Cluny má Cistercium, v němž zazářila krásně ctnost sv. Roberta, a jež přísností převyšuje počátky Cluny. Do Citeaux (Cistercia) vstoupil sv. Bernard r. 1112. Duch sv. Bernarda opata se jeví ve slovech, kterými jednou přivítal novice: »Vstupující sem, musíte zanechat venku tělo, které přinášíte ze světa; jedině duch sem vstupuje, tělo jest zde bez užitku.« Byl přísným k sobě a byl přísným i k ostatním. Jest v něm cosi z té přísnosti a drsnosti svatých otců poušti. Jeho zbožnost budila všude úctu a jeho svatý život uspil šíření jeho myšlenek. I stil mu byl nápomocen.

Svatý Bernard klade za počátek křesťanského života — shoduje se v tom se sv. Anselmem, jehož nauka a jehož »Modlitby« a »Rozjímání« byly tolik čteny — pokoru. Vidí v ní jitřenku, která zahání temnoty hříchu a zvěstuje světlo spravedlnosti. Přivábila Boha na zemi, jako nard nevěsty z »Velepísně« zajał božského ženicha svou vůní. Holubice jest jejím nejlepším symbolem. Bez ní nemůže existovati žádná ctnost. Láska k pokoře jest nejcharakterističtější rysem mystiky sv. Bernarda. Proto Pourrat správně mluví ve svém rozboru o pokoře na místě prvním. V dalších odstavcích rozbírá jeho nauku o lásce k Bohu a o lásce Boží, o prostředcích posvěcení, o úctě tajemství ze života Kristova, o úctě Marie a andělů strážných a sv. Josefa, o mystické theologii a konečně o kněžství podle sv. Bernarda. Není možno rozebírat jednu kapitolu za druhou. P. Pourrat ovládá dobře případnou liturgii, zná i dílo sv. Bernarda, jehož se dovolává velice často. Možno říci skoro, že pojednává o předmětu slovy samého světce. Věc se tak stává lehce pochopitelnou. Sv. Bernard nepodal žádné theorie, ta byla podána jinými učiteli pozdějšími, hlavně z řádu augustiniánského a dominikánského. A čekali bychom, že autor rozebere jejich nauku, jako učinil u sv. Bernarda. Ale neučinil tak. Mluví velice povšechně o škole Saněst-~~sk~~é a i o škole dominikánské. Hodlá-li pokračovati ve svém díle studiem mystiky v XV. a XVI. století, bude čtenář, který se blíže neobírá tou věcí, postaven často před veliké obtíže. Či hodlá studovati mystiku sv. Tomáše, až by pojednával o sv. Janu z kříže či sv. Terezií. Zdá se, že P. Pourrat jest velice nakloněn praktickému a efektivnímu směru a proto jeho hlasatelům věnoval daleko více pozornosti, než hlasatelům směrů jiných. Rovněž o františkánech píše tak, jako by zanedbávali spekulaci. Bylo by třeba vytrhnouti ze řádu školu boloňskou, prvé a slavné učení františ-

kánské ještě za života sv. Františka, který na ně posílal sv. Antonína s rozkazem, aby »vyučoval svatou teologii bratřím, ovšem s podmínkou, že učení neudusí ducha modlitbami ani v něm, ani v bratřích«. A sv. Bonaventura, ten krásný květ, vyrostší ve františkánské zahradě, dovedl spojit obojí v duchu pravidla, které dal svatý otec František. Prof. Gillson dokazuje ve své nové knize: »Saint Bonaventure« proti všeobecnému mínění, jak hluboce spekulativní jest sv. Bonaventura, a jak se sblíží se sv. Tomášem.

Celkem možno říci, že P. Pourrat dobře a zřetelně uvádí do středověké mystiky a lze jeho knihu

jen doporučiti. Vzbudí nejen zájem, nýbrž i lásku, a to nejen k mystice, nýbrž k Bohu samému. V tom velkém a krásném vzmachu, jehož opravdu byl schopen jen středověk, je tolik světla a tepla, že si přejeme, abychom i my jím byli osvětleni a zahřati. Kniha Pourratova má více cenu výchovnou, než čistě poučnou. Čte se často i jako duchovní četba a není divu, že v krátké době byla vydána v šesti vydáních. Prostší člověk, který by odložil po přečtení pěti stránek Garrigou-Lagrangeovu: »Perfection chrétienne«, nebo Joretovu: »Contemplation mystique«, se zájmem a radostí vydrží čísti dva svazky »Spiritualité chrétienne«.

U M Ě N Í.

Knihy Družstva přátel studia.

Současně vydává Družstvo souborně díla obou umělců: Barbeye d'Aurevilly a Miloše Martena. Poslední dílo Barbeyovo »Histoire bezejmenná« jest známa českému čtenáři z překladu, který učinil p. Florián a vydal ve Studii. »Stará milenka« vyšla skoro současně ve Staré Říši a v »Družstvu«. »Očarovaná« byla již dvakrát vydána: ve Staré Říši a u Topiče. Jak jest viděti, jest vydáván Barbey d'Aurevilly u nás pomalu více než ve Francii samé. Pokud se týče románů totiž. Jinak jest, když se jedná o kritické jeho studie. Na několik statí jest omezena známost jeho u nás. Česká moderna, která uvedla překlady jeho »Dábelských«, varovala se uvést i kritiky; ostatně byl jiným její program. Družstvo přátel studia slibuje čtyři svazky Barbeyových essayí. Bylo by snad nejen dobré, nýbrž přímo žádoucí, aby mezi rychle vydávané romány zařadilo občas jednu sbírku statí kritických. D'Aurevilly si na nich zakládal nesmírně. A pak, myslím si, že by čtenář leckde měl korektiv, který autor sám, aniž si toho byl vědom, přidával ke svému dílu. Bylo by u nás těch essayí třeba též proto, že mnozí francouzští spisovatelé, o nichž d'Aurevilly pojednává, jsou miláčky českých čtenářů, kteří nekriticky sbírají vše, co se jim podává. »Histoire bezejmenná« jest z nejslabších děl slavného spisovatele.

Z »Díla Miloše Martena« vyšel jako první svazek: »Nad městem«, který Marten nazval meditací, »důvěrným projevem chvil, kdy mu bylo vnitřní nutností vysloviti a zodpověděti si určité otázky svého popíraného, proto však neméně pravdivého češství«. Není to tedy apologie Martenova proti

různým kritikům, kteří vrhali na Martena jen šípy. Na to byl Marten příliš hrd. Ale jsou chvíle v životě, a tvůrce, který jest zneuznán a nepochopen, je pocituje bolestněji než kdo jiný, chvíle, v nichž je třeba si říci, shrnouti si vše, čím žijeme, zač se bijeme, přiznati si, v čem jsme se provinili, odvrhnouti každou skepsi, která se nemilosrdně otírá, vyzpovídati se sobě samému a posílití svoji naději a posílniti se k činu. V takové chvíli psal Marten své »Nad městem«. A jeho dílo jest proto i trpkým, hořkým, jest v něm cititi těžkost vnitřního boje, obtížné přemáhání beznaděje, ale i radostné vítězství. Největší předností tohoto díla jest, že jest knihou naděje. A knihou kázně a řádu. »Neobrozuje se všecko z chaosu?«, táže se Michal a Allan mu odpovídá: »Ne z chaosu, ale překonáním chaosu. Vůli, která tvoří soulad s vyšší vůlí a jím řád smysl života.« Řeší prý tato kniha smysl českých dějin. Myslím, že na to Marten nemyslí. Ale jeho oko, oko člověka hlubokého, duchovního, neestetického, za jakého byl pokládán, vidí sub specie aeterni. Čekali jsme, že paní Martenová, která jistě dovedla čísti v myšlenkách svého muže-tvůrce, se hlouběji pozastaví u tohoto faktu tak radostného proměny, vnitřní a jediné veliké proměny člověka. Toho odívání nového člověka, jak dí Apoštol, kterým proniká náš pohled ke kořenům věcí a bere je ne se stanoviska relativna, nýbrž absolutna. Proto si mohl říci pravdu, mohl ji říci sobě samému a mohl ji říci i národu. Nedospěl rychle k tomu cíli, a když dospěl, byl povolán Pánem z tohoto světa. Kniha »Nad městem« jest jeho odkazem a třeba ji čísti s úctou a zamysliť se nad ní jako se zamýšlel autor sám nad problémy, které si v tom rozjímání zodpovídal.

»Nad městem« jest prvý svazek spisů, podávaných čtenáři v krásné úpravě, které se s úctou a láskou k mrtvému básníku podjala Zdeňka Braunerová, a za niž jsme ji povinováni vděčností. Když jsem bral dílo do ruky, napadlo mi: »Jest smutnou charakteristikou českých bohatých nakladatelů, že ani jeden nebyl s to vydati toto dílo básníkovu, zatím co vydávají kde jaký nesmysl.

Úpadek katolické literatury.

Každá doba má své zvyky a záliby. Jsou století, která si libují v povídání, a takovým jest století osmnácté. Není divu, že jeho epilogem byla revoluce, jež jest červená krví. Neboť takový bývá trest za zneužití slova. Nuže, máme-li charakterisovati dobu, již prožíváme, vtírá se mimoděk v mysl vzpomínka na to století. Jedním se podobají: nevážností, nevážností přímo zázračnou ke slovu. Doba žurnálů demokracie, řečnických tribun, parlamentních hádek užívá slova tolik, že ho nadužívá. Jest hluboký, ba mystický vztah mezi slovem a mlčením, a kdo mluví — ne kdo povídá a žvaní — musí býti zvyklý na mlčení. Svatý Pavel, jehož slova jsou mocí a hřmí, se připravoval mlčením. Svatý Tomáš Aquinský stranil se lidí a vyhledával jedině Boha. A máme hluboké Listy k Římanům, Korintským, Židům a mohutnou Summu theologickou. Slova, která v nich čteme, přetrvávají věky a nemohou býti spálena suchopárem všedního života a smetena sebe mocnější vichřicí.

Hledíme-li blíže k těm velikánům-světcům, jichž nám Církev zanechala nespočetné množství, a kteří svým slovem činili divy, zříme u nich velikou bázeň o duši. Svatý František z Assissi uniká z otcovského domu, svléká roucho, které mu příliš připomíná svět, aby neztratil své duše. Svatá Terezie z Ježíše se rmoutí nad svou těkavostí, poněvadž jí hubí svou duši. Svatý František zachrání Itálii, a svatá Terezie a jejím dcerám v Kristu vděčí svět též za svou záchranu. Když si vážili lidé tolik své duše, když ji vyhřávali na slunci věčné Pravdy a věčné Lásky, tvořili i díla. Moderní člověk vysmál se bázni o duši a přišel o velikost ducha. Rodí se prý talentové a nerodí se geniové. Schází vznešenost. Školy vychovávají inženýry a obchodníky a úředníky, ale nevychovávají tvůrců. Nabíjejí hlavu a zanedbávají ducha.

Bylo třeba to říci, aby byly zřejmými příčiny úpadku umění a literatury vůbec a katolické literatury rovněž. Základní příčina vězí v nedostatku toho, čím byl sv. František básníkem, sv. Terezie tvůrcem jedinečně krásných děl, Hello hlubokých a pronikajících essayí a Gidttu tvůrcem nesmrtelných fresek. Schází mlčení, schází bázeň o duši, úcta k duchu. Místo křesťanského pojetí života

vládne pojetí materialistické. Místo Boha vládne člověk. A to se stává lidstvu osudným.

Moderní literatura zná jen dvě věci: vášně a sport.

Na úpadek literatury si stěžují všude: stěžují si na ni v Německu a i v Anglii, ve Francii jako v Itálii. Hodně se čte a hodně se vydává. Ale málo se tvoří. Co dříve dokazovala hodnota díla, dnes musí dokazovati reklama. Jen pohled na ty obálky a učiníme si celou představu o »kšeftu«, kterému se říká literární obchody. A ty pásky, doporučující dílo! »Kniha veliké vášně,« čtu na jednom. A na jiných jsou lákavější ještě doporučení. Jinak by se prý kniha nekoupila.

Taine kladl velikou váhu na prostředí a měl mnoho pravdy ve svém tvrzení. Prostor bývá záchranou lidí, a někdy bývá též jejich hrobem. A pro umělecké dílo, pro umění a literaturu vůbec jest prostředí rovněž význačnou složkou. Pro nakladatele a knihkupce neméně. Na kongresu katolických spisovatelů francouzských si loňského roku stěžoval jeden z předních nakladatelů, Gigord, jak těžko proniká dobré dílo. U nás teprve. Byl jsem svědkem třeba, když začalo Družstvo přátel studia vydávati knihy. Jaké s tím byly spojeny oběti, si dovede málokdo představit. Bylo by trpkou povinností psáti o katolických mesiaších dobrého díla. Našli se mesiaši mezi chudými, ti, kdož dávají vdovin groš, zatím co mající a často význační činitelé vracejí jedno dílo za druhým. Padlo proto hlavně Dobré Dílo ve Staré Říši, a těžko pracuje, kdo opravdu chce vnést krásné dílo do českého života.

Jinou příčinou jest, že není u nás literární tradice. Katolická moderna, pokud byla hnutím literárním, obohatila českou literaturu o několik cizích vzorů, ale to bylo málo. Nevyrůstala z domácí půdy a ostatně, než mohla vyrůst, klopýtla jinde a ztroskotala. Zahledíme-li se na nejnovější katolické spisovatele: Doležala, Pečínkovou, Rejnka a i Durycha, vidíme, jak těžce každý hledá svoji cestu, ježto se není kde zachytiti. Doležal, který chce býti českým, jen a jen českým za každou cenu, nalézá živnou půdu mimo katolickou modernu a jeho verše projevují jiné učitele. U Rejnka nejvíce vyniká vliv francouzských básníků, které rád tlumočí. Na Modernu navazuje skupina kolem »Archy«.

V důsledcích tohoto není spojitosti mezi mladšími a staršími a není ani kritiky. A není ani vůdce a rádce. Při rozhovoru, kterou jsem měl za svého pobytu ve Francii s předním katolickým spisovatelem, jsem zvěděl, že pět mladých autorů mu doneslo své literární prvotiny s prosbou, aby je posoudil. U nás by to bylo těžko myslitelné.

Nynější život, ta horečná přímo touha po politických úspěších, která se šíří jako jed ve všech vrstvách, těžko obohatí literaturu většími básníky. a umělci a spisovateli. Řekne se snad: poeta nasci-

tur, orator fit. Pravda, ale jako každé obecné rčení, i toto třeba brát s určitou a dnes velikou rezervou. Život zhusta zabíjí v člověku povolání. Někdy je jen utlumí na kratší či delší dobu, ale často zabíjí. Kdo ví, zda neubíjí tak umělce v některých našich mladých lidech, kteří bývají již na střední škole vtaženi do politického víru a v něm utrácí své síly i své nadání, takže dnes již ani to neplatí, že každý student píše verše, když se prvně zamiluje.

Je to jen několik myšlenek, které mi přišly na mysl. Jsem přesvědčen, že mezi básníkem, geniem a světcem jsou určité vztahy, i když mnoho básníků není světců. A že umělec potřebuje jednoho: tuhé kázň. Nedostává se řádu, jímž jest podmíněna harmonie a jímž jest podmíněno i dílo.

Malíř-apoštol.

Jednou z nejzajímavějších postav uměleckých mezi výtvarníky jest nesporně post-impressionistický malíř 19. století Belgičan Vincent Van Gogh. V poslední době vyšla o něm dosti bohatá literatura vedle sebraných jeho dopisů, jež zabírají několik svazků, a jež jsou dojista velmi cenným materiálem pro historiky umění.

K nejnovějším dílům o tomto velikém umělci člověku patří nedávno vyšlá francouzská kniha belgického básníka a nadšeného obdivovatele tohoto malíře-krajana, Louise Pierarda, jenž dovedl zhustit v necelých 200 stránkách život a vývoj umělce, tak bohatý na zkušenosti umělecké. Pročítáme-li tuto životní tragedii umělce-člověka, toužícího tak úsilovně po pravdě, po životě ve slépějích Kristových, jenž umění chápal jako úkol apoštolský, a toužil zanést paprsek věčného světla dolů pod zemi, aby pomohl nejchudším a ozářil život nejbídnějším z nejubožejších, cítíme až posvátný úděs, sledujeme-li růst této lidské a bohaté umělecké duše, bojující tak heroicky a bolestně o výrazové prostředky, v nichž by vyjádřila své apoštolsky umělecké poslání. Autor knihy »La vie tragique de Vincent Van Gogh« vede nás po stopách a místech, kde se dál tento úžasný vývoj umělecký za podmínek tak podivuhodných, že jim v dějinách umění posud není rovno. Z rodného domu malířova vede nás do Anglie, kde mladý a neobyčejně citlivý umělec potlačuje své umělecké touhy z lásky k lidstvu a stává se kazatelem, poučujícím pracující vrstvy o lásce a Milosti Boží. Odchází z obchodu, neboť se domnívá, že není zde na místě a věnuje se zcela svému apoštolskému povolání.

Vrací se po nějaké době domů a odhodlává se ke studiu, aby se cele mohl věnovati misijnářskému povolání, jež si vyvolil. Ale umělec se již v něm probouzí, jak svědčí jeho dopisy bratru Theovi, jenž po celý život svůj zůstal mu rádcem

i vzorným bratrem, nelitujícím žádných obětí, jednalo-li se o pomoc geniálně nadanému jeho bratrovci. Vincent Van Gogh náhle k úžasu celé rodiny opět opouští studium a odebírá se do Boringu mezi horníky, kde dle příkladu Kristova žije v naprosté chudobě a pomáhá skutkem i slovem prostým horníkům, s nimiž sdílí jejich bezradostný život. Odtud počínají se v jeho dopisech objevovati první neumělé ještě kresby a skizy. Ale umělec již prolédl a budí se v něm nepřemožitelná touha po tvorbě umělecké. První duševní a nesmírně bolestný boj umělce-člověka, stále mocnější touha po umění, která na konec vítězí, a ne již zcela mladý Vincent Van Gogh odchází do učení k mistrům-malířům belgickým i francouzským. A nyní nastává strašlivá, úmorná práce uměleckého snažení a jedinečné tvorby, v níž za necelých čtyř let podává ohromné bohatství svého, neustále toužícího a neuspokojeného srdce v obrazech, jež dnes se nám zdají zázraky malířské moderní tvorby. Jeho paleta jest rozsáhlá, zprvu nanáší temné tóny a těžké hlinité barvy, kreslí tvrdé, neohebné postavy a stává se takto předchůdcem Meunierovým, opěvuje ve svých dílech tvrdou lidskou Práci, maluje nelibivě sukovitě pokroucené postavy, jak je byl za svého misijnářského působení mezi pracujícím lidem poznal. Mezi akademickými malíři tehdejší doby, k nimž přišel do školy, aby se naučil kresbě, se zřejmě necítil mezi svými a svou vášnivou povahou a zcela novými názory na umění budil v nich nelibost, jež se neustále přirostovala. Celý jeho umělecký růst byl hlubokým si uvědomováním lidství a jeho těžké zodpovědnosti. Toto šílené úsilí po vyjádření, tato strašlivá úloha, již tak heroicky vzal na sebe, vyčerpávala jeho síly, celý jeho život byl nepřetržitou řadou utrpení, jak duševních, tak fysických, jež podlamovala jeho již od přirozenosti chatrné zdraví. Byl to strašlivý zápas o bytí či nebytí, o to nezemřít, nepodlehnutí, nepadnutí dříve, dokud všeho nevyřkl. A tak náš malíř, umělec-začátečník, pracuje bez oddechu, vrhá do světa svá úžasná plátna, píše bratrovci celé přednášky o umění, doprovázené skizzami, ve kterých nejlépe sledujeme tento ohromný rozmach, tuto strhující sílu vůle, jež se ničeho neleká a vše zpracovává ve výhni stále vzníceného svého ducha. Snad žádný z umělců nebyl do té míry mučedníkem umění, neoživil je tak krví svého srdce, jako tento Belgičan, jenž z podzemní temnoty vzeplal se silou své mohutné tvárné schopnosti až k světlu slunečnímu, jehož slávu chtěl vyzpívati v nadsazených, barevně rozjásaných svých hymnech. Jeho paleta přechází od temných žlutých hnědů a šedí k nádherné symfonii jásavých, hořících tónů, a aniž znal před tím Baudelaira, přece plně pochopil jeho verš: »Les parfums, les couleurs et les sons se répondent.«

Nějaký čas pobyl Vincent Van Gogh v Paříži, ale jeho láká více sluncem rozzářená krajina, hýřící nesčetnými odstíny barev, a proto odebírá se s milovaným přítelem-umělcem Gauguinem na jih Francie, kde prožívá s ním společně několik šťastných let, nežli nastává tragický, katastrofální moment duševního zatemnění. Záhadným zůstane nám a nevysvětlitelným mnohé v životě tohoto geniálního umělce, mezi jiným náhlá prudká, brskni roztržka s jeho přítelem Gauguinem. Nelze v ní zajisté hledati pouze nízkou žárlivost na druha-umělce, zdá se z různých episod z jeho pobytu na jihu Francie, že v tom dlužno hledati počátky nastávající duševní choroby, jež za nedlouho potom je zcela zachvátila.

Louis Piérard líčí nám celý tento vývoj, ukazuje nám růst umělecké bytosti nejvyšších duchovních kvalit, a dává nám spoluprožívati tragický zápas lidské vznícené duše, až ke konečnému katastrofálnímu shroucení. Dílko jeho, rozvržené v jednotlivé kapitoly, budováno jest na pramenech z pozůstalé a hojné korespondence umělcovy s jeho přáteli a z korespondence s jeho bratrem Theo, jenž jej na dlouho nepřežil a až do jeho smrti mu zachoval dojemně něžnou péči. Básník, Goghův krajan, dobře obeznámený v hornickém kraji, kde Vincent Van Gogh působil jako missionář, prošel tímto krajem po stopách obdivovaného mistra a sbíral ústní zprávy o jeho životě a působení, jak ještě ve vzpomínkách lidu žily; uvádí též paměti umělcovy sestry Elišky, plné vzpomínek na podivného bratra, jenž tak vášnivě dovedl milovati krásy světla a chtěl darovati paprsek věčného světla Boží milosti a Lásky lidstvu, na bratra, vždy tak nějak divně vzníceného a uchváceného krásou a myšlenkou a jehož duch, žádající si volného rozpětí, rozbil chatrnou tělesnou schránku, snad vyčerpán úsilovným bojem o vyjádření nejvyššího lidského Já.

Po přečtení tohoto životopisu, podaného pouze ve zkratce, vzpomínáme děl Michel-Angelových, jevících totéž nadlidské úsilí, a tane nám na mysli verš francouzského básníka:

»Et quand la mort descend sur ces heros
ils semblent si grands
qu'on n'ose pas les plaindre.«

A. Opočenská.

Anatole France.

Tři členové Akademie zemřeli v době jednoho roku: M. Barrès, D'Houssonville a A. France. Každý byl jinak činný a všichni mají o Francii nemalé zásluhy. A. France, který byl před několika dny pochován, připomíná Renaua svým skepticismem i svým stylem. Jest posledním z význačných positi-

vistů, kteří ve druhé polovici minulého století se dělili o slávu Francie a vůbec o Francii. Jeho život byl životem jemného epikurejce, a taková byla prý i jeho smrt. Jeho dílo jest ohromné. Čistou jazykovou, krásnou a zvučnou francouzštinou převyšuje ještě Barrès a zasloužil si chvály, kterou mu vzdal nejlepší jeho žák, dnes slavný Ch. Maurras. Látku čerpal France odevšad. Nebyly mu ani neznámý životy svatých a legendy, které miloval pro jejich prostotu, čistotu a naivnost. A jest radostno čísti některé povídky, k nimž vzal podnět ve starověké legendě. Ovšem France jako pozitivista nevěřil v zázraky a tak leckdy zkřivil či znásilnil příběhy, jež si vyvolil. Existuje pro něho jediný život, život pozemský a ten je třeba vyžít ve všech smyslech. Všimněme si postav francouzských a uvidíme ihned ozřejmenou tu pravdu. Proto jest i jeho dílo dáno na index.

Nynější radikální svět, který vystrojil mistru pohřeb, učinil tak ne jako básníku, nýbrž jako politiku. Bylť po válce France komunistou. Ale to, co s ním učinili, byla hotová komedie a ten přejemnělý skeptik, který měl rád harmonii, by se byl jistě ohradil, kdyby věděl, jak ho budou pochovávat. Barrès měl pohřeb vpravdě národní, Francea pochovávala politická partaj a nad jeho rakví mluvili »tribunové« lidu.

*

Moskevští paní Germanové v Praze.

Divadelní umění Moskevských je veliké. O tom sporu není. Přijímat je můžeme jakkoliv, dívat se na ně s jakéhokoliv hlediska, nemůžeme jim upřít ty základní rysy, které činí umění uměním. Strhnou každého aspoň na čas a v určitých momentech do své sféry. Sami přiznávají, že vyrostli z realismu. A ještě realisty jsou. Jenže jejich umění roste z něho dále. Pouhá realita u nich již samým znázorněním, ale hlubokým až ke kořenu věci jdoucím, zjeví nám svůj spodní, umocněný smysl, k němuž směřuje naše divadlo cestami jinými, novějšími, naší době a duchu bližšími. Ve srovnání s Moskevskými je naše divadlo expresionistické. My podškrtaváme v provedení dramatu vnitřní smysl a linii, u Rusů si to musí a může podškrtnout každý divák sám. Při tom však mylný by byl názor, že Moskevští jen na svém realismu lpí a že na něm ustrnuli. Aspoň družina pí. Germanové. Právem lze je tak zvát, neboť pí. Germanová je duší celé družiny. Ona jí vtiskuje svůj ráz, její názory a snahy jsou snahami družiny. Už na »Králi temné komnaty« jsme viděli, že realismus její se transponuje do symbolických sfér. Tam však lyrismus díla nedal jí ještě ukázkou dramatickou sílu jejich schopností.

Medeu si zvolila pí. Germanová za jubilejní svůj kus a ukázala nám v ní základ své umělecké osob-

nosti a všecku svoji velikost. Sama hrála ústřední postavu a sama vedla režii. Režisersky hlavně skvěle využila partii sboru. Balet a pantomima má v Rusku svou slavnou tradici, a opravdu zřídka lze vidět tak dokonalých výkonů toho druhu na jevišti. Každá změna situace, každý verš nalézal své vyjádření v příléhavém obraze jevištním. A paní Germanová sama svou hrou byla vrcholem představení. Její Medea rostla z ženy života našeho, ženy-milenky, ženy-matky, ženy-člověka. Nepředstavovala na jevišti démona, ale ukazovala jej v člověku. Scény s dětmi byly strhující svou nahou lidskostí — a přece to bylo něco více, než drama podvedené ženy, byla to vášně sama, skrývající se v lidském těle a strhující všechny hráze a překážky. Paní Germanová ztělesnila vášně. A zde jsme u síly i slabiny jejího pojetí. My zděje, hmoty a těl vášně a zápasy života tvoříme. Poměr je tu opačný. My chceme převést diváka do jakéhosi duchovního stavu absolutna, Moskevští chtějí to absolutno diváku přizpůsobit. Naše moderní provedení dramatu vychází ze základních prvků dynamických. Nejlépe to vidíme na reprezentantu výboje českého divadelnictví Hilarovi. Podtrhne a zesílí to, co je věčným rysem dramatu, co rozevlá i duši dnešního člověka, a od prvního dějství se to vlní, pádí a řítí kupředu, že divák s jevištěm se ocitnou v strhujícím víru lidských duší, jako v dravém proudu destilovaného života. Naproti tomu umění Moskevských pí Germanové bych nazval statickým. Ovšem potud statickým, pokud smíme staticčnost připustit v dramatu. Moskevští těžší více z obrazu, ze scény, mimiky a postoje, než z ruchu. Jest u nich veliký kult slova. A snaha po úměrnosti i v detailu. Neztíší epizody postranní, aby zvýšili efekt scén hlavních. Tato téměř stejná propracovanost všech scén působí na nás někdy až rušivě. Tak na příklad v našem případě úvodní scéna chůvy byla příliš zesílena na úkor vstupu Medey. V celé jejich hře převládá klasická šíře klidu. Připadá mi na mysl pro srovnání obou uměleckých směrů ona kapitola Merežkovského románu Leonardo da Vinci, kde líčí, jak rozdíl povah

a názorů se odrážejí v díle Leonarda da Vinci a Michelangela Buonarotti.

K novým pohostinským hrám si tedy Moskevští zvolili Euripidovu Medeu. Ze slavné trojice antických dramatiků je, myslím, Euripides nám nejbližší, nejmodernější, dovede nejhluběji a nejpravdivěji zachytit lidskou duši zmlatanou extrémě vášně a bičovanou ranami osudu. Je pro nás stále živým a časovým, ježto ukázal ve svých postavách samou podstatu lidské duše. Na něm je, nejméně dobového nánosu, deklamatorské pathetičnosti, logické konstruktivnosti, moralisující tendence. Po čertech málo se ohlíží na to, budou-li mu kritici současní i pozdější (hlavně čeled' klasických filologů) vytýkat nedostatky eického smyslu. A i tam, kde pronáší ústy sboru filosofické názory své a své doby, činí to způsobem dramatickým. A hlavně tuto dramatickost ve sboru se šťastně podařilo režii zachytit, jak už výše podotčeno.

Jako je ústřední postavou dramatu, tak byla Medea pí Germanové vrcholem provedení. Už při povšechné charakteristice Moskevských zmínil jsem se o jejím pojetí Medey. Dlužno ještě poukázat na to, jak jedinečná byla její náznaková hra se závojem. Červený závoj na černém šatě už při vstupu dával tušití nastávající drama pomsty, vášně a krve.

Výhodně byla v tom směru i hra vypravena. Hlavně pozadí v druhém a třetím dějství odpovídalo duchu hry. Důstojným partnerem pí Germanové byl Jason p. Vyrubova. Představitel mužství, hellenského síce, podlého a oportunního, ale zdravého a silného. O sboru, který skvěle doplnil umělecký úspěch večera, jsem se už zmínil. Hudební doprovod, sám o sobě pěkný, provedení příliš neposloužil. Umění slova a scény je u Euripida dost silné, že nemusí být podpíráno. Naopak někde zavíní vleklost a stagnaci, kde by se očekával rychlejší spád. Moskevští, aspoň tito Moskevští, nám ještě v mnohém mohou být vzorem. Nesmíme se vzdát svých výbojů, ale nesmíme je ani považovat za veličinu pro náš vývoj už odbytou. Elpe.

CO ŽIVOT DAL.

Proč nejsou v Praze řecko-katolické pravidelné bohoslužby?

Nedávnó prošla novinami zpráva, že bude pro Francouze v Praze ustanovena zvláštní francouzská duchovní správa. Zcela v pořádku, čest francouzskému episkopátu, že se o to stará! A teď uvažujme! V našem státě jest přes půl milionu řeckých katolíků sjednocených. A ti nemají v hlavním městě dosud duchovní správu ani pravidelné bohoslužby své rítem předepsaným. Na Skalce mívali. Ale od té doby, co odešel otec Bonn, Belgičan, mívá bohoslužby Ukrajinec, který svými šovinistickými ukrajinskými kázáními Rusíny, naše státní pří-

slušníky, zejména studenty, odpudil a svých Ukrajincův nezískal. Což není ve dvou řecko-katolických biskupstvích kněze, který by se této věci ujal? Má ten, kdo z řecko-katolíků odejde do Prahy, býti pro svou církev zfracen? Kdo se má o to starati? Čk.

V Brasilii byly konány veliké náboženské slavnosti u příležitosti padesátého výročí kněžství kardinála Joachima Arcoverde de Albuquerque Cavalcanti, arcibiskupa v Rio de Janerio. Jen důstojníků a vojínů přijímalo ve dvou dnech 6000. Vláda, s prezidentem v čele uspořádala hostinu, při níž ministr zahr. záh. proslovil řeč, která jest skvělou apoteosou katolicismu. Vyjímám některé věty: „Bylo by nedůstojným pro Brasilii, děl, kdyby neuznala, že z velké části vděčí za svou politickou vyspělost zázračné mravní síle katolicismu a výtečnému poslání vůdce a vychovatele, které u nás koná náboženství přes čtyři století. Víra, dědictví našich předků, které pokolení si hrdě předávají, tvoří opravdu základní důvod růstu, který pokračuje s takovým řádem a souladem. Smutný pohled, který nám skýtá svět v těchto chvílích hořkého zmatení, vášní ještě neuklidněných, nepokoje a bídy, důsledků veliké války, ten pohled ukazuje v novém světle smířlivý úkol Vatikánu.“ V dalším se zmiňuje o důležitosti Svazu národů a dí: „Ale třeba uznati, že, když nepozvali Velekněze k účasti v tom velkém mezinárodním shromáždění, dopustili se ohromné chyby. Důvod je tím jasnější, že Svatá Stolica, ač nepředstavuje v přísném slova smyslu národa, symbolisuje ve skutečnosti největší národ světa. Jest jisto, že dnes žádný král, žádný císař, žádný prezident, žádná lidová vláda, ať jakákoliv, nemá autority jako Velekněz. Bylo by bláznovstvím předpokládati, že jest možno potlačití moc takového řádu v politickém životě ostatních mocností, nehleděti na její existenci, popírati její důležitost, když již dávno protestantské autority, málo podezřelé, jako Leibniz a Pitt, když sám Voltaire, nevěřící popěrač, uznal; a prohlásili Papežství za povolání, aby bylo středem rovnováhy veškerého mezinárodního života. Brasilská republika hledí na Svatou Stolicu jako na mocnost světa par excellence, která bez armád a bez území, beze zbraně, bez námořníků, bez vojáků a bez lodí má širší oblast než každá jiná mocnost, představuje značnější sílu, má větší autoritu a vykonává na celý svět neblahodárnější vliv. Nikdy se Církev nepovznese výše než v tragických hodinách, v nichž byla otcovská péče Benedikta XV. takovým uklidněním, a v nichž inteligence Pia XI. podává lék neméně podivuhodný. Jest šťastnou Brasilie, která má tak mocného spolupracovníka v krásném díle pro obrodu mravní v celém světě, která má zároveň své četné a slavné preláty. Národní vláda klade největší naděje v tak vzácnou pomoc, aby definitivně vstúpila v duši lidu pravé zásady mravní, raduje se upřímně prohláshíc ještě jednou své přání udržeti i nadále ve vši srdečnosti přátelské svazky se Svatou Stolicí. Výše než politický realism jest povinnost

a náboženský idealism. Národové jsou povinni Bohu národní úctou, a je to jejich povinností svědomí, jejíž splnění jim přitáhne požehnání s nebe. Theorie svobody nebo konstitucionelní dogmata, která by potlačila tu povinnost ve svědomí republikánů, by způsobila bankrot spiritualismu a morálky v řádu politickém. Obě však jsou nezbytné k zlepšení charakteru lidu, aby bylo utvrzeno v duších mas vyšší poznání nejen jejich zodpovědnosti, nýbrž i jejich důvěry v křesťanskou demokracii, organizovanou, jak i naše chce býti, v mezích vznešeného a mírumilovného ducha svobody. Přechodný vliv různých sekt, knižní účinek různých filosofických tendencí nemohly do dnešního dne v Brasilii zastíniti sílu a význam náboženství našich otců, které je též naším náboženstvím a bude zítra náboženstvím našich dětí a zaslouží tudíž vši naší péče a vši úcty od státu. Brasilie potřebuje všech živých sil národních, aby rostla v kázni, v úctě k autoritě, ve ctnostech, v poslušnosti zákona, v řádném plnění povinnosti politických, v užitečné práci a v nezávislosti vědomé si zodpovědnosti a bez neúdivosti. Mezi těmi živými silami, nezbytnými k spěšnému dílu obrody země, jest největší síla Církve. Tak mluvil státník Felix Pacheco v den, kdy bylo slavnostně slaveno jubileum církevního hodnostáře. Nedávno vybízel S. Goyan Herriota, aby se zamyslel nad těmi slovy.

Karel Vrátný:

O katolické izolaci.

Jan Scheinost uveřejnil v 19. čísle »Rozmachu« 1924 (1. října) článek »Kletba izolace«. V článku praví: »Jest veliké nebezpečí, že i katolíci v Čechách, sami se odlučující z národního těla, propadnou téže izolaci (jako byla izolována šlechta ve Francii, tur v Rusku atd.); neboť tím, že z jistých stran, inspirovaných propagátory politické emancipace, která z katolických voličů vytvořila izolované politické těleso, ozývá se volání po »katolické kultuře«, »katolickém« umění, »katolické« vědě, místo aby katolicismus se vstřebal do žil národa a pomáhal tvořiti národní dílo, dělá se reklama této zhoubné myšlenky. »Katolická« kultura bude malá zahrádka, nejspíše se zelím a kedlubny, ohrazená vysokou zdí, kolem níž bude národ choditi mlčky a nevšímavě. Podle hlasatelů isolačních idejí zle by to dopadlo s Boženou Němcovou. Byli bychom nuceni vyvrhnouti ji podle onoho měřítka z »katolické« kultury, a přece, kde jinde žije uzavřen duch katolické tradice a životní moudrosti slavněji než v »Babičce«? Radí se tedy v řečeném článku, aby si katolíci »nezakládali svá se-

parátní políčka, nýbrž sázeli na zahradě národního života takové stromy, aby se v jejich stínu udušilo všechno býlí, a takové květiny, aby jejich vůně znemožnila smrad rozkládajících se mrtvol. Tyto izolující snahy jsou prý odkazem předválečné generace katolické, která se sama obkličovala plotem, pokládajíc národ ostatní za prašivý, poněvadž byl protihabsburský. Izolující prakse katolické generace prý vedla k neblahému rozkolu v národě, který z národa protireformací nábožensky skvěle sjednoceného udělal národ nábožensky rozvrácený. Zatím, co katolíci se emancipovali od národa, národ se počal emancipovati od katolicismu.

Takové jsou žaloby na české katolíky v první části řečeného článku, ve druhé pak jsou jiné, týkající se otázky sociální. Já si všímám tentokrát jen těch, které jsem zde opakoval. Četl jsem článek Jana Scheinosta s velikou duševní sklíčeností a to proto, že se mi zdálo, že nemohu jeho myšlenky pochopiti. Byl bych si přál, abych místo těchto všeobecných odsudků mohl čísti doklady a to doklady velmi hojné, zvláště pro tvrzení, že katolíci považovali celý ostatní národ za prašivý, protože atd., nebo kterak jsou tím katolíci vinni, že je náš národ dnes nábožensky rozvrácený. Ty narážky, již jindy v »Rozmachu« pronášené, jakoby právě katolíci byli tak zamilováni do Habsburků, snad (pravím snad) se mohou týkati jednotlivců, ale nevím, jak je lze obracet na všechny »katolické«, t. j. katolicky smýšlející, Čechy. Obrovská většina katolicky smýšlejících lidí u nás smýšlela stejně dobře národně, jako množství lidí nesmýšlejících katolicky, leč že by se rozlišovalo v tom, že u lidí katolicky smýšlejících před válkou jejich národní citění se jevilo snad více odporem proti německé nadvládě a německému útisku, nežli proti dynastii samé, kdežto u mnoha těch druhých »dobrých a lepších« Čechů se jevilo více odporem, ba nenávisť proti katolicismu a proto také proti dynastii, která byla pokládána za oporu katolicismu v našich zemích, a bezpochyby často jí také (po svém rozumu) chtěla býti. A mám veliké podezření (jest-li neoprávněné, rád se dám poučiti), že ve mnoha »našich« lidech byla zášť proti katolictví větším důvodem k činům, nežli bolest a hněv nad národním útiskem.

Katolíci jsou prý tím vinni, že dnes národ, který byl nábožensky sjednocen, je dnes nábožensky rozvrácen. Ale poněvadž celý národ byl katolický, tedy patrně on sám jest tím vinen, že jest dnes rozvrácen. Či jsou tím vinni někteří z národa, který prve, nežli se rozvrátil, byl celý katolický? Snad někteří katolíci? Klerus snad, který neviděl do budoucna? A což když tento klerus právě z přílišné lásky k národu, k národní svornosti, mlčel, nebo nechápal, když již

se snad (pravím opět snad) mohlo pozorovati, co se v náboženské oblasti našeho národa chystá? Možná, že snad Jan Scheinost myslí na to: že klerus, jakožto náboženský vůdce národa, měl včas chytнути do svých rukou tisk, literaturu, politiku. Ale nezdá se mi, že by to tak myslel. Ostatně Francouzi jsou dnes nábožensky téměř stejně rozvráceni jako my. Je to také vinou francouzských katolíků, když také tam celý národ byl katolický — tedy sám ze sebe způsobil si tento rozklad? Ostatně ve Francii by se snad mohlo připustiti, že se katolíci politicky oddělili od ostatního národa svými monarchistickými sny v posledních desetiletích minulého věku; ale je podobno pravdě, že množství katolíků tam smýšlí republikánsky. U nás takového politického rozlišování nebylo a není — před válkou jsme všichni snili o království, po válce se všichni zamilovali do své republiky (a nadávali-li jí za příčinou daní nebo z jiných příčin, jsou při tom asi více účastní lidé katolicky nesmýšlející).

Rád bych viděl doklady odůvodněnou větu, že katolíci se emancipovali od národa. Kdy? Když pravíte, že celý národ byl katolický. Tedy zase opakuji: emancipoval se sám od sebe? Či teprve v posledních 50 letech se roztrhl vinou katolíků celý katolický národ na lidi »katolíky« a »nekatolíky«, a ti »nekatolíci« zůstali národem, kdežto katolíci se od něho emancipovali? Patrně lidé, kteří ztratili víru, tu, kterou má míti opravdový katolický křesťan, zachovali české citění, kdežto ta malá část, která zůstávala uvědoměle a důsledně katolická, české národní citění ztratila? Musím říci, že mne skličuje vědomí mé nedostatečnosti, že nechápu patrně dobře myšlenek autorova článku.

Národ se prý počal emancipovati od katolicismu, patrně proto, že prý se katolíci emancipovali od národa, jenž před tím celý byl katolický. Proto? Mně vývoj věcí zdá býti u nás podobný jako v ostatním světě. Intelligence (žurnalistika, literatura, zkrátka tisk) začala pracovati proti katolickému dogmatu buď přímo, ať dokazováním, ať zesměšňováním a ironisováním, nebo nepřímo okázalým vystavováním zjištěných »vědeckých poznatků« jakožto protivných dogmatu a využíváním dějin k buzení nechuti proti katolictví a zvláště proti Římu, s nímž katolictví stojí a padá, a poměrná svoboda tisku od let sedmdesátých pomáhala šířiti názory, odporující katolickému dogmatu, do širokých mass. Později tisk socialistický začal pracovati ještě úporněji, obraceje zároveň všechno myšlení svých přívrženců k názorům materialistickým. Materialistický světový názor pak a lascivnost, uváděná poněmáhla na divadlo a do tisku, podporovaly odpad od víry, neboť smilstvo a cizoložství chce míti odůvodnění. Když pak lidé, ka-

tolicky smýšlející, hleděli zachrániti, co doufali zachrániti, politickým sdružováním, aby uplatnili vliv katolicismu v zákonodárství, politická agitace začala ještě více rozjitřovati mysli a užívati všech vhodných i nevhodných prostředků proti svým politickým konkurentům a ovšem také proti věci, kterou tito političtí konkurenti zastávali. Tisk (politický i literaturový) v začátku, a potom tisk a tribuna pokládám za hlavní příčiny toho, že náš národ je dnes nábožensky rozerván. Jan Scheinost ovšem míní, že tím jsou vinni katolíci. Ale což, když byli katolíci úmyslně izolováni — jako byla izolována dle slov páně Scheinostových šlechta ve Francii a zůbr v Rusku.

Snad by se mohlo říci, že ti mezi katolíky, kteří měli býti náboženskými vůdci národa vesměs katolického (jakým prý byl), především tedy hierarchie a klerus, neviděli do budoucnosti. Byla to jejich vina? Těžko souditi, a komu není s hůry dáno, v apatyce nekoupí. Zdá se vůbec, jakoby církvi, t. j. vůdcům církve, chyběla dějinná předvídavost, ačkoli z daru Božího učící auktorita v církvi rozpoznává v každém bludu proti víře nebo mravům i jeho nejbudoucnější důsledky. Snad to naznačuje ono slovo Páně, že »synové tohoto světa jsou chytřejší v pokolení svém, než synové světla«. Bud' tomu jakkoli, mně se zdá, že ti lidé v Čechách, kteří se pokládali za dobré věřící katolíky, již v letech devadesátých minulého století se cítili vylučovanými z »moderní společnosti a izolovanými, a byli nazýváni klerikály (jako již dlouho před tím). Nyní škola plnou parou dokonává to, co neprovedly tisk a tribuna. Tribuna a tisk vychovávaly učitelstvo a nyní učitelstvo vychovává, t. j. tvoří mládež. A patrně ti zbývající »katolíci« stále ještě se izolují, dokonce chtějí míti »katolické« školy, ač není na to naděje, ani co by za nehet vlezlo, dokud nebudou ve sněmovně rozhodovati »katoličtí« poslanci, na což je právě tak málo naděje.

Katolíci prý volají (ne všichni, nýbrž jen z jistých stran) po »katolickém« umění atd. Dostali bychom se zase do dlouhých řečí o tom, zdali pojem katolictví lze uváděti v nějakou spojitost s »uměním«. Po mém soudu ano, v tom smyslu totiž, že umělec-katolík, chtěje žíti podle svého náboženství, tedy katolík praktický, je podroben pravidlům katolické morálky stejně jako neumělec, poněvadž není, jak jsem přesvědčen, jiná morálka pro umělce a jiná pro neumělce. Boccaccio byl patrně dobrý katolík, co se týče víry, ale mnoha novelami hřešil proti velikému přikázání lásky, dává mnoha a mnoha čtenářům příležitost k oplzlým představám a tím je uváděje v pokušení ke hříchům alespoň vnitřním. Necht' si naši umělci, kteří ještě trochu chtějí dáti na morálku, přečtou, co katoličtí moralisté soudí o pohoršení, dáváním malbou, sochou, literární tvorbou atd. Či jim jejich auktorita

není ničím? Pokud tedy umělec-katolík uznává, že mu zásady mravnosti a ohledy na bližního ukládají jisté meze, v tom smyslu hlavně chci mluvit o »katolickém« umění. Kdo nechce těch mezí uznávat, ten jakoby popíral dogma o dědičném hříchu a jeho následcích, k nimž také náleží náchylnost ke zlému. Že ostatně i »umělci« smýšleli podobně, toho příklad máme na Manzoni s jeho »Snoubenci«, do nichž nepřipustil ani výjevů a řečí, kterým by dnešní průměrný »katolický« umělec prošípkoval podobný román. Jistě však nesmí katolicky žijící umělec psáti nebo tvořiti tak, že by tím fantasie slabého člověka (a slabých je více než silných) mohla býti nezdravě rozčilována, nebo že by se hřích jevil v poeticky vábné postavě a tak by lákal, místo, aby odpuzoval. Jan Scheinost radí katolíkům, aby utvořili veliké věci, aby sázeli na zahradě národa nádherné stromy a květiny. Bylo by to pěkné, zajisté, ale Dantové, Calderonové, Mickiewiczové, Manzoniové atd. nepřicházejí na komando. Podle »isolačních idejí« prý by se musila vyvrhnouti z »katolické« kultury také Božena Němcová, ačkoli v její »Babičce« žije silněji, než kde jinde, duch katolické a české tradice, síly a životní moudrosti. Pokud Božena Němcová svým smýšlením náleží do oblasti katolické kultury, je těžko říci, ale spíše asi ano, než ne. O »Babičce« nelze říci, že je dílem katolické kultury, nýbrž jenom že věrně líčí to, co vyrostlo v ovzduší katolické kultury. Spisovatelka zůstává ve své práci neosobní, takže, jak myslím, nelze souditi, že chtěla svým dílem vyjádřiti se o, jakožto plod katolické kultury, jako se vyjádřil na příklad Dante ve své »Komedii«. Což kdyby ti »katoličtí« izolátoři byli volili jiné slovo na označení svých záhubných snah? Kdyby na příklad místo umění »katolického« byli žádali umění »počestné«? Ale snad i v tom případě by se jim bylo řeklo, že »umění« je »na oné straně zlého a dobrého«? Ale já, co mne se týče, znovu tvrdím, že všechny skutky, řeči a myšlenky člověkovy podléhají dekalogu v tom jeho smyslu, kterým jej vykládá katolická církev a její školy. Tedy i umění i politika.

Katolicismus ve Švýcarsku. Podle posledního sčítání z roku 1920 jest ve Švýcarsku 2,218.589 protestantů a 1,586.736 katolíků a asi 50.000 starokatolíků. Švýcarsky v osmdesátých letech minulého století prodělaly silný kulturní boj, nechťejí ho dnes opakovati, zdůrazňujice vždy náboženskou toleranci. Katolíci vyznačují se životností a činností, které jsou příkladné. Jsou sdruženi, ať mluví kteroukoliv ze čtyř řečí, v »Association populaire catholique Suisse«, která má odbočky ve všech kantonech a sekce ve všech farnostech. Politicky jsou organizováni v »Lidové katolické straně švýcarské«, která

hájí duchovní zájmy katolického obyvatelstva. Pomer církve ke státu není ve všech kantonech stejný. Tak v Ženevě jest úplná odluka, v kantonech neucháterském a vaudském pohlíží na církve jako na státní služebníci a na kněze jako na úředníka. Kanton friburgský, skoro celý katolický, má vládu složenou z praktických katolíků. V něm žije církev oproti státu v naprosté nezávislosti a je-li třeba, navzájem se podporují. Tak biskup je svoboděn při jmenování farářů, kteří nejsou placeni státem, nýbrž z církevního majetku. Nad tím majetkem bdí rada čtyř, z nichž dva jmenuje biskup a dva kanton. Veřejné vyučování a výchova děje se ve smyslu náboženském a vlasteneckém. Na obecných školách jest náboženství předmětem povinným. Školy střední jsou svěřovány dohledu ředitele, jímž je téměř vždy kněz. Profesorský sbor jest složen z kněží a laiků. Totéž platí o učitelských ústavech. Katolická universita ve Friburgu jest státní a jest z nejlepších vysokých učilišť katolických. Od r. 1920 jsou Švýcarsky zastoupeny u Svaté Stoly, s níž přerušily styky r. 1874. Presidentem jest katolík Motta. Početně katolíků přibývá velice pomalu. Protestantism jest v této tradiční své zemi velice výbojný. Starokatolíků ubývá až nápadně, a odpadnuvší zůstávají bez vyznání.

Třetí řád protestantský. »Mezi protestanty jest instinktivní odpor i při idej praktické zbožnosti,« napsal pastor Wilfred Monod. Aby tento odpor odstranil, založil třetí řád protestantský. Myšlenka v něm vznikla r. 1915 při čtení dopisu, který mu psal jeden protestantský inženýr-vojín. R. 1918 vyšel se svým návrhem na veřejnost a obhajoval ho v díle: »K Bohu«, sepsaném r. 1921 a na kongresu Sociálního křesťanství, konaném ve Strassbourgu r. 1922. Nenalezl velikého porozumění, ale nedbal a 20. dubna 1923 utvořil spolu se dvanácti muži třetí řád protestantský a nazval ho: Les Venilleurs — Bdící. Jejich cílem jest zjednodušiti svůj život ne z donucení, nýbrž z vnitřního přesvědčení. — Budou toužiti přímo, metodicky a neústupně po osobní dokonalosti: »Bud'te dokonalí, jako váš Otec neneský dokonalý jest.« Ale vědí, že pravá osobnost vzrůstá vším tím, co dává, pud inspirací Ducha Svatého. Věří tedy v duchovní a sociální cenu oběti. »Bdící tvoří mezi sebou Ligu pro život svatý a život prostý, bratrství či společnost sdružených, kteří na troskách civilisace a v odvážné naději nové doby chtějí prakticky načrtnouti v lůně našich protestantských církví moderní »Napodobení Ježíše Krista«.

K uskutečnění ideálu užívají těchto prostředků: Každý den ráno čtou Písmo a modlí se; odpoledne usebrání ve společenství s »Bdícími« a recitace Blahoslavenství. Večer zpytování svědomí a díků-

činění. V neděli se účastní obřadů, ať jest kazatel jakýkoliv a všemi způsoby posilují ostatní věřící. Prvý den v měsíci si stanoví nějakou mravní devisu podle ročního období a cyklu křesťanských svátků. Na počátku nového roku se shromažďují, aby vyslechli zásady třetího řádu protestantského. Každý pátek na paměť Kalvarie přepisují zbožné do posvěceného sešitu buď stať z Písma, nebo nějakou poctu, vzdanou mimo církve nebo v církvi našemu Pánu Ježíši Kristu.

Pracuje se na příručce vnitřního života podle mystiků, ale se zásadami podle mentality protestantské, evangelické víry a sociálního křesťanství. Aby urychlili a uspišili své kroky k novému životu, budou vzývati hrdiny svatosti: Petra Valdenského, Františka Asissi, Bl. Pascala, Jana Husa, Jana Fridricha Oberlina, Davida Livingstona a Alexandra Vineta.

Do řádu může býti přijat, kdo má nejméně osmnáct let. Přijatý jest nejdříve novicem, potom observantem. Společně se členové scházejí každého čtvrt roku.

Jest otázka, zda nastane jimi obroda v protestantismu? Možno pochybovat.

Politický přehled.

V životě lidském jest málo věcí stálých. Lze tak říci, i když nepodpisujeme filosofovy formulky o věčném plynutí. A velice nestálou jest i lidská sláva a moc. Macdonald si to jistě často pomyslíl v těchto dnech, a kdyby uměl česky, jistě by si zabručel ten jadrný popěvek: »Ó, jak jsi měnivý, ty štěstí lidské.« Možná též, že by na to neměl kdy.

Macdonald byl vždycky v těžkém postavení jako každý, kdo má vládu, ale nemá moci. Měl leckdy v parlamentě horké chvíle a jen tím, že milosrdenství jest velká ctnost, se udržel u vlády o nějaký měsíc déle. Ale George, Baldwin, Asquith jsou prapodivní lidé a napadlo jim, že by bylo dobře ukázati premiérovi vlídně nevlídnou tvář. Příčiny byly závažné a tak byl parlament rozpuštěn.

Kdesi mluvil Zinověv a za všeobecného veselí děl, že dnes již není třeba vysílati do ciziny agenty, ježto státníci jako Macdonald (a myslil jistě i na Herriota) připraví bolševismu nejlépe půdu. Největším argumentem, který mají liberální a konservativní kandidáti ve volební kampani proti Macdonaldovi, jest, že zaprodal Anglii bolševikům, ježto dělal vždy, čeho si přáli levičáci v Labour Party. A druhým ostnem proti němu jest, že by se prý na vše, co učinil, mohlo napsati: Made in Germania. A hájí se těžko Macdonald a sotva se uhájí. I kdyby snad Labour Party ve volbách zvíťazila, by nevládla, poněvadž se proti němu postavila silná

skupina v samé jeho straně. Labour Party má tentokrát proti sobě vyškolené politiky, peníze a petrolej, zkrátka celý kapitalismus anglický, a ač programově jest nejideovější stranou anglickou, bude musiti ustoupiti pravděpodobně konservativcům.

Bolševici jsou si příliš dobře vědomi, že bez Ruska není možná pacifikace Evropy. Ostatně, vysmívají se všemu tomu smlouvání západních mocností, ať již se děje v Ženevě či v Londýně. Jednak se mu smějí, poněvadž se provádí bez nich, jednak z cynismu, který jest jim vrozen a kterým vhánějí ostatní svět do úzkých. Osvědčil se v Londýně a osvědčí se asi i v Paříži; Herriot jako volební heslo měl i pacifikaci Evropy, která podle jeho názoru může býti uskutečněna jen spolupůsobením všech mocností, tedy i Ruska. Proto slíbil, že uzná Francie co nejdříve bolševickou vládu, tím spíše, ježto již i Anglie tak činí a Herriot vždy snil, že spása Evropy spočívá v socialismu a socialistických vládách. Ale tomu uznání de jure se stavěly a stavějí v cestu četné překážky. Francie a její poplatníci mají v Rusku přes dvacet miliard franků, a není divu, chtějí-li míti nějak zaručeno, že o ty peníze nepřijdou. Vláda Poincaréova nevěřila nic bolševikům a nálada, která byla šířena i tiskem, byla též zahrocena proti nim. Ale kapitalistům záleželo na tom, aby se mohli účastniti svými penězi obchodních akcí v Rusku a dovozovali, že jinak celé Rusko zaplaví kapitál německý, což by mělo hrůzné důsledky pro budoucnost. Proto byl poslán před rokem do Ruska senátor de Monzie, aby studoval poměry a podal dobrozdání. Dr. Monzie se vrátil a zastával názor, že je třeba navázati s Ruskem styky, poněvadž Rusko se vzdává, jest uznávaným státem a bolševická vláda stále více upevňuje svoji moc. Ale Poincaré přes toto zdůrazňování nikterak nespěchal a tak byla celá věc in suspensio. Herriot však hned sestavil zvláštní komisi s de Monzie v čele, která vypracovala základní osnovu, jako předpoklad vyjednávání. Osnova tato, která vychází bolševikům vstříc, jest ostře kritisována opozičním tiskem, ježto prý zadává zájmům Francie. Ale ani bolševici nejsou spokojeni. Jest v osnově totiž bod, podle něhož si vyžaduje práva zvláštního řešení jednotlivých otázek, nechce tedy uznati Rusko bez ohledu na jeho vnitřní věci. Bolševici poukazují že jiné mocnosti nic není do jeho vnitřních záležitostí. Francie uznala Georgii jako samostatnou republiku a bude asi nucena to uznání zrušit, bude-li chtít uznati Rusko.

Herriot, spoléhaje na všemohoucnost své strany, mluví rád o míru. Zdůrazňuje ho všude, a na banketu kongresu své strany zval všechny národy, jménem Francie ovšem, aby celá Evropa se připojila k té touze k Francii, aby se znova nezrodila

nová válka. Francie učinila prý, co bylo její povinností a osvědčila dobrou vůli pro spravedlnost a mezinárodní mír. Ale je třeba míti nedůvěru k jeho slovům, která jsou výronem sektářské filosofie, ať nedím, že Herriot a jeho strana jsou trochu směšni, když mluví tak upřímně o míru, zatím co na druhé straně připravují v zemi válku. Z řeči Herriotovy na banketu byly zajímavé dva body: o náboženství a o financích. Herriot sliboval pomalu chudým na zemi ráj a bohatým, tak trochu obojatně, vypovídal válku. Pro ně chystá vláda některé nové daně, čímž se jí podaří značně snížit rozpočet. Lze míti důvěru v této věci k Herriotovi na základě jeho minulosti jako starosty města Lyonu. Za vlády Poincaréovy byly již finance Francie ve stavu velice zbědovaném. Herriot dovede hospodařit a ví též, že nejlepší jeho oporou jest potlačení drahoty v zemi, která v posledních dvou letech, díky různým spekulacím, stále stoupala. Méně šťastnou ruku má již Herriot, když jedná o otázkách náboženských. Na banketu se dopustil jedné chyby, které se říká bezcharakternost: lhal. Svým přívržencům může dělati a říkati cokoli, ti jsou zvyklí ještě na lepší věci. Ale jeho slova komentuje zahraniční tisk. Nuže, Herriot děl: »Účastníme se s úplnou lhostejností projevů všech kultů. Jest velikým bludem postavit se proti fanatismu násilí, které si přeje, a z něhož se raduje. Vytýkali mi, že jsem odvětil kardinálům stylem velice umírněným nebo příliš církevnickým. Nemám co změnit na té odpovědi.« V dalším zdůrazňuje, že se neleká ofensivy, které nevyvolal, a že bude hájiti zásady demokracie atd. atd. Pravda je trochu jiná. Vytýkali netoleranci kardinálům jest trochu silné i na radikálním kongresu. Ve třech bodech: v otázce vyslanectví u Vatikánu, zavedení francouzských zákonů laických i pro Alsasko a v otázce kongregací ohrožoval svobodu francouzských katolíků. Teprve po tomto ukázání »dobré vůle« promluvili zástupci katolického lidu. A že lhostejně .? Herriot a jeho strana vyznává zednářské kredo a zavrhuje vše; bylo by dosti příkladů, co se mu přičí. Není klerikálnější strany nad levičáky francouzské.

V Německu budou nové volby 7. prosince. Mohou si dovoliti ten přepych, když obdrželi značnou půjčku v cizině. Jest výhodnější býti poraženu, než býti vítězem. V jakém znamení se povedou nové volby? Doufejme, že ve znamení raka, kteréžto zvířátko musí míti němečtí politikové velice rádi. Kapacity předpovídají pád extrémních skupin, které se ničemu nenaučily z pohromy. Byly by posíleny střední strany. Je to možné, poněvadž vláda bude míti peníze, které se nebudou dostávatí ostatním, neboť dvoje volby za rok si nemůže každý dovoliti. Že nálada v Německu není tak demokratická, jak se

někdo domnívá, svědčí ten fakt, že Herriotovy panegyriky na Německo jsou přijímány celkem chladně. Ukáží volby změnu? Tolik jest jisto, že do jisté míry na nich závisí budoucnost Evropy. Proto by si bylo přátí pádu komunistů a ultranacionalistů.

V Itálii budou oslavovati 28. října fascisté dvouleté výročí pochodu na Řím. Proti loňskému roku nezúčastní se těch slavností bývalí vojáci a invalidé, ježto, jak prohlásili, jsou spolkem nepolitickým a nemají co dělati s podnikem jedné politické strany. Fascismu, jak jest viděti, ubývá sympatií. Příčinou jest nerozumné a násilnické vystupování milice, která u vědomí své síly se odvažuje příliš daleko. Oposice, která po zavraždění Matteottiho se sloučila, bude i dále zachovávatí svůj postup a většina parlamentu bude pracovatí pro ni. Je to vyjimečný stav a Itálii málo prospěšný.

Jinak lze říci, že Evropa a celý svět by si přál míru, ale neví, jak jej zaručit. Lidé jsou pořád stejní a na to se trochu zapomíná. Bojuje se vesele v Georgii, kde bolševici činí ze země hřbitov, pokračuje se v bojích v Maroku, kde se ujal velení Primo di Rivera, a podle posledních zpráv Španělové vítězí, a bojuje se v Číně. Snad aby lidstvo nezapomnělo na kruté chvíle, které přežilo.

*

Různé zprávy.

Dne 20. října byl zahájen v Bruselu třetí kongres »Jednoty katolíků belgických« za přítomnosti četných poslanců a senátorů a velikého počtu delegátů. Bude snad zajímati naše čtenáře, nastíníme-li několika slovy úkol této Jednoty, která má veliký význam nejen pro belgické katolíky, nýbrž pro celou říši.

Jednota byla založena r. 1922 a sice za tím účelem, aby byly v jedno spojeny všechny frakce belgických katolíků. Po válce rostl silně křesťanský syndikalismus. Zemědělci se též spojovali, aby hájili své zájmy, stejně jako průmyslníci. Každý stav tvořil o sobě zvláštní skupinu a bylo třeba je sloučiti, aby žádná síla nepřišla nazmar. Za tím účelem byla založena L'Union catholique belge. Jak postupuje a jak pracuje, si nejlépe uvědomíme, všimneme-li si průběhu třetího bruselského kongresu. Předmětem jednání bylo dáti směrnice politiky vnitřní, hospodářské i sociální a i politiky zahraniční.

Kongres řídil poslanec Heyman, který prvý svými slovy pozdravil »Toho, jenž vládne světu i našim srdcím«. Podle něho jest úkolem katolické politiky hájiti práva Krista a Církve, hmotného blaha a duchovního pokroku lidu a prospěchu národa. Po válce, díky všeobecnému hlasování, byly posíleny socialistické strany na úkor liberálů. Program obou se různí a v určitých důležitých otázkách postupují společně proti katolíkům. Proto se zrodila Unie, která »v příštích dobách nám může

silně přispěti k vítězství. Všechny naše organizace slibně vzkvétají. Mládež jest silná, nadšená a ukázněná. Naši zástupci plní své povinnosti a naši ministři vyvíjejí velikou činnost.«

Jednání bylo rozděleno na několik sekcí, které po zpracování látky podávaly plenu resoluce: sekce pro otázky náboženské a dobročinná, sekce rodinná, pro školu, pro koloniální otázky a konečně sekce tisková. Jednání, jehož se účastnilo hlavně v prvých třech sekcích hojně kněží, svědčilo, jakou přitažlivost mají v Belgii hesla: Bůh a vlast, která byla navedena na uvítanou vstupujícím, jsoucí ostatně hluboko vryta v srdce všech.

*

Františkáni se chystají oslaviti sedmisté výročí svatořečení svého patriarchy, Františka z Asissi, co nejdůstojněji. Františkánské kláštery italské, hlavně ty, na které se víže nejvíce vzpomínek na sv. Františka, již dnes se chystají na ten rok 1926. Vědecké publikace a i umělecká díla, jejichž předmětem jest serafinský světec, se množí. Zvláštní revue, kterou rediguje nadšený ctitel sv. Františka, Jørgensen, hledí studii význačných odborníků se všech stran objasniti dílo a duši velikého světce, jemuž musí býti nejen Italie, nýbrž celý svět tolik vděčen. K jubileu hodlal vydati »Comitato del concorso artistico nazionale«, zvláštní františkánské známky jako upomínku na velký rok. Ministerstvo schválilo tento podnět a byly již vypsány ceny. Konkurs končí 31. března 1925. Mimo to byla vypsána zvláštní odměna na nejlepší obraz, líčící některou událost, vypravovanou ve »Kvítkách sv. Františka«. Uvádíme adresu Comitátu: Concorso artistico nazionale francescano, Milano, Via Maroncelli.

*

U příležitosti oslav, konaných v Ravenně ku počtě známého filosofa Tomáše Campanelliho O. P. rozepsal se pokrokový tisk o synu sv. Dominika, kterého líčí jako »bořitele katolicismu«. Proti těmto tvrzením vystupuje katolický tisk italský, dovozuje, že Campanella byl velice plodný spisovatel, který se zabýval všemi spekulativními vědami své doby, že se vždy držel náboženských pravd, byl věrným tomistou a nadšeným dominikánem. Proto měl přátele mezi nejvýznačnějšími církevními osobnostmi, mezi nimi na prvním místě papeže Pavla V. a Urbana VIII., který ho jmenoval prelátem. Nepracoval žádné své soustavy a index neodsuzuje ani jeho teorii, ani jeho děl.

*

Herriot hodlá vypuditi z Francie řeholníky a řeholnice, poněvadž jsou nebezpeční vlasti. Odstraňuje se zodpovědných míst ty, kdož se veřejně hlásí

ke katolicismu, jako generála Degoutta a j. Na druhé straně, jak sděluje »Liberté«, Herriot hodlá vrátiti Viktoru Marguerittovi hodnost velikého kancléře Légion d'honneur, které byl zbaven presidentem Millerandem za dílo »Garconne«, které jest tak obscenní, že urazilo i ty kritiky, kteří mají o pojmu umění a mravnosti názor co nejširší. Zajímavé jest, že v posledních týdnech Margueritte uveřejnil několik statí, v nichž svaluje na Francii veškeru zodpovědnost za velikou světovou válku. Má to Herriot pěkné přátele. Zatím, co se bojí pro dobro vlasti řeholí, chce ospravedlňovati toho, jenž svým dílem znemravňuje a ničí Francii; a nemá jako ministerský předseda jednoho slova odsouzení těch, kdož jsou jistě většími nepřáteli republiky, než řehole: komunistů. Zášť.

*

Jak jsou směšní a ubozí lidé ve své protináboženské zaujatosti! Vídeňští socialisté, kteří řídí obecní záležitosti, se usnesli, dodati co nejvíce slavnostnosti a lesku oddávkám na radnici. Za tím účelem úředník, který provádí zápis, bude oděn v černý talár červeně lemovaný a na hlavě bude mít ozdobný biret. K oddávkám bude připraven a »nádherně vyzdoben zvláštní sál. Na stěnách budou pověšeny obrazy Burgezovy, představující novorozeně, jinocha, dospělého muže, starce a umírajícího. Novomanželům bude odevzdán diplom umělecky provedený na paměť slavné události. Tak tedy vyhlíží parodie katolického ritu. Ale tato parodie jest smutná. Bez Božího požehnání se jde těžko životem, i kdyby oddávající úředník byl nevím čím a na stěně visela veledíla nejvýznačnějších umělců.

*

Zajímavou stať čteme v posledním čísle revue: Stimmen der Zeit. Jesuita se rozepisuje o jednom americkém konvertitovi, jemuž obrácenému vytýkal jeho přítel trpce jeho čin. »I kdybych byl přesvědčen,« psal mu onen, »o vznešenosti druhého náboženství, nechal bych se raději upáliti, než bych opustil náboženství, v němž jsem se zrodil.« A jak mu odvětil konvertita? Velice vystižně: »Obdivuji tvůj heroismus,« odepsal mu. »Kdyby byl měl Luther část tvých citů, nepotřebovali bychom se vraceti do Matky Církve.« Měli by si toho povšimnouti protestanté!

*

Amerika bývá kladena vždy za vzor, ať se mluví o čemkoliv. Není divu v době, v níž mají cenu jen peníze. Amerika zakládá university, skupovává umělecká díla z Evropy jako činívali všichni zbohatlíci ve třetím pokolení. Ale je tam chudina jako jinde, a hlavně se nevyplácí býti intelektuálem. V neposlední řadě jsou zle postiženi žurnalisté.

V New Yorku, městě sedmimilionovém, jest vydáváno pět velkých deníků. Není řídkým zjevem, že několik listů bývá slučováno v jeden. Vedení listu nevyžaduje mnoho lidí, ježto hodně vyplní obrázky, sensace a pro odborné statí bývají spolupracovníci mimo redakci. Redaktoři nejsou ani skvěle placeni, a není divu, když brzy bývají znechuceni. Ale přes to jsou založeny novinářské university, které vydávají diplomy četným posluchačům, kteří zůstávají pak bez zaměstnání, nebo se vrhají na jiné pole činnosti. Láká je kariéra politická.

*

Ku protestu kardinálů francouzských proti Herriotovu počínání se připojili již všichni biskupové. A nejsou osamoceni. Staví se za ně veškeré kněžstvo a soudě podle projevů jednotlivých kongresů, nechce si ani lid dáti líbit to omezování svobody. Čtu svolání, v němž se vyzývají všichni katolíci, aby »se nedali dále utiskovati hrstkou svobodných zednářů a sektářů, kteří překročujíce mandát jim svěřený, vydali zákony, které jim nedovolili lid odhlasovati. Byla válka a my chceme mír. Zatím, co desertěři, ba i zrádci jsou amnestováni a vracejí se do vlasti, které neznali a zapřeli v hodině nebezpečí, nepřipustíme, bývalí vojíni, kteří jsme prožili válečné hrůzy, aby Francouzové bojovali proti Francouzům, kteří mají jediné tu vinu, že chtějí sloužiti Bohu, Francii a svému bližnímu jako řeholníci. Protestujeme tedy proti těm hanebným útokům, nehodným lidí svobodných a vzdělaných. Piacujeme pro jednotu všech Francouzů ve svobodě, rovnosti a bratrství. Jednejme, zvláště stmelme své řady, abychom uchránili svobodu svědomí a vydobyli si úcty v zemi, kterou jsme pomáhali zachrániti.« Tento projev, který jest velice rozhodný, byl vydán spolkem kněží, kteří sloužili ve frontě. Katolická mládež ohlásila již biskupům, že jest ochotna všemi silami pracovati proti nelibostnému úmyslu vlády. Schylovalo by se tedy ve Francii k náboženskému zápasu.

*

V italských novinách se objevily zprávy, které vzbudily rozruch a byly živě komentovány, že totiž slavný herec Annbale Ninchi se odebere jako fran-tiškánský misionář do Číny. Napsal tak v listě svému příteli. Ale konečně se věc vysvětlila. Ninchi dlouho již studuje buddhismus a chce ho proniknouti hlouběji a proto chce odjetí do Číny, aniž, jak dí výslovně, »se chce zřici své katolické víry«. Ale, jak se zdá, na té hořejší zprávě bude něco pravdy, kterou nechce Ninchi nikomu pověděti. Snad by toho neučinil jako D'Annunzio, který nakonec se stane trapistou, ale bude žíti v nádheře a bohatství ve své vile, obklopen vším přepychem. Tací jsou lidé.

Svatý Tomáš Aquinský

Knihovna Života č. 2.

Cena 30 Kč, na japon. papíru 60 Kč.

Objednávky adresujte

Lad. Kuncíř, Praha VII, Ověnecká 4.

Cyrill Jež, T. J.:

OSOBNÍ BŮH A NÁBOŽENSTVÍ

Vydala Česká liga akademická
Praha II., Voršilská 1.

Doporučujeme naší inteligenci toto dílo, o kterém se naše křesťka vyjádřila co nejchvalněji, jak ostatně zasluhuje. Zvláště mladí, kteří jsou zmítáni pochybnostmi, v něm naleznou jasné a správné rozřešení všech velikých problémů životních.

ROČNÍK SEDMÝ * PROSINEC 1924 * ČÍSLO ČTVRTÉ

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ
A POLITICE

VYDALA ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ V PRAZE

„ŽIVOT“ vychází 1. dne v měsíci kromě prázdnin v Praze. PŘED-
PLATNÉ pro VII. ročník „Života“: 30 Kč pro nestudenty,
20 Kč pro studenty. REDAKCE a ADMINISTRACE v Praze II., Voršílská 1.
— Reklamace se zasílají do administrace v Praze. —

OBSAH ČÍSLA 4.:

Karel Reban: Skrytý poklad. — *Domenico Giuliotti*: Christus heri et hodie:
Ipse et in saecula. — *Jaroslav Beneš*: Scholastická filosofie kdysi a dnes. —
Otto Albert Tichý: U kolébky obnoveného chorálu gregoriánského. — *Univ*
prof. Dr. Fran Srivec: Vnitřní oprávněnost církve. — Co život dal. — Věda. —
Umění.

**RUKOPISY a DOPISY pro redakci zasílány buďtež na
adresu: J. Krlín, 10. Barákova, Vršovice.**

Redakci došlo:

Jar. Durych: Loťr na pravici; vydal J. Beránek v edici
Amestýt, svazek IV.

A. V. Amfitěatrov: Začarovaná stěp; vydal L. Bradáč, Kr.
Vinohrady 384. Bibeloť IX.

Viktor Kripner: Kvetoucí zahrada; L. Bradáč.

Alois Čáp: A my jsme ho zabili. Drama. Přerovská edice
4. svazek „Šlépěje života“

MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL: „ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ.“
ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: Dr. JOSEF KRLÍN. TISKLA: ČESKOSLOVANSKÁ
AKCIOVÁ TISKÁRNA V PRAZE.

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ A POLITICE

ROČNÍK SEDMÝ

Karel Reban:

SKRYTÝ POKLAD.

Několik slov ku programu liturgického hnutí u nás.

K charakteristickým příznakům obrozeného náboženského života poslední doby patří na neposledním místě t. zv. hnutí liturgické, to jest snaha o sblížení soukromé bohospocty konané jednotlivcem s bohospoctou, jak ji vykonává jménem Bohočlověka Ježíše Krista i jménem celého pokolení lidského katolická Církev. Kdežto v cizině, zejména ve Francii, v Belgii a v Německu, hnutí liturgické nabylo již ohromného rozsahu a velkého významu i přes některé pochybené své výstřelky a jak se zdá, mocně přispívá k novému rozkvětu hluboké zbožnosti, jest u nás hnutí ono známo jen z literatury a čítá několik málo oddaných pěstitelů. A přece tají se v něm neťušené bohatství krás, vznětů a projevů náboženských; obsahuje prvky a síly, jež jsou s to působiti mnohostranné dobro. V pravdě jest katolická liturgie poklad skrytý, jenom zasvěceným známý, a zřídlo hojných blahodárných účinků. Jest tedy svrchovaně na čase, by u nás v askefice, v zásadách a praxi duchovního života i v modlitbě a v kultu vůbec zahájeno bylo hnutí tohoto směru: zpět k liturgii! Bude to reforma v čistém a ušlechtilém slova toho smyslu, pokud znamená reforma rozkvět života (sr. krásné staří dra Fr. X. Nováka v Kněžských problémech). Reforma tato bude návratem ku původní zbožnosti Církve a uskutečněním, aplikací katolických dogmat i mravních zákonů, které ve svém konečném cíli sbíhají se v adoraci Boha.

Tento článek chce podati na objasnění několik základních hledisek na liturgii a její úkol, jakož i poohlédnutí se po podmínkách liturgického hnutí u nás.

Liturgií rozumíme souhrn veřejné, společné, Církví konané a řízené vnější bohospocty. Katolická liturgie má účel jednak latreutický, přináší Bohu chválu od lidí, jednak soferický, přináší od Boha milost. Zevní výraz a forma katolické liturgie prodělaly složitý a přerozmanitý vývoj.¹⁾ V liturgickém hnutí přihlížíme však prakticky k vy-

¹⁾ Viz úvod Thalhofer-Eisenhofer, Handbuch der katholischen Liturgik. 2. vydání. Freiburg 1912. Stručně s bohatými literárními odkazy v příručce Eisenhofer, Katholische Liturgik. Freiburg 1924. Velmi zajímavé dílko: Baumstark, Vom geschichtlichen Werden der Liturgie. Ecclesia orans X. Freiburg 1923. (již 5. vyd.).

kristalisovaným formám římského ritu, jak je podává misál, breviř, rituál, pontifikál a martyrologium. Jednotlivými činiteli liturgickými jsou: osoby liturgické, totiž stav kněžský s celou stupnicí různých posvátných mocí; liturgické obřady, totiž mše sv., svátosti, modlitba breviářová, svátostiny; liturgické doby, jichž celek tvoří církevní rok; liturgická místa, kostely, kaple, hřbitovy; liturgické předměty nejrozmanitějšího druhu. Liturgie uzpůsobila si ke svým vznešeným cílům umění výtvarná a zvláště slovesné a hudební. Ještě pronikavěji má působiti na život katolického křesťana a jeho vztahy k Bohu. Odtud vzniká úsilí přivést jej ku poznání liturgických obřadů, by je sledoval chápal je jich hluboký a krásný smysl, aby uměl modliti se pokud možno duchem i výrazem Církve, by prožíval duševní stavy zamýšlené církevním rokem a rozuměl řeči, kterou hovoří liturgické prostory a předměty. Toť nástin programu liturgického hnutí.

Ku plnému pochopení a prožití katolické liturgie jest nutno dostat se pod povrch formy až ku podstatě kultu a tu tvoří vždy některé dogma a z něho plynoucí resultát efický. Jeť liturgie slavnostní, posvátný výraz toho, co věříme a čemu žijeme. Tento dogmatický a morální obsah liturgie jest její duší, ideou a hlavní předností přede všemi jinými způsoby zbožnosti. Určení liturgie spočívá hlavně v tom, že jest to kult Boha, tribut naší povinné úcty; jeť adorace projevená vnějšími prostředky kultu (modlitba, oběť) hlavní podstatou náboženství každého a po větce křesťanství, náboženství nadpřirozeného.²⁾ Aby nám liturgie byla zcela jasná, musíme mimo dogmatický, morální a kultický její prvek znáti také historii té či oné podrobnosti a symbolický její význam, neboť liturgie pravidelně jest náznak neviditelného viditelným, duchového hmotným, věčného časným, třebaže dnes jsou opuštěny dřívější přespříliš allegorisující výklady liturgické, jež byly někdy velmi libovolné a nepřirozené.

Význam liturgie, tedy také liturgického hnutí, jest nesmírný. Jest uctěním Boha, jest vrcholným naplněním nejvyššího cíle lidstva v kolektivitě i individuích. A jest tohoto cíle, totiž klanění se Bohu, naplněním nejkrásnějším i co do formy i co do obsahu, v čemž jí nikdy nedostihne subjektivní, osobní zbožnost byť sebe rozvícenější. Převaha její nad osobní nábožností záleží však především v tom, že Církev jest Kristem k tomu povolána a posvěcena, by ex offio konala úřad kněžský, Boha chválila, Jeť smiřovala, prosila a Jemu děkovala. Ba, ještě více: liturgie jest modlitbou a obětí ne pouze lidskou, nýbrž samotného Ježíše Krista, věčného Velekněze a Prostředníka mezi Otcem a námi; odtud odvozuje liturgie svou hodnotu, účinnost a krásu.

Liturgie má nesmírný význam pro obnovu křesťanské společenosti. Mysleme si chrám naplněný lidem při slavné mši liturgicky konané. U oltáře celebrant s asistencí, na kůru je sleduje a jim odpovídá sbor. Dole věřící ponořeni každý do své soukromé pobožnosti. Někteří modlí se z modlitební knihy, jiní modlí se růženec, někdo snad koná své rozjímání nebo zbožné čtení, jiný děkuje po sv. přijímání, opět jiný připravuje se na sv. zpověď — zkrátka každý zabývá se svým já a duchovními jeho potřebami v tom okamžiku. Jeť těch věřících velké množství, ale ve své pobožnosti jest každý izolován, sobě ponechán; je tu množství jednotek vedle sebe postavených, ale mezi sebou nespojených, leda věrou a účelem: přišli se sem všichni pomodlíti. Dobrá jest tato soukromá zbožnost jednotlivců a bylo by nemoudré vypovídati jí boj; vždyť požadavkům morálky na způsob modlitby a obcování mši sv. činí zcela dobře zadosť. Ale nebylo by možno přetvořiti to množství v jeden živý organismus, v němž duše dotýká se duše a k ní se druží a myšlenky, city, slova a

²⁾ Viz Wunderle, Grundzüge der Religionsphilosophie Paderborn 1918 str. 180-216.

úkony nábožností jedny mají všichni přítomní? Tak vznikaly naše obřady, tím dodnes jest mše sv., totiž modlitbou a obětí křesťanské rodiny, v nichž kněz je duchovním otcem, ostatní věřící dětmi. To obec křesťanská v lásce bratrské schází se ke slavení Božích tajemství a prožívá při nich dogma o jednotě Církve a společné bohopoctě. To nejsou již izolovaní jedinci, nýbrž celek stmelенý láskou Boží i blíženeckou. Mešní ritus jasně nese znaky společné modlitby a oběti kněze i lidu; proto kněz lid oslovuje, lid mu odpovídá, všechny bezmála modlitby jsou v čísle množném jménem přítomné rodiny dítek Božích. Jak je to něco krásného! Škoda, že časem tato souvislost presbyteria s lodí chrámovou, kněze s lidem utrpěla a že dnes jen ministrant knězi odpovídající představuje tuto činnou účast lidu na liturgii. Z této pospolitosti liturgické v Církvi vyrostlo ono bratrství mezi křesťany a rovnost také mimo chrám — obojí ovšem pospolitost liturgická i občanská má své kořeny v pravdách dogmatických a nauce Evangelia — a tak doufejme, že obnova její bude mít také mimo chrám svou ozvěnu a přispěje ke sblížení a smíření společenských tříd i národů v dnešní době rozervané stranictvím a sobectvím, kdy ničeho toužebněji nemáme si přát, o nic usilovněji pracovat dle mnohokrát projevené vůle náměstků Kristových Benedikta XV. a Pia XI., než o mír mezi národy a společenskými vrstvami.

Od oživeného zájmu pro liturgii můžeme si slibovati právem velmi mnoho pro duchovní život. Dnes jest lid počítaje v to též inteligenci, u níž je tomu s náboženským životem hůře než u prostého věřícího lidu, odcizen posvátným obřadům, dobám i místům. Jest mu to vše nesrozumitelnou řečí; mše sv. na př. mnohému zdá se býti pouhým divadlem, záhadnou mimikou. Ale také vnitřní život mnohých opravdu zbožných duší trpí vážnými nedostatky. Taci jsou náchylni viděti v pěstění zvláštních nových druhů pobožností vrcholky duchovního života, ulpívají na povrchu nedosahující do nitra, namáhají se probouzet složité afekty různých zbožných cvičení a při tom uvážnou docela ve svém ubohém já, jež je jediným předmětem jejich meditací, modliteb a ctnostných úkonů. Bývá to vše často provázeno nezdravou sentimentálníou a příliš volnou subjektivitou někdy i nekorefních představ o zbožnosti a ctnosti. Tomuto nebezpečí zúžení a změlnění duchovního života na já jednotlivcovo a této náládovosti a libovůli citů čelí právě duchovní život založený na těsném přimknutí k liturgii, která posouvá těžiště duchovního života a askese do jejich pravého cíle, totiž do Boha. Proti strojenosti a složitosti novějších pobožností najdeme v liturgických textech a úkonech milou jednoduchost, takový jakýsi primitivismus; je to klasická zbožnost dogmatického obsahu s několika málo sice základními akordy, avšak schopnými stupňování skoro nekonečného. Na př. vezměme pouze orace mešní o nedělích a svátcích Páně! Jest v nich uložena celá asketika křišťálové průzračností a nesmírné hloubky. K tomu přistupuje, co již bylo řečeno, že totiž liturgická modlitba večeňuje nás v živý, jednotný organismus celé Církve, tohoto mystického těla Kristova, jehož On jest hlavou a Duch Svatý duší — obrazně řečeno. Co tím získávají naše modlitby na ceně a síle před Bohem Otcem, přicházejí-li k Němu jako modlitby Jeho Syna, Jeho Církve! Je sice pravda, že křesťan vždy i v nejsoukromější modlitbě modlí se ve spojení s Kristem a skrze Něho, ale v liturgické modlitbě jest toto spojení bezprostřednější a dokonalejší.³⁾ Lze říci, že po Evangeliu nejvydatnějším zřídlem pravého duchovního života jest právě liturgie.

³⁾ Sr. Panfoeder, Christus, unser Liturgie, Die Kirche als liturgische Gemeinschaft, ve sbírce Liturgia, Mainz, Matthias Grünewald Verlag 1924.

Práce pro sblížení lidu a liturgie je práce pro sblížení duší a Církve, což dnes v době hromadných odpadů od Církve a prudkých útoků proti ní nelze podceňovati. Přiveďte zvláště inteligenci ke zdrojům liturgie a probudíte v nich lásku a úctu k ní, k jejím krásám, hloubkám myšlenek a výšinám mravních cílů. Touto cestou získala si Církev sympatie jinde, nebude se moci ani náš lid tolik uzavírat před působením vnitřní krásy Církve. Vždyť moderní člověk přesytil se již té prázdnotou a pustotou v duši a touží po něčem vyšším. Jako myšlení dnešního lidstva jest daleko spíše nakloněno přijmouti autoritu absolutní, ježto vidí, že bez ní třísť se vše v chaos, tak projevuje se patrně i jiná živě pocítovaná touha lidstva a potřeba, by vyšší jakýs organismus ujal se lidské duše a pod svou ochranou dodal jí vzletu, hloubky i šíře. Této nepopíratelné potřebě moderního lidstva po povýšení života duchovního vychází vsříci právě katolická liturgie vytvářející neviditelný řetěz rukou k modlitbě sepiatých a povznášející slabého jednotlivce do společenství s Církví bojující, trpící i vítěznou a spojující prchavé okamžiky života časného s realitami věčnými.

A čeho v myšlenkách nedosáhne prostý člověk, toho přece se mu dostává skutkem v praktickém životě křesťanském, posvěcovaném liturgií. Stačí připomenouti si, jak do nedávna ještě prožívaly věřící rodiny den Páně a jiné církevní svátky. Lahodné kouzlo nedělního klidu, povznesení duše k nehmotným a nadpřirozeným pravdám a tajemstvím, všechno to poetické kouzlo obesťrající neděli a svátek, všechno to jest účín liturgické slavnosti. Liturgie tedy odmechanisuje těžký, až skoro bezduchý všední život, proměňuje jej ve sváteční a posvěcuje nejvyššími myšlenkami a nejčistšími etickými podněty. Co znamená církevní rok v životě katolického křesťana! Již na př. začátek a konec každého dne je zdůrazněn a povýšen nad ostatní shon ranní a večerní modlitbou; denně užije věřící katolík svěcené vody, před jídlem i po jídle se pomodlí atd. a tím vším jest veden do nitra vlastní duše a do světa nad touto všední a hrubou skutečností. Z náboženského osvěžení v neděli žije potom i prostý dělník celý týden těše se, že až zase vrátí se den Páně, v kostele při mši sv. a při kázání zapomene na chvíli na tu hlučnou a znečišťující, jednotvárnou a duchaprázdnou práci zde v dílně. Jak mocně působí a kolik posvěcení, prohloubení a zkrášlení dodávají našemu každodennímu životu rok co rok advent, vánoce, doba svatopostní, velikonoční, svatodušní, pobožností májové a růžencové! Popelec, hromnice, svěcení ratolesí, průvod boží-tělový a jiné náboženské obyčeje, jež ze chrámu vnikají až do života domácího, jaké to posvěcení, ideové i mravní zušlechťení života! Věru bez církevního roku a jeho liturgie ani bychom neměli času rozpomenouti se na to, že jsme lidé s nesmrtelnou duší!

Nedivme se tedy, že nám duchové hlubší, stojící mimo Církev, závidí toto vnitřní bohatství Církve a náš liturgický život a že v protestantismu, pokud si zachoval charakter nadpřirozeného náboženství, dějí se pokusy o návrat k liturgii, jak ji vypěstila mateřská Církev katolická.⁴⁾

Připočteme k těmto krásám liturgie, jež jsou vnitřní její výplní, ještě zevnější krásu, která rovněž padá na váhu. Je to poetická cena církevních textů, čistota umění tonického i mocný dojem z důstojného, pietního a rubricisticky přesného konání liturgie.

Přes to však nefajíme se s nebezpečnostmi, jež probuzený zájem liturgický dle zkušeností všude jinde získaných přináší s sebou.

⁴⁾ Viz k tomu Krebs, Die Kirche und das neue Europa. Freiburg 1924. V šesti přednáškách množství citátů o moderních lidech hledajících Církev.

Je tu dosť blízko nebezpečí, že budeme míti v kostele estetiku místo modlitby. Možná že někdo, koho blaseoval sport anebo třeba naturalismus v umění či prosa strojoven a kontoirů, nadchne se pro rituál a v zevním lesku bohoslužeb, v suggestivním ovzduší chrámu, v latině nesoucí pečef vznešeného stáří, prostě pouze ve vnějších prostředcích, jež liturgie vyjímá ze všedního života a symbolisuje jimi myšlenky náboženské, vidí podstatu svého „křesťanství“, jež je čistou zálibou estetikovou, tak necírkevní a subjektivní, jako jsou jiné formy nedogmatického a osobního náboženství. Také je pravdou, že v některých případech entusiasmus pro liturgii zašel tuze daleko a pobloudil na svém návratu k liturgii zplodiv rozmanité podivnůstky skoro až divadelní. Vážnějším ještě nebezpečím pro liturgické hnutí jest příliš subjektivní výklad obřadů, textů a dob. Jsme totiž v liturgice velice často v nejistotě, v čem máme hledati základní ideu mešního formuláře svátku nebo obřadu při udílení svátosti a pod. Tam, kde nás opouštějí spolehlivá svědectví vnější autority, otevírá se volné pole libovolným dohadům a bizarním domněnkám, jež stále opravují překvapující výsledky kritického dějepysu liturgických památek.⁵⁾ Nebylo by dobré, kdybychom vše, co dnes v liturgii máme a tak, jak to máme, vydávali za maximum dokonalosti. Vždyť na př. všeobecně touží se po vhodnější úpravě nedělních a svátečních perikop a církevní liturgické zákonodárství, kde toho třeba, provádí reformy, jmenujme jen velkou reformu misálu a breviáře začatou Piem X. a dodnes neukončenou; a to byla reforma, jež co do koncepce neměla sobě rovné v nové době a díky Bohu přinesla opravdu zdravé a účelné změny. Snad stalo se to řízením Boží prozřetelnosti, že hnutí liturgické neujalo se u nás v té době, kdy v cizině prodělávalo krise, než se vyříbilo a oddělil ryzí kov od srušky.

Stejně jsme sobě vědomi toho, že hnutí liturgické ujme se a rozšíří u nás jenom za jistých podmínek, jež více méně jsou u nás hudbou budoucnosti. Takové předpoklady liturgického hnutí, bez nichž sotva bude možné, jsou: Živá, nadpřirozená víra. Obojí ten přívlastek je důležitý. Především musí nám nadpřirozeno víry býti aspoň takovou skutečností jako to, co jmenujeme reálným světem. My někdy místo víry žijeme vlastně jen z takového stranického „přesvědčení“, o němž hlouběji ani nepřemýšlíme, natož abychom je učinili kvasem svého života. Jindy bývá nám víra jen takovou jaksi filosofickou odpovědí, „životním názorem“ na otázky: odkud, kam a proč?, nikoli však životem samým. O živé víře mluvíti lze pouze u katolíka, který trvale i v praktickém životě pozoruje vše ve světle víry a nadpřirozeného cíle lidstva, který jedná z pohnutek víry, užívá jejích prostředků a dle ní oceňuje a měří věci a události.

S tím úzce souvisí nutnost, abychom si dogmata katolická ujasnili meditujícím rozumem, poslušnou a usilující vůlí je uchopili a prožívali v celém životě. Toť duchovní život, spojení s Bohem, působení Jeho milosti v nás. A tu zbývá v nás ještě velmi mnoho podvědomého naturalismu; řídíme se praktickým rozumem, city svého srdce, účely časnými — tedy o nadpřirozeném není zde ani řeči. A bez tohoto zvnitřnění, zduchovnění a omilostnění života bude liturgie hříčkou, divadlem, nikoli bohopoctou v duchu a v pravdě. Náš průměrný člověk nemá času na to, by se klidně, soustředěně pomodlil otčenáš, tak těžce doléhá naň kletba existenčního boje, životního shonu a přeindustrialisovaného života. I když v něčem dáme za pravdu nejmladší básnické generaci, že také moderní život má svou poesii a své půvaby, kterých my

⁵⁾ Sr. jeden ze mnohých příkladů novějšího datu: s jakým nesouhlasem setkává se Krump S. J. se svou teorií o oběti a z ní odvozenými výklady mešních textů a důsledky asketickými!

si neuvědomujeme podobně jako středověcí lidé málo si všímali romantičnosti svého života, přece jen nutno říci, že moderní život je život bez duše a že mu schází to, co je nejcennější, totiž kultura duchovní. Proto je třeba počítí s výchovou mládeže a zvykatí ji tomu, by v pravidelných intervalech oprosila se od časného a smyslného a našla si čas pro věčné a duchové. Takovým respiriem pro duši jest okamžik modlitby a koruna její — liturgie. Dokud nevyjdeme z tohoto úpadku praktického atheismu, je marno všechno usilování o propagaci hnutí liturgického, jež předpokládá dobré křesťany.

Tážeme-li se tedy, jaké jsou naše úkoly vzhledem k liturgickému hnutí, dlužno k nim přisvědčítí a pracovatí o jich uskutečnění.

Prvním z těchto úkolů jest soustavné studium liturgiky, tohoto theologického odboru, který byl dlouho macešsky odbýván, ale poslední dobou neúspěšně vzrostl výsledky badání i rozsahem své práce. Platí-li všude, že dobrá teorie předchází praxi, jest tomu tak i ve hnutí liturgickém, jež by bez vědeckých základů brzy sešlo na scesí.

Dojde-li u nás ku pokusu o probuzení hnutí liturgického, bylo by si přátí, by autorita církevní sama je podnikla, pěstovala a řídila. Amatérství a diletantství v této věci by mnohem více škodilo než prospělo a mohlo by i zneucítí posvátnou liturgii.

Po přípravných studiích a z iniciativy církevních představených kéž se přikročí ku praktickému konání. Hned naznačíme, kde a kým.

Ve značné míře bude záležití liturgické hnutí u nás v popularisaci, t. j. ve výchově k liturgii ve škole, na kazatelně, přednáškami, literaturou, liturgickými kroužky a sekcemi při katolických spolcích. Nejednou praktické úkoly liturgického hnutí budou zároveň skutkem lásky a dobrodiní k chudým kostelům, neboť jest nemálo důležitó, by každý i nejchudší kostelík byl opatřen všemi bohoslužebnými potřebami, tak aby vyhovovaly církevním předpisům.

Ohnisky a srdcem liturgického života v diecési musí se státí katedrály, neboť v tom jest jejich hlavní účel dle intencí Církve, v nich především sluší se důstojně slavítí cultus divinus mšemi svatými a modlitbou breviářovou. Co pro chudobu není možné v kostelích farních a jiných, má býtí skutkem aspoň v katedrále, která liturgicky a morálně představuje celou diecési. Mimo katedrály budou to hlavně kostely klášterní, zejména je-li v nich povinnost chorová, jež stancu se útulky ruchu liturgického. Naše Emauzy v Praze jsou vzorným příkladem práce pro liturgii; bylo by si přátí, by činnost jejich byla extensivnější, by mniši emauzští konajíce tím nejvlastnější poslání svého řádu sv. Benedikta slovem i písmem stáli se propagátory tohoto hnutí.

Theologické fakulty naše i diecéšní semináře musí si liturgie všímátí více než dosud, kdy se spokojovaly namnoze jen se střízlivou rubricistikou. Budeme potřebovatí českých překladů misálu,⁶⁾ breviáře aspoň ve výboru,⁷⁾ rituálu. Kolik pracovníků najde zde vděčnou příležitost ku práci! Vždyť nelze přijítí hned s hotovou věcí. Sloh a mluva liturgických textů na př. mnohého nezasvěcence překvapí, snad i zklame svou jednoduchostí myšlenky a výrazu, čekal-li něco ohnivého a vzletného. Tak vůbec jest nutno teprve uvéstí do ducha liturgie a zde jsme před celou řadou důležitých themat, jimiž musí se zabývatí liturgické sjezdy a týdny, jak se konají v cizině; bude nutno napsatí novou populární liturgiku a zpracovatí její látku homileticky a katecheticky (Brynchova Liturgická kázání zůstanou na dlouho ještě vzorem mravního oživočnění látky liturgické). O úkolech liturgického zpěvu a hudby zmiňujeme se zde pouze slovem, ač ve skutečnosti jsou to rozsáhlé oblasí umění.

⁶⁾ Těšíme se na slibované vydání v Dědictví Svátojanském v naději, že podniktí lásku k liturgii.

⁷⁾ Upozorňují na výborný Hejčlův překlad Malých hodínek mariánských.

Dnes jen sporadicky objeví se tu a tam pokorný a zbožný cítel liturgických krás. Vzpomínáme maně — nikterak činíce nárok na úplnost — na prof. dra Alfonse Neubauera, dra Alfreda Fuchsa milujícího středověké církevní hymny, na básníka Jaroslava Durycha. Hnutí liturgické nesmí zůstatí omezené na kroužek vyvolenců, nýbrž musí státi se majetkem a životem všech katolíků, kteří náboženství prožívají v hlubinách nitra. Nechceme tvořiti zajímavou hříčku básníků a umělců, nýbrž hnutí, jež zesílí chorál slavicí Boha a zúrodní duchovní život nás katolíků. Je-li tak důležité heslo „*Sentire cum Ecclesia*“, jež hlásá nutnost katolického a církevního smýšlení, je hnutí liturgické vedeno ideou „*Vivere cum Ecclesia*“; ono chce katolíka naučiti s Církví svatou jedním srdcem se modlíti, s ní společně prožívatí její slavnosti, oslavovatí Boha a posvěcovatí duše milostí v jednotě s veškerou Církví, s Ježíšem Kristem, s Bohem samým.

Literatura:

Z české literatury uvéstí sluší praktická Brynychova Kázání liturgická (ve 3 dílech). Biskup Brynych jimi jakož i Mešní a obřadní knížkou pro lid (Praha 1880) a diecézním zpěvníkem „Oltář“ předešel dobu a docíloval toho, oč usiluje dnešní liturgické hnutí. Podrobně uvádí českou literaturu liturgickou Podlahova Bibliografie díl IV str. 1573—1620; celkem vypočítává 1686 čísel, jež jsou vesměs pouze drobné články. Dosud lze s prospěchem užítí: Kupka Josef dr. O mši sv. Nákl. Dědictví sv. Prokopa v Praze 1889 a téhož spisovatele O církevním roce. Praha 1907. Baudyšův český překlad misálu z r. 1891 jest zastaralý a tuším rozebrán. O novém překladě pracují Benediktini Emauzští. Povšimnutí zaslouží náběh ku praktickému řešení otázky liturgické, který činí P. Karel Loško v knížečce Služby Boží (Čsl. akc. fisk. v Praze 1924).

Německá liturgická literatura jest velmi bohatá hlavně v posledních letech. R. 1924 vydal Wolframbund, svaz katolických duševních pracovníků německých, ve 2. vyd. úplný soupis literatury liturgické redakcí P. Petra Siffrina O. S. B. v opatství sv. Josefa u Coesfeldu ve Vestf. Z tohoto seznamu vybíráme nejdůležitější.

Liturgické texty:

Nejrozšířenější jest Schoff O. S. B. Das Messbuch der hl. Kirche, latinsky a německy vyd. P. Piem Bihlmeyerem O. S. B. 25. vyd. 361|392 čísic! U Herdera ve Frýburku. Nedělní a sváteční mše sv. obsahuje Römisches Sonntagsmessbuch 1.—20. čísic v témže nakladatelství. Velmi se chválí téhož autora Oremus kleines Mess und Vesperbuch 9. vyd. tamže; má též překlad nešpor.

Kunz, Messbuch der katholischen Kirche, Řezno, Pustet; výňatek z něho Sonntagsmissale (tamže).

Schmidt S. V. D., Das feierliche Hochamt (Wien-Mödling, Missionshaus St. Gabriel).

Dr. Stephan Der Priester am Altare (Marklissa ve Slezsku), lidové vydání s obšírnými vysvětlivkami.

Soengen S. J., Mess u. Vesperbuch 4. vyd. Kevalaer, Butzon & Bercker.

Weissbrodt-Weber, Officium divinum (mše sv. a nešpory) tamže.

Fischer S. V. D. Römisches Messbuch. Kaldenkirchen, Missionsdruckerei.

Schoff, Römisches Vesperbuch 6.—7. vyd. 17.—27. čísic u Herdera ve Frýburku.

Sbírka Aus Brevier und Messbuch od dra Parsche má dosud 5 svazeků s liturgií vánoční, sv. týdne, velikonoční, svatodušní, ranní a večerní liturg. modlitbou (Řezno, Kösel und Pustet).

Žalmy ve zdařilém překladu s výkladem má Miller O. S. B. Die Psalmen VI. sv. liturgické knihovny Ecclesia orans. Jiné dílko: Landersdorfer O. S. B., Die Psalmen (Řezno, Kösel-Pustet).

Překlady hymnů do němčiny: Rosenberg, Die Hymnen des Breviers (Ecclesia orans sv. XI.); Hellinghaus, Die kirchl. Hymnen (M. Gladbach, Volksvereins-Verlag). Responsoria překládá Guardini (Rothenfels a. M. Quickbornhaus).

Příklady lidového poučení o svátostech a svátostinách jsou knížečky vydávané opatstvím Maria Laach u Herdera ve Frýburku Br. Rovněž velmi pěkná je sbírka Braun S. J., Sakramente und Sakramentalien (Řezno, Kösel-Pustet). V témže nakl. výňatky z pontifikálu zpracované od Kunze.

Mimo to mnoho převodů liturgie nejvýznamnějších dob a slavností (svatého týdne, svátků mariánských, hodínek za zemřelé).

Vzory společné modlitby mešní přimykající se k církevnímu textu: Guardini, Gemeinschaftliche Andacht zur Feier der hl. Messe (Düsseldorf, Schwann).

Jako nejlepší uvádí se Kramp S. J. Missa (Řezno, Kösel-Pustet).

Hofmann, Messgebete (Rothenfels a M., Quickbornhaus).

Kleine Messe in Gemeinschaft mit den Gläubigen (Klosterneuburg).

Fischer S. V. D. Chormesse der Gläubigen (Kaldenkirchen, Missionsdruckerei).

Benedictio mensae pěkně parafrasuje Stöck O. S. B: Das liturgische Tischgebet (Münch. Theatiner Verlag).

Liturgický kalendář (= direktář) pro laiky vydávají mniši Klosterneuburgští.

Výklady textů:

Mše sv. týkají se:

Casel O. S. B., Das Gedächtnis des Herrn in der altchristlichen Liturgie (Ecclesia orans sv. 2¹).

Blume O. S. B. Brevier und Messe 2. vyd. (Řezno, Kösel-Pustet).

Sauter O. S. B. Das hl. Messopfer 4. vyd. Paderborn, Schöningh.

Gühr, Das hl. Messopfer 14.—16. vyd. Herder. Velmi bohaté látkou dogmatickou a asketickou.

Kramp S. J. Opfergedanken und Messliturgie (populární a praktické zpracování knihy téhož autora Opferanschauung in der röm. Messliturgie; názory Kr—ovy narážejí na silný odpor). Řezno, Kösel-Pustet. Od téhož autora: Messliturgie und Gottesreich — meditace na mešní formuláře — v Ecclesia orans sv. 6—8.

Chválí se: Gilg, Die Messe. Olten, Dietschi a Freidrich S. V. D. Unseres Herrn Andenken, Kaldenkirchen, Missionsdruckerei.

Příklady, jak myšlenkově bohaté jsou sekvence mešní, předvádí Gühr v knihách Dies irae a Veni Sancte Spiritus u Herdera.

O breviáři dobře poučuje Kasner, Praktischer Brevierkommentar 2 sv. Breslau, Goerlich.

Knor, Psalterium 2. vyd. Limburg, Steffen.

Wolter, Psallite sapienter 5 sv. u Herdera, dílo mistrovské, ale potřebující tu a tam přepracování.

Thalhofer, Erklärung der Psalmen. Řezno, Manz.

Hoberg, Die Psalmen der Vulgata. 2. vyd. u Herdera.

Stephan, Psalmenschlüssel. Marklissa.

Miller O. S. B. Einführung in das Buch der Psalmen. 5.—8. vyd., 9.—12. čís. Ecclesia orans sv. 4.

O hymnách církevní viz:

Die Kirche der Lateiner in ihren Liedern. Sammlung Kösel sv. 16.

Týž, Ein Jahrtausend lat. Hymnendichtung I.-II. sv. Lipsko, Reinland.

Gühr, Prim und Complet des röm. Breviers u Herdera.

Schäfer, Liturgische Studien 4. sv. Řezno, Kösel-Pustet, hlavně výklad exegetický.

O duchu liturgie pojednává:

Herwegen O. S. B. Lumen Christi. Sborník článků. Mnichov, Theatiner-Verlag.

Casel O. S. B. Die Liturgie als Mysterienfeier 3.—5. vyd. 5.—10. čís. Ecclesia orans sv. 3.

Guardini, Vom Geiste der Liturgie 3.—12. vyd. 17.—26. čís. Ecclesia orans sv. 1.

Od téhož autora, známého vůdce německé katol. mládeže sdružené ve Quickborn, řada publikací uvádějících do liturgie:

Vom Sinn der Kirche, Mainz, Matthias Grünewald-Verlag.

Auf dem Wege; tamže.

Von heiligen Zeichen. Burg Rothenfels, Quickbornhaus.

Liturgische Bildung; tamže.

Hammenfede O. S. B., Die Liturgie als Erlebniss. 5.—6. vyd. 9.—14. čís. Ecclesia orans 3. sv. Platz, Zeitgeist und Liturgie M. Gladbach-Volksverein.

Panfoeder, Christus unser liturge. Die Kirche als liturgische Gemeinschaft.

Stephan, Christus in der Liturgie. První tři čísla knihovny Liturgia.

Mainz, Matthias Grünewald-Verlag.

Ten Hompel, Das Opfer als Selbsthingabe. Frýburk, Herder.

Lippert S. J., Die Sakramente Christi. Ve sbírce Credo u Herdera.

Gühr, Die hl. Sakramente der kath. Kirche. Frýburk, Herder.

Kramp S. J. Eucharistia, tamže.

Posvátné obyčeje, roucha, místa, doby:

Franz, Die kirchlichen Benediktion in Mittelalter. 2 sv. u Herdera.

Týž a v témže nakl. Die Messe im deutschen Mittelalter.

Rippel-Himioben, Die Schönheit der kathol. Kirche. Mainz, Kirchheim.

O paramentech nejlépe: Braun S. J. Die liturgischen Paramente. Historicky: Die liturgische Gewandung im Okzident u. Orient. Předlohy 229 Vorlagen für Paramentensstickereien a Praktische Paramentenkunde — vše u Herdera.

Helene Stummel, Paramentik 16 seš. Kempten, Kösel-Pustet.

Textilparamente vyd. firma Flemmichs Söhne Wien 1920.

Kleinschmidt O. F. M. Lehrbuch der christlichen Kunstgeschichte Paderborn, Schöningh.

Sauer, Symbolik des Kirchengebäudes u Herdera.

Soengen S. J., Gotteshaus und Gottesdienst tamže.

Kunz, Das Kirchenjahr. Řezno, Kösel-Pustet.

Müller, Das Kirchenjahr, Freiburg, Herder.

Przywara S. J., Kirchenjahr tamže.

Fischer, Lebensquellen vom Heiligtum tamže.

Kellner, Heortologie tamže.

Dějiny liturgie:

Baumstark, Vom geschichtlichen Werden der Liturgie. Ecclesia orans sv. 10., 5. vyd. Pozoruhodné.

Merk, Die Messe in ihrer Feier, Stuttgart, Deutscher Volksverlag.

Bäumer, Geschichte des Breviers u Herdera.

Braun S. J., Der christliche Altar in seiner geschichtlichen Entwicklung, Mnichov, Günther-Koch (nádherné, ale drahé dílo!).

Příručky, sbírky, časopisy a pod.:

Thalhofer-Eisenhofer Handbuch der Liturgik. 2 svazky u Herdera.

Eisenhofer, Katholische Liturgik tamže.

Stepper, Grundriss der Liturgik. Münster, Aschendorf.

Drinkwelder, Grundlinien der Liturgik ve sbírce Pustetově Kirchenmusik.

Braun S. J., Liturgisches Handlexicon. Řezno, Kösel-Pustet.

Brors S. J., Gloria in excelsis Deo, Kevelaer, Jos. Becker.

Jahrbuch der Liturgiewissenschaft vyd. Casel O. S. B. v Münsteru u Aschendorffera.

Časopisy: Liturgie und Kunst M. Gladbach, Kühlen a Benediktinische Monatschrift, vyd. arcipátství Beuronské.

Sbírky Ecclesia orans vyd. Dr. Ildefons Herwegen, arcipát v Maria Laach u Herdera a Liturgia vyd. opátství sv. Josefa v Coesfeldu ve Vestf. nákl. M. Grünewald Verlag v Mohuči.

K osvojení si latiny Leifl, Lateinbuch für Erwachsene, 3 díly, Mnichov Kösel-Pustet.

Ries, Einführung in die latein. Kirchensprache ve sbírce Kirchenmusik v Řezně, u Kösel-Pusteta. Zwior, Einführung in die latein. Kirchensprache u Herdera.

Sleumer Liturgisches Lexicon 2. vyd. pod názvem Kirchenlateinisches Wörterbuch, Limburg, Steffen zpracovává i naše Propria.

Molien, La prière de l'Église, 2 díly, Paris Lethouzey et Ané. — Callevaert, Liturgicae institutiones I díl 1919 Brugis, Beyaert. — Cabrol O. S. B. La prière antique něm. Das Buch der Kirche u Köselä v Kempten. — Lefèbre O. S. B. Liturgia. Abbaye St. André par Lophem Belg. — Beaudoin O. S. B. La piété liturgique. Louvain Abbaye du Mt. César, Belg. — Crogaert, Aux sources de la piété liturgique. Bruxelles, Action catholique, Chaussée de Haecht 79. — Festugiere O. S. B. Qu'est-ce que la liturgie? — Bishop, Le Génie du Rit Romain, franc. vyd. s poznámkami Dom André Willmart O. S. B. Paris, Libraire de l'Art catholique. — Simons, Le sacrifice parfait. Bruxelles, Action catholique. — Vandeur O. S. B. La Sainte Messe. Louvain Abbaye du Mt. César. — Batiffol, Leçons sur la Messe. Paris Lecoffre. — Týž Histoire du bréviaire. Paris. Gabalda. — Historicko-liturgický výklad Schuster O. S. B. Liber Sacramentorum (ital.) Torino-Roma, Marietti. — Svazečky věnované jednotlivým dobám, obřadům a knihám od Baudota, Paris Blond et Cie a z opatství Mt. César. v Lovani.

Časopisy La vie et les arts liturgiques, Paris. — Les Questions liturgiques. Revue réservée au clergé et aux religieux, Louvain. — Revue liturgique et monastique, Maredsous.

DOMENICO GIULIOTTI.

CHRISTUS HERI ET HODIE: IPSE ET IN SAECULA.

1.

Křesťanství jest sůl země; když jí ubývá, začnou se ukazovati červi. Když zmizí, nastane všeobecná hniloba.

Ale Křesťanství jest i když ho není.

Chci tím říci: když znikne jako uctívání a následování Krista, začne se jevití jiným způsobem: Bůh dovolí tehdy, aby si člověk za trest přeměnil Křesťanství z léku na jed, který pak rozloživ se kvasí v duších, působí mdlobu, únavu, nespokojenost, bláznění, šílení a divé hledání nemožného atd.

To jsou známky moderní civilisace. Moderní civilisace jest tedy (jakkoliv zpořvořená a zneuctěná) křesťanská.

2.

Mám pro své tvrzení tento důvod: Po Kristu, poněvadž On jest všude, nedá se udělat ani krok bez Krista. Buď ho přijmeme nebo trpíme. Jde-li však člověk vsříc Antikristovi, narazí zase na Krista (Krista — Hrůzu). Když se vzdálí od Antikrista, narazí zase na Krista (Krista — Lásku). Jest tudíž nemožno najíti chvíli, v níž by se dalo žítí mimo Krista. Po éře křesťanské nemůže následovati nějaká další. Nemůže jí býti, poněvadž jest poslední a má trvati až do skonání světa.

Možno říci bez absurdností: „po zániku světa“; nedá se však říci: „po křesťanské éře“

3.

Největším moderním blbstvím jest považovati Křesťanství za nějakou dějinnou epochu, která po svém proběhnutí udělá místo druhé. Na příklad sociální civilisaci, z jejíhož pohnojení podle učení poťvorných evangelistů vzejde šťastně zvířecí lidství bez dalších tragedií, podobné obrovské svini, těšící se po nažrání z vlastního fuku.

4.

Jest však možno (bohužel!), že v době více méně blizoučké všechny kříže budou skáceny a spáleny, všechny kostely znesvěceny a přeměněny na taneční sály, zbývajících několik křesťanů bude potlučeno či zesměšněno, papež vyhnaný z Říma, pronásledovaný všemi národy se uchýlí do samoty bez stáda mezi zvěř pustiny, někam do zapadlé chatrče.

Budiž. Přes to všechno (byl by to vrchol možností) nepodařilo by se lidství, ačkoliv poníženému až na stupeň zvířecosti, zbaviti se Krista.

5.

Příchod Kristův na svět jest jedinečnou a nadpřirozenou hofovou událostí, jejíž důsledky podle božského ustanovení mají trvati až do poslední chvíle lidských dějin.

6.

Přijmeme-li Krista, srdce naše je klidno; vykazujete-li Krista, nevěřte, že budete trvati na tom, aby zůstal. Odejde a sice daleko, že žádné naše vypovězení ho nemůže vykázati do takové dálky. A zůstane vzdálen. Jest však přece přítomen v trestu, který vznikne pro jeho nepřítomnost.

A proto kolem světa se zvedá neviditelná, avšak vysoká zeď, aby mír, jehož si lidé nezaslouží a ještě spíše ho nechťejí, nemohl k nám vejíti.

7.

Odloučení se od Krista, vymazání ho naprosto z mysli i srdce, žítí a zemřítí mimo jeho pravomoc; chť si počínají klidně tak, jako by ho nebylo, znamenalo by nejhlupejší pokus, jaký si jen může naše ďáblská přítomnost představiť.

8.

Když však pohlédneme na naši dobu, vychází najevo se strašnou jistotou, že jsme na začátku Apokalypse. Svět (přes optimismus blbců) jest pln ducha Antikristova. Ale z toho právě vyplývá nejpádnejší důkaz přítomnosti Kristovy: Je-li Antikrist, jest Kristus. A výsledek boje mezi oběma jest, jak známo, předpověděn.

9.

Na to má křesťan nejprve pomýšletí. (Křesťan v přesném významu toho slova značí moudrý, bdělý, nedávící se obelsťí). A přece jsou to myšlenky nepochopitelné pro moderního člověka, který se zřekl Krista, proč má napsaný rozsudek před očima a pokládá jej, nevyléčitelný ubožák, za blahopřání.

K R I S T U S.

Jest nenapravitelný chudák.

Poutník na cestě ode dvou tisíc let, touž dobou přítomný na všech cestách světa, zastavuje se u všech dveří, klepá, poníženež prosí o přístřeší pro spásu toho, kdo jej pohostí.

A člověk, když zaslechne jeho fukání, běží ke dveřím a otevře. Ale jakmile pozná v žebráku soudce, zlostně naň naplije, přibouchne dveře a zastrčí je.

Tehdy Spasitel světa se smutně posadí na schůdek a prosí: „Pater, dimitte illis; non erim sciunt, quid faciunt.“

Každý má na schůdku svých dveří tohoto strašného odmítnutého chudáka, jenž prosí.

A přec by postačilo, aby v bohatém domě zla smyslný člověk se očistil jedním pokřizováním se, by brána se rozevřela sama sebou a Boží Žebrák v záři paprsků vešel, aby blahorečil a léčil.

Avšak člověk praví šarlatánům: vyléčte mne. A Věčnému lékaři: táhni.

Lékař se vzdálí a šarlatáni obklopí člověka; rakovina pak, kterou nosí v sobě, bude ho rozežíratí neodvolatelně na věky věkův.

BÁSNÍCI A SVATÍ.*)

Svatí jsou básníky

Nejeden básník, nemýlím-li se, byl svatým.

Nejmenší svatý je větší než největší básník.

Největší básník nanejvýš jest jen pupou svatého.

Klasický příklad: Dante.

Když Louis Neuillot praví, že Anežka Foliňská převyšuje lidsky i básnicky Danteho nechť danteovští kostelníci fuze nekřičí.

Má pravdu.

U Danteho se naleznou mezi oceány serafrinského světla pruhy stínů oživených příšerami.

Dante je „nedokonalá moucha.“

U Anežky Foliňské byly příšery, není jich však již.

Jsou mimo ni, daleko od ní, mrtvy, pochovány.

Zbývají leda jen nepatrné vzpomínky, od nichž se umbrijská svatá vzdaluje s hrůzou, utíkajíc jim úprkem, v letu, jakoby podněcována každým úderem křídel, s rostoucím úsilím uniká z „nádherného vodopádu, který oslepuje ji a hodlá ji pozřítí.

Básníci vidí mlhavě.

Svatí vidí.

Básníci vidí mlhavě, protože nezřeknuvše se světa, jsou obklopeni mlžnou clonou, která časem se stává průhlednou, nezmizí však nikdy.

Svatí vidí, protože přemohli svět a vznesli se nad mlhy tam, kde Božství se odkrývá podle velikosti lásky, která na Ně utočí.

Básníci vidí tedy Boha mlhavě.

Svatí Boha vidí.

Tudíž na nenapsanou i napsanou poesii svatých line se více světla, protože Nejvyšší Světlo jest jim viditelné.

Dante, ne sice svatý, avšak mezi básníky (pro svůj nesmírný hlad po božském) nejbliže stojící svatým, při vypravování, že dospěl k pochopení mystéria vtělení, marně se namáhá, aby je pochopil i vzdychá:

„Nejsou mi dána křídla pro tajemství“ i vypráví dále, jak prý mu milost byla nápomocna.

Avšak, co z milostí viděl, nepraví.

Tím chce říci, že mezi lidským slovem a Bohem otvírá se nepřeklenutelná propast.

*) Z knihy: Chvíle Barabášova.

Boha možno spatřiti s pomocí milosťi, jakoby v náhlém zablesknuťi; nikým však nemůže býti vysloveno, kdo jest.

Velicí katoličtí mystikové na nůž, stisknou, ohnou, znásilní, zmučí je — a přece nejsou s to vysloviti nevyslovitelné.

Chťeli by slovům dáti křídla a cíť olověnou jich tíži; chťeli by je vysloviti a zatím je jenom vyplivují.

Stvořená nádoba nemůže obsahovati nemožné, praví Ruysbrock.

Ale v tomto mystickém, nevyslovitelném úsilí, vyvozeném palčivou touhou vypověděti vzhůru se vzpínající lásku, probleskují obrazy zářivé jako slunce, rodí se myšlenky odkrývající svým světlem nezměrné hloubky propastí.

Toť poesie svatých.

Jediný Dante se jim přibližuje; druzí jako vlaštovky vypadlé z hnízda na zemi třepou křídly a zoufale pobíhají, aniž se jim podaří vzlétnouti.

C R E D O.

Můj duch nepotřebuje svobody, nýbrž autority.

Je-li svoboden, rozptýluje se a zatemňuje, poddán Bohu, soustřeďuje se a zjasňuje. „Credo ut intelligam.“

S nejvyššího vrcholu víry jest vše jasno.

V katolickém učení, jež ovládá veškeru vědu, září odraz onoho Světla, které bylo před stvořením světla.

V něm je nezměnitelná pravda, již nepřirůstá ani neubývá; leč zemřeš, zřekneš-li se jí.

Nedostupná Pravda se vtělila, projevila se, meškala mezi námi a pravila:

„Ego sum Via, Veritas et Vita.“

A v odpověď zaznělo: „Ukřižován buď!“

Ale padl Jerusalema; z Říma pak, obnoveného v Kristu, Kříž obrodil svět.

Věřím, poněvadž se splnily sliby Boží a splňují se stále a budou se plnit. Věřím, protože Církev, založená Kristem, poslem Božím, synem Božím, spolu s Otcem stejné podstaty, stojí tu, zatím co všechno kolem se rozpadává. Věřím, protože ve mně, nade mnou, nad celou oblohou slyším let Věčného Života.

Vnitřní život Boží jest nevyzpytatelný; avšak jest mi zřejma Boží činnost na světě i slovo, které mi zjevuje Kristovým prostřednictvím.

Když naslouchám Slovu Božímu skrze Krista a ozvěnu Církve netoliko láska a strach, nýbrž i sám můj rozum (který uznává svoji marnost před nekonečnou moudrostí) mne donucuje, abych poklekl a sklonil hlavu.

Moudrost zde dole jest krátkým, lidským věděním; Víra (prostota dole jest nejvyšším projevem inteligence tam nahoře) znamená bez rozprav to, co mi uniká a přesahuje hranice mého poznání. A poněvadž, co nekonečně přesahuje vše, jest Bůh, od jeho dobré vůle nebudu požadovati, jsem-li rozumný, ani proč ani jak, nýbrž dotknu se čelem prachu země a řeknu: Staň se.

Celá ušlechtilá snaha člověha záleží po dvacet věků v tom, aby nabyl svobody, stáv se služebníkem Kristovým.

Je-li Kristus Bůh, Jeho slovo přejaté, uchované a hlásané Církví, jest pravda. Avšak život, smrt, zmrtvýchvstání a nanebevstoupení Kristovo mi praví, že jest Bůh.

Tedy ne rozpravy, nýbrž poslušnost.

Toť, proč se zpovídám, toť, proč přijímám, toť, proč mezi ostatním skálopevně věřím ve skutečnost Přepodstatnění.

Toto moje úplné, dokonalé a naprosté věření mne povznáší, očisťuje a posvěcuje, že jsem hoden býti stánkem Člověka-Boha.

Paul Claudel píše:

Ty sám jsi řekl, abych jedl Tvoje tělo.

Tak psáno jest. Já přece nepřišel jsem na to.

Což na okamžik, srdce, pochybovatí bys chtělo, když slova jasná jsou? Tys zodpověden za to, můj Bože; není věcí mou, co ohromné Tvé slovo dělo."

Ohromné slovo!

Ale ty to pravíš, Pane, i nemám, co bych namítal.

Kleče před oltářem, přeměněn Tvoou milostí v Nádobu Vyvolenou, vyťouženou i foužící, s chvějící se celou duší Tvůj služebník Tě očekává.

Dnes vím, dnes cítím, slyším a poznávám novými očima, že jsi opravdu, skutečně a podstatně přítomen ve způsobě chleba.

Kněz, Tvůj anděl, prostředník zázraku, jenž obmyl mé viny, a dnes nositel Boha a skoro Bůh, mi přináší Tebe.

Konečné obsahuje nekonečné! Tvoje nepochopitelná všemohoucnost přepadá moji duši jako bouřná vichřice lásky.

Jsem oblit, ponořen a rozpálen Tvou láskou; jsem spít, poblázněn a odhmoťněn; jsem Tebou zhošťěn, s Tebou spojen; utopen v Tvé lásce, sjednocen s Tebou, nevím už ničeho o světě, o lidech, o tělech, o mém těle, o mém bývalém já.

To postačí.

Když se zahloubám do sebe, připamatuji si Boha v sobě.

Tehdy celé peklo může pohlítí zemi.

Neboť ani sofismata, ani svody, ani výhrůžky, ani dábelské přísliby, ani zdoluhavá nevyčerpatelná mučení nemohou mne dohnati k tomu, abych řekl, že Boha není.

Přeložil J. Havel.

Jaroslav Beneš:

SCHOLASTICKÁ FILOSOFIE KDYSI A DNES.

Před nedávnem jsem se setkal s přítelem a rozhovořili jsme se o příčinách poklesu filosofie scholastické ve XIV. st. a XV. Byl jsem překvapen, jak podceňuje vlastní jádro křesťanské filosofie, a jaký nezasloužený význam přikládá příčinám, které způsobily její úpadek. Odpovídám touto úvahou. Snad se přesvědčí, že všechny ty příčiny nedovedly a nedovedou znehodnotit jádro samo té filosofie, jež měla a má své vyznavače mezi opravdovými velikány ducha.

I.

Křesťanská filosofie dosahuje svého vrcholu ve století třináctém a prvních desíletích stol. čtrnáctého. Snad nikdo nepopírá, že hlavním činitelem, který přivedl filosofii na takovou výši, byl svatý Tomáš. Nenapadá mi chtít zde vypočítávat všechny přednosti jeho ducha. Cítím se k tomu příliš sláb. Ostatně v posledním roce bylo o svatém Tomáši psáno alespoň tolik, že si každý může vytvořit jakýsi obraz o jeho významu. Je to

velikán, který připomíná hloubkou a jasností svého ducha jiného křesťanského genia-filosofa, svatého Augustína. Nevím, byl-li by v tom nějaký užitek, kdybychom se pokoušeli rozhodovati, který z těch dvou velikánů jest větším geniem. Ale tolik jest jisto, že svatý Tomáš byl v jakési výhodě před svatým Augustínem tím, že měl mnoho práce již připraveno nejen svatým Augustínem, nýbrž i školou augustiánskou, která měla tolik vyznavačů jednak mezi filosofy světskými, jednak mezi členy řádu svatého Františka. Snad bude poměr svatého Tomáše ke sv. Augustínovi jasnější, řeknu-li, že je to asi též poměr jako Aristotela ku Platónovi. Nejvíce je to patrné v učení o poznávání. Aristoteles se staví proti svému učiteli Platónovi, ale činí tak s největší šetrností. Svatý Augustín buduje svoji filosofii na Platónovi a neoplatonicích. Sv. Tomáš se staví ve většině názorů proti naukám Platónovým a ovšem i proti sv. Augustínovi, ale činí tak s pokorou a úctou ke svému svatému předchůdci, že jsme až dojati. Víím dobře, že svatého Tomáše nesmíme zbožňovati v tom smyslu, jakoby vše, co napsal, bylo neomylné. Byl pouhý člověk, podléhal vývoji, jakému podléhá každý člověk. Ve svém pozdním věku v lecčems změnil názory, které hlásal ve svém mládí. Měnil své názory v jisté míře také v theologii. Tak ve svém mládí, když ještě psal své výklady „Knih Sentencí“ Petra Lombardského, učil o fyzické příčinnosti (kausalitě) svátostí v tom smyslu, že svátost působí bezprostředně pouze disposici, kterou ovšem neomylně následuje milost. Když však v pozdějším věku píše svoji „Summu theologicou“, učí o svátostech jakožto o bezprostředních fyzických příčinách samé milosti. Na některých místech jeho spisu jeví se závislost na spisovatelích jiných, jež nepřispívá vždycky k jasnosti textu. Tak na př. když ve své „Summě theologické“, P. I. q. 2. a 1. uvádí svých proslulých pět důkazů jsoucnosti Boží, jest forma, kterou jest podán důkaz třetí, poněkud nejasná a to proto, že užívá formy, které užil arabský filosof Avicenna. Svatý Tomáš často tohoto filosofa poírá, na tomto místě však podlehl jeho vlivu, ovšem pouze, pokud se týče formy. Podotýkám, že snad tím netrpí nijak samotný důkaz. Vždyť téhož důkazu použil i jinde, třeba v „Summě proti pohanům“ a vždy jej podává ve formě, která vítězně snese všechny námitky. Rozumí se též samo sebou, že přírodní věda, jak ji zná svatý Tomáš, nesnese kritiky názorů vědy přírodní dneška. Ale to vše, všechny ty, možno-li je tak nazvati, nedostatky spisů svatého Tomáše ani v nejmenším neumenšují neskonalé a věčně trvalé ceny jeho učení. Přírodní vědu svatého Tomáše možno zrevidovati, aniž se dočkneme rušivě samotného filosofického systému Doktora Andělského. Jeho soustava jest pevná, důsledná. Snesla kritiku nejprísnější, kritiku anglického filosofa Scotta a snese i kritiku filosofů budoucích.

Svatý Tomáš rostl pod vlivem svých učitelů, ale silou svého ducha se dovedl opřít všude tam, kde jeho jasný duch viděl jinak než jeho současníci. Netvrdil toho, čeho nemohl s určitostí dokázati. Nejistil, že jest možno pouhým rozumem bez světla víry dokázati, že svět musil povstati v čase. A když se to zdálo jeho současníkům málo pravověrným, poukazuje ve své „Summě“ P. I. q. 146. a 2., že nikdy nechce tvrditi to, co mu nelze dokázati, aby tím věřící křesťané nebyli vydáváni v posměch nevěřících, jakoby jejich učení nespočívalo na dosti pevných základech. Ta rozumná opatrnost nás překvapuje u muže, jenž žil uprostřed středověku. Nebyl však úzkoprsý tam, kde viděl, že jest vyloučeno nebezpečnost bludu, ať proti rozumu nebo proti víře. Dovedl se opřít v mnohých částech filosofie i theologie mínění všech. Učí, že duše jest jedinou formou člověka, jež mu dává nejen to, že jest člověkem, nýbrž i že má toto tělo. Zavrhuje tedy formu corporeitatis. Odloučí-li se duše od těla člověka, co zbývá po odchodu duše, není již tělem lidským. Též tato nauka vyvolala přirozeně veliký rozruch mezi filosofy oné doby. Zdálo se mnohým, že učení toto mohlo by ve

svých důsledcích odporovat článku víry o těla z mrtvých vzkříšení. Všichni, kromě svatého Tomáše, kladli vedle formy intelektuální v člověku ještě formu jinou. Také v tom svatý Tomáš se staví proti dosavadní škole, když učí, že *materia prima* nemůže existovat bez formy a že důvodem individuality je *materia signata*. Všechny jiné školy připouštěly, že existují v materii jakési zárodky různých forem (*formae incoactivae seminales*). Svatý Tomáš mínění to zavrhl a postavil se tak v této otázce proti Albertu Velikému, svatému Bonaventurovi a jiným.

Také v nauce o poznání svatý Tomáš se staví proti dosavadní škole augustinánské, podle níž rozum lidský je v poznávání osvětčován božskými ideami. Svatý Augustin učí: poznání naše počíná od vlastní duše. Duše poznává nejprve samu sebe. Kdežto svatý Tomáš praví: Duše nejprve poznává věci mimo sebe, své tělo, a ovšem současně (*concomitanter*) sebe samu. Dle poznávací theorie sv. Tomáše abstrakcí poznává duše pojmy všeobecné, a pak teprve se obrací k poznání individuí. Svatý Tomáš proti Bonaventurovi a vůbec Františkánům klade rozum nad vůli. Kořen svobodné vůle klade do rozumu. Rozlišuje věčně mezi duší a jejími mohutnostmi. I v tom se staví proti svatému Augustinovi a škole augustinánské. V andělech popírá svatý Tomáš veškerou materii. I v tom mu filosofie dala za pravdu.

Jak silnou byla opozice sv. Tomáše proti všem dosavadním filosofickým směrům, patrně nejvíce z toho, že některé jeho sentence se zdály přímo nebezpečnými. Proto pochopíme, že i samotná autorita církevní (nikoli papež!) se s počátku staví proti jeho nauce. Za svého života dovedl ovšem sv. Tomáš svou velikou svatostí držeti všechny své nepřátele v uctivé vzdálenosti. Byl miláčkem a rádcem papežů, byl zbožňován od svých žáků. Jinak tomu bylo po jeho smrti. Sv. Tomáš zemřel r. 1274. Již 7. března 1277 odsoudil pařížský biskup Štěpán Tempier 219 thesů, mezi nimiž některé svatého Tomáše. Brzy na to, 18. března 1277, biskup kanterborský, Robert Killwardby, ač dominikán, odsoudil též některé sentence Andělského Doktora, hlavně jeho učení, že v člověku je jen jediná forma. Neboť právě toto tvrzení budilo největší pohoršení. Vůbec dominikáni oxfordští nepřáli příliš učení Aquinátovu. Tím spíše ovšem požírali (nebezpečné) jeho novoty františkáni, kteří následovali sv. Bonaventuru a Alexandra z Hales. Jan Peckham, jenž se stal arcibiskupem po Robertovi, odsoudil znova některé these sv. Tomáše r. 1284 a r. 1286. Ale na štěstí toto ostré požíráání soustavy svatého Tomáše vzbudilo Andělskému Doktorovi mnoho přátel. Především řád kazatelský se první vzchopil, aby obhájil svého velikého syna. Již r. 1278, tedy rok po odsouzení pařížském, generální kapitola řádová v Paříži prohlásila Tomáše za učitele řádu a vyslala dva členy do Anglie, aby vystoupili proti bratrům, kteří tak nespravedlivě jednali vůči zesnulému světcovi. Tehdy ovšem ještě nebylo prohlášeno učení sv. Tomáše za oficiální nauku kazatelského řádu. Ale již generální kapitola konaná v Saragosse r. 1309 prohlásila učení Tomášovo za pravidlo studií v řádě sv. Dominika (Kazatelském). R. 1313 bylo již stanoveno na gen. kapitole v Metách, že žádný bratr řádový nesmí být poslán do Paříže, aby nabyl akademické hodnosti, nebude-li studovat po tři léta filosofii a theologii bratra Tomáše. Ačkoliv tedy ještě ve XIV. st. část dominikánů byla přívrženci filosofie protithomistické, přece řád jako celek se ujal sv. Tomáše s účtyhodnou energií. Sláva pokorného syna sv. Dominika roste stále více. Když 18. července 1323 Tomáš od Jana XXII. byl prohlášen za svatého, pařížský biskup Štěpán De Borreto 14. února 1325 odvolal odsouzení z r. 1277. Tak brzy se dočkal Andělský Doktor zadosťučnění. Nejvíce se jeví původnost svatého Tomáše v tom, že dovedl použít filosofie Aristotelovy. Aristoteles, dříve podezříváný, v době před svatým

Tomášem byl již znám křesťanským filosofům, ale jen malá část jeho spisu a z překladů filosofů arabských. Svatý Tomáš byl první, jenž použil Aristotela celého a to podle nových překladů křesťanských. Hned po svém návratu z Paříže napsal výklad některých knih Aristotelových (Metafysika). A jedině jeho zásluhou byl pořízen zcela nový, důkladný překlad Aristotelových spisů. A k Aristotelovi lne svatý Tomáš vždy více, a zdá se, že v pozdějším věku i všemožně omlouvá jakési nedostatky, které křesťana čtoucího Aristotela, poněkud zarážely.

Končím tuto zmínku o největším filosofu scholastickém. Třeba že neluštil všech problémů, tak jako scholastika vůbec se nemohla zabývat problémy všemi, přece postavil pevné základy k soustavě filosofie křesťanské, které přetrvávají věky.

Svatého Tomáše není možno pochopit v plné hloubi bez četby jeho kritika Scotů. Scotus, anglický filosof, doktor subtilis, vynaložil veškerou sílu svého velikého ducha na kritiku děl svatého Tomáše. Nic neušlo jeho geniu. Jsa synem řádu sv. Františka a rodem chladný Angličan, vycházel ze zásad zcela jiných než svatý Tomáš a díval se na vše okem jiným než ohnivý duch Doktora Andělského. Svatý Tomáš nemohl, nalézt kritiku důstojnějšího. Škoda, že Scotus si tvoří nové názvosloví, čímž ztěžuje jasné porozumění svých spisů. Litovati též dlužno, že spisy některých učitelů Scotových nejsou dosud vydány; jistě by tím bylo usnadněno porozumění často velmi nesnadným částem nauky Scotovy. Ale tolik můžeme říci, že kritika Scotova sv. Tomáši neublížila, naopak ukázala, jak pevné jsou základy jeho soustavy a jak důsledně propracovány jsou všechny jeho nauky.

Sv. Tomáš a Scotus jsou zakladateli dvou velkých směrů křesťanské filosofie, které již ve XIV. stol. jsou zvány školou scotistickou (Scotistae) a thomistickou (Thomistae). Nesmíme zapomínati, že školou thomistickou nemyslíme pouze učení sv. Tomáše, nýbrž učení, které jest postaveno na základech jím daných. Spadá sem tedy celá řada problémů, jimiž sv. Tomáš se sám vůbec neobíral. V celku možno tvrditi, že čisté thomisty máme jen v členech řádu sv. Dominika. Tím ovšem neříkám, že všichni dominikánští filosofové jsou thomisty. Sv. Tomáš, Scotus a jejich žáci, to byl vrchol křesťanské filosofie.

II.

Nyní však se ptáme, jak bylo možno, že tak brzy, již ve XIV. stol., nastal tak značný pokles v pěstování filosofie. Byla snad filosofie vnitřně tak málo cenná, že tak neočekávaně klesá téměř v opovržení? Nikoliv. Ne vnitřní méněcennost scholastické filosofie, nýbrž zcela jiné byly příčiny této těžké krise, již musila ve XIV. a XV. stol. křesťanská filosofie prodělati.

Vzpomeňme na hrozné a nekonečné války, které hlavně v druhé polovině XIV. stol. zuřily mezi Francií a Anglií. Paříž, středisko učeného světa, jest ohrožováno válkami, studenti z Anglie vyhýbají se universitě pařížské, studenti z Italie a říše německé se tam neodvažují a tak Paříž kdysi pyšná metropole filosofie scholastické, klesá, stává se opuštěnou. Kde byly doby, kdy se hrnulo posluchačstvo se všech světových stran do Paříže, by poslouchalo výklady největšího profesora scholastiky, svatého Tomáše! To byla jedna z příčin poklesu pěstování filosofie a vědy vůbec. Ale byly příčiny ještě jiné. Nejznamenitější učitelé a spisovatelé filosofie byli členové řádů. A v té době stihla řády nevypověditelná pohroma. Štrašlivý mor, který v polovině XIV. stol. nadělal tak strašlivé pohromy v Evropě, zasáhl ovšem i do řad řádů. Následky byly žalostné. V mnohých klášterích velikých, kde kveřla věda i umění, zbyl jeden jediný člen. Nebylo možno při přijímání nových členů zachovati ten výběr a tu opatrnost, jak to bylo dříve. Odkud nyní bráti učitele, kdo měl psáti velká, nová díla? Není divu, že pro vědu

byly následky hrozné. Nejhorší bylo, že tuto ránu bylo možno jen dlouhou dobou zahojiti.

Rozumí se, že i humanismus zasáhl rušivě do vývoje filosofie. Dříve učitelé scholastičtí i jejich spisy byli váženi, jejich spisy vysoko ceněny. Scholasťikové byli váženi na dvorech panovnických, jejich slovo mělo váhu. Jinak tomu bylo, když humanismus ovládl pole. Ten začal se vysmívatí barbarskému stylu spisovatelů scholastických, a ze stylu se přenesl posměch a pohrdání i na samotnou filosofii. Význačná a vlivná místa ovládli humanisté, scholasťikové jsou zařazováni do klášterů. Na universitách se pěstuje právo, lékařství, svobodná umění, ale theologie se zanedbává.

Všecky dosud uvedené příčiny poklesu scholastiky nebyly nijak zaviněny scholastikou samými, ale títo zavinili též v něčem pokles filosofického myšlení. Scholastičtí theologové zanedbávali pozitivní část theologie, na př. Písmo Sv., a scholastičtí filosofové zanedbávali vědy experimentální a tak místo hledání a řešení nových problémů upadá theologie a ještě více filosofie do zbytečných sporů a kontroverzí.

Jinou chybou bylo přílišné pěstování dialektiky, jež usírnulo v planém slovíčkářství. Pro samé hraní s dialektikou zanedbávala se věda sama. Neštěstím bylo i úplné zanedbávání formy, která ani zdaleka nemůže býti srovnávána s jasnou a lahodnou formou, s kterou se setkáváme v „Summē“ sv. Tomáše.

Ve spisech jejich není již jasných pojmů, a nejasnost pojmů zavinuje nejasnost celých traktátů. Spisovatelé se drželi příliš úzkoprse škol, ze kterých vyšli. Ke školám již zmíněným, totiž thomistické a scotistické, přistupuje nová škola nominalistů. Zakladatelem jejím byl Vilém Occam. Existence těchto škol měla zajisté též něco dobrého, poněvadž každý filosof, přináležející té neb oné škole, mohl použítí všeho, co zbudovali jeho předchůdci. Ale nevýhoda byla, že každý příslušník některé z existujících škol byl takřka nucen držeti se přísně svých učitelů, čímž se snadno stával úzkoprským. Proto marně hledáme mezi nimi muže, kteří by měli podobnou lehkost, jasnost a hlubokost, jakou měl sv. Tomáš.

Hrozné rány zasadily vývoji filosofie nominalisté. Nominalisté popírali jakýkoliv věčný základ našich pojmů. To znamenalo podvrácení kořene filosofie. Proti nominalistům bojovali realisté, totiž thomisté a scotisté. Přirovnal bych ten zápas mezi nominalisty a realisty k zápasu, který vedeme s modernisty. Zajisté mnozí nominalisté nebyli si sami vědomi všech důsledků, k nimž jejich principy vedou. Ale v celku můžeme říci, že opustili katolickou tradici. Jen mimochodem podotýkám, že dnešní experimentální psychologie dala v jistém smyslu za pravdu realistům. Když nominalisté opanovali na dobu skoro jednoho sta let universitu pařížskou, znamenalo to vlastně vítězství úpadku filosofie.

III.

Pravda může býti potlačena pouze na čas. Scholastika musila projíti těžkou zkouškou, aby její učitelé poznali svoje chyby a napravili, pokud sami úpadek filosofie a theologie zavinili. Začátek obrody scholastiky začal v Itálii a ve Francii. V Itálii velkou zásluhu o obrodu scholastiky mají členové řádu sv. Dominika. Řád ten nejvíce vynikal v pěstování této vědy. Dal světu celou řadu velikých učitelů a spisovatelů a udržel si alespoň v Itálii i v dobách největšího úpadku svá učeliště, jež se stala semenem obrody scholastiky pro celý svět. Též v Paříži začíná svítat slunko nového jara. V letech sedmdesátých XV. stol. nominalisté jsou přemoženi od realistů a dokonce i na několik roků z pařížské university vypuzeni. Humanismus, který se šíří z Itálie na universitu pařížskou, nutí scholastiku vraceti se k studiu Písma Sv., studovatí jazyky a věnovatí

péči formě. A tak humanismus, dříve úhlavní nepřítel scholastiky, stává se bezděčným pomocníkem při její obrodě.

Scholastika začíná se znova probouzet, takže v šestnáctém století nejen již v řádě svatého Dominika a svatého Františka, nýbrž i v nově založeném řádě Tovaryšstva Ježíšova povstávají mužové, kteří na zásadách, jež středověká filosofie postavila, řeší problémy nové, a spojující poznenáhlu pěstování filosofie spekulativní s vědami experimentálními a theologie spekulativní s theologií pozitivní, kladou tak základy k modernímu pěstování theologie a filosofie v duchu křesťanském.

A dnes právě v těchto dnech jsme mohli poznati, jaká nesmírná životní síla jest uložena ve věčně krásné a pevné filosofii sv. Tomáše. V posledních stoletích, již od dob Bacona Verulamského a Descarta scholastika, byla zatlačována opět do klášterů, byla sešněrována a nedostávalo se jí účty ani tam, kde se jí mohla nadíti. Když velikán na trůně papežském, Lev XIII. z Boží prozřetelnosti začal usilovati všemožně o vzkříšení scholastické filosofie v té míře, v jaké asi kdysi vzkvétala, bylo mnoho těch, kteří věsili malomyslně hlavy, nebo dokonce s úsměškem četli papežovu Encykliku „Aeterni Patris“, vydanou r. 1879. Ale papež se nedal unést. Napíná veškeré síly svého velikého ducha. Hned ve druhém roce svého pontifikátu zakládá pomocí svého výtečného bratra, kardinála Josefa Pecciho, římskou „Akademii sv. Tomáše.“ Začátky byly těžké. Ale trůn papeže filosofa jest obklopen řadou nadšenců, kteří veliké myšlence Lva XIII. přinášejí v obět celého svého ducha. Jest zajímavé, že mezi prvými doktory nově založené „Akademie“ byl nadšený, nadaný, mladý kněz, nynější papež Pius XI. A jedním ze čtyř jeho zkoušejících členů při přísné zkoušce doktorské byl oddaný přítel českého národa, první rektor „České koleje“, kardinál Lorenzelli. A námaha velikého papeže byla odměněna po letech užítkem nesmírným. Teprve důkladným studiem filosofie sv. Tomáše se ukázalo, jak bezdůvodným bylo pohrdání jí, a jak hroznou zbraní jest proti moderním bludům. Ovšem, musíme se učit z dějin a varovati se všeho, čím byl kdysi zaviněn její úpadek. Alespoň pokud je to v naší moci. A dnes i v tom jest již mnoho vykonáno. Poslední papežové se přičinili dostatečně, aby nebyly zanedbávány pozitivní části theologie, a také ve vědách experimentálních má dnes katolická církev důstojné představitele.

Také metoda, s níž musíme dnes postupovati ve studiu filosofie scholastické, jest nová. Jest nutno napřed poznati vše, co postavili velcí učitelé středověcí. K tomu jest třeba vydati kriticky jejich díla. A i v tom, Bohu díky, jest již mnoho vykonáno. A můžeme s povděkem konstatovati, že právě církevní řády vykonaly nejvíce. Františkáni vydali přísně kriticky díla sv. Bonaventury, jednoho z největších, třeba ne největšího učitele středověkého. Též dominikáni s velikými oběťmi vydávají kriticky veškerá díla sv. Tomáše. Dosud vyšlo 13 velkých svazků. Jest ovšem líto, že do prvních svazků pro veliký chvat, s kterým byly vydávány, se vloudily kritické nepřesnosti. Bylo totiž použito k jejich vydání pouze rukopisů vatikánských. Ty byly psány od výborných písařů, ne však vždy od výborných filosofů, kteří by rozuměli všem zkratkám, které dělali ve svých poznámkách žáci filosofie. Ale chybami se člověk učí. Poslední svazky kritického vydání sv. Tomáše jsou tak znamenité, že se stanoviska kritiky jim nelze nic vytknouti.

Byly-li učiněny již tak veliké pokroky v posledních letech v pěstování scholastické filosofie, možno právem doufati, že přijdou doby, kdy filosofie středověká, opatřena moderními pomůckami, se zastkví ve své bývalé slávě.

Otto Albert Tichý:

U KOLÉBKY OBNOVENÉHO CHORÁLU GREGORIANSKÉHO.

Nedlouho před prázdninami vypravoval mi jistý polský kněz o úchvatných obřadech, jichž se mu bylo dopřáno zúčastnit v benediktinském opatství solesmenském. Zajel tam se svým duchovním synem, obráceným to Rusem, aby mu připravil duchovní hody, tak jako šťastný otec marnotratnému synovi, který se navrátil do domu otcovského. Když mi vylíčil všechny ty hluboké, vpravdě nebeské dojmy, jež si odtud odnesl, ký div, že mne hudebníka pojala touha vypraviti se na pouť k medoústým synům svatého Benedikta. Není ovšem Solesmes za pařížskými humny a varhanické platy též nejsou tak skvělé, abych si mohl polovinu své hubené prebendy schovávat na prázdninové vyjíždky. Co však jest nemožného svatému Josefovi, hospodáři a pokladníku svaté Rodiny? Opravdu po zkroušené novéně ke „vzoru řemeslníků“ (což nebývali umělci až do nedávna pokornými dělníky, dokud si moderní pomaťenci neudělali z umění náboženství?) sešly se mi trůníčky, takže po svátku Nanebevzeší Panny Marie mohl jsem se vydati k touženému stánku posvátného umění.

Vesnička Solesmes leží poblíž města Sablé v departementu sartheském. Cestou z Paříže lze viděti proslulou kathedrálu chartreskou. Jest to jedna z nejkrásnějších památek gotického stylu a základy k ní položil biskup Fulbert r. 1020. Kromě toho jest místo ono památno tím, že ve středověku kveřla v něm slavná pěvecká škola. Rukopisy pocházející z té doby nemálo přispěly k obnovení chorálního zpěvu. Druhým svědkem duchovní slávy dávné Francie, s kterým se setkáváme jedouce do Solesmes, jest kathedrála manská se svými světoznámými vitrajly. Přijeli jsme tam k večeru. Snášejší se noc mile obesřela banální skutečnost a unesla mne do šeré minulosti, kdy duchovní hodnoty nebyly ještě přehlasovány lidskou omezeností a všeobecným požitkářstvím.

Sablé, železniční stanice solesmanská, jest město, jakých lze spatřiti na sta po střední nebo západní Evropě, a středověký ráz benediktinského sídla odráží se od něho tím mohutněji. Opatství působí dojmem jakési prapodivné houby vyrostší na břehu řeky Sarthy. Nejsou to naše Emausy, které připomínají starobylé hrady. Terrain kolem Solesmes jest skorem úplně rovný, i nebylo možno vystavěti opatství na jiné vyvýšenější místo. Ukládám se ke spánku v prastarém domku stojícím přímo naproti klášterní budově. Z mnišských cel prokukují světélka a zvon dává poslední znamení k modlitbě.

Ráno překračuji po prvé práh památného, ač ne příliš starobylého opatství. Původní skrovný klášter byl rozšířen až teprve v 80. letech minulého století, takže klášterní budova, jak ji dnes spatřujeme, jest původu moderního a jen zadní část chrámové lodi a jedno křídlo konventu byly podrženy ze staré budovy. Přes to se nám zdá, jako bychom kladli nohu na samu půdu posvátného Říma. Což se nerozšířilo solesmanské símě po všem světě a což se neproměnilo v hudební a umělecký chléb všech cítelů liturgie římsko-katolické? Malým nádvořím vcházíme do chrámu. Jest úplně podlouhlý a rozšiřuje se až v chóru. V zadní staré části jsou boční kaple, schované v hlubokých výklencích. Obcují nejprve tiché mši svazé a ssaji posvátného ducha píle, zbožností a milostí, naplňujícího chrámové ticho. Zřím též roucha jako v našich Emausích, tytéž sufany přísluhujících mnichů, přece však cítím jakýsi rozdíl, jakousi větší duchovní svěžest, již se vyznačuje francouzská rača.

Začíná se velká mše svatá. Introit sleduji dobře ze svého graduálu, kyrie však zpívají bratři velmi pozměněno, patrně podle svých nejnovějších výzkumů. Varhany doprovázejí diskretně, nic nerušíce usebranosti mnichů. Vše slévá se v homogenní celek, neboť i varhaník jest benediktin a pod jeho prsty lkají varhany s touž vroucností a sprostností jako cudné hlasy řeholních bratří, kteří jako by se úplně ztráceli s anděly do věčných stánků Páně . .

Říká se, že francouzští benediktini zpívají mnohem rychleji než beuronští. Neměl jsem toho dojmu. Zvláštností nynější solesmenské interpretace jest rytmická vytríbenost, dodávající jejich zpěvu podivuhodné pružnosti. O hodnověrnost jejich theorie vede se nyní ve Francii urputný boj. Původcem solesmenské interpretace jest dom Mocquereau, jehož „pravou rukou“ jest mladší a říznější dom Gajard. Kapacity jsou na obou stranách. Pařížská „Schola cantorum“ a římská vysoká škola pro církevní hudbu nesdílejí se solesmenskými téchže názorů. Na první pohled zdá se bolestným úkazem, že věci tak posvátné zavdávají příčinu k ostrým polemikám, ale uvážíme-li, že nejsme tu na zemi k odpočinku, nýbrž k boji a že každým konfliktem pravda tím více zazáří, uznáme, že se naopak třeba radovati z horlivosti obou táborů, neboť tam, kde jest boj, jest i život.

Vraťme se však s vědeckého kolbiště k obětnímu stolu oltářnímu. Mši svatou zpívá sám dom Gajard svým lehkým tenorem. Řeholníci pějí nábožně, takřka neosobně. Časem se zdá, jakoby poněkud klesali intonačně. Není se čemu diviti, jistě že nejsou všichni z jižní Francie, aby měli nádherné hlasy, jaké slýcháme u nás nebo v jiných zemích, ve kterých příroda byla štědřejší v rozdělení dobrých hlasivek. Což však může tento fysický nedostatek zdržeti vanutí všemohoucího Ducha? Co nás nejvíce zaráží a uchvacuje, jest, že solesmenští modlí se svým zpěvem tak, že mizí kolem nás země a že i my laikové zhošťujeme se na chvíli veškeré světské strusky, žijíce jen v Kristu, Kristem a pro Krista. Ještě něco jiného nás mile dojíhá: náš umělecký vkus není tam ničím urážen. Benediktini tím jen, že seškrabali s chrámu i s duší hanebné pozlátko prostředností a pokryteckého pámbíčkářství, dodali posvátným obřadům ne-skonale krásy, která jest ostatně krásou svrchovanou, neboť vyplývá z přítomnosti Tvůrcovy, který jest zdrojem a cílem veškerého uměleckého snažení.

Po celoročním velkoměstském zajetí byl mi pobyt v Solesmes pravou nebeskou oasou. Takové prostředí nučí vás k rozjímání, poněvadž opojné štěstí, linoucí se z duchovního kvasu heroických askétů, dokazuje nám nezvratně jsoucnost nadzemských hodnot a nezbytnost zanechatí všeho jedině v jejich prospěch. Naučíme se snáze bdíti u dveří božské Moudrosti.

Pužen zvědavostí vyprosil jsem si krátkou rozmluvu s důst. otcem domem Gajardem. Na moje přání spatřiti nějaké rukopisy táže se mne, které chci viděti. „Nejstarší,“ odpovídám. „Ovšem nemáme tu žádných rukopisů,“ namítá učený mistr pěvecké školy solesmenské, „jsou to jen fotografie, ale ty nahradí úplně originály, neboť jsou úplně přesny.“ Ještě s několika chorálovými „zuřivci“ pronikáme do dílny osvěcených oprávců gregoriánských melodií, jež se byly porušily průběhem věků. Dom Gajard ukazuje nám zprvu některé kopie. Mají ofotografováno tisíce rukopisů z Francie, Itálie, Španěl, Německa, Švýcar, ha i od nás. Ulpíváme záhy na otázce rytmických znamének. Věrný flumočník doma Mocquereau ukazuje nám tajemná písmena, jejichž smysl až do nedávna byl skryt bystrozrakostí výzkumců. Potom demonstruje nám thesi svého mistra na Alleluja „Ostende“, jak ostatně učinil již přede dvěma lety, na pařížském kongresu pro pěstění posvátné hudby. Ukazuje nám na rozličné formy neum, řečených

„clivis“, a jiných nazývaných „podatus“. Dokazuje všeobecnost oné tradice na základě rukopisů ze čtyř rozličných škol (St. Galské, Metzské, Chartreské a Nonantolské). Upřímnému posluchači nezbývá než přikývnouti na tak evidentní důvody. Vědci z opačného tábora namítají, že ona znaménka se nevztahují jen a jen na rytmus, nýbrž i na výšku tónu, čemuž by nasvědčovala i ta okolnost, že řečená znaménka mizí v tom okamžiku, jakmile se začíná psát na notovém systému (notace diastematická).

Opouštím slavné Solesmes. V uších mi zní celodenní vyzvánění zvonů (jsou laděny v celotónových intervalech g, a, h) a zpěvy mnichů, podobající se echu jiného, mimozemského sboru andělského. Vracím se do víru života a cítím jen jednu bolest, že nás obránců a propagátorů chorálního zpěvu jest přece jen poskrovnu. Zde v pařížské arcidiecési J. E. kardinál Dubois vykonal veliké dílo, ale jak jsme ještě daleko od toho, aby se chrámy ořásaly hlasem veškerého lidu, jak tomu bývalo ve středověku. A co říci o Čechách? Zdá se mi, jako by u nás byl chorál jenom trpěn, místo aby se stal středem a nepřehranou pokladnicí veškeré posvátné hudby. V kolika chrámech se zachovává Motu proprio PiaťX. ? V kterém kostele není oněch hanebných přívěsků, diktovaných porušeným vkusem lidovým nebo naprostým nepochopením zákonů liturgických? Co bychom řekli, kdyby si kněz jda k oltáři oblékl místo alby moderní dámskou sukni, nebo kdyby si vstávil na hlavu švihácké „panama“? Byli bychom rozhořčeni do hloubi duše, a právě to se děje, když se provozuje ve chrámě hudba světská nebo taková, že uráží nejprostší požadavky estetické. Ani se neopovažuji mluvit o stylu, vzpomenu-li na to nechutné míchání latiny s češtinou, znetvořeného chorálu s českými písničkami. A přece, jak by to bylo jednoduché, kdyby se zpíval jenom chorál a nechal se světská hudba tam, kam patří, totiž do divadla a na koncerty? Tím nebrojím proti duchovním zpěvům v řeči lidové, ale hájím jen nedotknutelnost liturgických kánonů. Zpívejme česky při tiché mši svaté, před kázáním nebo po odpoledních službách Božích, ale nechťejme pro Bůh opravovat papežských nařízení. Uvěřme už jednou, že v poslušnosti jest síla mnohem zázračnější než v nímravém přetřásání nacionálních a psychologických důvodů.

Důkazem svého tvrzení mohl bych jmenovat na sta vzácných konvertitův obrácených krásou liturgie, jak se zachovává v benediktinských klášterech, ale ruku na srdce, nedokázali toho svou tajemnou přitažlivostí i naši mnichové emauzští? Jedno jediné opatství nestačí ovšem na propagandu v celém národě. Proto osměluji se psát tyto řádky v naději, ba v jistotě, že až bude získána pro chorální zpěv elita našich varhaníků a ředitelů kůru, otázka lidové záliby či nezálaby padne sama sebou. Lid půjde tam, kde bude teplo lásky.

Mamíte mi, že částečným povolením slovanských obřadů začíná se naše liturgie orientovat k Východu. Budiž, ale je to důvodem, abychom v nynějším „interim“ mrzačili vznešené melodie gregoriánské a svévolně, ne-li zločinně břídili krásu bohoslužeb? Kdo studoval původ římského chorálu, ví, že jsou v něm prvky židovské, řecké, ba i mozarabské, neboli elementy pocházející ze všech končin křesťanského světa. Nač tedy to úzkoprsé odtahování se od chorálu, když nás od něho nedělí než latina, řeč posvěcená rty mnoha tisíc světců? Zdá se věru, že za znárodňujícími snahami v našem posvátném zpěvu kryje se více ignorance a pohodlnosti než vlasteneckého zápalu. Milujme tedy vlast, ale milujme více Církev a věřme, že více učiníme pro slovanskou liturgii, naučíme-li se krásně zpívat chorál, než budeme-li jej ilegálně hyzditi a zaváděti místo něj potpourri z „národních“ písní.

VNITŘNÍ OPRÁVNĚNOST CÍRKVE.

(Z díla „Cerkev“ se svolením autorovým přeložil J. V. M.)

Křesťanství jest nejdokonalejší a nejvznešenější náboženství (religio) ze všech, která se kdy mezi lidstvem vyskytla. Ačkoliv je shůry zjeveno a plno hlubokých tajemství, je přece v nejúplnější shodě s lidskou přirozeností. K podstatě lidské přirozenosti patří také družnost čili společenskost (sociálnost). Jako se nejušlechtilější schopnosti nejlépe rozvíly v křesťanství, tak křesťanství nejvíce urychlovalo sociální přerod a solidaritu lidstva a vytvořilo nejideálnější společenskou organizaci. Kristus hlásal a založil nové království Boží na zemi, apoštol Pavel pak hluboce pojímaje mystické tělo Kristovo dokazoval nejtěsnější spojitost všech členů křesťanské náboženské společnosti, solidaritu údů těla Kristova. Sociální význam a vliv křesťanství silně se projevoval na náboženském, kulturním, sociálním a politickém poli; křesťanská církev sdružovala a vedla lidstvo, mystické tělo Kristovo rostlo a vyvíjelo se.

Na konci středověku pak začal se rozvíjet individualismus a subjektivismus, který se na církevním poli projevil odporem proti právní a učitelské moci katolické církve a organizoval se v protestantismus. Na konci 18. stol. individualismus a subjektivismus již hluboce zašel do protestantské filosofie a theologie; vrcholu dosáhl v teoretické, náboženské a morální filosofii Kantově a Schleiermacherově. Politický a sociální individualismus pak rozvinul Rousseau; prakticky však jej uskutečnila francouzská revoluce.

V 19. stol. ohlásil se silný odpor proti individualismu, totiž evolucionismu, pozitivismu, socialismu. Evolucionistům jest člověk jen prchavým momentem a nepatrným článkem v nekonečném řetězu vývoje. Positivismu jest jednotlivec (individuum) holou abstrakcí, lidstvo (humanité) pak nejvyšší poznatelnou bytostí (Comte). Jednotlivec jest úplně podřízen zbožňovanému socialistickému státu. Katolická církev a věda prakticky i theoreticky odkrývala bohatý sociální obsah a sdružující sílu křesťanských zásad. Pravosláví, anglikanismus a protestantismus navrací se k sociálnějším a k církevnějším pojmům křesťanství.

Individualismus a subjektivismus zanechal hluboké stopy v myšlení moderního člověka; zrodil odpor a náladu proti každé auktoritě. Náboženský individualismus jest ještě dosti silně zastoupen liberální protestantskou theologií, modernismem a moderní náboženskou filosofií. V moderním ovzduší jest ještě dosti mnoho subjektivistické nálady. Moderní člověk rád by svůj poměr k Bohu uspořádal úplně samostatně beze všech lidských prostředníků, bez zprostředkování viditelné auktority; přijal by Krista i jeho učení, ale vzpírá se proti církvi, jakožto viditelné zprostředkovatelce a opatrovnici spasitelné Kristovy radostné zvěsti. Naproti této duševní náladě jest prospěšno ukázat na vnitřní důvody pro oprávněnost a nutnost viditelné společenské organizace křesťanství ve viditelné církvi s právní, učitelskou a kněžskou auktoritou.

Otázka je, založil-li Kristus církev přímo a dal-li jí živý a neomylný učitelský úřad? Jde o historický fakt. Proto se může ta otázka konečně řešit jen historickými důkazy. Ale vzhledem na moderní mentalitu chceme tuto otázku také vnitřními důvody osvětlit, abychom tím učinili zadosť chápavosti moderního člověka pro historické důkazy o založení a zřízení Kristovy církve.

Liberálním protestantům a modernistům jest křesťanství náboženstvím ducha, bez objektivního náboženského pravidla (nebo směrnice) a bez viditelné božsky-právní organizace. Svrchovaným náboženským pravidlem, svrchovanou náboženskou aukto-

ritou jest jim svědomí (conscientia). Tedy popírají vnitřní oprávněnost církve. Ortodoxním protestantům je svrchovanou náboženskou směrnicí Písmo Svaté, vykládané podle soukromého úsudku (privatum examen) nebo dle soukromého vnuknutí.

Proto budeme dokazovati: 1. že je pro zachování zjeveného náboženství (křesťanství) nutná náboženská společnost s viditelnou a neomylnou auktoritou; 2. že nestačí auktorita subjektivně vykládaného Písma Svatého, nýbrž že je nutný živý a neomylný učitelský úřad. Ty důkazy z vnitřních důvodů skýtají pouze pravděpodobnost (ratione suadetur, convenientia probatur).

1. Vnitřní nutnost (I.) náboženské společnosti a (II.) neomylné auktority.

Každé náboženství je sociální a vede ku tvoření náboženské společnosti. Jako každou společnost, tak musí i náboženskou společnost vésti a ochraňovati auktorita. Zvláště jest pro ochraňování zjevení křesťanského náboženství potřebným vedení neomylné auktority.

I. Nutnost náboženské společnosti.

Člověk dle své přirozenosti jest společenská bytost, společnosti potřebuje pro svou tělesnou existenci, pro tělesný i duševní rozvoj; ve společnosti snáze dosahuje mnohých dober a odvrací přemnohá zla. Proto se spolčuje v politické, hospodářské, vědecké a jiné společnosti, svazy a družstva. Čím vyšší a obtížnější jest cíl, tím potřebnější jest člověku pomoc společnosti.

Jelikož jest náboženství založeno v lidské přirozenosti, proto má sociální význam a proto také je nutná náboženská společnost. Jen ve společnosti je možná veřejná bohoslužba, jen v náboženské společnosti možno dosíci, aby věřící při vykonávání náboženských úkonů vzájemně si nepřekáželi. Proto náboženské dějiny neznají řádného náboženství bez společenského ústrojí. Náboženské úkony, bohoslužba, oběti byly vždy ve spojení buď s rodinnou organizací anebo se zvláštním kněžským stavem; náboženství bylo vždy spojeno s rodinou anebo se státní organizací. Tak bylo u pohanů, tak bylo i u Israelitů. Pohanská náboženství byla tak těsně spjata se státem, že dokonce moc bohů byla pokládána za omezenou státními hranicemi. Israelská bohoslužba a kněžstvo bylo společensky organizováno podle přísných podrobných předpisů.

Jen ve společnosti se člověk vychovává, rozvíjí a takřka rozšiřuje svou osobnost. Tak i náboženská společnost člověka vychovává, probouzí v něm nové energie a zvelebují vnitřní život.

Zbožný člověk dle přirozené náchylnosti pokouší se o získání ještě jiných pro bohoslužbu; věřící člověk si přeje, aby veškeré lidstvo bylo účastno víry, která jej blaží a oslavuje Boha. Velké religiozní (náboženské) osobnosti žijí v Bohu pro bližního jako „světlo světa“. Svatí shromažďovali kolem sebe stoupence, aby společně uctívali Boha a šířili slávu Boží; zakládali řeholní družiny, pracovali apoštolsky, misionářsky. Misionářství, které touží získati veškeré lidstvo pro pravého Boha a sdružení je v pravé církvi, je podstatným zjevem náboženského života. Čím dokonalejší a živější jest náboženství, tím všeobecnější a dokonalejší jest dotýčná náboženská společnost.

Psychologická a historická spojitost mezi náboženstvím a společností jest tak patrná, že někteří novější filosofové a bohoslovci vznik náboženství odvozují ze spo-

lečností a ze pospolitostí. Náboženství zdá se jím tak výhradně sociálním zjevem jako rodina anebo stát (Comte, Durkheim, Hubert). Náboženské skutky jsou dle téhož názoru jen na tolik náboženské, pokud jsou sociální; náboženský život vzniká ve společnosti a může se jen jako ohlas společnosti ozývat v nitru jednotlivců; individuální náboženský život byl by jen ohlasem společenských náboženských zjevů.

Ke krajnosti sociologického bohosloví klonil se katolický vědec F. Brunetière, který tvrdil, že člověk nemůže žít bez náboženství, jako nemůže žít bez rodiny; rodina, vlast (stát), náboženství jsou „expressions collectives“. Pravdou je, že se náboženství a rodina projevují ve sdružování; avšak rodina jest účinkem sdružování, kdežto náboženství nikoli. Individualisté (subjektivisté) tvrdí, že náboženství vzniká v nitru jednotlivcově a že se nemůže šířit do společnosti; sociologové však úplně naopak tvrdí, že náboženství vzniká jen ve společnosti a u jednotlivce že je jen ohlasem.

II. Nutnost neomylné auktority.

Jako každá společnost, tak potřebuje i společnost náboženská vedení auktority. Náboženská auktorita musí být schopna ochraňovat náboženství bez omylu. Taková auktorita je zvláště potřebna při zjevení křesťanském náboženství, plném vznešených pravd a hlubokých tajemství.

Historická zkušenost dokazuje, že doposud ještě žádný národ a žádný filosof nemohl do dna a bez omylu seznat ani všech přirozených náboženských pravd, které samy sebou nepřesahují mezí lidského rozumu. Proto bohosloví (tractatus de vera religione) dokazuje morální nutnost Boží pomoci (zjevení) dokonce pro veškeré a určité poznání všech přirozených náboženských a morálních pravd. Jako jest zjevení nutno pro poznání, tak jest nutna nějaká vyšší ochrana pro zachování náboženských pravd. Ještě více jest nutna Boží ochrana pro zachování vznešeného zjeveného křesť. náboženství. Tato Boží ochrana musí se pak jevit ve viditelné neomylné auktoritě. Jako Bůh náboženství zjevoval prostřednictvím viditelných proroků, tak se musí zjevené náboženství prostřednictvím zplnomocněných náboženských služebníků oznamovat a ochraňovat od pokolení do pokolení. Nutné jest autoritativně spořádané učitelství a pevná tradice. Náhodné soukromé hlásání a výklad zjevení budil by nedůvěru a otvíral by dvěře dokořán pochybnostem a omylům.

Náboženské a mravní pravdy vyžadují obětí; člověk však se vyhýbá obětem a proto jest náchylen podle svého mělní a kazit náboženské pravdy i mravní zásady, jestli jich nechrání auktorita.

Pohanská náboženství čím dále tím více upadala, protože jich nechránila neomylná auktorita. Israelité zachovávali monotheismus jen pomocí zvláštní Boží ochrany. Kdykoliv nad nimi nebděla auktorita proroků, zabředli často do modlářství a do jednostranného bludného výkladu náboženských pravd. Protestanti a jiné sekty, které zamítly církevní auktoritu, zašli do mnohých bludů a roztržek docela i v nejdůležitějších křesťanských pravdách. Moderní protestantská theologie zavrhl veškerá dogmata a ztratila víru v objektivního Boha i v Kristovo božství.

Pokračování.

CO ŽIVOT DAL.

RODINA.

Každá doba má svůj zvláštní charakter. Jednu charakterizuje boj za svobodu, jinou duševní lenost, některou zase veliký zápal pro krásnou ideu. Největším a nejvíce do cti bijícím znamením doby, již prožíváme, jest úpadek rodiny. Proto jest tak smutná a nízká. Mizí teplo krbu rodinného a s ním prchají svaté ctnosti. Jak rychle se žije, tak rychle mizí teplo a tak rychle prchají ony ctnosti. A kdyby rozklad pokračoval, byla by jednou taková zima ve světě, že by nebylo možno žít. O příčinách toho rozkladu bylo již často uvažováno. Jest zaviněn a ruku v ruce kráčí s tou společenskou nerovností moderní doby. Ta nerovnost byla vždy, ale rozvoj moderní techniky a propastné rozdělení společnosti na bohaté a chudé jí dal nenávistný ráz. Zlaté tele, které nyní jest místo Boha dříve u kořenů všeho, se směje. Peníze a nezřízená touha po časných statcích ubily v člověku touhu po všem ostatním. A místo ženy ho naladily na nevěstku. Chudšas, ovšem v menších rozměrech, následoval bohatce a dílo zkázy bylo dovršeno. Není zbytečným upozornění, že nejvíce rozvodů jest v Americe, která jest zemí obchodu a peněz po výtce. Světlo z Ameriky se šíří do celého světa!

Ale úpadek rodiny jest všude a hledá se lék, jímž by bylo lze jej zarazit. Svolávají se kongresy, ankety, piší učení i neučení pojednání. Začíná se vidět, že jest v zájmu národním, aby byla rodina obrozena, a aby aspoň částečně zazářila v dřívější kráse. Uváží někdo, že co činilo kdysi rodinu tak mocnou a krásnou, byl její patriarchální ráz?

Za úpadek rodiny jsou zodpovědní v nemalé míře zákonodárci a zákony. Lajcita, která na všech polích působí neslýchané hrůzy, působí je i v rodině. Hlavně ve Francii, která se zve hrdě zemí lajkou, jsou pozorovati její stopy a ať již kongres pro natalitu, ať již kongres katolických právníků, vždy vysílají tentýž hlas: třeba hlubokých reforem v našem zákonodárství. Srovnáváme-li statistiku rozvodů v Praze se statistikou rozvodů v Paříži, docházíme k závěru, že ani nám by neuškodila reforma zákonodárství v tomto směru. Do francouzského zákonodárství byla zavedena lajcita či lajcisace r. 1789, do našeho 1919. Ve Francii nebyl tak rychlý pád jako u nás. I když zničena encyklopedismem, tkvěla přece Francie hluboko v tradici. U nás je tomu jinak a doba není příliš velká. Není divu, že lidem v ní se zamlouvají zákony, v nichž se nezná slovo a pojem: Bůh.

Nynější zákonodárství se dopouští zločinu na státu, na dětech, uvolňujíc manželské svazky. Člověk zabije člověka, zákon zabije stát, který jej prohlásil. Zákon odsuzuje k smrti ty, kteří zabíjejí. Byla by

zajímavou statistika zločinců z rozvrácených rodin. Byla by nejhlasitějším odsouzením stávajícího zákonodárství na tomto poli. Čtvrté přikázání jest mohutné, ale jest ve spojitosti s prvním.

Při soudních přích o rozvod sezná často soudce dvě věci: úplnou neznalost osob, ať již muže či ženy a neschopnost jejich přemoci se. Dětem ve škole, studujícím se ustavičně vtlučná důležitost Sokratova „Poznej sebe sama“. A nikdy snad, ani v dobách největšího úpadku říše římské, nebylo to slovo velkého myslitele v tak hlubokém zapomenutí. Dnes se již pomalu nezná člověk, poněvadž odhodil zpytování svědomí a zpověď. Jeho poznávací schopnosti jsou úplně zatemněny. Nezná své síly, poněvadž by napřed musil znáti svoji malost. A musil by ji uznati. A poněvadž toho není, nemůže vyvinouti v sobě dosti síly a podléhá v boji. A jest tragickým, že rány přicházejí tak zblízka. Že je zasazuje muž ženě, vlastní muž vlastní ženě a opačně. Někdy snad není ani toho boje a manželé se rozcházejí jako „přátelé“. Pak je to komedie o několika jednáních. Ostatně, často ti moderní floutci, ti tvorové promenád a ty moderní slečinky v úborech, svědčících o malé citlivosti v čistotě, by nestačili na více než na komedii a to velice ubohou.

Dvojího je třeba: Aby Bůh spojoval dva lidi a aby byl s nimi. Požehnání Božího je třeba moderní rodině, jako jím byla uchovávána ve své kráse rodina v dobách dřívějších, které měly proti nynější tu přednost, že byly křesťanštější. Liturgie v introitu mše „pro sponso et sponsa“ modlí se slova Žalmu 127: „Beatí omnes, qui timent Dominum, qui ambulant in viis eius — Blahoslavení všichni, kdož se bojí Pána, když kráčí po cestách jeho.“ Dnes moderní manželé nerozjímají těch slov, kterých snad ani neznají a jest přirozeno, že jim schází pomoc shůry, síla a radost.

Pomůže návrat k Bohu, jenž jest Cesta, Pravda a Život.

Jubileum Lateránské basiliky.

Šestnáct století! Dílo, které přetrvalo šestnáct dlouhých věků! Věků, které nebyly vždy oblity září pokoje. Věků, které se ch.ěly vášní a divokostí lidskou. Věků, přechasto rudých purpurem prolité krve. Které poznaly nejvyšší svatost a nejnižší nízkost. V nichž se řítilo dílo lidské jako chaloupka z karet. Věků mocného vpádu barbarského, kterému padalo za obět město za městem, tisíce životů, nádherné paláce. Které zničilo Řím.

Šestnáct věků stojí basilika Svatého Jana v Lateráně. A Církev slaví toto výročí v plné slávě,

neboť »Basilica del Salvatore« či »San Giovanni in Laterano« jest matkou a paní všech katolických chrámů na celém světě. »Z nařízení papežského císařského jsem matkou a paní všech chrámů,« bylo již vepsáno v architrav starého lateránského atria. Jest matkou a uhájila svého mateřství v pozdějších stoletích proti basilice Svatého Petra. Jest matkou a je tudíž naší povinností znáti ji. Znáti její život, její bolesti a strasti, její radosti a vítězství. Jsou s její historií úzce spjaté historie Církve a historie papežství. Bylo v ní konáno pět prvních oekumenických sněmů.

Jméno Laterán dala místu pohanská bohatá rodina, která měla svůj palác a své zahrady, kde stojí dnes chrám a papežský palác. Za Nerona se staly majetkem císařským, když byl zavražděn Plauzio Laterano, jenž se účastnil povstání proti císaři.

Ve IV. st. po Kr. připadl Faustě, dceři Maximianově a ženě Konstantinově. Po vítězství u mostu Milviova r. 312 a po vydání Ediktu milánského věnoval Konstantin lateránský palác papeži a vystavěl chrám Spasiteli, ecclesia Sanctissimi Salvatoris, první chrám, jím vybudovaný. A zatím co Palatin, symbol staré kultury pohanské, stále více upadal, Laterán, symbol nové víry, která obracela starý svět, mohutněl. Z Lateránu vycházeli misionáři do Německa, Anglie a až do dalekého Orientu. Laterán rostl. Když Alarich a Genserich zpustošili Řím, prchali Římané ke hrobům papežů v Lateráně a divokost barbarská se bála vztáhnouti ruku na ta svatá místa. Za byzantských despotů, chtějících ujařmiti Církev, byla svědkem hrubé krutosti a vítězného odporu. Od Karla Velikého nová záře a nový jas, který nebyl zatemněn ani snad nejhorším stoletím, které lidstvo zažilo, stoletím desátým. Začal slavný boj o investituru, boj kněžství s císařstvím a slavná basilika hostila ve svých zdech památný koncil, na kterém veliký papež Innocenc III. sesadil Ottu, oznámil čtvrtou křížovou výpravu a reformoval Církev sv. Františkem z Assisi. Laterán jest svědkem velikého zápasu mnicha Hildebranda, Řehoře VII., Pascala II., Alexandra III. proti císařům uchvatitelům. A když papežové opustili Řím a odstěhovali se do Avignonu, představoval i dále Laterán vznešenost katolické Církve. Zůstával i dále chloubou Říma. Přišlo schisma a Laterán opuštěn jakoby lkal. Papežové si zvolili za své sídlo Vatikán, starý lateránský palác zbořen a nahrazen novým, prostá vznešenost staré basiliky byla smazána za Innocence X. barokními ornamenty Borrominiovými a za Klementa XII. r. 1753 i fačada pozbyla svého starého vzezření.

Stará basilika měla pět majestátních lodí, které byly odděleny mramorovými sloupy, nahraženými později barokovými pilastry Borrominiovými. Stěny

byly pokryty mosaikami nebo malbami. V aule byly hrobky slavných papežů, jako Pascala II., Kallista II. a Alexandra III. V prostřední lodi stál ltář, němž byl dřevěný stůl, na kterém podle legendy sloužil nejsvětější oběť sám sv. Petr. Tento původní oltář, asi prostý, byl ve XIV. stol. papežem Urbanem V. tím nádherným tabernakulem, který byl ušetřen i pozdějšími opravami. Od oltáře se rozšiřovala absida, v níž stál papežský trůn. Za absidou byla předsíň, zvaná Leoniano, odkud se šlo do Baptisteria, jež nejvíce svědčila o starobylosti. Vchod do ní byl na opačné straně, než jest v době nynější a tvořily jej nádherné porfyrové sloupy. Jím se vstupovalo do předsíně sv. Venanzia, v níž Anastasius IV. umístil ve XII. stol. sarkofágy Rufina a Seconda. Baptisterium bylo dohoroveno v V stol. Sixtem III., který obklopil křtitelnici porfyrovými sloupy, připravenými již za Konstantina. Po Sixtovi III. bylo zvětšeno Baptisterium o dvě kaple. Z nařízení Pia XI. se pracuje na jeho obnovení.

Z pravé lodi basiliky se vcházelo po zvláštním schodišti do místnosti zv. aula dei concilii s deseti absidami a střední tribunou, v níž byl umístěn papežský trůn. Na jižní straně končila aula podloubím, vystavěným za Bonifáce VIII. pro slavnostní žehmání. S tohoto místa provolal týž papež první svatý rok r. 1300. Giotto znázornil ten slavnostní okamžik dílem, které ještě dnes lze viděti v basilice. Z podloubí vedly schody do papežského paláce, zv. Patriarchio, který stál proti kapli Sancta Sanctorum, jež byla tehdy nejdůležitější částí paláce samého. Byla zasvěcena sv. Vavřinci, velikému ochránci Církve po sv. Petru a Pavlu. Byla to taková Sixtinská kaple vatikánská. Nynější její výzdoba jest ze XIII. st. a jest dílem umělců z rodiny Cosmati. V ní shromáždili papežové přčetné ostatky, a uložili je do bohatých relikviářů, které se dnes chovají ve Vatikáně. V této kapli jest nejstarší obraz Spasitele, malovaný na dřevě, a pocházející z konce IV. nebo počátku V. st. Podle staré legendy došel ve st. osmém tento obraz zázračně do Říma. Řehoř II. jej přijal v Ostii a slavnostně ho donesl do svého paláce.

Mnoho se změnilo od té doby. Okolí Lateránu, o němž tak vzletně a úchvatně píše Chateaubriand, Taine, Veuillot, jest zastaveno moderními domy. Změnila se basilika, ale působí stále mohutným dojmem. Románští národové mají jedno slovo pro Církev i pro chrám, jakoby chtěli naznačiti věčnost obou. Laterán o ní mluví řečí, které je třeba naslouchati. A když jsem o jubilejních slavnostech rozjímal o kráse Lateránu, bezděky mi napadaly myšlenky na krásu Církve, té dobré matky nás všech.

Bytová krise v Rusku. »Bureau international du Travail« vydalo výsledky ankety o »Bytových

problémech od války» (*«Problèmes d'ulogement en Europe deus la guerre»*, Genève 1924). Podáváme stručně statistiku, pokud se týče Ruska, poněvadž jest zajímavá v tom ohledu, že i zde bolševism svými metodami ztroskotál.

Lze pozorovati dvě periody »v bytové politice komunistické«: první sahá až k nové politice ekonomické (NEP), tedy do r. 1921, a od ní začíná druhá. Nuže, bolševici úplně v duchu svých zásad zničili právo soukromého držení domů a půdy. Dekretem »Centrálního výkonného výboru všeruského« ze dne 20. srpna 1918 popřeno bylo »vlastnické právo nad vši městskou půdou, ať zastavenou i ne, patřící soukromníkům nebo průmyslníkům«. V městech nad 10.000 obyv. se vztahuje ten zákon na všechny větší domy nebo podniky. Konfiskovaná nemovitost byla svěřena obci, která též jediná mohla stavěti. Obec utvořila v každé městské čtvrti zvláštní komise, které jejím jménem si vedly takto: Zabavily byty »měšťáckým parazitům«, sepsaly dělníky kteří byli špatně ubytováni, ubytovaly je v pohodlných bytech, a když se již nedostávaly, vyháňely nedosti »spolehlivé« z jejich bytů, a nastěhovaly do nich organisované komunisty, sovětské úředníky a jiné dělníky. Komise nebyly vázány opatření byty měšťákům. K udržování domu bylo zvoieno komité, které podléhalo místní komisi. Podle dekretu z 10. prosince 1917 komité mělo právo stanoviti nájemné, pronajímati prázdné byty, starati se opravy a vypuzovati osoby, které neplatily. Ovšem, každé město pozměňovalo nařízení podle poměrů. Tak Moskva věnovala určitým průmyslovým podnikům celé komplexy kolem továrny, čímž odpadlo nebezpečí, že by bylo dělnictvo pronikáno živlem měšťáckým. Tovární výbory se měly starati o opravy domů. Město bylo rozděleno na čtvrti a výbor čtvrti byl povinen obstarávati i palivo, čištění a opravovati domy. Brzy po revoluci bylo nařízením zrušeno i nájemné vlivem změn týkajících se honorování práce. R. 1920 stát vydržoval a obstarával všechny potřeby dělníkům a úředníkům, jichž s vojáky bylo asi 35 milionů. Neplatil jim v penězích, nýbrž v naturalích. Proto dekretem z 27. ledna 1921 bylo potlačeno placení nájemného u dělníků, sovětských úředníků a osob, které byly v nějakém styku s vládou.

Všimněme si výsledků této politiky. Organ »Obecní administrativy v Moskvě« dí v čísle březnovém 1922 (*«Problèmes»*, 497), že »ve většině případů byly výsledky hrozné, poněvadž noví nájemníci, neznající a neumějící užívatí věci, které jim byly dány k dispozici, způsobili, že brzy bylo obydlí úplně poškozeno a náradí zničeno. Mizela láska k rodinnému krbu. Noví majitelé užívali pro své sobecké cíle všech předmětů, které se jim zdály zbytečnými. Pálí dveře, parkety z podlahy, náby-

tek, trámy ze stropů kradou vše, co má nějakou cenu. Lázně, kuchyně, salonky jsou zničeny.« Domy, které byly někdy vyklizeny k jinému účelu, byly shledány naprosto nepotřebnými a nebylo možno je obývatí. Anketa, která byla konána v Moskvě v březnu 1922, zjistila, že ani jeden dům nebyl v dobrém stavu. Zde přesná statistika:

Počet bytů v Moskvě:

r. 1917	r. 1918	r. 1920	r. 1921
224.580	221.597	189.811	163.651

Počet bytů, jež nemožno obývatí:

r. 1917	r. 1918	r. 1920	r. 1921
6.646=3%	9.052=4%	15.693=8.3%	60.971=37.2%

Vláda nařídila opravu, ale bylo těžko ji prováděti, ježto produkce stavebního materiálu ustavičně byla menší. Statistika v pudech jest takováto:

	1912	1920	1921
Pálené cihly	387.241	9.410	9.367
plotynky	30.852	524	2.224
cement	76.487	828	3.858
hřebíky, šrouby	5.656	284	511
mříže	16.411	560	1.324

Počet dělníků rovněž klesl a výkonnost jejich též. Proto stavební potřeby byly velice drahé. Ale bylo třeba oprav, a bylo třeba i stavěti. Proto po roce 1921 bylo začato s jinými metodami, ale ani ty nezlepšily příliš dřívějšího stavu. Zmenšen počet veřejných budov, obývaných úřady, nařízeno různým institucím, aby vyráběly více stavebních potřeb. Ale obce neměly dosti peněz, aby daly provéstí opravy. Nájemníci se měli sami starati o udržování svých bytů a nesměli býti vyháněni z bytů nekomunističtí držitelé, jejichž byty byly ještě v nejlepší pořádku. Nájemníci v jednom domě mohli utvořiti »sdružení nájemníků«, souhlasily-li tři pětiny bydlících, to udělá smlouvu s obcí, která za určitý nájem mu ponechá dům, o který se sdružení pak musí starati. Udržuje-li dobře dům, má právo disponovati a pronajímati prázdné byty ve svůj prospěch. Platí daně a všechny předepsané poplatky. Počet těchto bytů v různých měsících tento (týká se Moskvy):

1. ledna 1922	463
1. července 1922	2.970
1. ledna 1923	5.055
1. července 1923	6.593
1. ledna 1924	7.937

V Petrohradě jich bylo 1. ledna 1924 12.975. Díky těmto kooperativním společnostem nastalo zlepšení, ale nebyla odstraněna bytová krise, poněvadž neměly peněz ke stavbě nových domů a mohly sotva provéstí nejnnutnější opravy.

Byly dále změněny i dekrety, týkající se soukromého vlastnictví. Dekretem ze dne 8. srpna 1921 se zaručuje majitelům právo neporušitelnosti vystavených domů. Jednotlivci i sdružení jsou oprávněni

stavěti na městské půdě, které nemohou v dohledné době zužitkovati místní sověty. Noví majitelé nebudou vyhnáni ze svých domů a mohou jimi volně disponovati. Ovšem jest zde omezení v tom, že lhůta, v níž dům patří majiteli, jest stanovena na 49 let a nikdo nesmí míti více než jeden dům. Dekret z 8. května 1921, aby obec dala menší nemovitosti jednotlivcům nebo sdružením. Ve velkých městech mohou tak býti popuštěny soukromníku domy o pěti bytech, v malých městech o dvou bytech.

Ale přes toto zlepšení krise bytová nebyla zažehnána, a když po hladu r. 1921 se začali mnozí hrnouti do obchodních a průmyslových středisek, jakými jsou větší města, a když domy byly často poškozeny tak, že se nehodily k obývání, zvyšovala se jen krise. Bylo cítiti důsledky nešťastné politiky dřívějších let. Byla by snad prospěla úplná změna, totiž navrácení všech domů původním majitelům, avšak to se nestalo. V Moskvě a Petrohradě bylo r. 1923 ještě 71.8% domů v držení města, v ostatních větších městech 20.8% a v menších 10.4%. Největší nedostatek jest v Petrohradě a Moskvě. Úřady zabíraly ještě pro sebe 33.8%. Tak v Moskvě bylo na počátku r. 1923 bez bytu 465.000 osob, z nichž 160.000 dělníků.

Několik těchto suchých a výmluvných fakt mluví dosti zřetelně. Metody komunistické se neosvědčily a v mnohém ohledu jest jedinou záchranou návrat ke starému zřízení.

—»«—

Boj o dítě.

Válka nezměnila lidí a nezměnila ani metod. Jen mají lidé raději trosky a zříceniny. Není to divné? Svět, který lkal, když byly bořeny a odstělovány nedávno domy a měněny v hromady prachu celé bohaté kraje; svět, který byl rozčilen, když se řítily věže katedrál, má dnes zálibu ve zřícenině, již se stává společnost lidská. A aby ta zřícenina byla co nejmutnější, aby nebylo možno odkliditi ji, chce zabít dítě. Ti, kdož sentimentálně a pokrytecky naříkali, když bylo mravně a fysicky ničeno dítě prací v továrnách, nemají slzy v oku, když jest podtínan a krvácí ten nádherný stonek, jímž jest dítě. Hledí na tu vraždu tisíckrát méně lhostejně, než hledí na týrání zvířete nelítostným kočím na ulici. Co má v těle místo srdce moderní člověk, že se nezalkne bolestí, či že nevolá hněvem a hlasitým odporem, když nesvědovití a přechasto neinteligentní učitelé rvou z dušiček dětských, co v nich jest nejkrásnějšího?

Jak jest malý a krátkozraký svět! Jdi do společnosti a elegantní dáma a pán v rukavičkách si úlisně stěžují, jak nevychovaná, jak zpustlá jest dnešní mládež. Mluv s mladým mužem a bude si stěžovati na dívky, z nichž mizí jemnost, a jež nedo-

vedou býti věrné. A dívka zase bude více méně upřímně deklamovati o mělkých moderních jinoších. Všichni se shodují, když mluví o zkáze. Ale všichni, či téměř všichni mlčky zkázu sejí a jí pomáhají k růstu. Všichni, či téměř všichni mlčí, když se odstraňuje ze školy kříž, a když se páše zločin proti samému cíli člověka. Jestliž cílem člověka věčná blaženost. Jest věčnou ta pravda. Potírají ji a popírají a musí býti svědky zpustlosti dnešní mládeže. Někteří z nich pocítí leckdy na své vlastní kůži důsledky své mlčenlivosti a své lhostejnosti.

Katolický tisk český byl rozhořčen výpady inspektora Chýny. Slova tohoto pána nejsou ani první, ani poslední. Svědčí o hlouposti toho, který je pronesl, a po té stránce by bylo možno usmáti se jim. Ale Chýna není sám a učitelů, kteří smýšlejí jako on, jest více. Chýna a jemu podobní pokazí nesčetné dětské dušičky. Zde nestačí odsouzení v parlamentu, i když jest ono odsouzení sebe prudčí. Zde by bylo třeba ještě něco vyššího, než protest lidu. Bylo by třeba postavití proti činu jedněch, činu zlému, čin druhých, čin dobrý. Máme snad u nás sdružení katolických rodičů. A máme i biskupy.

Škola laická jest neštěstím a hrotem národa. Jsou známy statistiky z laické školy francouzské a jsou známa i slova vysoce postavených osobností nekatolických, které na základě zkušenosti se hrozily výsledků laické výchovy. A v Americe, která bývá u nás dávana tak často za vzor, ať se jedná o to, či ono, jsou výsledky laické výchovy přímo zdrcující, takže i žid Rosalský, nejvyšší soudce v New Yorku, jest nucen přiznati, že k výchově dobrých občanů je třeba vrátiti se ku principům křesťanským. »Žádný praktický a zkušený vychovatel,« dí, »nemůže pochybovati, že největším problémem, týkajícím se mládeže, jest kombinace výchovy náboženské s ostatním učivem.« Mladí podle něho potřebují znáti více Bibli a »učiti se z ní chápati skutečný smysl života, smysl pravdy, spravedlnosti, svobody a věrnosti. Zkrátka třeba více náboževství, více zbožnosti, více duchovního citu.« V Americe podle soudce Cropseye z Brooklynu jest 90% zločinců z mládeže do 25 let a z těch 90% zločinců jest 80% ještě hochů. A udává důvod: Tito hoši nejsou ovlivňováni náboženstvím.

Nelze stále svalovati všechno na válku. Boj na život a na smrt, který řídí tajné společnosti proti katolicismu, odehrává se dnes — to slovo »odehrává se« jest zde na místě — na poli školském. Třeba zbaviti katolíky vlastní školy, jest heslem francouzské vlády, řízené zednářskou loží, a jest heslem i našich učitelů nevěřících. Ale jest v sázce duše a jest v sázce celá budoucnost národa. Toto vědomí nutí k užití i mimořádných prostředků. A nejen to: ono ukládá i největší oběti. A když se již stává problém školský problémem politickým,

tož ať jedná podle toho politická strana! Neprozíravost v tomto předmětu by byla osudnou.

Náboženský boj ve Francii. Není snad státu v Evropě, který by se již zotavil z pohrom, způsobených světovou válkou. Sotva jest odklizená jedna potíž, objevuje se druhá, a tak to jde dále. Ve Francii není palčivým jen problem drahoty. Jest stejně palčivým problem reparací, problem koloniální a jiné. Jest třeba všech pohotových sil, aby byly všechny tyto problémy uspokojivě řešeny a vyřešeny. Ale nynější vládě nedostačují všechny tyto obtíže, potřebuje jiných, ještě větších: chce rozdmýchat náboženský boj v zemi. Jest jí proti myslí vše, co připomíná katolicism: Vatikán, nuncius, kongregace. Jest sektářská.

Francie od let devadesátých minulého století zažívá pronásledování pro náboženské přesvědčení. Vždy po době vnitřního klidu se objevují známky boje. Třetí Republika konečně vydala zákony, jimiž byly vypuzeny kongregace, provedena rozluka církve a státu a v důsledku jejich přerušení styky s Vatikánem. Ale ať jakkoliv byla zaujata tehdejší vláda, přece se neodvážila sáhnouti na výsady, jimiž ve druhé polovici XIX. st. bylo zaručeno katolíkům vydržovati si školy. Vláda Herriotova by chtěla v této věci katolíky utlačit. Mohutná a mocná organizace zednářská chce využití příznivých podmínek a provést hlavní útok. Spoléhajíc na síly a jednotu levičáckého bloku a domnívajíc se, že katolíci jako r. 1901—1908 mlčky snesou útoky, začala. Ale narazila na odpor hned v počátcích.

Dopustila se chyby, že chtěla vésti boj na dvě fronty: i proti katolíkům i proti všem Francouzům, kteří smýšlejí nacionálně. A ještě jiné chyby se dopustila: že poslala do pole hned generály, kteří jsou trochu omezení, jako třeba ministr vyučování François Albert, nebo nepředloženi, jako Herriot. Armáda denního tisku je sice všemožně podporovala, ale činila to též bez rozmyslu. Někdy bývají první chyby osudnými a zmaří celý plán.

Za války tvořili Francouzové »l'union sacrée«. Vyžadovala té jednoty vlast, která byla v nebezpečí. Vlastenecký cit byl válkou velice posílen a byla i posílena soudružnost všech. Kněz trpěl společně s ostatními. Řeholník, dříve vyhnaný, se vrátil a šel do fronty. Jak hrdinně i on si počínal, svědčí, že z jesuitů, sloužících ve zbrani bylo 93% vyznamenaných. Nuže, vedle těchto Francouzů, prolévajících krev za vlast, byli i jiní, a právě exponenti nevěreckého socialismu a svobodní zednáři, kteří vlast zradili. Malvy jest mezi nimi. Byli vězněni a Herriotova vláda je amnestovala. Dovolila jim návrat do země, spoléhajíc na ně jistě v protináboženském boji. Tím ovšem urazila i vzmužila všech-

ny vlastenecky citící. Jest veliká nesrovnalost, dovoluje-li se na jedné straně návrat do země těm, kdož v těžké chvíli ji zradili, a hrozí-li se vyhnanstvím těm, kdož v téže osudné chvíli za ni kladli své životy.

Herriot oznámil boj, když napsal Blumovi list, v němž jasně vyjádřil, že bude zrušeno vyslanectví u Vatikánu. A Albert začal, či vlastně pokračoval v útocích, jimiž již před volbami urážel nuncia Cerrettiho. Albert byl před válkou, zůstal přes válku a jest i po válce socialistickým štváčem. Zapomíná ve svém demagogickém nadšení, že jest ministrem, a že by si měl jako ministr vésti slušněji. Francie podle něho má dva nepřátele: nuncia a jesuity či spíše opačně, neboť jesuiti ovlivňují nuncia. Jesuity snad nenávidí nejvíce na světě a neví, když o nich mluví, jakých užítí slov, aby je dosti snížil. Rue d'Assas jest mu místem vzpoury proti Francii. Jest směšné, že Albert, ten přívrženec Německa a Ruska, potírá jesuity jménem Francie. Jesuiti inspirují katolíky k neposlušnosti proti laickým zákonům. Proto by Albert viděl nejraději, kdyby již byli jesuité mimo Francii. A stejně nuncius, který »se mísí do vnitřních záležitostí státu«, a který podle Alberta snižuje i vrchol francouzské kultury, Sorbonnu a prohlašuje »Institut katolický za jediného dědice a řádného pokračovatele staré Sorbonny, naší Sorbonny, která se tak jeví jako uchvatitelka«. Jak se dělá nálada, a jak se lže! Mgr. Cerretti prohlásil jen tolik, že »kdyby Petr Lombardský, Albert Veliký, Duns Scotus se vraceli do Paříže, by našli tradici svého ducha a ozvěnu svých nauk na Institutu. Na něm dále žijí, on jest rozhodně dědicem a nástupcem těch doktorů a těch mistrů, kteří jsou ozdobou i Církve i francouzské myšlenky«.

Ovšem, nuncius pravděpodobně opustí Paříž, a jest otázka, zda opustí Francii i jesuité a ostatní řeholní řády. Změniloť se cosi ve Francii od r. 1901: změnili se katolíci. Mají odvahu a chtějí a budou se brániti. A nebudou sami. Millerand mluvil nedávno jménem většiny Francouzů, odsuzuje sektářskou politiku Herriotovy vlády a zdůrazňuje, že nesmí se státi, aby Francie v době, v níž potřebuje nevyhnutelně jednoty, se vyčerpávala náboženskými boji. Katolická mládež, všechny katolické spolky a syndikáty jsou připraveny hájiti práva katolíků. A soudě podle ankety, řízené Pinonem v »L'Echo de Paris«, jest i hodně nevěřících, kteří nechtějí přihlížeti, aby byli vyhnaní řeholníci a řeholnice, kteří jen dobře činili lidem, a kteří obětovali vše, aby pomohli ostatním.

Jak odpovídají řeholníci na úmysly vládní? Mám v ruce list, který v »La Victorie« uveřejnil P. Doncoeur, S. J. a adresoval Herriotovi. P. Doncoeur jest znám. Byl udatným vojínem, který od 2. srpna 1914 stál v poli, který byl zajat, ze zajetí uprchl, účastnil se bojů u Mézières, na Sommě,

byl třikrát raněn a, jak dí, »dopustil se pak toho zločinu, že zůstal ve Francii, z níž ho nyní vyhánějí«. Možná se dohadovati, že P. Doncoeur mluví nejen jménem jezuitů, nýbrž i jménem všech řeholníků a řeholnic francouzských. Cituji část listu, jež se právě vztahuje k otázce, o níž pojednávám. Píše: »... Ani já, ani nikdo jiný (neboť všichni, kdož byli ve věku schopném boje, bojovali), ani žádná žena nenastoupí cesty do Belgie. Nikdy. Dělejte, co chcete, vezměte nám naše domy, otevřte pro nás svá vězení, jsou v nich volná místa po těch, však vy je znáte, kdož je zaujímal. Budiž. Ale neodejdeme nikdy, jako jsme odešli r. 1902. Máme dnes ve svých žilách trochu více krve, ujišťuji vás. Jako vojáci u Verdunu jsme se naučili v dobré škole, co značí býti připoutáni k zemi. A řeknu vám ještě, proč neodejdeme. Nebojíme se bídy, která by na nás čekala. Nelpíme na ničem, ani na střechě, ani na poli. Ježíš Kristus nás všude vítá a stačí nám, ať jsme, kdekoliv. Ale neodejdeme již, poněvadž nechceme, aby Belgičan, nebo Angličan, nebo Američan, či Číňan, nebo i Němec, který by nás potkal daleko od naší vlasti, by se nás tázal po příčině, a my bychom musili odpověděti, s hlavou skloněnou, jako kdysi: »Francie nás vyhnala.

Tato řeč jest nová a není divu, že socialistický tisk jí byl celý bez sebe. Bude obtížno vyhověti všem přáním zednářské lože, když katolíci nebudou pouze tichými a mírnými ovečkami, ale budou se rázně bránit. Když boj, tož boj, ale Herriot může v něm přijíti o více než řeholníci a řehole. Již přišel o reputaci a jsou marné jeho polemiky proti manifestu vydanému »Republikánskou národní ligu«. A sotva mu pomohou gesta, jako třeba že v Lyonu obědvá s řeholnicemi, nebo v Rodezu je dekoruje a chválí. Štěstí politické jest nestálé, bolestný příklad má na Macdonaldovi, a nemůže říci s Doncoeu-rem: »Bůh na nás čeká všady.«

Krisi v anglikánské církvi lze pozorovati již v době velikého konvertity Newmanna. Již tehdy se štěpili anglikáni na několik větších skupin a to štěpení od té doby stále pokračovalo a na důležitém shromáždění duchovních hodnostářů anglikánských v Oxfordě málem že nedošlo k novému roztržení. Dvě sekce, z nichž jednu řídil arcibiskup oxfordský a druhou biskup Schaz, projednávaly nerušeně různé otázky rázu theologického, ale ve valném shromáždění byl ten klid porušen při řeči biskupa W. Uptona ze Streathamu. Jeho vývody, které byly pronášeny za stoupajícího hluku, dovolují nám trochu nahlédnouti do nitra anglikanismu, v němž není všechno v pořádku. W. Upton dovozoval pomocí četných důkazů, že dnes si již nelze činiti iluze o tradiční pevnosti anglikánské církve, která se rozpadá ve tři části: jedna se chce připojiti k církvi římské, druhá se napájí stále více racionalismem a

třetí se ještě drží reformních zásad. Racionalismus stále více rozžírá tělo církve a nikdo z biskupů neuzná za vhodné aspoň poukázati na veliké jeho nebezpečí. Doktriny, které jsou dnes zaváděny, aniž se církevní autorita tomu brání, byly vůdci reformy vymýtlány jako škodlivé.

Na jiné nebezpečí poukázal biskup buckinghamský: rapidně ubývající počet kněžstva. V posledních devíti letech bylo vysvěceno o 3000 méně bohoslovců, než před válkou. V diecesi manchesterské jest dvacet farností až s deseti tisíci obyvateli, které nemají ani jednoho kaplana. Kněžstva mladšího než 35 let jest toliko 9%. Příčin toho smutného zjevu jest několik. Třídy, z nichž se dříve kněžstvo rekrutovalo, nejsou s to posílati své děti na studie tak dlouhé, jakými jsou studie na kněze. Církev sama též zde nijak nevypomáhá. University a semináře jsou poloprázdné, ježto církev nemá dosti prostředků, aby umožnila studium nemajetným.

Ale na jednu příčinu bylo zapomenuto, a právě na tu hlavní: Anglikánská církev jest usychající keř. Nemá již, čím by vábila k sobě duše. Nemá, čím by je posvěcovala — tím se stává, že i u těch, u nichž tak dlouho zůstávalo ono residuum z dob, v nichž Anglie byla dcerou jediné pravé církve římské, nastává ochlazení. Anglikánští duchovní nemají již, čím by dostali lid do chrámu. Udělali z kazatelů řečnické tribuny, nadělají pomalu z chrámů biografy a nic jim to neprospěje, rozvratu nezastaví. Mnozí cítí tu prázdnotu a hledají sílu v katolickém ritu. Dělnické vrstvy propadají čím dále, tím více materialismu. Bible, která tak dlouho se četla ve všech rodinách, jest opuštěna. Žeň mnohá jest.

jk.

Ostatky Lva XIII. v Lateráně.

(V Sieně, 27. října.)

Tajné převezení ostatků Lva XIII. do Lateránu vzbuzuje maně vzpomínku na jiné převážení, totiž Pia X. v noci ze 13. na 14. června 1881. Pius IX., když byl zvolen papežem, byl pozdravován lidem jako záchránce vlasti, jako otec všech, jako světec. A když několik let po jeho smrti nařídil Lev XIII. převoz jeho ostatků z Vatikánu k Sta Maria Maggiore, došlo ke scénám u mostu Svatoandělského, že se bylo lze obáhati, aby tělo papežovo nebylo znesvěceno a nehozeno do řeky Tiberu. Věřící se svícemi v ruce provázeli rakev Pia IX., jehož neštěstím bylo, že byl posledním papežem-králem, který po vydání garančního zákona z r. 1871 nemohl jednati jinak, než jednat. Ostatně lid římský miloval Pia IX. i po r. 1871 a nebylo by jistě došlo k těm výjevům, při nichž na jedné straně bylo voláno: »Ať žije papež-král« a na druhé: »Pryč s papežem-králem«, a kdy nastala pravá rvačka o tělo papežovo. A poli-

cie římská? Neučinila nic na ochranu, či aby zabránila té ostudě, která Italii jen uškodila. Liberalistický list »Giornale d'Italia« se domnívá, že vláda úmyslně dopustila tyto výjevy, aby prý dokázala cizině, že lid nenáviděl papeže-krále. Je totiž známo, že římské události z r. 1870—71, vyvrcholivší garančním zákonem, odcizily Italii sympatie veškeré ciziny. Cizina tedy měla viděti, že Cavour etc. jednali z vůle lidu, který si přál jedonty Italie. Ovšem, je-li to pravda, pak si vyvolila trochu nevhodný okamžik. Ale jedno lze dnes říci již s jistotou: Že tehdejší vláda byla celá v rukou zednářů, a že ty smutné události památné noci byly uměle a za peníze zednáři vyvolány. »Corrière d'Italia« uvádí jeden zajímavý případ. U vozu s rakví Pia X. šel se svícem v ruce tehdejší nejslavnější oční lékař římský, horlivý katolík. Když u tvrze Svatoandělské došlo ke vřavě a nepřátelé se hnali k rakvi, aby ji zneuctili, uhodil lékař v obraně jednoho z nich do oka, které mu vyrazil. Druhého dne ráno přišel k němu onen pacient s ovázaným okem. Lékař ho ošetřil a tázal se ho, kde obdržel tu ránu, ač ho ihned poznal a věděl to tedy. Raněný vyznal: »Jak to,« děl udiveně lékař, »vy, jenž jste z rodiny tak věřící a zbožné, jste se mohl zúčastniti tak zlého činu?« A nemocný vyhrkl v pláč a koktal: »To těch bídných deset lir.« Za peníze byla tedy vzbuzována nálada proti Piu X., duši tak prosté a dobré a mohutné. — Letošního roku byl zachován úplný klid, nikdo ani netušil, co se děje. Lev XIII., který viděl r. 1881 rozbourřený dav na náměstí sv. Petra, byl mrtev ve vší tichosti vezen přes celý Řím do Lateránu, který tolik miloval, a jenž mu vděčí za nádhernou absidu, a kde si přál odpočívati. Ostatně, dnes by již veškeren lid římský uctivě doprovázel rakev po celé cestě.

jk.

Politický přehled.

Liberalism zakolísal řádně v Anglii zároveň s Labour Party při posledních volbách. Ovšem, porážka Dělnické strany není ani trvalá, ani tak ohromná, což by nebylo možno říci úplně o porážce liberálů. Socialistům uškodila jednak politika Macdonaldova, pokud se týká Ruska, a pak, že vláda nebyla s to čeliti vzrůstající se nezaměstnanosti, která naopak stále rostla. Vítězstvím konservativců byly posíleny jednak protiněmecký směr v Anglii, jednak naděje nacionálního bloku francouzského. Byl jím jistě nemile překvapen Herriot, neboť tento všechny své plány v politice zahraniční budoval na svém přátelství s Macdonaldem a na společném postupu s ním. Hlavně asi v otázce uznání Ruska se příliš ukvapil.

Ostatně Macdonaldovým optimismem vůči Rusům nenakazil toliko Herriota, nýbrž i Belgičany. V Belgii byla zaujatost proti sovětům ještě větší

než ve Francii, a to tím, že katolíci měli většinu ve vládě a plně cítili cíle a snahy sovětského Ruska rozbořiti celou Evropu. Ale nyní i Belgie se obrací a bylo třeba vážného a energického slova kardinála Merciera, aby se trochu zamyslili. Mercier jest přesvědčen, že uznání nynějšího režimu v Rusku jest se stanoviska křesťanské mravouky i se stanoviska čistě lidského zločinem na společnosti a na státu, poněvadž bolševici netají se nijak svým úmyslem rozvrátiti křesťanské národy a křesťanskou civilizaci.

Vládě francouzské dělá veliké potíže stoupající drahota. Konec konců francouzský dělník, který svými hlasy nastolil nynější vládu, není tak ideální, aby ji podporoval i tehdy, když by výsledkem bylo materiální strádání. A francouzský venkovan nebude rovněž ustavičně spokojen s namlouváním socialistických řečníků, když mu nebude umožněno vystaviti si domek, který německé dělo obrátilo v trosky. Vláda Poincaréova zde chybila, když dovolila kapitalistům všechnu zvlí, a ti pak bohatli na úkor státu. Vláda Herriotova jest zde skoro bezmocná, poněvadž není peněz, a poněvadž řešila reparační otázku příliš ideálně. Sněmovna odhlasovává nové daně a drahoty neubývá. Ale přes to nejnaléhavější otázkou, kterou se zabývá ministerská rada, jest konkordát Alsaska a Lotrinska a zrušení legace u Vatikánu atd.

Ve Španělsku není vše v pořádku. Zatýkají se lidé, zavírají do vězení, vypovídají. Zakazuje se zasílání četných cizích novin. A zahraniční tisk křičí, že diktátor Prima di Rivera utlačuje každé svobodnější hnutí. Jest snad moudré, když chce hned v zárodcích utlumiti jiskru bolševismu a sotva mu lze vytknouti, když vypovídá ze země lidi, kteří svými dílem podvraceli náboženství a veškeru mravnost, i když byli universitními profesory a známými spisovateli. Ostatně, když všichni ti dnes nespokojení a odbytí lidé řídili sami kormidla Španělska, byly v něm poměry daleko horší, než jsou dnes. Prima di Rivera by byl dobrým v jejich očích jako velitel v Maroku, kdyby nechal Španělsko na pospas pokusům bolševiků, socialistů a zednářských loží.

Povrchnímu pozorovateli poměrů neujde, že Italie příliš zvolna se uklidňuje. Dnes více než jindy se přiostrily spory mezi fascisty na jedné a nefascisty na druhé straně. Po nešťastných událostech v den oslavy vítězství, 4. listopadu a při všeobecném rozčilení mezi bývalými vojáky a invalidy se mohlo souditi, že Mussolini bude vládnouti Italii jménem menšiny. Zdálo se, že ho opustí i liberálové i ostatní nacionální skupiny, které tvoří s fascisty v parlamentě většinu. Ale Mussolinimu se podařilo toto nebezpečí zažehnati, jak vidno z posledního

hlasování, v němž všichni poslanci většiny, až na několik vystoupivších, odhlasovali vládě důvěru. Ale nějak to v Itálii vře, oposice silně pracuje a »černé košile« ji ženou často svým násilnickým jednáním jen vodu na mlýn. Pro Mussoliniho jest stále stejně naléhavým, jak zkrotiti fascisty.

Jihoslovanský král Alexandr jest opravdu v těžkém postavení a místo, aby si z něho pomohl, činí si je ještě těžším. Není rozhodně šťastným propuštěním Davidovičova kabinetu a povolání Pašiče. Nálada v Chorvatsku a Slovenii se tím jen posiluje — proti dynastii a v zahraničí není rovněž čin králův posuzován nějak příznivě. Ostatně nové volby, které jsou již vypsány, ho přesvědčí, že nelze Pašiče držeti. Minulost proto též mluví, ale nikdy se z ní ničemu nenaučíme.

Stávka železničářů v Rakousku byla skončena a kancléři Seipelovi, který rozpustil po nezdařilém jednání vládu, bylo uloženo sestaviti novou. Rusové, potlačivše povstání v Georgii a pobivše 10.000 lidí, kteří se dovolávali ve své nevědomosti srdce západních socialistů, — dělají stále výpady do Polska a řadí po svém způsobu.

*

Katolický tisk švýcarský. Do r. 1870 neměli katolíci denního tisku. Vyvolal jej »Kulturkampf«. Katolíci si uvědomili nesmírný význam tisku a r. 1871 založili deník »Vaterland«, vycházející v Lucerně a »La Liberté« ve Frýburku. R. 1874 »Ostschweiz« ve Svatém Havlu a »Pays« v Porrentruy. R. 1873 »Basler Volksblatt«. Od té doby se množil počet denních listů a dnes mají švýc. katolíci 17 deníků, 25 jich vychází dvakrát týdně a 28 týdeníků. »Ostschweiz«, vydávaný dvakrát denně, má 25.000 odběratelů. Německy psaných jest 13, tři francouzské a jeden italský deník. Katoličtí žurnalisté jsou sdruženi v »Jednotě katolických novinářů, která má 80 členů, z nichž 65 čistě žurnalistů z profese. Četní novináři jsou politicky činní i jako organizátoři. Kněží-redaktorů jest devět a téměř všichni jsou řediteli listů. Jednou v roce se scházejí a projednávají otázky rázu náboženského, stavovského i politického. Letošního roku budou míti shromáždění ve Frýburku v listopadu.

*

Pius XI. Francii. Listy přinesly zprávy, že Pius XI. jest odhodlán zrušiti výsadu francouzského primátu nad katolíky v Malé Asii. Zpráva byla smyšlena a Vatikán není zvyklý na zbrklosti některého cizího ministra odpovídati hrozbami. Ale J. Sv. Pius XI. promluvil k Francii, když 1. listopadu při čtení dekretu, jímž se povoluje svatořečení Josefa Cafassa a Jana M. Vianneye. Chválil ctnosti prvního, a když velebil druhého, pronesl i slova, platící celé Francii, a kterých by si měla všimnouti

i nynější vláda. Dě! : »Nemůžeme před vámi utajiti pohled krásný, ale vážný. — Krásný, poněvadž jest božsky krásně viděti před sebou v hojném počtu ty nádherné postavy velkých Sluhů Božích ve Francii, která se opět stala Matkou Světců. Pohled překrásný. Ještě krásnější, myslíme-li na slavnostní vážnost chvíle, v níž takové a tak bolestné události sotva vymizely ze světa, z Evropy, z Francie; a když takové úzkostlivé očekávání vzbuzuje v duších úvahy o nových případech, v nichž budou nevyhnutelně v sázce zájmy duší, které jsou zájmy Božími, a které jsou též a právě proto nejvyššími zájmy Země, každé země, poněvadž duševní blahobyť jest první a nejnezbytnější podmínkou každého jiného blahobytu.«

*

Katoličtí učitelé v Německu. Na učitelském sjezdu v Kolíně n. R. ujal se slova i J. E. kardinál Schulte a ve své řeči dotkl se některých bolestných stránek německého života poválečného. Vyznímal místo, v němž mluví o katolických učitelích a jejich povinnostech: »Toto shromáždění mi dotvrzuje,« děl, »že v učitelích a žácích jimi vedených září sluneční světlo katolické pravdy a plane ideál katolické mravnosti. Útok na školu po revoluci r. 1918 jest mocnější a nebezpečnější všech předcházejících. Jest velikou zásluhou učitelů a učitelek, že jsme až dosud odolali. Hlavně mladí trpěli ústrky a trpkosti, ale zůstali věrni Učitelé učitelů. Semináře, které mají býti zničeny, dávaly učitelům kromě vědění pevnou výchovu mravní a upřímnou lásku ku povolání. Ať bude jakoukoliv reforma, katolíci budou musiti žádati, aby i v nových institutech bylo pečováno o výchovu charakteru na podkladě idey křesťanské, která sbližuje magisterium s apoštolátem. Věříme, že naši učitelé, staří i mladí, budou za jedno v přání, že při práci nesmí býti opomenuto věčných cílů výchovy, že jako ve školách obecných i v učitelských ústavech musí býti dáno Ukřižovanému čestné místo, jež mu přísluší. Žádáme katolickou výchovu pro své učitele. Žádám vás dále, abyste bojovali proti nečistotě pohanské, která proniká i do škol. Čistota oděvu naší mládeže jest porušena. Bije hodina jedenáctá. Musíme jednati rychle a se vši energií, chceme-li zachrániti nové pokolení.« Všude titíž lidé, tytéž činy a tatáž zaslíbenost.

*

Asketický týden ve Valadolidu. Týden valadolský o asketice a mystice byl velice plodný. Nebylo zapomenuto na žádnou společenskou třídu, a i děti měly své dny. Výsledky možno shrnouti takto: Poznání hlubokých a čistých pramenů španělské mystiky. Nejlepší kazatelé a učenci jednotlivých řádů přispěli svým dílem k tomuto poznání. Vytčeny základy mystiky svatého Tomáše a doká-

zána jejích pravdivost. Nezapomenuto ani na mystiky od XVIII.—XX. st. Na posledním slavnostním sezení byly odhlasovány resoluce kongresové: Žádají, aby bylo zavedeno vyučování náboženství na instituty a university. Aby byly svěceny církevní svátky, a aby zákony chránily veřejnou mravnost. Pro studentstvo mají býti vydávána díla a časopisy, které by je vytrhly ze zkázy. Rovněž stanoveno v určitou dobu pořádání exercicií i pro studentstvo i pro ostatní spolky. Biskupové jsou požádáni, aby zakázali vstup do chrámu ženám a dívkám neslušně oděným. Příští týden bude konán v Salamance.

Pomník E. Psicharimu. E. Psichari jest pochován v Belgii na hřbitově rossignolském. Belgičané, milující tohoto vnuka Renanova, postavili na jeho hrobě pomník. K odhalení, které bylo slavnostní, přijelo mnoho přátel Ernestových a přijel i jeho otec, Jan Psichari, který kdysi podlehl úplně Renanovi, jehož ideám obětoval i svoji víru. Stojí u hrobu svého dítěte, jež miloval nesmírně, ujal se slova a pronesl věty, nad nimiž jest se třeba zamyslet. Děť: »Jest ctí pro naše vojíny, že padli na této šťastné půdě. Byl jsem vždy pro to, aby ostatky Ernestovy nebyly převezeny do Francie, aby tento mrtvý žijící zde zůstal jako svědek přátelství obou zemí. Ó, můj příteli, můj synu, volil jsi v kritické chvíli. Volil jsi mezi ctí a germanismem, mezi činností duševní a rozumovým úpadkem, mezi vírou a nihilismem, mezi náboženstvím a neukázněností. Tvá volba byla dobrá. Jsem ti za sebe vděčen, neboť jsem ti mnohým povinován. Tvá milost se vznášela nad tvým otcem. Toužil jsi slyšeti, co právě říkám, slyš to dnes: Vstupuji úplně na cesty náboženství, po nichž jsi kráčet. Tvé dílo, můj drahý příteli, prospělo nám všem. Nepláči pro tebe. Žc-

hnám ti. Spi v pokoji, mé dítě.« Bylo proneseno mnoho krásných řečí o herou Psicharim. Ale slyšel jeho duch krásnějších vět a radostnějších, než pronesl otec, otec dříve nevěřící, otec reanovsky smýšlející? Otec obrácený příkladem svého syna děkující mu nad jeho hrobem? Dobrý syn, který se takto odměnil svému otci! Šťastný otec, který takovou odměnu přijal!

Svatý rok. Soudě podle velikých příprav podle nesmírného počtu přihlášených poutníků všech zemí, bude Svatý rok 1925 jedním z nejkrásnějších, které zná historie. Řím se připravuje, basilika sv. Petra zazáří v celé své plné nádheře. Misionářská výstava slibuje býti veledílem, svědčícím, co dokáže víra v jednoho Boha a láska. Svatý rok bude v době, znající jen požitky a cenu peněz, hlasem k milosrdnému Stvořiteli, hlasem, volajícím o smilování, hlasem kajícího. Svatý Otec, mluvě k italské mládeži a mládeži celého světa, vyjádřil svoji radost nad tím, že mládež přijede do Říma, aby usmířila Boha za ty přechytlé, kteří ho urážejí. »Budete vítáni,« děl. »Mezi poutníky, kteří jsou oznámení, a nám stejně drazí a tím dražší, čím z vzdálenějších krajů přicházejí, vy budete nejmilejší, vy nejvíce potěšíte. Chutnáme již radost dne, v němž nám bude dopřáno viděti tak vyvolenou mládež. Přijďte, nalezneme místo. Vzpomínáme si na slova, jež říkal při podobných příležitostech náš slavný předchůdce Lev XIII.: »Svatý Petr jest veliký. Přijde mládež všech národů. Jaký nádherný pohled! Jaké mohutné shromáždění! Jak povzbuzující čin! Jaká sláva Boží! Jaká spása duší!« Bude mocným Svatý rok a je třeba prosit, aby bylo jím zachráněno co nejvíce duší. — Obšírnou studii o Svatém roku přinese »Život« v příštím čísle.

V Ě D A.

San Tommaso d'Aquino O. P. Miscellanea storico artistica. Roma, Società Tipografica a. manuzio, Via Piave 29. L. 30.

Dominikáni římské provincie vydali obšírný svazek ke cti sv. Tomáše. Na 325 stránkách velkého formátu pojednávají různí autoři o různých otázkách týkajících se života světcova (část první) a pak o uměleckých dílech, která stvořila úcta velkého genia (část druhá). Ve třetí části, nazvané: Documenti, pojednává P. Zucchi O. P. o sekvencích a prefaci mše sv. Tomáše a P. Taurisano O. P. uveřejňuje tři neznámé dokumenty o světcově životě.

V části historické čteme pojednání známých thomistů: Fr. Scandona o »Životě, rodině a vlasti sv. Tomáše«; p. Taurisana o »Žácích a životopiscích sv. Tomáše«; P. Mandonnet O. P. o »Pomstě sv. Tomáše v Neapoli« a konečně Jallonghiho studii o »Pařížské universitě a doktoru Aquinátovi«. V části umělecké kreslí Serafini »Opatství Fossanova a vzniky gotické architektury v Laziu«; P. Sertillanges O. P. se rozepisuje o »Triumfech sv. Tomáše« a Ferretti O. P. o »Triumfu sv. Tomáše v dominikánském chrámu v Tivoli.«

Již tento výčet jmen autorů a statí svědčí o bohatosti a zajímavosti zpracované látky. Jména všech

přispívajících jsou i zárukou věčnosti a kritičnosti. Hned prvá a nejdelší studie Ssandonova nás přesvědčí. Autor na základě snesených dokladů, sebraných z děl současníků světcových, se zdarem sleduje sv. Tomáše, přesně a pečlivě stanoví data z jeho života od narození až do jeho smrti a přesně dobově třídí všechna jeho díla. Dále na základě různých Kronik, Kodexů diplomatických. Zápisů a jiných málo známých nebo vůbec neznámých pramenů podává historii rodu Aquinských od prvního gastalda Aquina Radoalda (r. 860) až k otci a matce Doktora Andělského. Je to první soustavné vypsání dějin rodu Aquinských. Děle se pozastavuje u otce a matky světcovy, líčí jejich povahu, někdy, snad z přílišné lásky, trochu je zkresluje, čině je jemnějšími, než byli ve skutečnosti. V kontroverzi o rodišti sv. Tomáše, o kterémžto problému již dříve psal, srovnává všechny doklady, vysvětluje jejich někdy zdánlivě, někdy skutečné rozdíly, které zmátly tolik pozdějších životopisců světcových a dochází k názoru, který dnes jest skoro všeobecně uznáván, že totiž sv. Tomáš se narodil v Rocca Secca. Na konci své stati uveřejňuje podrobně rodokmen Aquinských. Kritická pohotovost autorova jest obdivuhodná. Totéž lze říci téměř o všech statích ve svazku obsažených. Čtème třeba zajímavou statí Taurisanovu o žácích sv. Tomáše. Připadá mi jako krásné medailonky všech těch pokorných mnichů, jejichž cti bylo býti žáky svatého Doktora. Autor jest někdy pohnut, mluvě o jejich přichylnosti, ale nedává se svým pohnutím strhnouti a zůstává vždy kritickým a neodchyluje se od pramenů a historické pravdy. Někdy cítíme tu jeho svědomitost ještě zřetelněji, a to když má podat obraz toho, o kterém jsou současné zprávy dosti skoupé, jako třeba o bratru Janovi da San Giuliano.

O sv. Tomáši bylo již mnoho psáno, ale vždy jako o velikém teologu a filosofu. P. Mandonnet si ve své studii vzal za úkol promluvit o jeho kazatelské činnosti v Neapoli r. 1273. Sv. Tomáš promluvil tam řadu kázání v italštině ke studujícím a k lidu, a P. Mandonnet zkoumá, v jakém pořadí byla ta kázání (Collationes in Symbolo, in Oratione dominica, in decem praeceptis, in Salutatione angelica) proslovena. Zároveň zkoumá, v jakém dialektu byla promluvena a kloní se k názoru Viléma de Tocco, že neapolským. Trochu si všímá i kázání samých a způsobu přednesu sv. Tomáše, který byl vždy vážný a téměř hieratický. Studie Mandonnetova jest psána francouzsky, stejně jako Sertillangesova. Jallonghi se obírá vlastně zápasem mezi mistry světskými a žebravými řády na pařížské universitě a ke konci si všímá, pokud se sv. Tomáš zúčastnil toho zápasu. Uplně opomíjí vědeckou

jeho činnost v městě nad Sequanou, o kterémž tematě pojednává v jiných svých dílech.

P. Sertillanges i P. Perretti mají jemný smysl pro umění, dokazují to i studie v »Miscellaneích«. Hlavně Sertillanges, autor »Katedrál«, jest někdy velice lyrický. Oba umění chápat umělecké dílo, hlavně dílo středověkých umělců a své postřehy podávají stílem, který jest sám obrazem umělecké duše. V knize jsou fotografie »triumfů sv. Tomáše« a některé jeho podobizny, a možno si tedy hned ověřiti pravdu obou spisovatelů.

Celkem možno říci, že četba svazku nejen prospěje, nýbrž jest často nezbytna každému, kdo má zájem o život sv. Tomáše Aquinského.

Bernhard Jansen S. J., Wege der Weltweisheit. Freiburg i. B. Herder 1924. Mk 8.50.

Dílo, které konají »Stimmen der Zeit«, jest opravdu podivuhodné. Každá otázka, která se vyskytne, jest v nich řešena a řešení to vždy činí vědec, který věnuje studiu jedné vědy celý život. Čtème ve »Stimmen der Zeit« hluboké stati sociální, kulturní, literární, liturgické a filosofické. Uveřejňoval v nich své filosofické studie i P. Jansen S. J. Se vším vědeckým výškolením, s výbornou obeznaností filosofických problémů pojednával o největších filosofech světových a neomezil se snad na filosofy moderní či středověké nebo starověké. Všechny líčil čtenáři, který byl vždy upoután všestranností, hloubkou, ale i jasností, s jakou autor pojednával i o těch nejobtížnějších problémech metafysických, gnoseologických, psychologických, ať již u Platona či sv. Tomáše Aq. nebo Kanta.

Ve »Wege der Weltweisheit« shrnul P. Jansen všechny ty studie. Čtème v nich statí o Platonovi a Aristotelovi z filosofů starověkých; sv. Augustinovi a sv. Tomáši, kteří jsou nejjasnějšími světlými filosofie středního věku; není zapomenuto ani na dva veliké filosofy moderní, Leibnize a Kanta. Čtenář, který má zájem o filosofii a myšlenku vůbec, přečte si s radostí všechny studie a bude mu jasno, v čem křesťanská filosofie vyniká nad ostatní. Se zájmem bude srovnávat problém poznání u Platona, Aristotela, sv. Tomáše. Upozorňuji hlavně na věcnou a hlubokou statí o Kantovi, otci filosofie moderní. Jest samozřejmo, že studie o sv. Augustinovi a sv. Tomáši — P. Jansen zřetelně dokázal, v čem na sobě závisejí a v čem se navzájem různí — rovněž upoutají hlavně v nynější době. Dnešní člověk potřebuje správné informace o tom bludišti nesčetných filosofických systémů a možno říci, že J. Jansen orientuje co nejlépe.

Druhým knězem-vědcem, který přednáší nyní New-Yorku, jest P. Vanoverberg. Jako misionář v Tagudin na ostrově Luzonu věnoval se vedle těžké misijní práce ještě studiím botaniky, antropologie a filologie. Prof. E. D. Merrill z kalifornské university tvrdí, že P. Vanoverberg obohatil znalosti filippinské flory o šest rodin a 60 druhů. Jedné z rodin bylo dáno jméno vědcovo. Ve vědeckém museu v Manille jest botanická sbírka, darovaná misionářem, jež obsahuje 1400 květů 1300 různých druhů. Jinou velikou sbírku zaslal na universitu lovaňskou. P. Vanoverberg se podíval se slavným antropologem P. Schmidtem cesty mezi Nearity a pak sám badal mezi primitivními národy filippinskými. V divokých lesích, jež procházel pěšky, si zjednal přátelství domorodců a zvěděl mnohé zajímavosti o jejich víře, tradicích a zvycích. I po stránce jazykové hodně získal na těchto výzkumných cestách a vydal slovník dvou nářečí filippinských. Bohatá činnost, jak jest viděti z tohoto suchého výpočtu.

Dne 4. listopadu slavil osmdesáté výročí kardinál P. Ehrle, S. J. Prvý vynášel nesmírné poklady z otevřeného vatikánského archivu a dnes nemůžeme se obejít při studiu středověku bez děl tohoto pokorného a učeného kardinála. Ať studujeme filosofii spekulativní, či dějiny filosofie, ať zkoumáme průběh myšlenky v díle středověkých filosofů, ať chceme sledovati vznik a růst universit, vždy se musíme vraceti a znova a znova čerpati v díle P. Ehrleho, jesuity. A mohl bych vypočítavati nová a nová jména vědců, přesvědčených katolíků nebo kněží a řeholníků, kteří vědě nesmírně prospěli, aniž zapřeli svoji víru. Ostatně nemohou býti dvě pravdy kontradiktorní!

Církev a věda. »Christian World« píše v říjnovém čísle o církvi a vědě u příležitosti výzkumů o původu člověka a dí: »Jest na čase, abychom se sklonili před podivuhodným dílem katolických teologů na tomto poli lidské činnosti. Dobrý počet jejich osvědčených pracovníků studuje již po desítky let tuto látku a někteří z nich dosáhli nejvýznačnějších míst ve vědeckém badání. Mimo jesuitu Wasmanna, který se zajímá o biologii, třeba se zmíniti o profesoru Ferdinandu Birknerovi z Mnichova a Hugovi Obermannovi z Madridu. Prof. Birkner jest výborný antropolog a P. Obermann, význačný znalec dob prehistorických. »Antropologická společnost německá« zvolila za presidenta P. Birknera, zatím co Obermann jest považován za největšího znalce paleontologie. Tato fakta musí býti uznána a s vážností přijímána.« Časopis, z něhož jsou tyto věty vyňaty, jest orgánem liberálních teologů protestantských. Jmenuje dva učence katolické. Protinábožensky zaujatí lidé nejraději

hlásají, že katolík nemůže býti opravdovým vědcem, poněvadž jest přímo determinován dogmatem, co smí a co nesmí říci. Zapominají, že i filosofie i věda rozumovými schopnostmi dospívají k určité pravdě. A proč by ty schopnosti měly býti menší u katolíka, než u nevěřícího? Moderní doba zná tolik výborných kněží a řeholníků, kteří nejen ve filosofii, nýbrž i ve vědách přírodních a ve všech vědách třeba jmenovati na prvním místě. A učenci ti jsou zvaní na university, jejichž chloubou se stávají.

Fordham University v Novém Yorku povolala na katedru biologie P. Josefa Assmutha, S. J., který již před tím byl profesorem na universitách německých. P. Assmuth nalezl již 64 druhů nového hmyzu, a některé objevy způsobily ve vědeckém světě pravý údiv. Jako jesuita, promován r. 1910 na universitě v Berlíně, byl poslán přednáseti biologii na Koleji sv. Františka Xaverského do Bombaye. Brzy si dobyl jména výborného znalce a vláda ho jmenovala vládním zkoušejícím a umožnila mu, aby mohl činiti svá pozorování, kde by uznal za vhodné.

JOSEF ŠUSTA:

Z dob dávných i blízkých.
(Vesmír 1924.)

Nová Šustova publikace starších článků a statí, které vycházely v letech 1908—1923 v ČČH., České Revui, Lumíru a porůznu v denním tisku, činí na čtenáře dojem pestré mozaiky, sestavené libovolně beze všech plánů. Šusta sám nazývá je odpověďmi »na rozličné nárazy, které přinášelo souvěké ovzduší v písemnictví nebo v životě veřejném.« Články, vyšlé bez podstatných změn, ukazují nám, že i u nás konečně politika stává se vědeckější, poněvadž jest podrobena vědeckému měřítku. V celkovém pojetí i v každé větě poznáváme universitního učenice velikého nadání literárního, mistra slohu, který pronáší svoje myšlenky jasně, vkusně, jehož výklady dýší vroucí touhou po úzkém styku s pestrým životem veřejným. Mnohých otázek zmocňuje se tak vnímavě, že je řeší spíše instinktivně, než probadáním. Tak jeví se nám Šusta v mnohých částech jako roztoužený, uchvácený člověk, jenž ponořuje a kochá s láskou ve spleti různých otázek.

Šusta, jako velkorysý synthetik, nejraději má celkový rozhled po dějinách, kde může bystrým zrakem pojmuti větší epochy časové nebo srovnávat jedno období dějinné, jak se projevovalo v různém prostředí. Jsou dobře známy jeho dějiny Evropy v XIX. stol. Tak v prvním článku »Soumrak západní vzdělanosti a jeho německý pokrok« kriticky rozebírá spis Oswalda Spenglera »Der Untergang des Abendlandes«. Ačkoliv nesouhlasí s jeho zásadními názory, přece mu věnuje rozáhlou studii, poně-

vadž jedinou myšlenkou může shrnouti a charakterisovati řadu historických událostí. Spengler snažil se zvrátiti romantickou (idealistickou) Hegelovu filosofii dějin, která se spojovala s různými jinými směry ideovými, nejvíce s Comteovým pozitivismem v nauku o zákonitém psychickém vývoji kulturních národů, jak ji v Německu hlásal zejména K. Lamprecht. Šusta snesl proti vývodům Spenglerovým řadu závažných námitek a důvodů. Spengler na př. pokládá křesťanství a novou dobu, jím zahájenou, za plod nové kultury, rodící se v době Augustově mezi Nilem a Eufратem, pro niž má svůj termín kultury arabské či magické. Šusta tento názor odmítá s odůvodněním, že antika nebyla jen parádní fašadou křesťanství, nýbrž v něm právě dala světu a jeho dějinám nové tvořivé síly. Zde jeví se nám Šusta jako známý typický liberál. Není konservativcem, kterého z něho usilovně chce mít české pokrokářství. Je to jakýsi matný stín konservatismu, vlastní takřka všem historikům a přivoděný snad svědomitostí studia. Nejconservativnějším zdál se Šusta českým pokrokářům ve své kritické studii, v niž ostře zamítl Macharův »Řím«. Věčné město je Šustovi záhadou, městem protikladů. A nejen jemu. Od humanistů přes Montaigna, Winkelmannu, Goethea, Byrona, Stendhala až k Zolovi, Bourgetovi našemu Zeyerovi vyskytly se řady umělců, snažících se zmocniti psychy města. Leč marně. Jsou ale přece dva typy návštěvníků Říma, kteří jej chápou. První je representován profesorem nebo pensistou, jemuž se vybavují v paměti trosky gymnasijských vědomostí. Těm je Řím městem antiky. Chodí přesně podle turistického průvodce, odřikávají si »ibam forte via sacra«, vyhledávajíc pečlivě všechny památky starověké, při čemž město moderní jest jim zbytečnou přítěží. Druhá kategorie poutníků při vstupu na římskou půdu vidí před sebou »vatikánského baziliška«, mžourajícího potutelně očima na veškero lidstvo. Chvějí se hrůzou při vzpomínce na fantastické romány o jezovitech, inkvisici a klášterních orgiích. Vždyť »racionalismus tohoto druhu zná pouze dějiny vědomých a účelných konání, a neví o tajemstvích neuvědomělého vývoje ani o naivním sebeklamu celých tříd a staletí«.

Oba typy vystupovaly samostatně, až v poslední době poč. našeho věku splynuly prostřednictvím laciných filosofických hesel. Nejvíce přispěl k tomu Nietzsche, jenž v antice viděl ideál lidského žití. »Galilejský zastavil mu rozběh k nadčlověku« a vzal mu radost ze života. A Macharova kniha o Římu jest Šustovi velmi nešťastným spojením obou těchto kategorií. Ani Zolův »Řím« nedostihuje ve výběru prostředků proti papežství knihu Macharovu. Myšlenka není nová ani původní. Ráz knihy byl dán již předem určeným jejím cílem »protiklerikální« propagandy. »Je plna vnějšího, mělkého realismu a psána drsným tónem«, jenž má dokázat »siláckou

pósu a ocelovou hrdost moderního člověka«. Šustu zaráží její přijetí kritikou i úspěch na knihkupeckém trhu, který se mu zdá »kapitolou naší kulturní pathologie«. Autor pak přestává ve své odmítavé kritice knihy Macharovy z úcty k jeho starším cennějším dílům a přidává studii o souvislosti kultury moderní s antickou. Daleko přátelštěji a tepleji než o českém bojovném básniku rozepsal se Šusta o dánském malíři Sørenu Krøyerovi, pro nějž nenalézá dosti slov obdivu. Pozoruhodná je obsáhlejší studie o dějinném vývoji moderního imperialismu. Pátrání po ideji imperialismu vede nás do starověku, kdy jejím typickým nositelem je imperium Romanum, pak středověká sv. říše římská a papežství, které vedou mezi sebou známé spory, podobně jako kurie naráží na imperialistické snahy francouzské za Filipa Sličného. Tento spor byl také jednou z příčin, proč papež Kliment V. (Francouz) přeložil své sídlo do Avignonu. Ve 14. a zvláště v 15. st. idea imperialistická velmi slábne, poněvadž Evropa pod tlakem nebezpečí tureckého předčasně se chce státí »loutnou o několika souzvukných strunách«. Než v 16. st. povstává znovu, papežství vrací se k staré základně své moci, aby úspěšně čelilo germánské reformaci a rovněž i císařská koruna Karla V. nabývá světového významu. Odpor proti universálním tendencím Habsburků, tisícičím zejména Francií, zatlačuje do pozadí veškeren zájem náboženský. Idea imperialismu nemizí nikdy. Brzy je nositelem jejím Francie Ludvíka XIV Anglie spěje k němu svou politikou obchodní jako Rusko Petra Velikého svoji expanzí na východ a přimknutím k duchu západnímu. Vrcholným bodem této idee, byť jen chvilkovým, je doba Napoleonova, v poslední době pak Prusko, resp. německé císařství posledních dvou Vilémů.

Zajímavá je Šustova historičnost při všech otázkách. Vynoří-li se na př. těžký problém bankovní inflace, Šusta ihned hledá radu v historii. Jsou to vděčné studie, v nichž na př. připomene k ustavujícím se Svazu národů spolek velmocí z r. 1815. V recenzi díla Sombartova »Der moderne Kapitalismus« líčí vznik moderního kapitalismu a dovozuje z dějin, že židovstvo nemělo na jeho vzrůstu takového podílu, jak se obecně předpokládá. Přece Šusta však nepřeceňuje historismus, neboť historie nemůže vždycky dáti »vhodných návodů a hotových receptů, ale dává nejedno memento výstražné«. Nedivno tedy, že Šusta byl jedním z těch mála, kteří pozvedli svůj varovný hlas i při vzniku církve československé. Nestačovaly mu důvody, které přispěly k jejímu vzniku, zdály se mu příliš malichernými zvláště při vzpomínce na vznik jiných sekt, které mívaly vždy základy hlubší. Mnoho neujasněnosti v celém hnutí a převaha prvků nenáboženských upomíná jej na t. zv. Deutschkatoli-

cismus Rongeho a Czerskiho z let čtyřicátých. Konce tohoto očekávají pravděpodobně i tuto českou sektu. Přece však varuje mocným hlasem proti rozvíření bojů náboženských, jimiž by mělo býti vykoupeno znárodnění života církevního. Jest ještě v dobré paměti, jaký rozruch způsobil tento článek, jehož druhá část, vyšlá rovněž ve »Venkově«, obírá se osobností nově prohlášené světice, panny Orleanské — Jeanne d'Arc. Ovšem srovnání

její s ženami husitskými nebo s Husem velice kulhá. Shodnost našel Šusta pouze v náboženském zaničení (ačkoliv i to bylo různé), v žalářování a v hranici. A to vše je pouze vnějšek, duch obou byl zcela rozdílný. — Podobných zajímavých článků jest zde celá řada a stojí opravdu za přečtení. Jsou i malým příkladem, jak asi má vypadati žurnalistika. Jedinou vadou knihy jest značná její kupní cena. PČ.

UMĚNÍ.

Třistoleté výročí Angela Silesia.

Již tři sta let uplynulo od chvíle, kdy se v Breslau narodil z polské rodiny, vystěhovavší se do Slezska, básník a později řeholník Johann Scheffler. Jeho rodiče byli protestanty a i synek byl v protestantismu vychován. Setrval v protestantismu téměř třicet let. R. 1653 se obrátil ke katolicismu a ve chrámu sv. Matěje v rodném městě byl přijat do církve katolické. Brzy po svém obrácení se věnoval studiu bohosloví, byl vysvěcen na kněze r. 1661 a za šest let potom zemřel v křižovnickém klášteře. Jméno Schefflerovo bylo proslaveno. Bylť slavný básník i dobrým lékařem a měl četné známosti v nejlepších rodinách i na dvoře vévodském, mezi nimiž působilo jeho obrácení pravý zmatek. Ale Scheffler obhájil své jednání ve svých listech, a že jeho čin byl rozvážný a opravdový, svědčí hlavně jeho dílo básnické, které uveřejnil pod pseudonymem: Angelus Silesius.

Největšími a nejslavnějšími jsou dvě díla: »Heilige Seelenlust« a »Cherubinischer Wandersmann«. (Poslední německé vydání vyšlo u Helda v Mnichově r. 1913.) První kniha obsahuje 205 písní, z nichž některé (»Mir nach spricht Christus unser Held« nebo »Liebe die du mich zum Bilde deiner Gottheit hast gemacht« a j. a j.) jsou tak prostě krásné a procítěné, že až dodnes se zpívají. »Cherubinischer Wandersmann«, kterou do češtiny z části převedl Lang a vydalo »Družstvo přátel studia«, obsahuje 1600 veršů, tlumočících v krásném básnickém rouše vznešené myšlenky středověkých mystiků, jako sv. Bernarda, Ruysbroecka, Taulera a j. Básník-kněz vyjadřuje v nich jemně svoji radost, že náleží k rodině Kristově, své opovrhování časnými věcmi a vezdejšími statky pro statky nebeské, pje v nich o čistotě, pokoře, o víře a o lásce. Nemám po ruce českého překladu, abych citoval, ale mám v živé paměti dojmy, které ve mne zanechalo čtení těch nádherných veršů. I když jsou někdy prosté, strhují. A v každém dvojverší nalezneme zářící perlu. Silesius nikdy nenudí. Jest

z těch velikých básníků, kteří dovedou vznešenou myšlenku odít v básnické roucho, aniž snižují, nebo zúžují myšlenku, či činí násilí formě a rytmu. Jest harmonie obou u něho a ta činí ty verše tak drahými.

Ruku v ruce s G. Papinim v »Dixionario dell' Omo Salvatico« (Slovník skalního muže) D. Giuliotti razí dnes cestu do nepřátelských řad. Jako dva duševní ardití, nevybíraví v prostředcích, útočí, neustupují o krok, řezou satirami, páli vtipy strojnou puškou svých mozků, při každém výpadu a útoku opatření novým střelivem, a míří stále na nová nepřátelská stanoviště.

Těžko říci, kdo z nich obou jest odvážnější, kdo dravější, kdo bezohlednější.

Giuliotti ve své »L'ora di Barabba« (Chvíle Barabášova) vybízí Papiniho k útoku, nazývá je ho »františkánofilem«, Papini však svou »Storia di Christo« vyslovil jen své obsáhlé »Věřím«, přísahu na prapor Kristův, aby hned pak se vrhl jako spolupojovník Giuliottiův do divé seče.

»Neznám živých, neznám mrtvých, neznám přátel.« A provádí své heslo žurnalisticky poctivě tento starý voják Kristův. Jeho odvaha v boji proti Antikristovi se opírá o jeho pevnou, hlubokou, dětinnou víru v Ježíše Krista a jeho Církev, vychází z přesvědčení, že stojíme již na prahu Apokalypse.

Přiblížila se chvíle, kdy dav volá: »Barabáše (Antikrista) chceme!« a »Ukřižuj!«.

Giuliotti pokleká před námi jako moderní katechumen a odřikává nahlas své »Credo«. A pak je zdůrazňuje v »Christus heri et hodie; ipse et in saecula«, jenž přichází k nám jako chudáček žebrák, ačkoliv král králů. Doznává přímo nemožnost proniknouti tajemstvím víry, jimž se přiblížili jen největší svatí, zahledění do duše své do hloubi nebes. »Ai poeti la poesia.« To jest jen několik jeho článků, v nichž pojednává o věcech mu svatých. Jinak ale »È necessità di guerra« — Nezbyvá než bojovati. V tomto bezohledném boji

pro Krista a jeho Církev jsou mu vzory bouřlivý Bloy a vášnivě útočný Veuillot. V tomto boji proti nepřátelům Kristovým pak jest jeho místo a jeho sláva.
H.

Bohuslav Reynek, Smutek země. Básně. IV. sv. »Kniha mladých«. Vyd. Lad. Kuncíř v Praze.

Reynek jest dobře znám přátelům děl, vydáváných p. Florianem ve Staré Říši. Jest znám překladky, hlavně básníků francouzských a i svým vlastním dílem. Básně, které podává v této sbírce, byly již částečně uveřejněny v »Nova et Vetera«, a jest dobře, že byly pojaty do tohoto svazku. Básník uvil čtyři kytice z růží různé barvy a podává je čtenáři. Skládá se dílo ze čtyř oddílů: Květné neděle, Smutku země, Tiché chvíle a Cesty do Betlema. Jsou spjaty všechny básně páskou, myšlenkou, kterou vyjadřuje báseň: »Pane, ještě dnes«, myšlenkou, která připomíná mohutný stesk Klotildy z »Chudé ženy«.

»Pane, ještě dnes bych s Tebou chtěl býti v Ráji...«, píše básník ve verši, který jest posledním veršem sbírky, a na který všechny dřívější verše nás připravují. A všechny verše žhnou touhou a žhnou steskem a jsou nalité jako těžké hrozny vínem lásky. Básníkovo srdce jest celé rudé tou láskou a není shad básně, ve které by nezakmitly rudé její plameny. Ve »Vzpomínce«, básni vonící vůní země, rybníků a podzimu, píše:

»Dnes bych rád ti srdce dát, po tobě žnu;
ale nemohu, až Smrt mi je vytrhne.«

A hned v další básni vyznává, že

»srdce mé jest srdcem plamenův
a tone v pokoji.«

Cítí, že jeho »srdce jest láskou nalito, jak mlékem prsy Mariiny«, a raduje se z té lásky.

Reynek jest z básníků, kteří milují zemi, kteří za tichých chvílí naslouchají její libezné řeči, kteří přikládají k ní své rty, aby vdechli všechnu její vůni, a jimž ona svým hlasem mluví o krásách ještě větších, o radostech ještě sladších, o vůni ještě rozkošnější a právem může zpívat:

»Usmívám se oroseným lícím,
podivné milosti vlitím
uvnitř i zevnitř se měně:
hutnými hrozny se sytím
tajemné, ohnivě, nejplnější vinice.
V duši mé rozlévá se utěšeně
rybník, veliké zrcadlo pokoje,

lehounce a bez konce,
až do Ráje...«

Oko čisté, zarosené jen přisvitem naděje, srdce planoucí ohněm veliké lásky, duše ustavičně oblévaná paprsky milosti. Víra, naděje i láska a proto i pokoj, i když stesk. Údiv a plaché třesení se před vznešeností Boží. A veliká prosba a pokorné podávání se. A jest obtížno podávat se. Jak bohatou stupnicí citů před námi vyzpívává básník!

Verše Reynkovy plynou tiše a něžně, i když věc, již vyjadřují, malují, jest jinou. Jsou plny použitavých obrazů a metafor, na které jest básník velice šťasten. Někdy jsou jeho obrazy tak prostinké a přece tak krásné, že jsme udiveni. Jsou verše, které musíme čísti znova a znova, tak lákají a lahodí. Začíná třeba svoji báseň »Jabloním na zahradě« takto:

»Jste mezi hory smrky a duby tiché a pokorné
matky,

plodné a těšící, převonné
skloněné jabloně.«

A jak nemilovati té básně »Umírání«, či »Dar«, nebo těžkou »Naši Paní«? V každé básni nás něco upoutá. Tu harmonie myšlenky s formou, tu rytmus, onde nádherný obraz, jinde čistota. Všechny ty vlastnosti, tak milé a příjemné, jsou shrnuty v »Útěku do Egypta«, který není nejlepší básní, ale zdá se nejprizmatičtější pro Reynka a nejcharakterističtější, a nemohu si odpustit, abych ji necitoval těm, kdož nebudou moci čísti celou sbírku.

»Že jsem nebyl tehdy snědé pachole,
byl bych s vámi prchal přes hory a přes pole,
pět by nás bývalo bylo: Ježíš, Maria,
Josef, osel šedivý a já.
Byl bych s vámi běžel, bos a vesel,
každý potok byl bych první přešel,
rybky stříbrné vám chytal, do ok zajíce,
hrozen krásný, modrý uzmul z každé vinice,
květin od stuh nosil, lezl pro datle na palmy,
a za to všech vás tichý pohled byl by žehnal mi;
a byli bychom putovali: Ježíš, Maria,
Josef, osel šedivý a já,
a jako vonný plod byl by mi uzrál každý den,
sládl do věčnosti, v dobrotu vaši pohřben.
Večer k oslu uléhaje, byl bych býval plakal.
Pod hvězdami mrazivými poslouchal, jak vyje šakal,
ale mně by nebyvalo příliš zima
na oslově břiše a pod nohama oslovýma.
Díval bych se, jak kvete měsíc medový,

slova sladká po šiji ho hladě, říkal oslovi —
věrou pna se po Bohu jak úponky keř vinný,
naděje pln, šířící se za hory a za skaliny,
srdce láskou nalito, jak mlékem prsy Mariiny.»

**Frédéric Lefèvre, Une heure avec ... II. Série.
N. R. F. Paris. 7 F. 50.**

V každém čísle výborně vedeného týdeníku literárně-uměleckého »Les Nouvelles Littéraires« čteme interview Fr. Lefèvre s některým literátem, vědcem, umělcem nebo filosofem francouzským, někdy i cizím. Je to skutečný požitek pro čtenáře, neboť jest mu umožněno lehce a snadno poznati myšlenky a názory, jimiž žije a roste soudobá Francie. A jest ještě větším požitkem čísti ty rozhovory zařazené v knize. Měl jsem příležitost psáti zde o prvním svazku a učiním tak stručně i o druhém, který je daleko zajímavější než první z několika ohledů. Předně, protože jsou uvedeny názory nejvýznačnějších zastánců jednotlivých směrů, Ch.

Maurrasa, J. Maritaina a H. Massise, J. Riviéra a G. Duhamela. Můžeme sledovati ten zápas, který vedou po delší dobu katoličtí spisovatelé proti skupině »Nouvelle Revue Française«, můžeme sledovati rozdíly mezi jednotlivými proudy myšlenkovými, můžeme poznati programy literárních skupin soudobé Francie. Rozdíl mezi mladou generací a generací starší, zmatek často, který plyne z neujasněnosti základních principů u mladých. Ale vždy vidíme snahu růst a stoupat.

Lefèvre přidává často stručnou biografii určitého spisovatele, aby nám učinil přístupnějšími jeho umělecké názory, či jeho nynější vývoj. Někdy, jako u Lerbauda, čteme věcnou studii, jež si vypůjčuje z interviewu toliko některé věty na potvrzenou. Lefèvre se dovede tázati. Znáje výborně svoji dobu, a znáje dobře dílo a osobu autora, jehož se táže, hledí zvědět věci nejdůležitější a nejcharakterističtější. Tím větší zajímavosti pak nabývá rozhovor Maritainův a Massisův, tak kontrastující se slovy Riviérovými. Tento druhý svazek skvostně doplňuje první řadu a bude jistě z nejceněnějších v celé řadě interviewů dalších.

Svatý Tomáš Aquinský

Knihovna Života č. 2.

Cena 30 Kč, na japon. papíru 60 Kč.

Objednávky adresujte

Lad. Kuncíř, Praha VII., Ověnecká 4.

Cyrill Jež, T. J.:

OSOBNÍ BŮH A NÁBOŽENSTVÍ

Vydala Česká liga akademická
Praha II., Voršilská 1.

Doporučujeme naší inteligenci toto dílo, o kterém se naše kritika vyjádřila co nejchvalněji, jak ostatně zasluhuje. Zvláště mladí, kteří jsou zmítáni pochybnostmi, v něm naleznou jasné a správné rozřešení všech velikých problémů životních.

ROČNÍK SEDMÝ

* LEDEN 1925

ČÍSLO PÁTÉ

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ
A POLITICE

VYDALA ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ V PRAZE

„ŽIVOT“ vychází 1. dne v měsíci kromě prázdnin v Praze. PŘED-
PLATNÉ pro VII. ročník „Života“: 30 Kč pro nestudenty,
20 Kč pro studenty. REDAKCE a ADMINISTRACE v Praze II., Voršílská 1.
— Reklamace se zasílají do administrace v Praze. —

OBSAH ČÍSLA 5.:

Dr. J. Krlín: Milostivé léto. — *Dr. Jos. Miklík, C. ŠS. R.*: Biblické kapitoly.
— *Vilém Rytina*: O pohnutce a jiných problémech v kriminální politice. —
Otto Albert Tichý: Per aspera ad astra. — *J. Boura*: Slovenská a českoslo-
venská národní škola. — *Karel Reban*: Skrytý poklad. — *Univ. prof. Dr. Fran*
Grivec: Vnitřní oprávněnost církve. — Umění. — Věda. — Co život dal.

**RUKOPISY a DOPISY pro redakci zasílány buďtež na
adresu: J. Krlín, 10. Barákova, Vršovice.**

MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL: „ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ.“
ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: Dr. JOSEF KRLÍN. TISKLA: ČESKOSLOVANSKÁ
AKCIOVÁ TISKÁRNA V PRAZE.

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ A POLITICE

ROČNÍK SEDMÝ

MILOSTIVÉ LÉTO.

Jeho Svatost Pius XI. zve všechny věřící, aby o Milostivém létě se vydali do Říma a získali hojnost milostí, slovy:

„A nyní Nám zbývá toliko, nejdražší děti, abychom vás povolali a pozvali všechny do Říma, abyste zužitkovali všech pokladů milosti, které vám podává Svatá Matka Církev.

Bylo by žalostné, kdybyste přijali toto pozvání s lenivou lhostejností, když se uváží, že hlavně v naší době tolik lidí se žádostivě pachtí po světských výhodách i na škodu duše a mravnosti. Vzpomeňte si na nespočetné množství poutníků, kteří v dobách minulých i přes daleké, únavné a leckdy nebezpečné cesty spěchávali do tohoto Svatého Města o Milostivém roku: žádné podnikání je nedovedlo odraditi, aby nevyhověli své touze po věčné blaženosti.

I kdyby vám mohly způsobiti nějaké nepohodlí cesta a pobyt v Římě, víte, že tyto obtíže, snášíte-li je v duchu kajícího, nejen přispějí, abyste plněji získali odpuštění, nýbrž budou ještě vyváženy útechou všeho druhu.

Přijdete skutečně do toho města, které Kristus, Spasitel lidí, vyvolil za střed svého náboženství a stálé sídlo svého Náměstka. Do toho města, opakujeme, z něhož stékají k vám nejčistší a nedotčené potůčky nejsvětější nauky a božského odpuštění. V něm váš společný otec, který vás miluje a jehož i vy milujete, svolá na vás, žehnaje vám, milost s nebe. V něm vás očekávají staré katakomby, hrob Knížete apoštolů, vzácné ostatky našich slavných mučedníků. V něm budete moci navštívit všechny nádherné chrámy, které byly zbudovány během věků ke cti Boha a Svatých se vším možným uměním, které vzbuzovaly a budou vždy vzbuzovati obdiv celého světa.

Navštívíte-li tyto pomníky křesťanského náboženství s cítěním zbožnosti a v duchu modlitby, jak se sluší, vrátí se jistě každý z vás do svého kraje utvrzen podivuhodně ve víře a posílen ve vůli. Ale nesmíte si vésti v Římě, jako si vedou a jej navštěvují obyčejní cestující a návštěvníci, ale oprostěni od vši světskosti, naplněni duchem kajícího, který má tolik v ošklivosti hmotářství nynější doby, skromní v pohledu, chování a hlavně oděvu, musíte hledati jediné, co by prospělo ke spáse vašich duší.“

Tato slova jsou obsažena v Bulle „Indictio Universalis Jubilaei in annum sanctum millesimum nongentesimum quintum,“ začínající slovy: „Infinita Dei misericordia sibi ad exemplum proposita.“ Bulla byla prohlášena 29. května.

Co jest Milostivé léto? Jaký je vznik jeho? Jaká historie?

Milostivé léto jest rok, ve kterém Nejvyšší Velekněz povoluje plnomocné odpustky zvláštního charakteru a úplné prominutí trestů za odpuštěné hříchy těm, kteří se vydají do Říma, navštíví čtyři veliké basiliky, v nichž se pomodlí na úmysl papežův, litují upřímně svých hříchů, vyznají se z nich a přijmou Tělo Páně.

První jubileum bylo slaveno za Bonifáce VIII r. 1300, ale zvyk navštívit jednou za sto let hrob Knížete apoštolů a získati zvláštní milosti tou návštěvou svatých míst jest daleko starší. Někteří mají za to, že se datuje od prvních dob křesťanských a že podnět dal zvyk židovský.¹⁾ Čtemeť ve XXV. kap. „Levitiika“, že Mojžíšovi rozkázal Hospodin slaviti „rok Páně“ Po 49 letech měl býti zasvěcen padesátý rok Hospodinu a měl býti rokem odpuštění. Otroci byli propouštěni na svobodu. Obdržel zpět svůj majetek, kdo byl nucen prodati jej — země měla odpočívat a lid měl užívat z ní jen těch plodů, které sama bez jeho přičinění skýtá. V nejslavnější den z celého roku, totiž v desátý den sedmého měsíce, vstupoval velekněz oděn nádhernými rouchy do Sancta Sanctorum a obětoval Pánu krvavou oběť za odčinění hříchů veškerého lidu. Hebrejské slovo *Jobel* značí *Beran*, poněvadž slavná událost se oznamovala lidu troubením na beraní roh. Možno též odvozovati slovo *Jubileum* od slova *Jobal*, které značí odpuštění nebo od *Jobil*, jež znamená zpět volati nebo zpět přivésti.

Že zvyk křesťanský, slaviti jubileum jednou za sto let, jest starší r. 1300, plyne z Bully: „Bonifacius Episcopus servus servorum Dei ad certitudinem praesentium et memoriam futurorum,“ vydané 22. února 1300. Děl v ní Velekněz, že nařizuje Milostivé léto, „poněvadž máme spolehlivé zprávy od lidí žijících od dlouhé doby, kteří přicházejí navštívit basiliku Knížete apoštolů, aby obdrželi odpustky a odpuštění hříchů.“ Přišlo totiž hned v prvních dnech r. 1300 do Říma veliké množství věřících a když se tázal Bonifác VIII. po příčině tohoto neobyčejného přílivu, byl k němu přiveden stařec, kterému bylo 107 let, a jenž vypravoval, že před sto lety r. 1200 šel se svým otcem ke hrobu Apoštolů, aby získal velké odpustky. Po tomto sdělení bylo pátráno v římských archivech nedávno zavedených, ale nebyla nalezena žádná zpráva, která by potvrdzovala starcova slova. Ale opět očí svědkové, dva starci z diecése Beauvaiské a několik Italů dočtvrdilo pravdivost prvního svědectví. Proto Bonifác VIII. po poradě s kardinály prohlásil Milostivé léto Bullou z důvodů, které vyložil: „Proto My, důvěřující v milosrdenství a všemohoucnost Boha dobrotitvého a v zásluhy týchž svatých apoštolů (Petra a Pavla) ze Své apoštolské moci povolíme a povolujeme nejen plné a veliké, nýbrž nejplnější odpuštění všech hříchů těm, kdož v tomto roce 1300 od narození našeho Pána Ježíše Krista až do příštího narození a každého dalšího stého roku se vydají do řečených basilik, opravdu litujíce svých hříchů a vyznajíce se z nich. Ustanovujeme, aby ti, kdož chtějí dosáhnouti těchto odpustků námi povole-

¹⁾ Jak svědčí Platon a jiní filosofové, byl u pohanských národů stý rok rokem odpuštění a míru. Virgil v „Eneidě“ ho zve rokem pokoje a duchovního klidu. Římané slavili každého stého roku založení Říma hrami „ludi saeculares“, obětujíce Apollonovi a Dianě. Vůbec číslo sto bylo u nich ve veliké vážnosti, rovněž jako u Židů. Velekněží římské, aby změnili v dobré zvyky doby pohanské a svaté tradice národa hebrejského, nejen zavedli jubilea, nýbrž slavili i 2. února slavnost svíců, aby zahladili zvyk slavnosti na počest Proserpiny. Den 1. listopadu, zasvěcený všem bohům, změnili na svátek mučedníků a světců. V. „Anno Santo MCMXXV“, A. I., n. 6, str. 102 ss.

ných, navštěvovali ony basiliky nepřetržitě po třicet dní, jsou-li Římáni, a aspoň jednou za den, a patnáct dní týměž způsobem, jsou-li cizinci.“¹⁾

Pokračování.

Dr. Josef Miklík, C. SS. R.:

BIBLICKÉ KAPITOLY.

Biblické studium učinilo v posledním století neřčené pokroky a jenom nedouk mohl by ještě dnes prohlašovatí Písmo sv. za pohádky pro děti.

Když se počalo s vykopávkami v Egyptě a v Babylonii, racionalisté zajásali. Kojili se blahou nadějí, že títo mrtví národové povstanou ze svých hrobů, aby definitivně rozbořili základy naší víry. Zklamali se. Asyriologie a egyptologie jsou dnes nejlepší obranou Písma svatého. Teprve z nich jsme poznali pravý smysl četných míst biblických a prostředí, v jakém se události starozákonní vyvíjely.

Doufám, že se svým čtenářům zavděčím, když jim podám ukázkou moderní exegeze. Úmyslně jsem si zvolil partii, o jejíž historičnosti se tolik pochybovalo — myslím deset ran egyptských.

Jak se jmenoval farao, na kterém chtěl Bůh ukázatí svou všemohoucnost, nevíme s naprostou jistotou, poněvadž Bible jeho jména neudává. Většina badatelů se dosud domnívá, že jím byl Merenptah I. (1234—1200) z dynastie XIX. Víím, že tato domněnka není bez obříží, avšak přece nám vysvětluje mnohé, o čem mluví Mojžíš.

Také Merenptah byl vychován v tradicích své doby a proto se pokládal za jakousi inkarnaci boha slunce — Ra. Ještě více zkazili jeho povahu dvorní básníci. V jednom hymnu, složeném na jeho počest, čteme také toto odporné lichocení:

„Králi život, zdraví, síla!
Tys takřka obrazem svého otce Slunce,
jež vychází na nebesích.
Paprsky tvé vnikají až na dno propasí.
Není místa, kde by nebyla znatelná dobrota tvá.
Slova tvá jsou zákonem pro zemi veškerou.
Když odpočíváš ve svém paláci.
slyšíš hlas země veškeré.
Máš na miliony uší.
Oko tvé jest zářnější nežli hvězdy nebeské;
onoť se může zahledětí zpřímá do Slunce.
Pronesou-li ústa slovo v odlehlé jeskyni,
vstupuje slovo to k uším tvým.
Vše, co potají se stalo, vidí oko tvé,
ó Pane, dobrořivý, jenž's dárcem života! (Dle Vigouroux-Podlahy,

Bible a nejnovější objevy, II, 280).

¹⁾ Viz V. Prinziavalli, Gli anni santi, str. 11—15; L'Anno Santo MCMXXV, T. Aquino, editore Roma 1924; Muratori, Reg. Ital. sv. XI. a j. a j.

Snadno uvěříme, že muž, který si zvykl na podobné chvalozpěvy, neměl valné chuti, aby poslechl „cizího“ Boha. Odtud jeho rouhavá slova, kterými odbyl Mojžíše a Árona: „Kdo jest Hospodin, abych měl poslouchat jeho hlasu? Hospodina neznám a Israele nepropustím!“ (Ex. 5, 2).

Takové pýchy nemohl Bůh nechat bez trestu. Farao se měl přesvědčit sám na sobě, že i králové jsou poddáni Bohu a mají uznávat jeho nekonečný Majestát. To bylo důvodem strašných trestů, které nazýváme deseti ranami egyptskými.

1. První rána egyptská.

Bible praví: Mojžíš (a Áron) učinili dle rozkazu Hospodinova; zvedl hůl a udeřil jí před faraonem a jeho služebnictvem do vody řeky (Nilu) a ona se obrátila v krev. Ryby, které byly v řece, pošly a řeka zapáchala, takže Egypťané nemohli pít z řeky“ (Ex. 7, 20—21). Jak máme tomuto prostínekému vypravování rozumět?

Máme se domnívat, že nilská voda se proměnila opravdu v krev? Můžeme! Bůh je všemohoucí a proto mohl tento zázrak vykonat právě tak snadno, jako učinil z vody nejlepší víno. Ale nemusíme! Samo Písmo sv. nám napovídá jiný a — řekneme upřímně — pravděpodobnější výklad. Prorok Joel popisuje hrozná znamení, která budou předcházet konec světa. Mezi jiným praví: „Slunce se zatmí a měsíc se promění v krev“ (2, 31). Proč? Poněvadž bude krvavě rudý, anebo dle slov sv. Jana: „bude jako krev“ (Zjev. 6, 12). Proto stačí, když řekneme, že voda řeky Nilu dostala barvu červenou a moderní cestovatelé podávají nám pěkný výklad k tomuto zázraku (Rozière, De la constitution physique de l'Égypte, XX, 325).

Nilská voda byla odedávna pokládána za nejlepší a nejchutnější. Perští králové dávali ji dovážet pro své hostiny. Když Ptolemeus Filadelfos provdal svou dceru za krále syrského, nařídil, aby za ní ustavičně posílali nilskou vodu. Seneka doznává nadšeně: „Nulli fluminum dulcior gustus est“ a Pescennius Niger odbyl svoje vojny slovy: „Máte vodu nilskou a žádáte víno?“ Také náš Krištof Harant (Cesta do Svaté země, Praha, 1855; II, 40 a násl.) vebí její neobyčejnou dobrotu. Na počátku léta ztrácí však voda náhle svoji svěžest a dostává barvu kalně zelenou, odporně zapáchá, hemží se červy a je velice lepkavá. Domorodci ji nazývají Nilem zeleným. Moderní badatelé se domnívají, že tuto změnu způsobuje náplav přinesený z vysychajících a stojatých jezer v Darfúru v jižní Nubii.

Od té doby vody stále přibývá a po 14 dnech nastává poslední a nejpodivnější úkaz — červený Nil. Zajímavě jej popisuje cestovatel Osburn: „Když jsem se ráno probudil, byl jsem velice překvapen. Slunce právě vycházelo. Když jeho paprsky dopadly na hladinu vodní, uviděl jsem tmavorudý odraz a ještě dříve, nežli slunce vzešlo nad okolní hory, podobal se Nil řece naplněné krví. Myslil jsem, že mne snad klame zrak; proto nabral jsem vody do sklenice. Byla krvavě rudá“ (Vigouroux-Podlaha, II, 297—298). Jak tato červeň povstává, není dosud dobře vysvětleno. Pravděpodobně je způsobena zvláštní hlinou, kterou přinášejí některé přítoky ze střední Afriky anebo četnými drobnými nálevníky (Hagen, Lexicon biblicum, Paříž, 1911; III, 628). Úkaz se opakuje rok co rok a právě v této době bývá nilská voda nejchutnější a nejzdravější.

Byl tedy Mojžíšův skutek zázrakem? Byl z několika okolností, které jej provázely: Krvavou barvu bylo pozorovat v sídle faraonově v severním Egyptě, kde přirozeně Nil červený nebývá. Úkaz nastal na rozkaz Boží okamžitě a v době, kdy Nil rozvodněn

nebyl. Výslovně se praví, že král stál na břehu řeky. Voda červeného Nilu bývá nejchutnější; u Mojžíše měla protivné vlastností Nilu zeleného. Byla dokonce nebezpečná i rybám. Dle toho můžeme říci: zázrak spočíval v tom, že Mojžíš způsobil úkaz červeného Nilu v době, kdy je přirozeně nemožný a dal mu vlastností Nilu zeleného.

Také jiná okolnost dokazuje, že tento výklad je správný. Bible vypravuje, že Egypťané kopali v okolí řeky nové studny; z krve by ani filtrací vody nedostali.

Pro Egypťany byla první rána tím citelnější, poněvadž prokazovali řece božskou počtu. V jednom starém hymnu čteme:

„Ó ty, jenž's zjevil se na této zemi
a v míru přicházíš,
bys Egyptu život dal!

Bože skrytý!“ Sám farao přicházel k řece, aby se poklonil bohu Osirisovi, s kterým byla ztotožňována. Proto nutně viděli v zázraku Mojžíšově porážku jednoho ze svých bohů.

2. Druhá rána egyptská.

Druhou ranou egyptskou byly žáby. Je jich dosud velice mnoho, zvláště po povodních nilských. Jsou úžasně plodné; jediná samička naklade 600—1000 vajíček. Nejčastěji bývá zastoupena Rana nilotica, arabsky baqrur (Hagen, *Lexicon biblicum*. Paříž, 1911; III, 734) a ropuchovitá Rana Mosaica, zvaná od domorodců dořda; (Delitzsch, *Kommentar über die Psalmen*⁴, Lipsko, 1883, 564). Odedávna byly známy svou dořerností; najdeš je v každém koutku domů. Vnikají stejně do chatrčí chudiny jako do paláců bohatých velmořů a znečiřují všechno, čeho se dotknou.

V noci působí takový hrůt, že cizinec ani oka nezamhouří. Nařikal na ně již Aelian (*Nat. anim.* 17, 41) a Plinius (*Hist. natur.* 29, 104). Mnohdy jich bývá tolik, že obyvatelé raději opouštějí své domovy a stěhují se jinam; stalo se na př. ve Francii (Plinius, *Hist. natur.* 8, 29) a u města Abdery (Orosius, 3, 23). Egypťanům byly tak odporné, že si vymyslili bohyni Higit, aby je před nimi chránila. Byla zobrazována s hlavou žabí; několik jejích soch se nám dochovalo.

Ještě bolestnější bylo, že se žab ani zbavíti nesměli; bylať žába pokládána za zvíře posvátné a božské a běda každému, kdo by se odvážil jí ublížiti. Diodor vypravuje, jak r. 59 př. Kr. zabil kterýsi Říman v Egyptě kočku, která se těšila také božské úctě. Rozzuřený lid sběhl se u domu „zločincova“; marně se snažili vážnější občané davy uchlácholiti a marně hrozili římským vojskem. „Vinník“ byl utracen (Hejčl, Bible, I, 176).

A právě těchto zvířat použil Bůh, aby zřetřel pýchu faraonovu a dokázal úplnou bezmocnost bohyně Higit (Hummelauer, *In Exodum*, Paříž, 1897, 91). Písmo sv. výslovně zdůrazňuje některé okolnosti zázraku: žáby se ukázaly náhle na slovo Mojžíšovo, bylo jich velice mnoho a na rozkaz Mojžíšův všechny pohynuly. Nemusíme ani tvrditi, že Bůh žáby zázračně rozmnožil; stačilo vyvolati ty, které již byly ve vodách.

3. Třetí a čtvrtá rána egyptská.

Nesčetné mrtvolý žabí, které snesli na veliké hromady (Ex. 8, 14), připravily půdu pro třetí a čtvrtou ránu.

Komárů, vlastně moskytů je v Egyptě velice mnoho. V Kairu zahalují někdy až oblohu. Jejich bodnutí působí palčivou bolest a záhy otéká; vnikají do úst, do uší

do nosu a naplňují nezkušeného cizince zoufalstvím. Domorodci chrání se před nimi hustými sítěmi, kterými obesítírají svoje lůžka. (Hejčl, Bible, I, 175.) Na jejich dotěrnost stěžoval si již Origenes (Hom. 4. in Exod; Migne gr. 12, 322) a dávno před ním Herodot (2, 95). Na rozkaz Mojžíšův bylo jich tolik, že se zdálo, jakoby všecken prach se proměnil v tento obřížný hmyz.

Mouchy patří dosud k největším meflám Egypta (Ebers. Aegypten und die Bücher Mose's, 1868, 73) a cestovatel Labarde je nazývá „nejstrašnějším tvorem“, kterého kdy poznal. Wood o nich praví: „Jejich roje bývají tak četné, že cizinec je nucen mouchy jísti, mouchy pít a mouchy dýchat“ (Vigouroux-Podlaha, II, 308). Jejich pronikavý bzukot budí i v noci (Thomé, Thier und Pflanzen Geographie, Štuttgart, 277). S nezdolnou vytrvalostí pronásledují člověka a štípají; jiné usedají na vlhkých částech těla zvláště na očích a působí nebezpečné záněty. Velice mnoho lidí oslepo na jejich rány. Proto nedivno, že staří Řekové cítili Jova Apomyje a Východaně Belzebuba (4. Král 1, 1), kteří je měli chrániti před jejich útoky.

Druh zvaný dtebah může svým bodnutím způsobiti smrt i velbloudům, není-li zavčas postaráno o vyhojení zvířete. Zrovna přišernými barvami líčí jejich působení Brehm (Thierleben, III, 577—590; vyd. Schödler). Také kniha Moudrosti (16, 9) vypravuje, že mnoho Egyptanů ranám podlehl a zemřelo.

Farao byl donucen, aby prosil Mojžíše o slitování. Bohužel! změnil opět svoje rozhodnutí. Nejpodivnější bylo, že mouchy se neobjevily v krajinách, ve kterých přebývali Israelité.

4. Pátá a šestá rána.

Dobyččí mor bývá v Egyptě zjevem dosti častým a rádívá velice krutě, zvláště v Deltě. V některých letech pohynulo tolik dobytka, že bylo třeba dovážeti jiný z okolních krajů. R. 1786 zahynula většina volů a rolníci museli se spokojiti s bůvolý; podobně roku 1842.

A přece byla pátá rána zázračnou pro okolnosti, které ji provázely: byla od Mojžíše předpověděna, zachvátila všechny druhy a neuškodila dobytku israel-skému, ačkoli mnozí z nich sídlili mezi Egyptany (Origenes, Migne gr. 13, 977). Byla připravena předcházejícími ranami, zvláště zkaženou vodou a zápachem, kterým naplnily vzduch nesčetné mrtvolý žabí; snad i komáři a mouchy přenesli zhoubné zárodky nemocí, které teprve nyní — řízením Božím — propukly (Hejčl, Bible, I, 177).

Protože farao ani po tolikerých trestech lidu nepropustil, seslal Bůh těžkou nemoc na obyvatelstvo egyptské.

Již Herodot (2, 77) chválí zdravé podnebí nilské a moderní badatelé potvrzují správnost jeho údajů. Ačkoli voda stává v bažinách po celé měsíce, nepůsobí skoro nikdy zhoubných výparů. Příčinu tohoto neobyčejného úkazu spatřuje Lambert (Hygiène de l' Égypte, 1873, 27—28) v tom, že větry nenacházejí nikde překážek a proto odvívají vše, co by mohlo ohroziti lidské zdraví. Mimo to hraničí Egypt na východě a západě s rozsáhlými poušťmi, které stačí vlhkost vzduchu pohlcovati (Vigouroux-Podlaha, II, 310).

Proto je mor zjevem velice řídkým; za to tím více děsil, jestli přece nastal. Thukydides (De bello Pelop., II, 48) vypravuje o moru, který za jeho života zpusťošil Egypt a rozšířil se do Asie i Evropy. Slabší nápor opakoval se každoročně, když opadla rozvodněná řeka a známe mnoho zaklínacích formulek, které prý mohly uchrániti člověka před touto nehodou. V Leydenském papyru č. 1347. čteme: „Kdo odříká

taťo slova „nezmocní se ho žádná slabost, nezabije ho každoroční aat (mor?), nezničí ho nemoc“ (Chabas, *Mélanges égyptologiques*, I, 39).

V čem záležela nemoc seslaná Mojžíšem, těžko určíti. Bible se zmiňuje pouze o boulích, které se provalovaly v bolesné vředy (Ex. 9, 10) a nikde nepraví, že by někdo opravdu zemřel. Proto se domnívá většina exegetů, že nešlo o skutečný mor (Friedreich, *Zur Bibel*, Norimberk, 1848; I, 107). Tomu také nasvědčují slova Boží, která pravil krátce potom k faraonovi: „Již nyní mohl bych vztáhnouti ruku a raniti morem tebe a tvůj lid a byl bys vyhlazen ze země“ (Ex. 9, 15). Z toho soudíme právem, že šestá rána byla jakýmsi zánětem kůže, který byl provázen boulemi a vředy a který se opakuje v Egyptě každoročně (Hummelauer, *In Exodum*, Paříž, 1897, 100).

Jeho příčinu udávají nestejně. Někteří se domnívají, že pochází z neblahých účinků zeleného Nilu (Volney, *Voyage en Syrie et en Égypte*, 1792; I, 145), jiní myslí spíše na veliká vedra, provázená solnými výparý z moře (Niebuhr, *Reisebeschreibung*, I, 131). Tomu by nasvědčovala okolnost, že v době chladnější nemoc se ztrácí (Seetzen, *Reisen*, III, 377; vyd. Kruse). Zázračný ráz šesté rány záležel v tom, že přišla na rozkaz Mojžíšův, rozšířila se neobyčejně náhle po celém Egyptě a nedotkla se Israelitů.

5. Sedmá rána egyptská.

Když ani potom farao nepovolil, seslal Bůh na zemi strašné krupobíí, spojené s prudkou bouří a velikým lijákem. Právě tento třesť působil na Egyptany tím více, poněvadž je v oněch krajinách zjevem velice řídkým. Je možné a pravděpodobné, že většina vrstevníků Mojžíšových krupobíí ještě nikdy ani neviděla.

Dr. Pruner (*Krankheiten des Orients*, 36) žil v Egyptě dvanáct roků. Za tu dobu padaly kroupy pouze třikrát a ve množství velice nepatrném. Dověděl se pouze o jednom zabíí bleskem a to bylo ještě na ostrově Rhodu. Frater Angelème ze řádu Školských Bratří prožil v Egyptě plných 29 roků. Viděl pouze dvakrát krupobíí, které trvalo jenom několik minut. Pořádné bouře nezažil vůbec; nanejvýš liják a vzdálenou blýskavici (Vigouroux-Podlaha, II, 313). Totéž poznamenal dávno před ním Prosper Alpinus (*De medic. Aegypti*, 1, 7). Příčin se udává několik: nad Středozemním mořem tvoří se poměrně málo par a bývají obyčejně zahnány jiným směrem. Teplý vzduch, horké okolní skály a nedostatek lesů brání pravidelným srážkám.

I v tomto případě byla sedmá rána zázrakem pro okolnosti, které ji provázely: byla od Mojžíše na hodinu (Ex. 2. 18) předpověděna; krupobíí bylo tak prudké, že uráželo větve stromů a usmrťilo lidi a zvířata, která byla na poli; trvalo neobyčejně dlouho a ustalo ve chvíli, kterou určil Mojžíš (Ex. 9, 29). Nejvíce překvapovalo, že země Gessen, ve které přebývali Israelité, byla pohromy úplně ušetřena. Proto právem viděl v tomto třestu spisovatel knihy Moudrosti (16, 16—19) neobyčejný projev spravedlivého hněvu Božího. Stejně smýšlel i hrdý farao. Vzkázal pro Mojžíše a pokorně doznal: „Hospodin je spravedlivý; já však a můj národ jsme bezbožní“ (Ex. 9, 27). Bohužel! změnil opět brzy své smýšlení.

6. Osmá rána egyptská.

Protože farao odpíral splniti vůli Hospodinovu, poslal Bůh na jeho říši strašlivou meťlu — kobylky. Ve vědeckém světě sluje saranče stěhovavá (*Locusta migratoria*), protože ráda přelétá z krajiny do krajiny. Obyvatel severních pásem si ani nedovede představití spousty, jaké působí vpád kobylek a cestovatelé vypravují jenom s největší

hrůzou o jejich zhoubě. Všimněme si některých podrobností, abychom snáze pochopili proč hrdý farao prosil za smilování.

Saranče stěhovavá vyniká velikou plodností. Je-li vhodné počasí, vylíhne se jich úžasné množství. Zavane-li příznivý vítr, vzlétnou kobylky do výše a dávají se unášeti jeho proudem. Tvoří mraky dlouhé a široké několik kilometrů a tak husté, že zakrývají slunce a působí soumrak. Již z daleka je slyšení příšerný šum, jaký vyvolávají státisíce těchto zvířátek. Učený Lepsius vypravuje: „Sestoupil jsem do hrobu mumiového s Abekem, abych otevřel několik sarkofagů, které jsme byli objevili. I byl jsem nemálo překvapen, když jsem opětně nahoru vystoupil a ocítl se uprostřed bouře kobylkové, která se podobala sněhové vánici, jež téměř zahalila oblohu. Tisíce a tisíce kobylek hnalo se přes naše hlavy. Letěly od jihozápadu z pouště směrem k údolí nilskému. Myslil jsem, že jest to pouze jediný roj kobylek; volal jsem tedy na své soudruhy, aby spěšně vyšli z hrobů a užili neobyčejné podívané, dříve než bude po všem. Avšak kobylky táhly stále v hustých zástupech a dělníci mi pravili, že již čtvrt hodiny trvá jejich let. Potom jsme zpozorovali, že celá okolní krajina je pokryta kobylkami. Poslal jsem sluhu do pouště, aby se podíval, jak rozsáhlé jest mračno kobylek. Sluha běžel asi čtvrt hodiny a vrátil se, poněvadž nemohl dohlédnouti konce“ (Vigou-roux-Podlaha, II, 318).

Běda krajině, kde se tento strašlivý nepřítel usadil. V malé chvíli je celá země pokryta až půlmetrovou vrstvou kobylek. Lidská pomoc jest úplně marná. Kobylky zastavují jedoucí vlaky, které nemohou přes jejich rozmačkaná těla. Byly povolány pluky vojska, aby kopaly obranné příkopy a naplnily je vodou. Marně. První řady kobylek utonuly a po jejich mrtvolách pohybovaly se ostatní řady dále. Domorodci zapalují proti nim velké ohně — v několika minutách bývají uhašeny. Větve se lámou pod jejich tíží.

Kobylky jsou velice žravé a ničí vše, nač přijdou. Vrhají se i na lidi a na zvířata a svými kusadly je zvolna usmrcují (Heinisch, Das Buch der Weisheit, 304). Není-li už trávy a stromů, pusť se do dřevěných domů a nábytku. Vnikají do oken a naplňují světnice a činí v nich pobyt nemožným. Všechno znečišťují svými odpornými výkaly. Nakladou miliony vajíček; mladé larvy ohlodávají kořínky a dokonávají dílo zkázy. Ještě hůře, přijde-li na kobylky pohroma a pohynou. Jejich nesčetné mrtvoly otravují okolní vzduch a přinášejí nakažlivé nemoci. Má tedy pravdu Bible, nazývá-li kobylky vojskem Božím (Natur und Offenbarung, IX. (1863), 152—169).

Zrovna příšernými barvami líčí vpád kobylek misionáři z Bolívie (Katholische Missionen, 1924). Piší doslova: „Jednoho dne zaslechli misionáři ve vzduchu zlověstný zvuk a téměř současně zoufalé volání: Kobylky! V několika minutách byla celá obloha zahalena jejich hustým mrakem a slunce jenom slabě pronikalo jejich silnou vrstvou.

Misionáři dali poplašné znamení a svolali celou osadu k obraně. Kdo jenom mohl, přichvátal. V rukou měli plechové konve a mísy a floukli do nich, aby kobylky zaplašili. Hluk byl nepopsatelný. Tisíce kobylek bylo zahnáno, ale námaha Indiánů byla marná. Po několik hodin letěl záhubný mrak nad krajinou a když nastával soumrak, snesl se k zemi. Na polích nezůstalo ani stéblo; kobylky vrhly se i na stromy a do hola je ohlodaly. V několika hodinách byla celá okolní krajina nehosinnou pouštinou. Druhého dne kobylky po větru odletěly.

Bylo nutno pole znova oseít, neměla-li celá misie zemřítí hladem. Sotva osení vyrostlo, ukázalo se, že kobylky nakladly vajíček, z kterých se vylíhly miliony larev. V hustých, 50—500 m širokých řadách valily se larvy a ničily vše, nač přišly. Bylo

třeba jednati rychle a rázně. Misionáři poručili vykopati na okraji polí příkopy, hluboké 50 – 70 cm a vyplniti je roštěm a suchými palmovými listy.

Na druhý den blížil se zhoubný nepřítel k polím. Ihned svolána celá vesnice na pomoc. Po obou stranách proudu larvového kráčeli mužové s palmovými listy a dávali pozor, aby žádný oddíl někam neodbočil. Opravdu se podařilo zavést celý voj do přichystaného příkopu. Sotva zalezly larvy do suchého listí, zapálili mužové hořlavý materiál, nahromaděný v příkopech. Děti a ženy zaháněly prchající zvířata zpět do ohně. Neuniklo ani jedno. Druhého dne opakovalo se totéž divadlo znova; tak to trvalo několik týdnů.

To byla tedy rána, kterou ztrestal Bůh pyšného faraona. Byla tak hrozná, že král povolal na rychlo Mojžíše a řekl: „Zhřešil jsem proti Hospodinu!“ a prosil za přimluvu u Boha. Zázračné bylo, že kobylky přišly na rozkaz Mojžíšův a na jeho slovo odletěly a utonuly v moři Rudém (Ex. 10, 19).

7. Devátá rána egyptská.

Většina čtenářů myslívá asi na obyčejnou tmou, která trvala celé tři dny a byla snad způsobena hustými mlhami, o jakých slýcháváme z Anglie. Neprávem. V Egyptě mlh nebývá, poněvadž vzduch je teplý a suchý (Hummelauer, In Exodum, 1897, 108). Úkaz, kterým trestal Bůh pýchu faraonů, byl daleko hroznější a strašnější. I v tomto případě použil Všemohoucí příčin přirozených.

V poušti africké vzniká občas prudký vítr, který bývá postrachem domorodců. Nazývají jej obyčejně chamsin, vlastně „padesát“, poněvadž vane asi 25 dní před jarní rovnodenností a 25 dní po ní. Netrvá dlouho a jen zřídka dva dni.

Počíná velikým vedrem. Brzy objeví se na obzoru malá skvrna, která rychle vzrůstá, až konečně zahluje celou oblohu. Zvedá se bouřlivý vítr (samum, jed), který boří domy a rve stromy i s kořeny. Dne 30. dubna 1875 lámal v Kairu akáty a sykomy jako stébla (Das Ausland, 1878, 636—638). V malé chvíli přivalí se neproniknutelné mraky drobného a rozpáleného písku. Slunce se zatemňuje a zdá se, jakoby celý kraj stál v jednom plameni. Teplota stoupá až na 50° C, stromy vadnou a usychají. Písku ve vzduchu stále přibývá, až celé okolí zahluje neproniknutelná tma. Nebývá vidění ani na krok. Světlo hasne, protože drobný písek je dusí (Natur und Offenbarung, XVII. [1871], 289—291).

Jemný prach vniká do všech skulin a otvorů a brzy naplňuje nos, ústa a plíce. Usazuje se na tváři a pálí jako oheň. Protože obsahuje mnoho síry, působí dusivý kašel. Dech se stává kratší a namáhavý, kůže vysychá a puká, krev se žene do hlavy; člověka i zvířat se zmocňuje smrtelná úzkost. Velbloudi zahrabávají nozdry do půdy; lidé prchají z domů a ukrývají se v hlubokých sklepech. Dle Volneye (Voyage en Syrie et en Égypte, 55) má cestovatel pocit, jakoby stál před otvorem rozpálené pece.

Běda tomu, koho zasáhne chamsin na širém poli. V okamžiku bývá zasypán a udušen spoustami jemného písku. Veliké vojsko, které poslal Kambyzes proti oase Ammonově, zmizelo v písečné bouři, jakoby se pod ním země propadla (Herodot, III., 26). Podobné „prašné bouře“ řádívají také v Číně. Misionář Armand David píše: „Po dva nebo tři dny bývá slunce úplně zatemněno prachem, zvláště v okolí Tiens-Tsingu a Takua a tento prach, hnaný prudkým vichrem, zalétá tak daleko do moře, že parník nemůže pokračovati v plavbě častokrát po celý den i déle (Vigoureux-Podlaha, II., 320). Stejně vysvětloval egyptskou tmou již Origenes (Series in Matth., č. 134; Migne gr. 13, 1784) a dávno před ním židovský spisovatel Filo (De vita Moysis, 621;

vyd. z r. 1640). Dokud nebyl znám Egypt, nevěděli exegeté, proč obyvatelstvo prchalo před „tmou“ do sklepů (Moudr. 17, 4) a proč nemohli rozdělati světlo a oheň (Moudr. 17, 5). Bouře chamsinová obě obříže vysvětluje (Gufberlet, Das Buch der Weisheit, 444 a 468),

Ačkoliv chamsin řádívá v Egyptě každý rok, byla přece devátá rána velikým zázrakem Božím. Povstala na rozkaz Mojžíšův a utíchla v dobu, kterou sám určil. Trvala neobyčejně dlouho a zasáhla pouze Egyptany. Vyvoleného národa se ani nedotkla (Ex. 10, 23 a Moudr. 18, 1). Proto také farao kázal vyhledatí Mojžíše a činil mu velké ústupky.

8. Desátá rána egyptská.

Všechny dosavadní tresty byly na Egypt uvaleny skrze Mojžíše a Árona; teprve při posledním zasáhl sám Bůh.

Chceme-li poznati dosah desáté rány, třeba si připomenouti, čím byl na východě prvorozený syn. Jeho narození bylo otci slavnostně oznamováno a syn se stával jeho chloubou a nadějí. Dostával největší podíl a nadvládu nad ostatními bratry. Pláč nad smrtí prvorozeného je v Bibli obrazem největšího zármutku.

Mnozí exegeté hleděli zmírniti slova: „prvorozený faraonů, který s ním sedí na trůně“ a překládali proto budoucím časem: „bude sedět.“ Objevy v Egyptě dokázaly, že neprávem. Farao Merenptah měl více synů; nejstarší se jmenoval také Merenptah. Zachoval se nám obraz faraonův, na kterém sedí syn s otcem na trůně jako spoluvladař. Avšak dějiny nám vypravují, že zemřel ještě před otcem a nastoupil druhorozený syn Merenptahův Set. Proč? Odpověď nám dává Písmo svaté! Merenptah mladší zemřel spolu s prvorozenci egyptskými.

Také v tomto případě použil Bůh příčin přirozených. Horký vítr chamsin, který způsobil ránu devátou, přináší často mor. Podobně se stalo také za Mojžíše. A přece je desátá rána velikým zázrakem Božím. Přišla přesně, jak ji Mojžíš předpověděl a zasáhla pouze prvorozence egyptské; Židům neuškodila, ačkoli přebývali spolu se svými utiskovateli.

Snad bychom si přáli, aby také prameny egyptské dokázaly nám historičnost ran, o kterých mluví Bible. Čekali bychom marně. Egyptané, Asyrové a Babyloňané zaznamenávali pouze vítězství, o porážkách nemluví nikdy.

Zrovna klasický doklad toho vidíme na Sennacheribovi. Tento panovník vypočítává ve svých chlubných nápisech každé město, kterého dobyl a připojuje podrobný seznam kořistí, které se v něm zmocnil. Když však mluví o své výpravě proti Jerusalemu, stává se najednou neobyčejně skromným:

„Jeho samého (Ezechiáše) jako ptáka v kleci
v Jerusalemě, v jeho hlavním městě,
jsem uzavřel; on věže kol kolem zbudoval
a zabránil vycházení hlavní branou města.“ O pádu Jerusalema
a kořistí není nikde ani zmínky, nýbrž nápis praví dále:
„Města, jež jsem poplenil,
od jeho území jsem oddělil,
a daroval jsem je Mífinťovi,
králi azotskému.“

Odpověď na tuto záhadu nám opět podává Bible. Praví o výpravě Sennacheribově: „I poslal Hospodin anděla (= mor), který porazil všechny státní bojovníky a vůdce vojska krále asyrského, že se vrátil s hanbou do své země“ (2. Par. 32, 21).

PER ASPERA AD ASTRA.

IV.

Mystická noc zasnub.

Bujnost mládí těžko chápe, že by bylo něco poutavějšího než snoubení se dvou květů v rozpuku, než jasné, bystré a jiskrné šveholení erotiky. Cyril byl téhož mínění, a přece se co nevidět přesvědčil, že jsou ještě jiné zasnuby, které nejsou symbolisovány pohlavní láskou a které nejen že se jí vyrovnají intenzitou vroucností, nýbrž i zaplavují srdce takovou slastí, že erotické vzněty zdají se proti nim tídným šmráním. Vášně, jež bývá jmenována jen při lásce tělesné, nepozbývá svého významu v oblastech lásky duchovní, ba jen tam nalézá svoje ukojení a nítí se k novým žárům žádosti. Přechod Cyrilovy duše ze smavých zahrádek lidské lásky do tropických pralesů lásky věčné nebyl jakýmsi trapným ústupem do pozadí, jak si myslivají svěští lidé. Naopak byla to triumfální cesta. Co mu až dosud bylo zastíráno ničemnými pedanty středoškolskými nebo zesměšňováno zbabělým pámbíčkářstvím některých církevních nádeníků, to se mu náhle zaskvělo v nehynoucí slávě a stalo se mu jedinou atmosférou, ve které mohl dále žít.

Po páté latinské, jak jsme se už zmínili, nevydal se Cyril k příbuzným do hor. Toho roku stal se v Martinicích duchovním správcem P. Domeček a s ním dostalo se jinochovi prvního světla na cestu k absolutnu. Jeho předchozí duchovní vůdcové byli sice dobré vůle a nechybělo jim ani theologického prohloubení, co však mystiky se týče, byli k ní buď lhostejni nebo jí nerozuměli a neuměli k ní probudit zájem a lásku. Ký div? Vše, co krásného, získává se jen za cenu neskonalých utrpení a obětí, to však nebylo obyčejem kněží-profesorů, s kterými se až do té doby setkával a kteří byli příliš vedeni rozumem, než aby „mařili“ čas pěstováním citu a smyslu pro krásu. Při malém rozpětí své lásky považovali dokonce za nebezpečno pouštět se daleko po takových cestách, natož aby k tomu nabádali.

V P. Domečkovi setkal se Cyril s prvním knězem, který ho dokonale chápal a nad to uměl mu dáti, o čem se mu dotud ani nesnilo, totiž klíč k mystice. Ovšem nevydal mu ho na první setkání, předcházely dlouhé hovory, které nalézaly dva opěrné body: společnou lásku k umění a absolutní potřebu náboženského ideálu. První řez do Cyrilovy duše vykonal P. Domeček knihami Dostojevského. Bylo dlužno postaviť jeho myšlení na reální základ a vyprostiti ho z lepkavých vláken sentimentality. Jinoch četl „Zápisky z mrtvého domu“ a vzplál ihned vášnivou láskou k bolesti, jež jediná činí náš život velkým. Na tuto přeoranou a zkpřenou půdu P. Domeček mohl zasít sítě lásky Boží, a to s jistotou, že nebude udušeno býlím světa. Operace odvážná podle úzkoprsého nazírání běžných duchovních vůdců, ale mnohem účinnější než rozličné duchovní mlsky, jimiž oni častují své ovečky a jež, nedostanou-li se do duše přirozeně zbožné a pokorné, způsobují jen odpor neb aspoň nechávají duše v pohodlné zabeďněnosti, poněvadž bere za vděk oněmi cukrátky a duchovní žíly jí kornatí ve dvacetí letech. Potom sepiál P. Domeček Cyrilův ideál krásy s pojmem Církve a dal mu tušení její slávy.

Sláva Církve, nádhera Božího díla a zejména velebnost samé bytosti Boží, jež mu až dotud byla neosobním schematem, vše to znělo dosti prázdně v ústech jeho předchozích učitelů. Jak mohli mluvit o slávě, když vše, co konali, obcovalo pokojně s nejvšednějšími banalitami? Školní „náboženství“ šfouchalo se se šplechtáním děje-

piscovým a s řádami literárních škvorů. Přístupování k svátostem bylo často jen článkem disciplinárního řádu a všechn náboženský život krčil se vedle komisních paragrafů rakušáctví nebo v uctivém postoji před drzími modernisty. Ač Cyril cítil, že jen katolicismus ho může uspokojit, srdce jeho nezachvátila ještě šířící láska k Církvi. Náboženské povinnosti byly mu úkony, k nimž ho měl rozum, k nimž však nešhl celou svou bytostí, aby miloval Boha z celého srdce svého, ze vši duše své, ze vši síly své a ze vši mysli své. Negativní pomůckou bylo P. Domečkovi opovržení světem a zejména hlouposť světa, se kterým nečinil žádných kompromisů. Zesměšnil „kníže“ temnot, opici Boha, i s jeho královstvím na tomto světě bylo pro tu chvíli důležitějším, než mluvit o Ráji. P. Domeček nepotřeboval dokazovat jinochovi božský původ Církve a nedotknutelnost jejích zřízení. Jak jsme pravili, Cyril cítil už suverenitu katolicismu, ale bylo dlužno, aby v tom byl utvrzen někým silným, někým, kdo by znal veškeru krásu a moc této země a přes to jí opovrhl pro bláznovství kříže.

Za tohoto duchovního přerodu tělo nespalo, ba naopak kořistilo z hochova prázdninového odpočinku k účinnějšímu boji. Při jeho neopatrnosti a nekázní stálo se, že ještě několikrát zabředl do starých chyb. V nitru byly se mu nízké vášně a žádosti ducha po nepomíjející slávě, po jeho uměleckém a náboženském ideálu. Chvilé nadšení a úchvatu střídaly se se ztupělostí poraženého. Nakonec se Cyril vzchopil a přes posměšné poznámky ostatních studentů šel se vyzpovídat. Přijal Tělo Páně a s ním i záruku vítězství pro budoucnost. Bylo to v neděli. Ze svého pokoření šel se jinoch vyplakat do polí; jak ho trýznil posměch ostatních, tak ho blažilo, že uměl přemoci sám sebe. Cítil se osamocen ve svém okolí, ale zároveň získával celé pluky spojenců ve všech minulých, přítomných i budoucích vojínch Kristových. Obzory, jež mu až do té doby zastíral dým světské a pedantské pýchy, rozšířily se nyní do nekonečna a zbarvily se čarovnou září úsvitu. Duše ucítila svou pravou hodnotu a takřka hmatatelně se přesvědčila o obcování svatých.

Od toho dne nastala Cyrilovi doba zasnoubení. Celou onu neděli byl tak dojat, že ani na nikoho nepromluvil. Po požehnání v kostele, při němž ho zvláště mariánská antifona tak sladce rozteskňovala, pustil se do lesů za dědinou a dával si potvrdit souhlasem přírody, že jeho vítězství bylo pravé. Vráťv se domů poseděl chvíli s večerejší rodinou, ale brzo se vytratil do vedlejší světnice, kde se oddal slastnému pláči zachráněného. Zároveň se začínala v blízké hospůdce taneční zábava. Nebyla to snad nějaká dupárna z předměstí. Konaly se tam občas „muziky“, jak se u nás konávaly od jakživa, aby se mládež poznala a trochu rozjařila po krušné lopotě dlouhých týdnů. Prostota hudebních kusů i jejich interpretů měla do sebe cosi tklivého a půvabného. Cyrilovi proměňovaly se doléhající zvuky ve svátební pochod duchovní. Když ulehl duše se štěstím, nevěděl ani, sní-li či bdí; země splývala v dokonalém akkordu s hvězdou oblohou a času jako by bylo nebylo. Okny mu dále dolétaly taneční rytmy i popěvky zamilovaných, a zdálo se mu, jako by ho zabralo do svého víru moře lásky, tančíc s ním nesmrtelným tancem věčnosti.

Nevěděl ani, kdy usnul. Probudil se v slzách, vstal ruče a pospíchal na mši svatou. Už mu nebyla pouhým symbolem, nýbrž životem, nejvyšším životním úkonem, při kterém sám Bůh dopřává nám účastí na své oběti. Potom se odebral na faru. P. Domeček ho očekával. Výbavou na příští rok, jež měl strávit ve hlavním městě, dal mu jen tuto prostou větku: „Konejte věrně povinnosti svého stavu.“ Byla otázka, co bylo tím jeho stavem, ale to uvidíme v příštích kapitolách, až se rozloupne skořepina a zůstane samo jádro jeho individuality.

V.

Několik slov o chlapecké Thebaidě.

Nebyl bych spravedliv k minulosti, kdybych před rozluštěním Cyrilova života nevyličil jeho dojmů z malého semináře, kdež ho usídlili jeho rodiče a kde se mu dostalo mnoha poetických zážitků, byť denní život seminární byl sebe všednější a šedivější.

První věc, jež na něho silně působila, byla křesťanská životní praxe. Cyrilovi rodiče nebyli sice náboženství nepřátelští, ale náboženský život byl u nich málo akcentován, takže Cyril kromě náboženských úkonů, k nimž ho vázala škola, neznal jiných duchovních cvičení. Odměřený takřka klášterní řád seminární uvědomil ho o jsoucnosti neproměnného Zákona, o závislosti, ve které musíme býti na Bohu, nechceme-li sloužiti knížeti pekel. Zprvu sice reagoval na své sešněrování odporem, ve kterém ho ještě utvrzovali bujní druhové i seminaristé z vyšších tříd, tedy pálenější a odvažnější. Zvolna však křesťanská kázeň a hluboká krása mešních obřadů velnuly do jinochova srdce, až si je posléze zamiloval a učinil z nich ústředí svého myšlení i cítění. Opustil-li po pěti letech seminář, nebylo to z náboženské lhostejnosti, nýbrž proto, že středoškolský studijní plán, který byl osnovou denní práce seminaristů, naprosto neodpovídal jeho uměleckému ideálu a dohnal ho posléze k prvnímu exodu z „civilisované“ společnosti. Že však bydliště jednoho sta dorůstajících jinochů překypujících životem skýtá tisíceré náměty pro pozorovatele, rozhodli jsme se k napsání této kapitoly, a to tím pilněji, že moderní duch rychle stírá veškeru poesii s církevních institucí a nezbývá než jalová prázdnota „pokroku“.

Seminární život podobal se v malém životu vojenskému. V ploučku tom bylo sedm setnin nebo spíše rot (primáni nebyli připuštěni) a nade vším vojskem bděli p. regent s p. praefektem, k nimž se později přidružil p. spirituál. V pět hodin ráno ohlušující zvonec probouzel mladé spáče, zva je k nemilosrdným vodovodovým kohoutkům. V půl šesté chodilo se na modlitbu do kaple, pak se studovalo a v sedm bývala povinná mše svatá, při níž chovanci zpívali duchovní písně nebo i vícehlasé sborové skladby. Po krátké snídani vyrojilo se vše seminární obyvatelstvo na ulici, pospíchajíc do nedalekého gymnasia. Zůstali jenom nemocní a několik řeholnic, jež tam prokazovaly mateřské služby budoucím studujícím theologie. V poledne chodby i dvorany znovu obživly, ovšem podle přesného denního pořádku, který určoval chvíle ke studiu, ke zotavení, k vycházkám a ke všem povinnostem i potřebám seminaristů.

Bylo-li ve studijních hodinách takřka hrobové ticho ve studovnách (polohlasem bylo dovoleno studovati jenom na chodbách), tož v přestávkách rozléhala se dvorana zpěvem, hrou na housle a rozjařenými hlasy jako na pouťi nebo o posvícení (čili po moravsku o „hodech“). Vše, co studenti slyšeli nebo viděli toho dne, přicházelo znovu na přetřes, a kromě toho rozprávka bývala kořeněna těmi vtípy a flákoťami, jimiž od jakživa sršel a oplýval studentský život. Nelze popřít, že styk jednoho sta jinochů, sešedších se se všech stran diecése, měl silný vliv na vytříbení povah a byl v malém to, čím jest velkoměstský život pro civilisovaný svět vůbec. Z vypravování spolužáků vanula na Cyrila poesie jejich rodných vísek, ale též se mu tím vrývaly do srdce morální vzory našeho lidu, neboť hoši byli většinou z dobrých křesťanských rodin a vypravujíce mimoděk reprodukovali ctnostný, ba často i hrdinný život venkovských charakterů, proti nimž naše moderní pachtění jest jen ničemným mlácením slámy a přesíváním ztrouchnivělých plev.

Jako všecky domy i seminář měl své individuální kouzlo, zejména pro svoji zahradu, jež vyslechla tolik vzdechů utiskovaných srdéček a tolik výkřiků štěstí a veselosti při

hrách a jiných projevech nespoutaného mládí. Čím byl denní život seminaristův upjatější, tím blaživější byly jejich pocity při pohledu na probouzející se zahradní přírodu. Byl to spíše park než obyčejná zahrada a ze šumění bohatých do výše se pnoucích stromových korun mluvilo k Cyrilovi mnoho vznešených idejí, které by v něm byly jen živořily, nebýti těchto mohutných ozvučných strun.

Zahrada měnila se Cyrilovi s každým novým svátkem, s každým novým duševním stavem, který se v ní harmonicky ohrázel, ale pravým kadlubem jeho duše byla domácí kaple, ve které den ze dne, rýhu za rýhou Božský Mistr vyleptával svůj obraz do jinochova srdce. Možnost přebývat pod jednou střechou se Spasitelem byla Cyrilovi zdrojem takového štěstí, že se až zajíkal blahem ve chvílích oproštění, pravým pak rájem stal se mu život, když se v posledním roce svého pobytu v semináři odhodlal chodit denně ke svatému přijímání. Ale podle fatálního zákona lidských událostí blaženost tohoto duchovního „zápečí“ vzala za své skoro v okamžiku. Dostavivší se intelektuální krise rozvrátila všechny jeho dosavadní pojmy o životě a postavila ho do boje na život a na smrt. Odejel na frontu,

VI.

P o p r v é v o h n i .

Bylo lze se nadíti, že dříve nebo později dojde ke střetnutí mezi Cyrilovým ideálem a lhostejností okolního světa. Přes všecku slabost vůle, již mu nezocelila strohá kázeň rodinná a jež naopak byla jen rozměňována a rozežírána ochalebným louhem blahobytu, Cyril dral se úporně ke svému cíli, jak se mu zjevil při rozhovorech s P. Domečkem. Zaujala-li ho nejprve hudba, bylo to jen přípravou na vášně vznešenější a podstatnější. Když přečetl Dostojevského „Zločin a trest“ a Bloy-ovu „Chudou ženu“, užíval život v plné jeho tragice i kráse, jako si uvědomujeme mohutnost lesního stromu až tehdy, když byl vyvrácen běsnícím uraganem. Nezůstal však na pouhém zjištění faktu, odvozoval důsledky a stůj co stůj se snažil zařídit svůj život podle závěrů, k nimž došel po četbě zmíněných knih. Silen jsa P. Domečkem též se rázně vzepřel vlně banality, která již již ho strhovala do koryta buržoasní „spořádanosti“, tak fádního a vyslaného bezedným bahnem.

Přímou přípravou k boji byla Cyrilovi tříměsíční zdravotní dovolená, jež mu byla poskytnuta po velikonočních svátcích v sedmém roce jeho studií. Po bouřlivém „alleluja“ vzkříšení rozvinul se před ním nádherný obraz probouzející se jarní přírody, obraz, kterého neviděl už sedm let a na který se jen matně pamaťoval. Četl zároveň Hellovu knihu „Renan, Německo a ateismus XIX. století“ a Rosellyho de Lorgues „Křištofa Kolumba“. Denní mše svatá s přijímáním, ten nepřehraný zdroj síly, odvahy a vytrvalosti, hra na varhany a studium děl Bachových a Bethovenových byly vedle uvedené již četby jadrnou stravou nastávajícího bojovníka. Pronásledován viděním absolutní krásy, chodil do hor a lesů, aby se naučil od panenské přírody, jak by nejlépe realizoval svůj ideál. Při tom neopomíjel návštěv u P. Domečka, který byl té doby přeložen do blízkých Dědic. Nesmín však zapomenouti vlastního náčelníka všeho toho intelektuálního spiknutí, jež se tehdy osnovalo po Moravě i Čechách. Mínil Joachima Kvěcha.

Cyril se s ním setkal po prvé o velikonočních toho roku, ale kromě jeho chudoby a usebranosti, provázené zevní skromností, nemohl si učiniti poněčí o muži, který měl tolik znamenat v jeho dalším životě. P. Domeček pak udržoval zjev Kvěchův v legendární tajemnosti a jen časem poodhaloval Cyrilovi, co se dalo v duchovní dílně podivného samotáře. Přes to však užíval v Cyrilově mysli plán, že nechá všeho a podle Kvěchova vzoru bude pracovat na díle, které nézná kompromisů se světem.

Vroucí P. Domeček podporoval Cyrila v jeho odboji a hořel nedočkavostí, aby jinocha uzřel svobodným synem země. V Cyrilovi bili se dva lidé: Syn z buržoasní rodiny s budoucím umělcem a obhájcem nesmlouvavé pravdy. Rodiče ho táhli do víru drobných lidiček a venkovských polovzdělanců, P. Domeček ho uváděl do strasíplného, ale svobodného života umělců a úplných křesťanů. Co počítí? Poslechnouť rodičů, kteří ho milovali, neuměli však mu dáti, po čem toužila všechna jeho bytost; či se vydají do neznáma a kráčetí vpřed, byť i přes těla nejmilejších bytostí na světě? 14. kapitola z evangelia svatého Lukáše rozhodla o jeho volbě.

Jednoho z posledních dnů květnových odebral se do Brna, maje skládati jakési zkoušky. Automaticky obíral se ještě světskou učeností, takže profesori přijali ho celkem na milost, ale v nitru už nedovedl srovnati burácejícího hlasu svědomí s moralisujícím ňuhňáním školometi. Nedočkav konce zkoušek, sbalil, co mu bylo nejdražšího a za krásného červnového jitra opustil moravský Babel, hodlaje se přidružiti k Joachimů Kvěchovi i v jeho práci i v jeho životě.

Zvláštní shodou okolností Kvěch bydlil ve Starém Křížanově. Cyrilovi bylo putovati několik hodin po silnici, neboť, jak jsme řekli na počátku, Starý Křížanov byl úplně izolován. Jinoch, ač nebyl zvyklý tělesné námaze, podstoupil cestu s ochotou a pln svatě dychtivosti po lepším životě. V půl cesty zastihla ho bouře, jako by peklo vyvolalo všechny živly k jeho postrašení. Když se přehnalo hromobití, zbývalo mu ještě uniknouti lidským zrakům, neboť ve Starém Křížanově bydleli také jeho příbuzní. Ti byli by mu činili kruté výčitky, že se sdružuje s „Kvěchovic bláznem“ a byli by o tom neprodleně referovali do Martinic. Dal se tedy oklikami, až posléze promočen, utrmácen a hladov dospěl k osamělé „ville“ Kvěchově a vkročil do jeho svobodného království.

VII.

U podivného samotáře.

Z vypravování P. Domečka mohl si Cyril učiniti jakési poněčí o způsobu života, jaký vedl Joachim Kvěch, ale co spatřil, přece ho nemálo překvapilo. Nejlépe bych to vyjádřil přirovnáním ze života válečného. Jinoch měl dojem, že překračuje frontu a vstupuje do protivného tábora, ne však jen obrazně, nýbrž ve skutečnosti, se vším tím, co se může přihoditi přeběhlíku, byl-li upozorován se strany, kterou opouští. Po prvé v životě se hmatatelně přesvědčil o existenci boje, který zuří mezi nebem a peklem. V Kvěchovi uviděl přední stráž vojska Páně a z jeho slov i celého vzezření cítil, že se na frontě dlouho nežertuje, nýbrž ihned střílí. Umělecký nimbus, jímž mu oblačel Kvěcha P. Domeček, rozptýlil se skoro úplně. Vše sice v jeho domě bylo úpravno, měl i vzácná umělecká díla ve své knihovně, ale byla to pouhá dekorace holé neúprosné pravdy. Skála, na níž jest vzdělána Církev, neukrývala se pod přepychové koberce, ani pod peřiny změkčilých apoštolů moderních. Cyrila až zamrazilo při sefkání s touto realitou, ale vojenská kázeň Kvěchova domu zalíbila se mu rázem, neboť co ho nejvíce soužilo ve světě, byl odboj proti vůli Boží, a zde viděl vše to usnadněno a uzákoněno pevnou vůlí hlavy rodiny.

Nezůstávejme však při zevnějšku. Posice Kvěchova nebyla jenom obranná. Opustil-li skvělé místo, jež měl v tak řečeném vzdělaném světě, učinil tak proto, aby v samotě očistil zplesnivělé pláсты moudrosti a zařadil je do nového úlu, zřízeného podle učení Církve, které jest jedinou rozumnou normou. Duch Cyrilův byl příliš zhýčkán moderní výchovou, než aby byl pochopil veškeru důležitost a nezbytnost Kvěchova díla, co však

pojetí hudby se týče, byl s ním ihned zajedno, a to bylo první pouto, jímž se připsal na jeho loď.

Kvěchovou zásadou bylo jít vždy až ke kořenům věcí. V theologické literatuře nebral za vděk splácanými příručkami, nýbrž hledal vždy původních pramenů, totiž spisů církevních Otcův a papežských bul, doplňuje jejich these geniálními díly francouzských spisovatelů. Kritériem pro hodnověrnost těchto moderních autorů býval mu jejich styl, tak cizí knihám našich doktorů a kompilátorů německých.

Právě tak si počínal v umění. Tepal pozlátkové „umění“ pobožníků, tvrdě, že umění posvátné jest nejvyšší umění a že jest nezbytno, aby bylo důstojno svého sujetu. Není dovoleno zdobit chrám Páně uměleckým mrzákům nebo námezdníkům; lépe jest postaviti na oltář pouhé dvě svíce, než jej zatarasiti papírovými květinami a jinými cetkami, vynalezenými perversním a sentimentálním nevkušem vlažných křesťanů. Jest směšno vyhrávat ve chrámě českými písničkami, často ohavnými jak co do textu, tak co do nápěvu, když Církev prikazuje zpívat gregoriánský chorál, nejkrásnější výtvor umění hudebního.

Nejpronikavější rozdíl nazírání Kvěchova od obecného mínění světa byl v jeho pojetí života. Uváděl ve skutek text Evangelia: „Hledejte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho, a vše ostatní vám bude přidáno.“ Kvěch neznal při tom vytáček a nejapných výkladů moralistů. Slib Páně pojal jako matematickou jistotu a jedinou možnou hypotéku všeho lidského podnikání. Proto nezalekl se žádné nesnáze a přes svou naprostou chudobu odvažoval se tak nákladných věcí pro svoje dílo, že nad tím okolním buržoem zůstával rozum státi. Možnost existovati bez úřadu a bez místa byla takovým trnem v oku Kvěchovým spoluobčanům, že neváhali ho naříkat ze zločinů a podvodů, jen aby vyvrátili ve svém srdci, že jest možno a dlužno jísti s dlaně Boží. Naopak chudí lidé Kvěcha milovali, jednak že se jich neštíteli a nepohrdal tělesnou prací, jednak že jim vždy dobře zaplatil, co mu vykonali, „čině si přátele z mamony nepravosti.“

Království Božího a jeho spravedlnosti hledal Joachim Kvěch tím, že nejprve sám sebe uváděl v poddanství Páně, snaže se konat Jeho vůli. Úkol samotářův nebyl nepatrný. Předsevzal si, že překope až do základů pole lidské moudrosti. Pobýv několik let na universitě, poznal zvrácenost moderní vzdělanosti a zejména nepřirozenost školských method. Bylo třeba založiti novou universitu, a to na principu syntetickém, neboť moderní analyza vycházející ze skepse a z čistého jalového rozumu končí fatálně rozkladem veškeré inteligence. Šlo o to, aby český duch, zamořený duchovními fabrikáty německých universit, byl obrozen návratem ke sprostnosti myšlení a přikloněním se k románské kultuře francouzské, pokud jest flumočnická stáletá tradice církevní.

Vzorů pro život hledal si Kvěch u světců, obyčejně tak schovávaných nebo obléčených kadidlem svatouškovské přetvářky. Až do setkání s Kvěchem svatost byla Cyrilovi pojmem jakéhosi života bez krve a beze vznětů. Teprve když mu ukázal Joachim Kvěch, že křesťanská dokonalost nevylučuje spravedlivé vášně a že život světců byl triumfálním tažením uprostřed pozemského ráje, který reintegrovali svým utrpením, teprve tehdy pochopil smysl lidského života a potřebu čisti životy svatých. Tím též se změnilo jeho dosavadní pojmání historie, kterou mu školští pedanti chtěli ztotožnit s politikou, zasírajíce pravé reky dějin i řízení Prozřetelnosti, která jimi zasahovala do osudů lidského pokolení.

Theorie, kterou Joachim Kvěch tak skvěle uváděl ve skutek, velmi se zalíbila Cyrilovi. Vzplanul láskou ke spravedlnosti, k integrální pravdě a neprodajné kráse, ale

tělo nebylo tak ochotno jako duch. Rajský život, jež vedl křížanovský samotář, zjevil se mu jako čarovný ostrov, než se však sám na něm mohl usídliti, bylo mu překonati vztek rozbouřených jíců mořských, což mu bylo tím nesnadnější, že neuměl ještě řídit svého korábu k té hvězdě, již Církev vzývá: „Ave, maris stella.“

Vilém Ryfina:

..O POHNUTCE A JINÝCH PROBLÉMECH V KRIMINELNÍ POLITICE.

Vědy abstraktní jsou poměrně mladé. Dříve zde byl fakt, zkušenost, prakse, které davše člověku námět k uvažování, staly se teprve reálným podkladem pro abstrahující činnost lidského rozumu. Tak na př. dříve se vyráběly hospodářské statky, cirkulovaly a byly konsumovány a teprve po tisíciletích vznikla věda národohospodářská. Dříve zajisté člověk vnímal, cítil a chtěl, nežli objevila se analytická psychologie. Dříve také člověk útočil na člověka a bližní, dříve nastávaly kolise zájmů, nežli vyvinul se v lidstvu jednotný cíl kolektivity,¹⁾ zavazující všechny její příslušníky k jisté solidárnosti a dávající vznik systematickému, účelně organizovanému pronásledování všech akcí, mířících ať již na hospodářské základy existenční, ať na ideové principy, z nichž vyvěrala specifická forma konkrétní pospolitosti. Tak se rodila kriminální politika. A podle toho, jak rozsah tohoto vědomí organické soudružnosti se krystalisoval a jednotlivé ideové směry jako dočasné determinanty této sociální formy trestní represe dávaly mu určitou náplň, možno rozeznávat v dějinách kriminální politiky několik fází vývojových.

Italský kriminalista Ferri²⁾ třídí tento vývoj v tato období: 1. Přirozená fáze trestu; 2. náboženská; 3. etická; 4. právníká; 5. sociální. První čtyři epochy mají jeden společný znak, který je charakterisuje od poslední: předmětem trestu není zločinec, jeho osobnost, nýbrž zločin sám. V prvním stadiu nepřihlíží se dokonce k trestu jako k ekvivalentu zla způsobeného zločincem, naopak touha po trestu a její uspokojení má vlastně povahu tendence projevu pudu sebezáchovy, podněcené sklonem k pomstě; prakticky řečeno: jako pouhý reflex bezohledného vzájemného vyrovnávání skutečných mocenských poměrů, uvedených v disharmonii akcí jedné strany. Obzvláště význačná jest po této stránce perioda právníká, perioda, z jejíhož ovzduší vyšel na př. i náš dosavadní trestní zákoník.³⁾ Podstatou činnosti soudcovy v této periodě jest analýza zločinu jako pojmu,⁴⁾ přesněji: pojmová kategorisace jednotlivých skutkových okolností v normativním rámci příslušných zákonných, abstraktních podstat. Čin, vyšlý jednou od pachatele, stal se samostatným objektem; souvislost mezi ním a autorem mizí; trestán jest zločin a utrpení delikventovo nepřináší přirozeně očekávaného výsledku.

Nesporně epochální událostí v dějinách kriminalistiky byl poznatek, že čin pachatelův, jsa výrazem jeho psyché, jako pouhé kausálně spjaté pokračování psychických předcházejících jevů na venek projevených tvoří nerozlučnou jed-

¹⁾ Ryfina, Úvahy o zločinu (Život, VI. roč., str. 415).

²⁾ Ferri, Sociologia criminale (něm. překl. Kurelly, Das Verbrechen als soziale Erscheinung 1896, str. 257).

³⁾ Mezitím co píše tyto řádky, připravuje se v ministerstvu spravedlnosti vládní osnova nového trestního zákona, spočívajícího na modernějších zásadách.

⁴⁾ Liszt, Z. f. d. g. Str.—R.—W. XVI., 477.

notu s individualitou zločincovou. Pochopilo se, že čin pachatelův. byv reálně izolován od jeho duše, naprosio nemůže být účinným podkladem nejen pro trestní hrozbu, ale i trestní sazbu, zkrátka: s vnikáním směru psychologického do vědy trestně právní rodila se úměrně snaha, vytvořiti základy kriminální politiky na podkladě psychologickém, základy, které by byly s to vyhověti dokonale funkci trestu jako sankční realizaci sekundárního práva⁵⁾ (vzniklého porušením primárního, jež upravuje závazným způsobem vzájemný vztah mezi členy určité pospolitosti), směřujícího k ochraně sociálních jednotek a to jak cestou preventivní, tak i represivní.

Pokusy o rozšíření tohoto problému jsou vybudovány především na principu pohnutky trestných činů. Vrátili se tak moderní kriminalisté k učení starých moralistů, kteří učili, že žádný čin o sobě není ani dobrý ani špatný, nýbrž že hodnota jeho jest podmíněna motivem jednajícího. Almužna daná z lásky k bližnímu není totéž jako almužna daná ze samolibosti; první značí šlechetnost, druhá bídáctví.

První zájem o motiv v oboru trestně právním přináší doba osvícenská. Beccaria⁶⁾ formuloval myšlenku, že „bolestné tresty nelze stanovit na zločiny, které z touhy po slávě byly páčány, neboť zločinec ve snášení bolesti sám tu opět hledá čest a slávu.“ Podobně Michaelis⁷⁾ a Sonnenfels⁸⁾, který praví: „Tam, kde ziskuchtivost byla motivem zločinu, dlužno vystaviti pachatele zejména újmám majetkovým.“ Jest dobře podotknouti, že tyto názory předstihly zcela svou dobu, že nenalezly plného pochopení v očích tehdejších zákonodárců a že tento směr, hledající specifický trest, odpovídající povaze pohnutky, zůstal pouhou theorií.⁹⁾

Teprve v novější době rozvířil se opět zájem o tuto otázku. Bylo podáno mnoho úvah svědčících pro i proti významu a hodnotě motivu pro obor trestního práva. Při tom jedni pojem pohnutky prostě předpokládají, druzí obsah jeho teprve různými metodami stanoví (ovšem vyšeďše s rozdílných hledisek, dospívají k opačným závěrům); část učenců operuje jím již jako s hotovým přímo kritériem kriminální politiky,¹⁰⁾ druzí opatrnější vyslovují naději ve větší význam jeho.¹¹⁾

Co charakterisuje tento boj, jest především nejasnost pojmu. Bude tedy naší úlohou, dříve nežli sami se pokusíme o stanovení pojmu pohnutky a o hodnocení významu jeho pro kriminální vědu, prozkoumati hlavní theorie. Zásadně je možno rozdělit v tyto základní kategorie: I. Pohnutkou vyrozumívají někteří představu: II. jindy opět bývá ztotožňována s citem — pudem; III. druhdy s psychickou osobností či individualitou jednajícího; IV. valnou pak měrou prohlašují mnozí kriminalisté identifikaci motivu s účelem pachatelovým. To jest rozřídění jedno. A podle toho, stojí-li dotýčný badatel na půdě determinismu či indeterminismu lidské vůle, připisují motivu taký či onaký význam na zevní lidské konání.

Ad I. Pohnutka — představa. Lipps¹²⁾ definuje pohnutku jako myšlenku na konečný cíl. „Chci-li se projíti“, praví, „z důvodů zdravotních, jest zachování mého zdraví mým konečným cílem a myšlenka na to určujícím motivem“. Z kriminalistů

⁵⁾ Průšák, Kriminální noetika, 38.

⁶⁾ Beccaria, Über Verbrechen und Strafen, § 18, str. 59 — Gareis.

⁷⁾ Michaelis, Das mosaische Recht IV., 88.

⁸⁾ Sonnenfels, Grundzüge der Polizei I., 424.

⁹⁾ Wahlberg Das Motiv der Bosheit im Strafrecht (Österreichische Gerichtszeitung, čís. 37.

¹⁰⁾ Orloff, G. S. XXX., (IV. str. 403), Birkmeyer, Liszt, Lilienthal, Grundriss, II. vyd. str. 56. atd.

¹¹⁾ Günther, Widervergeltung III., 509.

¹²⁾ Lipps, Ethische Grundfragen, 9.

jest na místě uvést známá jména, jako: Beling,¹³⁾ Brombacher, M. E. Mayer, van Calker,¹⁴⁾ a zejména v. Liszt,¹⁵⁾ který ve svém slavném díle o německém trestním právu pojal motiv jako „die zum Siege gelangte Vorstellung,“

J. Boura:

SLOVENSKÁ A ČESKOSLOVENSKÁ NÁRODNÍ ŠKOLA.

Je známo, že při unifikaci veškerého zákonodárství stojíme před vážným úkolem unifikace právní organizace našeho školství v obou sférách dřívějšího státu. S tímto úkolem je nerozlučně spjat osud našeho požadavku svobodné náboženské školy; zde se stává akutním zájmem celostátním a má též největší naději na úspěch. Úspěch proto, že Slovensko svoje náboženské školy má a vzít si jich nedá. Vzhledem k této mimořádné důležitosti slovenské národní školy, bude jistě na prospěch věci, seznámíme-li se s její organizací a poměry.

Školské poměry na Slovensku zásadně upravuje zákonný článek XXXVIII z r. 1868 (býv. uherský), částečně pozměněný zákonem č. 226 Sb. z. a n. z 13. VII. 1922 (malý školský zákon).

Školy se dělí na veřejné a soukromé. Veřejné školy národní jsou a) státní = zřízené a udržované státem, b) obecní zřízené a udržované politickou obcí, c) církevní = zř. a udrž. náboženskými společnostmi, d) zřízené a udržované jednotlivci nebo společnostmi se státním schválením. Ke zřizování obecné (= l'udové) školy jsou zavázány obce v tom případě, nejsou-li už v obci školy církevní, vyhovující zákonu. Rovněž jest obec povinna zřídit obecní školu tehdy, jestliže jest v ní 30 nebo více dětí školou povinných, náležejících náboženskému vyznání, které nemá vlastní školy v této obci. Školy obecní jsou interkonfesijní. Na rozdíl od poměrů v Čechách, jsou zde politické obce zároveň obcemi školními. Ministerstvo školství a n. o. má však právo a povinnost zřídit tam, kde toho je potřeba, obecnou (l'udovou) školu státní (nákladem státu).

Církev nebo náboženské obce mohou svým nákladem zřizovati a udržovati obecné (l'udové) školy církevní, které jsou školami veřejnými. O počtu žactva v třídách a zřizování tříd rozhoduje zákon č. 226/1922 Sb. z. a n. stejně jako v Čechách.

Věcný náklad na obecné (= l'udové) školy hradí stát, na školy obecní — obec, na školy církevní — církevní obec. Nová úprava udržování dle zákona č. 292/1920 Sb. z. a n., podle kterého náklad věcný (kromě učeb. pomůcek) ponese školní obec, náklad osobní a na učeb. pomůcky stát, dosud nenabyla účinnosti.

Učitelé státních škol, jsouce úředníky státními, jsou placeni státem. Učitelům nestátních škol přísluší požitky jednak dle býv. uherských zákonů, jednak dle nařízení čsl. a sice plat od 1.200 Kč do 3.200 Kč (podle délky služební doby), dále 1.200 Kč válečné podpory, příp. rodinná podpora na každé dítě 400 Kč ročně. Jestliže udržovatel školy není s to poskytovat svému učiteli zákonem stanovený plat, přispívá stát až do výšky zákonem stanovené. Kromě toho, poskytuje stát dočasně nestátnímu učitelstvu mimořádnou drahocennou výpomoc, rovnající se rozdílu mezi požitky nestátního učitele a požitky státního

¹³⁾ Beling, Grundzüge des Strafrechts, 37.

¹⁴⁾ van Calker, Strafrecht und Ethik, 24.

¹⁵⁾ Liszt, Lehrbuch des deutschen Strafrechts, 9. vyd., 120.

učitele. Od této drahotní výpomoci státní se odečítá hodnota naturálních požitků, ježto učitelé nestátních škol mají nárok na naturální byty se zahradou nebo na příbytečné od 240 Kč do 600 Kč ročně.

Fakticky ovšem nejsou poměry nestátního učitelstva příliš utěšené. Příčinu toho dlužno hledati jednak v tom, že mnohé obce jak politické tak církevní následkem poválečných poměrů nemohou svým učitelům pravidelně poskytnouti ani to nejnutnější, jednak v tom, že vždycky není okamžitě poskytnuta t. zv. „plátdoplňující štátna podpora.“ Proto jsme svědky, že mnozí učitelé, jakmile je to možno, uííkají na státní školy. Důsledek toho je: nedostátek učitelstva na církevních školách a dosud marné všestranné boje za postátnění učitelstva.

Místní správou jsou dosud pověřeny 1.) kuratoria škol státních a 2.) místní školské stolice škol obecních a církevních.

Ad 1.) Členy kuratoria jsou a) z úřední povinnosti: starosta obce, duchovní správce náboženských vyznání, správce státních škol a příslušný lékař; b) zástupci učitelstva a to jeden, je-li učitelů na státní škole aspoň 6, dva, je-li jich aspoň 15, tři, je-li jich aspoň 30, c) členové jmenovaní. Je-li vydržovatelem školy stát sám, jmenuje župan 4—26 členů tak, aby jich byly více než ostatních dohromady. Kde přispívá na vydržování státní školy též obec politická nebo církevní, vyšlou tyto do kuratoria polovinu z počtu, který má býti jmenován a župan jmenuje druhou polovinu. Působnost kuratoria po dobu 6 let záleží v dozoru na jmění školy, na docházku, na kázeň a na dodržování školního řádu.

Ad 2). Členové školské stolice jsou: a) volení obcí politickou nebo církevní v počtu neméně 5; b) členem školské stolice církevní je příslušný duchovní správce, členy školské stolice obecní jsou duchovní správce všech v obci zastoupených vyznání; c) učitelstvo ve školské stolici obecní zastupuje správce obecní školy. Je-li v obci na jedné nebo více obecních školách více než 15 učitelů, dva zástupci, je-li jich 30 tři zástupci.

Působnost trvá 3 roky. Předseda se volí. Školská stolice volí učitele, vykonává dozor na docházku, na provádění zákonů, na správu jmění, dbá o vyplácení platu učitelstvu. Ke správě jmění a školní budovy volí kuratoria, který jí předkládá účty.

Kuratoria i školské stolice jsou zařím převzaty z býv. Uherska. V budoucnosti mají na jejich místo nastoupiti místní školní rady jako v Čechách, jichž přednost záleží v tom, že je přesně vyjádřen dvojnásobný počet volených zástupců občanstva, ale dlužno jest domáhati se zastoupení duchovní správy, která odtamtud byla po převratu jednoduše vyhozena.

Dozorčími orgány pro národní školství jsou školní inspektoři pro určitý obvod župy. Pro župy jsou ustanoveni župní inspektoři.

Školné na veřejných školách se vybíráti nesmí.

O učebných osnovách a předmětech podstatně rozhoduje zákon č. 226/1922 Sb. z. a n., o náboženských úkonech a cvičeních mají rozhodovat známá Habrmanova nařízení z r. 1918 a 19. Nové učebné osnovy od převratu dosud vydány nebyly (kromě rámcové). Učebnice a učebné pomůcky pro školy státní a obecné schvaluje MŠO, pro školství církevní pak školdozorský úřad církevní. Těchto se může užívat až do zákazu ministerstva školství. O prázdninových dnech rozhodují různé výnosy z r. 1919—1922 stejně pro celý stát.

Školní povinnost do polovice roku 1922 šesřiletá se postupně rozšířila do r. 1927—8 na osmiletou. Zařím se vypomáhá od 12 do 15 let t. zv. třídami opakovacími.

Jak z uvedeného patrno, jsou odchylky v právní organizaci slovenského školství od našich poměrů značné a bude potřeba, aby příslušní činitelé z našich řad, znajíce je dovedli z nich těžiti pro budoucí úpravu čl. národního školství.

Nebude jistě bez zajímavosti, uvedu-li několik čísel z poslední úřední statistiky školské. Počet všech ľudových (= obecných) škol na Slovensku ve školním roce 1923—24 byl 3.730.

Z tohoto počtu dle vydržovatele bylo: 867 státních (= 23'25 proc.), 101 obecních (= 2'70 proc.), 1.623 římsko-katolických (= 43'54 proc.), 307 řecko-katolických (= 8'22 proc.), 494 evangelíků augsb. vyznání (= 13'24 proc.), 235 evangelíků reformovaných (= 6'30 proc.), 72 židovských (= 1'92 proc.) a 31 spolkových soukromých (= 0'83 proc.).

Dle vyučovacího jazyka bylo: 2.724 slovenských (= 73'02 proc.), 4 slovensko-rusínské, 1 slovensko-německá, 10 slovensko-maďarských (= 0'28 proc.), 134 rusínských (= 3'59 proc.), 113 německých (= 3'03 proc.), 3 německo-maďarské a 741 maďarských (= 19'86 proc.) Zde je na místě zmíniti se o stále opakované frási našich patentovaných vlastenců, totiž, že římsko-katolická škola maďarštila, kdežto evangelická udržela slovenské národní vědomí. Podívejme se nejprve na statistiku obou směrů evangelických. Z úhrnného počtu 494 škol ev. a. v. je 429 slovenských (= 86'84 proc.) a 25 maďarských (= 5'06 proc.), ale z úhrnného počtu 235 škol ev. ref. je 30 slovenských (= 12'76 proc.) a 205 maďarských (= 87'23 proc.). Tedy by mohlo se říci, že jak první směr (percentuelně) slovenčil, tím více druhý směr maďarčil. — Z úhrnného počtu 1.623 škol římsko-katolických je 1.215 slovenských (= 74'89 proc.) a 360 maďarských (= 22'18 proc.). Z uvedeného ciferního výpočtu už je vidno, že výtka není oprávněna, ani když máme na mysli přesuny, které poměrně mnoho nezměnily. Je zajímavé při té pestrosti škol, jak dle vyučovacího jazyka, tak dle vydržovatele, že právě v těch nejednodušších inspektorátech, kde jsou výhradně slovenské školy, jest převážná většina římsko-katolických. Tak v školském inspektorátě trnavském z 58 škol (v r. 1922/23), které jsou vesměs slovenské, je 44 římsko-katolických a v škol. inspektorátě trstenském ze 42 škol, které jsou rovněž všechny slovenské, je 36 římsko-katolických. A konečně co znamená těch 400 škol evangelických proti čtyřnásobnému počtu římsko-katolických! Udržel by se v tom všeobecném nátlaku tak mohutný národní duch, jak se projevil v době převratu a kde se tu vzala celá ta nepřehledná řada katolíků — uvědomělých Slováků?

Právě v poslední době z nejvyššího místa dostalo se uznání církevním školám bez rozdílu. Byl to ministr Hodža, který řekl m. j. tato důležitá slova: ... Stát cudzí, nám nepriateľský zneužíval školu proti jazyku a duchu nášho ľudu a spravil zo školy veľkú fabriku na odnárodňovanie a pomaďarčenie detí. — Církevná škola bola vtedy jediným ústavom, kde sme mohli aspoň kde tu zachrániť zbytky výučby v rodnom jazyku nášho ľudu. V témže interviewu s redaktorem Slov. deníku zdôrazňuje sice heslo Marie Terezie, že „výučba mládeže je úkolom štátu“, ale ďalej praví: „Jest-li sa však v kruhoch katolíckych alebo evangelických vyskytne požiadavka, aby v záujme cirkve naboženskej výchovy udržal sa v obecnom alebo trebars aj strednom školstve zvláštny cirkevný ráz, mám za to, že s takýmto nákl'adom treba i možno počítat. Čo sa týká našej republikánskej strany, z nášho programu vyplýva bezpodmienečná úcta k slobodě i náboženského smýšľania a preto zaujímame i v otázke cirkevných, lepšie rečeno na pozitívne náboženskom základe organizovaných škôl stanovisko slobodnomysel'né a blahovlné. ... Naša slobodnomysel'nosť by hodne pokulhávala, keby sme chceli niekoho prenasledovať, alebo haťiť v tak chúlостivých a jemných veciach ako je nábo-

ženský cíl a kresťanské vierovyznanie a právo rodičov vychovávať deti vo viere a tradíciách predkov. Chceme školstvo ducha štátotvorného, vybudované na pravých základoch humanity, lásky, štátneho a národného vlastenectva. Nakol'ko sa cirkevná škola, po prípade i cirkevná stredná škola do tohto rámca dá umiestniť, je našej strane republikánskej prijateľná.“. (Slov. denník 19. X. 1924.)

Pokud vím, jsou to první otevřená slova z vůdčích míst, pronesená ve formě přijatelné všem, komu záleží na prospěchu školy a tím rozkvětu státu. S tímto názorem možno spojit i též požadavek náš, formulovaný p. senátorem, opatem Zavoralem na zemské konferenci čsl. strany lidové.

Vycházejíce z Codexu práva církevního trváme na zásadě, že výchova má býti zařízena v církevním směru, aby ničemu se nevyučovalo, co se přičí náboženství a mravům a by náboženství bylo základem vyučování. Tomuto stanovisku odpovídá § 1. dosud platného zákona o školách obecných ze 14. V. 1869 č. 62. ř. z. (rak.), který zní: „Školy obecné zřízeny jsou k tomu, aby dívky v mravnosti a nábožnosti vychovávaly, ducha jejich vyvíjely, známostí a zběhlostí, jichž mají k dalšímu vzdělání v životě zapotřebí, jim poskytovaly a byly základem, by se z nich stali hodní lidé a občané.

Žádáme tedy školu, vedenou v duchu národním, svobodnou tak, že rodiče mohou určití svobodnou vůlí směr výchovy, pokud se týče mravního a náboženského základu, vydržovanou co do nákladů osobních státem, jemuž všichni občané platí daně a co do nákladů věcných obcemi, jimž všichni rodičové platí přirážky, tak jak to ustanovuje zákon z 9. IV. 1920 č. 292 Sb. z. a n., neboť jsme přesvědčeni, že jedině svobodná škola národní může vychováti svobodný a demokratický národ a připraviti klidný a spokojený život všech vrstev občanstva ve státě. Jsme si plně vědomi toho, co řekl p. senátor opat Zavoral, totiž: „Že boj bude těžký, že to bude boj celá léta trvající, ale stejně dobře víme, že svému svědomí i svojí lásce k otčině jsme povinni boj ten podstoupiti a provésti jej stůj co stůj a padni co padni.“ A předem jsme přesvědčeni, že boj ten vítězně skončíme, přejeme si však, aby to bylo — v zájmu státu — co nejklidněji a co nejdříve.

Univ. prof. Dr. Fran Grivec, Ljubljana:

VNITŘNÍ OPRÁVNĚNOST CÍRKVE.

(Z díla „Cerkev“ se svolením autorovým přeložil J. V. M.)

2. Nutnost živého, neomylného, učitelského úřadu.

Nikterak nestačí neomylná auktorita Písma svatého tlumočeného podle soukromého úsudku, anebo podle soukromého vnuknutí, jak tvrdí orthodoxní protestanté a anglikáni. Písmo svaté nemůže sebe samo vykládati. V tom případě Písmo svaté vlastně nebylo by svrchovanou auktoritou, nýbrž individuálním úsudkem; tedy vede tato theorie k subjektivistickému individualismu a skutečně k tomu v novější době dospěla. To dobře dokazují protestanti F. W. Förster a A. Harnack. Nutná jest živá učitelská auktorita, živý neomylný učitelský úřad.

T. G. Masaryk, přívrženec subjektivismu, častěji theoreticky zdůrazňuje, že s objektivním náboženstvím a s objektivním Bohem v nutném spojení je i zjevení, zjevené pak náboženství nutně potřebuje a uznává neomylnou církevní auktoritu, jak jest to důsledně vyjádřeno v katolické církvi. Naproti tomu však popření neomylné církevní auktority nutně vede k popírání objektivního Boha a objektivního zjeveného náboženství

tedy k racionalismu a subjektivismu. Kdo nechce uznati neomylné církevní auktority musí důsledně zavrhnouti objektivní náboženství a zjevení. Tedy jest liberální subjektivistický protestantismus (a modernismus) jedině důsledný útvar protestantismu.

Sociální význam náboženství vůbec a zvláště křesťanství i nutnost živé církevní auktority pěkně vykládají Serfillanges, Möhler, Solovjev, Förster a jiní.

Podle utopie Rousseauova dogmatického individualismu jest společnost umělý výtvor, který vznikl úmluvou (*contrat social*) původně a přirozeně úplně samostatných jednotlivců. Než dítě je dříve výtvarem společností (rodiny) a teprve potom pozvolna přichází k vědomí individuality. Dítě pozná matku a od ní se živí, dříve než si jest vědomo své individuality; společnost ssaje s matčíným mlékem, od ní žije duševně a tělesně, potřebuje jí fyziologicky i psychologicky. Ve společnosti prodlužuje se a šíří osobnost. Pomocí společností dosahujeme víc než sami, pomocí pak náboženské společnosti ještě nekonečně více. Laická společnost bez sociálního náboženství jest anthropologický omyl. Čím vyšší a nesnadnější jest cíl, tím větší musí býti společnost. Náboženství vede k nejvyšším cílům, tedy musí býti náboženská společnost všeobecná, katolická. Tak Serfillanges.

Jako v Kristu působil Bůh lidským způsobem, tak se musí Kristovo učení ochraňovati viditelným lidským prostřednictvím. Vše, co jest velikého, prospívá mezi lidstvem jen ve společnosti; proto také Kristus založil náboženskou společnost, ve které sám žije a působí skrze svého Ducha a ve které věčně jeho slovo se ozývá. Obcování s bližním a se sousedy jest podmínkou vzdělání; jen divoši se izolují. Člověk tím více najde sebe, čím více se sdružuje. Humanita jest závislá na životě ve společnosti, náboženská pak na církevnosti.

Čím větší a obsáhlejší jest církevní pospolitost, tím více se rozvíjí lidské nitro. Bez vnějších pojítek není duchovního spojení, jak to žádá křesťanství. Následkem veliké moci společností a prostředí (*milieu*) má velkou moc také pravda a víra, která se ochraňuje ve společnosti. — Pravda Boží musela se v Kristu viditelně vtělit a státi se pro nás rozhodující auktoritou, aby nás vytrhla z pohanské pochybnosti a nerozhodnosti. Ztělesnění pravdy musí býti stálé a živé; proto musí vytvořiti společnost, která Krista zastupuje. Kristova auktorita může se nám zprostředkovati, jeviti, rozvíjeti a zachovati jen ve viditelné (živé) církevní auktoritě. Čím mohutněji vzrůstala církev a čím lépe se křesťanství projevovalo v sociální formě, tím více ubývalo zázraků a ustupovaly auktoritě, jež nahraňuje zázraky, a již zázraky zjednaly uznání. Auktorita jest produkt zázraků, církev jest zbudována na zázracích, proto s touto auktoritou padá i víra v ty skutky (zázraky). Auktorita církve a Krista jest nerozlučnou, jako jest již od začátku neoddelitelné učení a skutek, víra a církev, od té doby, co Bůh stal se člověkem. Tak Möhler.

Bůh se proto vtělil, aby spasil veškeré lidstvo a aby se mohl každý člověk, veškeré lidstvo spojití s Bohem. Všichni lidé mají podstatně stejný vztah k Bohu a společný vzor v Kristu. Bohočlověk jest individuální, ale člověk se může spojití s Bohem pouze universálně v pospolitosti s lidstvem, jako jakýsi všeobecný člověk, všeobecné lidstvo, všeobecná církev. Individuelní člověk — bůh, který by chtěl sám sebou mimo církev dosáhnouti božího významu, jest vtělení lži, parodie Krista, Antikrist. Jako týž poloměr určuje všem bodům kruhové čáry stejnou vzdálenost od středu a je tudíž už sám o sobě obrazným základem kruhu, periferické body však pouze v pospolitosti, tak se kolem téhož Krista sbírá v pospolitosti sdružené lidstvo a tedy tvoří jednu církev.

Každý člověk má následkem Kristova vtělení možnost spojití se s Bohem a státi se dítětem božím. A za tím účelem musí se především odřeknouti profíbožského

egoismu, to jest samolibého usilování, postaví se a zakotví mimo Boha a proti Bohu. Hierarchické církevní zřízení (živá auktorita) odstraňuje tuto samolibost a svévoli. Každý hierarcha přijal moc od druhého a naposledy od Krista, tedy cestou pokory a sebezapření. Proto jest církevní hierarchie (na rozdíl od zakladatelů schismatických sekt) podle své podstaty a podle své katolické formy svatou a božskou. Universální církev jest katolickou a božskou nejen dle pramene a vzoru, nýbrž též dle svých viditelných forem, které mají za účel sdružení veškeré lidstvo a ve všem světě obnoviti jednotu s Bohem. V těchto formách odstraňuje se a vylučuje všeliká lidská libovůle, partikularita a hříšnost; proto jest tato všeobecnost podle svého významu božská a znak božství. Svět se obrozuje v Kristu a tím se jaksí doplňuje narození Kristovo ve světě. Božství stalo se tělem, zjevilo se hmotně, materiálně a toto s duší a božstvím spojené tělo zůstalo božskou podstatou církve, aby mohla jako plodná božská matka prostředkovati svobodné obrozování lidstva v Bohu. Tak Solovjev.

F. W. Förster zevrubně rozvinul psychologický důkaz nutnosti církevní auktority. V naší době, píše Förster, radikálně se zapírá nutnost auktoritativního vedení; následek jest zmatek a násilí vášně. Individualismus způsobuje duchovní anarchii; důsledně vede k barbarství a k výstřednostem. Mluví se o autonomii a nepomyslí se, že jest nutno uvážiti též kompetenci a hranice duševních schopností. Individualismus jest diletantismus a živoří na základě kusého sebepoznání a jednodenní zkušenosti. Pro nejjednodušší životní otázky přenechávají se krátkozrakému diletantismu. V náboženských otázkách jest ještě zvlášť třeba stoletá zkušenost a spolupráce vybraných mužů. Pravda vyžaduje obětí, proto ji člověk křížuje. Individuální úsudek popírá Krista a křížuje ho. Kristovo učení tak přesahuje naše nezralé myšlenky a náš obzor, že ho nemůžeme sobě assimilovati; omezená individuální interpretace strhuje Krista do naší omezenosti a rozmělnuje jeho učení, auktorita církevní tradice však povznáší nás ke Kristu. Lidstvo musí voliti mezi pravou církevní auktoritou a auktoritou pochýbných denních veličin; kdo odmítne církevní auktoritu, stane se otrokem denního tlaku a podobných malých auktorit. Náboženská auktorita však člověka povznáší, vychovává; staví nám meze, které jsou dány povahou dotyčných předmětů a tím nám dává pravou svobodu. Sebe samy nalezneme, pakli se jí podrobíme.

Förster skýtá těmi myšlenkami mnoho opory proti modernímu náboženskému individualismu. Ale knihy je třeba velmi opatrně užívatí, protože spisovatel sám jest ještě pod vlivem subjektivistického pragmatismu a dosud nejeví pravého pochopení pro božskou záruku neomylné, náboženské auktority.

Z pravoslavných theologů pojednává o společenském významu křesťanství zvlášť E. Akvilonov; při tom používá i protestantských theologů (Petersen, Löhe, Dorner)

Poněvadž jest sociální význam náboženství tak založen v lidské přirozenosti a jelikož jest tak nutná živá neomylná auktorita, proto už z těchto důvodů je věrohodno, že Kristus jako nejlepší znalec lidského srdce a jeho tužeb ustanovil náboženskou společnost (církev) a v ní neomylný učitelský úřad pro hlásání a ochranu křesťanství do konce světa. Poněvadž jest zjevení a křesťanství historickým skutkem, proto se může ustanovení církve určitě dokázati jen historicky. Uvedené pak vnitřní důvody z povahy náboženství a člověka připravují cestu historickému důkazu.

Křesťanství jako historický fakt nastoupilo v lidstvu v určitých krajových a časových poměrech. Kristus mluvil takovou řečí a užíval takové terminologie, aby co nejvíce svoje vysoké ideje přiblížil chápavosti svých posluchačů. Je jisto, že bral zřetel na ideje a terminologii svého okolí. Proto jest pro porozumění historickým důkazům

o založení církve důležité, abychom se podívali, v jaké době, za jakých poměrů a v jakém okolí hlásal Kristus své evangelium (blahou zvěst).

Křesťanství nastoupilo mezi Židy v době, když už poslední domácí dynastie zanikla a když se definitivně zřídilo židovské království pod cizími, pohanskými králi. V té smutné době pak pod cizím jařmem ještě více oživila utěšující idea šťastnějšího království božího.

UMĚNÍ.

Druhý břeh.

20. listopadu byl zase po dlouhé době jeden radostný večer českého dramatu. Autor Viny a Pěsti vyvrcholil své dílo v Druhém břehu. Po Falkenštejnovi a Kolunbovi zase sáhl nebojácnou rukou do nejčerstvější přítomnosti a vytvořil drama žhavé, časové a senační. Jistá část kritiky tuto senačnost vytýkala jako vadu, ale neprávem. Právě ta jistota, nebojící se vypořádat s otázkami dneška, ta moderní výbojnost a nesmlouvavost jsou základními sympatickými rysy Hilbertovy osobnosti. Jeho projevy vždy přímočaré, třeba jsme s nimi nesouhlasili, budily vždy zaslouženou pozornost, neboť rostly ze základu čistě hilbertovské české osobnosti. V přítomném dramatu účtuje Hilbert s politickým a sociálním životem současné české společnosti. Námět si vybral jistě účinný, ba senační můžeme říci. Syn vůdce komunistické strany dra Hrona zastřelil schopného a mocného reprezentanta buržoazie, předsedu vlády Hornýše. S výbušností — mládí vlastní — domyslí jen a v praxi uvedl teoretické výklady otcovy. Po činu prchne sice nepoznan, skrývá se doma, aniž otec se sestrou co tuší, pozná tu papírovou revolučnost strany a podlý oportunismus některých jejích členů, a ocitá se v černé tmě zoufalství. Výstřel a prolitá krev působily však zpětně na jeho duši. Bortí se v něm umělý a schematický člověk otcova pozitivismu a jeho zrak spatřuje za mlhami onen tajemný druhý břeh neznáma, kde v neprobadatelných hlubinách lidské duše se projevuje Bůh. Je vypátrán policií, uvězněn a odsouzen k smrti. Posílá za jitra před popravou kněze k otci se zprávou o tomto velkém poznání. Dr. Hron se zatím vzpamatoval z rány, starý člověk holého a suchého světa pozitivního v něm zvítězil. Chystá se k novému boji, odmítá poselství synovo. Ale ve chvíli, kdy syn odchází se světa, pocítí i on všeobslhý dech věčnosti, a klesá, či spíše je srážen na kolena před Bohem.

Už výše jsem uvedl, že Hilbert v tomto dramatu účtuje se současným životem. A tím je

dána i tendenčnost hry. Hilbert je příliš bojovníkem, příliš živým současníkem, než aby mohl být jen objektivním zpracovatelem a hodnotitelem dané látky. Ale i když to přiznáme, přece se mi zdá, že hra ve veřejnosti plně nebyla pochopena. Byla přijata jako chvála měšťáctví a invokativa proti komunismu. Ale je to spíše jen Hilbertův protest proti komunismu a socialismu, jaký jest dnes, a speciálně proti partajnímu komunismu českému.

Jakoby chtěl zvolat: Není vše, co chce nové, lepší uspořádání světa jen u vás, jsou i v buržoasní společnosti lidé opravdoví, lidští, a vám naopak chybí vnitřní etická náplň náboženského života. Není to chvála měšťáctví, ale aktivní kritika socialismu. Vždyť přihlédneme-li blíže ke struktuře a propracování dramatu, vidíme, že nejlepší a nejpropracovanější jsou osoby dra Hrona a syna Jana. Ba poslednějším je v pravém slova smyslu dramatickým hrdinou hry. A postavy z ničšfácké společnosti jsou matné, nevyhraněné, nevíme vlastně, jak se postavit k takové Pavle, která káže pokání Janovi dle názorů liberální společnosti. Dramatická stavba hry je, jak je u Hilberta skorem samozřejmé, účinná a rozvážná. Člověk takové dramatické krve, jako Hilbert, nikdy se nemusí bát na jevišti stagnace, i když pracuje s dlouhým monologem. Velikému dílu oddaně a pečlivě sloužili výkonní umělci. Je radostno vidět tu práci a pokroky v Národním divadle. Dr. Hron p. Vydry — postava tesařská velkým umělcem, páně Kohoutův Jan tolik lidský, trpící a zároveň tolik čistý, a vůbec všichni: pí. Vrchlická, Kronbauerová, páni Rašilov, Hurt, Merhant, Roland, Wiesner, Váňa vytvořili postavy živé a dle úmyslu autora, což je úkolem pravého umělce. Posledním ve výčtu, ale předním v provedení byl hluboce vnitřní kněz p. Dostál, který i hru jako režisér na tak vysokou úroveň vypracoval a ve službách myšlenky jemně sladil. Výprava Heytmova (všecky 3 jednání jsou v jednom pokoji) dobře naznačila prázdnotu ve výši a ne přirozenou jasnost pokoje, uzavřeného jaksi konstruktivně a suše vysokými okny. A v pozadí hleď, šedé stráně.

Flpe-

Studentská scéna: Chroust.

Koncem listopadu hrála studentská scéna, sdružení absolventů vinohradského gymnasia v Národním domě na Král. Vinohradech Mochenovu studentskou hru Chroust. Věc je pro nás zvláště zajímavá se dvojitou stránkou; pořadatelé a herci jsou studenti-ochotníci a pro nás mladé je zapadlá hra Mochenova premierou.

V podtitulu studentská scéna je uvedeno sdružení absolventů vinohradského gymnasia. Myslím však, že se dosavadní členové neomezí jen na úzký kruh studentů vinohradských, ale že stanou se jakýmsi koncentračním elementem, kolem něhož by se seskupily živly laických (sit venia verbo) přátel divadelního umění, pokud chtějí činně přiložit ruku k dílu českého divadelnictví. Stáli bychom pak před zajímavou složkou v kulturním našem životě. Její význam nespočíval by v nějakých nových hodnotách uměleckých, které by mladí ochotníci přinášeli — o tom si nesmíme činit iluzi — ani nemůžeme srovnávat je s předními našimi uměleckými scénami, — ale v tom, že by se tato studentská scéna mohla stát zrcadlem uměleckých snah a proudů v našem studentstvu, ukazatelem poměru jeho k soudobému divadlu, zkrátka cenným dokumentem k historii duševního života českého studenta. Arci nelze opominouti i význam všeobecný, který pořadatelé zdůrazňují, že totiž taková poučná a výbojná společnost by mohla oprášit zapadlé dnes hry (jak učinili s Chroustem), anebo předvést nové dramatické pokusy mladých, jež nemohou být přijaty v divadlech oficiálních.

Svou činnost zahájili studenti studentskou hrou Mahenovou „Chroust“ za režie p. Gabriela Horta, člena Měst. divadla na Král. Vinohradech. Tu bych hned předem podotknul, že třeba souhra a provedení pohostinskou režii získala, raději bych viděl vše jen od studentů vypracováno. Proč, vyplývá z předešlého. Mahen nazval své drama hrou a myslím, že vědomě neužil slova drama. Ústřední postava Johaník, studenta z hor, je nositelem myšlenky dramatu, je láskou autora, vyznačujícího se soucitem s trpícími a bídými. A na drama tohoto odřikavého, trpělivého a uzavřeného člověka je navěšeno ostatní. Dlouhé řeči, filosofující studenti, nepřesvědčivá gesta. Mluví se mnoho, socialistický Frajt řeční, nihilistický relativista Slavík (nejubožší postava hry) vykládá své opilé názory, „v každém něco je“, ale nikdo z nich nic nevytvoří, nevymaní se ze slov, nepostaví se k ničemu kladně, nebo aspoň bojovně skutkem nebo celým svým přesvědčením. Bylo-li anebo je-li takové studentstvo, pak bít je ranami nejsilnějšími, ať se vymaní z tupné lethargie aspoň k činnému

odporu. Červeným praporem se to nespraví. Za slovy musí stát celá osobnost. Autor v předmluvě nám sice praví, že neuvidíme drama, nezahlédneme lidských vášní, ale uslyšíme hovory a spatříme každodenní život studentů; ale stojí tento vůbec za to, aby byl předveden? Mátohy ať jsou ve věžích o chlebě a vodě. Je tam, kde zahleděl se autor do duše, do jejích tajů, kde uzavřena mlčením skrývá se lidskost, v pravém slova smyslu potlačovaná vášně a ostýchavá, uhodil autor na mocnou žílu pravé dramatické působivosti. Vedle dramatu Johaníkova ostatní vypadá jako realistický obraz bez vůdčí myšlenky. Kořeny nejsou tu tak hluboké, aby mohly vytvořit pevný kmen, rozkládající se v mohutnou korunu dramatické síly a účinnosti. Osoba Chrousta-Johaníka pak by sama — jak autor dobře cítil — tíhy čtyř aktů nesnesla, a proto ty vedlejší epizody.

Provedení bylo celkem dobré, ač možno dobře pozorovati vzory našich vynikajících umělců, ale poctivé podjetí se úloh a vážná snaha byla všude patrna — skoro všude. Režie samozřejmě dobrá, ale obvyklá. Zvláště šťastné se mi zdálo umístění Chrousta v žlutých, neforemných šatech. Jen postel v předu, uprostřed jeviště, zbytečně tříštila scénu. Zvláštní zmínky zasluhuje hra Johaníkova. Též Juhl byl nad průměr. Zato pohodlná rutina a divadelní macha tvořila postavu Slavíka. Šotek recitoval ochotnický. Obecenstva málo. Studenti a studentky, rodiče a příbuzní. Ochotnické začátky ne dle programu, ale o tři čtvrti hodiny později.

-ep-

Lilie.

Složil Eysteimu Ásgrímsson. Ze staré islandštiny přeložil Dr. Karel Vrátný. Vytiskla československá akciová tiskárna.

V zemi velikých Ság, ze srdce vroucího a kypícího láskou k Bohu a jeho svaté Matce, ze srdce vzrušeného extází víry a lásky prostého mnicha, vyrostla Lilie. Prostý zvon květu lilie vůní i krásou přemáhá hranice věků a je do dnešního dne svěží a krásný, jak by vypučel z nadšené duše současníka. Šest století uplynulo od doby, kdy naposledy kleče na ztvrdlých kolenou, zesláblý postem, v rozžhavených však očích zanícen mystickým žářem, modlil se mnich Ásgrímsson:

Se dlaněmi sepiatými,
věčně chválíc tvorstvo všecko
před tvou tváří na kolena
dlužno je, můj Tvůrce, padat!

Šest století uplynulo a nás dodnes strhnou prosté duše k nelčené radosti a k vzácnému vzrušení duše, abychom s dávným našim bratrem pěli hymnus:

Buď ti sláva s pravou zdobou,
chval tě každý jazyk věčně
s vítězstvím a s blažeností
moc a čest tvá nehyň nikdy!

Bez příkras řečnických, bez těžkou formou vázaných slov podává autor vyličení stvoření světa, pád andělů, stvoření prvního člověka a první jeho hřích, zvěstování Panny Marie, narození Kristovo, pokušení Páně, utrpení a smrt Jeho, zmrtvýchvstání Vykupitele a vstup do předpeklí, poslední soud.

Vše líčeno je slohem prostinkým, skorem místy až dětsky naivním, ale tím poutavějším a sugestivnějším, neboť jednoduchost básně vytesává obrazy, které jsou čisté a nezkaleny, jak prostý horský pramének vyvěrající ze skály, vesele šumící, a poskytující unavenému poutníkovvi více osvěžení, než perlivé víno v broušeném poháru. Láska k Bohu a k svaté Panně, která byla zde inspirátorem autorovi, není láskou umělce, který musí býti k ní vybičován tajuplným šerem gotické katedrály, vůní voskovic a kadidla, nýbrž je láskou prostého člověka k Bohu, jeho Otcí, a k Marii, jeho matce, k trpícímu Ježíši, jeho bratru, a která se proto i formuje v báseň, jejíž tón zní lidsky přesvědčivě a vroucně, odevzdaně, jak dovede jen činit náš prostý člověk z lidu. Tato prostota dává Lilii cenu, kterou neumenší ani čas, ani vkus doby, neboť spočívá na neměnné, věčné lásce člověka, jako tvora Božího, ke svému průvodci, k Stvořiteli.

Jsou dva překlady Lilie, E. Waltrův (vyšel ve Staré Říši, Dobré Dílo, sv. 81.) a překlad K. Vrátného. Bylo jistě velmi obtížné zvládnouti a vystihnouti všechny nuance, které ukládá text, a myslím, že největší překážka, která byla překladateli postavena v cestu, byla forma básně. Lilie má 100 slok osmiveršových a to osmislabičných. Po většině jsou verše jambické, tu a tam je i ve starém originále daktyl. Charakteristické pro Lilii jest, že každý verš obsahuje v sobě jednu myšlenku, jeden obraz. Pro český jazyk je velmi obtížný jambický verš, který vyžaduje mnoho dvouslabičných slov. Přistupuje-li k tomu i požadavek druhý, aby totiž verš byl celkem i po stránce obsahové, poznáme, jak obtížná byla práce překladatelova. E. Walter pomohl si tím, že místo osmislabičného verše originálu zavedl desítlabičný verš a to většinou daktilský. Tím přirozeně nabyl mnoho místa k rozvinutí myšlenky. Obětoval tomu ovšem skoro úplná metrické rozměry originálu. — Dr. Vrátný zachoval jak osmislabičný verš, tak i snažil se, pokud jeho síly byly, shrnouti — třebaž jsa takto vázán — do verše obsahovou jednotku. Překlad jeho má sice

nejasnosti, jsou místa těžce srozumitelná a temná oproti překladu Waltrově, který je plynňý a lehce srozumitelný. Je však otázkou, je-li pro srozumitelnost několika — není jich mnoho — míst, třeba, neb je-li vůbec dovoleno, poškoditi hrubě formu, rozměr originálu. Srozumitelnost je jistě předností překladu, ale není vším. Setru-li ráz básně, který jí dodává forma, neohlížím-li se zcela na rozměry básně, pak dostávám k mezi k volnému přebásnění básně, které není již překladem, aspoň ne překladem dobrým. Toho si byl Dr. Vrátný jistě vědom a proto snažil se naplniti nikoliv pouze jednu složku dobrého překladu, jako to jistě s neobyčejným uměním učinil Walter, nýbrž i nad to připojil vzorné, přímo bych řekl školské — dobrém smyslu toho slova zachování rozměrů originálu. A ještě jedna přednost Vrátného překladu spočívá v přesnosti, kterou Dr. Vrátný překládá jednotlivá slova. Mám příležitost srovnat latinský doslovný překlad a tu lze poznati, jak si počínal Walter dost lehce, kdežto Dr. Vrátný jak těžce a hluboce se probíjel k pravému významu, který pak je vskutku konečným a jediným výrazem pro slovo, které má býti přeloženo. Příklad dokáže. Latinský text:

Dominus deus, qui omnibus est clarior,
coelum et terram in principio creavit,
ornavit ea ter ternis
haec est recta fides mea, angelorum ordinibus;
prius erat tamen, aequae ac exinde,
suficiens sibi, quam creatura fuit;
fecit mundum et extendit tempus,
binos aequales, in sua potestate.

Překlad dra K. Vrátného:

Pán Bůh, jenž je nad vše vzácný,
nejdřív zem' a nebe vzdělal,
ozdobil je třikrát trojím
andělským (tak věřím) kurem.
Dříve však, než něco stvořil,
sám si stačil tak jak potom,
vzdělal svět a čas s ním rozpjal
rostence dva ve svém panství.

Překlad E. Waltra:

Bůh ze všech bytostí nejvyšší, mocný,
s počátku stvořil zemi a nebe,
zdobené svatými andělů sbory,
třikráte trojím, klenutím báně.
On, který na věky věkův by mohl
bohatství sytost mít ve vlastním bytí,
zbudoval vesmír a vládl potom
rostenci přáteli: světem a časem.

A příkladů je více, namátkou vybírám sloku 8, 51, 62, 75, 91, pro toho, kdo by chtěl srovnávati.

Proto je třeba o překladu dra Vrátného mluvit v superlativech chvály, neboť přes chyby, které tam jsou, a těm se konečně nemohl ani vyhnouti, je to překlad, který by mohl sloužiti jako vzor překladu v každémkoli jazyku. Neodsuzují však ani překladu Waltrova, který má svoji básnickou hodnotu, bohužel vyzdviženou nade vše.

Kstr.

G. K. Chesterton: Sv. František z Assisi.

Chesterton kdesi praví, že by si přál, aby dovedli lidé býti šťastní. Toto přání jest krutou obžalobou moderní kultury, neboť jasně svědčí, že neuspokojuje celého člověka. Jest krvavou ironií a strašlivé paradoxon, že moderní skeptický člověk, jenž nevěří a nedoufá v nic, přece jen neustále usiluje a snaží se dosáhnouti vnitřního uspokojení a štěstí, v jehož existenci a tedy i realizaci nevěří. Ale tato slova jsou nám také krásným svědectvím autorovy lásky k lidem, která jej přiměla k tomu, že z dávného středověku, z temna minulosti k nám přivádí člověka, jenž jest typickým představitelem harmonické a naprosto šťastné lidské bytosti.

V úvodní kapitole dotýká se autor letmo všeho. Moderní žurnalistiky, nových metod historických, a svou nevtrhavou, nebolestnou ironií kritizuje celý soudobý život, skepsi moderního člověka, jeho materialismus a utilitarismus, celé jeho nazírání a jeho přehnaný zájem o věci sexuální. Připravuje čtenáře na to, že se mu bude zdáti mnohé paradoxním a těžce pochopitelným v osobnosti sv. Františka, a zřejmě se obrací právě k rozumářským kritikům-skeptikům dnešní doby. A snahou spisovatelovou jest přiblížiti nám tohoto světce - trubadura, jak jej nazývá, podati nám jaksi obraz jeho osobnosti, pokud možno z té nejlidštější a nejsympatičtější stránky. Ví, že moderní člověk miluje pohádky a hrdinské příběhy, že rád prožívá různá dobrodružství alespoň v knihách, když náš život jest na ně teď tak chudý, a že od knihy si žádá toho, co mu život buď vůbec neposkytuje, anebo jen ve zcela skrovné míře. V době předkřesťanské, v době vnitřního přelomu, tak podobné době naší, hledá psychologické zdůvodnění pro to, co nazýváme temným a mračným středověkem. Pohanská kultura, jež vyzdvihla člověka a ještě lépe řečeno, jen jeho tělo až k zbožnění, byla zcela otrávena těžkou smyslností. Ani její nebe — Olymp, nebylo již čisté, její mythy, představující jednotlivé funkce přírodní a životní, jsou plny erotických dobrodružství, tak starověk, zbožňující přírodu a tělo i s jejími funkcemi plodivosti, stal se otrokem sexu, ba mohlo by se říci, že byl jím posedlý. A není-li zde značné podoby

š dnešní dobou a kulturou? Život ztratil svůj duchovní obsah a bylo třeba Vykupitele, jenž by člověka vymanil a vysvobodil z tohoto začarovaného kruhu, z tohoto pekla nečistých vášní, kam se dostal. A v tom dle Chestertona jest původ a psychologický důvod probuzení z těžkého, temného spánku, do nějž byl člověk jaksi zaklet po celou dobu ranného středověku. Byla to druhá biblická potopa, druhý trest sírou a ohněm na zvrhlou Sodomu a Gomorrhru, bylo to pokání, uložené za minulé hříchy lidstva, kterým se měla tato nečistá vilnost v lidech smýti. Proto zavrhuji první kněží antickou kulturu s jejím vytříbeným smyslem pro plastickou a architektonickou krásu, proto zavrhuji její umění a vědu, neboť lidstvo musí zapomenouti vše, čemu se naučilo a jako malé, nevědomé děcko musí se znovu všemu učit, aby duchovně ozdravělo. Ale lízí se doba vykoupení, trest je již téměř u konce, pokání skoro vykonáno. Temná mračna se trhají a za jejich černou a stále ještě hrozivou clonou probleskují první zásvity nového dne.

Lidstvo se probouzí, a naivně, s dětskou, nevědomou radostí dívá se novému dni v tvář. — Příroda jest zase panenskou, láska není již pouhou smyslnou rozkoší a nečistou vášní, studánky lesní jsou opět průzračné a čisté, rákos již neskrývá fauna, jenž děsí víly a rusalky. Život jest opět krásnou pohádkou, rájem nevinných prvotních lidí, kteří neznali ještě hříchu a směle vzhlíželi vzhůru k jasnému slunci. Růžové a slavnostně svítá tento nový den lidstva, den znovuvzkříšení. Lidstvo vykoupilo svou vinu a smí opět znovu se učit a radovati z darů Božích. A do doby tohoto vzkříšení lidstva přichází sv. František se svou čistou a vznešenou láskou k přírodě, se svými chvalo zpěvy, se svou nadšenou a hořící duší, aby ukázal lidstvu cestu k ráji dokonalého štěstí a úplné duševní harmonie. Stojí na nevysokém pahorku poblíže rodného města, s tváří rozjásanou a nadšeným pohledem, s rukama sepjatýma k nebi, jak ho vídáme na tak mnohých freskách, jež nám zachovaly jeho podobu. Chesterton poukazuje tu jaksi na to, že sv. František jest mezníkem v dějinách lidstva. Přichází v době svítání, první z jasných hvězd, ohlašujících blízké obrození — renesanci v kultuře a dějinách lidské civilizace. Leč správně podotýká autor, že si nesmíme tohoto sladkého trubadura duchové a nebesky čisté lásky představovati jako pouhého předchůdce renesance a renesančního životního ideálu. Neboť renesance jest poněkud návratem k pohan- sky smyslné lásce k přírodě a životu, znovu oživuje kult, jenže lidstvo přece si je poněkud vědomo, že tělo jeho má býti příbytkem Páně, a že jest ještě jiný a daleko krásnější svět i život, jež

si však nejprve musí zasloužiti. O to obohatilo člověka křesťanství. Chesterton zdůrazňuje příbuznost s francouzskou jižní kulturou, hluboký vliv, jaký měla kultura trubadurů provençalských na sv. Františka. Jest jejím nejnádhernějším výkvětem. Jeho nadšení a romanticky blouznivá rytířská láska, jeho heroická důslednost a vytrvalost až do nejzazších důsledků, jeho hluboké spirituální pojetí života, duchových i pozemských dějů a věcí, jeho hluboký obdiv a mystické pochopení přírodních krás, to všechno jest výsledkem této nádherné kultury žhavého jihu. A to vše alespoň poněkud nám může vysvětliti to, co se nám zdá v jeho bohaté a krásné osobnosti paradoxním a nepochopitelným, neboť takto jediné můžeme se mu alespoň trochu přiblížiti; chápati jeho svatost, jeho mystické náboženské zanícení není dnešnímu člověku dáno. Za to ale je v něm velmi mnoho, co se moderního člověka velmi dotýká a sblízuje ho se sv. Františkem, jenž již tehdy přinášel lásku k přírodě a zvířetům, jehož demokratické smýšlení jest tak hluboké a upřímné, že doposud ho lidé nepředstihli, jehož zájem o bližní spojený s rytířskou kurtosí bychom v dnešní sobecké době marně hledali, ačkoliv mnoho, ba až příliš mnoho se philanthropisuje. V něm můžeme hledati původ a základ téměř všech našich moderních humanitních ideí a snah, na něž jsme tak hrdí.

A při tom jest tento svatý básník tak pln pokory a vděčnosti, tak radostně nese ponížení a chudobu, a pln víry v dobro a krásno, pln heroické odhodlanosti a statečnosti, že ho musíme milovati a přes věky do dávné minulosti s touhou se ohlížíme, zda není k němu cesty. Jak vidíme, poukazuje Chesterton na mnohé stránky této mocné a zázračně bohaté individuality, jež nejsou ještě ani v dnešním světě přežitkem a jež jsou naopak zcela moderní.

V tom leží pozitivní hodnota jeho díla, že snaží se nám v první řadě představit člověka i s jeho vadami a malichernými a marnivými touhami a pak teprve organicky vysvětluje psychologicky nesnadno pochopitelný přechod a přerod od dobrého člověka k světcí. Ví, že dnešní člověk jde jinou cestou, ale zná také touhu člověkovu po malé chvílce klidného a dokonalého štěstí. A nelze-li nám ji prožiti, můžeme alespoň spoluprožívat se sv. Františkem všechny krásné okamžiky jeho svatého nadšení a jeho hluboké lásky. Chesterton, dobrý psycholog, zná zálibu lidí v legendách, pohádkách a rytířských příbězích, v nichž i to nejnemožnější zdá se zcela pochopitelným. Lidé cítíce svou malost a ubohost, rádi se obírají v dějinách lidstva právě těmi představami, jež jim dávají prožiti hrdinské chvíle — vykonati alespoň

duchovně největší díla. Proto bude jeho kniha o sv. Františkovi ráda čtena i těmi, kdož nemají víry, ale obdivují tyto velké postavy, jimž dal katolicismus nejen život, ale plný obsah života.

Ale sv. František není pouze renesančním duchem a prvním humanistou, rozumějme ve smyslu humánního citění s lidstvem, ale jest také budovatel v plném znění a smyslu tohoto slova. Nejen že znovu zbudoval chrám Boží, zanechal tu ještě jiné velké dílo pozitivní hodnoty. Svůj františkánský řád. V něm splnil své duchovní poslání. Dal lidstvu nové úkoly a jeho citění a smýšlení nový směr. Pravda, dnes přejala laická společnost úkoly a péči o lidi trpící a nešťastné, ale původ téměř veškerých nových sociálních zřízení nutno hledati v tom temném středověku plném nevědomosti a pověr, jak si tak rádi ve své pýše namlouváme. A nezbývá nám, nežli s hlubokou vděčností a pokorou děkovati umbrickému světcí-básníku za vše nové, čím člověka právě vnitřně obohatil. A zároveň jest nám poděkovatí autorovi této knihy, že nám zlidštil pokud možno nejvíce tohoto sladkého trubadura a že nám popřál, abychom alespoň chvíli prodleli v jeho společnosti. Dal nám na cestu drahého a dobrého druha. Kéž by byl naším vůdcem po celý náš život. Jistě nezapomeneme jeho krásné poesie, jež jest květem jeho sladké svaté bytosti a kdo z nás přečetl knihu Chestertonovu, jistě uchová si v paměti obraz umbrického světce, jež mu autor nakreslil. A každý z nás, byť i se mu nedostalo té milosti, že byl osvícen, jistě si zapamatuje, že jest určitá duchovní jednota přetrvávající věky.

A skončíme se sv. Františkem: Sláva a dík Bohu za bratra Život, ale také Bohu díky a sláva za sestru Smrt, osvoboditelku duše!

A. Opočenská.

Katolický tisk studentský.

V „Národním Osвобоzení“ ze dne 6. prosince t. r. povšimli si zase jednou studentského tisku vůbec a „klerikálního“ — to je marné, to slovíčko si ti páni asi již neodnaučí — zvláště. Že povšechně s naším studentským tiskem vůbec nemůžeme býti příliš spokojenými, to je pravda a mohlo se to říci docela otevřeně, že dnes nemáme studentského tisku. To, co zde je, má příliš znatelnou pečť neurovnanosti a jepičího života. A je to vskutku dost zarážejícím zjevem, že naše „pokrokové“ (to bude brzy také slovíčko asi jako „klerikální“) studentstvo a nebo raději vůbec studentstvo stojící vně tábora katolického, nedovedlo založiti a udržeti důstojný svůj časopis. Studentstvo se informuje o svých věcech ve „Studentských hlídkách“ jednotlivých našich žurnálů, které — jak ani

nemůže jinak býti — zbarvuji je podle toho, které politické straně náleží. A jinak chaos a neorientovanost.

Proto tím více těší nás v témž článku chvála katolického tisku studentského, která by nás těšila ještě více, kdybychom ze zprávy té jasně viděli, že se pan pisatel o nás správně informoval. A toho tu nebylo — škoda! Konstatuje se tam, že „jediné lidová strana pochopila nutnost dobré studentské organizace a studentského revuálního tisku, kde by se mladé inteligenci podávalo víc než v denním tisku.“ A v tom se pan pisatel mylí. Je třeba již jednou otevřeně prohlásiti, že „Život“ nepodléhá žádnému diktátu, ni z prava ni z leva. Je to volná tribuna mladé katolické inteligence, která důraz klade vždy v první řadě na katolicitu. Nejsme nikdy předvojem politické strany, neboť takový postup byl by nezdravým. Nevychováváme stranníky, ale charaktery. A to, doufám, že je daleko záslušnější činnost. Vždyť můžeme doufat, že ani ty politické strany nebudou trvati věčně, ale pevné, charakterově vytříbené inteligence bude nám potřeby vždycky.

A to je vždy cílem našich studentských časopisů. Výchova — ano, a výchova, jejímiž pevnými základy je křesťanský světový názor, jak mu učí církev katolická. To není světový názor zmírající, jak míní p. pisatel „Nár. Osvobození“, a není třeba vyvracet klamně to domnění, které se snaží býti duchaplným a ztroskotová na hlouposti. Kdyby tomu tak bylo, pak by bylo marným zakládati sebe více studentských časopisů katolických, na „zmírající“ světový názor bychom mladé síly nezískali, jak míní p. pisatel. Je nutno odmítnouti výtku o získávání mládeže. Nemusíte mládež naši varovati, ta pozná již sama nejlépe, kde jest její místo a kde bude její místo i v budoucnosti: ne v ubohém a bezkrevném, z negace žijícím táboru pokrokových, ale v pevném, jasném a zářivém městě Božím — církvi Kristově. Pak veškero naše podnikání je samozřejmou věcí a není třeba podkládati mu vedlejších cílů. Jsme a budeme!

Pan pisatel by udělal lépe, kdyby si byl vzal „Život“ či „Jitro“ a zamyslel se — třeba jen nad obsahem (na více pravidelně žurnalistickým referentům nezbude času). Pak byste se nebyl musil nutiti do duchaplností a prázdných slov a poznal byste též, že váš ideál studentského tisku, ke kterému chcete pracovati, již zde jest, ale abyste ho mohl viděti, nesměl byste psáti do „Národního Osvobození“.

-tý.

Umělecké zajímavosti.

Louis le Cardonnel. Prix Lasserre 10.000 frs byla udělena letošního roku katolickému básníku Le Cardonnelovi, autoru skvostných „Básní —

Poèmes“, „Carmina sacra“ a „De l'une à l'autre aurore“. Le Cardonnel se narodil r. 1862 ve Valence sur Rhone. Jeho matka byla Lotryčankou a otec Normandem. Do Normandska přišli jeho předci z Irska (viz „Aux aïeux d'Irlande“ v „Carmina Sacra“). V mládí toužil státi se knězem, ale jeho příchod do Paříže mění mladíkovu touhu. Přichází v době boje symbolistů se starší školou, poznává Verlaine a Morease a miluje je. Pod jejich pohledem uveřejňuje první své symbolistické verše. Účastní se literárního ruchu, neschází na žádném večírku, jest svědkem hyření a jest rozčarován. Adolf Retté ve svém „Symbolismu“ se šíře rozhovořuje o těch pitkách a nezapomíná ani na Le Cardonnela, jemného a idealistického snílka. Uvádí příčiny, které ho pohnuly, aby vstoupil do semináře. Učinil tak v Římě a tehdy vytrval. (Prvý pokus vstupu do semináře v Issy neměl dlouhého trvání.) Byl vysvěcen na kněze r. 1896. Působí dvě léta na venkově, odkud odchází, hodlaje se státi pod vlivem četby Gratryho oratoriánem. Ale dříve než uskutečnil tento záměr, byl přiváben benediktiny v Ligugé, kde se tehdy zdržoval Huysmans, píše své „L'Oblat“. Ovšem, do řádu nemůže vstoupiti z ohledů zdravotních. Opouští Francii, odjíždí do Italie, do Florence, Assissi, Foligna, Říma; Italie se stává jeho druhým a drahým domovem. R. 1904 vydává „Poèmes“, r. 1912 „Carmina Sacra“ a r. 1924 „De l'une à l'autre aurore“. Le Cardonnel jets duše pokorná a jemná a takovými jsou i jeho verše. Zůstává vždy básníkem - knězem, jehož cílem jest

„cette antique union du poète et du prêtre,
tous deux consolateurs, et tous deux inspirés
et mêlant harmonieusement le geste
d'accorder la cithare au geste de bénir“.

Poslední dílo, v němž slaví hlavně Itálii, zahrady assiské a slunnou Florenci i dumavou Ravennu, jest nejlepší jeho práce. Blíže s ním seznámíme čtenáře v příštím čísle.

•

Giacomo Puccini. V Bruselu zemřel slavný a nejpopulárnější skladatel italský. G. Puccini, básník dobroty a bolesti a přítel ponížených a trpících, kteří mají tak čelné místo v jeho díle. Vložil do něho celou svoji duši, cítil a žil se svými osobami a vypravuje se, že když si zahrál větu líčící smrt Mimi, byl tak pohnut, jakoby líčil smrt někoho ze svých drahých. Proto jest jeho umění skutečně upřímné. Nevyznačuje se sice bohatou vynalézavostí ani útočností a růzností barev, ale jest za to velice něžné, někdy téměř křehké. Jest takovou i jeho radost a jeho veselí. A jest skoro vždy melancholické a leckdy až přílišně sladké. Puccini pocházel z muzikantské rodiny. Jeden

z jeho předků, G. Puccini (1712—1781) byl znamenitým varhaníkem a skladatelem církevních zpěvů. Antonio P. (1767—1837) jest autorem četných mší a dobrým hudebním teoretikem. Podobně lze říci o Dominikovi P. (1771—1815) a Michalovi (1813—1864), autoru známých „Responsori“. Giacomo jest čestným jejich dědicem. Začal studovati hudbu v Luce a pokračoval na konservatoři v Miláně. Dopisy, které odtud posílal své drahé matce, svědčí, s jakou láskou se věnoval hudbě, a s jakým nadšením navštěvoval divadlo a koncerty. V Miláně složil r. 1883 své dílo „Sinfonia-Capriccio“, které vzbudilo zájem a bylo chváleno i nejlepšími a nejpřísnějšími kritiky, jako Filippim a j. První operu „Le Villi“ složil o rok později a F. Fontano na radu profes. Ponchielliho napsal libreto. Úspěch byl pronikavý a vynesl mladému autoru 1000 lir. Druhá opera „Edgar“ byla přijata chladně, a zdálo se, že jméno Pucciniho zapadne před rostoucí slávou Mascagniho. Ale umělec nezoufá a 1. února 1893 v Torině dává „Manon“. Jeho sláva jest zajištěna. Po „Manon“ úspěch „Bohemy“, která měla v Palermu takový úspěch, že obecnost nechtěla odejít z divadla, dokud by ještě jednou neslyšela smrt Mimí. Pre-

miera „Toscy“ byla v Římě r. 1900 a „Madame Butterfly“ v Miláně r. 1904. Z ostatních jeho děl uvádím: „Fanciulla del West“ r. 1910, „Rondine“ r. 1917, „Trittico“ a r. 1919 „Inno a Roma“. „Turandot“ jest neukončen. Puccini byl pohřben v Miláně na státní útraty.

Týden katolických spisovatelů francouzských.

Tento Týden bývá dostaveníčkem všech a jest radostno účastniti se jednání, které řeší nejpalčivější otázky. Loni se projednávalo o misionářském účelu uměleckého, letos bylo na programu: „Poslání tisku“. J. Passage, V. Bucaille, A. Avaiel, M. Brillant, Wilbois, Abbé Calvet, E. Trogan, G. Bernoville, H. de Noussanné se rozmluvili věcně o poslání tisku, o významu církevní kroniky v denních listech, o principech žurnalistu, o deníku a literární kritice, dramatické i umělecké, o novinářské škole, o románu, o novinách, o významu novin pro život vůbec. Debaty byly velice živé, a účastníci se jich lajci i kněží. „Týden“ zakončil hlubokým proslovem kardinál Dubois, který každého roku se účastnil sezení.

V Ě D A.

Dr. Karel Kazbunda: Pout Čechů do Moskvy 1867 a rakouská diplomacie.

Nákl. „Orbis“ v Praze 1924. Informativní úvod napsal dr. Jan Opočenský.

V poslední době věnuje se u nás větší pozornost dějinám Evropy posledního padesátiletí před světovou válkou. Jednotliví badatelé pronikají pomalu do šera tajných archivů a objevují zde i nejjemnější nitky světové politiky, které svým spletením vedou k světové válce. Mírovou smlouvou St.-Germainskou byl zjedнан přístup do archivů vídeňských, z jejichž bohatých pramenů čerpá i tato kniha. Opírá se o doklady zachovalé v archivu bývalého c. k. ministerstva zahraničí, pokud se týče zahraniční politiky, a o pozůstatky policejního oddělení předsednictva minist. rady a býv. ministerstva vnitra, pokud se týče událostí vnitřních, domácích. — V první kapitole ukazuje krásně autor na politiku „nevědku“ Rakouska vůči Rusku ve válce krymské, po níž v Rakousku snaží se všemi silami a prostředky o nápravu a vyjasnění poměru k Rusku, leč marně. „Před krymskou válkou mohli jsme se dohodnout“, řekl kn. Gorčakov, vicekancléř říše

ruské, zástupci rakouskému. Pak o sblížení obou monarchií, které neměly nic společného než princip dynastický a sklon k absolutismu, usiloval Rechberg v r. 1859, leč Rusko nechtělo se spokojit jen pouhými sliby a hezkými slovy, ono čekalo činy, rozhodnost rakouské politiky, nikoliv ramenářskou, obojetnou mezi Ruskem a východem a mezi Francií a západem. Poměr mezi oběma monarchiemi se zakalil ještě více za povstání polského 1863 a naopak Rusko se sblížilo se starým nepřítelem Rakouska — Pruskem. Situaci nezlepšil ani lehkomyšlný cizák Beust, hrobař Rakouska, poněvadž je rozdělil ve dvě říše. Provedením dualismu doufal vytrhnouti Maďary z vlivu Bismarckova a tak učiniti první krok k odvetě za nešťastnou válku r. 1866. Čechy, nebezpečné v Předlitavsku, je odhodlán „přitlačit ke zdi“. A v této době Čechové, nadšení slovanským romantismem, putují do Moskvy u příležitosti tamní národopisné výstavy. Většina návštěvníků slibovala si od Ruska více, než bylo možno, střízlivý názor měli pouze Palacký, Rieger a Jul. Grégr. V Rusku ovládali veřejné mínění slavjanofilové, vládní kruhy se bály jakékoliv živější nálady v národě. Češi našli v Rusku milé přijetí, znalost ná-

ších poměrů mezi profesory a žurnalisty, ale celkem se zklamali a vystřízlivěli. Rieger zdůrazňoval pouze užší styky vědecké a Palacký, když se žastal Poláků a navrhoval s nimi snír, vzbudil mezi Rusy i nevoli. — Beust nečinil zájezdu na Rus žádných překážek, ale policejní úřady sledovaly každý krok. Kazbunda snesl přímé doklady a otiskl depeše z Moskvy jednotlivých vyslanců a policejních úřadů. Policejní ředitel pražský Straub zamýšlel původně poslati s výpravou zakukleného agenta, získal však lacinější informace od známého literáta Karla Sabiny. Kniha naše přináší rozhodné důkazy o jeho konfidentství. Ve službách policie byl již v l. 1859—66 a nyní opět. Sabina dodával policii dopisy, které psal jeho zeť Em. Vávra, spolupracovník „Národních Listů“, své choti. Sabina si je vyžádal pro referáty o moskevské výstavě do „Kölnische Zeitung“. Tak zrádcoval český spisovatel české lidi za bídných 100 zlatých.

Tím nabývá tato publikace vedle důležitosti pro poznání světové politiky v min. století důležitosti pro českou literární historii. jpč.

Studie a texty k náboženským dějinám českým.

Roč. IV. č. 1.—2. Redakcí A. Neumanna a A. Špaldáka. Olomouc 1924. Tento nový sešit Studií a textů obsahuje dvě práce Neumannovy: nekrologický náčrtek dra Jana Sedláka a krátkou studii Pařížský odboj a katolictví, doloženou jedenácti přílohami; výňatky to francouzského „La Croix“ s otištěným prohlášením o poměru katolictví k českému národu z „La Nation tchèque“.

V první práci Neumann vystihuje správně vědecký význam Sedlákův, který se dovedl šťastně specialisovati na dobu Husovu. Probírá podrobně jednotlivé přípravné studie Sedlákovy, uveřejňované zprvu v Hlídce a Čas. katol. duchovenstva, později pak ve Studiích a textech, které vyrostly z jeho vědeckého působení. Tento chronologicky postupující výčet ukazuje opravdovost a hloubku, jakou věnoval Sedlák postavě Husově. Je to pestrá galerie článků a studií o jeho době, o jeho předchůdcích a konečně — což bylo pro Sedláka nejdůležitějším — o vlivech, které na Husa působily. Byl to hlavně vliv Wiclefův, který Sedlák prokázal s naprostou jistotou. Doplniv bádání Loserthovo, dospěl ke konečnému závěru, že Hus na Wiclefovi závisel ideově i formálně. Toto stanovisko vyneslo mu ostrou polemiku s V. Novotným, kterou Neumann pečlivě zaznamenal — kapitolka zajímavá pro českou vědeckou polemiku.

Po pilných přípravných studiích přistoupl Sedlák konečně ke své stěžejní práci, k dílu o Husovi samém. V Neumannově studii nedostalo se

mu náležitého zdůraznění ani charakteristiky, přiznává se konečně sám, že si všímal spíše drobných Sedlákových prací a tu je nutno uznati svědomitost a píli, s kterou podal obraz pilného historického badatele Dra Jana Sedláka.

Druhá studie: o pařížském odboji a katolictví je pokračováním Neumannovy práce, již dříve vyšlé: „Katolictví a naše národní osvobození“, v níž podával důkaz, že katolíci se činně zúčastnili hnutí osvobozenského jak doma, tak i za hranicemi. Za úkol v této nové práci si obral: 1. ukázati, jaký byl poměr francouzských katolíků k čs. odboji a 2. vylíčiti stanovisko vůdců čs. irendenty v Paříži k českému katolictví.

Je to práce zajímavá, ale neuspokojuje, neboť je spíše snůškou citátů z francouzských časopisů v době světové války. Ale i tak jsme mu vděční za jeho píli, s kterou registroval jednotlivé projevy francouzského „La Croix“. Mnohé si lépe uvědomíme, mnohé se nám alespoň trochu objasní. Je to práce spíše pro ty, kdož jednou budou psáti velké dílo o naší zahraniční revoluci a jako taková přípravná práce — nelze mu mnoho vytýkati.

Neumann v tomto posledním čísle Studií a textů jeví se nám jako pilný pracovník, svědomitý ve sbírání materiálu. Nehodnotí-li ho vždy správně a nepodává-li jasných a bystrých výsledných soudů a charakteristik, nelze mu to přičítati za vinu, zůstane i tak potřebným a vyhledávaným.

-tý.

Ze světa vědeckého.

Zahájení školního roku na Akademii Alberta Velikého v Kolíně. Přes těžké potíže finanční rozšiřuje Akademie Alberta Velikého učebnou látku a na nových stolicích začnou přednášet i loví profesoři. Mám po ruce seznam přednášek, který dokazuje, jak Akademie chápe svůj úkol. Dr. Soehngen bude čísti o „základních problémech logiky“ v zimním a o „úvodu do nauky o kategoriích“ v letním semestru. O „základních principech ontologických“ bude přednášet dr. Feckes, který v letním semestru hlásí kurs „o metafysické psychologii“. Dr. André o „biologii“ a v letním sem o „kritickém rozboru evolucionistických teorií“. V seminářích bude vykládati dr. Soehngen od sv. Tomáše „Quaestio I., de Veritate“, de Feckes o „aktu a potenci podle Aristotela a sv. Tomáše“ a de André bude míti praktická cvičení z biologie. Dr. Koch bude vykládati „De ente et essentie“ od sv. Tomáše. Mimo to ohlásili přednášky významní odborníci z jiných ústavů a i z ciziny.

J. Bricout začal vydávati před měsícem u Beauchesnea v Paříži nový slovník: *Dictionnaire pratique des connaissances religieuses*. Dosud vyšly dva sešity a celý slovník obsáhne 39 sešitů. Proti jiným encyklopediím toho druhu má tu výhodu, že jest v něm méně odborné vendice, čímž bude přístupnější i méně učeným. Zároveň přihlíží pečlivě ke všem soudobým zjevům nejen z církevního, nýbrž i sociálního, politického a uměleckého světa. Z pracovníků uvádíme jména: Tixeront, Pourrat, Barbedette, Yves de la Brière, Rivière, Vacandard, Michel, Mareau a j., která jsou zárukou zdatu.

Otázky sociální a politické.

Od devatenáctého století jest sociální problém stále palčivější a v nově době se stal problémem, kolem něhož se točí vše ostatní. Někdy jako by neexistovalo nic mimo otázky dělnické. I v katolickém životě a v katolickém tisku lze pozorovati, i v nich se obráží duch doby. V každém časopisu se řeší problémy ty pod tím nebo oním zorným úhlem, a často jest v řešení mnoho zmatku a nejistoty. Hlavně, pokud se týče otázky dělnické. Je třeba si jasně uvědomiti, co o té věci děla nebo dí nejvyšší autorita církevní, abychom nezbloudili, chtějíce jen a hledajíce jenom dobro. Vybírám z četné literatury pojednávající o otázkách sociálních několika děl, které je třeba prostudovati, a několik myšlenek.

Pěknou studii věnuje dělnickému hnutí „La Civiltà Cattolica“ ve sv. 4. z r. 1924. Studie jest nadepsána: „L'Organizzazione professionale“ a vysvětluje myšlenky posledních papežů o dělnických syndikátech, sdruženích. Je třeba, aby katolíci se obrátili k dělníku a nenechali ho na pospas špatným socialistickým ideám. Jakou ideou lze nejlépe získati dělnické vrstvy? táže se autor a odpovídá: ideou syndikátů — l'idea sindacale. Jaký jest názor církve o dělnických syndikátech? Vyjádřen byl až v XIX. století. Před tím biskupové a opatové podporovali různá řemeslnická tovaryšstva, propůjčovali jim místnosti, řešili teoreticky otázku; teprve v XIX. století, v němž díky strojům a i díky nelítostnému kapitálu nastaly nové poměry, bylo nutno, aby i církev promluvila. Učinil tak Lev XIII. ve své slavné Encyklice „*Rerum novarum*“ roku 1891, v níž prvně byl schválen princip družstevní. A ač nenalézáme v této Encyklice toho slova: syndikát, místo něhož užívá Lev XIII. slov: *collegia artificum*, *conseciationes ex opificibus*, *sodalitia opificum* (sbory řemeslníků, sdružení, korporace), jest přece skvělou obranou myšlenky syndikátní a tím i syndikátů. Jestli syndikát svobodné sdružení členů jednoho

odvětví průmyslového nebo odvětví příbuzných za účelem studia, šíření a hájení společných stavovských zájmů. Jejich přímým, bezprostředním předmětem, jejich *objectum formale* jest „valorizace“ stavu. A o takovém organismu uhlaví i papež Lev XIII.

Členy mají býti buď jen dělníci, buď jen zaměstnavatelé nebo společně i první i druhí. Účelem jejich jest, aby každý člen vytěžil z nich největší prospěch a získal největší dobro i hmotné i hospodářské i mravní. Hlavním charakterem těchto stavovských sdružení jest, aby byla ustanovena svobodně bez svolení státu. „Ačkoliv tato soukromá sdružení existují ve státě a jsou jako by jeho částmi, přece, všeobecně a absolutně řečeno, nemůže stát zabrániti jejich tvoření.“ A stejně nemá práva brániti jim v růstu a mísiti se do jejich věcí. „Stát — učí Lev XIII. — chrání tato řádná sdružení občanů, nemísí se do nejvnitřnějších věcí organizačních a disciplinárních.“ Lev XIII. se několikrát ještě vrátil k tomuto důležitému předmětu, hlavně v listu biskupům americkým 6. ledna 1895, v němž připomíná, že dělníci mají právo sdružovati se s ohledem na vlastní zájmy a že církev přeje jejich sdružením. A v „*Graves de Communi*“ z 18. ledna 1901 se raduje, že katolíci nenelí a jsou činní na tomto poli.

Jeho nástupce Pius X. v „*Motu proprio*“ z 18. prosince 1903 tvrdí, že „hlavně v korporacích řemeslníků a dělníků spočívá rozluštění dělnické otázky. Roku 1905 v Encyklice „*Il fermo proposito*“ si slibuje od nich vysvobození z tyranie socialismu a zlepšení hospodářských poměrů v národě. A ve svém listě, zaslaném 10. ledna 1907 kongresu v Bergamu, který studoval problémy ekonomicko-sociální, se raduje ze zřizování „stavovských unií“ a doporučuje kongresu, aby jim věnoval co největší péči, aby je řídili lidé vzdělaní a znalí účelu sdružení, kteří by naučili dělníka znáti, jaké má povinnosti a práva, jak o nich smýšlí Církev a papežské listy, jich se nejvíce týkající. „Velice zde prospěje i kněz. Nalezne zde nový podnět, jak účinněji působiti mezi klerem. A dělníci tak připraveni stanou se nejen užitečnými členy Unie, nýbrž i jejími zdatnými spolupracovníky v hájení a šíření křesťanské nauky.“ Vrací se znova k téže látce v dopisu, jímž 25. srpna 1910 odsoudil „*Sillon*“, a hlavně důrazná jsou slova biskupům německým v listu „*Singulari quadam*“ z 24. září 1912, v němž dí: „Pokud se týče organizací dělnických, musí býti schváleny a udrženy jako ze všech nejschopnější k pravému a pevnému užítku dělníků.“

Nesmýšlel jinak ani Benedikt XV. „Stačí vám věděti, že papež věnuje zvláštní lásku organisovaným a organisátorům“, děl r. 1919 při jedné au-

dienci. Ale hlavně je třeba uvést jeho dopis ze 6. března 1920, v němž se raduje z díla vykonaného katolickými syndikáty a obrací se ke kněží, nabádá je, aby se postavili proti socialistické strži všemi silami, jež mají po ruce. „Ať si nikdo z vás nemyslí, — dí — že se zde jedná o věc cizí vaší svaté službě, poněvadž jsme na poli hospodářském, neboť se jedná v této oblasti nyní o spásu duší. Proto si přejeme, abyste mezi své povinnosti zařadili i úkol věnovati se studiu a hnutí sociálnímu, jak jest každému možno a společně pracovali ke všeobecnému dobru.“ A i nynější papež často zdůrazňuje důležitost křesťanských dělnických sdružení a přeje si, aby se hojně množila a prospívala.

Všichni reformátoři byli přesvědčeni, že stav, v němž žije lidstvo, jest neudržitelný a že musí býti nahrazen stavem novým a lepším. Tentýž cíl měli i socialističtí teoretici XIX. věku. Zapomněli však jednoho: jedná-li se o reformu společnosti, nestačí přeměna hmotná, je třeba, aby duše poskytla princip života a dokonalosti. Neboť otázka sociální jest především otázkou mravní, dílem charity a lásky. „Ah, — říkal Msgr. Ketteler — kdyby lidé praktikovali aspoň jeden den slovo Páně o vzájemné lásce, tvářnost světa by se změnila.“ Třeba, aby zákon křesťanské lásky spojoval jednotlivce i národy za společným dobrem a ve vůli navzájem se podporovati a pomáhati si.

Takovým duchem jest psáno dílo arrarského biskupa E. Julliena: „L'Évangile nécessaire à l'ordre social“, vydané u Blouda a Gaye v Paříži. Tato základní myšlenka spojuje v jedno několik přednášek proslovených při různých příležitostech. Neboť Msgr. Julien jest výborným biskupem a výborným znalcem sociálních problémů a jeho přednášky jsou obsahově hutné a promyšlené. V této knize jich shromáždil osm. V první pojednává přehledně a jasně o sociální nauce katolíků ve století XIX., ve druhé o významu katolické mravouky v oblasti výroby, ve třetí o úloze výchovných sil proti ekonomické nespravedlnosti, ve čtvrté o sporu zájmovém a právním, v páté o časovém a důležitém problému hlavně v nynější době, zda totiž je stát svrchovaným pánem nad životem, v šesté o úkolu katolíků v evangelisaci národa, v sedmé o Encyklice „Rerum novarum“ a konečně v poslední o dělnických zahrádkách. Jak jest viděti z tohoto výpočtu, dílo arrarského biskupa jest na výsost zajímavé a látka, již zpracoval, jest nanejvýše časová.

Socialism se zrodil z ideje přehnané sociální spravedlnosti a třeba hledati jeho vznik ve francouzské revoluci a jejích heslech: volnosti, rov-

nosti a bratrství. Ale revoluce dala sice prostému člověku politickou svobodu, o řádu hospodářském však mu neulevila. Kontrast mezi teoretickou rovností právní a skutečnou nerovností v životě byl krutý. Dělník nebyl ukojen a jeho nespokojenost stále rostla. Socialističtí teoretici chtěli ji odkliditi svou naukou založenou na prostém pojmu, práce, odepírajíce od vši metafysiky a morálky. Nuže, práce, toť dělník a jemu tedy patří plod, výtěžky práce. Všeobecné hlasovací právo způsobilo, že tento socialism nezůstal utopií. Katolíci nechovali se nevšímavě k tomuto hnutí, ale jejich hlasu nedbala společnost, jež byla pravou dcerou volteriánských ideí. Katolická mravouka má ostatně vždy lék pro nemoc, jíž trpí společnost. Hlásá spravedlnost i lásku, ovšem lidstvo často si nevšímá jejího hlasu. Socialističtí reformátoři pohrdli křesťanskou charitou. Uspí prý nemocného, ale neuzdraví ho. Třeba, aby vyvrcholilo zlo, kterým jest obdařena hojně třída dělnická, a pak násilím přinutiti boháče, aby se rozdělil s chudým, kapitalistu aby se rozdělil s tím, kdo mu ke kapitálu pomohl. Potřením víry byla potřena i trpělivost a nejvíce na to doplatili opět dělníci. Místo dřívějších boháčů nastali noví, jen jména se změnila. Teorie Babeufovy, Fourierovy, Simonovy, Marxovy, Lasallový rozděly společnost. Hlásaly ligu zájmů jedněch proti zájmům druhým a třídní boj. Výsledkem jest několik revolucí. Boháči byli nelitostiví a dostali, čeho zasloužili. Neslyšeli, když mladý profesor Sorbonny, Ozanam, hlásal, že, aby byla vyrovnána propast mezi bídou dělníků a tvrdostí bohatců, je třeba zmenšiti morální vzdálenost mezi oběma vzájemným poznáním, stykem a láskou. Křesťanští sociální teoretici nezapomínají na materiální stránku problému, ale vidí v blahu ještě něco vyššího, stránku mravní. I boháči i teoretici socialismu zapomněli, že bez dobra duševního jest dobro tělesné posledním z barbarství. Jediné náboženství může odstraniti lhostejnost dělicí boháče od chudáka. Ten cíl měly a mají spolky svatého Vincence.

Otázka sociální není jen otázkou mravní, jest i otázkou hospodářskou, v níž se jedná o zájmy zaměstnaných i zaměstnanců. Druzí hájili svých práv a hájili jich tak dobře, že vzbudili u dělníků odezvu, žádající až potlačení soukromého vlastnictví. Proti jedné výstřednosti a nespravedlnosti byla postavena druhá výstřednost a nespravedlnost. Mgr. Jullien dokazuje, jak francouzští katolíci svými duševními vůdci, jako byl Ozanam, Lamennais, Lacordaire, Montalembert i., již v první polovici XIX. stol. cítili tuto nerovnost a chtěli ji odstraniti hlášením správných principů. Tak zdůrazňovali sociální spravedlnost proti hru-

bým přestřelkům liberalismu. Bohužel tyto hlasy zůstaly málo povšimnuty nebo zapadly. Teprve v letech sedmdesátých vyvolaly „kroužky dělnické“, ale ty již nebyly s to zabránit pronikání socialistických zásad. Současně s akcí francouzskou ve Švýcarsku podnětem kardinála Mermilloda se utvořila ve Friburgu společnost pracovníků téměř ze všech národů. Každý z nich se věnoval ve své zemi studiu sociální otázky. Jsou známa jejich jména: Loewenstein, De Blome, Decurtins, De Mun a j. Tam se tvořili hlasatelé sociální doktriny katolické: Milcent a Henri Lorin, kterýžto jest zakladatelem již slavných „Týdnů sociálních“ ve Francii. Studovali problémy, svobody práce, organizace práce, smlouvy, práva sdružování se odborových a stavovských organizací, stávek, lidových bank a j. a to všechny ve světle morálky křesťanské. Chtěli smířit moderní aspirace, které hrozily vše převrátit s věčnými zásadami, které jsou sloupy společnosti lidské. Výsledky práce se ukázaly na sjezdu v Liegè, pět let po založení společnosti, r. 1890 a bylo zřejmo, že „Union de Fribourg“ má zaslouženou autoritu v sociálních otázkách. Ale největší odměnou všech snah bylo vydání Encykliky „Rerum novarum“ r. 1891, v níž poznali některé závěry, které sami vypracovali. Papež promluvil a otázka sociální nebyla již v očích Církve pouze otázkou mravní, otázkou individuální charity, nýbrž otázkou spravedlnosti, totiž vzájemného vztahu mezi zaměstnavateli a zaměstnanci. Spravedlnost sociální poutá patrona k dělníku a dělníka ku patronu. Spravedlnost hlavně, pokud se týče mzdy. Mzda, dí Lev XIII., neurovnává se pouhou smlouvou. Jedná-li se o práci, nejedná se o jakékoliv zboží podléhající stoupání a klesání. Mzda jest ovocem práce člověkovy a musí býti určena podle různých měřítek: principem jest lidská síla a cílem jest udržení života lidského. Mzda jest více než čímsi osobním, sociální spravedlnost vyžaduje, aby se měřila podle potřeb životních.

Bylo by třeba rozbírat jednu přednášku autorovu za druhou a sledovati je. Jsou učeněné a logické, a jest viděti, že nebyly proneseny jako nějaké povzbuzení, nýbrž že jsou výsledkem hlubokého studia. Biskupové francouzští nevzdalují se studia nejpalčivějších otázek, ať již sociálních či politických a ve své opravdu rozsáhlé a těžké pastorační mají ještě dosti volných chvil k sepsání děl. Mgr. Jullien není prvý a jistě ne poslední. I když leckdy jeho výklady jsou širší -- byť nucen počítati s posluchači, mezi nimiž byli často prostí lidé -- jsou zajímavé a poučné. Mgr. Jullien zná dobře díla představitelů katolických sociologů francouzských, Bureaua, Garrica, ať jmenuji jen

ty nejnovější a dovede užiti jejich výsledků. Jeho dílo může čísti i ten, kdo se podrobněji zabývá studiem sociální otázky, i kdo není podrobněji s ní obeznámen.

U příležitosti recenze díla Jullienova bylo proneseno i jméno švýcarského kardinála Mermilloda, jehož stoleté narození bylo nedávno slaveno hlavně ve Švýcarsku a Francii. Přišel v době kulturního boje jako biskup nebojácný a byl pověřen ze země. Ale vrátil se do ní jako vítěz a jemu v řadě neposlední vděčí Švýcaři za ráboženský nynější rozmach. Po stránce sociální jsou důležitá jeho kázání u Svaté Klotildy v Paříži, o nichž děl L. Venillot: „Nikdo neřekl již dávno s tohoto místa pravdy tak tvrdě a nikdo by jí nedovedl říci s větším úspěchem.“ Mermillod zdůrazňoval, že sociální problémy nespočívají toliko na karitě, nýbrž i na spravedlnosti, přísné spravedlnosti, a že karita nedostačuje, je-li uražena spravedlnost. Nejdůrazněji pronesl svoji myšlenku r. 1868 za veliké stávky hodinářských dělníků ženevských. „Jediné křesťanský duch, děl, je s to zavést mír mezi zaměstnavatele a dělníky.“ A aby uskutečnil svá slova, myslil hned na založení dělnických syndikátů, které by zamezily zneužívání dělníka kapitalisty. Proto se stýkal rád na všech svých cestách s dělníky, rozmlouval s nimi, povzbuzoval je a byl jimi milován. Mezi nimi jeho výřečnost byla nejmávanější.

Nejvíce rozruchu způsobil jeho cyklus kázání u Sv. Klotildy r. 1868. Téma, na něž biskup kázal, bylo velmi časové: „Církev a dělnictvo v XIX. století“. Před posluchačstvem z vyšších tříd rozvinul tři otázky: Jaké jest nynější poslavení dělnické třídy? Jak může působiti Církev k jeho zlepšení? Jaké povinnosti mají vyšší třídy k dělnictvu? Mgr. Mermillod neváhal prohlásiti, že sociální otázka jest z nejpřednějších, že existuje veliká nerovnost mezi politickými právy a v zacházení s dělníkem i po tělesné i po duševní stránce. Mluvil o dělníku jako o opuštěném, využívaném. Vybízel ho, aby přes to neztrácel chuti k životu a měl v úctě svoji práci. Na konec se obrátil ke svým bohatým posluchačům a kladl jim na srdce jejich povinnost sloužiti, jak sluší na ty, kteří mají autoritu, a aby vedli život křesťanský, dobře užili svého jmění a pomáhali svým bratřím méně obdařeným. Hnutí dělnické jest jako proud, který se vši prudkostí se valí s hor. Třeba mu stavěti hráze, jinak vše zatopí. A kdo se toho nejspíše může a musí odvážiti? Katolická Církev. „Nejvážnější z problémů doléhá na naši dobu: kdo jej rozluští? Stát sociální ekonomie, organizace? Jsou dobrými pomocníky, ale nevystačí.

Církev má sladší poslání než věda, účinnější než všechny ostatní moci. Odstraňme všechny závory, které brání jejímu vlivu a snažme se, aby se přiblížila co nejvíce k vrstvám dělnickým. Kázání jeho byla smělymi v tehdejší době a není divu, že vzbudila pohoršení ve vyšších třídách společenských. Mermillod byl prohlašován za socialistu. Odpověděl jim: „Nejsou dvě evangelia: jedno, které by žehnilo vaši zahálce, a druhé, které by žehnilo poutům chudásovým.“ Ostatně byli boháči brzy poučeni o pravdivosti slov biskupových. Povstání komuny pařížské nebylo daleko. Mermillod se neleká říci pravdu, ať komukoliv, žil podle ní a Lev XIII., když mu byla ohlášena jeho smrt, musil vyznati, že Mermillod působil, žil i umíral jako světec.

Papežské encykliky jsou nádhernou a skvělou obhajobou pravdy. Zatím co se svět zmitá v křehcích a tápá, papežové svým hlasem znova a znova vytyčují principy, kterými jediné může žít svět, a které odpovídají mravním i duchovním potřebám věřících. Ale často zapadají slova veleknězů ve hmotu světa, který jich nepřijímá s ochotností, pokritisuje je a zapomíná jich. Ovšem, škodu z toho má ohromnou, neboť ta slova papežů ukazují cestu pravdy a jediný správný cíl, který má člověk a lidstvo celé. Encykliky neobsahují toliko záření křesťanské pravdy, jsou mimo to opravdovou příručkou křesťanské činnosti v naší době. Papež ukazuje nám zákon, vykládá

jej a ukazuje nám, jak jej zachovávat. Mluví k nám spíše jako otec než jako doktor. Varuje před bludem, staví proti němu pravdu. Henri Brun učinil tudíž dobře, když sebral učení posledních encyklik od Pia IX. až k Piu XI. a podává je v knize: *La Cité chrétienne d'après les enseignements pontificaux* (Paris, Bonne Presse, 5 Rue Bayard, 9 Frs). Uvedl hlas papežů, pokud se týče problémů mravních, sociálních a politických. Rozdělil si rozsáhlou látku ve dvě části: V první pojednává o otázkách všeobecných a politických a ve druhé o otázkách sociálních. Uvádí překlad encyklik a dole jejich doslovné znění latinské. Jako poslední kapitolu přidává hlas papežů o Třetím řádu svatého Františka z Assisi. Prvou část rozdělil ještě na tři oddíly: V prvním uvádí varovný hlas papežů proti současné dekadenci a bludům, ve druhé učení Církve o člověku, společnosti a státu a ve třetím o katolické činnosti. V části sociální se změňuje o sociální krizi a špatných lécích, jichž užíváno, zdůrazňuje křesťanské pojetí otázky sociální, mluví o prostředcích, jimiž lze zažehnati sociální krizi a sociální činnosti katolíků. Ke každé části přidává vhodný úvod a na konci díla alfabetický obsah.

Naši řečníci se často ohánějí všemi možnými zbraněmi. Bylo by nejnütnější, aby studovali jednotlivé problémy právě v Encyklikách a uvarovali by se tak mnohých nesmyslů a měli by jistotu. Jejich řeči by se staly obsažnějšími a měly by ducha, který jim schází. Kniha jest laciná, a kdo neumí francouzský, může studovati latinský text.

CO ŽIVOT DAL.

Život český byl v měsíci prosinci dosti zneklidněn chystanými, odhlasovanými i podepsanými předlohami o propuštění části úřednictva a státních zaměstnanců vůbec. Zatím co ostatní státy provedly restrikcí daleko dříve, přispěla naše republika až poslední, a jistě jí tato opožděnost mnoho neprospěje. Ale heslo o šetření jest naléhavé a i nezbytné. Ovšem, že jako vždy se jím nebudou řídit ti, kteří by měli jiti jako příklad napřed, jako ti, kteří byli nuceni šetřiti po celých pět let.

Koaliční vláda, chystajíc předlohu, měla postavení velice choulostivé. Měla odčinit viny dřívější vlády, pověstné rudo-zelené koalice, za níž byly úřady přeplněny lidmi často nedosti kvalifikovanými, jen když měli legitimaci některé z vládnoucích stran. A šetřením má aspoň částeč-

ně pozdvihnouti finance státní. Ovšem, jest otázka, zda dokázala, co zamýšlela? U nás se rázně socialisovalo a zdá se, že nynější nemoc by potřebovala hlubokého řezu zkušeného chirurga, jakým není rozhodně ministr financí Dr. Bečka. Posloužilo by potlačení pěti ministerstev, zrušení některých z četných konsulátů a trochu skromnější vystupování na venek. Nebylo by třeba, aby na určité kongresy do ciziny bylo posíláno deset lidí, když by stačil jeden a pod. Ovšem, ne šetření tohoto druhu se u nás sotva pomýšlí.

Postižené úřednictvo nebylo přirozeně spokojeno neradostnou vánoční nadílkou reptalo. Prvně si uvědomilo, jak si s ním socialistické strany a národně-demokratická zahrávaly a slova, která padla na různých schůzích ať vysokoškóláků ať středoškóláků jsou projevem dosti zřetel-

ným toho trapného uvědomění. Bylo zdůrazněno, že jediné dvě strany cítí s úřednictvem: republikánská a lidová, kdežto ostatní ho užívají, jen když ho potřebují. Zajímavé doznání.

Socialisté hleděli odvésti pozornost od ostré a spravedlivé kritiky na jiné pole, a jako obyčejně, posloužila jim jejich nenávist k Římu. Poslanec Hrušovský se zle obořil v rozpočtovém výboru sněmovním na papeže, nuncia, Msgra Jantausche a jako pravý český socialista, „vřele“ se přimlouval za zrušení vyslanectví u Vatikánu a přerušení styků. A činil tak způsobem, který by se hodil na obyčejného socialistického agitátora. Pan ministr Beneš naslouchal. Zdá se, že všichni ti páni by nejraději viděli daleko z republiky Msgra Marmaggiho. Jako nehlubocí a faratišti nepřátelé katolicismu nejsou spokojeni s knězem tak vzorovým jako jest Msgr Marmaggi a zveličují a překrucují každé jeho gesto. Není jim příjemným ani na Svaté Hoře ani na eucharistickém kongresu v Bratislavě. Dovolili by mu ještě, aby bydlil na Hradčanech, jen kdyby se nestýkal s věřícím lidem, a svou přítomností a svým slovem pastýře ho nepovzbuzoval. Smutná úloha připadá zde socialistickému tisku: snížení csobu nunciovu za každou cenu. Je to jednání nečestné, ale na tom nezáleží. Když mu nelze nic vytknouti, co by ho usvědčilo z nepřátelství k republice, vymyslí si, že jest monarchistou a hned redaktoři píšou hrubé útoky, že obědval se syny arcivévody d'Este. To jest jeden případ českého boje.

Mimochodem napadne, zda takovýmto způsobem má býti vybojováván t. zv. kulturní boj? Často slyšíme a čteme poslední dobou ta dvě slova a většinou bývají pronášena, aniž si kdo uvědomí jejich hluboký smysl. Kulturní boj by byl malým dobrodiním pro zemi a netřeba si ho přát. Zkušenosti z Německa a Švýcarska by mohly přesvědčiti naše pokrokové vrstvy, že stíny kulturního boje by nedovolily vyrůst mnohým květům, jak jsou husté a temné. Ale i katolický tisk, když pronáší ta dvě slova, by si měl uvědomiti jejich smysl. Jistě by přineslo toto uvědomění dobré ovoce. Ale když všude narážíme na pclitiku!

Starostlivě se leckdo táže, jaký bude nový rok? Jest zahalen temnými mraky a jest dosti příčin k znepokojení. Ale kdyby aspoň jedno nám přinesl: odpolitování veškerého českého a veřejného života. Ale lze v to douhati? Na prvním místě by ovšem bylo třeba, aby toto odpolitování nastalo v katolickém životě českém.

Mgr. Dr. František Stejskal.

Na Štědrý večer o vánočních svátcích zemřel profesor bohoslovecké fakulty pražské, historik dr.

Stejskal. Pro církevní dějiny české je to velická ztráta, ježto prof. Stejskal díky své pili, vytrvalosti a lásce, které provázely jeho inteligenci, byl se zemřelým prof. drem Sedlákem pracovníkem neúnavným a vykonal dílo dobré.

Studoval v Mladé Boleslavi a pak v Praze. Po gymnasijských studiích studoval bohosloví v Římě, kde roku 1891 byl vysvěcen i na kněze. Do Říma se vrátil ještě jednou, když r. 1904 byl jmenován vicerektorem České koleje. Roku 1909 se vrátil z Říma a čtyři léta byl adjunktem bohoslovecké fakulty. V té době psal do „Časopisu katolického duchovenstva“ a pracoval na větším díle, které vydal a za něž byl odměněn Českou Akademií. Byl to „Tomáš ze Štítného, jeho život, spisy, působení a význam“. Mgr. Stejskal dobyt si jména jako historik a byl roku 1915 jmenován suplentem pro církevní dějiny na bohoslovecké fakultě, ještě téhož roku povýšen na mimořádného a roku 1917 na řádného profesora.

Mgr. Stejskal s láskou přilnul k dějinám českým. Věděl, jak málo jest probádané pole české minulosti a chtěl dáti nám zároveň hutné biografie českých světců: sv. Ludmily, sv. Jana Nepomuckého a sv. Václava. Poslední se dotiskuje a jest jakýmsi prologem k slavnostem, které se chystají na rok 1929.

Povaha zemřelého byla milá a mladí pracovníci, seskupení v „Historickém kroužku České ligy akademické“, měli často příležitost slyšeti jeho dobrou radu. Dej Bůh, aby pokračovali v jeho díle a odměnili se mu za jeho pomoc.

Šedesátiny biskupa dra Ant. Podlahy.

Pilný a neúnavný svatovítský kanovník a světicí biskup dr. A. Podlaha dovršuje letos v lednu 60. rok. Málokterý z jeho vrstevníků, ať kněz či literát, může se mu vyrovnati množstvím a velikostí práce. Jako kněz působí neúnavně od roku 1888 a můžeme říci jako kněz vzorový, života světe, který svým jemným a skrovným vystupováním získává si úctu všeobecnou. Pro širší kruhy české má velký význam jako historik. Dr. Ant. Podlaha jest především historik umělec. Přednost tato jeví se ve všech jeho spisech, ať jsou to již Soupisy památek historických a uměleckých okresu Sedlčanského (1898), Rokycanského (1900), Příbramského (1901), Milevského, Mělnického a Karlínského (1902), či ať je to Album svatojanské (vydal s E. Šittlerem), Album svato-vojtěšské, Poklad loretánský, Poklad svatovítský. K nim druží se monumentálně založené dílo Posvátná místa království Českého, které stojí v popředí vědeckých monografií. Jako archivář svatovítský a arcibiskupský věnoval mnoho pily a času

na uspořádání archivů, zvláště kapitolního, z nichž obci historické otiskl cenné prameny církevně-náboženské. Jsou to sbírky: *Editiones archivii et bibliothecae metrop. capituli Pragensis* a *Sbírka pramenů církevních dějin českých stol. XVII. a XVIII.* K nim patří i *Libri ordinationum cleri* (z let 1395—1410) a *Dějiny arcidiecése pražské od konce stol. XVII. do počátku stol. XIX.*, *Hammerschmidova Historia Pragensis*, *Missie P. Diriga v horách krkonošských, vykonaná r. 1679—1680*, *Ein deutsches Theaterspiel aus dem Jahre 1662*, a četné menší práce v *Časopisu katol. duchovenstva*, v *Sborníku historického kroužku, Čes. lidu, Čas. čes. musea*, a j. Z oboru theologie a filosofie přeložil spis *Vigourouxův. Bible a novější objevy v Palestině, Egyptě a Assyrii* a *F. Duilhé de Saint-Projet. Apologie víry křesťanské na základě věd přírodních*; z filosofických studií sepsal: *B. Nietzsche a jeho filosofie*. Vedle této řady prózy jest hlavním redaktorem *Památek archeologických, Českého slovníku bohovědného, ČKD.*, a j. a ředitelem *Svatojanského dědictví*. Přehled tento obrazně nám podává velikost práce *Podlahovy*, která je tím větší, uvážíme-li, že dr. Podlaha sám celé své jmění dává na podporu české a katolické vědy a nebýti oběti jeho, mnohé podniky by již byly zanikly. *Ad multos annos!* Plk.

Politika. Poměry v Itálii a Jihoslavii.

Zprávy, docházející z Itálie, nejsou nijak růžové a leckdy se zdá podle nich, že v Itálii se schyluje k občanské válce. Nikdy nebylo mezi vládnoucí stranou fascistickou a opozicí takového napětí jako v těchto dnech. Ovzduší bylo dusné po zavraždění socialistického poslance Matteottiho, ale tehdy ještě byla pevnou autorita Mussoliniho. Od června se však mnoho změnilo a klesla i ta autorita Vůdcova.

Bylo brzy po tažení na Řím zřejmo, že Mussolini není dosti energickým k výstřednímu křídlu ve fascistické straně, a bylo lze se nadíti, že mu přerostou jeho vlastní přes hlavu. Příčinou toho, podle vývoje událostí, byla bázeň z odpůrců, kterou měl předseda vlády, ač ve svých věcech se jevil velice nebojácným. Domníval se, že jest možno zničit odpůrce násilím a v tom se zmýlil. Lze ho umlčet, lze ho zabít, ale odpor není tím ani zdaleka zlomen. Ba jest jenom posílen. Totéž se stalo v Itálii. Od června min. roku upadala s rychlostí neobyčejnou sláva a moc fascismu, který byl vždy chud na tvůrčí myšlenku, a který jen mocí si držel výmínečné postavení v národě. Ale moc Mussoliniho byla stále pevnou a neochvějnou, poněvadž opozice nemohla mu po všech jeho prohlášeních vytknout, že by sám dával rozkazy k utrácení

odpůrců, ať z kteréhokoliv tábora. De Vecchi, Rossi, Fillippelli, de Buono padli a musili se vzdát svých funkcí. Jen Mussolini stál. Ale nedávný soud s generalisimem národní milice Balbou pošramotil i pověst Vůdcovu. Bylo jasně dokázáno, že Mussolini věděl aspoň o některých nepřístojnostech, kterých se dopustili fascisté, a že dokonce dal k nim svolení.

Sledoval jsem pozorně tisk italský v době procesu s Balbou a neušla mi změna psaní proti předsedovi vlády. Přes tiskový zákon si dovolily opoziční listy útoky a těžká obvinění, poněvadž jednou se ukázalo, že vše není v pořádku. A od počátku prosince věci spěly tak rychle kupředu, že je to až nápadné.

Oposice, která dříve žádala toliko rozpuštění národní milice, zdůrazňovala v prosinci své přání, a nejen to, nýbrž svoji vůli, jímž bylo splnění tří podmínek: rozpuštění fascistického vojska, odstoupení Mussoliniho a nové volby, které by vypsala a prováděla nová vláda. Mussolini se na počátku takovému hlasu jen vysmíval a sebevědomě jej kritisoval. Zatím ale šéfredaktor „Popola“ Donati, advokát a rázný nepřítel fascismu, sbíral doklady proti vládě, aby v rozhodné chvíli jí dal ránu rozhodnou. V „Popolo“ a po něm i v jiných opozičních listech se objevovaly zprávy, které nařkly Mussoliniho, že jest odpověden za násilí, jichž se fascisté dopustili během dvou let proti nefascistům, ať již ze stran socialistických, ať již ze strany lidové nebo liberální. Vůdce lidové strany, Don Sturzo, byl nucen opustiti Itálii. Mussolini vydal rozkaz k národní milici, v němž zakazoval všechno násilí a zanedlouho potom vystoupil v parlamentě s osnovou nové volební reformy. Oposice mu odpověděla uveřejněním Rossiových „Pamětí“. V nich tento důvěrný přítel předsedy vlády a jeden z jeho spolupracovníků, otevřeně prohlašuje, že Mussolini nejen věděl o všech násilnostech, nýbrž i je schválil a k některým z nich dal rozkaz. Netřeba sice bráti doslovně nařčení Rossiho, který se chce obhájit na účet druhého a sotva by toto nařčení Mussoliniho zničilo, kdyby Donati nebyl shromáždil četné a pravověrné doklady potvrzující a někde dokonce zesilující obvinění Rossiova.

Jest otázka, jak se Mussolini zachová k opozici za uveřejnění „Pamětí“. Prý chystá nové návrhy, nová překvapení, která jsou ústupky opozičním stranám. Ale nebude již pozdě? A proč byl povolán do Itálie prvý generalisimus milice, de Vecchi, voják tvrdý a energický, o němž píší fascisté, že, bude-li třeba, přichystá Itálii a odpůrcům chvíle, jaké znají Francouzové z „Bartolomějské noci“? Podle toho by sotva předseda vlády ustou-

pil. Ovšem i oposice doufá, že by tak učinil, kdyby byl vyzván králem, který má v zemi autoritu a jest oblíben. Mussolini sám též několikrát prohlásil, že odstoupí jedině tehdy, když bude králem vyzván, ale tím by nebyl spor odstraněn. Jsou zde ještě fascisté, a těm se jedná o vše, i o život. Vůdce dobře ví, že když odejde on, nastoupí jako velitel milice jiný a na to příliš srostl se svými „černými košilemi“ a jest příliš ctižádostiv. Lze tudíž počkati s úsudkem. Itálii ovšem nynější rozklad neprospěje, a lze již pozorovati na bursé výsledky nynějších nejistot.

Jihoslovanský král odjel do Paříže. Učinil tak snad proto, aby nemusil podepsati usnesení vlády o rozpuštění Radičovy strany? Či aby svou osobností čelil propagandě, kterou šíří Radič se svými proti Pašičově vládě? Ať již z jakéhokoliv důvodu. Zprávy z Jihoslavie jsou dosti temné a Pašič s Pribičevičem přiosťřují jen rozpory, které jsou mezi jednotlivými kmeny, tvořícími stát.

Zakročení Pribičeviče proti vysokoškolskému studentstvu bylo nešťastným činem, jímž si vláda nenaklonila ani svých vlastních příznivců. A rozpuštěním Radičovy strany, bude-li i králem podepsáno, jí též nijak neprospěje. Dnes jsou již hlášený z Jihoslavie nepokoje a těch ještě nebude ubýváti. Ostatně tvoří se již nová strana, která ideově se nebude různiti od staré a která bude ještě nebezpečnější, poněvadž vláda nebude ji moci nakloniti z bolševických sklonů.

Jest nemožno, aby Pašič a Pribičevič dali zemi klid, jehož potřebuje, a král nepřispěl k jejímu uklidnění, když Pašiče pověřil po Davidovičovi sestavením vlády. Uškodil tím i zemi i sobě. Pašič sice před cizinou rozhlašoval, že Davidovič nadřazuje Pašičovi, podporuje bolševickou propagandu na Balkáně, ale tím nikterak neposílil svoji posici. A neposílí jí ani novými volbami, ať jsou prováděny co nejmaďarštěji. Může dosáhnouti něco hlasů v Makedonii, ale nedosáhne jich ani v Chorvatsku ani ve Slovenii, kde jsou již politicky dosti uvědomělí a kde jest zaujetí proti Pašičovi nesmírné. Ve Slovenii a Chorvatsku se pracovalo a připravovala se půda i tehdy, když bylo zakázáno svolávaní schůze a když Orjunáši si počínali se svolením vlády velice pánovitě a hrubě. Je tedy připravena v obou krajích půda a nové volby jasně dokáží, že Pašič s Pribičevičem nejsou s to ovládati Jihoslavii, i když vykonal prvý velké věci jako státník a předseda vlády ve starém Srbsku.

Katolicismus v Dánsku. V Dánsku se daří katolicismu nejlépe ze všech severských zemí, silně lutheránských. Katolíci nejsou povinni platiti

na církev státní, mohou míti své vlastní školy, na které jsou obce nuceny přispívati částečně z obecní pokladny a nemusí se strachovati o zítřek. Mají své charitativní ústavy, své spolky, kláštery (v Dánsku jest zastoupeno 22 řádů a kongregací) a mohou svobodně pracovati. Tato svoboda jest výsledkem hluboké revoluce v protestantismu dánském od počátku XIX. stol. Duší té přeměny a toho obratu byl Grundtvig. Grundtvig byl vyburcován německou filosofií, která začínala pronikati i do severských krajů, působíc trhliny v samé víře. Proti ní postavil a hlásal život z víry, vzbuzoval úctu ke svátostem a zdůrazňoval liturgii. Mládež nadšeně přijímala jeho zásady, které po nějakém zdráhání byla nucena uznati i oficiální církev a Grundtvig byl jmenován kazatelem v Copenhagen a konečně biskupem. R. 1848 dosáhl na valném shromáždění pro reformu konstituce naprosté svobody všech kultů a r. 1868 jiný zákon dovoľoval kázati, vyučevati a přisluhovati svátostmi knězi podle jeho osobního výkladu Písma a křesťanské nauky. Tak pronikl do Dánska katolicismus, vypuzený před třemi stoletími, nač jistě nepomýšlel Grundtvig, který se vyznačoval svou záští ku papismu. — Katolíci náleželi nejdříve pod pravomoc biskupa osnabruckého. R. 1869 obdrželi apoštolského prefekta a r. 1892 apoštol. vikáře. Katolíků již jest přes 20.000, nepočítaje 6000 polských vystěhovalců. Kněží jest 70, z nichž jest 13 Dánů. Intenzita katolíků jest příkladná a nemine měsíc, aby nebylo lze pozorovati tu nebo onde pokrok. Sestry sv. Josefa, které vyučují a ošetřují nemocné, měly před dvaceti lety 50 žaček a dnes jich mají již přes 500. Obrácených ke katolicismu jest každý rok 300, většinou inteligentů a pastorů dychtících po jediné pravdě. Lid jest dosti lhostejný, chrámy protestantské jsou většinou prázdné, pastoři, často nevěřící, se málo starají o duše, spokojující se namnoze hlásáním nenávisti proti katolíkům. — Růst katolicismu znepokojuje některé vůdce protestantů a nedávno list „Politiken“ aspořádal dokonce anketu a příčinách toho růstu, a jak by mu bylo možno zabrániti. Zvolna, uvádí list, ale jistě proniká katolicismus do severských krajů. Ještě nedávno byl v Dánsku neznám, a dnes jest již vážným nebezpečím. Proč? Poněvadž luteranism nemá žádné pevné zásady a tím klesá stále hlouběji. Kde jest viděti jeho práce? Zatím co katolíci budují nové školy a nemocnice v Copenhagen i na venkově, protestanté nedělají nic. List se obrací na nejvýznačnější představitele oficiální církve a vybízí je, aby prohlédli, dokud není pozdě. Luteránští biskupové odpověděli na toto upozornění a jejich odpověď jest chválou katolicismu. Kde tkví příčiny růstu katolicismu země?

Táže se list a biskupové se shodli, že příčiny jsou hlubší. Katolicismus jest náboženství plné života, jest náboženství života a to již nelze říci o nynějším luteranismu. A shrnuje výsledky ankety, uzavírá „Politiken“ na základě těchto odpovědí: „Každému jest jasno, že všechny tyto odpovědi bez výjimky projevují nejopravdivější pessimism a vzbuzují obavy o budoucnost naší oficiální církve.“ Stesk, který se ozývá ze všech protestantských zemí.

Bolševická propaganda.

Bolševici vyvíjejí stále větší činnost pro šíření svých ideí v ostatních zemích. Nespokojují se zeměmi evropskými, nýbrž hledí proniknouti i do ostatních dílů světa. Jsou v jednotlivých státech asijských, s nimiž dělají smlouvy, pronikají do francouzských a anglických kolonií afrických, nehrozí se ani zápovědí amerických. Sídlem jejich propagandy v Evropě jest Švýcarsko, odkud se šíří ideje jejich do ostatních zemí. Nedávno byla odhalena v Ženevě kancelář, a materiál, který byl nalezen, znepokojil i jinak klidné Švýcary.

Na Balkáně má býti utvořen protibolševický blok, jehož si přeje v první řadě Anglie a cesta Cankova do Bělehradu a Bukurešti měla v první řadě cílem sjednati postup proti komunistickému nebezpečí. Poláci zkoušejí bolševickými vpády nasmírně. Když ztroskotal pokus o bolševické povstání v Estonsku, vynakládají tito všechno úsilí, aby bylo zbolševisováno Polsko. Význam tohoto činu byl by pro celou západní Evropu nedohledný. Nedávno přinesly listy zprávy z Moskvy, že tam bylo vytištěno mnoho milionů svolání k polským dělníkům a sedlákům proti velkostatkářům a vládě, která je prý v moci buržoastických vlád západních. Území pohraniční je ustavičně znepokojováno vpády sovětských band, které krutě řádí, vraždí lidi, zapalují budovy a odnášejí vše, co se odnésti dá. Evropské vlády začínají již věnovati více pozornosti bolševické agitaci a Anglie v první řadě nechce trpěti šíření podvratných ideí. I sám Herriot již zakročuje proti bolševikům, vypovídá cizí vůdce ze země a chce zameziti další propagandu v afrických koloniích. Náš ministr zahraničí jistě pod vlivem těchto událostí odkládá řešení uznání Ruska.

Svatý Tomáš Aquinský

Knihovna Života č. 2.

Cena 30 Kč, na japon. papíru 60 Kč.

Objednávky adresujte

Lad. Kuncíř, Praha VII., Ověnecká 4.

Cyrill Jež, T. J.:

OSOBNÍ BŮH A NÁBOŽENSTVÍ

Vydala Česká liga akademická
Praha II., Voršilská 1.

Doporučujeme naší inteligenci toto dílo, o kterém se naše kritika vyjádřila co nejchvalněji, jak ostatně zasluhuje. Zvláště mladí, kteří jsou zmítáni pochybnostmi, v něm naleznou jasné a správné rozřešení všech velikých problémů životních.

RO ČNÍK SEDMÝ

* ÚNOR 1925 *

ČÍSLO ŠESTÉ

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ
A POLITICE

VYDALA ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ V PRAZE

„ŽIVOT“ vychází 1. dne v měsíci kromě prázdnin v Praze. PŘED-
PLATNÉ pro VII. ročník „Života“: 30 Kč pro nestudenty,
20 Kč pro studenty. REDAKCE a ADMINISTRACE v Praze II., Voršílská 1.
— Reklamace se zasílají do administrace v Praze. —

OBSAH ČÍSLA 6.:

P. M. M. Habán O. P.: Základní myšlenka etiky u sv. Tomáše. — *Vilém Rytina*: O pohnutce a jiných problémech v kriminální politice. — *S. K. Chesterton*: Sv. František z Assisi. — *Dr. František Dvorník*: Kapitola z dějin vývoje východní církve. — *Otto Albert Tichý*: Per aspera ad astra. — Co život dal. — Věda. — Umění.

**RUKOPISY a DOPISY pro redakci zasílány buďtež na
adresu: J. Krlín, 10. Barákova, Vršovice.**

MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL: „ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ.“
ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: Dr. JOSEF KRLÍN. TISKLA: ČESKOSLOVANSKÁ
AKCIOVÁ TISKÁRNA V PRAZE.

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ A POLITICE

ROČNÍK SEDMÝ

P. M. M. Habáň O. P.

ZÁKLADNÍ MYŠLENKA ETHIKY U SV. TOMÁŠE.

Sv. Tomáš začíná morální část slovy: Člověk byl učiněn k obrazu božímu; (obrazem se označuje jeho rozumnost a svobodná vůle.) Po ukončení částí o Bohu a o věcech, které povstaly jeho mocí dle jeho vůle, zbývá, abychom jednali o jeho obraze, t. j. o člověku v tom ohledu, v jakém i on jest principem svého jednání, ježto má svobodnou vůli a moc nad svými skutky.

Středním bodem jeho morálky jest, že člověk jest obrazem božím dle své rozumné a svobodné přirozenosti, již poznává svůj původ a cíl, k němuž svobodně lidskými skutky směřuje. Celý morální organismus spočívá v pořádku k poslednímu cíli, proto poslední cíl jest prvním bodem, k němuž upírá hluboký psycholog sv. Tomáš svůj zrak. Patří na vše ve vesmíru rozumné i nerozumné, jak vše spěje k cíli a vidí, že rozumný tvor pro svoji rozumnost musí uvést celý svůj život v soulad s pořádkem k poslednímu cíli, neb dle řádu k cíli jest jeho život morálně dobrým neb špatným. Člověk má v moci stanovití neb porušení tento pořádek, neb jest svoboden, odkud vzniká jeho zodpovědnost nejvyššímu Pořadateli celého řádu.

Geniální pojem morálky sv. Tomáše se zakládá na bytí a harmonisuje dokonale vůli s rozumem, činnost vášní musí býti řízena rozumem, nižší část musí se podrobiti vedení vyšší částí, pak teprve povstává dokonalý charakter.

Boží dobrota naplnila vesmír (*bonum est diffusivum sui*). Celý okrsek, jednořlivec i celek, tvoří dokonalost vesmíru a hlásá boží dobrotu a ukazuje stopy slávy Boha, která se v něm zrcadlí jako sluneční paprsek v čistém skle a jako modré nebe v jezerní hladině. Vypravovatí o slávě Boha jest cílem vesmíru. Nejen celek, nýbrž i každý jeho jednořlivec veškerým svým jednáním a pohybem spěje k dosažení svého cíle, buď z přirozené náklonnosti, již vložila Moudrost boží nerozumnému tvorů nebo svobodně a s poznáním cíle rozumná bytost.

Každý lidský skutek, ať je jakýkoliv, spěje k cíli. Lidským skutkem jest třeba rozumětí čin, vykonaný s rozvahou a svobodně. Předmětem vůle jest dobro a cíl, k ničemu se nerozhodne, leč co jest jí dobrem, ať již skutečným neb jen zdánlivým, dobro jest její pohnutkou, proč se rozhoduje k činu. Jest zcela zaujata svým předmětem, takže

nemůže ničeho chtít, leč svůj formální předmět dobro, jehož prostřednictvím se nese k věci, jako zrak prostřednictvím světla vidí předměty. Člověk poznává svůj cíl jako největší dobro, poznává jeho poměr k prostředkům, které vedou k cíli a tím vzniká v lidských skutcích nový druh dobra nebo zla, počestné dobro, které se shoduje s jeho rozumem a cílem a zlo, které mu odporuje, povstává morální dobro a morální zlo.

Cíl je proto specifickým prvkem, od něhož závisí dobro neb zlo lidského skutku jak fyzické, tak morální, neboť jest principem a účelem všeho lidského jednání.

Z universální tendence k cíli lze dokázat existenci posledního cíle, k němuž vše spěje, aby v něm spočinulo. Aristoteles dokazuje, že v hybných příčinách, od sebe závislých, není možno jít do nekonečna, neb není-li první příčiny, která hýbe a sama je nehybnou, nebylo by vůbec pohybu a tedy ani tendence k cíli, ani v řadě myšlení, neb rozum by ničeho nechápal a vůli nepředkládal, ani v řadě uskutečnění v konání, neb by nebylo prvního bodu, odkud by jednání mělo začít, aby se dospělo k cíli. Jest tedy třeba, aby byl poslední cíl, který jest principem i tendence a touhy vůle i činu, jímž začíná uskutečňovati svoji touhu, aby k němu dospěla.

Zdá se býti nesmírnou propast touhy srdce. Kdy mělo dosti, aby se utišilo? Předmětem jeho jest nekonečnost, která nezná mezí, aby se dala spoutati částečným, malým požitkem, který nazývají dobrem. Vzlet jeho se nedá svázat něčím nízkým, jest stvořeno pro dobro nekonečné pro Boha, který jest dobro samo. Bůh se postavil jako severní pól, k němuž směřují všemi silami všechny touhy po štěstí a blaženosti. Částečné zadosťučinění rozdmýchá jen více velký požár touhy, věci stvořené a různé rozkoše podávají jen částečného ukojení. Poslední cíl, v němž jedině ustane všechna touha, musí býti jediným, jinak by nebyl posledním cílem.

Přísný, logický postup sv. Tomáše vyvádí nutné závěry, t. existenci jediného posledního cíle a konečně snahu rozumného tvora dospět nejen k jakémukoli cíli, nýbrž k poslednímu cíli. Neb dobro, jehož dosáhl, neb k němuž směřuje, buď zcela jej zaměstná a učiní ho zcela šťastným, takže nezbude více snahy po jiném dobru a tím dosáhl posledního jediného cíle, nebo jest jen částečným dobrem, které jest jen začátkem dokonalé blaženosti a tedy spěje k celé blaženosti, neb začátek jakékoliv věci spěje k úplnému, dokonalému svému vývoji. Universální dobro jest předmětem vůle a proto všechno částečné zadosťučinění jest jen cestou k plné blaženosti, k níž dospěje, jen když spočine v posledním svém cíli.

Sv. Tomáš abstrahuje od domněnky jednotlivce, v čem každý hledá svůj poslední cíl, pozoruje rozumnou přirozenost, která dle své povahy (per se dle scholastické terminologie) spěje k cíli a vyžaduje nekonečné blaženosti.

Lidská filosofie hlásala vždy od prvních dob a hlásá neustále, že rozumný tvor má hledat svou blaženost. V tomto bodě se všechny filosofie shodují, nesmírný rozdíl vzniká teprve z rozmanitostí předmětů, které určují jako cíl, v němž se ukojí touha. Již Epikuros podobně jako mnozí novější doby encyklopedisté, pozitivisté, utilitaristé hlásají o blaženosti člověka, že spočívá v tělesném požitku. Jak nízko cenili rozumnou přirozenost! Jiní viděli výše cíl lidstva. Stoicismus považuje ctnost za nejvyšší dobro rozumné bytosti, která vyniká v moudrosti, která povznáší ducha do oblastí nad všechny citové dojmy, kde v jakési necitelnosti spočívá štěstí, které nedovede zviklati vliv bolesti neb rozkoše. Žádný z pohanských filosofů nepřišel k jasnému pojmu a na výši, kterou osvětlilo křesťanství. Aristoteles se nepozvedl nad dobro, které zůstává v člověku. Plato snad více se přiblížil, když mluví o nejvyšším dobru.

Sv. Tomáš stanoví konkluzi křesťanské filosofie. Ve stvořeném dobru nemůže spočívat blaženost rozumného tvora, neb poslední cíl jest stanoven vesmíru a tedy

i člověku od Původce všech stvořených věcí, jímž jest Boží dobrota. Bůh nemůže mít ve svém jednání jiného cíle než svou dobrotu, neb jako nejdokonalejší bytost, již ničeho neschází, nejedná proto, aby něčeho dosáhla, nýbrž aby sdělila svou dokonalost, svou dobrotu věcem. Proto spěje tvorstvo k cíli, aby dosáhlo své dokonalosti dle své přirozenosti a tím k Bohu, neb se stává účastným dokonalosti a dobroty Boží.

Mimo to blaženost dle své definice vyžaduje takové dokonalosti, že se utíší zcela touha po ní, což nedovede stvořené dobro pro svoji malichernost a omezenost. Univerzální předmět vůle vyžaduje dobro nekonečné, jímž jest jediný Bůh.

Hloubku touhy srdce poznal sv. Augustín, když volal: (Confes. I., č. 1.) Fecisti nos, Domine, ad te et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.

Tělesné a pozemské dobro nemůže být cílem. Jak málo lidí, rozumných tvorů, by dosáhlo svého cíle. Ti, kteří postrádají bohatství, krásy, ba i potřebných věcí, kde by dospěli ke svému cíli? Či nespějí i oni k blaženosti? Rovněž nestálost a neúplnost pozemských věcí svědčí, že nemohou být posledním cílem rozumného, vyššího tvora.

Tupost a necitelnost, k níž dospěje dle stoicismu člověk ctností, neodpovídá vznešeným citům lidským a proto nemůže být posledním cílem. To jsou nutné závěry, plynoucí z hlavní konkluse.

Člověk dospěje blaženosti svým jednáním, neb skutek jest dokonalostí přirozeností, k níž přirozeně spěje. Blaženost jest poslední lidskou dokonalostí, k níž může rozumná přirozenost dospět, proto musí spočívat v činu, ve skutku, od něhož závisí dokonalost přirozenosti. Blaženost jest tedy nejlepším skutkem člověka. Sv. Tomáš činí nutný závěr: Jest tedy třeba, aby pocházel tento skutek od nejlepší lidské potence, která musí dosíci svého nejlepšího předmětu, k němuž směřuje. Nejlepší lidskou potenci jest rozum, který dosáhne svého nejlepšího předmětu, když přemýšlí o Bohu; proto nutné plyne, že lidská blaženost spočívá v kontemplaci Boha, které ovšem není možno dosíci plně zde na zemi.

Morálka lidského skutku jest pořádkem mezi tvorem a posledním cílem. Povahu tohoto pořádku lze stanovit z analogie morálního dobra neb zla s fyzickým. Jako fyzické dobro povstává, dosáhla-li věc vši své dokonalosti a míry, kterou jí předpisuje její přirozenost, monstrem pak vzniká z toho, že věci schází něco na přirozené dokonalosti, tak morální dobro lidského skutku spočívá ve shodě činu se svým měřítkem, jímž jest lidský rozum pořádající vše k poslednímu cíli, od něhož závisí morální dobro neb zlo, neshoduje-li se skutek se svou mírou. Povaha lidského skutku má svůj transcendentální poměr k měřítku morálního dobra, k rozumu, který poznává poměr činu k poslednímu cíli.

Nejbližším morálním měřítkem jest rozum, který pořádá prostředky k cíli; cíl jest prvním principem všeho jednání a tedy i jeho měřítkem. Rozum předkládá vůli předmět morálně dobrý neb špatný, od předmětu pak závisí dobro neb špatnost skutku. Rozum jest tedy nejbližším měřítkem lidského jednání. Jeho správnost závisí od shody s pravdou, kterou poznává. Příčinou a měřítkem vši pravdy jest rozum Boží, který nejen poznává pravdu, nýbrž i tvoří. Proto správnost lidského rozumu závisí od rozumu Božího, který řídí a přivádí vše k cíli dle svého věčného zákona. Věčný zákon v mysli Boha jest tedy nejvyšším měřítkem morálky.

Zakládá se celý pojem morálního dobra na poznání lidské rozumné přirozenosti, která poznává věčný zákon a jest jakýmsi středem mezi rozumem a věčným zákonem a tvoří tedy základ správnosti rozumu jako měřítka morálního dobra.

Svobodná vůle svobodně určuje a pořádá prostředky k cíli, od něhož závisí morální dobro a zlo. Rozum je kořenem svobody vůle, neb jeho předmětem je universální pojem bytí pravdy, dobra a cíle. Z toho vzniká podřadnost a soulad morálního základu a soulad vůle s rozumem. Člověk jako rozumný tvor stojí na výši nade vším, co jest v něm nízkého neb nezřízeného. Rozum musí řídit činnost vášní a dle toho, jak se podrobuje nižší část vyššímu vedení rozumu, člověk se stává dokonalým, ctnostným a užitečným ve stavu, který zaujímá. Dle pořádku k poslednímu cíli, k němuž člověk každým skutkem spěje, vzniká dokonalý neb špatný charakter. Nejdokonalejší morální organismus jest v člověku světcí, který dosáhl heroického stupně ctností, neb tam jest dokonalá harmonie a podrobení rozumu, v němž ovšem nadpřirozený organismus ctností a darů Ducha svatého zdokonaluje přirozenost.

Z toho plyne, že pojmy morálního života u mnohých moderních jsou velmi nedokonalé částečné neb zcela nesprávné.

Kant položil za nejvyšší míru morálky praktický, čistý rozum od ničeho nezávislý ani od zkušenosti. Autonomie rozumu jest nezávislou od každého zákona, neb jest sama sobě zákonem, který si určuje kategorickým imperativem.

Sv. Tomáš, jakoby předvídal učení Kantovo, odpovídá: Poznání rozumu závisí od zevnějších předmětů, proto nemůže býti nejvyšším měřítkem pravdy a tedy ani morálního dobra neb zla.

Hobbes a Rousseau tvrdí, že civilní zákon jest největší mírou morálního života, jiní zase užítkem z věcí a z nich plynoucím dobrem měří celý lidský život. Utilitarismus se rozdělil na dvě části, z nichž jedna pessimistická se spokojí s negativním užítkem, totiž s nepřítomností všeho zla, Schopenhauer a Hartmann, jiná vyžaduje pozitivního užítku, dle něhož by zařídila celý směr rozumného tvora.

Civilní zákon, je-li pravým, nemůže býti rovněž nejvyšší mírou morálky, neb správnost jeho závisí od přirozeného zákona, který vložila Prozřetelnost do duše rozumného tvora jako promulgaci svého věčného zákona. Civilní zákon je pravým jen tehdy, shoduje-li se se zákonem přirozeným, neb jest partikulárním určením toho, co člověku všeobecně vnuká přirozenost.

Dobro a užitek stanoví poslední cíl člověkům ve věcech stvořených, což pro rozumnou bytost nestačí, jak nahoře bylo řečeno, proto též nemůže měřiti morální dobro, jímž má člověk dospěti největší, úplné blaženosti.

Jako zlatá nit prochází pojmen morálky u sv. Tomáše poměr rozumného tvora k poslednímu cíli, který jest předmětem vůle toužící po svém nekonečném předměti. Předmět a cíl specifikují lidské činy nejen fysicky, nýbrž i morálně, takže od správnosti cíle závisí jejich morální dobro neb zlo. Morální organismus vzniká ze shody, z pořádku, do něhož se staví člověk pobádán svým rozumem. A to jest úkolem člověka na zemi, stanovit tento pořádek, chce-li dospěti svého cíle, k němuž je určen, chce-li dospěti dokonalé blaženosti, která spočívá v dosažení cíle a je s ním nerozlučně spojena.

O POHNUTCE A JINÝCH PROBLÉMECH V KRIMINELNÍ POLITICE.

Kritika theorie představy. Namane se otázka, může-li pouhá představa kausálně přivodit celé jednání. Poukazuje se k tomu, že celá řada činů lidských podmíněna jest přímo zevními popudy, jako zimou, hladem, pohlavním pudem atd. Jím, protože mám hlad, anebo pod vlivem představy jídla? Dříve prý musím mít hlad, aby ve mně vznikla představa pokrmu a nikoliv obráceně. Naproti tomu možno uvést, že pocit hladu jest počítkem, který jako elementární funkce intelektu přece pojmově musí být představou, ježto cítě pro nás neexistují, dokavad neprojdou sférou rozumu. Někteří tu nalézají východisko rozlišováním motivů ideových, kde v kauze převládala by představa a citových,¹⁶⁾ kde konání vyvěralo by z citu — pudu. Mám za to, že každý cit musí být nerozlučně spjat v našem vědomí s určitou představou jemu odpovídající, proto existence motivu výlučně citového zdá se mi absurdní. Kdybychom připustili na př. s Thomsenem¹⁷⁾ prioritu citu — pudu před představami, poněvadž teprve s představou dostavuje se stav vědomí, musili bychom nezbytně dojít k závěru, že předcházející stadium citu — pudu jest neuvědomělé a poněvadž definujeme jevy duševní jako jevy bezprostředně uvědomělé, že pohnutkou jest něco, co vůbec není psychickým dějem, tedy důsledek, který zajisté Thomsen nemínil. Po mém soudu celý spor vyplývá z okolností, že téhož názvu užívá se v rozdílných případech v témže smyslu. Řekneme-li na př., že představa urážky vedla osobu X k pomstě, naproti tomu, že představa peněz vedla A ke krádeži, pak každý vycítuje rozdíl ve významu představy v obou případech. Kdežto v první situaci představa skutečně zahajuje onen řetěz příčin a účinků psychických a reálných dějů, jsouc jejich přirozeným východiskem, v druhém případě tvoří pouze objekt vůle namířené na reálný výsledek (nazvemež ji představa účelová), jenž jest způsobitý uspišití realizaci vůle směřující na psychický výsledek a tak nepřímou na cit — pud, uvedený ve stav rozechvění jedině představou počáteční (nazvemež ji představou určovací).¹⁸⁾ Představa účelová jest naprosto nezpůsobilá přivodit jakékoliv jednání, leda že by sama stala se představou určovací. Nutno tedy vzít v úvahu pouze tuto. A její hodnotu pro nás?

Prof. Liszt,¹⁹⁾ promlouvaje o pohnutce, pravil ve svém referátu pro 26. sjezd německých právníků: „Mluvíme-li dnes o motivech zločinných, rozumíme tím vlastně představu očekávaného příjemna, která působí na vůli.“ Jest zřejmo, že v těchto slovech, třebaže si toho autor nebyl vědom, přesně vzato, není vymezena pohnutka jako čistá představa, nýbrž ve spojení s citem a vůlí. Tento důležitý poznatek značně přispěje k vymezení vlastního našeho pojetí pohnutky (viz níže).

ad II. Pohnutka = cit — pud. H. Spenser²⁰⁾ jest typickým představitelem tohoto směru; domnívá se, že „každý duševní proces dá se rozložit na vznik citu nebo pocitů, které značí motiv.“ Stoupenci jeho mezi kriminalisty jsou na př. Binding, Bekker,²¹⁾ Hundhausen a jiní. Případ nebude blíže rozbírán, poněvadž naše záporné stanovisko vyplývá již z hořejší úvahy.

¹⁶⁾ Průšák, cit., 159.

¹⁷⁾ Thomsen, Untersuchungen über den Begriff des Verbrechensmotiv, 42 násl.

¹⁸⁾ Jsem si vědom nepřesností těchto termínů; bohužel, lepších se mi nedostává.

¹⁹⁾ Liszt, Gutachten für den 26. Juristentag 1902, sv. I., str. 282.

²⁰⁾ H. Spenser, Prinzipien der Ethik (něm. překl. Vetterův, Stuttgart 1902 sv. I., str. 116 násl.)

²¹⁾ Bekker, Theorien I., str. 305.

ad III. Motiv = psychologická individualita jednatelova, pokud pod vlivem vnějších popudů určuje zločinné chování se pachatelovo (pojetí Lisztovo)²²⁾ Liszt vychází zde z toho názoru, že každé jednání jest výslednicí dvou složek: osobního svérázu individua a prostředí. Jest ovšem otázkou, co vyrozumívá Liszt psychologickou individualitou, dále jaký rozsah připisuje prostředí a konečně, jaký vztah klade mezi oba pojmy. Vezmeme-li jako interpretační pravidlo jeho jinou definici pohnutky jako představy (die zum Siege gelangte Vorstellung), pak by první pojem neznamenal nic více nežli syntetickou abstrakci jednotlivých intelektuálních projevů, již by ve skutečnosti neodpovídalo nic reálného. Nebo vyrozumíval individualitou pouhou potenci duševní, která nalézá svoji konkretisaci vnějšími akcemi. V prvním případě pojmu osobnosti odpovídaly by zevní události s charakterem objektů představ, které by ovšem po stránce psychologické samy byly rovněž duševními stavy intelektuálního zabarvení, jichž ale reálnost promítána by byla mimo myslící subjekt; v druhém případě pojem zevních vlivů byl by širší, neboť zahrnoval by v sobě nejen akce zevní (mimosubjektní), nýbrž i vnitřní (jichž příčina spočívala by v samotném subjektu). V prvním případě bylo by možno vytknouti jednak to, co pod ad II. svrchu bylo uvedeno, jednak neúplně pochopenou substanci psyché zločincovy. To jest právě tragédií analytické psychologie: podařilo se jí eliminovat z duševního života lidí pouze několik základních funkcí psychických, aniž by vystihla inervující podstatu. Zbylo jí několik rozvíklých pojmů bez vnitřní soudržnosti, zatím co pod pitevním nožem jejím duše umřela.

Ale ani druhý způsob výkladu pojetí Lisztova není přijatelný, neboť, nehledě ani k násilné poněkud logické konstrukci, bylo by dlužno mezi oba pojmy položit mechanický vztah kauzálnosti ve smyslu nesvobody lidské vůle, kterýžto princip Liszt na mnoha místech ve svých dílech vyslovil.²³⁾ K tomu se vrátíme ještě na příslušném místě.

Ostatně již Čubinskij²⁴⁾ vytkl Lisztovi, že prohlašovat motiv za psychologickou individualitu, toť naprosté ztotožňování subjektu s motivem. Ale tu musíme dle Čubinského uvážiti, že v oblasti jistého přestupku motivem činu musí být něco, co přimělo subjekt k akci a nikoliv subjekt sám.

Lisztovu názoru blíží se v podstatě Prušák.²⁵⁾ Motiv si prostě odvodí z definice vůle, již vyrozumívá individuální reakci na popudy, která jest určena naším charakterem; vůle dle něho jest výslednicí představ a pocitů, jež dle charakteru svého odvažujeme a na něž dle volby své reagujeme. Pohnutkou podle toho jsou pak ony konkrétní představy a pocity, jež za spolupůsobení individuálního charakteru vůli dávají vzniknouti a směr její určují. Prušák sám se domnívá, že doplňuje a opravuje nedostatky Lisztovy, ale přihlédneme-li blíže k obsahu, poznáme, že stanovisko jeho jest totéž jako Lisztovo, třebaže poněkud zatěmněné. Neboť nehledíme-li rovněž k jeho deterministickému názoru, musíme z kauzálního mechanismu lidské vůle vyvoditi, že konkrétní představy a pocity nejsou vzhledem k charakteru pojmem heterogenním, naopak, jsouce jeho výronem, jsou jeho částí. I vsunuje tu Prušák zcela zbytečně mezi představy a pocity na jedné a volní jednání na druhé straně pojem charakteru nebo obráceně, mezi charakter a volní jednání pojem představ a pocitů.

²²⁾ Liszt, Die psychologischen Grundlagen der Kriminalpolitik, Z. f. d. g. Str. R. W. XVI., 487.

²³⁾ Liszt, Lehrbuch 1892 str. 19.; Z. f. d. g. Str. R. W. XIII., 342.

²⁴⁾ Чубинский, мотив преступной деятельности, str. 28.

²⁵⁾ Prušák, cit., 160.

ad IV. Pohnutka = účel. Často, jak bylo řečeno, objevují se jako synonyma názvy účel a pohnutka. Berner²⁶⁾ na př. výslovně praví: „Poněvadž účel jest pravým prius před úmyslem a obmyslem (das wahre prius von Vorsatz und Absicht), může býti pojat jako motiv jednání. Mezi jinými representanty tohoto směru možno citovati na př. Hälschnera²⁷⁾, Lilienthala²⁸⁾ a j. Této formulaci možno vytknouti především nepsychologičnost. Účel musí býti zahrnut buď v představě, nebo v představě spojené s citem a vůlí a teprve tehdy, když se takto stal obsahem, náplní určitého psychického aktu, možno uvažovat, není-li motivem. Pak jest ale zřejmo, že toto pojetí pohnutky jako účelu nemůže tvořiti samostatnou kategorii, nýbrž že je možno subsumovati pod některý z názorů výše uvedených. Ale ani pro kriminální politiku není pojmem šťastným, ježto jest s to přivoditi i nejasnost zákona. Na př. při zločinu krádeže dítěte praví se v původní osnově (Urentwurf) trestního zákona pro Kurhessy: „Úplně beztrestným zůstane jednání, bylo-li předsevzato za tím účelem, aby stav dítěte se zlepšil“ (jedná se o zločin únosu dětí). Nepochybně zákonodárce mínil tu případ motivu lásky k bližnímu. Ale jest nesporno, že pod tuto normu možno vztáhnouti i onen případ, kdy pachatel měl sice na mysli zlepšení stavu objektu deliktu, ale z důvodů nejvýše sobeckých nebo i nemravných. Tedy ani tato definice nepodává nám uspokojivého řešení.

Pokus o samostatné pojetí pojmu pohnutky. Podrobíme-li určitý čin pachatelův rozboru, dostaneme řadu článků, jež mají toto pořadí:

I. Řada psychická (motivační). 1. Příčina zahajující psychický děj (Erregungsursache). Ta může býti zase buď z venčí nebo přímo ze samostatného vnitřa jednajícího, na př. představa výsledku předcházejícího děje. V prvním případě musí se jednat rovněž jen o představu, poněvadž pod představami nemožno vyrozumívati pouze vzpomínky na smyslové vjemy a bezprostřední prožívání výsledné působnosti syntetické a analytické činnosti usuzovací, nýbrž i smyslové vjemy, které spočívají na přímém rozrušení smyslových orgánů. Tedy: prvním článkem určitého činu jest představa určovací (jak jsem ji svrchu nazval na rozdíl od představy účelové.)

I. 2. Tato představa uvede určitou citovou stránku duše jednajícího ze stavu potenciálního ve stav kinetický. Nestane-li se tak, pak představa nepřekročí meze své pasivity a nemožno v tomto případě mluvit o psychickém ději specifické řady, jak jest zde právě analysována.

I. 3. a 4. Aby nyní děj vstoupil do rozhodného stadia, jest zapotřebí, aby k tomuto představově-citovému základu přistoupila vůle s určitým obsahovým předmětem jako hybný element. Mohli bychom zůstat při tomto jednoduchém pojmu. Ale věc není bez kontroversy. Jsou psychologové, kteří hájí názor, že vůle může se vztahovati pouze na pohyby tělesné a to pouze v přítomnosti. To, co nazýváme rozhodnutím, v tom dle nich není súčasněna funkční síla volní stránky lidského ducha, nýbrž jest pouze na př. přesně vyhraněnou představou nějaké budoucí situace, s velmi živou tendencí, vyvolat rozhodnou vůli v daném okamžiku (Ziffelmann, Träger).²⁹⁾ Nemůžeme se hlouběji pouštět do rozboru této otázky, poněvadž problém po našem soudu jest více psychologický než kriminalistický. S hlediska vědy trestně právní musíme činiti nesporně rozdíl mezi vůlí vztahující se na první, druhý atd. reálný výsledek — t. zv. vůlí úspěchu — a mezi vůlí projevovací, t. j. vůlí, hrající úlohu hybné síly

²⁶⁾ Berner, Imputationslehre, 196.

²⁷⁾ Hälschner, Strafrecht I., 195 násl.

²⁸⁾ Lilienthal, Der Zweck als Strafe und Schuldmoment, Z. f. d. g. Str. - R. - W. XX., 440.

²⁹⁾ Träger, Wille, Determinismus, Straffe, 2..

procesu centrifugálního v nervové soustavě. (Německá terminologie má tu případný termín Handlungswille.) Neboť uzavře-li pachatel řetěz svého počínání, ať dobrovolně, ať nedobrovolně, již ve stadiu vůle úspěchu, pak zpravidla nemožno jej činiti zodpovědným za minulé, ježto zákonodárce nepojímá tuto fási lidské činnosti asociální mezi pojmovou podstatu deliktu. Jinak jest tomu u vůle projevovací, která jest nám velmi cenným měřítkem, zejména jsme-li na vahách při kvalifikaci činu jako jednání přípravného nebo pokusu či jako dokonaného činu.

II. Řada výsledčná. Nyní konečně musí se dostaviti reálný výsledek psychických dějů: čin sám a jeho efekt a to jednak ve světě vnějším, jednak ryze psychický, t. j. uspokojení citu uvedeného ve stav nerovnováhy určovací představou.

Pozn. ad. I. 3., 4. Mohli bychom vsunouti ještě mezi vůli úspěchu a vůli projevovací příslušné představy účelové, jak to činí na př. Lilienthal,³⁰⁾ ale toto opatření zdá se mi zbytečným, ježto každá vůle musí míti určitý představový objekt, ovšem nikoliv obráceně. Tuto okolnost ovšem dlužno nespouštěti se zřetele.

Tímto rozbořem byl dokonale vyčerpán obsah každého úplného činu. Mohli bychom zajisté sledovati kausální řadu vzruchových příčin do nekonečna (mimo subjekt, na př. dědičnost, výchova, sociální poměry atd.). Každý projev naší duše jest jen posledním výběžkem nekonečné předběžné řady, jejíž toliko poslední členy jsou dány pozorovateli. Skutečně také někteří myslitelé vyvozují z tohoto faktu důsledek, aby soudce nesoudil pouze pachatele samého, nýbrž i prostředí, společnost, v níž žije. Tento názor však v praxi jest utopii a to prostě z toho důvodu, protože tento předběžný řetěz bude zpravidla nejasný a vedl by nás do nekonečna a potom s hlediska osobní odpovědnosti činí výsek, počínající právě psyché pachatelovou, přirozený, autonomní oddíl.³¹⁾ (K tomu se později ještě vrátím). I musil by tu býti opravdu zvláštní důvod, aby zákonodárce bral zřetel k okolnostem mimosubjektním.³²⁾

Nyní možno definitivně přikročiti k vymezení pojmu pohnutky. Viděli jsme, že někteří zřeli motiv jednání pouze v představách, druhí v citech atd., tedy vesměs jen v jednom nebo několika člancích (a to ještě ve smyslu analytické isolace, již skutečnost naprosto odporuje) celého vyvojového řetězu psychického děje. Ti arcíť, kdož zastávají mínění, že volné akty jsou nezbytnou, takřka mechanicky přivoděnou výslednicí určitých počátečních příčin, těm postačí ovšem k vysvětlení celého jednání individuí, postaví-li za předmět pozorování — třeba i na podkladě reálného isolování — na př. představu určovací nebo cit (uvedený touto představou ve stav vzbuzující obmysl po vyrovnanosti), neboť existence a průběh dalších článků vyvojového řetězu jest zahrnuta kausálně i v tomto počátečním stadiu. Tak na př. Liszt s tohoto stanoviska bude míti zcela pravdu, prohlásí-li motiv za pouhou představu, neboť podle něho projev vůle a činu vůbec jest ono jednání, ať pozitivní, ať negativní, jež prostě jsouc zcela od mechanických nebo fyziologických vlivů, představami bývá určeno (determinováno, motivováno) Podobně ovšem zcela důsledně Ferri,³³⁾ když pravil: „Protože každé rozhodnutí a každé jednání člověka jest jen nutnou resultantou motivů, které v daném okamžiku na člověka působí, bude tedy zřejmě podstata a cena každého lidského jednání dána určitými motivy“ (za motivy pak prohlašuje zejména cítě).

Pojmeme-li však čin jako výslednici svobodné vůle, t. j. schopnosti každého individua záležející ve volnosti sebeurčovací, vyplývající již z přirozené podstaty psychické

³⁰⁾ Lilienthal, cit., 278.

³¹⁾ Thomsen, cit., 243 násl.

³²⁾ M. E. Mayer, cit., 52.

³³⁾ Ferri, cit.,

osobností každého jedince, pak se domnívám, že pohnutkou dlužno nazvat všechny fáse, všechny články vývojového řetězu dějů odehrávajících se v duši jednajícího, počínaje od představy určovací a konče po případě u vůle projevovací; přesněji, abstraktněji vyjádřeno: všechna stadia psychického děje, tvořící úměrnou, dostačující příčinu (*causa sufficiens* — nikoliv příčina nutná, jak ji pojmají deterministé) specifického, zevního, reálného výsledku vůle rozhodující.³⁴⁾

Vzniká jen otázka, máme-li takto chápat pohnutku jako syntetický, nerozdělitelný soubor povahy výlučně monistické, či ve smyslu pluralismu. Po mém soudu otázka jest spíše praktická než principiální. I bude to jediné teleologické hledisko trestně právní, které mne přiměje k přijetí alternativy druhé. Neboť zákonodárce na př. ani nechce mnohdy pojmouti všechny články vývojového řetězu psychických dějů a jim korespondujících dějů reálných v zákonnou vskutkovou podstatu trestných činů. Tu tedy z důvodu oportunitý reálná řada materiálního projevu se restringuje, což ovšem v důsledku našeho vymezení pohnutky musí nezbytně přivoditi i příslušnou redukci článků psychických.

S hlediska psychologického všechny tyto články, tvořící vyhraněný vývojový řetěz určitého činu, jsou rovnocenné, ovšem že toliko v důsledku, vyplývajícího z indeterminismu lidské vůle. Deterministé tu arcíť prohlašují, že t. zv. *liberum arbitrium indifferentiae* jest jen výsledkem zápasu jednotlivých motivů,³⁵⁾ z nichž silnější zvítězí a tím podmíní celé volní jednání dotýčného individua. Což ale nevidí logickou nutnost předpokladu existence určitého činitele, jenž by atribut převahy dotýčnému motivu nad ostatními teprve přisoudil? Svobodný subjekt psychický jest to tudíž, který jednotlivé pohnutky, svůj materiál sloužící k svobodnému definiitivnímu rozhodnutí, třídí a hodnotí.

(P o k r a č o v á n í.)

G. K. Chesterfon:

S V. FRANTIŠEK Z ASSISI.

Kap. V

Kejklíř Boží.

Mnohých znamení a symbolů lze použiti, abychom si z nich utvořili představu o tom, co se ve skutečnosti událo v mysli mladého poety z Assisi. Jsou opravdu velmi četné na výběr a přece zase tak skrovné, že neuspokojují. Ale jeden z nich nutno zdůrazniti v tomto nepatrném a zdánlivě náhodném faktu, že totiž, když sv. František chodil se svými světskými druhy městem a zpíval své jásavé poesie, říkali si „Troubadouři“ Ale, když vyšel se svými duchovními druhy, aby vykonal s nimi své duchovní poslání ve světě, tu jejich vůdce je nazval „Kejklíři Božími“.

³⁴⁾ Toť ona vůle, která tvoří podstatný atribut immanentní psychické substance každého individua; ona tvoří inervující, hybný element ve všech fásích každého duševního děje; jest výrazem volní svobody člověka.

³⁵⁾ Krejčí, Svoboda vůle a mravnost („Jest to rozhodování v podstatě vždy zápas dvou nebo více motivů, z nichž silnější zvítězí a jednání na člověku vynutí ve svém smyslu; organismus reaguje vždy tak, jak vyžaduje vliv nejmocnější.“)

Doposud zde nebylo ničeho řečeno o velké vzdělanosti troubadourů, jak se v té době jevila v Provinci nebo Languedocu; jak velký byl jejich vliv v dějinách a zvláště na sv. Františka. Povíme o tom více, až dojdeme k povšechnému jeho vztahu k historii, zde postačí, když vytkneme několika větami, jež mají k sv. Františkovi určitý vztah a hlavně, dočkneme-li se zde onoho zvláštního momentu, o nějž se zde nejvíce jedná a jenž se ho nejvíce dotýká. Každý jistě ví, kdo to byli troubadouři; každý ví, že za velmi raného středověku, již ve XII. a XIII. století, vykvetla v jižní Francii vzdělanost, jež hrozila zařláčítí a překonatí rostoucí tradici kultury pařížské. Hlavním jejím výtvorem byla básnická škola, či lépe řečeno, škola básníků.

Především to byli básníci milostné poesie, ačkoliv velmi často také bývali kritiky a satiriky povšechných poměrů. Za své malebné postavení v dějinách vděčí hlavně tomu, že nejen zpívali své vlastní písně, ale často je také sami doprovázeli hudbou vlastní skladby na lehkých hudebních nástrojích tehdejší doby. Byli pěvci i básníky.

S touto jejich milostnou poesíí souvisely také různé instituce, ponejvíce spíše dekorativního a blouznivého rázu, kde se obírali tímto tématem. Byla to hlavně „Milostná věda“, jak nazývali jakýsi pokus uvést v pevnou soustavu jemné odstíny dvoření a milování. A byly to „Soudu lásky“, jak říkali slavnostním shromážděním, kde se toto delikátní téma probíralo s velkou pompou a pedanterií. Zde nutno si povšimnouti obzvláště jednoho bodu, jenž se vztahuje k sv. Františkovi z Assisi. V celé této nádherné sentimentalitě bylo zřejmo morální nebezpečí. Ale myslíme se, domníváme-li se, že jediným tímto nebezpečím byla nadsázka nesoucí se pouze směrem k smyslnosti. V celé jižní romanci byl spodní tón, jevící skutečnou přemíru hluboké spiritualnosti. Právě tak bylo jí pessimistické kacířství, jež v ní má také původ. Láska nebyla vždy jen animální; někdy byla tak vzdušnou, že byla již jen pouhou allegorií. Čtenář si představuje, že opěvovaná dáma jest nejkrásnějším stvořením, jež existuje, jenže časem pochybuje, zda vůbec existuje. Dante děkuje za mnohé troubadourům. Kritické debaty o jeho ideální ženě jsou skvělým dokladem těchto pochyb. Víme, že Beatrice nebyla jeho ženou; ale v každém případě jsme také přesvědčeni, že nebyla jeho milenkou. A někteří kritikové dokonce tvrdí, že vůbec neexistovala a že byla pouze jeho musou, jak se říká.

Myslím, že tato představa Beatrice, jako pouhé allegorické postavy, je nezdravou. Bude se tak zdát každému, kdo četl „Vitu novu“ a kdo miloval. Ale pouhý fakt, že taková představa jest vůbec možná, dokazuje, jak abstraktní a scholastickou byla vášeň ve středověku. Tito lidé dovedli procítit abstrakta a allegorie, jako milenci lásku. Musíme si toto uvědomiti, abychom pochopili, že sv. František mluvil jako pravý troubadour, když pravil, že i on má přeslavnou a vznešenou dámu, jejíž jméno jest Chudoba. Ale hlavní věc, již zde zdůrazňujeme, nevztahuje se tak ku slovu troubadour, ale kejkliř. Víže se obzvláště ku přechodu od jednoho ku druhému a proto je nutno si povšimnouti ještě jiného detailu o básnících této „Milostné vědy.“ Kejkliř nebyl totéž co troubadour i když jeden muž v sobě spojoval oba: troubadoura i kejkliře. Často si myslím, že to byli dva různí lidé a dvě různá zaměstnání. V mnohých případech chodili společně světem jako spolubojovníci, či lépe řečeno, spoluumělci. Jongleur byl vlastně kejkliř, šašek nebo i komediant, jak říkáme. Myslím, že k tomu se vztahuje vypravování o kejkliři Tailleferovi, jenž při bitvě u Hastingsu opěvoval smrt Rolandovu a při tom vyhazoval do výše svůj meč a opět jej chytil, zcela jako komediant, jenž si hází koulemi. Někdy dokonce to asi byl akrobat, jako v oné krásné legendě o Kejkliři Matky Boží, jenž před obrazem svaté Panny stál na hlavě. Ale byl za to skvěle odměněn, neboť mu za to sv. Panna i s celou svou nebeskou družinou vznešeně poděko-

vala a potěšila jej. Obyčejně to bylo asi tak: nejprve povznášel troubadour společnost vážným a slavnostním opěvováním lásky a potom přišel na řadu kejklíř, jako veselé osvěžení. Měla by se napsat historie o těchto dvou středověkých společnostech, táhnoucích společně světem. Ale rozhodně, je-li tu něco, v čem se jeví pravý franšíškánský duch ve své podobě, kromě skutečných dějin franšíškánského hnutí, je to zejména v povídce o Kejklíři Matky Boží. A nazval-li sv. František své následovníky Kejklíři Božími, jistě myslel asi na něco podobného, totiž kejklíře Nejsvětějšího Pána.

Kdesi v tomto přechodu od ctižádostivého troubadoura k směšnému kejklíři skrývá se jaksi pod touto parabolou pravda o sv. Františkovi. Z těchto dvou minstrelů, či milců bavících obecenstvo, byl bezpochyby kejklíř služebnou nebo alespoň podřízenou osobou. A sv. František míní doopravdy to, co říkal, když pravil, že objevil tajemství života v tom, že se stal sluhou a podřízenou osobou. Ale v takovéto služebnosti byl mír, jenž skoro dosahoval frivolity. A byla v ní podobnost s postavením kejklířovým, neboť i to skoro mělo zdání frivolity. Kejklíř mohl být volným i když rytíř musel zůstat ztrnulým a je snadné být kejklířem ve službě, která dává dokonalý mír. Tato parabola o dvou básnících nebo minstrelech jest snad nejlepším vysvětlením zevnějších znaků změny, jež se udála v nitru Františka, jsouc podána v obraze, s nímž obrazotvornost moderního světa nejvíce sympatizuje. Samozřejmě je v tom ještě mnoho jiného skryto a musíme se pokusit proniknouti ač nedostatečně tímto obrazem k myšlence. A ta je tak málo podobná kejklířství, že se to musí mnohým zdát ztřeštěným nápadem. Sv. František, když zmizel, nebo asi v té době, kdy zapadl do temného vězení, či do temného sklepení, byl podroben určité psychologické změně, jež se ve skutečnosti podobala úplnému přemetu, v němž člověk, když dopadne opav kruh, ocitá se zdánlivě zase v téže normální poloze. Jest třeba užití tohoto groteskního přirovnání ku přemetu akrobatově, neboť bychom ztěžší našli vhodnějšího obrazu, abychom si vysvětlili, co se potom událo. Pronikneme-li hlouběji do smyslu tohoto přirovnání, vidíme, že to byl hluboký duchovní přerod. Muž, který vyšel ze sklepení, nebyl týž, jenž tam vešel. V duchovním smyslu byl tak naprosto jiný, jako by byl právě vstal z mrtvých, jako by byl zjevením z jiného světa anebo duchem. A vliv, jež toto obrození mělo na jeho další vztah k okolnímu světu, byl tak zvláštní, že ho nelze slovy vyjádřit a žádné přirovnání by ho nevysáhlo. Díval se nyní tak zcela jinak než ostatní lidé na svět, jako by šel z tohoto sklepení po ruku. A přiblížíme se velice pravdě, použijeme-li v tomto případě onoho přirovnání ke Kejklíři Matky Boží. Je známo, že některé krajiny a scenerie vidíme a rozeznáme lépe a jasněji, díváme-li se na ně obráceně, s hora dolů. Byli krajináři, kteří zaujímali nejpodivnější pantomimické postoje, aby docílili tohoto obráceného pohledu na krajinu. A tato jaksi zvrácená vise, jež jest ale mnohem jasnější a zřetelnější, má jakousi podobnost se světem, který takový mystik, jako byl sv. František z Assisi, vídal denně. To jest podstatný smysl této paraboly. Jenže náš Kejklíř Matky Boží nestál před Jejím obrazem na hlavě proto, aby spatřil jasněji a zřetelněji stromy a květiny, ale proto aby se jí zalíbil. A jestliže sv. František činí totéž, čehož byl jistě schopen, činil tak jistě i z téhož důvodu, z důvodu, jenž vyplýval z jeho čistě nadpřirozeného smýšlení. A tak se asi stalo, že jeho nadšení vzrostlo a všem vezdejšímu pozemskému věcem dodalo jasnějšího tónu. Proto není správné představovati sv. Františka jako pouhého předchůdce renesance a obroditele smyslných požitků z přírody, jen pro ně samé.

Hlavní význam tohoto tajemného znovuoobrození lásky k přírodě tkví v tom, že nyní se na ni díváme světlem nadpřirozených rozkoší. Jinými slovy, sv. František opakoval ve své vlastní osobě celý historický proces obrození, o němž jsme mluvili

v úvodní kapitole, blíží se konec askese, jež končí vidinou přerozeného světa znovusťvořeného. Ale v jeho osobním případě jest ještě více, jsou v něm prvky, jež činí toto srovnání s komediantem nebo kejklířem ještě vhodnějším. Je pravděpodobno, že v té tmavé cele nebo ve sklepení prožil sv. František nejčernější hodinu svého života. Byl z těch lidí, kteří mají onu určitou marnivost, jež jest opakem hrdosťi a jež jest velmi blízká ponížeností. Nikdy nepohrdal svými bližními a proto také nepohrdal jejich úsudkem a kromě toho zahrnoval v to i svůj obdiv k bližním. Celá tato stránka jeho bytosti utrpěla nejtěžší a nejhroznější rány. Je zcela možno, že po svém ponižujícím návratu ze zmařené vojenské výpravy byl považován za zbabělce. Je jisto, že po své hádce s otcem o balíky sukna byl považován za zloděje; a i ti, kdož s ním nejvíce souhlasili, kněz, jehož kostel znovu vybudoval a biskup, jenž mu dal své požehnání, jednali s ním s jakousi žertovnou laskavostí, jež jasně svědčila o tom, jaký si o něm utvořili úsudek. Udělal ze sebe blázna, pošelce. Každý, kdo byl mlád, kdo jezdil na koni a domníval se, že jest schopen k boji, každý, kdo si o sobě myslel, že jest básníkem, ten, jenž měl určité povinnosti společenské, pochopí sťrašlivou a tížící váhu těchto slov. Konverse zasáhla sv. Františka jako kdysi sv. Pavla tak prudce, že ho jaksí srazila s koně, ale zde v jistém smyslu to byl horší pád, neboť ho srazila s válečného oře. Nechtěje tomu jakkoliv, nezůstalo na něm místočka, jež by nebylo zesměšněno. Každý alespoň o tom věděl, že v nejlepším případě ze sebe učinil blázna. Byla to tvrdá objektivní skutečnost, jako to kamení na silnici, že se choval jako pošelilý blázen. Cítil se mouchou a nepatrným jako moucha procházející se na jasné okenní tabuli a bylo to beze vši pochyby pošelilé. A když se zastavil u slova „Blázen“, jež před ním hořelo plamennými písmeny, tu pojednou celý svět začal zářiti a měniti se. V době dětství nám vyprávěli, že kdyby člověk provrtal otvor do země a spouštěl se stále hloub a hlouběji do středu země, nadešel by jistý okamžik, kdy by měl dojem, že opět stoupá výš a výše. Nevím, je-li to pravda, neboť mi nikdy nenapadlo vrtati otvor do země, tím méně lézt dolů až k jejímu středu. Nevím, jaký asi je tento pocit úplného převrácení, protože jsem ho nikdy nepocítil. Leč to jest pouze allegorie. Je jisto, že spisovatel a je možno, že i čtenář, neboť oba jsou jen obyčejní lidé, nikdy toho nezakusili. Nemůžeme tedy sledovati sv. Františka v tomto konečném a naprostém duchovním převratu z úplného ponížení až ku svatostí nebo k dokonalému štěstí, neboť toho nemůžeme nikdy dosáhnouti. Co se mne týče, chci ho sledovati jen k prvnímu průlomů romanťických barikád chlapecké marnivosti, o níž jsem se zmínil v posledním odstavci. Ale i tento odstavec jest pouhou domněnkou, individuálním dohadem, co asi v té chvíli mohl sv. František cítiť; možná, že cítil něco zcela jiného. Leč nechť cítil cokoliv, bylo to asi analogické s pocíť člověka, jenž si kopal tunel do země, to jest s pocíť člověka, jenž sestupoval stále hloub a hlouběji, až dospěl k záhadnému okamžiku, kdy pocítil, že opět počíná stoupati. Nikdy nebudeme tak vysoko stoupati, protože jsme nikdy tak hluboko nesesťupovali. Nemůžeme tedy naprosto tvrditi, že se takového něco neděje. A čím klidněji a nepředpojatěji si přečťeme dějiny lidstva a hlavně dějiny nejmoudřejších z lidí, dojdeme k závěru, že se to vlastně děje. Nečiním si nároků, že bych mohl psati o pravé vnitřní podstatě této skutečnosti. Ale vnějším smyslem tohoto vypravování jest, že, když sv. František opět vystoupil ze sklepení svých visí, nesl toto jméno „Blázen“ jako pyšné pero na čapce, jako ozdobu, ba jako korunu. Půjde nyní dále světem jako blázen, bude čím dál tím větším bláznem. Stane se dvorním šaškem „Krále Ráje“ Tento duševní stav dá se představiť pouze v symbolech, ale tento symbol převratu jest i s jiného stanoviska správným. Jestliže člověk jednou uviděl svět shora dolů se všemi stromy a věžemi obrácenými vzhůru nohama, jako když se obráží v kalužině, může

si z tohoto dojmu vysvětlí ideu závislosti. V latině doslovně vzato, jest v tom určitý vztah, neboť slovo to v latině znamená viset. Oživuje to takto text Písma, ve kterém jest psáno, že Bůh zavěsil svět na ničem. Jestliže sv. František viděl v jednom ze svých podivuhodných snů město Assisi hlavou dolů, nemuselo se ještě nijakým způsobem lišit od svého obyčejného vzhledu. Jenže bylo jinak kulaté. Ale jestliže při normálním pohledu se zdálo pevné a jisté se svými silnými zdmi a masivními pevnostmi, obráceno zdálo se ve větším ještě nebezpečí a bezpomocné pro svoji vlastní tíhu. To je opět pouhý symbol. Ale náhodou se hodí k tomuto psychologickému faktu. Sv. František miloval asi své rodné město jako dříve, ba snad ještě více, ale způsob jeho lásky se změnil přes to, že se zvětšila. Viděl v něm asi každý došek jednotlivě, každého ptáčka na jednotlivých staveních zvlášť. Ale viděl to všechno ve zcela novém nebeském světle, závislosti a plné nebezpečí. Místo aby byl pouze hrdým na své pevné město, protože je tak nedobytné, děkuje Prozřetelnosti Boží, že ještě nebylo smeteno. Děkuje Bohu, že nesmetl celý vesmír, jenž by se rozléhl jak ohromný krystal v déšť padajících hvězd. Snad jedině sv. Petr viděl takto svět, když byl ukřižován hlavou dolů. Lidé říkají obyčejně poněkud cynicky, blažen ten, kdo ničeho si nežadá, neboť nebude zklamán. Sv. František ale praví: Blažen ten, kdo ničeho si nežadá, neboť se bude lépe ze všeho radovati. V této odhodlané myšlence, vyjít z nicoty od pouhé nuly k mnohosti z temné nicoty vlastní opuštěnosti, docílil toho, že se dovedl radovati ze všech pozemských věcí jako nikdo z lidí.

A toto samo o sobě jest nejlepším a plodným realizováním myšlenky, neboť není jiné cesty, jak by člověk mohl dosíci hvězd, nebo si zasloužit západu slunce. Ale je v tom i více, ba skutečně mnohem více, nežli se dá vyjádřit pouhými slovy. Je jisto, že čím méně si člověk o sobě myslí, tím více si váží svého štěstí a všech darů Božích. A jest také nesporně pravdou, že mají věci pro něho větší význam, ví-li o jejich původu. Neboť jejich původ jest jejich podstatnou částí; věci zdají se mnohem podivuhodnějšími, jsou-li nám jasny. Takový člověk, jenž věci zná, se jim více podivuje a méně se jich, obává. Každá věc je tím podivuhodnější, čím větší má význam, a ne je-li bezvýznamnou. Beztvaré monstrum, němé anebo jen ničivé, i kdyby bylo vyšší než hora, zůstává vpravdě stále bezvýznamné. Pro mystika, jako jest sv. František, má monstrum jen ten význam, že vyřídí své poselství, nemluví k němu již neznámou řečí. To jest asi smysl a obsah všech oněch historických a legendárních příběhů, v nichž se sv. František objevuje jako kouzelník mluvící řečí zvířat a ptáků. Pro mystika tu není žádného tajemství, neboť tajemství jest obyčejně jen výrazem pro nestejnost, nepodobnost věcí.

Přechod od dobrého člověka k světcí jest jakýsi druh převratu, při němž člověk, jemuž všechny věci vysvětlují a dokazují jsoucnost Boží, stává se člověkem, jemuž Bůh jest důkazem a osvětlením všeho. Podobá se to převratu milence, jenž zprvu říká, že jeho milanka se podobá květině a jemuž později všechny květiny připomínají milenku. Světec a básník stojíce u téže květiny říkají možná totéž, ale ve skutečnosti, ač oba mluví pravdu, jejich pravdy budou se lišit. Jednomu radost ze života jest příčinou víry, druhému výsledkem víry. A výsledek tohoto rozdílu je ten, že umělci pocit božské závislosti bude pouhým zábleskem a světcí denním jasným světlem. Jest jaksi mysticky myšleno na druhé straně věcí. Vidí je přicházeti od Boha, jako dítky z drahého a známého domova a nesetkává se s nimi namátkou na cestě života, jak nám se stává. Je to snad paradoxní, že osvěcen touto božskou milostí jest volnější ve svém chování a bratrštější a bezstarostně pohostinský. Nám jsou živly heroldy, kteří za zvuků trub a bubnů hlásají, že se blížíme k říši mocného krále. Ale on je vítá se starou srdečností, jež se nám skoro zdá frivolní. Nazývá je: bratr Oheň a sestra Voda. A tak

z této skoro nihilistické propasti vznikla vznešená věc, již nazýváme chvalozpěvem a díkůvzdáním. Té neporozumí nikdo, kdo ji zaměňuje s pouhým ucííváním přírody nebo pantheistickým optimismem. Říkáme-li, že básník opěvuje stvoření světa, obvyčejně tím myslíme, že opěvuje celý vesmír. Ale tento druh svatých básníků opěvuje je skutečně, ve smyslu činnosti tvůrčí. Opěvuje přechod nebo přetvoření z nicoty k mnohosti. A sem také spadá arcitypická představa mostu, která dala kněžím jejich archaické a tajemné jméno. Mystik, jenž projde okamžikem, ve kterém není ničeho kromě Boha, podrží jaksi navždy smysl pro bezpočátečný počátek všech věcí, kdy zde opravdu nebylo ničeho. Nejen že všechno chápe, ale chápe i to nic, ze kterého všechno povstalo. Prožívá jaksi a dokonce odpovídá i zemí ořásající ironii knihy Jobovy. V jistém smyslu jest přítomen ve chvíli, kdy se kladou základy světa a zpívá s jistými hvězdami a syny Božími jásajícími radostí. To jest pouze chabý náčrtek, proč sv. František otrhaný, bez haléře a zdánlivě bez pomoci, ve skutečnosti však kráčí světem s písní, s takovou písní, jež opravdu mohla býti zpěvem jistých hvězd. Jásaje kráčí — Syn Boží. — Tento pocit hluboké vděčnosti a vznešené závislosti není jen pouhou frází nebo jen obvyčejným citem. V tom právě leží jeho těžisko, neboť jest to skála skutečnosti. To není představa, ale fakt. Spíše bychom mohli říci, že vedle něho všechna skutečnost se zdá pouhou domněnkou. My všichni jsme v každém ohledu nějak závislí a sice v každém okamžiku našeho života. Křesťan by řekl, že závisíme od Boha, a dokonce i agnostik řekne, že závisíme na existenci a běhu všech věcí, což není pouhou illusí nebo fantasií. Naopak to jest základní fakt, který si snažíme zakrýti ilusemi každodenního života. Každodenní život jest sám o sobě obdivuhodná věc, právě tak, jako obrazotvornost. Jenže náš každodenní život jest mnohem více utvářen obrazotvorností, nežli život kontemplativní. Ten, kdo viděl celý svět visící na vlákně Milosti Boží, viděl správně, můžeme říci, že viděl studenou pravdu. Ten, kdo viděl své město obráceně, viděl je správně. Rossetti někde poznamenává hořce, ale pravdivě, že nejhorším okamžikem pro ateistu jest, je-li opravdu vděčen a nemá komu poděkovat. I obráceně jest v tom mnoho pravdy, neboť je jisto, že vděčnost způsobila lidem, o nichž zde mluvíme, chvíle nejčistší radosti, jakou kdy lidská bytost mohla poznat. Jistý slavný malíř se chlubil, že svoje barvy mísil svým mozkiem a velký světec by mohl říci, že veškeré své myšlenky pronikl zcela díkem. Všechny věci se nám zdají lepšími, mají-li zdání darů. A v tomto smyslu jest jisto, že mystické cítění utváří velmi zdravý zevnější poměr k věcem, ale při tom si musíme vždy býti vědomi, že všechno ustupuje do pozadí, porovnáme-li je s prostým faktem závislosti na prozřetelnosti Boží. Obvyčejné společenské vztahy mají v sobě cosi, co je činí zdánlivě pevnými a nerozlučitelnými, dávají člověku pocit, že jest současně podporován i podpírán. Utvrzují pocit zdraví jistotou a jistotu soběstačností. Člověk ale, jenž spatřil svět visící na nitce, nemůže již přikládati světským věcem tolik významu. Světská moc a hierarchie i ta nejpřirozenější nadvláda a nejnutnější podřízenost snaží se postavit člověka na určité místo a zajistí mu jeho postavení. Člověk, jenž viděl obráceně lidskou hierarchii, má pouze jakýsi soucitný úsměv pro tuto módu. Přímé zření Božské Jsoucnosti ničí každou slavnostnost, jež sama o sobě jest zcela dobrou. Mystik prostě přidal o loket na postavě, ale zato ztrácí na společenské závažnosti. Nemusí se ale již považovat pouze za trpěného, neboť může zjistit svou existenci ve farní matrice nebo rodinné bibli. Takový člověk působí jako náměsíčník, který zapoměl zcela své jméno a podržel svou povahu, který naprosto zapoměl, kým byl. „Až doposud jsem nazýval Pierra Bernardotta svým otcem, ale od nynějška jsem sluhou Božím.“ Všechny tyto hluboké okolnosti můžeme podat jen v nedokonalých a nevysližných větech, ale nejkratší slovní výraz pro toto osvětlení

jest asi objev nekonečného dluhu. Zdá se paradoxní, řekneme-li, že se člověk dá unést pocitem radostí, že jest dlužníkem. Ale to jen proto, že v obchodním světě věřitel obvykle nesdílí této radosti, zvláště je-li dluh hypoteticky nekonečný a proto nesplacitelný. Ale i zde paralela s obvyklou milostnou povídkou, ale týkající se lásky vznešenější, rozháni jako bleskem všechny nesnaze. Tu věčný věřitel sdílí radost věčného dlužníka, neboť ve skutečnosti oba jsou i věřiteli i dlužníky. Jinými slovy, dluh a závislost mění se v rozkoš a nezkalenou radost. Užíváme tu příliš často a příliš volně onoho slova v takovémto zjednodušeném podání, jako jest toto. Ale zde toto slovo jest skutečným klíčem. Jest klíčem ke všem problémům františkánské morálky, která uvádí v podiv jen moderního člověka; ale především to jest klíč k askesi. Jest to největší a nejsvětější z paradoxu, že člověk, jenž skutečně ví, že nikdy nemůže splatit svého dluhu a že se to od něho ani neočekává, snaží se ho věčně splácet. Bude stále zahazovat věci do bezedné studně nevyzpytatelných díků. Lidé, domnívajíce se, že jsou příliš moderní, aby tomu porozuměli, jsou ve skutečnosti příliš nízcí. Nejsme dosti šlechetní, abychom dovedli být askety, skoro bychom mohli říci, že nejsme dosti geniální, abychom mohli být askety. Člověk musí být velkodušným ke svému okolí, z něhož pouze zachycuje slabý odlesk v době první lásky, jako záblesk ztraceného ráje. Ale nechť si to člověk uvědomí nebo ne, jest pravdou, že svět má v sobě jedinou dobrou věc a to jest pocit věčného dluhu. Ale ten vzácnější druh romantické lásky, jenž byl příčinou, že se troubadouři tak dlouho udrželi, zdá se dnes nemoderní a považuje se za pouhou báji. Leč někteří z nás vidí toto neporozumění moderního světa pro askesi. Zdá se pochopitelným, že někteří barbaři vládoucí v Berlíně zničili rytířskost ve válce. A kdyby tomu bylo i tak, měli bychom zase pro to tentýž úsměšek nepochopení a otázky prozrazující malou obrazotvornost. Lidé se asi budou tázati, jaké to musely být sobecké ženy, jež neustále vyžadovaly pozornosti v podobě květin a jakou lakomou bytostí musela být žena, jež žádala pravého zlata ve formě prstenu. Právě tak jako se lidé ptají, jaký to musí být krutý Bůh, jenž vyžaduje si obětí a sebezapření. Ztratili cestu ke všem těmto milencům a zapomeli, co si títo představovali pod láskou a nemohou pochopit, že se tak dalo proto, že toho nikdo nežádal. Každá sebe nepatrnější věc vrhá světlo na větší, a proto by bylo zbytečno studovat věc tak ohromnou, jako jest františkánské hnutí a ponechat si moderní názor o mračné askesi. Je známo, že sv. František byl asketou a jistě nebyl mračným. Jestliže byl svržen s koně slavným ponížením a visí závislostí na Božské Prozřetelnosti, vrhl se do rozjímání a postů právě tak nadšeně, jako se dříve vrhal do boje.

Otočil úplně svůj povoz, ale nebylo tu zastávky v jeho kupředu divoce hřmící jízdě. V tom nebylo nic negativního, nebyla to pouze životospráva nebo stoická jednoduchost života. Nebylo to sebezapírání pro pouhé ovládnutí sebe. Ne, bylo to pozitivní jako velká vášeň, neslo to všechny známky rozkoše. Hltal posty, jako druhou stravu. Hnal se za chudobou, tak jako jiní za zlatem. A je to právě ta pozitivní a vášnivá stránka jeho bytosti, která mluví k modernímu člověku, k celému modernímu problému a honby za štěstím. V tom jest nepopíratelný fakt, k němuž se druží ještě jiný, morální a právě tak nepopíratelný. Je jisto, že vydržel tento hrdinský běh nebo nepřirozený od počátku, kdy vyšel ze své temné cely ve hrubé košili do zimního lesa, až do posledního okamžiku, kdy jsa již v agonii před smrtí, ještě si přál ležet na holé zemi, aby ukázal, že ničeho nemá a že nic není. A můžeme říci skoro s jistotou, že hvězdy, jež plynuly nad tímto vychrtlým a zničeným tělem, zmírajícím na tvrdé skalnaté půdě, shlížely jen jedenkrát na své pouť kolem celého světa, pracujícího lidstva, na úplně šťastného člověka.

Přel. A. Opocenská.

KAPITOLA Z DĚJIN VÝVOJE VÝCHODNÍ CÍRKVE.

Od polovice minulého století Slované zvykli si považovati za svůj ideál sjednocení všech členů velké slovanské rodiny. Apoštolové této myšlenky představovali si však ono sjednocení velmi různě. Jinak tento ideál slovanský pojímal Kollár a jeho cíťelé, jinak ruší slavořilové s Chomjakovem, jinak Štrossmayer, Sušíl a jeho škola, jinak Kramář atd. Jedna myšlenka však byla společná všem oněm představám o sjednocení Slovanů: Všichni byli přesvědčeni, že Slované, kteří vstoupili jako nejposlednější z velkých rodin evropských národů na světové jeviště, jsou určeni Prozřetelností ještě k velkým úkolům, že jim patří velká, slavná budoucnost. Aby k ní došli, jest nutno, aby nechali tradiční rozřřístěnosti a nesvornosti a šli společně.

Mnozí z tohoto nadšení panslavisťického řasem vystřízlivěli. Vývoj národů slovanských bral se po stáletí různým směrem a bylo by bláhovým očekávat, že ideální nadšení pro svůdnou myšlenku překlene velké rozdíly politické, hospodářské, sociální a kulturní, jež věky mezi jednotlivými kmeny slovanskými nahromadily. Hrozná katastrofa, jež přikvačila na Rusko na sklonku světové války, brutálně probudila ruské nadšence ze sna o nadvládě ruské orthodoxie nad celým slovanským světem a snad navždy pochovala v nich naději na uskutečnění jejich ideálu o Moskvě — třetím Římu. — Myšlenka o sjednocení Slovanů však posledními událostmi přece nebyla ubíťa. Vystupuje v jiné formě a nalézá ohlas nejen mezi Slovany. Poslední převraty světodějinné upozornily na slovanskou massu západní evropské národy. Pro mnohého byl slovanský svět teprve teď objeven. Probuzený zájem o slovanské věci jeví se více než kdykoli jindy, zvláště u kulturní velmoci Západu, řřmskokatolické Církve. Nikdy ovšem řřmští papeřové, bdíce nad osudy národů, neodvrátili očí svých od slovanských hranic, kam jim dosud přístup zamezován. Nyní však, ve všeobecné touze po sblížení národů celého světa, nástupcové sv. Petra dávají tím více výraz svému vroucímu přání, aby celý křesťanský svět zapomenuv na minulost se sblížil a sbatřil. Myšlenka sjednocení Církví, jež nikdy neumřela, jež však nyní tím živelněji razí si světem cestu, dává i našemu slovanskému ideálu o sjednocení všech Slovanů, určitější, reelnější podklad. Přestává však býti ideálem jen slovanským, dotýká se zájmů veškerého lidstva a vyjadřuje vroucí touhu, jež tryskala ze srdce Církve Kristovy od doby, kdy křesťanský Východ se ve hněvu rozešel s křesťanským Západem. Taťo touha Kristovy Církve, jež tak ráda by vyplnila přání svého božského ženicha, „ut omnes sint unum“, dosud marně čeká na ukojení. Slovanský svět ve své obrovské většině je ztělesněním oné neblahé události, jež před věky rozdělila křesťanský svět a jehož následku pro vývoj člověčenstva si lidstvo ani dosud plně neuvědomuje. Sjednocení Slovanů u víře by tuťo hlubokou ránu, z níž dosud křesťanstvo krvácí, zacelilo.

Než práce o tuťo jednotu není lehká. Dotýká se zde nejpalčivějšího problému nejen křesťanského světa, nýbrž celého lidstva — poměru Východu k Západu. Sjednocením Slovanů u víře chceme tu obrovskou propast, jež od nepaměťi dělila západní latinskou kulturu od mystického, neklidného Východu, překlenuť. Tuťo práci, opravdu obrovskou, nelze vykonat rázem. Co věky stávěly, snad věky musí rozbořit. Pomalu, zdaleka nutno se k této práci chystat, aby výsledek byl jistý. Zatím nemůžeme, než důkladně obeznámit se s problémem a po příkladu lékařů podrobně prozkoumat ránu, než bude možno k soustavnému léčení přikročit. — Zapomínáme řasto, přemýšlejíce o slovanských

problémech, že Slované vsoupili na světové jeviště v době, kdy křesťanský svět byl již rozdělen na dva tábory, navzájem na sebe nevražící. Východ a Západ, Byzanc a Řím byli tehdy soupeři a bojovali o politickou a kulturní nadvládu tehdejšího světa. V oněch bojích najdeme klíč k porozumění celému pozdějšímu vývoji Slovanstva.

Všimněme si v této krátké studii blíže oněch bojů. Bude to jen krátká kapitola z dějin vývoje východní církve, mačky velké většiny Slovanů. Kapitola, vytrhnutá z celku, a proto jistě kusá, neurovnaná, přece však snad užitečná pro porozumění devátého století, pro Slovany nejdůležitějšího, protože tehdy byli přijati do svazku křesťanských národů. A tam též tkví kořeny jejich kulturních rozdílů.

Příčiny rozdělení křesťanského světa na dva tábory a zárodky všeho zla, jež z toho povstalo, nutno hledat mnohem výše, než v devátém a jedenáctém století. Jest vlastně vůbec velmi těžko, ba skoro nemožno definovat, kdo má na věci největší vinu. Již ve starověku jevíly se rozdíly dvou kultur, řecké a latinské, v četných vzájemných konfliktech. Prvořadá křesťanská horlivost zakryla a zdržela jen na část revnivost mezi geniem řeckým a latinským. Rozpory vypukly znovu a byly tím nebezpečnější, protože se přenesly na pole, jež mělo všechny sjednotit do Církve Kristovy. — Nikdo nemůže vinit Konstantína Velikého ze zlé vůle, že přenesl politické středisko své říše z Říma do Byzance, malého městečka na březích Bosporu. Jeho úmysl byl jistě nejlepší. Věci však se vyvinuly jinak. V římském imperiu byla příliš zakořeněna pohanská idea o neomezené moci císařské, o císaři – nejvyšším knězi a bohu. Byzanc byla pak příliš blízko Orientu a nemohla se ubránit jeho myšlenkovému vlivu. Tam ona stará idea římská o státním náboženství a římská ideologie o moci císařské nalézala jen své doplnění a vyhranění v učení v Orientu obvyklém, že každý národ má mít své náboženství. K tomuto styku došlo příliš záhy, dříve než mladá Církev mohla vyříbiti a přivést do správných mezí nebezpečnou ideologii starořímskou a orientální. Mimo to Východ měl tolik národů kulturně vyspělých, které žádaly právem od křesťanství, aby jejich literární a duševní bohatství respektovalo. Následek toho byl, že na Východě nutně křesťanství se vyvíjelo ve federaci četných církví, hájících žárlivě svou autonomii, více méně ovládaných státem a národní myšlenkou.

Na Západě křesťanství mělo volnější pole. Řím, sídlo hlavy Církve, zbaven byl přítomností světské hlavy římské veleříše, západní provincie římské zaplaveny byly brzy novými národy, barbarskými sice a nevzdělanými, avšak prostými všech oněch nebezpečných tradic, které kulturní Orient a staré římské imperium ovládaly. Římský patriarcha, zároveň hlava celé Církve mohl tedy celý Západ organisovati po své vůli. Ba on se stal dobrodincem všech západních nových národů, dav jim základy kultury, ovšem latinské. Zatím co Řím plnil toto své poslání na Západě, východní církev šla dále na cestě svého vývoje. Dalo se očekávat, že byzantský biskup nespokojí se svým podřízeným postavením. Vlivem oné římské a orientální ideologie roste jeho politické postavení. Byzanc stává se napřed důležitým biskupstvím, pak metropolí, patriarchátem a druhým Římem. Brzy Byzanc nechce být jen politickým centrem říše, nýbrž též střediskem a hlavou křesťanství. Císařové sami ženou své patriarchy do boje s patriarchou římským. Jsou zvyklí vládnout nejen státu, nýbrž i církvi a římský patriarcha nechce sklonit hlavu před jejich dogmatickými zákony. Dochází ke konfliktům, brzy politickým, brzy náboženským. Celkem od smrti Konstantínovy až do polovice devátého století, dvěstě třicet dvě léta z pěti set šesti byla církev východní odloučena od hlavy Církve, římského papeže. Devatenáct biskupů byzantských přidalo se za tu dobu k heresím, které císařové podporovali nebo vyvolali. — Rozdíly mezi Východem a Západem se spíše prohlubovaly, než mizely. Byzanc, a s ní celý Východ, byla

hrdá na svou kulturu, svou slavnou minulost a s povýšeností hleděla na Západ, kde papežové s velkou námahou zachraňovali trosky staré latinské kultury před úplným zničením barbary. — Brzy však i na hrdou Byzanc přišly pohromy, jimž byl Řím podlehl. I u jejich bran zaplály ohně divokých národů, Avarů, Hunů, Bulharů, Slovanů, usilujících o dobytí královny Východu. Jejich útoky však byly odraženy. Četné provincie byzantské zaplaveny barbary, až do Hellady a na Pelopones pronikli Slované, hlavní město však zůstalo nezkoumeno a jeho zázemí, z níž mu prýštila všechna životní míza, Malá Asie, odolala z velké části útokům Peršanů i Arabů.

Obrovské převraty, jež otrásaly Evropou a Asií za doby stěhování národů, nezůstaly však bez účinku ani na světové postavení Byzance a na její církev. Neboť církev dle staré tradice Orientu sdílela osud svého císaře. Až dosud Byzanc stále považovala se za vládkyni celého světa. Třebaže Justinianův pokus v šestém století, obnovit staré imperium v celém jeho rozsahu, ztroskotál z větší části následkem vpádu Slovanů a Avarů, přece byzantští císařové považovali se za nástupce císařů římských a všechny nové národy západní, jež obsadily staré římské provincie, měli za své poddané. Skutečně dlouho Gothové, Frankové, Longobardové a ostatní germánské kmeny byly oslněny slávou a nádherou Byzance, o níž se vyprávěly na dvorech barbarských knížat a králů báchorky. Dlouho přijímali čestné tituly dvorských hodností, jež jim císařové posílali z Byzance zároveň s císařským „služným“, a ujišťovali císaře, že si považují za čest, býti jeho poddanými. Toto kouzlo, kterým Byzanc oslňovala, pomalu však oprchalo. Západní barbarští národové, díky činnosti římských papežů, zvolna ztráceli hrubý, barbarský vzhled a s vírou křesťanskou přijímali též latinskou kulturu, již se podařilo papežům zachránit od zániku. Tak pomalu blížil se konec, tentokrát definitivní slavného kdysi římského imperia, za jehož dědičku Byzanc se považovala. Nová Evropa se rodila. Bylo ponižujícím pro Byzanc, hrdou a domýšlivou, že musila se dělit o světovládu s oněmi barbarskými národy, pro něž neměla dosud než opovržení a kteří neměli dosud ponětí o vysoké kultuře a rafinovaném životě, jaký se vedl tehdy v sídle „římského“ císaře. Frankové v Gallii a v Germánii a Longobardové v horní Itálii stali se rebely, dle terminologie byzantské a vládli si sami, nestarajíce se o preference Byzance.

K hlavnímu konfliktu, jenž měl uspořádat běh věcí, musilo ovšem dojít na klasické půdě Itálie. Papežové dlouho považovali se za poddané byzantského císaře ve věcech světských. V listech Řehoře Velikého, Řehoře II. a Zachariáše najdeme hojně toho doklady. Byzantští basileové však jim brzy učinili jejich situaci neudržitelnou. Na všechny prosby papežů o vojenskou ochranu Říma a Itálie proti nepřátelům, zvláště Longobardům, odpovídali z Byzance jen diplomatickými notami a planými sliby. Ovšem nemohli jinak, neboť bylo jim hájit hlavní město a asijské državy proti Arabům. Papežové byli tedy nuceni sami na svou pěst hájit Říma a zbytků posic římského imperia v Itálii. Konečně vidouce nezbytí, vrhli se do náručí Franků, aby se zachránili od nebezpečí longobardského. V druhé polovici osmého století bylo již zřejmo, kam věci spějí. Světovému imperiu římskému měla býti zasazena poslední smrtelná rána. Roku 755, kdy Pipin Krátký položil základy k příštímu papežskému státu, stal se předzvěstí věcí, jež musily přijít a jež měly mít tak nedozírné následky. Historie reservovala onu poslední ránu ideí jednoho universálního císařství největšímu muži, jakého tehdejší Západ zplodil — Karlu Velikému. Sám Karel podléhal dlouho oné tradiční velké myšlence o jednotném světovém císařství. Po nezdařeném pokusu, zachránit onu ideu sňatkem své dcery Rotrudy s Konstantínem, synem císařovny Ireny, konečně se Karel Veliký rozhodl k poslednímu činu. Jistě tehdejší současníci nepochopili dosah vánoční

scény v Římě r. 800, kdy papež vložil na hlavu Karlovu korunu císařskou. Karel sám učinil ještě poslední pokus o zachránění jednoty císařství, chtěl uzavřít sňatek s císařovnou Irenou. Vše bylo marné. V onom faktu skrývalo se více, než se zdálo. Ono gesto bylo silným projevem chuti k životu nových národů západní Evropy, křesťanským Římem zcivilisovaných. Svou sílu ukázali Frankové Byzanci i ve válce, která vypukla následkem událostí r. 800. Byzanc musila ustoupit, ztratit Dalmacii a Istrii a konečně vyslanci byzantského císaře musili pozdravit Karla Velikého, jménem Basileus, titulem, jenž až dosud rezervován jen byzantskému císaři. Ani dislokace říše Karla Velikého po smrti jeho syna Ludvíka nepřinesla žádné změny ve prospěch Byzance. Nebyla než druhou fází definitivního rozdrobení jednotné římské říše a novou etapou k utvoření nové Evropy. Prospěla jen Slovanům, kteří se mohli volněji sdružovat v jednotky politické. Obrovská říše franká byla velkým nebezpečím pro jejich samostatnost.

Ovšem považíme-li, jaké těžké chvíle prožíval tehdy byzantský svět, nedivíme se, že byzantští císaři nechali dojít věci na Západě tak daleko. Byly to těžké chvíle, v nichž běželo o bytí a nebytí říše. Arabové činili opět nové náporů na říši, zeslabenou vnitřními nepokoji. Napřed slavný Harun al Rašid, od r. 795 kalifem v Bagdadě, dal pocíť Ireně a císaři Niceforovi svou sílu. Pak Arabové afričtí a španělští obsadili Krétu a učinili z ní pevnou bázi pro své námořní lupičství. Brzy na to obsadili i velkou část Sicílie (827). Úporné boje s kalífátem bagdatským, povstání Slovana Tomáše, jež mělo ráz sociální revoluce, neustálé námořní boje s Araby krétskými a sicilskými vyčerpávaly všechny síly říše, která svým tělem byla nucena chránit ostatní křesťanský svět před nebezpečím arabským.

Tato historická data bylo nutno předeslat a zdůraznit. Jsou sice známa, žádná učebnice dějepisu nemůže bez nich být, jejich význam málo však se dosud oceňuje pro další vývoj tehdejší Evropy. Vysvětlují nám především vnitřní vývoj východní církve, který v devátém století dospěl vrcholu. Všechny tyto události urychlily úplné zorientování Byzance. Osud byl ostatně zpečetěn dnem jejího založení. Stojíc na rozhraní Evropy a Asie byla nucena svou polohou zeměpisnou hledět k Východu. Ovšem za Konstantína mluvilo se v Byzanci latinsky. Čím déle, tím více latina byla zatlačována řečtinou. Přes to však, že Byzanc se chlubila svým dědictvím klasické řecké kultury, přes to, že je žárlivě střežila a ve svých školách tradiční metody gramatiků, rhetorů a filosofů bývalé Hellady přesně zachovávala, přestávala být řeckou. Orient ji přitahoval svou magickou silou. Klasická půda Hellady byla rozdupána kopyty koní divokých tvarů a zaplavena z velké části Slovy, tehdy divokými ničiteli všeho, co se jim v cestu postavilo. Jen z východních provincií čerpala Byzanc sílu k odporu a chuť k životu. Pomalu tedy Byzanc ztrácela svůj ryze řecký charakter a v její duše vtiskaly se rysy asijské. Koncem osmého století ráz orientální Byzance byl již nesporný. Tento přerod dokonán byl během první polovice století devátého. Okolo r. 850 Byzanc je městem orientálním.

Zvláště jeden fakt charakterisuje výborně orientisaci Byzance a její církve. Jsou to boje obrazoborecké. Tato okolnost málo dosud zdůrazněna. Stačí jen sledovat vývoj oné herese, abychom se o tom přesvědčili. Myšlenka obrazoborecká zrodila se v Orientě. Dlouho před tím nejevili Syrové a Koptové pro obrazy svatých tak velké nadšení jako Řekové. Jejich umělci dávali přednost ornamentaci před ikonografií. Podobný směr jevil se brzy i u moslemínů, ač koran výslovně nezakazuje obrazy osob. Arabové začali mít v nenávisti obrazy teprve po dobytí Syrie a Egypta. Koncem osmého století zvítězila mezi moslemínskými theology strana obrazům nepřátelská.

I v byzantské říši nepřátelé obrazů pocházeli z provincií východních. Císař Lev Isaurský, otec této herese, narodil se v Germanicii v Syrii a byl později strатегоm Anatólie, kdež byly východní vlivy velmi silné. I židé snad přispěli k rozšíření herese. — Ovšem i jiné motivy císaře poháněly k rozdmýchání boje obrazoboreckého. Chtěli být neomezenými pány církve podle oné staré ideologie římské a orientální. Nestrpěli vedlejší samostatné vlády. Důvody finanční a ekonomické — zmocnit se bohatství klášterů a zarazit přílišný rozvoj mnišstva. Většinou však byl to vliv východní, který z Byzantijců učinil nepřátele obrazů. Celému onomu hnutí my dnes stěží rozumíme. Obě fáse obrazoboreckých bojů stály říši mnoho energie a krve. Pověstná fanatičnost Orientu jeví se oněch krvavých, nám nepochopitelných epizodách. Bravura a státnické schopnosti obrazoboreckých císařů dynastie isaurské zachránily přece říši od zkázy, do které ji tížež panovníci hnali. Rok 843 stal se slavným v dějinách východní církve a dosud všechny církve, duchovní dcery Byzance, slavně světlí památku vítězství ortodoxie. — Od té doby však Byzanc a její církve byly ještě více vzdáleny od Západu a definitivně vrženy na Východ.

Nic tak markantněji neukazuje orientalisaci Byzance následkem bojů obrazoboreckých jako umění, které v té době v Byzanci vykvetlo. Obrazoborečtí císaři nebyli nepřáteli umění, jak se za to všeobecně má. Chtěli dát jen umění jiný směr, chtěli je přinutit, aby hledalo svou inspiraci i jinde než v bibli a v hagiografii. Konstantin V. stavěl chrámy a zdobil je kresbami a malbami, jež představovaly stromy, ptáky, zvířata, scény přírodní a pod. Vidíme v jejich umění tendenci vrátit se k primitivní dekoraci křesťanských basilik, k modelům, jež monumentální sloh opustil. Stará tradice Alexandrie znovu v něm ožívuje, vrací se k realismu a k přírodě. Ve všem však lze pozorovat nádhru a bohatost orientálních staveb. Nejvýznačnějšími jsou v tomto směru díla, jež dal provést poslední z obrazoboreckých císařů Theofil. Nádherné mosaiky na zlatém podkladě, inkrustace různobarevných mramorů, stříbrné a bronzové ozdoby, kterým se současníci podívovali v palácích Theofilem postavených, upomínají na stavby Orientu. Letní palác císařův v Bryas na druhé straně Bosporu byl dokonce postaven přesně dle vzoru paláce kalífa bagdadskeho. Byzanc přestala býti definitivně ryze řeckou a stala se říší orientální.

Se státem ovšem i církve. Pomalu ztrácela všechno, co kdysi bylo podkladem jejich nároků. Čím více hranice státu se úžily, tím více ztrácela i církve byzantská ráz universalnosti, na kterém si tolik zakládala. Ani císařové ani patriarchové byzantští nechťeli však pochopit, že to vše je nutný vývoj historický a nechťeli se sklonit před nezvratným orťem osudu. Hrdí na svou minulost a na svou východní kulturu, která byla mnohem větší než současná kultura západní, trvali na svých theoretických požadavcích. Nemohli, než se žárlivostí hledět na vývoj západní církve, která pojednou jevila se jim jako nová velmoc, jejíž vliv se šířil po celém světě. Římsklí papežové zachránili ideu universalnosti, která dlouho i v křesťanství byla jakoby ztělesněna ve světovládném římském imperiu. Imperium se rozpadlo, idea universalnosti však byla zachráněna papeži, kteří tím důrazněji hlásali universalnost Církve. Tomu Byzanc nemohla porozumět a nemohla se poddat Římu, kterému kdysi vládla. Onen rozdíl mezi duchovním a světským panstvím v Byzanci neviděli, jsouce příliš pod vlivem orientální ideologie, která oba pojmy ráda zaměňovala. Církve římská začátkem devátého století byla plná života a Západ začal ukazovat velkou energii, kterou jeho národové dosud skrývali.

Tak musilo dojít ke konfliktu, který se stal osudným. Bohužel, v této scenerii měli Slované hrát svou první úlohu ve světových dějinách. Od svého vstupu na jeviště

ocítlí se mezi dvěma kulturami a dvěma církvemi. Ovšem, že byli předmětem touhy obou církví. Na jejich půdě se měly odehrát ony první boje dvou kulturních soupeřů, Říma a Byzance. V tomto rámci třeba vystavit dějiny vývoje Slovanstva, aby správně vynikly. Velká část Slovanů podlehla kouzlu řecko-orientální nádherné kultury byzantské a dalo si vtisknout řecko-orientální ráz, který Byzanc měla. Jen malá část dostala se do oblasti vlivu Říma a obdržela kulturu západní. Jsou tedy Slované obětí osudného konfliktu, který věky se připravoval a jemuž křesťanský svět těžko se mohl vyhnout. Likvidace tohoto konfliktu není jen věcí Slovanů, jest zájmem celého křesťanského světa. Již tato malá kapitola z dějin východní církve snad nám ukazuje, že likvidace tato bude nad jiné těžká a zdoluhavá. Dosť možná však, že naše doba jest schopnější provést onu likvidaci, o níž středověk a raný novověk marně se několikrát pokoušel. Kdy k tomu dojde, jest tajemstvím Božské Prozřetelnosti, která s nesmírnou moudroostí řídí osudy lidstva.

Otto Albert Tichý:

PER ASPERA AD ASTRA.

VIII.

Běsnění Poseidonovo.

Buržoa jest dobrák, pokud jde o věci indiferentní. Jest galantní a podivuje se, má-li činiti s fouňy a karriéristy, ale vzkypí smrtelnou nenávistí, vplete-li se mu do cesty chudý umělec, zvláště takový, který se nebojí býti dvojnásobným bláznem a následovati Krista až na Kalvarii. Novina, že se Cyril přidal ke Kvěchově roťě, měla účinek třaskavé pumy. Příbuzní Cyrilovi zuřili, příslušníci venkovské „haute volée“ přísahali pomstu na křižanovském zákeřníku, jenž nemaje dosť na tom, že zmařil existenci svou i své rodiny, lákal k sobě i děti z „lepších“ rodin. Venkovští hřbetové, kteří odjakživa záviděli Nepatrným, že posílají děti na studia, ti zase mnuli si ruce uspokojením. Nejmnocněji se to dotklo Cyrilova otce.

Vypravovali jsme již, jak se Antonín Nepatrný bez odporu nechával unášeti vlnou zvrácených časů. V době, kdy se Cyril rozhodl vyjít ze světa, nezbývalo už skorem nic ze křesťana v duši jeho otce. Zpráva, že mu bylo odcizeno dítě, jeho nejlegitimnější majetek, na smrt ho rozčilila. Zuřivě sebou zmítal ve smyčce, kterou si nevědomky sám sobě zaklesl na krk. Uvolňuje se z pouť křesťanského zákoníku, nevěděl ani, že se vyděduje ze svých nejevidentnějších práv a že tím v kořenech podrývá svoji autoritu. Ve kritických chvílích pomohl si vždy násilím a politikou, ale tentokrát cítil, že boj přechází na kolbiště ideové, a že i zvítězí-li na venek, bude nadále poražen v nitru svého dítěte. Vždyť největším klenotem, jímž se může honositi otec nebo matka, jest právě láska a úcta jejich dětí, a o to se viděl Nepatrný navždy oloupen. Absolutno strašlivě se msílo na jeho kompromisním životě.

Cyril zatím okoušel nejpestřejších dojmů, asi tak, jako nováček, kterého pošlou za týden od pluku do zákopů. Pocit svobody a svaté volnosti blažil ho nadmíru, ale jakmile vykročil z Kvěchovy „tvrzi“, už mu hvízdaly kolem uší střely světského záští, které nemohlo snést pohledu, aby se někdo neklaněl týmž modlám jako ono. Zvolna

chápal evangelické proroctví o povrženosti křesťanů. Ovšem pronásledování nepřestávalo na jedovatých šípech lidského zraku, nepříteli šlo nejvíce o to, aby se znovu zmocnil své kořisti. Nejprve přišli pro Cyrila křížanovští příbuzní. Nalezli tolik síly, že překročili práh „vykřičeného“ domu Kvěchova, rovnocenného s tábořištěm cikánů, leč „zvrhlému“ synovci hlavy nenapravili. Posléze přijel sám Cyrilův otec. Joachim Kvěch ho přijal klidně, ale znaje jeho prchlou povahu, do stavení ho nevpustil. Cyril pak vida se ohrožen, opustil Křížanov ještě téhož večera a vydal se s P. Domečkem do neznáma.

Ironie osudu chtěla tomu, že P. Domeček neměl vůbec domova. Jsa nešťasten v rodině, skoro nikdy se nevracoval do své rodné obce, a když pro chudobu musil zažádati o dovolenou, ocíl se takřka na ulici. Maje rád mladého neofyta, nabídl se mu, že ho provede po kraji. Vyšli záhy ráno hovoříce o věcech, jež jim byly nejmilejší: o „pohoršení“, které dali světu světcové, o umění a o básnících, o budoucím výprasku, jímž dobré nebe nadělí roztomilé pány buržoy. Příroda byla v plném rozpuku a její svěžest, bujnost a nespoutanost skvěle odpovídala vnitřnímu stavu Cyrilovy duše. Vrátil se s toulek oúžen, přinášeje si čarovné dojmy v srdci, jež mu nadosmrti zůstaly neodolatelnou návnadou k životu svobodnému. Joachim Kvěch ho přivítal s úsměvem na tváři, ale vida, že by nebylo ku prospěchu jinochovu uváděti ho jen na cesty dobrodružné, zavedl ho zpět k rodičům, vymíniv si na nich, že Cyrila k ničemu nebudou mítí násilím. Mladý vzbouřenec se znovu ocíl v rodinném domě, ale vše se mu tam jevilo v novém světle. Vidění znásilňované spravedlností nedalo mu spáti, skřípěl zuby, když se buržoasní svět neomaleně dral do samoty jeho duše, ufkával se slovně s rodiči i sourozenci, a když už přetékala míra jeho příkoří, tajně se sebral a odešel znovu za Joachimem Kvěchem.

IX.

Vyjednávání a příměří.

Život dokonalý jest jako krásná hora, kterou lze spatřiti z veliké dálky, k níž však docházíme jen po dlouhých pochodech plných strázní a nebezpečí. Co spatřil Cyril u Joachima Kvěcha, zdálo se mu na dosah ruky, ale ve skutečnosti bylo se mu přesvědčiti, že každé duchovní vítězství jest logickou výslednicí přemnoha složek a že vždy zůstává v souvislosti s mravním úsilím naší rodiny tělesné i duchovní. Náboženské vychování, jehož se Cyrilovi dostalo na školách, bylo příliš theoretický i; jeho životní prakse nesla se po proudu okolního světa a při tom trpěl krutým nedostatkem náboženské tradice rodinné, již mu nic nenahražovalo. Proto asi dopustil Bůh, že po onom krásném exodu Cyril byl znovu vržen na dráhy všedního života a vzal svůj podíl na vyhnanství lidského pokolení, jehož vina doléhala na něho dvojnásobným břemenem, totiž hříchem Prarodičů a těžkými chybami jeho nejbližších příbuzných. Suchý přípis od okresního soudu ho uvědomil, že se jest povinen dostaviti k výslechu, a když přišel, bylo mu jménem zákona uloženo, aby pokračoval ve studiích. Cyril, unaven jsa stálým bojem, kterému ještě neuvykl, nechal se znovu ujařmiti, čímž se ovšem nikterak nevyplnila propast vyhloubivší se mezi ním a rodiči. Od té doby byl doma osamělejším než v nejdálnější cizině, tím osamělejším, čím úže ho rodina svírala do svého lůna.

Útěchou v ponížení byla mu intenzivní poesie, již zakoušel toho podzimu a již zachycoval svými hudebními skladbami. Zároveň studoval Beethovena, kterého teprve tehdy se jal chápati, neboť bolest mu otevřela oči i rozum. To pak byl pouhý začátek, ježto v Praze, kamž ho rodiče vypravili, očekávaly ho pravé hudební hody. Byla to

těž jakási trofej. Nebýtí jeho smělého odboje proti světu, nebyl by ho otec vytrhl ze chmurného Brna a jinoch nebyl by se ocítl v mnohem volnějším a dýchatelnějším prostředí pražském.

Mafičku stověžatou spatřil Cyril po prvé, když ho tam vzal s sebou jistý dobroživý farář ve dnech, kdy prchal před rozezleným otcem. Byl to mohutný dojem, neboť při pohledu na Prahu ožívala v Cyrilovi celá česká historie a dechem slavné minulosti zesílela jeho národní individualita. Když mu bylo určeno zůstat v Praze na delší dobu, po oné duchovní porážce utržené v rodném kraji, mocnější cítění národní síly bylo jakousi náhražkou za duchovní svobodu, o niž ho byli oloupili.

Ještě mocnější než cít národní byla v nitru Cyrilově radost, že se ocitá v přímém styku s českou hudební tradicí, že přichází na místa, kde žili a tvořili jeho miláckové Dvořák a Smetana. Sořvaže unikl z úmorné věznice gymnasijsní, již dával se po stopách zamilované musy, vyhledáváje stejně cífcích lidí a sleduje pilně všecek hudební ruch pražský. Rána způsobená ztrátou svobody byla tak hluboká, že nikdy nebylo dosí hudebního balšámu, aby už nebolela. Bohužel, elysejská lázeň Euterpína nebyla s to, aby uspala červa svědomí. Prohlodal se vši tou uměleckou dekorací a dokázal jinochovi, že není pravého štěstí na světě. Příměří vzalo brzo za své. Záhy nezbylo Cyrilovi, než obnovit boj, nechtěl-li pozbyti „jediného potřebného“ a zároveň s ním i toho, čeho Bůh dopřává lidem nádavkem, když se uondali zápasením, totiž umění.

CO ŽIVOT DAL.

List biskupů slovenských.

Slovenští biskupové učinili svoji povinnost pastýřů a vydali list, kterého bylo třeba hlavně na Slovensku, kde jest lid velice neuvědomělý, a kde jest nevěřícími a nezodpovědnými politickými straníky sváděn s pravé cesty. List ten jest činem, již ten pokřik pokrokového tisku o tom výmluvně svědčí a jest jen líto, že čeští biskupové před třiceti lety nevydali listu podobného. Netřeba se diviti, že pokrokový a hlavně socialistický tisk mluvil o nepřátelství proti republice a pod. Běda každému, kdo se odváží poukázati na málo čestné jednání politických agitátorů socialistických stran všech odvětví, a kdo se mu postaví v cestu! Biskupové postřehli zlo a řekli je a varovali. Bylo jejich povinností říci to. Ale zamezili dále loviti nevědomé a tím zasluhují neúctu pokrokových listů, které svolávaly oheň na kněze, kteří list přečetli a radily všechny pozavíratí.

Že jest list vyhlášením kulturního boje? Všimněme si ho a seznáme hned, oč se jedná. V prvé větě jest obsah listu.

„Už dávnejšie bolesťou sviera naše otcovské srdce smutná skutočnosť, že mnohí z vás, milí veriaci, v posledných rokoch vrhli sa do náručia takých sdružení, ktorých pôsobenie ohrozuje nielen vaše

večné spasenie, ale i váš opravdový hmotný blahobyt.“

V dalším poukazují, že všechny ty destruktivní zásady, hlásané falešnými proroky, nepřinesou ani blaha hmotného — nezaměstnanost, bída, hlad, pohled na Rusko — a v ohledu mravním

„nové bludy zapríčinily zkázu duší, která je užasnejšia než smrť telesná a nedostatok.“

A biskupové zastavují se u toho zjevu a věnují mu svoji pozornost. Jsou přísní a neshloubaví a máme při čtení listu dojem, že posloucháme ty mohutné staré biskupy, kteří se nelekali ničeho, jednalo-li se o pravdu a spravedlnost, a kteří si byli vědomi svého vznešeného a těžkého poslání, jímž jsou pastýři duší, pro které byla prolita krev Jednorozeného. A jejich slovo zní a páli ty, kdož mají svědomí málo klidné. Že budou mít nepřátele? Ach, co jest po nich! A že vývoj nepůjde hladce? Biskupové nejsou poslanci nebo politiky.

Socialisté a komunisté jsou přesvědčeni, že jsou jedinými dobrodinci lidstva a i Slovenska a zní jim tedy tvrdě řeč:

„Keď však so zármutkom zkusujeme veľmi často, že tí, čo sa honosia a vydávajú za obráncov utlačených a hubou omáľajú rovnoprávnosť, slobodu

a bratrstvo, najviac sami podkopávajú základy a piliere všetkej spravodlivosti, lásky a pokoja: to jest vieru a mravnosť; keď očividome sa presvedčujeme, že najstarostlivejšiu matku a dobroditeľ'ku trpiaceho človečenstva, večnú strážkyňu a rozširovateľku milosrdenstva, pravdy a spravodlivosti, od Krista Pána nám poručenú Cirkev katolícku by rádi so sveta sniesť' akože by sme sa nemali proti ním ozvať? Či pastieri môžu nedbale hl'adiet a čakať, až pokým vlci celkom znivočia stádo? Isteže slová Spasiteľ'ové sa vzťahujú i na nich: „Prichádzajú k vám v rúchu ovčom, ale z vnútra sú dravými vlkmi.“ (Mat. 7, 15.)

Nic není nepravdivo v těchto větách. Stačí poslouchati jen pět minut řečníka, stačí přečísti pár řádek „Práva Lidu“, „Rudého Práva“, „Českého Slova“, a dáme a musíme dáti za pravdu slovům biskupů. Nač tedy se bouřit? Jest pravdou i to, že jsou v hlásání svých bludů velice opatrní, jak vytýká list dále, že svádějí lid dovoláváním se slov Kristových v Evangeliu, že prohlašují, že nejsou proti náboženství. Teprve, když se jim podařilo takovým způsobem lapiti lid do svých sítí, ukazují zvolna svoji pravou tvář a nic jim není svatým.

A čo s najväčším zákonom lásky k bližnému? Či ho neodkopli, keď na miesto porozumenia a smierlivosti oznamujú triedny boj, násilie, terror a rozvráť?

Aký majú úmysel' s kresťanstvom, osvedčujúťm, že ho vytískajú z každej ustanovizne súkromného a verejného života. Odcirkevníť a zlaicizovať všetko: to je ich heslom. Čo to znamená po slovensky, keď nie zosvetárif a spohanšif? Radi by Cirkev pozbavif všetkého vplyvu a orabovať i posledného haliara, aby potom ako pokazená slúžka a opustená žobráčka hl'adala útulok — v katakombách. Kdo nepočul o rozluke a sekularizácie? Že si nepravajú náboženskej výchovy a hromžia na cirkevné školy — je jasné. Kríž o katechizmus a vôbec čokoľ'vek pripomína a udržuje pamiatku nadprirodenej viery, nedbali by vidieť medzi odhodenými haraburdami, ktoré by ešte veľkodušne dovolili, komu sa páči, uschovať si v tajnej domácej komôrke.

Stačilo by na důkaz těchto slov poslechnouti řeč některého socialistického zákonodárce v parlamentě, či připomenouti si bolestnou chvíli, kdy kříže ze škol byly vozeny na popelářských vozech a skládány mezi haraburdím. Neučiněno-li tak dosud na Slovensku, neznámá to, že by osvícení páni toho úmyslu neměli. Ostatně, poznalo i Slovensko „dobrodiní“ českých pokrokových lidí. Mluví tedy biskupové nepravdu? Nebo není pravda, že mnozí věřící na Slovensku, svedeni falešnými vůdci,

„s pátričkami v ruke a s nábožnými Výlevami pod pazuchou slepo oddávali svoji dôveru nevercom.“

Tím spíše jsou biskupové povinni říci věřícím, čeho nevědí, a kdyby socialisté byli trochu moudří, uznali by tu oprávněnost. Kdyby jejich inteligence nebyla zaslepena protináboženskou záští, sami by podepsali slova biskupů:

Ani zďaleka nie sme proti tomu, aby ste sa všemožným mravne dovoleným spôsobom domáhali snesiteľ'nejšieho a pohodlnejšieho živobytia: naopak, za povinnosť si pokladáme, aby sme vás v tejto snahe podporovali; len proti tomu sa ozývame a ohradzujeme, aby vás kdeakí nesvedomifí sobeckí dobrodruhovia medovými motúzkami nezavedli z blata do kaluže. Doprajeme Vám, aby ste si čím viac ruží a čím menej trnia utrhli, doprajeme, aby ste v tomto slzavom údolí čím zriedkavejšie plakali a čím častejšie sa blažene usmievali: veď ste vy naše dietky a my vašimi v Kristu rodičmi. Povedomí však svojej strašnej zodpovednosti pred súdom spravodlivého, všemožného a všetko vidiaceho Boha „ako takí, ktorí majú vydať počet z vašich duší“ (Žid. 13, 17.), nijako nemôžeme dopustiť, aby ste s chlebom alebo bez chleba i smrteľnej otravy požívali a zahynuli.

Všechny tyto věty by socialisté snesli. Byly skoro povšechné. Ale přímo je rozběsnilo, co pastýřové - biskupové slovenští z tohoto všeobecného nákresu poměrů vyvodili. To již jest odvážné. Dovoliti si ve státě, který platí za socialistický, varovati věřící přímo, bez oklik od vstupu do socialistických organizací! Je to možné? Ano, je to jisté, a bylo třeba slovenských biskupů, aby to učinili. Že je tím vlast nebezpečí? Naopak, ta vlast, a již jí socialisté nezničí, neboť mají na to malý mozek a jsou příliš známí, jim jednou bude děkovati. Neboť list jistě přinese své ovoce a přišel včas, když není ještě vše otráveno. Biskupové z a k a z u j í. Jak nádherně zní to slovo a jak jest mohutné! Tak mohutné, že i nevěrecký tisk, který se „nebojí“ nebezpečí církve římsko-katolické, a který má pro ni a papežství jen slova potupná, se celý vzbouřil a rozkřičel. Církev, biskupové zakazují. Že francouzští kardinálové promluvili, jest možné, ale že zakazují slovenští biskupové v republice, která myslí, že jest typem nevěreckého státu, jest skoro neuvěřitelné! Ne, jest možné a pro katolíka radostné, uvěřitelné. — Nuže, biskupové z a k a z u j í:

1. Zakázané je, aby sa kresťania-katolíci pridružili protikresťanskému spolku h o c i a k é h o m e n a a o d b o r u. Ku protikatolíckym združeniam voľkynevoľky, musíme pripočítať nielen všetky anarchisticke, nihilisticke, ale rozličné socialistické a

komunistické združenia. O tajných slobodomurárskych spolkoch tiež každý vie, že idú o život Cirkvi.

2. Keď majú katolíci možnosť, aby sa sriadili v stavovských združeniach, ktoré neurážajú náboženstvo, sú povinní z protikresťanského odborového združenia vystúpiť.

3. Trpíť, aby dočasne zostal zapísaný katolíkom v zozname protikresťanskej organizácie, sa môže len pod týmito spoluexistujúcimi štyrmi podmienkami:

a) ak patričný člen dobromyseľne sa domnieval vtedy, keď sa dal zapísať, že je to dovolené;

b) keď môže dokázať, že jedine preto odvádza členovský poplatok, aby si zachránil nevyhnutne potrebné živobytie, to jest natoľko je pod nátlakom teroru, že v opačnom prípade by ho vyhnali z práce, z továrne, z úradu, zo služby; v ostatnom však sľubuje, že všemožne bude vyhýbať stykom s organizáciou a na schôdzky a rečenia nepôjde; ich noviny a čítania akby pod nátlakom i musel ich odoberať, nikdy čítať nebude a iným ich tiež čítať nedá a čítať nedovolí;

c) ak svoju občiansku dôveru a hlas neoddá na protikresťanskú stranu;

d) ak on sám svojím dočasným členstvom alebo jeho rodina nie sú vystavení nebezpečenstvu, že od viery odpadnú.

Taký kresťan katolíkom, ktorý o tu uvedených pravidlách bol dostatočne poučený, a hoci mu bolo možno vystúpiť z protikresťanského združenia, predsa zlomyselne v ňom zostáva: nesmie byť akožto nekajúčny hriešnik a odpadlík pripustený ku svätým sviatostiam, a nemôže si nárokovat žiadneho práva a počty v Cirkvi, ktorej sa spreneveril. Nasledovne ani rozhrešenie pri svätej spovedi mu nepatrí a keď

čo Boh odvráť — až do smrti v tom hriechu sotrvá, ani cirkevný pohreb. Taktiež z čestných úkonov a úradov cirkevných, ako kmotrovstvo, syndikstvo a podobné sa vytvára, lebo tieto prindležia iba verným katolíkom.

Keď toto prehlasujeme priam tak, a ako cudzozemskí biskupi, tým len svoju povinnosť plníme, od ktorej sa na nijakú prosbu a hrozbu odchýliť nemôžeme a nesmieme.

Nikoho nenútime, nenásilíme, ani neprenasledujeme. Každý si rozhodne sám, či chce zostať s Kristom a či s Belialom!

Právom očakávalo velebné duchovenstvo a všetci praví veriaci, aby sme sa osvedčili slávne a rozhodne. Učinili sme to. Chceme tým len slávu Bohu a pokoj ľuďom dobrej vôle (Luk. 2, 14.).

Veľmi ostro a bez obďalania povedal Spasiteľ: „Nedávajte veci sväté psom a svoje perly nehádzte pred svine, aby ich snáď nepošliapali, a obrátiac sa neroztrhali i vás“. (Mat. 7, 6.)

Čo je svätejším, než viera, čo je cennejším, než nesmrteľné duše?

Takový je tedy povestný list biskupů slovenských. Jest vlastizrádný? V čem? Od kdy jest vlastizradou, když se vytkne některé politické straně, co nerada slyší, a co jest pravda? Ostatně, pro český nevěrecký tisk platí: Voda teče a slovo se píše. Dnes jest a zítra není.

Nám bylo slovo slovenských biskupů radostným překvapením, za něž nedovedeme býti dosti vděční a litovali jsme jen jednoho, že nebyli pod ním podepsáni též biskupové čeští a moravští.

Ale i oni odvětili důstojně na štvavé psaní proti listu prohlášením z 15. ledna, z něhož uvádíme část:

„Avšak jediným pravým motivem k vydání listu byla jejich povinnost a právo chránit křesťanskou věrouku a mravouku — custodia depositi fidei 1. Tim. 6, 20. — proti moderním bludům racionalismu a atheismu, které různé spolky, jmenovitě socialistické, komunistické a nihilistické, přijaly za — vědecký základ — svých hospodářských programů.

Tuto povinnost ukládá všem biskupům příkaz Páně — Mat. 28, 19. — Učte všechny národy — a výklad tohoto příkazu v pastýřském listě sv. Pavla k Timoteovi — 1. Tim. 6, 20. — O Timothee depositum custodi... Timothee opatruj statek — víry — ti svěřený hlásej slovo — zjevení — naléhej včas i v nečas, usvědčuj kárej se vši trpělivostí a moudrostí učitelskou. Neboť bude čas, kdy zdravého učení nesnesou, nýbrž nashromáždí si učitelů podle vlastních chťičů. — 2. Tim. 4, 2.

V plnění této povinnosti předcházejí je příkladem všichni dobří pastýři, přede všemi papežové. Papež Lev XIII. napomíná hned v druhé své Encyklice — Quod Apostolici muneris ze dne 28. prosince 1878 veškerý episkopát, aby varoval věřící před spolky, které bludy naturalismu a atheismu pojaly do svých programů a ohrožují tím i samé základy lidské společnosti. Jmenuje výslovně socialisty, komunisty a nihilisty. Rozlišuje jejich program hospodářského povznesení dělnictva, podpory církve dle zákona spravedlnosti a lásky křesťanské, vyžadující od jejich programu protináboženského, jmenovitě protikřesťanského, o němž se BEBEL — Christentum und Socialismus 1887, 16. — vyjádřil: Křesťanství a socialismus stojí proti sobě jako oheň a voda. — Dietzgenovy cynické blasfemie o člancích křesťanské víry — Die Religion und die Socialdemokratie, jakož i Marxovy a Engelsovy jsou všeobecně známy. Proto napsal A. Schäffle — Quint-

essenz 633: Dnešní socialismus je skrz naskrz beznáboženský a církvi nepřátelský. To nevyklučuje, že jednotliví socialisté, dle okolností i značný počet jejich členů, nějaký čas zděděnou víru ještě zachovávají.

Proti tomuto beznáboženskému programu soc. demokratů napomíná Lev XIII. všechny biskupy, aby věřící od účasti v takových spolcích a jakékoliv jich podpory odvraceli, připomíná podobné výstražné hlasy svých předchůdců nové doby, Klementa XII., Benedikta XIV., Pia VI. a Pia VII. Též Pius X., Benedikt XV. i Pius XI. krácejí v těchže šlépějích. Pius XI. ve své konsistorní allokuci 9. prosince 1924, tedy málo dní před uveřejněním pastýřského listu slovenských biskupů, praví: Považuji za svou povinnost připomenouti všem, obzvláště vladařům, pokud jim jde o skutečný mír a blahobyt národů, o svatost rodin a důstojnost lidské osobnosti, aby jednomyslně velké nebezpečí, které jejich poddaným hrozí se strany socialistických a komunistických spolků, hleděli odstraniti, ale při tom samozřejmě dbali o povinné zlepšení společenského postavení všech dělníků a nižších vrstev.

Nuže, tytéž myšlenky a výstrahy Pia XI. a Jeho předchůdců v Encyklikách, zaslaných biskupům, obsahuje pastýřský list biskupů slovenských k duchovenstvu a k věřícímu lidu. Odvolávají se na příklad biskupů holandských, belgických a švýcarských, kteří v nejnovější době svou povinnost a své právo vykonávají podobnými pastýřskými listy.

Povznesení svým biskupským úřadem nad veškeré strany politické, nepodléhají, vydávající list, ani nejmenšímu vlivu strany ludové, která o něm neměla ani tušení.

Tím nezahájili žádný útok na nekatolické spoluobčany nějakou nepravdou, nýbrž nezbytnou obranu ohrožené víry zbožného lidu slovenského pravdou. Neboť v rouše beránků, přetvařující se na zbožné katolíky, přicházeli k nim falešní proroci — pokrokáři — a sváděli lid.

Dobří pastýři jsou povinni chránit ohrožené ovečky Kristovy, aby se jim nedostalo výtky Písma sv. němých psů a nájemců, — kteří opouštějí ovce, zanechávající je vlkům hltavým.

Biskupové nikoho nenutí, aby se stal katolíkem; ale kdo chce katolíkem býti a stát se účastným svátostných prostředků církve, musí se zříci zásad křesťanskou víru vylučujících a svůj náboženský život zaříditi dle platných věroučných zákonů církevních.

V tom se biskupové srovnávají s jedním představených i spolků a společností

laických, když tito stanoví podmínky dosažení výhod společenských.

Z toho následuje, že vykonali biskupové slovenští pastýřským listem svou povinnost a užili svého práva, jako jejich podřízení faráři, když jej k nařízení biskupů věřícím předčítali. O nějaké neváznosti k republice a jejím institucím nebo o nějakém pokusu porušiti veřejný řád, nemůže býti ani řeči, ba zásady v past. listu hlásané posilují republiku samu.

Kdyby se tedy v tomto výkonu učitelského úřadu biskupů slovenských a jejich podřízených farářů mělo spatřovati jakékoliv provinění a proto jejich svoboda a právo měly být omezovány, viděli bychom my, jejich spoluhratři v biskupském úřadě, příkaz doby, prohlásiti se s nimi solidárními.

Tomu však rozhodně nechceme věřit; naopak. důvěřujeme v prozíravost moudré vlády, že obrana křesťanské víry jest zároveň obranou základů státu samého.“

Jest to výzva ke kulturnímu boji, jak píše tisk? Kdyby ano, byla by to slibná výzva, a kdyby tím ten boj začal, byl by to i slibný začátek.

J. K.

Český katolický tisk.

V měsíci lednu oslavovaly výročí dva listy, „Čech“, vycházející v Praze a „Našinec“ v Olomouci. Při té příležitosti bylo i psáno o katolickém tisku českém, kterážto kapitola není zrovna z nejradostnějších. Ne, že bychom neměli tisku, naopak máme ho až mnoho. Jedná se pouze o jeho úroveň. O té možno diskutovat.

Od r. 1918 se mluvilo o tisku na všech nebo skoro na všech valných shromážděních výkonného výboru lidové strany a bylo přineseno i hodně dobrých a užitečných námětů: ani jeden z nich nebyl uskutečněn. Byly vedeny v tisku samém četné ankety o zlepšení tisku: ale slovo žurnalistické bylo zde jepicí, — ~~tera~~ se večer rozžehnila se životem. Založen spolek katolických žurnalistů: existuje? Mluvilo se o zřízení informační kanceláře katolické: kdy bude uskutečněna?

Jest zvykem v katolických vedoucích kruzích zdůrazňovati důležitost tisku. Všichni jsou si vědomi, že je třeba dobře vypravených listů, ale ať z kterýchkoliv důvodů nepřičinují se vždy, jak by bylo třeba, aby listy stály na cpravdové výši. Nejčastěji jsou toho vinny potíže finanční, někdy i osobní věci. Má-li list štěstí na zkušeného, odborného a obětavého šéfa, jako „Našinec“ nebo „Pražský Večerník“, pak jsou-li ty listy, každý ve svém směru, dobré, není to tolik zásluhou vedení strany jako obou jednotlivců.

U nás se ještě nevžila dosti potřeba žurnalistů z povolání. Má se za to, že psátí může každý, kdo umí vzít píro do ruky. Je to snad pro tu chvíli lacinější, ale rozhodně to není správné. Rozhodně vypadá divně, když se svěří vedení velikého listu osobě, která sice vykonala jinde dobré dílo, ale v žurnalistice se nevyzná.

Bylo řečeno, že P. Světlík jest nejstarším a nejzkušenějším naším redaktorem. Nuže, P. Světlík má úctu k inteligenci a nebojí se uveřejniti věty, které napíše někdo jiný, třeba mladý, a které jsou odlišné od jeho názoru. Připustí, že i někdo druhý může myslit. Jest informován o věcech vnitřních a zahraničních, poněvadž čte a rozumí vedení novin. Jest zřetelně šéfredaktorem. Po vytčení jeho vlastností, netřeba již mluvit, čeho potřebuje katolický tisk.

Pravoslavná církev v Rusku.

Jest obtížno hodnotiti kriticky zprávy, docházející z Ruska. Dosti sice pronikne za hraničice, ale přes to jsou naše známosti o nynějším stavu Ruska tak kusé, jako třeba o stavu Albanie. Daleko plněji to platí o pravoslavné církvi, neboť všechny zvěsti emigrantského tisku třeba bráti s velikou rezervou a nepřijímati za pravé všeho, co se za pravé vydává. Ale jedno snad možno s jistotou tvrditi: že totiž pravoslavi jest dnes v těžkém postavení Rusku.

Pádem synodu, pádem vrchního prokurátora bylo pravoslavi poslouženo. Bylo oproštěno od těžké závislosti na státní moci a jest přirozeno, že většina biskupů se zaradovala nad novým stavem věcí. Ovšem, bolševická vláda pokalila brzy tu radost a ve světle pronásledování vysvitlo, jak neblahým bylo carské jeho pro církev: neměla žádného vůdce. Patriarcha Tychon nebyl s to semknouti všechen věřící lid, a neměl ani tolik autority, aby zamezil šíření a zhoubné působení „živé církve“. Nemohl spoléhati na své a proto byl tak povolný k vládním reformám, pokud se týkaly náboženského vyučování, ač byly daleko těžší ranou pro náboženský život než konfiskování církevního majetku. A jeho protest proti zabírání svatých nádob se vztahoval jen na ty, které byly určeny pro eucharistii, a jež podle ruského práva církevního nesmí býti odevzdány v ruce lajků. Bolševici brzy pronikli schopnosti patriarchovy a odvážili se činů, kterých by se byli sotva odvážili, kdyby Tychon byl silným a mocným vůdcem svěřených duší. A nelze říci, že kněž-

stvo a věřící lid byli slabošskými. Vždyť statistika o vybití kleru v Rusku za bolševické vlády jest svědectvím o obětavosti jeho a nebojácnosti. Podle ní bylo pobito ve vězeních 2691 světských kněží a 1962 řeholníků kromě 3447 řeholnic a všichni zemřeli ochotně pro svoji víru. Oficiální orgán emigrantů „Církevní zprávy“ udává v červnovém čísle 1923 počet popravených nebo uvězněných biskupů na třiatdvacet a jen v jednom roce 1920 bylo popraveno 1275 kněží. A lid rovněž osvědčil při zabírání chrámů a posvátných nádob dosti hrdinnosti a projevil zřejmě své náboženské cítění. Mgr. Tychon byl, jak se zdá, zasažen nejvíce příchylností některých energických biskupů a význačných theologů k bolševické vládě a jí jaksi ohromen. Jsou známa jejich jména: Antonín z Moskvy, biskup z N. Novgorodu, řada petrohradských kněží, jimž stáli v čele Kalinovský a Borisov. Byli podporou bolševiků a nálada, již vyvolali proti patriarchovi, mu silně ublížila. Otrásl jeho důvěrou, rozpoltili jednotu a zničili téměř všechny jeho dobré plány a všechny jeho naděje. Dovedl sice ještě vztýčiti čelo při slavném soudu 6. května 1922, ale další události ukázaly, že již jest bez síly. Mgr. Tychon nedovedl rázně čeliti bolševickým ukrutnostem. Ale přes to orthodoxní církev se zvolna vzpamatovávala a věřící si uvědomovali své povinnosti. Proto Antonín, muž vzdělaný a rázný, ač podporován státní mocí, se neodvážil uchvátiti nejvyšší hodnost v církvi po Tychonově uvěznění. Teprve tehdy převzal správu církve, když byl v „Pravdě“ uveřejněn pravděpodobně lživý dokument o Tychonově abdikaci, a když brzy na to byl převezzen do dalekého kláštera, kde byl úplně odloučen od veškerého světa.

Již tehdy bylo zřejmo, že se poměry vyjasnily a že pravoslavná církev byla silnější, než aby podlehla namlouvání biskupa Antonína. Hierarchie mu odolala a jen jediný biskup, Leonidas, bývalý důstojník a pouhý kariérista, se připojil k „živé církvi“, která hned od počátku byla uschlou větví. Ovšem, vznikalo nové nebezpečí: byliť svěcení noví biskupové, kortešové moskevské vlády, zatím co staří a věrní, jako petrohradský Mgr. Benjamin, byli uvěznění či povražděni. Lid, neuvědomělý a pokud uměl čísti, sváděný bolševickým tiskem, byl tak vydán v šanc novým nesvědomitým vůdcům. Teror proti věrným kněžím a biskupům se stále stupňoval, komunistické zásady byly vštěpovány v duše stále vytrvaleji a cílevědoměji, „živá církev“, rozpadnuvši se brzy v řadu sekt, nesla všude rozdělení.

Biskup Antonín, když dosáhl hodnosti, po níž toužil, svolal na rok 1923 koncil, jemuž předcházelo v květnu 1922 shromáždění, jež mělo sjednati některé otázky a připravit je k jednání. Usnesení měla ráz čistě bolševický a cílem bylo úplně uvolnit kázeň v pravoslavné církvi. Zrušeny kláštery, k nejvyšším hodnostem neměli v budoucnosti mniši přístupu, o věcech církevních rozhodují místní synody, do nichž jsou přibráni i laici atd. atd.

Koncil byl svolán na 2. květen 1923 a zúčastnilo se ho ze 74 diecézí 72 se 476 delegáty, z nichž 200 ze „živé církve“, 116 z „prvotní apoštolské církve“ a ostatní z „církve znovuzrozené“. Biskupů bylo 62, z nichž 32 ze „živé církve“. Shromáždění se usneslo na vyobcování Tychonově a odhlasovalo příchýlnost k bolševické vládě. Tychon a jeho věrní byli prohlášeni za protirevolucionáře. Za živé bylo prohlášeno nařčení, že sovětové pronásledují církev. Jednají správně, neuznávají-li patriarchát, poněvadž ten jest původu pozdějšího a proti duchu prvotní církve. Ostatně zřízení patriarchátu r. 1917 bylo činem protirevolucionářským a proto musí býti odsouzeno.

Zvítězil tedy bolševism nad církví. Tychon nebyl sice popraven — působily zde ohledy politické — ale církev pravoslavná utištěna. Do června 1923 měly býti zavřeny a byly i zavřeny ty chrámy, o které nepodalo žádost aspoň 50 osob osady, žádost ověřenou podpisy. V době pronásledování a rozvratu bylo těžko v mnohých osadách sehnati 50 podpisů těch, kteří tím samým strhli na sebe zášť vládnoucích a moc majících. A i když se sebralo 50 podpisů, neznamenal to ještě vítězství, poněvadž místní sovět mohl zkonfiskovati chrám, potřeboval-li ho. Kněží byli povinni podrobiti svá kazání cenzuře, kněžské semináře byly zavřeny a tím znemožněna budoucnost církve.

Ale těžkou ránu zasadil jí i ten, jenž měl povinnost vytrvati: Msgr. Tychon. 27. června 1923 vydala vláda list, podepsaný Tychonem, němž tento „jako kněz pokládá za svoji povinnost prohlásiti: Ježto jsem byl vychován v monarchistickém prostředí a byl ovlivňován lidmi smýšlení protibolševického, smýšlel jsem skutečně nepřátelsky proti sovětské autoritě a mé myšlenky se někdy projevovaly i v činech. Takovým bylo mé svolání proti míru brestlitevskému, mé odsouzení sovětské vlády r. 1918 a můj protest proti výnosu o sekvestraci církevního jmění.“ 29. téhož měsíce rozšířil tisk nové vyznání Tychonovo, v němž hlásá, že s ním bylo jednáno ve vězení velice laskavě, že přijal sovětský program a věří, že „církev musí býti nepolitická.“ Současně „radí“ všem pre-

látům, kteří přicházejí do Ruska, aby „se zřekli své činnosti jako nesrovnatelné s jejich posláním.“ Tato slova jsou namířena proti apoštolské misi.

Tímto prohlášením podepisoval Tychon ortel smrti své církvi. Vždyť znal materialistický a atheistický program sovětů a najednou se s ním ztotožňoval. Správně podotýká Mc. Eulah, sděluje tyto věci v knize „The Bolshevik Persecution of Christianity“ (London 1924): „Jestliže zasahování státu do církve za carského režimu zmrzačovalo církev, pak je zasahování bolševické zabije. Tychonova smrt by vlila církvi nový život, jeho život může znamenati její smrt.“ Neboť dnes jest Tychon nástrojem v rukou bolševické vlády a ne neobjácným a starostlivým pastýřem. Ukázal to již činem, když dovolil, aby na návrh Krasnického bylo přijato do rady církve 200 členů „živé církve“, čímž ji uznal samosprávnou a stejně pravou jako církev původní.

Jest tudíž nynější stav pravoslavné církve v Rusku málo uspokojivý. Není v ní jednoty, nesmí býti vychovávání kněží v seminářích, věrní biskupové jsou sesazováni nebo již sesazeni, mládež i lid soustavně odnáboženšťován. Ale přes to netřeba mluvit o brzké smrti: Biskupové i věřící v emigraci pracují intenzivně na ozdravení a v zemi snad nebude vše zničeno. Ostatně, jedině Prozřetelnost ví, k čemu prospěje tato bolest?

Nový uniatský koadjutor ve Lvově.

Ze Lvova dochází zpráva, že metropolita veškeré uniatské církve ruské, hrabě Ondřej Šeptyckij, dostal suffragana koadjutora v osobě dra Josefa Bočana, biskupa v Lucku. Je všeobecně známo, co bylo přestáti v poslední době metropolitovi od vypuknutí války se strany Rusů až do jeho cesty do Ameriky. Byl tam poslán konsolidovati uniatskou církev rusínskou v sev. a jižní Americe. Při této cestě byl metropolita též činný politicky tím, že pracoval pro blaho a samostatnost Ukrajiny a východ. Haliče. Polská vláda při návratu do Lvova činila mu velké potíže a mnohé hořkosti, jichž tento vynikající biskup ani dnes není ušetřen. Jeho zdravotní stav cestou se zhoršil (má bolestnou ránu na noze) a stáří jeho znemožňuje mu vykonávati funkce biskupské. Řím rozhodl se jmenovati mu suffragana a z předložených kandidátů vybral dra Bočana. Kardinál Gasparri dopisem z 20. října 1924 podal o tom zprávu metropolitovi a

kapitule a 5. ledna t. r. uvázal se nový suffragan ve svůj úřad.

Nový suffragan narodil se 10. března 1879. Studoval gymnasium ve Žločově, kde patřil k nejlepším žákům, bohosloví ve Lvově, Inšpruku a ve Vídni, kde dosáhl doktorátu. Vysvěcen byl na kněze 21. srpna 1904. Na to ustanoven byl prefektem duchovního semináře ve Lvově, kde s malým přerušením zůstal do r. 1910, kdy se stal ředitelem téhož ústavu do r. 1920. Když Rusové v roce 1914 zabrali Halič, carská okupační vláda vyvezla dra Bočana spolu s metropolitou Šeptyckim do vnitra Rusi. V Kijevě téhož roku metropolita Šeptyckij vysvětil tajně dra Bočana na biskupa s titulem biskupa v Lucku. Cesty obou se rozešly. Tři roky meškal Bočan v Sibiři a když se vrátil a chtěl se odebrati na místo svého určení do Lucku, ale ani rakouská (tehdy Luck byl Rakouskem okupován) ani polská vláda (patří dnes pod Polsko) mu toho nedovolila. Meškal tedy v Haliči. Účastníkům velehradských kongresů je postava dra Bočana známa. Je nejen horlivým uniátem, ale též vlastencem. Zdá se však, že mu tato poslední vlastnost značně ztíží postavení v očích polské vlády, která by nerada viděla v čele uniatské církve člověka s duchem velikého metropolity Šeptyckého. Nový suffragan je též činný vědecky. Většinu svých prací vydal ve Lvovské „Nivě“ a v „Bohosloví.“ V Římě vydal v roce 1908 latinsky práci o liturgii sv. Jana Chrysostoma. Je zejména odborníkem v církevní historii. Z jeho překladů zaslouží zmínky překlad knihy „Následování Krista“ od Tomáše Kempenského do maloruštiny. Osoba nového suffragana je zárukou, že plány unionismu, pokud nemohly býti realizovány metropolitou Šeptyckim, budou fedrovány jeho odchovancem, biskupem a snad i metropolitou Bočanem.

Jiná slova a jiné činy.

Mluví se velmi mnoho o tom, že nutno podporovati kulturní potřeby Slováků a našich Rusínů. Malý doklad k praksi těchto „podpor“: Osvětová organizace rusínská v Užhorodě, „Prosvita“, prosila Prahu za dar na národní dům rusínský v Užhorodě, jehož je tam velmi třeba. Rada hlavního města Prahy odpověděla, že „této žádosti pro nedostatek úhrady vyhověti nelze.“ Ovšem, musí se šetřiti „na zahraniční zájezdy“, které jsou přednější.

Otázky církevní u nás.

Socialistický tisk jest často v úzkých z důvodů velice jasných: chce před volbami dokázat, že část programu stran byla uskutečněna. A přirozeně, jest ještě v živé paměti, s jakými hesly šly do posledních voleb socialistické strany. Bylo jich mnoho, ale nejtučnějším písmem stál ve všech provoláních: boj proti církvi katolické. Strany ty si neuvědomují jednoho, že totiž strana, jakmile jest ve vládě, bere na sebe zodpovědnost zastávati zájmy strany, nýbrž zastávati i zájmy celého státu. Tím jest vysvětlitelno, že v mnohých otázkách musí koaliční politici sleviti z požadavků, ač uskutečnění jejich by prospělo straně, a musí naopak přistoupiti na zásady stran druhých. Tu závaznost bere na sebe každá vládní strana, tudíž i strany socialistické vůči straně lidové v otázkách, týkajících se řešení poměrů církevně-politických. Lidová strana má určité směrnice v té věci a ostatní strany v koalici jsou povinny o něm uvažovat, dokonce jej respektovat. Nejedná se zde o problém malého dosahu.

Strany socialistické nejsou si vždy vědomy tohoto příkazu a podle toho též vypadá jejich tisk. Přirozeně, padá zde i na váhu intelligence redaktorů a vůdců socialistických a v tom ohledu netřeba býti příliš optimistickým. Tedy, tyto strany jsou od Volné myšlenky, bezvěrců a j. a j. puzeny, aby řešily otázky církevní, ovšem ne ve smyslu spravedlnosti, nýbrž proti katolíkům. A poněvadž politici nemohou ve vládě jen tak dělati skoky — lidová strana jest v ní mocným činitelem a těžko by bylo lze bez ní vládnout —, ukojí aspoň tisk a občas nějaká bomba à la Hrušovský nadočkávé. To jest politika a netřeba nikterak čísti pokrokový tisk, třeba „České Slovo“ a „Právo Lidu“ s rozhořčením. Jest v něm jistá impotence, která jest zřejmá a vzteklé věty leckdy baví.

Jest třeba řešiti církevní otázky a stanoviti přesně řadu věcí. Ale jest absolutně nemožno a tím i neprozřetelno chtíti uskutečnění zákonů, které by byly katolíkům nepříjemné, a které by vedly k rozbití národa, jako třeba spoluožívání kostelů. A jest příznačné, že socialistický tisk nezná téměř jiné otázky ze složitého problému než tuto. Což otázka školská? Jest stejně těžká právě díky vnitřnímu stavu mysli našeho učitelstva. Otázka jednotné školy by za takového stavu byla pro katolíky nemyslitelná a návrh nepřijatelný. List českomoravských biskupů mluvil v té věci přímo a politika lidové strany se sotva může uchýliti od směrnic biskupů daných.

Jednoho by bylo třeba, aby řešení církevních otázek u nás, které jest choulostivé též s ohledem na Slovensko, nepodléhalo demagogii a bylo podnikáno s chladným rozumem. Jest pravděpodobné, že socialistické strany budou mít po volbách více než dnes, ale jest i jisto, že dnes ho mají více než před pěti

lety. Čas jest i pro ně dobrým lékařem. Dále je třeba, aby politici hleděli v době řešení zadržeti výpady proti Svaté Stolicí a jejímu zástupci v republice. Že politici lidové strany budou postupovati spolu s biskupy, jest jisté. Řešení je třeba a rychle třeba.

V Ě D A.

O unii církví.

Literatura o unii církví roste až nápadně. Jsou psána díla, jsou psány studie ať rázu přísně vědeckého, ať již s úmyslem učiniti těžký a složitý předmět přístupným i širším vrstvám. A jistě se bude tato literatura množiti v tomto roce, ve kterém bude pořádán ve Washingtoně kongres pro sjednocení křesťanských církví. Předmět sám jest ostatně velice zajímavý a tak obsáhlý, že jej těžko lze vyčerpati. Kolik jen otázek vyvstane, chceme-li psáti o jednotě katolicismu s pravoslaviím? Kolik, chceme-li mluvíti o unii katolicismu s anglikanismem? Otázek dogmatických, historických i politických? Lze tudíž a je třeba se těšit z každého díla, které řeší některý problém, řeší jej vážně a se znalostí věcí, ať již jest psáno katolíkem, či pravoslavným, anglikánem nebo protestantem.

Kniha profesora velkého semináře v Dijonu, G. Brunhesa, má všechny vlastnosti, které nám ji činí blízkou a potřebnou. Brunhes konal řadu přednášek a sebral je v knihu nazvanou: „Christianisme et Catholicisme.“ Vydal je Gabriel Beauchesne. Paris, Rue de Rennes 117. Cena 12 frs. Přečtení díla naplňuje radostí. Věcně pojednává o těžké látce, jasným stylem, a i když se obírá abstraktními věcmi, hledí je podati takovým způsobem, aby čtenáři nic neuniklo. Mluví třeba o tradici v Církvi či o autoritě, probírá nauky jednotlivých konfesí, proniká do hlubin a neunavuje a učí.

Své dílo si autor rozdělil na čtyři díly. Předchází mu úvod a končí je podrobný obsah. Aby vyložil v celé šíři, oč se jedná při problému unie církví, podává čtenáři několik forem křesťanských církví, o něž se jedná. Přesvědčen, že jediné plnou pravdu obsahuje katolicismus, a že při definitivním řešení podle ní se musí a bude vše řídit, zamýšlí se podrobněji nad katolicismem. Rozmlouvá se

konstituci církve, o hierarchii a věřících a jemně probírá princip autority. Nemáť autorita své oprávnění od věřících, jsouc původu božského. Probírá božský a božsko-lidský a sociální charakter církve, kteréžto tři známky jsou vlastními známkami katolicismu. Zastavuje se dále u významu tradice, činí rozdíl mezi tradicí lidskou a božskou, která má předmětem božské Zjevení, čemu explicite nebo implicate se všude a vždy věřilo. Vhodně zařazuje stať o přispění Ducha Svatého, s jehož pomocí duch lidský postupuje a uchovává a rozvíjí pravdy od doby apoštolské. Důležitými jsou třetí kapitola o neomylnosti Církve a papeže a čtvrtá o úkolu Církve v posvěcování věřících. Vyvrací všechny mylné námitky, které hlavně protestanté a anglikáni vymýšleli proti neomylnosti, vykládá, jak jest vymezena neomylnost, vztahující se toliko na věci víry a mravů, nezapomíná ani na historii a zdůrazňuje její sociální charakter, neboť uchovává a oživuje pravdu, která jest společným dobrem všech věřících. Modlitba a objektivní účinnost svátostí svědčí o božském charakteru Církve v posvěcování věřících. Mluví o vtělení, o viditelném i neviditelném působení, o Církvi jako viditelné společnosti, o těle Kristově a obcování svatých. Tyto první čtyři kapitoly jsou jakýmsi shrnutím nauky katolické a četba jejich se tím stává více než prospěšnou.

Vyloživ základní principy katolicismu, všímá si autor jiných forem: v první řadě orthodoxie řecko-ruské a jako podtitul velice vhodný přidává; národní křesťanství, či správněji znárodněné: le christianisme nationalisé. Orthodoxní církve uznávají katolický princip autority, zjevení, ale liší se nepřítomností viditelného svazku jednoty a jsou charakterisovány nacionalismem, cesaropapismem. Jasně to dokazuje podrobnějším rozbořením církve ruské. Naproti pravoslaví jest protestantismus křesťanstvím individualistickým.

Individualism vedl v protestantismu k naukové anarchii a rozdělení. Kompromisem mezi oběma jest anglikanism. Jako při prvních dvou všímá si spisovatel vzniku, ukazuje, jak na počátku se lišil anglikanism od pozdějšího, jak byl pomalu proniknut duchem protestantským.

Ve druhé části díla se staví P. Brunhes na stanovisko odpůrců katolicismu a s jejich hlediska uvádí jednotlivé námitky a pak je vyvrací. Jedná se v první řadě o rozumovou svobodu věřícího, o kněžství, které prý potlačuje osobnost lidskou a náboženství vnitřní. Kritikuje věčně protestantism, vycházející od prvotního jeho znění, dokazuje, kam vedl a dovedl protestantism výlučný individualism: k negaci vši orthodoxy, otřesení „náboženství ducha“ potlačení viditelné církve a autority, aniž bylo uchováno „vnitřní náboženství.“ Třeba se tedy obrátiti k Církvi katolické, která uchovává rozum a nezabíjí citu, jež uznává autoritu a zdokonaluje člověka. Čím důkladněji ji srovnáváme s církvemi ostatními, tím jasněji nám vysvitne její zázračná životnost a svatost a její poslání božské.

Ve třetím oddílu řeší problém, který zajímá hlavně Angličany od dob Newmannových: souhlas dogmatu Církve nynější s dogmatem původní. Studium prvotní Církve bylo mnoho hlubokých lidí přivedeno do lůna katolicismu; Newmann, Ruville, Benson a j. a j. Všímá si teorií o povaze „království Božího“ a dokazuje, že pojem „království“, jak o něm mluvil Ježíš Kristus, nevylučuje pojmu Církve, že naopak k ní vede, jak svědčí Evangelium a slova Kristova. Studuje katolické učení o biskupech, nástupcích apoštolů, vznik a vývoj hierarchie od prvních dob a dovozuje, že dogmatický výraz „práva božského“ biskupů neodporuje nikterak původnímu stavu.

Po tomto všestranném a věcném výkladě v poslední části nadepsané: „K jednotě křesťanské“ ve dvou kapitolách se rozmlouvá o tom, co bylo učiněno nebo co se činí pro sblížení v lůně jednotlivých církví a konečně v Církvi katolické, jejímž cílem jest stále, aby „všichni jedno byli.“

Uvedl jsem podrobněji obsah díla jednak proto, že jest psáno nezaujatě, s velikou znalostí věcí, nejen učí, nýbrž i informuje a zřejmě dokazuje, jak těžkým jest problém jednoty, a jak mnoho zbývá ještě vykonati, než bude uskutečněn. Třeba intensivně studovat a ještě intensivněji prositi Pána, neboť lidské síly jsou nedostatečné. Papežové často vyzvali věřící, aby činili jedno nebo druhé, hlavně v tom-

to roce, v němž Benedikt XV. slíbil modlitby katolíků za zdar práce pro unii na kongresu křesťanských církví ve Washingtoně. J. K.

Bretholzovy „Dějiny“ Čech a Moravy.

R. 1924 vyšel třetí díl Bertolda Bretholze „Geschichte Böhmens und Mährens“ s podtitulem „Dreissigjähriger Krieg und Wiederaufbau bis 1792“. Čtenáři „Života“ pamatují se na boj, který vyvolal první díl tohoto nenávistně nespravedlivého díla německého v r. 1921, proti němuž vyvstal tehdy V. Vojtišek věcnou kritikou, pak prof. Urbánek a Pekař drtivým rozbořem v „Lidových Novinách“, který potom vyšel jako zvláštní brožura. Než Bretholz přešel všecko s klidným úsměvem, vybrav si z tohoto morálního výprasku jediné ponaučení, že po druhé musí si počínati na započaté dráze ještě rafinovaněji. Nebylo to po první, neboť již r. 1913 prof. Šusta podrobným a působivým rozbořem, ovšem zcela odmítavým, vyvstal proti jeho první knize. Bretholz tehdy naň vůbec nereagoval a v tomto svém díle zašel ještě dále. Bretholz netají se, že jeho kniha chce býti pomocnou zbraní českým Němcům v jejich politických a nacionálních bojích. Tím ovšem nevědomky dává najevo inferioritu německé vědy. Vždyť již náš Palacký se vyjádřil, že historie přestane býti naší učitelkou, jakmile ji svou služkou učiníme. První svazek, sahající do r. 1419 i druhý do r. 1620, jest základem smělé a ničím neopřené konstrukce, že původními obyvateli Čech byli Němci, potomci starých Markomanů a Kvádů, přišli do našich zemí již v době stěhování národů. Čechové jsou pozdějšími přistěhovalci, kmen méně cenný, který pouze pomocí Němců, kteří založili a upevnili český stát, byl vyproštěn ze svého původního ubohého stavu. Tímto výkladem pokusil se Bretholz navždy vyvrátiti teorii o německé kolonizaci ve st. 12. a 13., prohlásiv ji za lež plynoucí z rukopisných podvodů. Nebylo tehdy národnostních nesvárů, neboť Čechové byli vděční svým německým učitelům, že je vyprostili z poddanství. Do velikého úpadku přišel český stát zaostalostí a rozháraností českou, která se projevila v husitství. Vláda prvních Habsburků a větší vliv Němců s ní spojený jest mu dobou štěstí pro náš národ. Při tom ničeho se nedovídáme o neblahých vlivech německého protestantismu jak na český život náboženský tak i politický. — Bílá Hora jest mu jen koncem české nadvlády a útisku kmene německého. V těchto výkladech počíná si Bretholz velmi chytrácky, o Němcích mnoho nemluví, za to ale vytrhuje

citáty a vkládá do svého díla tak, že mluví, jak on chce. Jeho zběhlost v literatuře i pramenech jest veliká, zvláště neopomene ničeho, co se hodí pro jeho šalebný výklad. Třetí svazek, líčící dobu německé převahy a „národnostního smíru“, nevypráví nic o situaci národnostní u nás po katastrofě bělohorské, ani o poměru trestů, jimiž stíhal vítězný král rebely, ani o dlouhém procesu germanisace. Naopak čeština prý se těšila přízni králů i všech vyšších vrstev. K tomuto úsudku stačí Bretholzovi několik málo náhodných příkladů. Pokles češtiny byl důsledkem všeobecného úpadku českého národa, — při tom neví, kdo jej přivodil —, jak ukazuje i sám A. Denis. Na zdůvodnění svého tvrzení cituje drze a rafinovaně jednu větu z Denise. Bretholz musí se pak zmíniti o vyhnanství duševní elity českého národa, která mu nepraví nic o příčinách jeho úpadku. Za to plýtvá nemístnou chválou Marie Terezie a osvícence Josefa II., největších germanisátorů a hrobařů české samostatnosti. Probouzející

se českou šlechtu této doby takřka nenávidí, sympaticky píše pouze o Čechách jako o zemi veliké důležitosti v bojích o nadvládu ve střední Evropě. Válcům Marie Terezie jest věnována příliš veliká část knihy. — Kritika tohoto díla vzrostla by na veliký komentář, kdyby někdo chtěl se jím podrobněji obírat. Toho ovšem si nezasluhuje. Zvědavost naši pouze napíná očekávání, jak zakončí Bretholz tento svůj historický pamflet. Ze svých zámýslů ničeho neodvolá, jak ukazuje jeho poslední článek „Übersicht über die Literatur zur böhmisch-mährischen Kolonisation 1912—1924“ v Jahresberichte für Kultur und Geschichte der Slaven, Breslau 1924. Opakuje zde s umíněností zatvrzelou své názory a polemizuje ještě se svými oponenty. Nepochopitelný jest referát „České Revue“ 1924, str. 179, který mluví o posledním díle Bretholzova spisu jako o nejpříjemnějším pro nás. Věcnou recenzi napsal o něm Václav Vojtišek do „Nár. Listů“ z 28. prosince 1924, čís. 356. jpc.

UMĚNÍ.

Divadelní poznámky.

Nedávná premiéra „Příštího Mesiáše“ zavdala podnět k rozsáhlým, doufáme, že plodným úvahám o našem divadle, o cenzuře, o poměru obecenstva k jevišti a autoru. Velikým handicapem pro vážnost debat o té věci je vměšování se politikářů z prava i z leva, kteří dodávají příchut nechuť a směšnosti otázkám jinak velmi zajímavým.

Správa Národního divadla totiž v jistě chvályhodné snaze učinit z naší přední scény ne oficiální ústav konvenčního stylu a uznaného umění, ale bojovníka o nový divadelní projev, odpovídající snahám a proudům dneška, platného spolutvůrce duchovního života v národě, přijala k provozování též zmíněnou hru Belgičana Henri Soumagnea. Avšak tato persiflaž všeho náboženství, tento pamflet (jak autor sám své dramatické dílo nazývá), sesměšňující veškeru touhu lidstva po Bohu, tento neúctěšný chaos bezradného lidství narazil na tuhý odpor obecenstva, které třeba snad z valné části nábožensky vlašné, přece v instinktivní sebeobraně se postavilo proti takovému vražednému podtínání samých kořenů života.

Obsah a zároveň i tendence hry je asi následující: Žid Kellerstein ztratil ve světě víru

v Boha. Vrací se do Varšavy a tu v židovské krčmě marně snaží se přesvědčit pestrá společnost, že Boha není. Jako nechce uznat důkazů pro, marně hledá přesvědčivého důvodu proti. Proto ať dokáže jim Boha boxerský zápas věřícího s atheistou. Věřícím křesťanem je tu Rus Dimitrij. Poráží v boji Kellersteina, který zatím našel důkaz existence boží též v tuhém prsu přihlížející židovky Rézi. Kellerstein věří tedy, že Bůh je. Ale který? V atmosféře prosáklé alkoholem a napojené šíleným přepětím chorobného intelektu Kellersteinova zjevují se bohové světových náboženství od Budhy až po Mohameda. Nemohou mu však říci osvobozujícího slova. Scéna vrcholí v mumraji bohů. Nastává jejich hádka, Kellerstein žene je s odporem od sebe. Kde je tedy Bůh? Kdysi nám ho ukázala hvězda. A nad krčmou se právě také zastavila hvězda. Je tedy mesiáš v ní. Kellerstein poznává, že je bohem. Musí však lidu dát náboženství. Tu je ale bezradným. Přichází mu na pomoc Bůh Otec. V definici náboženství ukazuje mu relativnost toho pojmu, který roste prý z časové potřeby lidstva. Nový mesiáš v krčmě nedovede však k lidu přes jeho zoufalé volání ani teď pronéstí spásného slova. „Věřte, co chcete!“ Leží zpit pod stolem.

Tento náboženský pamflet tedy byl nám předveden jako ukázka výbojného, smělého a nekompromisního umění. Dialekticky dobře udělán, myšlenkově naplněn, hýřivými aforismy a paradoxy, trpytil se cetkovým leskem duchaplnictví autora. Jako odvážný dramatický pokus o moderní scénický projev značí jistě klad; nedostatek dějového pásma a růst hry z pouhé vnitřní akční síly znamená zduchovení scény, což rovněž nutno připočísti jako plus, ale pod tím vším jste tušili, ba přímo viděli nihilismus názorový i mravní, charakterisující dobře rozklad určité části francouzské a vůbec světové společnosti. Soumagne se cítí v politické konstelaci lidstva jistě levým, je to moderní a patří to k pose bouřliváka, ale květy vyrostlé v bahně a lnoji vždycky projeví někde svou chorobnost. Individualistický liberál ukáže vždy svou neschopnost přiložit ruku k budování nového světa. Dílo moderní, průbojné a ukazující nové cesty vyrostlo v podstatě jen ze staré měšťácké ideologie 19. století. Náboženská touha prý je věčnou potřebou iluze v lidstvu. Tak mluvil už přece starý Voltaire.

Sympatické rysy hry, spočívající v nové technice scénického projevu a v nekonvenčnosti, jsou plně umlčeny a přehlušeny mravní spouští a deterministickou negací, která z ní směrem k životu vane. Technika je nám přece jen málo, chceme i něco myšlenkově nového, povzbuzujícího, kladného. A tu marné jsou všechny snahy příznivců skrytých i veřejných vylicít autora jako trpícího, smělého a dravého člověka, který si bolestně řeší svůj náboženský problém. Což není to přímý výsměch každého náboženského přesvědčení a priori, když kladu rozhodnutí o jsoucnosti Boha do zápasu? A když o existenci boží přesvědčí tělo ženy? Kde je tu bolestné hledání? Chápeme grotesku, chápeme satiru, která s krutou radostí rozdrásává i vlastní rány a v bolesti té hledá utišení palčivé mravní žízni, ale toho zde nikde nevidíme, Soumagne napsal pamflet a ztropil si hrubý posměch z náboženského citění člověka. Ale jako nesmíme urážet beztrestně lidství a všechny jiné základní rysy lidské osobnosti, stokrát více nesmíme se člověka dotknout v podstatné a úhelné složce jeho duše — v náboženství.

Soumagne otrávený a pustý sám snad pro pouhé duchaplnictví začal rozsévat jeď kolem sebe a v tom je jeho vina a též spoluvina správy Národního divadla. Snad v Soumagnovi promluvil nehotový a vnitřně nedorostlý básník. Jistě talent bez ideové základny. Tím pak blížíme se k vlastní otázce, která byla Sou-

magneovou hrou posunuta do popředí — k postavení divadla v kulturním životě vůbec a našem zvláště. Na debatním večírku, který po zákazu hry svolal dr. O. Fischer, pronesl mezi jiným též asi tato zajímavá slova:

Soumagne je Francouz, vyšlý z valonského prostředí a pro francouzské jeviště tedy především píšící. A jak známo, vládne tam v umění volnější duch, nebere se každé slovo hned smrtelně vážně, divák zachovává určitý odstup. Zkrátka ve Francii drama zůstává jen dramatem. U nás naopak každý, i umělecký projev má příchutí politickou, v každém slově cítí se narážka, se kterou se musíme vypořádat, u nás i vtipy jsou daleko odpovědnější.

Slova jistě pravdivá, ale pro nás radostně pravdivá. Lze jich užítí snad pro vysvětlení toho, jak autor zpracoval drama, nebo na určité ospravedlnění postupu censure, ale nesmí se pojímat — a doufám, že ani p. prof. Fischer to nečiní — jako kritika našich poměrů. Vždyť je to vzácným kladem a těžce vybojovaným vítězstvím našeho divadelního umění, že stojí v čele a uprostřed bojovné fronty našeho života v celém jeho širokém rozvlnění, že je zbraní, ukazatelem hodnot a udavatelem směrů. Může přece být pro nás jen radostné konstatování, že nechodíme se na drama dívat, ale je žít. Divadlo je nám esencí duchovního života, je naší kulturní potřebou, jako je chléb potřebou těla.

S tím vyšším úkolem však souvisí daleko větší zodpovědnost našeho divadla za mravní a kulturní vývoj národa, a toho si musíme vždy býti vědomi. Marným a škodlivým bude tento moderní poměr k divadlu, když nebude řízen a určován též novým poměrem moderního člověka k životu. Kde je drama záležitostí duší všech, kde divák bere bolesti, smíchy, hořkost i radost, rozervanost i klid autorův za svůj, kde zkrátka splývá hlediště a jeviště v jeden duchovní celek, tam požadujeme výsledný mravní princip dramatu kladný, neb aspoň určitě vyjádřený. Jsme přece v renesanci života a všech dozvuků a recidiv staré bezútěšnosti, každé vzpomínky, natož návratu, k senilní měšťáckosti bývalé relativistické filosofie se musíme úzkostlivě varovat. Vzpomeňme, jak prudkou invektivou proti t. zv. dekadenci a vědomě nespravedlivou invektivou vyználi Rutteův Nový svět! Uprostřed písní o slávě života, o kráse bojů a mystické hodnotě vzpurných pádů by divadlo nás nechávalo ležet zpitý pod stolem? Odpověď chceme vždy od autora, vysvětlení a překonání vlastní jeho krise a zaujetí pozitivního postoje k životu. Nemá práva před nás předstupovati autor, který ne-

ní sám se sebou hotov. Nemusí být jeho uzrá-
ní definitivní, ale jeho práce nesmí jen líčit,
musí bojovat. A boj se má vést vždy o nějakou
hodnotu. Jaká ta hodnota je, je jiná otázka.
Pak jsou na místě polemiky o myšlenkovou
tendenci díla. Proto může a musí i poctivý
komunista uznat velkou uměleckou hodnotu
Druhého břehu, proto musíme — arci jen s
čistě uměleckého hlediska — přiznat vysokou
cenu Svaté Johance. Zde ovšem nelze nepři-
znati i jistou kompetenci náboženství při po-
suzování této hry.

Ale to je věc jiná, komplikovaná mnohými
jinými složkami a otázkami a vedla by nás
daleko. Nám se zde hlavně jedná o to, že di-
vadlo naše, jako ústav nového a smělého umě-
ní, má mít myšlenkovou a mravní linii vze-
stupnou, mravní v nejširším životním smyslu!
Aby divadlo bylo naplněno duchem jasu a
určitosti, prosto nezdravého šerosvitu deka-
dentní filosofie, neboť dnešní člověk zpívá s
básníkem: Života bído, přec tě mám rád.

A Národní divadlo má si býti této potřeby
nového člověka vědomo a uznat ji za směrodat-
nou pro svou práci. Neznamená to jednostran-
nost, volnost projevu je nutná, ale nesmí se jí
zakrývat leptání. Snad ještě by se to omluvilo
v nějakém Studiu, ač i zde jen po velké úvaze.
Je to důležitá a životní otázka pro divadlo,
jaké tu zaujme stanovisko? Nebude snad při-
nucen nový člověk se přimknout k biografu?

S vysokou mravní zodpovědností divadla
souvisí i otázka divadelní censury, v poslední
době živěji přetřásaná. V zásadě by zajisté té
otázky nemělo býti. Ale, bohužel, jankovitý
šiml, taháný často opratěmi se všech stran,
musí držet vůz, aby nesjel. On sice sjíždí po
kluzké cestě předměstí stejně, ale kdo ručí
za to, že by nebylo hůře bez koně, když vidí-
me, že ani v Národním divadle si nejsou své
umělecké zodpovědnosti plně vědomi?!

P. — jekal.

Correspondance de saint Vincent de Paul. Vy-
dal a poznámkami opatřil P. Coste. Sv. IV. až
VIII. Paris. 1924.

**Oeuvres de saint Vincent de Paul. II.: Entre-
tiens.** Vydal P. Coste. 3 svazky. Paris. 1924.

Toto vydání korespondence a spisů sv.
Vincence z Pauly je dílem, budícím úctu a ob-
div. Korespondence, která byla pečlivě sebrána
obsahuje přes 2000 dopisů — přesně 2118 — a
nalezneme tu listy sv. Vincence, až z posled-
ních dnů jeho života. Poslední má datum 25.
září 1660; světec vydechl naposledy 27. o půl
páté hodině ranní.

Ve velké většině dopisů není velkých změn,
ani pokud se týče osob, jimž byly určeny, ani
věcí, jichž se týkají.

Nejvýznamnější a nejdůležitější jsou dopi-
sy sv. Vincence jeho nejbližším spolupracov-
níkům: superiorům missijních domů neb se-
minářů, milosrdným sestrám v nemocnicích
francouzských, italských, polských, severoafrí-
ckých a j.

Tito všichni byli stále v úzkých stycích se
svým zakladatelem a nejvyšším představeným,
s kterým udržovali takřka pravidelnou výmě-
nu dopisů. Potom zde nalézáme jména bisku-
pů z rozličných diecézí, pomocníky a spolupra-
covníky, farní sdružení nebo náboženské či
charitativní ústavy sv. Vincence v Paříži či na
venkově.

Předmět těchto listů mění se právě tak
málo jako jména adresátů. Nejedná-li se o od-
pověď na nějakou soukromou otázku důleži-
tého významu — jakých naň bylo vznášeno
velmi mnoho — posílal jednotlivých předsta-
veným se zprávami o své obci pařížské, jednak
rady o postupu v jednání s chudinou, která na-
ležíla útulek v jeho dobročinných ústavech, v
jednání se světem, který měl poskytovat po-
třebných prostředků pro ně, s biskupy či s au-
toritami světskými, jednak pokyny pro práci
missijní a pro zakladatele nových dobročin-
ných institucí, jiným dává praktická pouče-
ní, jak si vésti v pomocných pracích v kraji-
nách postižených různými pohromami a všem
konečně posílá svá povzbuzování, napomínání
a rady prosycené nejčistší láskou svého dob-
rého srdce, skromností svěťce a vyznařující onu
dobrotu, která byla tak citlivou pro všelikou
bídu.

Korespondence je bohatou pokladnicí pro
kulturní historiky, jeť nezkrasleným obrazem
doby sv. Vincence a cena její roste také tím,
že podává množství zpráv o chudině a jejím
životě, tedy o třídě sociálně utlačované, o níž
jinak těžko lze zpráv historických nalézt.

Pro sv. Vincence je také velmi charakteri-
stickým, jak jeho bystré pozorovatelské schop-
nosti dávaly mu možnost správně rozlišovati
lidi. Byl jedním z nejskvělejších psychologů
lidské duše. Své missionáře a milosrdné sestry
hledí vždy udržeti na cestě kterou jim určil.
Jedny vzdaluje z měst: jsou určeni pro práci
na venkově; milosrdné sestry mají se věnovati
pouze ošetřování chudých a jich školám, neboť
bohatí naleznou vždy dosti lidí, kteří se o ně
postarají.

Máme na mysli i výchovu kazatelů, jimž
doporučuje za příklad v deklamaci divadelní
herce, žádá na nich vždy prostotu a jednodu-

ché vyjadřování bez nánosu nezvyklých myšlenek a slov. S kazatelen má lid býti poučován, odváděn od vášní a špatných mravů.

Sloh dopisů sv. Vincence je prostý a vážný, všechny jsou jasnými dokumenty jeho dobroty. Tu a tam zablýskne jiskra vtipu či strhující obraz, ale jinak jen důstojný klid. Jsou vyjádřením tohoto velkého světce lásky k bližnímu.

„Les Entretiens“ (Rozhovory) obsahují duchovní přednášky, které mívál sv. Vincenc ve svém sdružení Filles de la charité — téměř každý týden, dovolil-li mu čas — od jich založení (1633) až do své smrti. Přednášky dochovány posluchačkami samotnými a často opraveny světcem samým, který chtěl poskytnouti těmto zbožným dcerám náboženskou a mravní výchovu shodnou s jich životním určením.

Výklad řádových pravidel zaujímá místo hlavní, ale nalezneme tam i povšechné výklady o praktikování křesťanského života, o ctnostech či speciální pokyny pro jednotlivé sestry: o duchu světa, o chudobě, o ošetřování opuštěných dětí, o zacházení a styku s galejníky, o službě při vojenských polních taženích, o vyučování dívek, o stycích s řediteli nemocnic, lékaři, duchovními atd.

Jsou to skutečné „rozhovory“ nikoli přednášky. Sv. Vincenc oznámil na počátku vždy thema, o němž mínil pojednat, rozvrhl látku na několik částí a o každé z nich dotazoval se dvou či tří sester. Doplněval, po případě opravoval jich odpovědi. Byla to radostná práce jednoho každého, která dodávala celku ruchu a životnosti. Sám sv. Vincenc radostně vzpomíná, jak každý pronášel bez ostychu své myšlenky a jak se mu zdávalo, jakoby to byly jiskry, které zažehávaly mohutný oheň nadšení, jako pochodně, které zažehávaly ostatní.

Mluví z nich duch nejčinnějšího organisátora charitativní činnosti jeho doby. —tý.

A. V. Amfiteatrov: Začarovaná step. Přel. V. Červinka. Vyd. L. Brádáč ve Sbírce Bibelot, sv. IX. Cena Kč 18.—.

Povídka A. V. Amfiteatrova je zarámována do revolučního roku 1917, který byl pro Rusko rokem chaotických zmatků se slabou nadějí na vyvážnutí. „Krev, zrada, provokace, bití, poliční pračky, obludné samosoudy, všude a na všech stranách vítězství pěstního práva a samovolného záchvatu... k zalknutí!“ Tak líčí autor dobový rámec svého vypravování: dusno k zalknutí — a nad tím nesen jen žalostivý povzdech: kultura umírá. Z dusivé atmosféry rodí se otázka poměru člověka ke kultuře. De-

batují o ní bývalí vypovězenci vrátivší se ze Sibíře, lidé, kteří poznali ve svém vyhoštění z vlastní trpké zkušenosti, co znamená kultura a kulturní prostředí i jeho nedostatek. Po návratu do zbídačelé vlasti, kdy zalehl jim v duši onen tíživý povzdech: kultura umírá — vzpomínají a z těchto vzpomínek vyrůstá příběh Alji Pavlové.

Není příliš pestrým: Revolucionářka byla vypovězena jako mnoho jiných do Východní Sibíře. „Byla to čistá bytost, světlá bytost“, která se stala slunečkem vyhnané kolonie, její těšitelkou a zachránitelkou v dobách šedého smutku a zoufání. Byla jakoby paprskem civilisace, jediným, který vypovězencům zůstal. A hle, tato světlá bytost, když má se vrátit zpět do kulturního prostředí, kolísá — step jí učarovala a Alja podléhá jejímu hlasu, zůstává na stepi, provdává se za mongolského kočovníka Angyštaje — splývá úplně s domorodým obyvatelstvem, odhazuje všechny své kulturní zvyky, odhazuje i — náboženství, aby se stala pohankou a uctívala bůžky svého muže a proti bílému plemeni je naplněna bezmeznou záští.

Toť příběh Alji Pavlové a pak snad zbývá již jen jeho výklad, kde autor snaží se ji pochopit a její čin odůvodnit. Ale není to snadnou úlohou. Amfiteatrov krásně kreslí silně poetickou stránku stepních kočovníků, aby zmírnil krutý obraz barbarského národa. Nechává Alju recitovati jejich hymny, nechává ji vášnivě brániti jich náboženství šamanského pantheismu, snaží se přesvědčiti, že by nebylo nepřirozeným zaměnit kultura naši „kulturu“ takového barbarského kmene. Ale marně. Za vším zbývá mu doléhavý otazník, který by bylo marno řešiti. Nemůže a nechce se mu věřiti — „od Krista s Tolstým a Vladimírem Solovjevem — až k plstěným koberečkům? Od náboženství socialismu a theosofických snů — až k obětním bůžkům a mazání hub všelijakých model smetanou? Od ženské rovnoprávnosti — až k roli souložnice a rodícího aparátu v divošském kočovném stanu? Od revoluce — až k otroctví, v němž „žena je mužovou poduškou“, a každou ženu bijí tam mužové kusem polena s ohniště raději než koně bičem!“

Není veselým příběh Alji Pavlové. Amfiteatrov vynesl z tajemné duše ženy nové, neznámé síly a strnul v němém údivu. Marně se snaží pochopiti. Dobře cítí, jak daleko jsme od intimního života ženy, jak povrchně si ji často vykládáme a spokojivše se pokrčením ramen a několika slovy o rozdílném sexuelním životě, domníváme se býti sprostěni nějakých

dalších úvah a výkladů. Ale dnes takové řešení již nemůže postačiti. Amfiteátrův ukázal jen na jedno takové temné místo, k němuž chybí vysvětlení, ale kolik by se jich jistě ještě našlo. Zpracovává pronikavě a bystře nadhozený

problém a poznáv marnou svoji námahu, dospěti ke správnému vyřešení, přestává na roli glosátora a vyprávěče. Přes základní tón smutku a tiché melancholie vyprávění, zanechává tato hutná povídka silný dojem. —tý.

Všeobecné pokyny o teoriích moderních archeologů protestantských ve výkladu pomníků římských katakomb.*)

Když v 16. století byl rozbit dílem Lutherovým vznešený křesťanský celek na západě a velická část Evropy se bouřila proti římské Stolicí, tu stoupenci nového učení se snažili o návrat k tradicím křesťanské církve prvních století a zároveň obviňovali katolíky, že zbloudili ve staré víře. Na nespravedlivé obviňování to odpověděli katoličtí apologeti, když se dovolávali svědectví sv. Otců a samé historie křesťanství; veliké omyly magdeburských setníků byly velkolepě vyvráceny od výtečného Baronia nesmrtelným spisem církevních annálů. Než v XVI. století náboženská kontroverse s protestanty se opírala téměř výhradně o výroky sv. Otců a historie a téměř žádný ohled nebyl vzat na primitivní pomníky sv. církve, neboť tyto byly málo známy a také proto, že archaeologická kritika byla tehdy dosti pozadu.

Cennější bohatství prvotních památek křesťanství, nevyčerpatelný poklad římských katakomb, byl téměř neznám za oněch dnů, protože když byla přenesena těla mučedníků z katakomb do hradeb města v IX. století, nevěnovali takové pozornosti těm, kdož zůstali v katakombách a pomalu byly zavírány i vchody naváženým rumem a zbožnost lidu soustředila všechny vzpomínky na mučedníky ležící jenom v některých malých částech těch nekropolí, jež zůstaly přístupny, poněvadž byly na blízku některé basiliky. Tak poutníci v VI. a VII. století procházeli všechny podzemní hřbitovy, které byly za hradbami, psali svým způsobem, ale věrně „itineraria“, t. j. průvodce po katakombách a basilikách římských, kdežto zbožní Římané dob pozdějších už mohli jenom sestoupiti do zničených téměř podzemních svatyní sv. Šebestiána (Via Appia), sv. Pankrácia (Via Aurelia) a sv. Vavřince (Via Tiburtina). A tyto úhly velikých sítí podzemních, úplně obrané o památky, byly

jedině a povšechně známy ve středověku a téměř až do druhé poloviny XVI. století.

Podzemní Řím byl odhalen jen náhodou r. 1578, když se našlo rozsáhlé hypogeum (podzemní krypta) s nápisy a malbami podél Via Salaria. Avšak tento objev zůstal nepovšimnut až do roku 1593, když Antonín Bosio, „Kolumbus katakomb“, cele se věnoval ohromnému podniku: chtěl najíti řádné přístupy do všech katakomb římských, které tolik let byly zapomenuty a chtěl také projíti jejich temné kouty. Výsledek dlouhých studií a velikých námah Bosiových byl dán veřejnosti v úvahu po jeho smrti (1632), když maltézský řád, dědic velkého archaeologa, vydal jeho „Roma sotterranea“ (Podzemní Řím) nejlepšími ilustracemi té doby.

A od toho okamžiku vzbuzena a věnována byla římským katakombám pozornost a láska jak lidu a zbožných osob, tak učenců i těch, kdož se zajímali o starožitnosti. Odhalení pohřebišť, v nichž mělo tolik tisíc mučedníků tělesné schránky, jichž bylo také vzpomínáno v „kalendářích“¹⁾, v „martyrologiích“²⁾ a v „acta sanctorum“³⁾, vznítla zbožné nadšení a přání, najíti velecenné pozůstatky vyznavačů Kristových, bylo hlavním popudem, který rozhodl o prvních vykopávkách oněch nekropolí. První vykopávky přinesly nové objevy a tak katoličtí spisovatelé počínali užívat ve svých spisech svědků — pomníků, aby uhájili stáří dogmat a zvyků

¹⁾ Kalendář je místní zápis (pamětní kniha), který měla každá obec křesťanská. Obsahuje události ponejvíce smutné, dle letopočtu. Nejstarší kalendář je tiberiánský (354). Manuscript ztracen; opis v bibliotece vídeňské.

²⁾ Historické martyrologium jsou zápisy o dnu a smrti jednotlivých mučedníků. Takové zápisy psali advokáti i jáhnové křesťanských cbcí. — V pravém významu martyrologium je souhrn několika kalendářů v jeden celek. Nejstarší jsou římský, tourský, potom karthaginský.

³⁾ Acta sanctorum jsou popisy soudních procesů, dotazy soudců i odpovědi souzených, konečně rozsudek a způsob smrti mučedníků. Základ pravdy obsahují.

*) V naší době protestantští pastores opět vedou válku proti katakombám, ježto katakomby jsou dílem příčinou mnohých konversí protestantských návštěvníků, zvláště z Anglie a Německa.

církve proti protestantům. Než protestanté, kteří také přilnuli k témuž území starobylosti, jímž doufali a chtěli přemoci protivníky, přinesli obhajoby, ale jsouce neznali našich pomníků a posuzující je zaujatě, znetvořili je a ještě upadli do těžkých omylů.

Z prvních pracovníků toho druhu byli Misson a Burnet (1692), kteří odvážně popírali křesťanství římských katakomb a označovali je jako hroby pohanské, anebo aspoň jako místa, kde měli býti pohřbeni pohromadě i křesťané i modláři. Rozhlašovali dále, že malby a nápisy jsou díla středního věku. Avšak spisy pozdějších autorů, t. j. Marangoniho i Bottariho, dokázaly, že taková smýšlení jsou nesprávná a pokořily odvážnost cizinců, kteří z jejich pracoven v Lipsku a v Londýně si činili nárok na vyučování vzdělaných katolíků: co vlastně jsou katakomby?

V minulém století pokročilo i studium křesťanské archaeologie, která dlouhou dobu byla trochu zanedbávána; a k tomuto obrození přispěli lidé vzácných vlastností, jako Settele a Marchi. Studium i díly těchto učenců byly úplně vyvráceny omyly Missonovy a Burnetovy a s takovým vítězným úspěchem bylo dokázáno čisté křesťanství římských katakomb i starobylost jejich památek, že sami němečtí jinověrci museli to připustiti a více netrvali na svých nepravdách. Krátce potom věnoval celý svůj život studiu křesťanské archaeologie Giovanni Battista de Rossi, jenž určen byl Prozřetelností pokračovati ve velkém díle Bosiově. On na vyzvání papeže Pia IX. pojal úkol popsatí podzemní město mučedníků, v němž k ilustracím posvátných pomníků přiložil nejjistější výsledky, podepřené historickou i archaeologickou kritikou: a dílo jeho „Roma sotterranea“, ačkolivěk nemělo rázu nižádné knihy apologetické, přece stalo se svou stavbou nádhernou apologií archaeologickou učení katolického.

Protestanté nelibě nesli tak výmluvné vyvrácení svých námitek a proto bylo uloženo jednomu protestantskému pastorovi; Rollerovi, aby rapsal jinou „Roma sotterranea“, avšak pod zorným úhlem protestantským. „K potření všech cizích teorií, jež autor Roller podal, bylo by nutno psáti dlouhá theologická pojednání“, praví náš Com. Marucchi, „neboť jeho kniha je ustavičný dogmatický spor.“ Než omezujeme se jenom na pole archaeologické a všímáme si fantastických vysvětlení Rollero- vých a sofismata, jež vyslovil, a jimiž protestanté opět operují; na konec vynasnažíme se ukázati, že celkem všechny důvody protestan-

tů nejsou s to přinést vážnou a opravdu vědeckou námitku proti smýšlení katolickému.

Je tedy nutno již od počátku odvrhnouti předsudek, že památky římských katakomb nám vysvětlí celý pojem, smysl, úmysly staré křesťanské obce. Takový předsudek je společný všem našim protivníkům, ježto by rádi viděli, kdybychom ukázali v katakombách úplnou výstavku dogmat a kázně katolické. Ale tyto památky jsou jenom náhrobními pomníky představujícími nám hlavně pojetí starých křesťanů o budoucím životě, jejich snažení, jejich naděje; na nich se zjevuje nade vše jiné láska k zemřelým a úcta k mučedníkům. Jedním slovem, křesťané prvních století nikdy neměli v úmyslu vyložiti svoji víru na pomnících v katakombách. Ale můžeme si je vybrati, vytvořiti z maleb a z nápisů bez jakéhokoliv předeslaného úmyslu starých křesťanů. Křesťané ani nepomysleli, že by se potomci jejich dovolávali jednoho dne v náboženských sporech svědectví jejich hrobů. Proto podotýkáme: studium starých křesťanských památek nemá se dítí odloučeně, ale má se pojiti s celou církevní tradicí, jež vyplývá ze svědectví sv. Otců (patrologie) a církevních spisovatelů, ze staré liturgie i z jiných důkazů. A potom ony nápisy i ony malby budou ještě živější a výmluvnější! Nemůžeme však očekávati, že nám pomníky v katakombách vyjeví, co svou přirozeností vyjeviti nemohou.

Z mnohých bodů sporu, v nichž Roller⁴⁾ a protestanté zlobně opět potírají katolická dogmata, vybereme ty nejdůležitější. A pokud budeme mít čas, studiem a zkoumáním těchto snadno si učiníme přiměřenou představu o ceně protestantského „Podzemního Říma“.

Abychom se nezdržovali, podáme zde ihned malou ukázkou, studium o Nejsv. Svátosti Oltářní: V katakombách jsou mnohé hroby (cubicula), na nichž jsou namalovány obrazy. Na obrazech těch poznáváme jasné narážky na mysterium Eucharistie; vidíme tam namalované scény, představující velmi často hostiny, kde pozvaní hosté pojídají chléb a rybu, t. j. symbolickou *ΙΧΘΥΣ*, jež v tajemné mluvě představovala Božského Spasitele. Avšak žádná jiná památka snad není tak cenná, jako freska v cimiteriu (hřbitově) sv. Kalista, kterouž podle stylu čítají archeologové do první polovice II. století. Freska ta představuje plovoucí rybu ve vlnách, jež nese na svém hřbetu košíček, v němž je viděti několik chlebů a nádob-

⁴⁾ Theophile Roller, Les catacombes de Rome (Paris).

ku (vasam) jiskřící se červeným vínem. Jasně jest viděti, že tato skupinka je čistě symbolická. Malbu tu, jak sv. Otcové, tak archeologové křesťansko-symbolickou mluvou vysvětlují jako obraz Krista, jenž přináší věřícím veliký dar Eucharistie; je zde též stkvělý úmysl, totiž ukázati totožnost chleba a vína s mystickou rybou, Ježíšem Kristem. Nejenom staří spisovatelé křesťanští mluví o symbolické rybě a o hostinách narážejících na Eucharistii, ale také i dva řecké nápisy, jeden v staré Gallii, druhý v Malé Asii, nám potvrzují, že takové pojetí toho symbolu u prvních křesťanů bylo všude. Z těchto dvou epigrafů první, jenž byl nalezen v Autun (staré Augustodunum), nazývá jednoduše eucharistický chléb *ἰχθύς* — rybou, když užívá následujícího výrazu: „Vezmi sladký pokrm Spasitele Svatých; jez hladový, jenž držíš rybu v tvých rukou.“

Hle totožnost s *ἰχθύς* a chlebem eucharistickým, jež vidíme navzájem proniknuté na starých obrazech! A druhý epigraf, jenž přičítá se Aberciovi, sv. biskupovi v Hierapoli ve Frigii, dosvědčuje rovněž, že nebeský pokrm, pramen věčného života byla *ἰχθύς* — nejpříjemnější pokrm, který Církev podávala věřícím v podobě chleba a vína. Když jsme uvedli tyto nápisy a přesvědčili jsme se očima a rozumem, může kdo někdy pochybovati, že nalezené malby v římských katakombách, jež právě jsou z II. a III. století po Kr., nám nepředstavují svátost Eucharistii, z níž věřící čerpali zmužilost v mukách a kterou proto si často dávali a představovali na jejich hrobech?

Avšak protestanté vidí věci ty jinak: Oni poznávají na rybě nesoucí košíček s chleby „ornamentální scénu mrtvé přírody, jakých mnoho vidíme v Pompeích.“ — Je neslýchaná věc, že mrtvá příroda v oněch dobách se vypodobňovala živou rybou, prudce plovoucí ve vlnách; rovněž je překvapující zpráva, že podobnou scénu najdeme v Pompeích, kdež takovou nikdo nikdy neviděl!

Své tvrzení, že scéna představující nám plovoucí rybu s košíčkem na hřbetě, v němž jsou chleby, je přirozená, to musejí protestanté dokázati. Ježto však takovou skupinku v přírodě nenacházíme, třeba tedy zde viděti jenom symbolický smysl — a opět ne jiný, nežli ten, o němž jsme se zmínili.

I na ostatních malbách, které narážejí na Eucharistii, na př. na hostině, snaží se ukázati nepřátelé, že pranic nedokazují víru starých křesťanů v skutečnou přítomnost Krista v Eucharistii, a že tyto malby se mohou pohodlně od každého protestanta přijmouti. Říkají, že kdyby byl chtěl umělec vyjádřiti víru

v Kristovu přítomnost ve Svátosti, musel by namalovati hodovníky, ani pobožně klečí, zatím co stojí kolem stolu a podepření. — Divíme se, jak tito moderní „archeologové“ mohli zapomenouti ducha starého umění a starého symbolismu! Je jasné, že malíř, ježto měl znázorniti hostinu, znázornil ji v duchu doby! Neboť v prvních stoletích nebylo zvykem přijímati v kleče Eucharistii, a takový ritus neumenšil víru v skutečnou přítomnost: neboť Nejsv. Svátost přijímali věřící v stoje proto, aby si tak připomněli vzkříšení Krista Pána. A dnes každý kněz římsko-katolické církve přijímá stoje a opřen o oltář. A v ritu řecko-katolickém i dnes přijímá lid v stoje. Konečně je nám známo, že v starých dobách se klečelo jenom ve dnech postu a pokání.

Ukončujeme naši malou a skromnou ukázkou. Kdo by chtěl více věděti, nechť vezme k ruce knihu De Rassi-ho: Roma sotterranea; a v díle III. najde výklady. Rovněž Com. Marucchi-ho Compendio della Roma sotterranea.

Leoš Janáček.

Na Masarykově brněnské universitě byl prohlášen čestným doktorem filosofie jeden z nej přednějších našich hudebních skladatelů a výborný teoretik, autor četných děl, Leoš Janáček. Při té příležitosti proslovil řeč, která jest pozoruhodná, a jež jest jakoby klíčem k jeho umělecké tvorbě. Děť:

V mém díle chválí se bujnost rytmů.

Vím, že obrazce rytmické jsou tak pohyblivé, jak pohyblivé je naše vědomí; vím, že sčasovka je dílem těsný našeho vědomí, že vysvětlovat ji třeba vysvětlením našeho vědomí.

Tyto obrazce ztrnou a ztvrdnou, čím spíše jsme měřícím strojem, metronomem, čím spíše eliminací dospějí k tónu akusticky vyhlazenému — v hudbě, v slovesné metrice — k vypiaté artikulaci.

Oběmu se duch tvůrčí brání.

Již L. v. Beethoven strásá se sebe stroj, okovy, ztuhlých taktů, v posledních svých sonátách.

V mém díle je akkord zasněný.

Vím, že je výrazem shluku affektů — ne jen tónových affektů — že ssedá se mi jako květ na polomrazu.

Je málo, aby z něho dýchalo jen dur a moll.

Moderna Schreckrova, Schönbergrova, Debussyho cítí právě tak.

Tvoření ■ skladebné je stejných způsobů myšlení, jak za všedního dne, jak při čisté vědecké práci.

Není zázraků v umění. Stejná radost z knihy ať slovesné ať notové.

Dokonalé dílo, jak by zralé jablko se stromu spadlo. A bez „fantasie“ neobejde se ani vědecký pracovník.

A svoboda myšlení je svobodou v architektonce díla.

„Můj domeček“ — skladba — hodí se do krajiny:

V horách má šišatou střechu —
v malé jřzbě teplo z práce —
stěn a povalu dosáhnou rukou —.

A v tom se setkávám s R. Wagnerem, Lisztem, Berliozem a zapomínaným Zoilem.

Mé notované nápěvky mluvy!
Jsou branou k hudbě vesmíru.

Přecházím přes zvuky pometel a řetězů R. Straussových a Mahlerových — ale již Herderovi (XVIII. stol.) je hudbou všechen zvuk ve vesmíru.

Čas. Relativním odhadem stačil L. Beethoven na Bouři, Debussy na Moře, Smetana na Východ slunce.

Živelnější je absolutní čas; již v akkordu 10 vhaní krev do tváře,

v rytmech 1:20.000 m je výbušnou.

Zarazí, shlédneme-li kapku krve; hračkou je nám relativnost výrazu.

Nikdo mu nevěří.

A tu se setkávám s W. Wundtem.

Připadá mi pohádka o „Má úcta, pane Columbus!“

Na metě myšlení setkávám vždy již někoho jiného.

Ale šel jsem vlastním vývojem.

Moji milí učitelé — ale vždy jsem se octl na protějším břehu, než oni šli.

Così ve mně se vzpíralo, così rostlo, co nemohlo uhnouti.

Díky dědictví; vzpomínám vděčně svých rodičů.

Zbývá mi zakončit.

Děkuji přítomné ctičné společnosti, akademickému dorostu.

Bude-li čist z mého života, ať si povšimne, že třeba, i když se ještě učíme — již tvořit.

Nebylo té radostné chvíle, nebýti naší samostatnosti. Vzpomínám našeho milého presidenta dra Masaryka.

A na jeho otázku, jakou hřivnou přispěl český národ k vývoji hudby — odpovídám:

Šíříme hudbu na všechen zvuk vesmíru —
tón dostává hluboké kořeny — sahá až
do hlubin, kde světélkují myšlenky —

vedle hýření krásným tónem ujímá se i filosofie tónu.

Ať zkvétá naše republika, ať dlouho žije její prezident Masaryk!

České rovy.

Dne 14. ledna zemřel v Praze ve věku 64 let profesor filosofie a pedagogiky na Karlově universitě, dr. František Drtina. Dr. Drtina byl z nejoblíbenějších profesorů universitních jak pro svou milou povahu, tak pro způsob svého přednesu. Měl zlaté srdce a dovedl své posluchače uchvátiti svým slovem. Jeho přednášky se vždy vyznačovaly jasností, i když pojednávaly o látce tak složité, jako třeba o doktríně Spinozově. Jako filosof podlehl brzy Drtina vlivu Masarykovu. Byl eklektikem a jeho „Dějiny filosofie“ též projevují ráz eklekticismu. Drtina byl duše nábožensky založená a i věřící, opravdovou láskou lnul, jak se vypravuje k Matce Boží. Ale podléhal silně proudům doby a tím si lecos vysvětlíme. Hlubšího vlivu v české filosofii nezanechal.

O několik dní později zemřel básník, literární kritik, překladatel a vydavatel, Arnošt Procházka. V letech devadesátých soustředil kolem „Moderní revue“ řadu mladých a výbojných lidí a pustil se spolu s nimi v zápas. Zastával tehdy poulartismu a možno říci, že mu zůstal věren. Uváděl k nám hojně cizí, hlavně francouzské básníky a spisovatele a „Moderní revue“ byla v tom ohledu vhodnou tribunou a průbojnicí. Po válce upadala její úroveň. V posledních svých letech byl Procházka nesmiřitelným nacionalistou a vědomým odpůrcem demokratismu českého. Jeho dílo jest rozsáhlé, ale jenom jedno jest věnováno veršům.

Tragickou smrtí zahynul redaktor a spisovatel Karel Pelant. Pelant byl muž seřetělý i

zcestovalý. Svými názory stál v řadách odpůrců katolicismu, který všude a všemi prostředky potíral.

Dne 27. ledna zemřel v Praze František Fiedler, bývalý mladočeský ministr ve vídeňském parlamentu. Byl jako politik dosti činný, po převratu se však téměř úplně odmlčel. Uplatňoval sice své vědomosti hlavně z národního hospodářství v různých výborech, ale do veřejného boje politického se nemísil. Z jeho děl třeba jmenovati dvojsvazkovou „Zemědělskou politiku.“

Zajímavosti.

Podle zpráv z Cařihradu, byl ekumenický patriarcha dne 29. ledna vyvezen z Turecka, ježto jest příslušníkem řeckým. Patriarcha svolá prý brzy do Soluně ekumenický koncil a podá proti svému vypovězení protest Svazu národů.

Dirigent České Filharmonie, Václav Talich, řídí v současné době řadu koncertů v Anglii s takovým úspěchem, že kritika ho přirovnává k nejznamenitějším dirigentům světovým. Nemluví jen o jeho genu, nýbrž i o jeho svrchované pili.

Ve dnech 15.—20. dubna bude pořádán v Římě kongres tomistické filosofie. Jednati se na něm bude hlavně o některých otázkách ča-

sových z kritiky, o metafysické otázce „de potentia et actu“ a o poměru filosofie k vědám přírodním. Všechna sdělení a dotazy buďtež zasílány na adresu: Msgr S. Talamo, Via dell' Umèltà, 46. Roma.

V Paříži zemřel L. Havet, autor několika cenných děl o staré latinské literatuře a metrice. Havet byl členem Akademie věd a z uznávaných odborníků starých literatur klasických.

V nakladatelství Ottově vyšel právě čtvrtý svazek spisů Elišky Pechové-Krásnohorské, obsahující „Vlny v proudu“ a „Vlaštovičky.“ Topič vydal sedmý svazek spisů V. Dyka a sice „Satiry a sarkasmy.“ Spisy K. H. Máchy vydává pí. Eva Janská v „Hyperionu“ za řízení literárního kritika Fr. Krčmy.

Conan Doyle, známý detektivní spisovatel, založí si prý knihkupectví, ve kterém se budou výhradně prodávati díla teosofická a spiristická. Detektivky budou vyřazeny.

V Lisaboně byly pořádány veliké slavnosti na paměť slavného cestovatele Vasca di Gama. Ke slavnostem poslal svého zástupce i Jeho Svatost Pius XI. Lodi mocností účastnily se slavnostní přehlídky. Slavnosti byly započaty mší svatou.

Svatý Tomáš Aquinský

Knihovna Života č. 2.

Cena 30 Kč, na japon. papíru 60 Kč.

Objednávky adresujte

Lad. Kuncíř, Praha VII., Ověnecká 4.

Cyrill Jež, T. J.:

OSOBNÍ BŮH A NÁBOŽENSTVÍ

Vydala Česká liga akademická
Praha II., Voršilská 1.

Doporučujeme naši inteligenci toto dílo, o kterém se naše křesťka vyjádřila co nejchvalněji, jak ostatně zasluhuje. Zvláště mladí, kteří jsou zmítáni pochybnostmi, v něm naleznou jasné a správné rozřešení všech velikých problémů životních.

ROČNÍK SEDMÝ * BŘEZEN 1925 * ČÍSLO SEDMÉ

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ
A POLITICE

VYDALA ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ V PRAZE

„ŽIVOT“ vychází 1. dne v měsíci kromě prázdnin v Praze. PŘED-
PLATNÉ pro VII. ročník „Života“: 30 Kč pro nestudenty,
20 Kč pro studenty. REDAKCE a ADMINISTRACE v Praze II., Voršilská 1.
— Reklamace se zasílají do administrace v Praze. —

OBSAH ČÍSLA 7.:

P. Suchomel C. Ss. R.: Sv. Tomáš Akvinský a Emanuel Kant. — *JUDr. Josef Doležal*: Popřevratové ztráty českého katolicismu. — *Ant. Černý* Leoš Janáček. — *Vilém Rytina*: O pohnutce a jiných problémech v kriminelní politice. — *L. Peřich*: O českém studentsstvu. — *Otto Albert Tichý*: Per aspera ad astra. Věda. — Umění. — Co život dal.

**RUKOPISY a DOPISY pro redakci zasílány buďtež na
adresu: J. Krlín, 10. Barákova, Vršovice.**

**MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL: „ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ.“
ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: Dr. JOSEF KRLÍN. TISKLA: ČESKOSLOVANSKÁ
AKCIOVÁ TISKÁRNA V PRAZE.**

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ A POLITICE

ROČNÍK SEDMÝ

P. Suchomel C. Ss. R.:

SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ A EMANUEL KANT.

(Jubilejní studie.)

Den sedmého března r. 1924 postavil znovu na odiv vědeckému světu velebnou postavu nejhlubšího budovatele absolutní filosofie — sv. Tomáše Akvinského. Toho dne uplynulo 650 let od památné chvíle, kdy Andělský učitel vydechl vznešenou duši v cisterciátském klášteře ve Fossanuova u Terraciny. Časový význam a trvalá svěžest jeho díla zasluhují, aby při každé příležitosti bylo upozorňováno na jeho světlou osobnost a aby byla zdůrazňována její směrodatná síla ve vývoji lidského myšlení.

S jubilejním rokem smrti Akvinátovy střetlo se 200leté výročí narození Emanuela Kanta, geniálního průkopníka filosofických soustav idealistických a největšího myšlenkového odpůrce Tomášova.

Není pochyby, že úporný myšlenkový zápas, v němž lidstvo zbytečně vybíjí nej-cennější síly své bytosti, má poslední příčinu v profichůdných názorech světových, jejichž představiteli jsou sv. Tomáš Akvinský a Em. Kant.

Na mezinárodním sjezdu filosofů v Neapoli (v květnu r. 1924) pokusil se předseda společnosti pro pěstování Kantovy filosofie, dr. Artur Liebert, o smír obou myslitelů, ale nevytěžil pronikavých úspěchů.¹⁾ Vrcholná slova skvělé řeči Liebertovy: „Ohne Kríticismus kein Dogmatismus; ohne Dogmatismus kein Kríticismus,“ pozbývají rázem vábné přitažlivosti, jakmile je chápeme ontologicky. Ontologický dogmatismus a ontologický kríticismus jsou dva filosofické obzory dokonale protikladné. Všechny smířovací pokusy znamenají trýznivou a neplodnou práci.

Přítomná studie chce v této památné a vážné chvíli upozornit velkými rysy na hlavní protivy, prohlubující propast mezi oběma veleduchy.

Protivy osobností. — Jest nezbytným požadavkem dobré metody, poznání zřetelně osobností autorů, dříve než přistoupíme ke studiu jejich díla. Obraz osobností tvůrcovy a prostředí, ve kterém vyrostla a se rozvinula, podávají zpravidla badatel klíč, jímž snadno odmyká uzamčené pokladny jeho ducha.

¹⁾ Riv. Neo-scol. [1924] IV. 284.

Můžeme bez nadsázky pronést všeobecný soud, že osobností obou myslitelů, Tomáše a Kantá, jdou přímo proti sobě, stýčných bodů projevují málo.

Již od prahu života provází oba pronikavá nerovnost. Kolébka Tomášova stála v přepychových komnatách hradu Rokkasekky, obklopená hraběcí nádherou a líbaná žhavými paprsky jihoitalského slunce. Kant přišel na svět v chudé dílně královeckého sedláře, v ponurém a chladném městě pruském, v rušném středisku obchodním. Toto různorodé prostředí vtisklo znatelné stopy do tělesné soustavy obou dítek veliké budoucnosti. Sv. Tomáš vyrostl v náručí něžné a ušlechtilé kontessy Theodory v půvabného jinocha, dokonalých tvarů a strhující krásy duševní. Celá jeho postava vydechovala čisté šlechtictví krve i ducha. — Kant v morovém ovzduší řemenářské dílny tělesně zakrněl.²⁾ Byl postavy nesouměrné; slabé tělo, prostřední výšky, neslo vpadlou hrud, k níž se jemně klonila hlava, nepoměrně malá; z ostrých a jiskrných očí vyzíral duch krítky. Tvrdá přísnost otcova a chladné ovzduší náboženské výchovy v protestantismu budily v mladé duši Kantově nebezpečný sklon k bořivé skepsi.

Stejně jako stavba těla, vykazuje zásadní rozdíly i jejich osobitý charakter přes některé podobnosti. Oba byli na svou dobu výborně školsky vděláni a obohaceni vynikajícími vlohami: jejich obrazotvornost byla úžasně pohyblivá a plodná; paměť zázračná; rozum hluboký, zvyklý myslití vždy dle železných zákonů logiky; vůle samostatná, otužilá přísným životem a tuhou kázní. Tento společný rys povahy učinil je světovými učiteli a vůdci a zplodil jejich rozsáhlou vědeckou literaturu. Nicméně přes tyto společné znaky charakteru třeba zdůraznit jejich veliké protivy se stanoviska rozumového i mravního.

Sv. Tomáš Akv. jest duch hluboký, klidný a pevný. Od začátku své vědecké činnosti zná svou metu a kráčí k ní rázným, odměřeným krokem.³⁾ Netouží po vzrušujících objevech; neboří šmahem, co věky pracně postavily, nýbrž buduje dále a výše na pevném, krítky zjištěném a probádaném základě reální filosofie Aristotelovy.⁴⁾ Rozmach a vítězství pravdy jsou mu posledním účelem všehomíra: „Oportet ergo ultimum finem universi esse bonum intellectus; hic autem est *veritas*.“⁵⁾ Po stupních podrobné indukce vystupuje až na vrchol tvorstva k Tvůrci a odtud deduktivně vysvětluje nejtěžší otázky a rozvinuje nejjemnější záhyby světových záhad, jež po věky mučily ducha lidského. Koncem jeho myšlenkového pochodu jest velkolepá katedrála katolického názoru světového, kterou dnešní filosofické a theologické snažení pouze opravuje, doplňuje a vyzdobuje. Knižním výrazem této duchové stavby jest „Theologická Summa“ o 3 dílech s 38 fraktáty, v nichž Andělský učitel vyzářil 631 problémů a vyřešil 10.000 námitek a obětí. Veliký duch stvořil veliké dílo.

Kant od prahu své filosofické činnosti se potácí mezi dvěma krajními systémy doby: od r. 1746—1760 zbožňuje čistý rationalismus Leibnizův pod zorným úhlem matematicko-fysické soustavy Newtonovy; od r. 1760—1770 se noří se zálibou do empirismu anglického a s ohnivým nadšením čte spisy Rousseauovy, zvláště „Emila“ a „La nouvelle Heloise.“ Teprve r. 1770 začíná se mu rozbřeskovatí v hlavě; Kant nastupuje svou cestu transcendentálního kriticismu. K svému životnímu dílu přistupuje s vyzývavou odvahou a ješitností; s neoprávněnou rozhodností odmítá všechny filosofické směry minulé a soudobé a staví sebevědomě do popředí svůj myšlenkový nález:

²⁾ O s w. Külpe, Immanuel Kant [1917⁴] 127.

³⁾ S. c. G., I. I., c. 1.

⁴⁾ De anima I. 2 — Metaph. II. 1.; III. 1.

⁵⁾ S. c. G., I. I. c. 1.

„Der kritische Weg ist allein noch offen.“⁶⁾ Na nedokázaných předpokladech staví své myšlenky nadobro libovolně; filosofuje dle tříčtvrtního taktu, jak se vyjádřil vynikající znalec filosofie kantovské, dr. Ans. Rohner O. P. V analytickém štěpení pojmů projevuje geniální hloubku, ale v synthesi jest slabý a povrchní; nedovede rozeznatí pojmu transcendentálního od metafysického obrysu a kategorie od obrysu logického. Jeho soustavu kategorií odmítl proto i čelní filosofové moderní. Sám E. Adickes shledal v jeho díle plno protikladů.⁷⁾ Souvěký cítel Kantův, Reinhold, čelil pětkrát „Kritiku čistého rozumu“ a na konec nevěděl, co čel. Páulsen vzdal se naděje, že by Kanta někdy pochopil. Trendelenburg a Kuno Fischer vedou prudký spor o smysl transcendentální esthetiky — tedy o první a základní synthesi pojmovou.⁸⁾ Nejlepší komentátor Kantův, dr. Hans Vaihinger, mezi oslavné věty na filosofii Kantovu vsunuje tato upřímná slova: „Ve svém komentáři „Kritiky čistého rozumu“ píše tak pronikavou imanentní kritiku, že není téměř stránky, na níž bych Kantovi nevytýkal nejasností a protikladů, mezer a omylů.“⁹⁾ Univ. prof. v Göttingách, Julius Baumann, ukázal přesvědčivě neudržitelnost filosofie Kantovy v radikálním spise „Anti — Kant“ [1905] v Gothe vydaném. Tím jsou dány směrnice k posouzení ducha kraloveckého myslitele.

I s hlediska mravního jeví se obě osobnosti v různém světle.

Sv. Tomáš Akvinský představuje učence-světce. Krásně píše dr. Grabmann: „Pojmy badatele a světce jsou v Andělském učiteli tak těsně spjaté, že jich nelze rozloučiti.“¹⁰⁾ I moderní člověk, jenž pohlíží černými brejlemi předsudků na nejprísnější kanonizační proces, bývá uchvácen půvaby duše Akvinátovy, zvláště jeho bělostnou nevinností charakteru a plamenným zanícením lásky k Bohu. Bůh jest vrcholem jeho myšlení,¹¹⁾ jest poslední touhou jeho srdce.¹²⁾ Bůh jest hybnou silou jeho ušlechtilého života a obrovité práce za očistu rozumu od bludu a srdce od nízkosti hříchu. Z tohoto něžného přilnutí duše Tomášovy k Bohu tryskala též jeho vroucí zbožnost, stupňující se v oblažující vytržení do nekonečných zřidel božských krás a půvabů. Sv. Tomáš pronikl v mezích možnosti bytosti Boží nejen rozumem, ale i srdcem. V tom tkví nepomíjející svěžest a lahodné vnady jeho životního díla: naplňuje rozum i srdce. Vysokost božství, v něž tak hluboko pronikl úvahou a citem, zrodila v něm bezmeznou pokoru, kterou nezřídka odívá do vědecké formy.¹³⁾ S pokorou snoubila se v něm opravdová úcta k přesvědčení druhého. V nejpohnutějších okamžicích bojů, kdy odpůrcové vybočovali do krajních příkroslí a nepřítelůvých útoků proti jeho osobě a dílu, zachovával úplnou duševní rovnováhu a srdečnou lásku. Sám John Peckham, vášnivý jeho odpůrce, dává mu v této věci nejskvělejší svědectví v listě z r. 1285. — Vpravdě byl Tomáš nejučenějším světcem a nejsvětějším učencem.

Kant stojí mravně daleko za sv. Tomášem. Bez váhání můžeme s Osw. Külpem nazvat Kanta zosobněním mravní povinnosti a necírkevní zbožnosti,¹⁴⁾ ale nikdy světcem. Bílý šít jeho charakteru hyzdí citelné nedostatky. Kant neokusil nikdy života nadpřirozeného, čímž oloupil sebe i své dílo o čarovné krásy milosti a darů Ducha Božího; jeho čtenáři trpí duševní podvýživou a proto, jsou-li upřímní a důslední, vracejí se na

⁶⁾ Kritik der reinen Vernunft, vyd. Kehrbachovo [1872²] 644.

⁷⁾ Philosophisches Jahrbuch [1905] 204.

⁸⁾ A. Trendelenburg, Kuno Fischer und sein Kant [1869] ve spise „Kleine Schriften“ [1871] II.

⁹⁾ H. Vaihinger, Kommentar zu Kants Kr. d. r. Vernunft (1892) II. 5 - 6.

¹⁰⁾ Thomas v. Aquin [1912] 22. — Philos. Jahrb. [1924] 311.

¹¹⁾ S. c. g. I. c. 4.

¹²⁾ 1-2, q 1, a 8. — 1-2, q 3, a 1.

¹³⁾ 1, q 1. a 8. ad 2. — S. c. G. 2. I. c. 5.

¹⁴⁾ Emanuel Kant [1917⁴] 132, 134.

lahodné pastviny nadpřirozena.¹⁵⁾ Potřeby a touhy lidského srdce musí být vtěleny organicky do každého názoru světového; pouhé rozumářství v systému straší mrazem. Kant byl skromný v domácnosti, ale v učené veřejnosti vystupoval hrdě jako neomylný soudce. Nazýval se sebevědomě novým Koperníkem, jenž obrátil tok lidského myšlení; všechny cesty, po nichž duch lidský do jeho doby krácel, byly bludné; teprve on zaměřil na koleje pravdy.¹⁶⁾ Kant byl marnivý a povýšeně si lichotil: „Ich schmeichle mir auf dem selben (kritischen) Wege die Abstellung aller Irrungen angetroffen zu haben, die bisher die Vernunft im erfahrungsfreien Gebrauche mit sich selbst entzweiet hatten.“¹⁷⁾ Kant vynikal lidumilností a uhlazeným společenským vystupováním, ale ve vědecké půtce neváhal i hrubě napadat své ideové protivníky. Když bystrý Fichte upozornil učenou veřejnost na myšlenkové slabiny Kantova díla a nazval jej bez obalu bezhlavým filosofem („Dreiviertelskopf“), zmohl se Kant jen na nízkou nadávku: „Fichte je blbec“ („tölpelhaft“).¹⁸⁾

Nemíním těmito větami nijak snižovat památku filosofa protestantismu; chci jen ukázat, že Kant Andělského učitele mravně nedosáhl.

Posléze i při skonu obou filosofů bije do očí patrná nerovnost. Sv. Tomáš umírá v mužném věku; s posvátným klidem pohlíží na své životní dílo; vykonal je dokonale; všemi silami svého zázračného genia pracoval o zakoření pravdy a dobra v lidstvu.¹⁹⁾ V radostné předtuše blahé věčnosti vykládá na loži smrti úchvatnou velepíseň Šalamounovu, jež symbolicky znázorňuje zasnub duše s Kristem. — Kant odchází s pozemských luhů jako vešchý kmeť, zlomený ponurou melancholií a s trpkým vědomím, že nebyl pochopen: „Ich bin mit meinen Schriften um ein Jahrhundert zu früh gekommen,“ stěžuje si r. 1797 příteli Bedř. Aug. Stägemannovi.

Proti v y m ý š l e n e k. — Snad jsem měl napsat nad tuto stať: Proti v y s y s t é m ů ? — Nikoliv! Neboť Kant nestvořil určité a pevné soustavy filosofické jako sv. Tomáš Akv., nýbrž vytýčil jen základní směrnice, dle nichž měla být budována stavba světového názoru vybudována.²⁰⁾

Nelze tedy srovnávat soustavy, nýbrž jen myšlenky. Nemíním se pouštět v této stručné črtě do rozboru všech myšlenek Andělského učitele a Kantových; taková práce by žádala obsáhlého díla. Dostačí našemu účelu, srovnáme-li myšlenkové pilíře; s nimi stojí a padá duchové zdivo i krovy.

Nejhlubší oporou každého systému jest noetický problém lidského poznání; sebe skvělejší myšlenkový pochod nemá ceny, není-li zjištěn jeho vztah ke skutečnosti.

Dle sv. Tomáše Akv. je poznání lidské dokonale předmětné čili objektivní; to, co zasahuje naše smysly a odráží se na čisté desce rozumu duchovou představou, jest daná skutečnost. Slovem — poznáváme reální jsoucnost jedinečných podstat mimo nás. Sv. Tomáš vyjadřuje věc úsečně takto: „Intellectus cognoscit corpora cognitione immateriali, universali et necessaria.“²¹⁾ Tento noetický poznatek jest v soustavě Akvinátově stěžejnou thesí. Neboť nepoznáváme-li podstat, nepoznáváme ničeho, protože vše mimo podstatu se vlní v neustálých proměnách a uniká rychle našemu poznání,

¹⁵⁾ Srov. F. Paulsen, *Philosophia militans* [1901] 65 – 67.

¹⁶⁾ Kr. d. r. *Vernunft*, vyd. Kerbach. [1372²] 664. — *Prolegomena*, vyd. K. Vorländer. [1913⁵] 23. § 4.

¹⁷⁾ Kr. d. r. *Vernunft*, ed. c. 6.

¹⁸⁾ Willems, *Inst. phil.* [1906] I. 293.

¹⁹⁾ Srov. S. c. G. I. c. 1. (konec)

²⁰⁾ Art. Buchenau, *Grundprobleme der Kritik der reinen Vernunft* [1914] 13.

²¹⁾ 1. q 84. a 1.

ano závisí ve svém bytí na neproměnném svém nositeli-podstatě. Sv. Tomáš praví výslovně: „Sicut alia praedicamenta (quantitas, qualitas, relatio atd.) non habent esse nisi in quantum participant aliquid de modo cognitionis substantiae.“²²⁾ Popření objektivní poznání podstat znamená tedy: smeknoucí se po šikmé ploše subjektivismu do prohlubně nihilismu.

Poznáním podstaty přichází sv. Tomáš k složitému a reálnímu pojmu *světa*, jenž není, než velebnou a čarokrásnou mosaikou jedinečných podstat, ladně a umělecky uspořádaných v celek všehomíra. Představa nádherné katedrály přírody vyluzuje v mysli Tomášově dle železného zákona přičinnosti představu Boha-Tvůrce.²³⁾ Jsoucnost Boží jest vrcholnou myšlenkou v jeho soustavě: „Fere totius philosophiae consideratio ad Dei cognitionem ordinatur.“²⁴⁾ Na této strmé výšině se zastavuje jeho duch a pokud stvořenému rozumu lze, proniká širokost a hlubokost bytosti Boží: ukazuje složitým řetězem důkazů nekonečné dokonalosti, nevystihlé krásy a všemohoucí síly Boží a sestupuje znenáhla dolů. Tento Bůh stvořil svět a člověka; svět ve službách člověka splňuje svůj úkol: člověk však má vyšší určení. Byl stvořen k obrazu svého Tvůrce; jeho životním úkolem tedy jest: připodobnit se Bohu co nejdokonaleji mravním životem: „Bonitas voluntatis dependet ex intentione finis; finis autem ultimus voluntatis humanae est summum bonum, quod est Deus; requiritur ergo ad bonitatem humanae voluntatis, quod ordinetur ad summum bonum . . . ergo ad hoc, quod voluntas hominis sit bona, requiritur, quod conformetur voluntati divinae.“²⁵⁾ Zde je žulový základ ethiky sv. Tomáše; je Bůh, proto musíš žít mravně v soukromí i na veřejnosti.²⁶⁾

Avšak člověk se prohřešil proti mravnímu řádu. Popřel hrdě suverenitu Boží a násilně přerhl přátelský styk s Bohem.¹⁷⁾ Mezi Tvůrcem a člověkem rozevřela se nekonečná hlubina, kterou překlenouti mohl jedině Bůh. — Bůh to učinil. Na světové jeviště sestupuje velebná postava Kristova, vtělená druhá božská osoba, jež rozlévá kolem sebe oslňující záři pravdy a jasnost dobra. Truchlohrou golgotskou dokonává své vykupitelské poslání. Mohutný výkřik ukřižovaného Ježíše: „Dokonáno jest“, smiřuje člověka s Bohem: „Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby nikdo, jenž v něho věří, nezahynul, nýbrž měl život věčný.“ (Jan 3, 16.) Těmito dojemnými slovy zanořil Andělský učitel svou Christologii v třetí části Bohovědné summy (q 1. a 2), aby upozornil čtenáře, že se začínají nové dějiny lidského srdce — zlatý věk lásky; a těchto dějin srdce nelze čísti v díle Tomášově bez mocného pohnutí a radostných slz. Než světová a božská oběť Kristova jest universální příčinou vykoupení, kterou nezbytně třeba v každém jednotlivém případě teprve přivlastňovati,²⁸⁾ protože vykoupení individuálního člověka jest vždy „osobním darem“ — bonum personale.²⁹⁾ K této individualisaci vykoupení jest zplnomocněna církev katolická, kterou sám Ježíš Kristus založil a k tomu účelu obohatil vznešenými prostředky k uskutečnění individuálního vykoupení.³⁰⁾ V nekonečné řadě spásonosných prostředků církve katolické

²²⁾ In Metaph. VIII. 1. n. 1259, vyd. Cahala O. P. [1915].

²³⁾ 1. q. 2. a 1—3.

²⁴⁾ S. c. G. I. c 4.

²⁵⁾ 1—2. q 19. a 9.

²⁶⁾ Čti bohovědnou Summu 2—2, q 1—189.

²⁷⁾ 1. 2. q 80—81.

²⁸⁾ S. c. G. IV. c. 56.

²⁹⁾ S. c. G. IV. c. 55. (konec).

³⁰⁾ S. c. G. IV. b. 56.

zaujímají první místo sv. svátostí, bohaté to zdroje duchovního obrození člověka, jež vytryskly — jak praví krásně Andělský učitel — z milujícího Srdce Ježíšova.³¹⁾

Velkolepou institucí svátostí provází církev katolická člověka od prahu zrození až k prahu věčna — až k prvnímu bezprostřednímu střetnutí duše s Bohem.³²⁾ Bůh jest posledním účelem člověka.³³⁾ Návratem člověka k Bohu naplňuje se a dokonává přirozený a nadpřirozený životní úkol člověka; následuje věčné, blaživé soužití člověka s Bohem. Ten smysl mají slova Augustinova, jež sv. Tomáš přijal za svůj majetek: „Factus est Deus homo, ut homo fieret Deus“ — Bůh se stal člověkem, aby člověk se stal Bohem, t. j. účastným božské přirozenosti, v níž skryty jsou reálně nejsvětější touhy člověka: pravda, dobro a krása.³⁴⁾ Individualisací vykoupení vykonává církev katolická i obrovité dílo sociálního obrození, vnášejíc ukázněnost a posvěcení do rodin,³⁵⁾ spravedlnost do států³⁶⁾ a zákon lásky mezi národy;³⁷⁾ církev katolická stvořila první dokonalý svaz národů. Již Aristoteles nazval „kněžství“ prvním požadavkem dobře řízené společnosti státní (Politik. VII.); sv. Tomáš vysíhl jeho myšlenku mnohem dokonaleji: jemu je církev katolická duší státního organismu.³⁸⁾ Vyjádřil tím své stanovisko k otázce rozluky — ovšem odmítavé. Jen za přátelského souručenství církve a státu může individuální člověk projít v klidném a radostném blahobytu životem země k životu věčnosti.

To jsou ve velkých rysech ožehavé myšlenky ve světovém názoru Akvinátově. Všude pozorujeme klad a dokonalost.

Kant dospěl filosofickou úvahou k pravým myšlenkovým opakům.³⁹⁾ Lidské poznání dle Kantů jest formálně subjektivní. Jak první a základní syntéza pojmová,⁴⁰⁾ tak obě vyšší syntézy: soudu⁴¹⁾ a úsudku⁴²⁾ nepodávají rozumu objektivních představ o skutečných a srovnatelných podstatách (svět noumenální), nýbrž pouhé jejich jevy (svět fenomenální). Pojem podstaty jest čirý, pomyslný obrys — jest výpomocná jednotka uceleného myšlení. „Sie ist nur der Einheit im Denken, wodurch allein kein Objekt gegeben wird.“⁴³⁾

Tato noetická poučka rodí v dalším toku myšlení Kantova drtivé důsledky. Naše představa světa jest prázdná, bez skutečného a srovnatelného obsahu. Čtyřmi rozvleklými a nesnadno srozumitelnými antinomiemi snaží se Kant přesvědčiti čtenáře o pravdivosti svého tvrzení.⁴⁴⁾ Pozoruje svět dle jeho rozsáznosti, dokonalosti, vztahů a způsobů, uvažuje napravo i nalevo, aby nakonec zdůraznil svůj závěr: představa světa jest bezobsažná a má význam jen regulativní.

Je-li však představa všehomíra neplodná a jalová, jest dle tvrdých a neúprosných zásad logiky též představa Boha bezobsažná — prázdná.

Kant všemi silami svého genia hledí dokázat tento nejsrašlivější plod svého bádání. V transcendentální dialektice v oddílu o transcendentálním prototypu (die höchste

³¹⁾ 3. q 60 – 61. i 3. q 62. a 5.

³²⁾ 3 q 65. a 1.

³³⁾ 1 – 2. q 1 a 8.

³⁴⁾ 1 2. q 3. a 8. — q 4. a 1 – 8. — 3, q 1. a 2.

³⁵⁾ S. Suplem. q 41 – 68.

³⁶⁾ 2 – 2. q 57 – 86.

³⁷⁾ 2 – 2. q 23 – 44.

³⁸⁾ 2 – 2. q 60. a 6. ad 3.

³⁹⁾ R. Eucken, Thomas v. Aquino und Kant, ein Kampf zweier Welten [1919] 1.

⁴⁰⁾ Kritik d. r. Vernunft, (vyd. Kerbach. 1878²) 49, 50 § 2. § 3., 58 § 4., 60 § 6.

⁴¹⁾ Tamtéž, 89 § 9, 96 § 10.

⁴²⁾ Tamtéž, 273 – 291

⁴³⁾ Tamtéž, Supplem. V. a str. 297 s poznámkou.

⁴⁴⁾ Tamtéž 354, 361, 365, 374.

Realitě, t. j. Bůh) vrhá se přímo na důkazy jsoucnosti Boží, aby navždy zlomil jejich přesvědčivou sílu. Ještě v díle „Der einzig mögliche Beweissgrund zu einer Demonstration des Daseins Gottes“ (Královec, 1763) uznával platnost důkazu fysiko-teleologického; po 18 letech odmítl i tento důkaz.

Vyvrací předně a právem ontologický důkaz jsoucnosti Boží (sv. Anselma, Descartesa, Leibnize) a odbývá jej jiskrným vtipem, že důkaz jsoucnosti Boží z pojmu Boha znamená asi tolik, jakoby postižený kupec hodil do pokladny několik nul, aby vyplnilzející prázdnotu.⁴⁵⁾

Potom obrací hrot kritiky proti důkazu kosmologickému (1.—4. důkaz sv. Tomáše) a nazývá jej stejně klamným („Gleich trüglich“) jako důkaz ontologický.⁴⁶⁾ Kantův odraz kosmologického důkazu vyniká zvláště směšnou primitivností a logickou neomaleností.

O důkaze teleologickém (5. důkaze sv. Tomáše) se vyjadřuje Kant s velikou úctou,⁴⁷⁾ ale konec konců nedosahuje prý k Bohu — Tvůrci, nýbrž jen k staviteli světa; tedy neplatí nic zrovna jako důkazy předešlé.⁴⁸⁾

Závěrečnou a vrcholnou myšlenkou Kantovou jest: Jsoucnosti Boží nelze rozumově dokázat; představa Boha je čirá představa a nic více — „eine blosse Idee“ —⁴⁹⁾ a má význam jen regulativní.

Je to největší myšlenkový zločin ve filosofii Kantově. Kant sám se zhrozil své bořivé práce a tušil pohromy, jež způsobí jeho theoretický atheismus v životě praktickém. Proto vložil obrátě do druhého spisu „Kritik der praktischen Vernunft“ (Riga, 1788) tři pověstné postuláty, mezi nimiž jest i požadavek jsoucnosti Boží. Tím stvořil Kant jeden z největších protikladů ve svém díle. Neboť, dospěl-li jsem rozumovou úvahou k popření Boha, kdo na světě mne přinutí, abych v praktickém životě si počínal, jako by Bůh byl? To jest logický nesmysl a hrubé znásilnění svobody vůle. Buď jest jsoucnost Boží rozumově zajištěna, a potom má i mravní život v ní dostatečný důvod, anebo není rozumově zajištěna, a pak nemá nikdo práva mravně mne spoutat bezobsažnou a prázdnotou ideou Boha.

Ostatně postuláty Kantovy v „Kritice praktického rozumu“ jsou jen nouzovými přílepkami. Ve skutečnosti prohlašuje tu Kant naprostou autonomii vůle, jež sama sobě jest svrchovaným zákonodárcem. Jen to jest mravně dobré, co vychází z autonomie vůle; heteronomie jest nemravná. Proto odmítá všechny zastánce heteronomie v mravním životě: Montaigna, Mandevilla, Epikura, Hutschesona, Wolffa, Crusia a všechny moralisty-theology a stanoví stěžejní zásadu: „Die Autonomie des Willens ist das allgemeine Princip aller moralischen Gesetze und der ihnen gemässen Pflichten“.⁵⁰⁾ Zákony projevuje autonomní vůle kategorickým imperativem („Du sollst“), jež Kant vynáší do nebe nadšeným chvalozpěvem.⁵¹⁾ Jest tedy Kant i v praxi atheistou. Postulát jsoucnosti boží jest pouhou výpomocnou ideou, má brzdit krajní výstřednosti individuální autonomní vůle. Každý totiž nechápe autonomii vůle tak ušlechtilě jako Kant; mnohým, ba většině znamená právem: „Dělej si, co chceš!“ Účelem praktického života jest mravní doko-

⁴⁵⁾ Tamtéž, 474—477.

⁴⁶⁾ Tamtéž, 479.

⁴⁷⁾ Tamtéž, 489.

⁴⁸⁾ Tamtéž, 492.

⁴⁹⁾ Tamtéž, 474 — Prolegomena, vyd. Vorländerovo [1913⁴] 117 § 55 O Külpe, Imm. Kant [1917⁵] 93.

⁵⁰⁾ Kritik der praktischen Vernunft, vyd. t. Kehrbachovo 39.

⁵¹⁾ Tamtéž, 105.

nalost; jejím účinkem je svrchovaná blaženost, tryskající z vědomí dokonalosti⁵²). Tím se naplňuje a dokonává poslední účel člověka. Vyššího, nadpřirozeného určení člověka Kant nezná a neuznává. Člověk sám sobě dostačuje; je bytostí absolutní. Tento suchopárný blud vleče se celou moderní filosofií. Ve skutečnosti však člověk si nedostačuje; je vznešeným tvorem, ale bezmocně a nutně umírajícím. Právě proto zeje z moderní filosofie tak bezúčelná jalovost a zoufalá prázdnota. Kůl v plotě není tak opuštěn jako člověk ve filosofii Kantově.

Z mravouky Kantovy plyne zbytečnost jakékoliv církve. Tuto myšlenku rozvádí ve spise „Die Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft“ (1793), jenž mu připravil hořké chvíle se strany protestantských theologů; vládním výnosem z r. 1794 bylo mu zakázáno vůbec disputovati o náboženství. Ještě všeobecně známo, že Kant nebyl protestantismu nijak nakloněn a vyjadřoval se o něm velmi příkře.⁵³) V církvi římsko-katolické viděl důslednost, ale přece se k ní postavil odmítavě; uvedený spis jest pravým pamfletem na katolickou církev. Nejvznešenější tajemství, j. Vtělení, nejsv. Trojici, Eucharistii, snižuje na pouhé symboly; velkolepé a úchvatné obřady jsou mu fetišismem; svátosti církve prameny bez vod milosti; modlitba zbytečným zatížením duše.⁵⁴) — Ohlodaná kost jest chutnější a stravitelnější než náboženství Kantovo.

Takové asi jsou vůdčí myšlenky Kantovy; hodně rozvalin, ale málo konstruktivní práce a trvalých hodnot.

Že přece našel Kant zástupy nadšených oslavovatelů, nelze se diviti. Kant splnil nejvroucnější touhy pokrokového moderního člověka: oddůvodnil filosoficky nevěru — ovšem zdánlivě; poskytl autonomii vůle oporu mravní zvyku; založil vědu bez předpokladů, t. j. oprostil badání vlivu zjevných dogmat („Voraussetzungslose Wissenschaft“ — „frei Forschung“); znehodnotil každé náboženství, zvláště katolické a posléze — co Stewart Chamberlain zdůrazňuje — povýšil člověka na bytost absolutní a naprosto svobodnou: „Jetzt erst ist der Menschegeist frei.“⁵⁵)

Nelze upříti, že Kant vnesl do moderní filosofie dosti užitečných námětů a myšlenek, ale v souhrnu je dílo jeho podkopem pravdy. „La mauvaise philosophie“ nazývá ji Lev XIII. v důvěrném okružníku k biskupům a kléru Francie 8. září 1899. Tento list proslulého papeže rozrušil mocně stoupence Kantovy. Na vyzvání redakce časopisu „Kantstudien“ vydal Rud. Eucken zvláštní obhajobu filosofie Kantovy „Thomas v. Aquino und Kant“ v Berlíně r. 1901, silně zahrocenou proti tomismu. Zakončuje ji slavnostním výkřikem: Magna est veritas et praevalerebit! (44.)

Mínil tím prorocky velké vítězství pravdy, t. j. filosofie Kantovy, ale myšlenkový vývoj posledních let usvědčuje Euckena ze lži. Byla-li skvělá řeč předního průkopníka novotomismu dr. Gemelliho na loňském mezinárodním sjezdu filosofů v Neapoli bouřlivě pozdravována jakožto největší událost dne,⁵⁶) je to důkazem, že celou moderní filosofii, na myšlenkách Kantových založenou, zachvátila smrtelná únava a zároveň nezdolná touha po filosofii pevnější a slunnější.

Vynikající tomista Msgr. Orazio Mazzella, arcibiskup Tarantský, pronesl za nedávných tomistických slavností k uctění památky Akvinátovy na katolické universitě

⁵²) Tamtéž, 133 sqq.

⁵³) H. Stewart Chamberlain, Immanuel Kant (1916³) 873--876.

⁵⁴) Dr. H. Straubinger, Die Religion und ihre Grundwahrheiten in der deutschen Philosophie seit Leibniz. (1919) 55--60.

⁵⁵) Chamberlain, o. c. 638.

⁵⁶) Rivista di Fil. (1924) IV. 280--299.)

milánské hlubokou řeč, v níž nazval tomismus záchranným přístavem moderní filosofie zklamané a unavené.⁵⁷⁾

Tomismus začíná se tedy vyvíjet v světovou duševní velmoc; jeho vítězného postupu již nic nezadrží. Magna est veritas et praevalerebit!

JUDr. Josef Doležal:

POPŘEVRATOVÉ ZTRÁTY ČESKÉHO KATOLICISMU.

(Z knihy: Český katolicismus a politická strana lidová.)

Kulturní boj, rozpoutaný po převratu socialistickými stranami, odpadlými kněžími katolickými a českým pokrokařským volnomyšlenkářstvím, byl organickým vyvrcho-
lením kulturního boje předválečného, jenž vlnovitě se šířil k nám z evropského zá-
padu, jednak jako poslední důsledek kulturní periody, započaté francouzskou revolucí,
jednak jako věroučný článek socialismu, přicházejícího do Čech v německé formě
marxistického materialismu.

Boj, jenž prudce proběhl v prvních letech republiky, způsobil velké číselné ztráty
českému katolicismu hlavně tím, že evropská sociálně revoluční vlna poválečná se
v českých zemích vybilá za nashromážděných předpokladů především kulturně a to
z důvodů nacionálních. Po Vídni Řím — bylo hlavní devisou odpadového hnutí, v němž
masarykovská ideologie českých dějin, opřená o autoritu životního díla prvního pre-
sidenta republiky, odpadlé kněžstvo katolické a evropské volnomyšlenkářství, i bezvě-
rectví socialismu vedlo se státní mocí rozhodnou ránu proti českému katolicismu, jenž
měl být tímto širokým vzmachem rozdrčen.

Nebyl.

Poměrně veliké číselné ztráty, jakých nebylo od dob reformace, dotkly se vlastně
jenom Čech, kde ubyla jedna pětina katolíků (19'60 proc.), takže v celku přece národ
český velkou většinou dal na životní výzvu prezidentovu: „Řím musí být Čechem souzen
a odsouzen“, odpověď zápornou.

Zde jest číselný přehled ztrát pro podklad rozboru příčin tohoto ojedinělého da-
vového hnutí v nových dějinách českých.*)

Římských katolíků bylo v Čechách	roku 1910 6,488,117,	roku 1921 5,216.180
na Moravě	2,512.484,	2,421.220
ve Slezsku	588 843,	564.060
na Slovensku	2,033.448,	2,128.205
„ „ „ na Podkarp. Rusi	„ „ 52.878,	„ „ 55.164

Římských katolíků bylo na území Čsl. rep. roku 1910 11,675.768, roku 1921 10.384.833

Ubylo tedy římských katolíků od roku 1910 do roku 1921 v Čechách 1,271.937, to
jest o 19'60 proc. méně. Na Moravě ubylo 91.264, to jest o 3'64 proc. méně, ve Slezsku
24.779, to jest o 4'21 proc. méně. Z toho jest patrné, že v zemích českého kulturního
společensví odpadovému hnutí podlehlý jenom Čechy, dějinně radikálnější, pětinou

⁵⁷⁾ Tamtéž, 306 — Srov. též, Hlídka (1924) čís. 12., str. 527 — 530.

*) Publikace státního úřadu statistického: Sčítání lidu v rep. Čsl. ze dne 15. února 1921 I. díl. Zprávy
téhož úřadu, ročník V číslo 113 — 114.

všech katolíků, což se stupňuje u českých, uvážíme-li, že Němci tomuto kulturnímu boji zůstali cizí. Stejně nebylo kulturního boje mezi Slováky na Slovensku (zatím), poněvadž život náboženský zde naopak byl takřka jediným lidovým projevem národního života. Česká vlna odpadová, zasáhnuvši sem českým úřednictvem a učitelstvem, tedy českou administrativou, naopak katolicism slovenský jen zradikalisovala.

Největší ztráty tedy utrpěla církev katolická v Čechách a to v průmyslových oblastech: západočeské (plzeňská, kladenská), středočeské (Velká Praha) a severovýchodní (Železný Brod, Turnov, Úpice).

Jak hluboký tento odliv byl, dokazují tato čísla:

V průmyslové oblasti plzeňské:

Soudní okres Plzeň	r. 1910	130.581	ř. katol. r. 1921	86.355.
Rokycany		37.942		22.070.
Zbiroh		24.133		16.191.
Kralovice		19.052		9.250.

V průmyslové oblasti kladenské:

Soudní okres Kladno	r. 1910	47.653	ř. katol. r. 1921	25.287.
Slaný		61.745		28.878.
Louny		43.815		15.937.
Rakovník		32.114		9.296.

Průmyslová oblast středočeská:

Velká Praha r. 1910 571.055 ř. katol., r. 1921 396.336. (Ztráta zde činí 174.719 to jest o 30,6 proc. méně. V téže době však přibýlo 60.000 obyvatel, což poměr ještě zhoršuje.)

Průmyslová oblast severovýchodní:

Soudní okres Železný Brod	r. 1910	24.870	ř. katol., r. 1921	6.468.
Turnov		32.434		14.778.
Úpice		16.708		7.507.
Mnichovo Hradiště		24.851		12.654.
Vysoké n. Jizerou		12.698		5.905.
Jaroměř		34.675		18.656.
Semily		19.137		9.685.
Hořice		30.558		17.368.
Jičín		32.847		19.431.
Dvůr Králové		33.103		17.735.
Náchod		42.165		22.968.
Český Dub		15.270		8.961.

Na Moravě byla to hlavně oblast ostravská (ne již brněnská) a pak na př. okres litovelský (zde hlavně příkladem kněžským), kde katolicism utrpěl větší ztráty:

V soudním okrese Slezská Ostrava	bylo r. 1910	52.764	ř. katol., r. 1921	32.243.
" Litovel		26.036	" "	18.197.

Před dalším rozbořem odpadů nutno uvést, že v celku odpadali od katolicismu více muži než ženy, daleko však ne v takovém rozdílu, jak by se dalo očekávat. Uvážíme-li, že žen je vůbec více (na 1000 mužů připadalo r. 1910 — 1056 žen a roku 1921 vlivem války již 1075 žen), vidíme, že v celku ženy následovaly své muže při změnách víry. Poněvadž však v průmyslových obvodech, kde je nadbytek žen menší než jinde, stály se odpady největší, vyniká v celku přece větší konzervativnost žen.

V historických zemích jest u katolíků více žen než u ostatních vyznání. (Tak v Čechách z 1000 mužů jest 762 katolíků, z 1000 žen 800 katoliček. Z 1000 mužů jest bez vyznání 116 mužů, ale jenom 82 ženy z 1000. U československé církve jest z 1000 mužů 66, z 1000 žen 64. Jak patrně, ženy se vzdávaly k a ž d é náboženské opory mnohem tíže než muži. Na 1000 mužů připadalo v Čechách žen: u katolíků 1.134, u čsl. církve 1.049, bez vyznání 770. V ostatních částech republiky, kde odpad byl malý, připadá také na katolíky menší procento přebytku žen. Na Moravě na 1000 mužů jsou 1122 ženy, ve Slezsku 1101, na Slovensku 1055, na Podk. Rusi 885 žen.

Průmyslové kraje, jež jsou oblastmi největších odpadů, jsou kraje největší hustoty obyvatelstva. Průmyslová místa jako houba natahovala do sebe pracovní síly z dalekého okolí a právě tyto muži a ženy, vytržení ze svého původního prostředí a přesazení do jiných životních poměrů, bez jakýchkoli vzpomínek a potřeb tradice, daleko lehčeji podléhali radikalizujícím naukám kulturním, tím spíše, že tyto byly podávány jako součást sociálního hnutí za zlepšení životní míry a pracovních podmínek dělnictva.

Přespolní dělníci, kteří ráno vlakem, na kole či pěšky z daleka se sjížděli do práce a večer zase rozjížděli domů, už způsobem svého života, vyplněného neustálým shonem a pobytem mimo rodinu a mimo vyrovnaný život ostatní obce, byli takřka fyziologií svého životního způsobu nufkáni k radikalismu, k touze po změně takového řádu a svými názory pomalu infikovali své okolí, takže psychologie a kulturní vliv průmyslového střediska šířil se v celém okruhu, z něhož pravidelně dělnictvo dojíždělo za prací. Tyto důvody plaší pro všechna průmyslová místa a k nim přistupují zvláštní, jako ten, že velká část průmyslu severočeského je v rukou německých. Německé duchovní správy nejen že nemírnily hluboký antagonismus českého dělníka k německému zaměstnavateli, avšak ony podceňováním či zanedbáváním pastorece mezi českým dělnictvem přímo zavinily odpady od církve katolické. Německým duchovním bylo Němectví více než spása duší českých dělníků. Mimo to v určitých krajích, jako Podkrkonoší na př., kde bylo rozšířeno duchářství a sektářství náboženské, byly dány staré podmínky pro úspěch odpadu, zejména když byl stržen příkladem katolických kněží.

Odpadový proud vylil se hlavně dvěma směry: k bezvěří a k církvi československé. (Evangelíků přibýlo od r. 1910 jen 47.955. Roku 1910 bylo evangelíků vyznání česko-bražského, augsburgského a helvétského 929.201, roku 1921 pak 977.156. Toto malé číslo vzrůstu svědčí o cizorodosti protestantsví českému duchu, přetavenému katolickou restaurací v 17. a 18. věku.)

Církev československá čítala r. 1921 v Čechách 437.377 členů, na Moravě 61.786, ve Slezsku 24.069 členů. V celé republice 525.333 příslušníků, z nichž největší procento v okresích: Rakovník (41'27 proc.), Louny (40'33 proc.), Turnov (42'03 proc.).

Bez vyznání bylo r. 1921 v Čechách 658.084 obyvatel, na Moravě 49.026, ve Slezsku 9.405. V celé republice 724.507 obyvatel, z nichž nejvíce v průmyslových okresech na západě a středě Čech, v Podkrkonoší a Polabí. V okrese plzeňském bylo bez vyznání 30'26 proc., Rokycany 33 proc., Slaný 47'48 proc., Kladno 42'65 proc., Křivoklát 35'27 proc., Železný Brod 39'91 proc.

Na Moravě na Ostravsku, Olomouc, Prostějov, Přerov.

Už tyto přehledy dávají znáti, že nejvíce odpadalo od katolicí průmyslové dělnictvo, vychovávané socialisticky a méně vrstvy smýšlení liberálního. To vynikne zcela jasně ze statistiky odpadové v hlavním městě republiky, Praze, a jednotlivých její čtvrtích.

Ve Velké Praze, kde katolíci mají jen 58'40 proc. všeho obyvatelstva, byly nejmenší ztráty ve vnitřní Praze, kde bydlí zámožnější občanské vrstvy. Od středu jsou ztráty větší,

až v průmyslové periférii kleslo procento katolíků na polovinu, a teprve v zemědělských již okrajových obcích stoupá na 80 proc. a přes ně. Ztráty církve katolické proti roku 1910 činí r. 1921 v Nuslích 54'20 proc., v Holešovicích-Bubnech 43 proc., Žižkov 40'08 proc., Vršovice 37'4 proc., Smíchov 36'14 proc. V středních částech Prahy jsou podstatně menší: Král. Vinohrady 24'34 proc., Karlín 23'01 proc., Malá Strana 23'23 proc., Nové a Staré Město 19'5 procent.

Odpad děl se zde více k bezvěří než k čl. církvi. Bezkonfesní, kteří r. 1910 čítali asi 2500 členů, dostoupili čísla 127.296, majíce v některých obcích absolutní většinu (Kobylisy, Prosek, Hlubočepy), v jiných většinu relativní (Motoly, Košíře, Hrdlořezy, Vokovice). Církev československá měla 85.960 příslušníků, nejvíce v Nuslích, Michli, Krči, Žižkově, Holešovicích, Jinonicích, Radlicích a M. Chuchli.

Úhrnně největší ztráty jsou v částech Prahy, kde bydlí průmyslové dělnictvo (dělnictvo tvoří polovinu pražského obyvatelstva). Největší úbytek římských katolíků jest ve skupině plynáren, elektráren, vodáren (44'2 proc.) ve skupině zpracování kovů (44'3 proc.), v průmyslu kamene a zemin (45'1 proc.), v průmyslu kožním (47'7 proc.), stavebním (48'8 proc.), textilním (48'8 proc.), strojů, nástrojů (49'1 proc.), dřevařském (49'6 proc.). Zajímavý jest poměr, v jakém se dělí o tyto obory církev čl. a bezkonfesní.

Bezvěrců je nejvíce mezi nádeníky, v průmyslu kamene a zemin, obrábění kovů (34 proc.), strojnictví (31'2 proc.), stavebním (31'1 proc.), potravinářství, oděvnictví. Skoro tři čtvrtiny bezkonfesních náležejí k stavu dělnickému a nádenickému. (Zemědělských dělníků jest 15'2 proc., zemědělských nádeníků 30'3 proc. bez vyznání.) Z tisíce dělníků v průmyslu a živnostech v Praze zaměstnaných jest 346 bez vyznání.

Československá církev má nejvíce stoupenců mezi drobným úřednictvem, menším živnostnictvem, zaměstnanci služby železniční, pražských plynáren, elektráren, vodáren, úředníky služby telegrafní, telefonní a poštovní. V průmyslu v oboru oděvnickém, potravin a požívatin, dřevařské drobné živnosti, papírnictví a sklářství.

Z tohoto statistického přehledu jest na první pohled patrné, že bezkonfesní mají převahu hlavně v těch v průmyslových odvětvích, kde převládají odborové organizace sociálně demokratické nebo komunistické, církev československá pak v oborech a vrstvách náležejících straně českých socialistů (služba dopravní, malé živnosti, malé úřednictvo). Výchova sociální demokracie (jejího uvědomělého, logického ateismu) vedla masy k bezvěří, výchova nelogická strany českých socialistů k povrchovému kompromisu českosl. církve.

Agitaci pro vystupování z církve, jak přehled z hlavního města republiky ukazuje, třebaže byla vedena hlavně nacionálními hesly, podlehl a domyslílo průmyslové, socialistické dělnictvo nikoli liberální, nacionální třída měšťanská, která ideově vedla nacionální odboj proti monarchii rakouské.

Z toho jde najevo, že konec konců ani v této odpadové akci nerozhodovaly nacionální důvody na místě prvním, nýbrž důvody sociální. Majetnější občané pochopili, v tomto okamžiku nuceného rozhodnutí, byť byli liberály, že náboženství katolické znamená brzdu sociální anarchii a revoluci, že znamená jistotu života a řádu společenského, spočívajícího na zásadě soukromého vlastnictví a tento základní pud po sociálním klidu byl u nich silnější, než nacionálně kulturní radikalismus. Pochopili instinktivně souvislost mezi pádem autority náboženské a revolucí sociální, jejíž fata morgana jim z Ruska zavírala ustrašené oči.

Že tyto závěry, opřené o čísla z hlavního města (hlavní města ve všech říších mají svou vyhranenější psychologii protiv a rychlejšího životního tempa) jsou obecně

platnými, potvrzují statistiky o náboženské příslušnosti v jednotlivých povoláních z celé oblasti historických zemí, hlavně ovšem Čech. (Zde ovšem Němci utvářejí celozemskou statistiku pro katolictví příznivěji.) Zde všude jest patrné, že odpad zachvátil socialistické, průmyslové dělnictvo a méně vrstvy majetné a ovšem rolnictvo svým životem konservativnější.

Tak v zemědělství, lesnictví a rybářství z 1000 příslušníků bylo římských katolíků 878 (na Moravě a ve Slezsku 935). V průmyslu a živnostech na 1000 občanů 724'4 katolíků (na Moravě 874), 152 bez vyznání, 70'9 českosl. církve. V obchodu, peněžnictví, dopravě z 1000 zaměstnaných 718'7 katolíků (na Moravě 839).

Poněvadž v Čechách bylo katolíků z 1000 obyvatel 782 (na Moravě a ve Slezsku 895'1), je dobře možno srovnatí, v kterých povoláních tento průměr klesá. Tak v Čechách bylo z 1000 příslušníků dotýčeného povolání katolíků u plynáren, vodáren, elektráren jen 622'6 (115 čsl. církve, 119 bezkonfesních), v průmyslu polygrafickém a uměleckém 655'6, hornictví a hutnictví 631 (324 bez vyznání), zpracování kovů 692'9, průmysl strojů, nástrojů 661'8 (206 bez vyznání), pomocné živnosti obchodní 566'1 (200'7 židů), vojsko 693'4, železnice a jiné dráhy 706'7.

Tím jest dostatečně prokázáno, že v odpadové akci, ačkoliv byla vedena v tisku a ve veřejnosti důvody národními (a kulturními), přece na konec zřekli se náboženství a příslušnosti k církvi hlavně ti, kdo zvaživše autoritu církevní sociálně, z těchto důvodů ji odvrhli.

Bylo to průmyslové dělnictvo a nižší vrstvy zaměstnanecké, kdo domyslili boj proti církevní autoritě až do činu osobního zřeknutí se této duchovní opory. Inteligence, která ve svém celku nebyla o nic bližší vnitřně církvi, ba která po desetiletí brala lidu víru v Boha a zlehčovala církevní příslušnost, najednou pochopila a to jak nacionálně, tak sociálně smysl tradice pro společenský i státní řád.

Tato psychologie ovládla většinou stranu inteligence, národně-demokratickou, která od liberalismu prodělala rychlý vývoj v stranu konservativní a stranu krajního českého nacionalismu.

Nacionální důvody odpadu působily hlavně v straně českých socialistů (a to v její zaměstnanecké, malouřednické a živnostenské vrstvě), kdežto sociální převažovaly u dělnictva, jež ideově vychovala sociální demokracie.

Ant. Černý:

LEOŠ JANÁČEK.

„Táhlo mne to po břehu vzhůru, proti proudu.“ Tak charakterisuje na jednom místě L. Janáček svoji životní pouť. Byla vsuktku cestou proti proudu, mohutnému a často divokému a bouřlivému proudu konvence a tradicionalismu, kterých Janáček folik nenáviděl. Snad nemožno říci, že by jich nenáviděl, ale jeho odpor ke všemu tradičnímu roste z vnitřního zdravého instinktu. Chápal, že by utonul, kdyby se nevzepřel a Janáček se vzepřítí dovedl. Jeho život a dílo mají rysy někdy až heroické odvahy, která bývala často sverepá a nepoddajná a tím více překvapující u tohoto zasněného lyrika života. Však ani slova lyrik nelze u něho použítí; je tak těžko určití Janáčkův portrét, „klasifikovati ho“ a právě to je snad jeho předností, že dovedl uniknouti pátravým hledům hudebních kriíků a tehdy, když se jim zdálo, že našli správný poměr k jeho dílům, zasadil nečekanou, dobře mířenou ránu, unikl ve svůj

nedostupný, hrdý a pevný hrad, aby pracoval dále na díle svém. Co mu do vypůjčeného přídavku krásný či nekrásný, on tvoří proto, že tvořiti musí, překypuje myšlenkami, které naplňují jeho nitro a bouřlivě se derou na povrch, žádají svého vyjádření. Janáček jako pokorný dělník sklání se před první myšlenkou díla, které se ozývá, když konec jeho se ztápí kdesi v nedohlednu. Jeho výrazovými prostředky byly tóny, které u něho dovedou vyzpívati bolest i radost, též i rvavost myšlenky, která ho podmanila. Nestály však tóny, rodí se akkord, který se mu jeví jako výraz střetnutých se několika affektů. Odtud pak roste poznání, že akkord není jen hudební zkratkou z čistých tónů, ale že vyvěrá přímo z života a na něm lpí. Krásně přirovnává svoje hudební cítění k bezděčným pohybům našich rukou: „Lomíme je v bolesti, spínáme modlitbou, objímáme láskou; k slunci je vzpínáme; hrozíme tvrdě, hájíme se jimi bezohledně.“

Proniká až k samé bytosti akkordu — bytosti oživené, krvavému květu hudebního umění. On je mu huťným výrazovým prostředkem, který plně může a dovede vyjádřiti vše, co nahromaděno je v jeho duši. Svou bytostí kryje se s bytostí jeho v každém okamžiku žití. Akkord Janáčkův „sténá, kvílí, tvrdě dopadá, drtí, mlhou se tříští, žulou tvrdne.“

Akkord, tón — vše to je Janáčkově co nejúžeji spjata se životem. Jen o životě zpívá, jen životem zaplňuje své skladby. Toť onen cíl, za nímž toužil, k němuž se probíjel a život Janáčkův je bohatým; ale přec prostým — vždyť je to jen život. Odtud pramení jeho skrytá něha, jeho citovost. Dovedl vjem procítiti až do konce, ponořil se až na dno a to prosté, jež tam nalezl, stalo se tak silným a tak jej upoutalo, že zavrhl vše, co by mohlo jen rušivě zasírat a zneklidňovati — proto, že cítil bohatě a diferencovaně, miluje čistou a prostou linii.

Na venek strhuje Janáček svým temperamentem, uzavřený a nesdílný bouří a útočí nesmlouvavě. Je to však jen nutná ochrana pro jeho vnitřní strukturu, tak jemnou a citlivou. Jeho umění by nebylo mohlo rozkvéstí bez oné umíněnosti, přirozenosti a zdravé dravosti. Jeho temperament je bouřlivým — můžeme ho poznati v jeho abruptním často frázování, v celém způsobu jeho kompozice — ale důležitější než jeho elán je jeho něžná, citlivá duše. Snad ta působí, že živlem jeho hudební mluvy není radost, ale nálada temná, sklíčená, chmurná, dumavá. Bolest převládá jak v dílech vokálních, tak v ryzí hudbě instrumentální. Jeho umění je temné, divoké, do sebe uzavřené, s nezkrotnými výbuchy, však — nevýslovně cudné v bolesti.

„Uprostřed světa plného neštěstí a zmatku existuje u něho štěstí něžné, které cítí jenom vyvolené duše.“ — — —

Cít a intuice jsou dvě velmi důležité složky Janáčkovy osobnosti umělecké, proto také v jeho tvorbě vnitřní hnutí znamenají daleko více, než rozumové ohledání hmoty předmětu. Jsou mu vodítkem, kterému podléhá, jemuž se oddává celou svojí bytostí a v tomto citovém zajetí zapomíná na pravidla a meze diktované rozumem. Jeho hudební výraz je prostým odrazem síly a vlny citové, ba více, je roven síle, s jakou byla vyvolána představa. Pro něho neplatí žádný směr, pokud máme na mysli technické navazování a i tradice je proň myslitelná jen v nejširším slova smyslu. On nemohl přejímati staré formy, musil hledati nové cesty vyjadřovacího umění. Chce mluvit po svém, srozumitelněji a přiblížiti svět svůj co možná nejúžeji ke světu svého posluchače. Janáček má svůj osobitý svět, svůj vyjadřovací a sdělovací způsob. Protože prostá krása, očištěná zatěžujícího nánosů, dovolila mu vyzpívati v ušlechtilých a jemných melodiích touhy jeho srdce, zůstává jí věren a hledá ji všude. Když měl kreslit život,

musil to býti zase prostý lidský život, bez rafinovanosti a bombastického pathosu, bez příkras a zmatených přílepků. Janáček musil dojít tam, kde proň byla jeho nejvlastnější půda — k lidovému životu, v jehož kořenech tkví Janáček — dramatik.

Jako prostým je život, který líčí, tak prostými jsou i prostředky, kterých užívá. Šel zase až k samé podstatě a našel melodickou a rytmickou krásu prostého slova. Odtud roste jeho theorie nápěvková. Nápěvek toť primární prvek. Hudba je tu v onom stadiu, kdy z pouhého rytmu slova, z větného spádu, z melodické podstaty mluveného slova začala se vyvíjeti v melodii a později v periodické útvary. Hudební výraz je tu zredukován na nejjednodušší projev dramatického dění. Janáčkovi se každý vjem vlastně ihned mění v hudební zkratku. Je to neustálý postup, ne gradace a propracovávání motivické, toho nelze očekávat, vždyť vyčerpává každý motiv až k samému jeho základu a následující situace přináší mu motiv nový. Je precisním malířem, který sděluje s pílí a svědomitostí své dojmy a chce, aby v nás způsobily stejný stav, jaký zakoušel on, když tvořil. Janáčková tvorba se tak velmi silně přibližuje posluchačům, které nutí ke společné práci; nepopřává jim oddechu ani na chvíli, dovede je stále zaměstnat. Ve stavbě jeho hudebních dramát není klidu a míst ticha či odpočinku. Vše rozkvétá v jediný barvitý obraz osobitého kouzla autorova, plný svěžesti a radostného úsilí. Janáček je mistrem nápěvku. Umožňuje mu to jen jeho delikátní a výrazná citovost, kterou správně a čistě rezonuje na jednotlivé vjemy. Jeho hudební řeč působí proto v dramatech dojmem skoro kinematografickým — neboť stavba motivická ve vlastním slova smyslu je u něho nemožnou.

Myslím, že Janáčkovi drama mohlo býti nejvlastnějším cílem pro jeho výrazové schopnosti a umělecké zájmy jeho osobnosti, znamenat plné využití jeho tvůrčích schopností básnických. A přec se s hotovým dramatickým dílem setkáváme u něho dosíť pozdě. Po „Šárce“ skoro hotové, po zničeném „Počátku románu“, po „Osudu“ a nedokončené „Gazdině robě“ přicházejí teprve díla hotová: „Její pastorkyně“, „Výlety páně Broučkovy“, „Káťa Kabanová“, „Příhody Lišky Bystroušky“

„Její pastorkyně“ je nejdokonalejší uskutečnění nápěvkové theorie. Je přímo geniální reprodukcí primitivního kouzla českého slova a melodického spádu věty. Janáček zde přímo hýří, poklad jeho nápěvků zdá se býti nevyčerpatelný. A z nápěvků roste zde také dramatická situace, která i hudebně i jevištně závisí na náplni, síle a její průbojnosti. Dramatická síla hudební linie je určena citovým obsahem nápěvku, jehož hudební síla určuje sílu, délku a linii dramatické fráze. Vedle „Pastorkyně“ stojí ještě „Káťa Kabanová“, kde nápěvek je dramatickým faktorem a vzpruhou při výstavbě hudební linie. Ve „Výletech“ zůstal nápěvek ve svém strohém, většinou ironickém a a polorozumovém obsahu. Tehdy po prvé nepostačila Janáčkovi jeho výrazová schopnost nápěvková. Příčinou byla jistě látka sama, málo životná, pohybující se ve sférách těžko dostupných, při zdolávání jí ukázal se býti nápěvek krátkodechým, neboť citovou jeho náplň marně se snažila doplniti rozumová úvaha. V „Lišce Bystroušce“ vrátil se nápěvek ke svým kořenům, tryská z citu jednajících osob. Zde přistoupil zase živel nový — zvířata a tam, kde mluví, roste nápěvek z odpozorovaných a odposlouchaných řečí zvířat. Jen ten, kdo zná a miluje přírodu, komu každý tvor je známým a přítelem, jen ten dovede s takovou láskou a vážností i citovostí reprodukovat zvuky zvířat. Komický ráz libreta se tu Janáčkovi podařilo přiléhavě vysvětliti v části zpěvní i orchestrální, ale v této je vlastní těžiště nové opery, kde stavba roste z mistrně volených motivů. Obsah hudebního projadřování má neobyčejnou vřelost v místech, která na skladatele silně působila. Charakter díla je precisován velmi určitě a Janáčkovi se dostává plné satisfakce po chladných „Výletech“

Janáček žije svá dramata, je mu to vlastní, je oddán svému dílu celému, jemu žije a jediné v něm se cítí šťasten, ono jest náplní, hlavní složkou jeho bytosti. Tak i dramatický cit, ona podvědomá vlna, jež vynáší na povrch tušený průběh té které scény, její vzrůst, vrchol a spád i taťto cesta dramatická prýští u něho z vnitřního hnutí. Prostota určila i směrnice jeho tvorby dramatické. Je překvapující ona úspornost textu a strohost akce v „Kátě Kabanové“ Nalézáme všade koncisnost výrazu, vůli k rychlým změnám citovým, dramatickým i ve scenerii.

Hned na druhém místě v Janáčkově díle stojí sbory. Jsou mu také dramaty; ukazuje to zřejmě jeho výběr látek, který zvláště v posledních sborech komponovaných na texty Bezručovy: „Kantor Halfar“, „Maryčka Magdónova“, „Sedmdesát tisíc“, dal mu možnost pracovat dramaticky, jeho sbor tu vyrůstá v souborný projev davový, živelný, nový i ve sborové literatuře evropské. Miluje chmurnou balladu, která je mu obrazem v pohybu, režiji i plastice, jedinečným dílem je „Potulný šílenec“, komponovaný na text Thákúrv, zde se zdá, že Janáček našel projev ještě hutnější a mocnější, než by mu mohlo poskytnouti drama samo. Sbor vyrůstá v dramatické těleso plné ruchu a pohybu, výrazové prostředky hlasu jsou tu svedeny až k rafinovanosti, kdyby to nebyla Janáčкова prostá linie, která vítězí. Ve svých sborech nebál se nepřístupností (v tónině, taktu a jeho střídání, v složitosti melodické a nezvyklosti rytmu), je suverénním, neohlíží se na možnosti provedení, vyžaduje vyspělé techniky sborové a zde dlužno vzpomenouti Pěveckého sdružení moravských učitelů, kteří pomohli Janáčkovu dílu k vítězství.

Podrobnějšího rozboru by zasluhovala kantáta o sv. Františku. K této látce vedla Janáčka jeho citlivá, něžná duše, vše milující a ke všemu s laskavou tváří a soucinnou dlaní se sklánějící. Veliký světec lásky je mu symbolem, který z té duše miluje: „Neb Kristus jen se sklonil ku člověku, však František se sklonil ku zvířeti.“ Věčné evangelium lásky k bližnímu žádalo si býti vyzpíváno a nebylo možná povolanejšího, nežli je Janáček.

Dílo Janáčkovu je bohaté a není mi bohužel možno shrnouti vše v této krátké studijní skizze. Ani komorní hudba a intimní lyrika klavíru doprovázejícího housle (v sonatě) či violoncello (v Pohádce) nechybí. Janáčkův projev tu ještě získává, neboť taťto oblasť intimity je mu drahou a snad nejvlastnější, tam mluví nejprostěji a nejotevřeněji. Tak je tomu i tehdy, kdy sólový hlas doprovází klavírem (Zápisník zmizelého, Nár. písně, Lidová nokturna, Písně detvanské). Je dramatickým i v orchestru, proto si vybírá balladu „Šumařovo díť“, maluje epicky „Taras Bulbu“, ale našel i osobitý ráz v „Mládí“, suitě psané pro dechy.

Sám si stýská, že na metě myšlení poskal se vždy již s někým jiným. A přece šel vlastním vývojem. Ať nalezneme styčné body s Wagnerem, Lisztem, Berliozem, Zoilem, Wundtem či s modernou Schreckrovou, Schönbergrovou, Debussyho, toť málo proto, abychom mohli Janáčka zařadit pod vliv kohokoliv, byl a zůstal věren sobě a svému vlastnímu vývoji. Věděl, čím si byl povinován a jeho dílo je mu skvělým toho dokladem i radostným zadosťučiněním. Ve vývojové linii naší hudební tvorby musí a bude mít vždy svoje místo a třeba dnes nemá ještě patrnějšího vlivu na mladou generaci skladatelskou, doba jeho nedá na se dlouho čekat. Chtěl, aby jeho dílo bylo dokladem, že třeba tvořit již tehdy, kdy se ještě učíme. Je příliš skromným a nelze proto takto měřit jeho výrazný profil skladatelský. Je mu radostným faktem i jeho dílo, šíří hudbu na všecken zvuk vesmíru — „tón dostává hluboké kořeny — sahá až do hlubin, kde světélkují myšlenky — vedle hýření krásným tónem ujímá se i filosofie tónu.“

O POHNUTCE A JINÝCH PROBLÉMECH V KRIMINELNÍ POLITICE.

Jinak tomu jest, kritizujeme-li náš pojem pohnutky na pozitivní bási kriminálně politické. Tu oním hodnotícím faktorem bude zákonodárce sám. Již sama teleologická struktura³⁶⁾ kriminální politiky přinese s sebou, že všechny motivy nebudou zahrnuty do pojmové podstaty trestných činů: někdy část jich bude sloužiti pouze jako vykládací pomůcka, jindy jako okolnost přitěžující nebo dokonce zůstane bez povšimnutí. Tak na př. praví-li § 134. našeho tr. zákona: „Zločinu vraždy se dopouští, kdo v úmyslu zabítí bližního tak jedná, že z toho vzniká smrt jeho (bližního) nebo jiného . . .“, to značí prostě, že zákon vyzdvihuje z celého vývojového řetězu psychického děje pachatele pouze jeden z posledních, t. j. vůli směřující na reálný výsledek (vůli úspěchu) jako právně relevantní motiv, kdežto všechny předcházející jsou v daném případě zločinu vraždy lhostejné. Nerozhoduje tedy, zdali zločinec spáchal delikt ze žárlivosti, či z lakoty, závislí atd., podle okolností mohlo by se in concreto přihlížeti k těmto případům nejvýše jako k okolnostem polehčujícím, či přitěžujícím. Vyzdvihne-li však zákonodárce jednou určitý motiv jako podmínku trestnosti, pak jsou v této podmínce eo ipso zahrnuty všechny další články zbývajícího řetězu psychického děje v tom pořadí, jak svrchu analýs bylo stanoveno. Náhorně řečeno v našem případě § 134. tr. z., budeme-li kvalifikovati obmysl vraždy v našem vývojovém řetězu psychického zločinného děje jako vůli úspěchu, pak samo sebou položením podmínky trestnosti tímto motivem zahrnuty jsou v pojmové podstatě deliktu nezbytně i na př. vůle projevovací. Kdyby v daném případě k úmyslu zavražditi osobu A nepřistoupila vůle projevovací, nýbrž smrt její byla způsobena náhodným nedbalým jednáním osoby, zanášející se teprve vražedným úmyslem osoby A, pak s našeho hlediska chápeme, že předpoklad § 134. nebude splněn.

Význam, který theoretikové přikládají pohnutce, jest ovšem různý dle toho, stojí-li na půdě determinismu či indeterminismu lidské vůle. S našeho indeterministického hlediska motiv bude míti pouze povahu vysvětlovacího prostředku a nikoliv jako u deterministů³⁷⁾ charakter mechanické příčiny zločinné. Deterministé vycházejí tu z předpokladu přísné kausalitý, kterýžto pojem vztahují rovněž i na jednání volní, tvrdíce, že má-li vše nutnou příčinu, že i naše vůle musí býti podmíněna určitou kausou. To jest jejich hlavní argument pro popření svobody lidské vůle. V tomto případě dopouštějí se však dvojího omylu. „Zákon kausalitý“, který vypozařovali v přírodě neživé, imputují i jevům duševním, zapomínajíce na základní rozdíl mezi nimi, který spočívá v tom, že duševní síla není činitelem energetickým, nýbrž neenergetickým.³⁸⁾ Pojmově tudíž nemusí podléhati zákonům energie, nýbrž naopak, jako síla řídící účelně (teleologicky) uspořádává působící síly energetické. A potom i sám pojem kausalitý jest nejasný. Deterministé valnou měrou se domnívají, že v předcházejících člancích vývojových dějů tkví nutná příčina, jakási tajemná síla ve věcech samých, jež musí zcela určitě jistý výsledek přivoditi; jakoby v každé předcházející

³⁶⁾ Friedrich, Die Bestrafung der Motive und die Motive der Bestrafung, 1. od., I. kap., 19.

³⁷⁾ Träger, cit., 60; Prušák, cit., 60; Tarde, Études pénales et sociales, na pr. str. 323; Fouillée, Critique des systèmes de morale contemporains; Wundt, Ethik, 409; Masaryk, Der Selbstmord, Wien 1881, 235; K. Fischer, Über die Freiheit, 42; Hoffding, Ethik, 87; E. Hartmann, Phänomenologie des sittlichen Bewusstseins, 44. násl. atd.

³⁸⁾ Mareš, Psychologie bez duše.

události byla již obsažena idea následující fáse vývojové, jež nabude ihned své reálnosti za působení určitých podmínek. Musíme si přece uvědomiti s Wundtem,³⁹⁾ že zákon kauzalitý nespočívá vlastně v jevech, nýbrž že jest toliko zákonem našeho poznávání, pouze použitím logického postulátu souvislosti, který by zřejmě a bez logického rozporu vysvětlil libovolný předmět obsahu našeho vědomí, zkrátka: subjektivní potřeba, aby obsah našeho vědomí byl uveden v logickou souvislost. Dávají-li ostatně deterministé pojmu kauzalitý nesprávnou náplň, jest to pouze jedním ze symptomů jich vědecké metody, jejíž nesprávnost spočívá v tom, že známé snaží se vysvětliti z neznámého, duševní z hmotného.⁴⁰⁾ Premisa jejich jest vadná: závěr tím musí rovněž trpěti.

Další důvod, jímž hájí svého stanoviska, jest „mechanismus čísel statistických“. Ona „zákonná“⁴¹⁾ pravidelnost, s jakou se vyskytují určité zjevy v určitém společenském prostředí za určitých podmínek. (Na př. je-li válka nebo hospodářská krise, stoupá úměrně zločinnost; urodí-li se více obilí, stoupne i počet sňatků atd.) Ten fakt ale naprosto nemůže nás přiměti k opuštění stanoviska indeterministického. Deterministé, stavíce se ovšem opět na basi kauzalitý, posuzují tu podstatu vůle lidské pouze dle jejího efektu a nepřihlížejí k možnosti vnitřního seskupení jednotlivých jevů, způsobených činností lidskou, zkrze určitého determinanta — svobodnou vůli, jak to tvrdí deterministé. Zastánci svobody lidské vůle zdůrazňují v tomto případě nejen objektivní možnost různého rozhodování se jedinců, nýbrž přímo i možnost subjektivní. Že většina individuí v daném případě volila přibližně stejně, to znamená dle našeho principu, že uznala určitou formu reagentního jednání (zcela svobodně) za nejvhodnější, při čemž, jak patrně, pojem svobody lidské vůle v této logické konstrukci jest pojmově zcela dobře myslitelný. Opakujeme tudíž zcela oprávněně, že pohnutka nemůže míti význam činitele kausálně podmiňujícího, nýbrž toliko interpretativní.

Význam pohnutky v kriminelní politice nebyl vždy týž. V primitivních dobách na př. nebylo činěno rozdílu mezi zabitím náhodným neb úmyslným. Míra a druh trestu jsou tu určeny spíše povahou zasaženého statku právního, nežli povahou zločincovou. Začasté rozhodovala i libovůle vládnoucích. A jaký význam v tomto ohledu měla doba moderní, výstižně podává Montesquien ve svém proslulém díle „L'Esprit des Lois“:⁴²⁾ „C'est le triomphe de la liberté lorsque les lois criminelles tirent chaque peine de la nature particulière du crime. Tout l'arbitraire cesse; la peine ne descend point du caprice du législateur, mais de la nature des choses; et ce n'est point l'homme qui fait violence à l'homme.“ Náš dosavadní trestní zákon přihlíží k motivu velice poskrovnu (arg. § 43. tr. z.). Ba dokonce i tam, kde jde o kvalifikaci trestního činu mezi alternativou zločinu nebo přestupku (na př. § 172. a násl.), přihlíží se především k povaze zločinného objektu, nebezpečnosti činu a teprve v poslední řadě k povaze zločincově, avšak nikoliv se zřetelem k pohnutce, nýbrž vzhledem na vztah pachatelův k okolí (§ 176.). Většina moderních kriminalistů jest však toho názoru, že motiv jest jedinou možnou základnou a kriteriem pro vybudování celého systému trestního práva. Byly dokonce učiněny některými odborníky i pokusy v pozitivním zákonodárství, kde na př. německý kriminalista Sfooss vypracoval původní osnovu švýcarského trestního zákona (3 r. 1893, 1894) výlučně na podkladě principu motivu.⁴³⁾

³⁹⁾ Wundt, Ethik, 97.

⁴⁰⁾ Neboť o duševních jevech dovidáme se bezprostředně, o hmotných pouze prostřednictvím duševních.

⁴¹⁾ Morselli, Der Selbstmord, Leipzig 1881, 245.

⁴²⁾ Montesquien, L'Esprit des Lois, L. XII., kap. IV., odst. 1.

⁴³⁾ Viz k tomu: Sfooss, Das Motiv im Entwurf zu einem schweizerischen Strafgesetzbuch (Z. f. schw. Strafrecht, 1896; Sfooss, Vorentwurf 1893.

Dříve, nežli bude oprávněnost tohoto požadavku podrobena kritice, bude nutno vymezit pojem účelu trestu. Hledisko, zastávané staršími školami, jakoby trest měl být sám sobě účelem (t. zv. theorie účelová), rozhodně odmítáme. Ve zločinu dlužno spatřovati s hlediska sociálního toliko akci, již určité pospolitosť ve své existenci v jistém směru jest ohrožena; bude tedy trest v tomto vymezení zločinu sociální reakcí podmíněnou nebezpečím antisociálnosti útoku, čili bude mít toliko povahu konkrétního projevu vůle sebezáchovy a sebeobranu, jež společností jako organickému útvaru přísluší již dle práva přirozeného a jež nesmí pojmově překročit meze proporcionality a rámec nutné obrany. Tím jest dána současně vysloveně teleologická struktura trestního práva, podmíněná existenčním zájmem určité kolektivity. Nemá být řečeno, že tato funkce sebeobranu sociálních organismů může být prostá všech ohledů mravních a náboženských, jak se někteří domnívají.⁴⁴⁾ Bude ovšem záviset na konkrétní pospolitosti, jestliže v pojem své existence zahrne určité elementy mravní, náboženské atd., s jichž působností a formou spojí ve svém organickém citění soudržnosti i podstatu svého bytí.

A nyní otázka: Jest trestně právní systém, vytvořený na půdě pohnutky, způsobilý, aby vyhověl trestu takto formulovanému? Domnívám se, že nikoliv. Zastánci kladné odpovědi jsou valnou většinou přivrženci nauky o nesvobodě lidské vůle. Podle nich byl by arcit trest přiměřeným protikladem a účinným protimotivem (podnětem k vědomí, že po ukojení zločinné touhy bude následovati větší pocit nepříjemna, nežli neukojením), zasahujícím duši pachatelovu v jejím rysu antisociálnosti. S hlediska našeho pojetí pohnutky tento prostředek naprosto by nestačil, ježto právě nezachycoval by celou duši zločincovu a zachytí by ji — vzhledem k jeho svobodné vůli — ani nemohl. V tom právě záleží neúplnost Feuerbachovy theorie psychického donucení, že trestní norma, majíc být účinným protimotivem (Gegenmotiv) ke zločinné pohnutce, zasahuje pouze tento zločinný motiv, kdežto kriminální police musí záležeti především na tom, aby zachytíla pachatele celého a pro vždycky.

Sám Liszt,⁴⁵⁾ ačkoliv vychází z opačného stanoviska, nežli je naše, namítá na př. proti těm, kteří kladou za podklad trestního systému pohnutkového ve smyslu motiv = cit — pud: především, že vědecky nesporná soustava citů — pudů jest nemožná; dále, že city — pudy samy o sobě nikdy nejsou ani sociální ani antisociální, poněvadž na př. motiv ctižádostivosti může být podkladem jak pro činy humánní, tak i protispolečenské a že tudíž na nějakou hodnotnou kategorisaci citů — pudů nemůže být pomýšleno; a konečně, že pro zevní výraz zločinného sklonu není směrodatným jich obsah, nýbrž průměrná jejich síla a normální směr na jedné a nedostatek či slabost představ zdržujících kandidáta zločinu od jednání asociálního (Hemmungsvorstellungen) na druhé straně.

Nutno tedy hledati jiné psychologické měřítko, způsobilé naplnit funkci trestu. Italský kriminalista Ferri podává jako východisko svého systému toto rozdělení⁴⁶⁾ zločinců: 1. Duševně choří. 2. Rození a tudíž nepolepšitelní zločinci. 3. Zločinci z osvojeného (získaného zvyku). 4. Příležitostní zločinci a posléze 5. afektní delinkventi. Této klasifikaci vytýká však Liszt,⁴⁷⁾ že jest nejen nevhodná pro obor trestního práva, ježto na př. případ první náleží do psychiatrie a ne do kriminalogie; ale i zbytečně rozčlánkováná: případ 5. není vůbec zvláštním případem, ježto v každém duševním ději musí vystupovati cit jako závažný činitel; případ 2. vzbuzuje pak pochybnosti, ježto otázka

⁴⁴⁾ Ferri, cit.

⁴⁵⁾ Liszt, Z. f. d. g. Str. - R. - W. XVI., 486 násl.

⁴⁶⁾ Ferri, cit., 68 násl.

⁴⁷⁾ Liszt, cit., 480.

vrozených a získaných vlastností jest dosud samotným psychologům a biologům problémem. I omezilo by se Ferriho třídění (dle Liszta) na původní dělení zločinců, jak je po prvé stanovil Wahlberg, totiž pachatelé ze zvyku (Gewohnheitsverbrecher) a příležitostní (Gelegenheitsverbrecher), nebo, jak Liszt je nazývá, Augenblicksverbrecher a Zustandsverbrecher a to dle toho, zdali vystupuje v jednotlivém případě do popředí element osobní (trvalý, zakořeněný sklon vůle, páchači činy antisociální) či prostředí (náhodné seskupení mimořádných okolností, za kterých, řekněme, člověk s průměrnou vůlí bude se dopouštět mimořádně činů nedovolených). To jsou dva základní typy zločinců, do nichž možno vřesťnati všechna asociální individua.

Ti pak, jichž vůle jest svou vlastní přirozeností nakloněna k protispolečenskosti, mohou býti buď napravitelní či aspoň polepšitelní nebo naopak trvale asociální. I spočívala by tudíž trestní hrozba a význam trestní exekuce v napravování polepšitelných (Besserungsstrafe)⁴⁸⁾ a odstraňování nepolepšitelných (Sicherungsstrafe),⁴⁸⁾ aby v prvním případě z individua antisociálního učiněn byl platný člen společnosti, v druhém, aby zničen byl element naprosto a trvale rušivý, v obou případech, aby chráněn byl existenční zájem společnosti. O delinkventech příležitostných možno se domnívati, že postačí úplně trest jako akt odstrašující, t. j. posílí trestní normou, resp. její exekucí motivy zdržující zločince od činu (Abschreckungsstrafe).⁴⁸⁾ To by byla základní směrnice kriminelní politiky.

Že pohnutka sama nemůže vyhověti jejím požadavkům, jsme se přesvědčili. Na druhé straně zdá se mi naprosto zamítavé stanovisko některých kriminalistů přece jenom nesprávným. Nemůže-li se motiv uplatnit v otázce základní, tedy aspoň v ohledu jiném může zřetel k němu hráti jistou úlohu. Známe-li na př. motiv nebo motivy činu, pak je daleko snáze vypátrati dosud neznámého pachatele, zejména ve zvláštních případech, kdy výjimečná povaha pohnutky, jsouc notoricky pravidelnou konstantou určité individuality, činí správné označení zločince téměř neklamným. Ale i po jiných stránkách nelze motiv přehlížeti. Často bývá pro prohlášení viny obžalovaného nutný důkaz úmyslu (tak na př. § 1. našeho tr. z.). Vypátráme-li u pachatele pohnutky k činu, není potom nic snažšího nežli usvědčiti jej ze zločinu, k jehož kvalifikaci in concreto se právě vyžaduje dolus. Motiv může hráti též důležitý význam při stanovení přičetnosti nebo nepřičetnosti obžalovaného. Jestliže zákon vyžaduje k odpovědnosti za následky trestního činu normální funkční schopnost intelektuální a volní stránky lidské osobnosti a víme-li ze zkušenosti, že každý čin musí mít svůj motiv či motivy (u normálních lidí), pak konstatování logické nesrovnalosti pohnutek nebo chybění rozumových důvodů musí vésti soudce čistě rozumovou úvahou k domněnce nepřičetnosti, což vzhledem k neodborným psychopathologickým znalostem soudců jest pomůckou nad jiné cennou. Zjistí-li se odborníky přece přičetnost obžalovaného, pak naprosto chybění motivů může se rovnati — ovšem po velmi opatrné úvaze — na př. procesním účinkům alibi.

Nejdůležitější význam by ovšem pohnutka měla při vyměřování trestu. Zdálo by se na prvý pohled, že tento požadavek odporuje našemu základnímu kritériu kriminelně politickému. Jenom zdánlivě. Zdůrazňuji opět, vyplývá to ostatně již z našeho pojetí trestu, že neváhal bych — právě s hlediska účelnosti — uvaliti na určitého delinkventa, kvalifikovaného jako pachatele ze zvyku, trest nejtěžší (Sicherungsstrafe), třebaže o zločinném motivu by nemohlo býti vůbec řeči (na př. motiv při kulposním jednání); naproti tomu, maje jistotu v psychologickém rozboru duše pachatelovy, vedoucí mne k přesvědčení, že stojí přede mnou pouze zločinec příležitostný, ale s nejassociálnějším

⁴⁸⁾ Seuffert, Mittheilungen der J. K. V., V., these VII., 381.

effektem motivu zločinného, stanoví trest třeba nejmenší (Abschreckungsstrafe), ukázal-li by se dostačujícím k vyplnění své sociální funkce ochrany společnosti lidské.

Při tom nekladl bych přílišnou váhu na samotný porušený právní statek. Většina zákonů činí ovšem nebezpečnost pachatelova závislou na hodnotě a významu ohroženého objektu a také právní smysl nejširších mas cítí se rozdílnou měrou disharmonován právě hodnotou, již připisuje zasaženému předmětu. Právě tento moment zdá se mi neklamnou známkou krátkozrakého materialismu dosavadního lidstva: chrání se přítomnost a zapomíná se na budoucnost; sřeží se úzkostlivě detail a hmota, zatím co duše právního života a celek jest opomíjen. Dlužno tu uvážiti, že každý protiprávní čin porušuje současně celou právní strukturu určité společnosti, jejíž existence záleží zcela na autoritě vlastního právního režimu. S hlediska právního idealismu a moudré prozíravosti zásadní diferenciací jednotlivých útoků namířených proti autoritě právní struktury konkrétní kolektivity, tedy negace právní, uvádí se v nebezpečí existence práva objektivního jako celku, základu to veškerého řádu sociálního, které přes to, že činí na př. jsoucnost práva konkrétního závislým na podmínkách jím diktovaných, samo na druhé straně dochází své verifikace jediné bezpodmínečným a dokonale účinným sňháním všech útoků proti němu vedeným.⁴⁹⁾ Bude-li tedy někdo soustavně a periodicky dopouštěti se třeba nepatrných deliktů, bude nutno mu v jeho počínání zabrániti i za cenu nejtěžšího trestu. Ví-li zákonodárce resp. soudce v určitém případě, že kulposní pachatel jest nenapravitelný a přes to určí mu malý trest, tím vlastně určité právní statky: vydává tímto individuum úplně v šanc, poněvadž nevyčerpal dokonale všechny prostředky, vedoucí k dokonalé obraně dotýčných statků, právního řádu a tím i společnosti. Tedy nikoliv hodnota ohroženého objektu, nýbrž nebezpečnost pachatelova a jistota právních statků musí býti dle mého názoru rozhodující.

Zcela důsledně s hlediska tohoto systému byl by možný i případ, že dva činy různých pachatelů, totožné jak co do motivů, tak co do výsledku, budeme trestati na-prosto rozdílně podle toho, bude-li se jednat o pachatele ze zvyku, či příležitostného. Ale nelze přehlédnouti, že bychom s tímto základním schématem výlučně nevystačili v té situaci, kde by se jednalo o souzení dvou zločinců ze zvyku, při čemž u jednoho byl by motiv ve svém výsledku asociální a dolosní, u druhého na př. pouze kulposní a ne příliš nebezpečný. S hlediska naší theorie ovšem nutno na oba případy stanoviti trest zajišťovací; kdežto ale v prvém případě bude zapotřebí ochranného prostředku, pro pachatele - zločince velmi citelného, postačí snad pro pachatele - nedbalce trest kvantitativně po případě stejný, rozdílný však kvalitou. Míra asociálního efektu pohnutky bude nám tudíž, uvnitř obou základních kategorií zločinců, za určitých okolností důležitou pomůckou při stanovení vhodnosti trestních opatření. K tomu jest ovšem nutno analysovat motivy.

Při tom musíme počítati v praxi s četnými obtížemi technickými. Zákonodárce musil by si počínati s velkou opatrností, aby hroť trestní hrozby nebyl ulomen již v zárodku tím, že by pachatel, znaje význam přiřčený zákonem pohnutce v jeho případě, podle toho nezařídil koncepci svého činu před vyšetřujícím soudcem ve svůj prospěch.⁵⁰⁾ Namítá se dále,⁵¹⁾ že motivů činu pachatel sám si často nebude vědom. Příklad tento však zdá se mi u normálních osob téměř nepravděpodobný. Předpo- dejme, že pachatel čin si napřed aspoň v hrubých rysech rozvážil, uvažoval o možných

⁴⁹⁾ Ryfina, O podmíněném odsouzení, Českoslov. Rep., Roč. CCXLV, čís. 92.

⁵⁰⁾ Z. f. schw. R., VI., 124.

⁵¹⁾ Fioretti, Archivio di psichiatria e scienze penali 1886, 234; Hälschner, cit., 531; Kraus, Psychologie des Verbrechens, 212.

formách ochrany před trestním stíháním atd. Poněkud odvážným zdá se mi návrh Ferriho,⁵²⁾ aby ve výjimečných případech, kde skutečně motiv nebude moci být stanoven, položena byla fikce obdoby motivů při jiných podobných případech, třebaže se stálým zřetelem k povaze pachatelově. Ostatně otázka jest spíše akademická,⁵³⁾ ježto v praxi bude se zřídka vyskytovat a bude nás naopak uvádět na myšlenku, nejedná-li se o zločince nepřičetného (Holtzendorf dokazuje na francouzské statistice z r. 1871, že v 536 případech obžaloby pouze ve 4 případech pohnutky nemohly být stanoveny). Též Sackerův⁵⁴⁾ optimismus bude oprávněný, když poukazuje k faktu, že třída zločinců vykazuje se zpravidla chudobou jak v představách, tak v citech.

Pokusil jsem se podaři stručně nástin kriminálně politického systému, vybudovaného na podkladě psychologickém. Vycházejí z předpokladu indeterminismu lidské vůle, nemohu přiznati kritériu pohnutkovému schopnost dokonalého splnění funkce trestu jako účinné reakční sankci sociální proti útokům namířeným na zájem určité kolektivity. Moderní kriminologie musí uznati, že jakékoliv projevy individuů, byť samy o sobě byly nemorální, nepřekročí-li ve svých účincích meze existenčních zájmů organismů společenských, že nemohou být vystaveny účinkům kolektivní represe. Intensita trestní sankce na akty asociální musí vyplývat z povahy vztahu nebezpečnosti pachatelů k sociálnímu prostředí včetně i z eventualit budoucích možných asociálních modifikací téže zločinné vůle. Náš systém dle našeho soudu vyhovuje zcela tomuto požadavku. Hodnocení pak pohnutky jako prostředku k psychologické diagnóze zločincově respektuje i právo efektivy.

L. Peřich:

O ČESKÉM STUDENTSTVU.

Velmi málo slyšíme zpráv o životě našeho studentského vysokoškolského. Nedávno v Přítomnosti vycházela řada zajímavých článků o studentech středoškolských, která ukázala, jak odlišný od běžných názorů a málo známý je svět mladých generací. Velmi poučné by byly i statě o studentech vysokoškolských. Už ta okolnost, že o nich najdeme zprávy jen tu a tam v rubrikách denních časopisů, je příznačná pro odklon studentského od veřejného života. Nikde nevidíme iniciativních náporů ani snah o uplatnění se na venek. Kde se něco podniká od povah vymykajících se z rámce kolektivního života studentského (jsou to většinou starší už studentští „pracovníci“), ztroskotává to brzy v praxi na úplnou lhostejnost. Vzpomeňme jen Unie pokrokového studentského. A také ony rubriky v denních listech jsou spíše uměle naočkovány od lidí starších snad proto, aby získal list na rozmanitost, snad někdy z upřímného zájmu některých redaktorů o život studentský, častěji však, aby ta či ona stránka buď získala pro sebe určitou část studentského, nebo poskytla organisovanému už ve straně možnost projevu. Několik pokusů však o důstojný studentský časopis, který by nás informoval o vnitřním životě akademického dorostu a který by byl platformou jeho výbojů a cílů, vesměs ztroskotalo.

A přihlédneme-li blíže, pátrajíc po příčinách toho zjevu, vidíme, že valná část jich je táž, která zavdává v poslední době příležitost k různým článkům a úvahám o krizi

⁵²⁾ Ferri, cit., 344.

⁵³⁾ Garçon, Les peines non déshonorantes, Revue pén. 1896, str. 1103.

⁵⁴⁾ Sacker, Der Rückfall, 2.

inteligence, k návrhům o jednotnou politickou frontu intelektuálních vrstev a pod. Jenže u studentsva přistupují ještě momenty z části úplně jiné, z části aspoň efektivně jiné, když jádro jejich zůstává stejné. Neboť studentsvo, sestávající z lidí mladých, dívá se na svět a na život očima snad nezkušenějšíma, ale za to jasnějšíma. Třeba má obraz dle srdce svého zbarvený — či snad právě proto — vidí lépe a podrobněji mnohé, co starší nevidí, nebo lépe řečeno, vycítí poruchy a nepřirozenosti skutků daleko intenzivněji; přirozeně však na druhé straně mnohé mu uniká, což starší zase často jako železnou nutnost nechápu a berou za podklad svých výtek.

Všeobecně patrná je v celkovém našem veřejném životě nechuf, ba mnohdy zaujatost vůči politice. Ale snad nejvíce zarážející je tento minimální zájem u studentsva. Je ho sice jistá část organisována v politických stranách, nebo aspoň říká určitým politickým směrem, ale není tu upřímného poměru, jasného postoje, který by měl v zápětí činnou práci, odevzdání se a úplné podrobení idej, vesměs to charakteristické příznaky studentsva let osmačtyřicátých a let devadesátých. Snad tu působí poněkud i reakční malátnos poválečných let, ale na to se vše svalovat nedá. Zajisté jsou v celku příčiny jiné, ale zdá se, že neleží z valné části ani ve studentsvu, ani v době, ale spíše u činitelů slabých sice mocí ideovou, silných však mocí výkonou.

A o tom, jak vnitřní úpadek stranicví (se zdánlivým vnějším rozkvětem tvoří tento veličiny nepřímou úměrnost) přivedl i úpadek politického života ve státě, jak jen zájmy kapitalisticko-hospodářské se staly směrodatnými pro určování politické linie, se nechceme zmiňovat, třebaže doufáme, že pan censor našemu časopisu přílišnou pozornost nevěnuje.

Všimněme si jen prozatím, jak projevuje a uplatňuje studentsvo svůj politický názor v jednotlivých stranách. Tu ovšem pojednání, jež chtělo být vážné, nabude rázu poněkud humoristického.

V poslední době zdá se, že strana sociálně-demokratická stala se útočištěm všech pokrokových živů jisté ráže, jinak však často hodně různorodých. Půjde-li jí to k duhu či lépe, bude-li to k prospěchu původnímu sociálně-demokratickému programu a dělnickému rázu strany, je jiná otázka, o niž nám zde nejde. Jistý je značný příliv inteligence do jejich řad a z ní mnoho studentsva. Většina studentů socialistických, kteří z jedné strany jsou příliš vážní, než aby si hráli s bratříčkovstvím československých socialistů, z druhé strany však mají příliš smyslu pro pohodlný celkem život dneška, se soustřeďuje v této straně. Uvnitř jejich práce není ještě příliš znatelná. Spíše se zdá, že je tu mnoho vůdcovských kandidátů vedle zlomku jen opravdu uvědomělých straníků. Nemoc ta je sice příznačnou pro politické studenty vůbec, zde ale nalézá zvláště úrodnou půdu.

Toto rozumové a oportunistické stranicví je hlavní odlišnou stránkou studentů sociálně-demokratických od studentů komunistických. Zde nalézáme v roztroušeném pletě. měle největší a často profichůdné extrémy. Od pustých vyžírů ideje až po fantastické snílky o novém uspořádání světa. Celkově však lze říci, že pokud je studentsvo politicky organisováno, největší část jich je pravděpodobně u komunistů. Vedou je sem mnohé důvody. Často jen oposice proti dnešnímu stavu věcí, jindy laciné u nás ještě bouřliváctví a modernost komunistických hesel, ač nechybí ani těch, kteří opravdu socialismem se zabývají a jsou jeho přesvědčenými vyznavači.

Ti, kteří znají Marxe jen z novinových článků a socialismus z příležitostných projevů strany, tvoří už přechod k veselé a lehké skupině studentů českosocialistických. V něčem bílí, v něčem červení, jak se to právě pohodlně době hodí, při tom punc pokrokovosti a trošku vénovské slávy revolučního odboje, a co chcete více od moder-

ního českého člověka? Tu a tam se přece ještě najde naivní dušička, která opravdu věří v český socialismus, ale takové bílé vrány je těžko hledat.

Podobně jen vlastenectvím prodchnutý a při tom politicky nezkušený mladík z proletářských vrstev tvoří ještě někdy stať národně demokratické mladé generaci, již nejsilnějším tmelem a nerozlučitelným pojítkem je třídní uvědomění buržoasní kultury a pohrdavé shlížení na sociální proudění dneška. Zde se skrývají mezi jinými nej-konservativnější, ba někdy i reakční živly v českém studentsstvu. Menší část jich je ještě u agrárního a katolického studentsstva. Vedle buržoů rodem i výchovou a cítěním, kteří sem přirozeně patří, ježto v prostředí buržoasním vyrostli, najdeme tu však i řadu parvenuů, kteří vzhlížejíce s úctou k těmto „lepšími“ snaží se zachytit aspoň odlesk světla, jímž oni září.

S národně-demokratickým studentstvem jsou duševně spřízněni agrární akademici, basírující prý na Švehlově svatém zákonu půdy. Na Vinohradech nedávno byl postaven pro jejich chov nádherný Švehlův dům. I jinak byli ti to studenti vždy čilí. Měli vlastní dobrou a lacinou prý mensu a řady jiných materiálně-ideových výhod.

Z velkých českých politických stran zbyla by tedy jediná československá strana lidová bez svého oficiálního studentsstva, nechceme-li se zmiňovati o studentsstvu Práškově. Česká liga akademická si dosud bohudík uhájila své neodvislé, nepolitické postavení, budující jen na nejširší kulturní základně katolicismu, třebaže chová v sobě značnou část živlů lidoveckých nebo lidové straně blízkých. Zásadní širší a hlubší ideové stanovisko ji nutí však ke kritické rezervovanosti vůči současnému politickému životu. Svou ideovou základnou přirozeně staví se odděleně od ostatního hnutí studentského, pokrokového prý a zájmového, což však při dnešním stavu věcí bychom klidně mohli též nazvat bezprogramového a desorientovaného. Příznačné kalužinářství české pokrokové žurnalistiky arci nerozlišuje, zda studentsstvo je katolické, či lidové (klerikální), stejně jako u nás vůbec nastalo povážlivé změtení obou těchto pojmů. A vina není často jen na druhé straně.

Tento stručný pokus o načrtnutí politického rozvrstvení našeho studentsstva je arci už svou stručností předurčen k tomu, aby posudek byl do značné míry paušálním. Zajisté se najdou jednotlivci i skupiny studentsstva v jednotlivých stranách, které to snad pocítivěji myslí se svým stranictvím, než výše uvedeno, ale celkový obraz studentského života, pokud toto žije politikou, jistě není utěšený. Ostatně je studentů, kteří aktivně působí v politických stranách, jak hned na počátku bylo uvedeno, jen menší zlomek. A troufal bych si říci, že v celku zlomek neprávě kvalitativně nejlepší. Už výsledky jejich činnosti v rámci politických stran to ukazují. Jak tedy žijí ostatní? Většina? Jaké jest jejich postavení k životu? O tom někdy jindy.

Otto Albert Tichý:

PER ASPERA AD ASTRA.

X.

V e t m á c h.

Tak jako byl Cyrilův exodus záplavou světla, jež ho obklopilo jako oceán, duchovní bída, s níž se ocitl potom, obesřela ho strašlivou temnotou. Vše, co mu kdy bývalo milým, černalo na uhel, sořvaže z dohořívajícího troudu zablýskla tu a tam jiskérka, více připomínající blízkost pekelných jícnu, než zákmít naděje. Bylo mu, jakoby se mu

v nitru duše provalil hrozný vřed nalitý černým, odporným talovem, který nejen že otravoval vzduch, ale zároveň vše spaloval jako příšerná žiravina. Výskání okolního světa zaznívalo mu jako vřeskoť triumfujících ďáblů, a všechny požitky duševní i tělesné obracely se mu v řeřavé ostny drásající jeho nitro. Prokletí odbojného lidstva stálo se mu takřka fyzicky citelným, a co nejvíce ho rdousilo, bylo pomýšlení, že není východiska z těch děsných kasemat, že nemá síly, aby přerval svá pouta a přeskočil neúprosné ohrady. Ve svém deliriu odsouzencově upíjel se někdy uměním, ale vystřízlivění bývalo tím krutější: zbývala jen příšerná poušť a v nitru ještě mučivější vyprahlost.

V největším soužení jako rajske holubice přilétaly mu listy od Joachyma Kvěcha všechny vonící samotou, pokojem a štěstím vítězů. Cyril se znovu vzpružoval a čerpal z nich sílu k novému odboji. Cítil, že potřebí činu, aby se kýžený zázrak osvobození stal možným. Než však bylo lze pomýšletí na novou vzpouru proti mocnostem tohoto světa, bylo mu píť až na dno kalich hořkosť a lidské zloby. Dni mýjely jako lenochodové, nikdy se nemohl dočkat jejich konce, konce toho morálního tahání na skřípec, jsa nad to síhán hrozným viděním duchovních mrtvol, jež ho obklopovaly a jež na něho zíraly jako záhrobní děsové z kalných zelených zřítelnic mimojdoucích.

Cyril se plazil k oltářům, k věznicím všemohoucího Zajatce, a zaklínal Božského Trpítele, aby ho vyléčil z jeho malomocenství. Sotva však vyšel z domu Páně, už se cíťval zachvácen vírem odrodilého, zhyžděného a zhovadilého světa, který ho znovu obláčel morálním kalem a pod ohavným pláštěm laciné parády dusil jeho srdce řvoucí po jediné kráse, oné toťiž, která jest rouchem absolutní pravdy a spravedlnosti.

Kterýsi světec praví, že duším očistcovým bývá dopřáno úlevy v jisté svátky církevního roku. Cyrilovi se přihodilo cosi podobného v období svatého týdne. Celého půl roku před tím bylo mu jako člověku pohřbenému za živa. Modlitba byla mu spíše zdrojem výčitek nežli útěchy, ale liturgie svatých dnů velikonočních dovedla prolomiti chmurný příkrov, který ho tak neúprosně srážel k zemi. Se Spasitelovým „Bože můj Bože můj, proč jsi mne opustil“ jako by i Cyrilovo volání proniklo nebesa. Po prvé ucíťl v hloubi srdce jistotu, že není ztracen a že Prozřetelnost pilně sleduje jeho kroky, nemůže mu však dáti toužené svobody, dokud se neotuí tvrdým bojem v naprosté samotě a neodkaje aspoň část ohavností, jimiž sám zpustošil tuto zemi.

Od toho okamžení počalo svítatí v jinochově srdci. Útoků z venčí sice neubývalo, ba naopak se stávaly ještě prudšími, ale modlitba jeho byla už přiskobena na paprsek naděje, který na něho dopadl v den velikopáteční. Ponížení, ve kterém se ocíťl, oklesřilo mnoho nezkázněného haluzí se stromu jeho duše, sestřihalo pyšné vrcholky bující stranou a zřídilo všechnu životní sílu pravým směrem. Láska k hudbě, která ho takřka zachránila od utonutí v bahně neřesť, nebyla ještě tak čistá, aby ho neodváděla od pokladů, kterých mol ani rez nekazí. Poslouchaje v Emauzích chorální zpěvy velikonoční, jasně uznamenal svůj omyl a vymanil svůj hudební ideál z opojných, ale příliš smyslných kvasů Wagnerových. Ukázal se mu nový úběžník jeho uměleckého snažení, toťiž přímo sloužití Pánu liturgickým zpěvem v jeho nejautentičtějším znění gregoriánském. Pochopil tu zázračnou hudební syntésu, kterou jest církevní chorál, a ucíťl zároveň, že hudba řa má na duši čarovnou moc léčivou, jako četba Písma obnovuje řád v pohromách našeho srdce.

To však nebylo vše, zbývalo uvéstí ve službu i tělo, které, jak víme ze samých slov Božského Mistra, není vždy tak ochotno jako duch. Přival světa krutě zpřelámал slabé kůstky Cyrilova života morálního. Jak jsme pravili, nepoznal doma silné náboženské tradice a tím ani prvního výcviku ve mravním boji, ve kterém zejména

mladému muži jest tak nesnadno obstáti. Kruté vášně zmítaly jeho nitrem. Moderní úbor žen stal se mu nesnesitelným pokušením. Často proplakal celé hodiny, úpěje mravní bídou. Sotvaže odkál jeden hřích, už nová morální pohroma strašlivě poplenila nově se rodící tkáň duchovního života.

Nucen nezbytím, utíkal se Cyril k drsným lékům doporučovaným askety: posíl se, týral se dlouhými pochody a vysilující prací, nic však nepomáhalo, až teprve, když si vymohl zvláštní světnici pro sebe a vykropil ji svěcenou vodou, nastalo uříšení. Dobyl si tím první tvrze, které démon už nikdy nevzal, jen když její obhájce věrně dbal strážné služby. Pochopil hrozné tajemství míst požehnaných a míst prokletých, na nichž panuje kníže zla. Pochopil potřebu křesťanských pouťí a sám jal se je vykonávat. Ve své mravní porobě pochopil největší lidskou bídu, kterou jest hřích, a pojal soucit s mravními žebráky, kteří ho odevšad obklopovali. Pochopil strašlivá muka Srdce Vykupitelova.

V Ě D A.

Nyní právě vyšlo nákladem Dědictví svatojanského posmrtné dílo zesnulého prof. Stejskala:

Svatý Václav. Jeho život a úcta.

(25 Kč). Jména zvěčnělého badatele bude čestně vzpomínáno v dějinách české moderní historiografie, mimo četné jeho cenné práce i pro jeho důkladné monografie o sv. Ludmile, sv. Janu Nepomuckém o nyní o sv. Václavu. Jest to velmi záslužné dílo, kterým byly důkladně osvětleny hvězdy českého katolicismu. Zvláště posledním svým dílem odčinil dr. Stejskal velikou kulturní ostudu specificky českou. Neměli jsme totiž dosud vědecky psané české monografie o prvním a největším světcí národním. Ještě zjev sv. Vojtěcha čeká na své zpracování, což by bylo svrchovaně potřebné, neboť sv. Vojtěch svým přimknutím k západním kulturním střediskům, k t. zv. renaissanci ottónské a hlavně k Římu, znamená první upevnění a rozkvět katolické církve v Čechách. Kniha tato, jak sám autor si přeje v předmluvě, má být prvním krokem k slavnostem, které se chystají k tisícím výročí smrti mučednickovy i pobídkou všem věrným Čechům, aby, následující zářivého příkladu velikého světce, také se slavností hojně zúčastnili.

V hutně psaném úvodě rozhlíží se bystré oko autorovo kriticky po šedém dávnověku slovanském českém a ze spleťtých a nejasných zpráv sestruje stručné dějiny naší vlasti v době nejstarší. Zabývá se nesvorností a rozdrobeností starých kmenů slovanských, jak o nich vypráví Prokopios z Caesaree a byzantský císař Maurikios. Jejich zprávy týkají se Slovanů jižních, snad i východních, ale zcela obdobné poměry byly u Slovanů západních, jichž území v X. stol. navštívil španělský obchodník, žid Ibrahim ibn Jakub. Teprve spo-

lečné nebezpečí a poroba avarská, maďarská a pak i ze západu germánská vzbudila u nich společnou nenávist a přispěla k vybudování větších státních celků. První větší říši západoslovanskou založil Samo, kupec neurčitého původu, který osvobodil Slovanů ze jha avarského, dovedl je bránit i proti výbojům franckým, ale jeho smrtí rozpadla se i jeho říše, o níž nám vypráví cizí kronikář Fredegar. Český Kosmas neví o ní ničeho. Slované čeští organisováni jsou jen v drobných kmenových střediscích, vlastní kmen Čechů ovládají knížata z báječného rodu Libuše a Přemysla z kmene Lemuzů. Mohl tudíž Karel Veliký snadno si podrobiti slovanské kmeny na Mohanu a Ratenici, Glomače i Bodrce. S jejich pomocí vtrhl do »marky české«, kde došlo k větší srážce u Kanburgu (Kanina u Mělníka?), ale konečně bylo Němcům se spokojiti s pleněním země a ústupem. Následujícího roku 806 táhl syn císařův Karel proti polabským Srbům a do Čech současně vypraveno jiné vojsko. Tentokrát asi některý pohraniční kmen český zavázal se k poplatku, který byl pak vybírán z celých Čech, ačkoliv celých Němci nikdy nedobyli. Za nastalých rozháraných poměrů v říši francké mohla si naše vlast vydechnouti volněji, ale, bohužel, došlo k domácí válce mezi kmenem Lučanů a Čechů, zakončené u Turska tuhou bitvou. Stejskal neupíral Kosmovu líčení těchto událostí pozadí historického, uváděl je v souvislost se snahou Ludvíka Němce, pokořiti velkomoravského Rostislava. Pak došlo ještě k celé řadě bojů se střídavým štěstím, syn Ludvíkův, Karlmann, zašel s válečnou výpravou až na Slovensko a dostal se k veliké pevnosti — ineffabilis munitio — které však neobléhal. Byl to pravděpodobně Velehrad. Nové

války za Svatopluka moravského skončeny mírem ve Forchheimě r. 874, kterým se zavázal k ročnímu poplatku, podobně jako Čechové. Poměr jejich k Moravě býval bratrský, zvláště za knížete Bořivoje, Svatopluk uvedl je v podřízenost, kterou neradi snášeli. Brzy se z ní vymanili tím, že uznali původní nadvládu franckou a zasadili tak těžkou ránu říši velkomoravské, která brzy podléhá útoku Maďarů. Čechové ušli porobě maďarské za zbožného knížete Spytihněva, kterého německé prameny pokládají za prvního křesťanského knížete českého. Za něho připomíná se chrám Matky Boží na hradě Pražském, on založil kostel sv. Petra a Pavla na Budči. Prvním křesťanským knížetem byl Bořivoj, přes to, že bavorští biskupové ve svém spise z r. 870, ani ve stížném listě z r. 900 neuznávají českého křesťanství, poněvadž nepřišlo od nich. Spytihněv podrobil se Němcům a tím také uznal církevní odvislost Čech od biskupa řezenského. Formálně však Čechy k diecési řezenské přičleněny nebyly, Spytihněv sám si vybírá kněze příslé do Čech, které stále jsou územím missijním. Spytihněv zemřel asi r. 915 a po něm vládl jeho mladší bratr Vratislav. Oběma dostalo se dobré křesťanské výchovy od sv. Ludmily. Na výpravě k polabským Slovanům seznámil se Vratislav s Drahomíř, dcerou knížete Luticů ve Stodoru na Havole. Stejskal popírá, že by byla pohankou. Místo narození sv. Václava jmenuje nám pouze pověst neurčitého stáří, později zaznamenaná. Jest jím Stochov, místo pravděpodobné, blízko Libušína u Kladna. Hrad Libušín měl chrániti hranice proti kmeni Lučanů. Zde Vratislav založil asi kostel sv. Jiří, neboť byl zde knížetem údělným. Odtud asi 5 km k západu stávala tvrz Stochov, jejíž zbytky se zachovaly. Sv. Václav narodil se nejspíše r. 907 a brzy po narození byl pokřtěn asi domácím knězem podle ritu řecko-slovanského, tudíž zároveň také birmován. Jako chlapci byly sv. knížeti přistřiženy vlasy, nejspíše v jakém věku. Od obřadu postřižin nastal činnější život. Sv. Václav učí se v knihách slovanských, nezbytně tehdy latině a snad i řečtině. Poněvadž matka Drahomíř byla velmi zaměstnána výchovou ostatních dětí — jmenují se Boleslav, Spytihněv a 4 dcery — odešel sv. Václav ke své babičce na Tetín a pak na Budeč. Zde stával hrad a rotunda sv. Petra, dodnes v změněné formě zachovaná a ještě jeden kostelík P. Marie, v XVIII. stol. zbouraný. Zde byl učitelem mladého kněze vzdělaný kněz, zvaný Uceno; v některých rukopisech toto jméno je různě zkomoleno. Klidnému studiu mohl se sv. Václav věnovati během vlády svého otce Vratislava (915—921). Smrtí otcovou byl svatý kníže právem dědičným povolán na stolec panovnický, ovšem Drahomíř vykonávala vlastně sama poručnickou vládu. Sv. Václav s Boleslavem

svěření výchově sv. Ludmily až do její smrti dne 15. září 921. Za vlády Drahomířiny r. 922 došlo k výpravě Arnulfa, vévody bavorského, do Čech, tehdy nesjednocených, neboť celá východní část byla v rukou mocných Slavníkovců, příbuzných s tímto Arnulfem. Doklad našel Stejskal i v arabské zprávě Masudiho. S odstředivými snahami Slavníkovců souvisí i pověstný odboj Radslavův proti sv. Václavu. Samostatné vlády ujal se pravděpodobně r. 925. O ní vypráví autor v obsáhlé kapitole, zdůrazňuje zejména upřímné snahy sv. Václava, aby český stát vybudován byl na zásadách křesťanských, probírá všechny názory o jeho poměru k říši i k bratrským Polabanům, při tom nezanedbává ani zpráv o bohabojném životě soukromém. Asi o rok neb dva byl mladší druhý bratr sv. Václava, Boleslav, jemuž nedostalo se již takové výchovy jako staršímu bratroví. Veliká zbožnost Václavova nelíbila se Drahomíře. Údělem obdržel území Pšovánů na pravém břehu labském a založil tam nový hrad proti slavníkovské Libici — Boleslav Starý, jak se později říkalo, v močálovitě krajině při ústí Jizery. Současně byl tam postaven kostelík sv. Kosmy a Damiána. Povaha Boleslavova již od mládí byla zcela rozdílná od Václavovy: urputná, nemilosrdná. Záhy kolem něho utvořil se kroužek nepřátel svatého knížete, který utvrzoval v něm snahy po vládě. A z toho vzešla i mučednická smrt sv. Václava 28. září 929. Podle chybně opraveného rukopisu kapitulního četli někteří (Pešina, Pučálka) 939, pak podle zmínky Widukindovy Dobner, Pelcl, Dobrovský a Šafařík přidrželi se r. 936, P. Athanasius 935 a podle něho Pubička a Palacký, jehož autorita pak dlouho uznávána. Správný jest údaj Kosmův, dnes všeobecně uznávaný rok 929. Další důkladné kapitoly věnovány jsou dojmům, jakými působila smrt světcova, přenesení jeho těla na hrad pražský a hojným zázrakům, jak nám je líčí legendy a prameny historické, cizí i domácí.

Ze známých životopisů uvádí jich naše kniha asi 17 ve všech zpracováních, uvádí všechna jejich vydání i názory o stáří, autorech, pravosti atd. Podotknouti třeba, že i legendární životopisy světcovy, zejména starší, jsou cenné prameny historické, které podávají velmi málo na úkor historické pravdy. Prof. Stejskal shrnul v tomto díle vše, co dosud o literatuře svatováclavské je známo. Stručně, ale obsažně shrnul celý boj o pravost české legendy Kristiánovy. Dobrovský ji pokládal za sláтанinu XIV. stol. a jeho úsudek hájili: Kalousek, Vacek, Novotný a Naegle. Dobner klade její původ do XII. stol., podobně Holder-Egger a B. Bretholz. Za dílo X. stol. pokládali ji Balbín, P. Karel Suyskens, P. Athanasius a S. Josepho (pražský augustinián Eliáš Sandrich), a nejnověji prof. Pekař ve známém

boji 1903—1906. Stejskal zastává jeho názor. Podle Pekařova spisu »Die Wenzels- und Ludmila-Legenden« uvádí i osm menších zpracování. Prof. Stejskal byl přesvědčen, že hrob světcův u sv. Víta i tělo jest na původním místě, otevírán byl, poněvadž relikvie byly dávány jeho ctitelům, stavějícím hojně chrámy zasvěcené jeho památce. Z relikvií uvádí lebku světcovu, její anthropologické zkoumání i uložení na hlavním oltáři u sv. Víta. Z památek sv. Václava se zachovala přilbice, kroužkové brnění v podobě košile, meč, obuv v pokladě chrámovém ve St. Boleslavi, slavnostní roucho, neznámo kdy ztracený pohárek, nezachovalo se též hrubé roucho ze srsti (cilicium), ztratilo se i kopí svatého knížete. Omylem bývá mezi památky svatováclavské počítán i milostný obraz P. Marie ve St. Boleslavi. Prof. Stejskal již dříve dokázal, že pověst o původu tohoto obrazu není před XVII. stol. nikde zachována ani doložena, nezná ji ani probošt staroboleslavský, V. Hájek z Libočan. Podobně i lvi hlava s kruhem na dveřích kaple svatováclavské jest práce ze XIV. stol. Pro úcty sv. Václava jako mučedníka podává autor oprávněné důvody, které vždycky vyžadovala církev sv. V době našeho světce nebyla kanonisace ještě výlučným právem Sv. Stolice, jak ustanovil teprve papež Alexandr III. (1159-1181). V době sv. Václava rozhodovali o tom biskupové příslušných diecézí. Není pochybnosti, že kanonisace dědice naší země byla řádně provedena již za sv. Volfanga († 994), ač nevíme přesně, kdy se tak stalo. Nezvratných dokladů uvádí kniha celou řadu, rovněž i o všeobecné hluboké úctě našeho národa, který světil den sv. Václava jako zasvěcený svátek již od XIII. stol. Zřejmým výrazem úcty jest starobylá píseň svatováclavská, jež hlaholila nad naší vlastí ve všech stoletích. Kult svatováclavský vzpružován byl líčením českých historiků všech dob, šířen byl i spisy, věnovanými pouze veliké postavě světcově, hojnými kázáními a modlitbami. Postava i život světcův byly vždy nevyčerpatelnou látkou umělcům všech oborů a všech dob, nejen domácím, nýbrž i daleko za hranicemi.

Prof. Stejskal snesl ve své knize takřka všecky, jistě aspoň významnější památky kultu svatováclavského, nevynechav ani drobných peněz, grošů a pečetí, které nesly obraz sv. knížete. Úcta svatováclavská nevymizela nikdy. Ještě dnes řeč česká šluje jazykem svatováclavským, země naše do nedávna zvaly se svatováclavské, koruna, hrad pražský a m. j. K výchově mládeže založili u nás jesuité r. 1559 seminář svatováclavský, o sto let později Dědictví k vydávání dobrých náboženských knih. A právě v minulé době války světové těšil se náš národ pověstí o rytířích Blanických v čele se sv. Václavem. Není tedy možno, aby národu našemu chtěl někdo vyrvatí ze srdce památku jeho nej-

většího syna a ochránce. Kniha zakončena jest krásnou básní Bohuslava Hasišteinského z Lobkovic a vroucí prosbou: Nedej zahynouti nám i budoucím — svatý Václave!

Přidány jsou ještě jako přílohy mešní modlitby k našemu patronu a řada reprodukcí různých svatováclavských památek. Různých drobnějších — plánů, rukopisů a pod. — hemží se v knize celá řada. Práce tato jest důkladná, nabitá fakty i detailními a při tom poměrně stručná. Zdařile zachycuje celé milieu, v němž náš patron žil, a v těchto partiích zdá se poněkud rozvláčná. Prameny české i cizí, rovněž tak i literaturu ovládá a shrnuje kniha dokonale. Přináší i nový doklad úcty svatováclavské, t. zv. sakramentář Veronský (v knihovně kapituly veronské), který svědčí o brzké kanonisaci světcově. Dosud zůstával od badatelů nepovšimnut.

V tomto referátě snažil jsem se podati jenom sucus celé práce. Důkladná recense vyžadovala by daleko více místa. Chci tím jen vzbuditi živý zájem o novou knihu i o chystané oslavy. Jako skromný svůj názor dovoluji si podotknouti, že by bylo snad záhodno k tisíciletému výročí smrti mučedníkovy vydati podle hutné a cenné práce Stejskalovy pro lid lehčí, populární stručný spisek o sv. Václavu, ne ovšem brožurový brak. Vnikl by do poslední české chaty a přispěl by jistě značnou měrou k rozšíření úcty svatováclavské. J. Pecháč.

Maurice Pernot, Le Saint Siège, L'Église Catholique et Politique mondiale. Ed. A. Colin, Paris, 6 frs.

Toto dílko způsobilo mnoho křiku. Autoru, jenž jest od dlouhé doby redaktorem francouzského žurnálu »Journal des Débats« v Římě, bylo vytýkáno, že napsal zlou knihu, že jest zaujat proti Svaté Stoli, že vědomě nedbal pramenů atd. Ze zkreslil úlohu, která připadala Svaté Stoli před válkou, za války i po válce a vidí všude jenom stíny. Jest pravdivým toto obvinění?

Pernot se dopustil velké chyby tím, že patří na katolickou církev pod špatným zorným úhlem. Neví v ní dílo Boží, nýbrž soudí, že ona sama »si přisvojila božské poslání«. Papežství podle něho má ve všech svých počínáních jediný cíl: rozšíření politické moci a politického vlivu. I když nemůže to plně přiznati u Pia X., pomáhá si tím, že vše, co bylo vykonáno, přisuzuje Vatikánu, kardinálům a ti nenalézají velikého ocenění v jeho očích. Vytkne i tu a tam světlé stránky Lva XIII., nebo Pia X., ale jen tak letmo, ježto by snad byl dán jiný směr celé knize. Proto má jeho dílo mnoho vad a ty vady na některých místech činí z něho nízký pamflet.

Všimněme si, jak mluví o papežích, Piem IX. počínaje. Pius IX. snížil papežství, neboť »jeho pasivní resistance nevynesla mu více než jeho tajné spolčení s nápadníky a podněcovateli a nepromyšlené útoky proti ustaveným vládám. Církev vycházela všude zmenšena z malicherných pletich a jalových zápasů.« Zdá se, že Pernot opsal tyto věty z některého italského plátku liberálního z r. 1872. Po Piu IX. nastupuje Lev XIII. Nepřerušil ihned směrnice politiky Piovy, ale pochopil brzy, že třeba zvítěziti jinými prostředky a i jimi k vítězství pracovati. Chtěl »sblížit Církev se světem«. Neustal nikdy protestovati proti usurpaci italského státu, ale protestuje, stěžoval si, že tento palčivý problém není rozřešen. Několikrát se snažil o řešení, ale když vždy jeho plány ztroskotaly, zanevřel na ty, kdož nechtěli splniti jeho touhu po smíření. Když se mu nepodařilo docíliti úspěchů v Itálii, hleděl si zajistiti přátelství Francie. Ostatně chtěl si nakloniti všechny panovníky, ježto tím se uskutečňoval jeho úmysl »dobýti Církvi místo ve světě.« Svému cíli, »své politice obětoval s lehkým srdcem Poláky,« vyjednával a usmířil se s Bismarcken atd. Kardinál Rampolla mu vydatně pomáhá. »Možno mu vytknouti, že zašel dále, než se sluší na představitele Církve. Aby si naklonil Anglii a v naději získati ji pro svůj záměr Jednoty církví, bez milosrdenství udusil stížnosti Irčanů.« Pernot nevěří ani, že Lev XIII. měl jiný cíl ke svému zdůrazňování spravedlnosti a pokoje a ke své lásce k dělnictvu než politický vzmach a panovačnost. Odporným jest místo, když líčí zahájení Milostivého léta r. 1900. Pro hluboké a slavné listy a encykliky Lva XIII. nemá trochu pochopení, zdají se mu ideově mlhavými a jsou psány stylem nabubřelé retoriky. Četl je? Či, rozumí latinsky a má smysl pro krásu slova a věty?

Jeho odsouzením Pia X. nemůžeme býti v nejmenším překvapeni. Pernot jest Francouzem a liberálem a Piova neústupnost po r. 1905 se liberálům pramálo líbila. »Uzavřeny Piem X. v úzké hranice přísnou disciplinu, myšlenka katolická a čin se vzdalovaly ze světa a svět si zvykal obejiti se bez nich.« Ani ve Francii tomu tak nebylo, a kdyby Pernot neváhal popatřiti do Švýcar, Německa, Anglie za slavného panování Pia X., hned by se přesvědčil o tíži své lži. A není menší lži tvrzení, uvedl Církev ve Francii »do úplného zmatku hmotného a úpadku mravního, jakých nepoznala od Revoluce.« Římu šlo jedině o to, aby se udržel ve Francii nepořádek a zmatek, a to z důvodů ven a ven politických. Když mluví Pernot o úsilí Vatikánu »odnárodnit episkopát,« když kritizuje způsob, jakým chtěl Vatikán učiniti biskupy a kněžstvo více

římskými, způsob, jakým si zjednával informace o katolicismu ve Francii, o policejtské methodě atd., atd., nedovede se ani udržeti v mezích francouzské slušnosti.

Proti Benediktu XV. má ještě více odporu. Jeho pontifikát charakterisuje jako »zarážející pasivitu a jalové zmitání — une passivité déconcertante et une stérile agitation.« Pokud se týče role Benedikta XV. ve světové válce, oceňuje ji týmž způsobem jako Canet v »Revue de Paris« r. 1921. A zde pozorujeme jeden fakt: Po objevení studie Canetovy podjalo se několik jedinců prostudovati otázku chování Vatikánu za světové války. Msgr. Baudrillart vydal dílko: »Benoit XV.«, ve kterém věnuje té otázce dosti místa. Ch. Maurras v díle »Le Pape, la Guerre et la Paix« chce rovněž »informovati správně o papeži, Svaté Stolicí, o jejím poslání mezi národy a nad národy«, jak poznamenává Msgr. Baudrillart. A konečně R. P. Le Floch vyvrátil všechna obvinění Canetova. Pernot nedbá těchto děl, snad jich ani nečetl, a četl-li je, přece vystupuje znova a znova s námitkami jistě a jasně vyvrácenými. Svatá Stolica prý nadržovala centrálním mocnostem, když zakročila, bylo její zakročení podezřelé a zbytečné. Pernot uvádí proti Vatikánu prohlášení, která měl učiniti papež Latapieovi v červnu 1915, nebo ostrá slova Gasparriho k redaktoru »Journalu« r. 1916, ač obojí již bylo vyvráceno a jasně popsáno v knize Flochově. A na základě ještě jiných »důkazů« o germanofilství Svaté Stolicí za války dovozuje, že »nic nepodnikla za války, aby si zasloužila naší (Francouzů) vděčnosti a našeho přátelství a starala se málo o ochranu našich zájmů a nerespektovala našich práv.« Dokonce jest Pernot přesvědčen, že »kdyby byla přišla Francie k Vatikánu před uzavřením míru, byl by s ní jednal jako s poraženou a zoufalou.« Jak jest viděti z těchto vět, má dílo Pernetovo ve své první části dosti těžkých vad, které mu rozhodně jako dílu historickému nejsou nikterak ke cti.

Lepší jsou kapitoly, v nichž jedná Pernot o Církvi katolické v krajích anglosaských a na Východě, ačkoliv, hlavně pokud se týče kapitoly věnované politice Vatikánu s Ruskem a hlavně s bolševiky, jest stejně zaujat jako dříve. Jest chybou zřítí všude jen cíle politické. Oč hlouběji chápe význam papežství Carrère ve svém díle »O Papeži: Ovšem Carrère není stranicky zaujat, neomlouvá chyb, kterých se kdy papežové dopustili, ale zároveň vidí i přednosti. A hlavní věc. Církev jest mu dílem Božím na zemi a papež náměstkem Kristovým.

K.

U M Ě N Í.

Beethovenova Missa solemnis a B. Molinari.

Letošní koncertní saisona doznala grandiósního vyvrcholení provedením Beethovenovy Slavnostní mše. Není možno zde podrobněji rozebírat dílo samo, ale dojem, jaký vyvolalo, byl mohutný, nezapomenutelný, byl zjevením. Genius Beethovenův vytvořil svoji Desátou, aby mohl v burácení tónů a vášnivém rozevlání svých obřímých perutí zahřít celý svět: Credo. V této větě leží pravý obsah díla, jen ono bylo by stačilo zaplnit skvělou architekturu klasicky přísnou a přec tolik lidsky dojemnou. Nikdy nebylo vyzpíváno »Věřím« vroucněji a oddaněji, nikdy se tak nestalo důrazněji a opravdověji. Dílo vyrůstá z víry, těžce vybojované, ale skálopevné, již nic nemůže zviklati, cítíme jas a jistotu, ani na okamžik nejsme v pochybnostech o upřímnosti Beethovenova vyznání. Stále a stále volá v prvotní motivaci své »Věřím«, zatím co jeho básnický genius jása v homofonní codě nad vzkříšením Krista, jehož život nakreslil nesmazatelnými, ostrými rysy. Beethoven-člověk rozjímá pln údivu, soucitu a bolesti nad životem a smrtí svého Spasitele, který mu umožnil rozezvučení v giganticky nesené fuze: »Et vitam venturi saeculi, amen« jásavou bouří fresky věčného života. Připravil ji již vyznáním víry Duchu Svatému, ale teprve tam, kde užírl nebesa otevřena, kdy bylo mu pořáno poznati jich slávu, teprve tam vzlétá nejvýše, bojíme se v posvátné hrůze pozvednouti oči, zdá se nám, že se vzráníme s ním blíže k svému Bohu, který nám připravil věčnou blaženost. Beethoven mnoho trpěl ve svém životě, a jedině mnoho a velkých bolestí pomohlo mu vytvořiti takový hymnus na blaženost plnou jasu a radosti. Ve své důvěře v Boha, který je nejvyšším spravedlivým, sklání se, vědom si lidské nedostatečnosti, v hluboké pokoře, aby prosil v Agnus o pokoj a mír. Slavnostní fanfáry zešlů a tympanů hlásají vítězství míru, které přineslo Kristovo Evangelium, míru vnějšího i vnitřního, o jehož zabezpečení prosí v posledních takttech. Kyrie, Gloria, Sanctus a zvláště Benediktus jest geniální zpracování liturgické poesie, která dovedla si podmaniti i sverepého ducha Beethovenova, že pln vroucí zbožnosti věřících v chrámu vítá Krista v nejsvětější Svátosti oním houslovým sólem, jež jako zjevení snáší se s tříčárkovaného g doprovázeno flétnami a pak klarinetami a když Bůh stanul na oltáři, rozezpívají se širokou melodií, jež je jedinečnou i v díle Beethovena samého.

Missa solemnis hřměla a jásala, modlila se a dojímal pod taktovkou B. Molinariho, který byl

ji oddaným, pokorným služebníkem a zapomněl sebe, když zajat dílem zceloval svou nervní, subtilní bytostí ohromné těleso, složené z České Filharmonie a »Hlaholu«. Jeho podání bylo velkorysé, jas a lesk díla byl stupňován až k mezím možnosti a přec delikátní a jemné, minutózně propracované ve všech detailech, vše precisováno v rytmu i melodickém vzmachu, práce úžasná, vyžadující obdivu. Molinari je markantním středem tělesa, které jest podřízeno jeho taktovce, on vede a řídí, vládne sám, jsa cele ovládan dílem, je virtuosním prostředníkem, který dovede přesvědčiti. Je vášnivý a prudký, nezemské rozevlání jeho paží při gradacích a tam, kde hladí vše v zásvětná pianissima, zdají se stravovati jeho bytost, zdá se, že sám se cele odpoutává ode všeho pozemského, jen dílo proň existuje, nic jiného nezná a nechce znáti, neboť dílo to je, které miluje blouznivě, že dává mu zapomenouti. Ač jeho temperament svádí ho na mnohých místech, přec celková linie díla jím reprodukováného zazněla v klasické čistotě. Ač suverénem hudebního tělesa, které bylo podřízeno jeho taktovce, zůstává Molinari jen dirigentem díla Beethovenova. Čn.

—»«—

Na Vinohradech hráli původní českou komedii »Soud«. Fráňa Šrámek tu napřáhl ruku, rozmáchl se ze široka k ráně a — pohladil. Intimní lyrika Šrámkova, ve kterou vyústilo bláznivé a bohémské, ale přece nějak více krásné, protože životnější, mladické bouřliváctví básníka života, zaplavila olejem klidu hladinu jeho filosofického světového názoru. Proto poslední dramata Šrámkova jsou spíše lyrickými scénami lidské duše, či spíše lidských duší (škoda, že už nemáme v češtině dualu), než dramaty konfliktů povah a názorů, v nichž není oblouků, spirál a křivek, ale kde se vše protíná, sráží a křížuje přímkami v roztodivnou směs úhlů, hran a ostrých vrcholů. Až symbolicky charakteristický je pro toto období Šrámkovy umělecké tvorby »Soud«. Začíná válečným prostředím zákopů, ranami děl, těžkým smutkem a vznešeným hrdinstvím duší ohrožených kamrádkou smrtí a končí zarděním Jindry Ctiborové při vzpomínce na nadporučíka Roubala. Prázdné a nepřirozené jsou pak pokusy vplést do milostných zápletek revoluční odboj českého vojáka a musí vyznít hlouše jako laciný efekt. Určíme-li a vymezíme tak dost úzké tyto hranice Šrámkova dramatismu, vidíme zase našeho starého básníka něžného uměleckého citění, milujícího pokojně tiché už jen samotářské duše.

Velmi pěkně hráli za pietní režie dle intencí autora všichni zúčastnění herci, takže by snad bylo nespravedlivě jmenovat jen sl. Scheinpflugovou a p. Štěpánka.

—»«—

Studentská scéna na Vinohradech, zdá se, chce opravdově plnit svůj úkol. Po dvou hrách cyklu zapomenutých autorů začala 14. února paralelně druhý cyklus světové komedie.

Na programu odpoledne byla Plautova komedie »Dvojčata«. V poslední době značně vzrostl zájem o klasické divadelní hry: hraje se Sofokles, Euripides, Aristofanes a teď i Plautus a vždy s plným úspěchem. Nejen tedy povolání divadelní činitelé vycítili vitální svěžest a nesmrtelnou sílu básnických plodů, které ještě dnes diváka nejenom z a u j m o u, ale strhnou a podmaní svou přesvědčivou bezprostředností, ale i diváci otevřeným srdcem vnímavě zachycují projevy tisícileté, ale věčné mladé a živé d u š e.

Než to je conditio, sine qua non. Zapadlo sta dramat, vyrostlých jen z doby a pro ni napsaných, ale žije tragedie Euripidova. Rozehřeje a uchvátí nás dionysická radost a nespoutané veselí komedii Aristofanových, ale zasmějeme se jen nanejvýše vtipným nápadům a obhroublým žertům jeho napodobitele Plauta. Neboť neroste z té přemíry radosti, třeba někdy kárá, a toho jasů hellenského, z něhož rostl Aristofanes, ale z morálně už upadající společnosti římské, již devisou divadelního snažení byla především a jen zábava. Jinak o vtipné nápady, komické situace a bystrý postřeh není nouze.

Vypělé a velmi pěkné provedení opíralo se hlavně o zdařilé postavy Tuhoboje, Smetáčka a též ženy Tuhobojovy a konečně i Rozumy, ač tento těžší často ze situace, vzniklé na jevišti, bez ohledu na jednotnou charakterizační linii postavy, takže někdy jen ad hoc improvizuje. I ostatní úlohy podány byly dobře, jen Bronislav všude nestačil. Chybí někde promyšlenost a jasné pojetí úlohy. Dobrá režie celkem se držela obvyklých cest. Výprava z vinohradského divadla působila na stísněném jevišti a při částečném okenním světle dost groteskně. Potěšitelná byla četná návštěva studentů a studentek.

p. jekal:

Tanec pravd, anebo jevištní aplikace Einsteinovy teorie.

»Každý má svou pravdu« od Luigi Pirandella, které hráno bylo počátkem února na Národním divadle, ukazuje nám zase vtipného umělce, který je venkoncem naplněn živou dramatickou krmí, ale hra neposkytuje nám už dalšího nového pohledu do duševní dílny tohoto jistě moderního a schopného dramatika. Ukazuje jen jeho životní filosofii jasněji a

s jiné stránky, než jsme poznali při hře »Šest postav hledá autora«. I zde originální nápad, bystrý postřeh, divadelní zručnost i hluboké pochopení lidského života vytvořily cenné dramatické dílo. Autor je nazval komedií a vložil do hry i humorné scény, ale ten, kdo napsal, že v bludišti světa vůdčí (stále) Herma, jehož jedna tvář se směje a druhá pláče, ba dokonce se směje na jedné tváři pláčem tváře druhé, nezůstane jen při běžném typu komedie, která nás chce jen pobavit, ale jde takřka s posměšnou grimasou vždy problému na kloub. Třebaže hra zase nikdy nepřesahuje do grotesky, humor její je vždy sarkastický a my stále pozorujeme jakýsi ironický úsměv autora za celou počestnou veřejností maloměsta. Na druhé straně pak zase výstupy paní Froly dávají zaznít spodním, a řekl bych tragickým strunám duše lidské. — Kdyby bylo dovoleno srovnávání, nazval bych Pirandella, ovšem cum grano salis, italským Čapkem, nebo Čapka českým Pirandellem. a to jak pro originalnost dramatických námětů, tak pro životní filosofii smutně kladnou a silně a zásadně individualistickou. Pirandello líčí ve hře, jak do pokojného města zapadl zvláštní úředník. Ženu choval zamčenou v jednom bytě a tchyni vydržoval být druhý. Žil s oběma v nejlepší shodě, ale vzájemný styk jim dovolil jen písemný. Městská společnost tím ovšem byla vydrážděna k pochopitelné zvědavosti. Hledí se dopátrat p r a v d y, a to za každou cenu. Vynutí na Ponzovi, onom úředníku, přiznání, že tchyně je šilená a jeho žena, vlastně druhá, jenže pro pokoj tchyně ji vydává a považuje za první — její dceru. K vůli ní že hraje komedii. Tchyně zas po dlouhém slovním mučení přiznává, že ponechává zete v jeho fixní představě o svém šilenství, aby mu zjedнала pokoj duše. Společnost nakonec tedy zase neví, na čem je a kde je pravda. Marně jim jeden z nich (mluvčí autora) dokazuje, že každý člověk se dívá na věc se svého stanoviska a dle toho ji i vidí, že pravdou je i to, co tvrdí zeť, i to, co tvrdí tchyně, ježto oba ve svou fixi věří a žijí v ní tak, že stává se skutečností, posedlá lidská zvědavost a zájem o druhé přivodí, že oběma je víra jejich zvrácena a dílo života rozmetáno.

Jak vidět, je filosofie podkladem a náplní hry. Třebaže s ústřední myšlenkou a tedy i s jakousi tendencí hry nemůžeme ve všem souhlasit — všeobecná relativita pravdy je dnes už jen vzhledem k platnosti a účelnosti života, bohudík, překonána — nutno jí přiznat dramatickou účinnost a též značný myšlenkový klad. I technika jevištní je skorem virtuózně zvládnuta, a přece není hra z těch, které diváka strhnou. Filosofující základ nedovolí varu krve. Dějový průběh je jaksi akademický. Hra nutí nás k přemýšlení, ale s kritickým odstupem, rozum náš je plně zaměstnán, ale srdce zůstává klidno s výjim-

kou některých scén paní Froly, plných básnického vzhledu.

Hráno bylo dobře za režie Vojty Nováka. Jen paní Hübnerová vymykala se z celkového režijního rámce přílišnou symbolikou paní Froly. Její vyzrálé umění nedalo se zladit s celkovým pojetím hry. Či spadá to na konto režie? Vystižně, jako vždy, vypravil hru Vlastislav Hoffmann.

Scala Paradisi. List bratra Guiga z řádu kartusiánského o čtvero stupních duše k Bohu. Přel. A. Stříž. Vydalo D. P. S. v 500 výt. po 17 Kč.

P Stříž obohatil českou literaturu četnými překlady, které zůstanou k jeho cti katolíka a dnes kněze. Puze toliko žíznil po duších, volí vždy díla, která by čtenáře zkrásněla. Činil tak, dokud byl ve Staré Říši, a činí tak i dnes. »Scala Paradisi« jest opětným svědectvím jeho touhy, kterou v tomto případě brzdi trochu nakladatelství, když vydalo knihu jen v bibliofilské úpravě, kterou pro cenu si nebude moci opatřit řada chudších čtenářů.

Kniha, která tvoří třetí svazek knihovny »Karmelu, již řídí P. Stříž, se skládá ze tří částí: z úvodu překladatelova, pojednání bratra Guiga a ko-

mentáře Suarezova. P. Stříž vykládá vznik díla, které jest v mystické literatuře slavným a hledaným, a rozepisuje se o osobě autorově. Bratr Guig »si umínil sdělití svému bratru Gervázovi některé své úvahy o duchovní cvičbě klášterníků, abys ty, jak dí, jenž podle své zkušenosti lépe umíš dílo takové konati, než já o něm pojednávat, posoudil a opravil mé myšlenky.« Není však to dílo prospěšným pouze řeholníkům, jest prospěšným všem a jest pro všechny. Bratr Guig popisuje v něm čtvera stupňů duchovních, totiž čtení, rozjímání, modlitbu a kontemplaci či pohřížení. A nepopisuje jich suchým způsobem, nýbrž tak teple a mile a své úvahy propřádá slovy Písma, které je činí ještě hřejivějšími a dražšími. A není vypočítavě mravokárným, když vypisuje příčiny, které nás odvádějí od vstoupení na žebřík, který spojuje nebe se zemí. Jest vždy tak pokorným a má takovou lásku, že cítíme při čtení, jak »hřejí v srdci stopy Ženichovy.«

Poznámky Suarezovy jsou hlubokým asketicko-theologickým traktátem, který právě, že komentuje »Scala Paradisi«, není suchý a vhodně doplňuje dílko.

Kniha jest krásně vypravena a patří k nejlepším dílům, které již D. P. S. vydalo a vydává. K.

CO ŽIVOT DAL.

Francie a Vatikán.

Po dlouhé debatě v »Palais de Bourbon« byl přijat návrh na zrušení vyslanectví u Vatikánu. Nedlouho po volbách 11. května slíbil Herriot »svému drahému Blumovi«, že bude vyslanectví u Vatikánu zrušeno. Třeba tomu rozumět. Herriot jest hlavou radikálů a Blum leaderem socialistů. R. 1919 radikálové byli notně bití při volbách a r. 1920 socialisté utrpěli veliké ztráty na kongresu tourském, na němž se odštěpila část, hlásící se ke třetí internacionále. Radikálové a socialisté, první i druhí zeslabeni, potřebovali posily. Hledali a našli se. Cartel des gauches vyšel vítězně z voleb 11. května. Socialisté, ač nevstoupili do vlády, byli ochotni podporovati Herriota, ovšem za určitých podmínek. Zrušení vyslanectví bylo jednou z nich. A Herriot držel slovo. Je to od něho pěkné, ale jest jiná otázka, zda tím prospěje Francii.

Debaty ve sněmovně o tom předmětu byla prostě ohromná. Nacionální blok poslal na tribunu nejškolenější své lidi a třeba říci, že by nedovedl lépe mluvit praktický katolík, než mluvili četní nevěrci z nacionálního bloku. A nejen ti, i přátelé Herriotovi,

jeho političtí straníci se přimlouvali, aby nebylo zrušeno vyslanectví. Je jistě všem známa řeč Briandova. Než, všechno bylo marno. V demokracii neplatí důvody sebe závažnější, nýbrž rozhodnutí vůdce. Vyslanectví u Vatikánu je tedy zrušeno.

Ve sněmovně při hlasování byly chvíle, které lze nazvat slavnostními. Takovou byla, kdy za všeobecného ticha zapřisahal poslanec Serot celou sněmovnu, aby nebylo zrušeno vyslanectví ve jménu národní svornosti. Či když Du Tinguay du Ponot naléhá, aby nebylo potlačeno vyslanectví u Vatikánu, který jest na křižovatce všech národů, a které musí býti uchováno pro zájmy Francie, jež nesmí býti nepřítomna tam, kde se jedná o duchovní zájmy všech národů. Historik na slovo vzatý, Madelin, dokazuje, že »ohromná mravní moc papežova a důležitost Vatikánu jsou dva zjevy, které jsou zřejmy každému, kdo žije jen krátký čas v Římě. Všichni francouzští katolíci budou uraženi tím stranickým gestem.« V další své řeči dí přísně Herriotovi: »Herriot, vědec a filosof, bude přísně souzen historií, propůjčí-li své jméno zhoubnému dobrodružství.« »Ať zajdou kolonie spíše než princip,« děl Herriot. —

»Nikoliv,« odpovídá Madelin. »Jsou principy, které jsou úctyhodné a neporušitelné. Ale často pokládáme za principy mínění, která jsou sporná. Chcete uzavřít celou Francii do dogmat, vyvozených z mystiky 11. května? V této slavnostní chvíli se jistě sněmovna odvrátí od kroku na cestu, na které zříme jen neštěstí, a na níž bude třeba později vybudovati trosky, způsobené samými Francouzi.« Na řečnické tribuně stojí G. Leygues, bývalý ministerský předseda. Jest výmluvný řečník a co slovo důkaz. Mluví: »Odvolání vyslance předpokládá vážné nedorozumění, jest často důkazem násilí a téměř vždy předehrou války. Nuže, v našem případě se nemůže jednat o nic podobného. Prvý článek rozlukového zákona zní: Republika neuznává a nesubvencionuje žádného vyznání. Ale máme vyslanectví v Berlíně, v Moskvě, a zde Francie uznává, či podporuje teorie německé stran versailského míru, či doktriny bolševické? Ministerský předseda uvádí nezbytnost oddělití časné od duchovního. Váživá formule, ale která neobstojí. Tvořiti svědomí dítěte ve škole, toť činiti dílo duchovní. Nemá na tom vláda záležitosti? Probuditi a shromážditi svědomí národů v Ženevě, je těžší dílem duchovním. Nechcete znáti Církev. Ale nebude-li Církev chtít znáti vás? Jednota zachránila Francii. Proč ji zničit v době míru? Proč máme vyslance u Svaté Stolice? Nejdříve proto, že Svatá Stolica má pro sebe věčnost. Zatím co se všechny věci změnily, zatím co byly vykonány četné revoluce, zhroutila se císařství a zmizely dynastie. Vatikán stojí stále. Zná těž bouře a krise, má těž nepřátele. Ale není snadno poranitelný, neboť jeho moc se opírá o ideu. Jest silnější bez časné moci, jeho trvání jest jeho silou. Svatá Stolica není stát, ale nezávisí na žádném státu. Jeho suverenita nemá hranic. Jest universální, proto jest mocná, proto i protestanští národové jsou u ní zastoupeni. Jaké bude naše postavení, zrušíme-li vyslanectví? Nezrušíli jsme tím ani vyslanectví, ani otázek, jež bude musiti Francie vyjednávat, a o něž Vatikán nemá zájmu.« Bylo by možno citovati ještě jiné řeči, ale bylo by to zbytečné.

Francie žila s Vatikánem ve stycích velice přátelských od prvních dob svého trvání. Ani republikánská Francie po r. 70. se neodvážila zrušiti vyslanectví u Vatikánu, ačkoliv lze sotva vyčítati Gambettovi a ostatním nějaké nadřizování katolíkům nebo nějakou lásku ke Svaté Stolicí. A jest prostě směšno, dovolává-li se Herriot republikánské pravice. Při Velké Revoluci došlo sice k některým výstřednostem, ale nicméně i republikánští vůdcové jsou si vědomi s Hugem de Lionne, že »Řím jest sídlem hlavy Církve a společného Otce a tudíž místem, v němž se stýkají jako ve svém středu všechny zájmy a záměry ostatních panovníků«. První Republika měla zástupce u Svaté Stolice. Konvent vy-

sílá 19. ledna 1793 do Říma Cacaulta, aby »udržoval a pěstil styky — maintenir et cultiver, di se do slova — přátelské styky, které trvají ode dávna mezi Francií a Svatou Stolicí«. A Cacault ve svých dopisech, zasílaných z Říma do Paříže, často zdůrazňuje, že je třeba, aby Republika dosáhla v Římě všech výsad, které měla Francie před Revolucí; aby působila na jmenování francouzských kardinálů, poněvadž »kardinálové mají vliv, který rozhoduje nad osudem Evropy«. Snadno by bylo možno nabýti vlivu, míní bystrý diplomat. Bylo by třeba »ujistiti Svatou Stolicí, že nejsme ani proti katolickému náboženství, ani proti duchovní jurisdikci Papežově«.

A ani levičáčtí politici r. 1848 nedychtili po potlačení zastoupení ve Vatikánu. H. Carnot nabízel dokonce Piu IX. Francii za asyl.

A třetí Republika? Gambetta byl pro udržení vyslanectví, a Jules Ferry veřejně prohlásil, že »Vatikán jest jedním z těch míst na světě, kde se dělá nejvíce politiky časné, evropské a všeobecné«. A jiný diplomat René Goblet byl rovněž přesvědčen, že »čím méně oplývá Papež tou silou a tou mocí hmotnou, které připadá tak důležité místo ve světě, tím větší musí míti Francie úctu k vysoké mravní autoritě, již Papež představuje«.

Herriot hleděl obhájití své počinání a vedl při tom málo šlechetně. Oháněl se texty z Pernotovy knihy, které byly již dávno vyvráceny. (Viz posudek Pernotovy knihy v tomto čísle.) Konec konců, všechno to mluvení bylo jen omluvou nesmyslnosti slibu, který dal socialistům. Chtěl snad přece něčím oposici potěšiti, a proto má býti zařazena do rozpočtu pro alsaské věci položka na vydržování úředníka ve Vatikáně pro církevní věci alsaské. Ovšem, zapomněl, co tomu řekne Vatikán, který pravděpodobně nepřistoupí na ošemetné řešení Herriota. Oposice hlasovala proti.

Celý svět napjatě očekával, jaké stanovisko zaujme Vatikán k Herriotově řeči a ke zrušení vyslanectví. Oficiální list »Osservatore Romano« vyvrátil vývody Herriotovy, ale v závěrečných větách dávala jeho stať tušiti, že tím není vše odbyto. Asi za týden sám Svatý Otec, Pius XI., ve slavnostní chvíli odsoudil řeč Herriotovu a učinil tak způsobem, který jest hotovým vyzváním k boji. Dě! »Non è giusto, non è generoso, diremmo una parola, che tutto dica — non è francese.« Co řekl Herriot, není správné, není poctivé, jedním slovem není francouzské. A v dalších slovech Pius XI. se obracel k francouzským katolíkům, dovolával se jejich lásky, jejich příslušnosti k Církvi, jejich odvahy, chválil jejich svornost, v jaké se snaží odvrátiti každé nebezpečí hrožící zemi, Církvi a celé společnosti. Třeba vytrvat. Sotva kdy mluvil Papež klidně,

ale i energičtěji a při lásce francouzských katolíků ke Svaté Stoliči se lze jistotně nadíti, že slova nepadla na skálu.

Katolíci, vedeni dobrými vůdci, varovali Herriota velice dlouho. Všecky jejich síly se sorganisovaly v boji proti socialistické a zednářské vládě, která úmyslně ničí jednotu, union sacrée, která Francii zachránila za světové války, a která stávi v boj jedny proti druhým. Že ten boj se rozpoutává, jest zřejmo. Marseille dala příklad a krev mučedníků porosila již podnikání. Jedno jest radostno: že katolíci tvoří jednotu, a že jsou odhodláni vytrvati v zápasu. Herriot si to jistě uvědomuje a ještě to pocítí. jk.

Místo polemik.

»To chcete, abychom pro vás přijeli automobilem?« děl jistý význačný činitel lidové strany členu České Ligy Akademické při rozhovoru o vysokoškolském studentstvu pražském. Politika jest vážná věc, a i když se u nás stále více ustaluje názor, že politika jest neřádstvo, záleží přece na tom, aby akademici byli ku politice řádně vedeni. Tedy otázka, výše řečená, jest nesprávná, poněvadž lidová strana u nás dbá velice málo, aby si vychovala politický dorost. Daly by se o tom psáti stránky, ale jen tolik na upozornění. Ani jeden z poslanců se nestýká s ligisty. Jednou jen uznala strana za vhodné informovati ligisty o programu a i o metodě. Jest přirozené a psycholog by to hned vycítil a dovedl z toho těžiti, že mladí nejsou vždy spokojeni s taktikou vedení. Horší by bylo, kdyby byli. Sotva lze nadíti, že vystoupí s kritikou ti, kdo včera vstoupili do strany, neboli kteří musí míti ohledy, či ti, kdož dělajíce něco, mají postranní úmysly. Ale studentstvo jest bezprostřední, stojí za to, aby si ho významní činitelé povšimli. Nikdo nedá na řeči, pronesené na sjezdu nebo na schůzi, a při nichž se holí nějaká ta chvála katolickému studentu. Je to již tak smutně staré. Skutek? Utek. Před dvěma léty byl založen v Lize sociálně politický kroužek. Poslanec Nosek byl žádán, aby jej vedl. Ovšem, na to neměl pan poslanec času. Po dvou letech radí týž politik, o kterém je řeč v prvých řádkách, aby si ligisté zřídili tak něco jako politický kroužek. Oni ho na štěstí mají již dvě léta. Či aby si zřídili agitační kroužek. I ten mají. Tak se zajímá strana o studentské hnutí. Nepíše těch slov z nějakého zaujetí, konstatují pouze fakt. Politiku se nevyplácí, je-li zavřen do své slovné věže, nestýká-li se mimo několika přátel s jinými lidmi, a činí-li tak, činí tak vždy s předsudky. Bylo by chybou, kdyby studentstvo bylo opomínáno. Napadá mi jedno: Blíží se volby.

*

Před časem napsal »Život« článek o knězi a politice. V něm jsem se prohlásil proti přílišnému vmě-

šování se kněží do politiky. Jest mi zadostiučiněním, že zkušený filosof, dr. Vychodil, v »Hlídce« poukazuje rovněž na jisté úskalí, které má přílišné politikaření kněžstva. Na schůzi Klubu lidového duchovenstva mluvil o ožehavé otázce: »Kněz a politika« generální tajemník P. Stašek. A vzpomněl si na mladé, kteří jsou proti vměšování kněží do politiky. Je to prý francouzská orientace. (P. Vychodil jí nemá.) Ostatně, dodával P. Stašek, kdyby dnes ve Francii byla politická strana katolická, jistě by se nestalo, co se přihodilo s vatikánským vyslanectvím. Je to vábný důkaz, ale kulhá. Proti zrušení vyslanectví hlasovalo 250 poslanců a ve Francii, kdyby byla katolická strana, vlastně dvě strany, totiž republikánská a monarchistická, by měly obě sotva sto poslanců. Je třeba trochu znáti Francii, když o ní chce mluvit. Nuže, před desíti měsíci se rozpředla mezi katolíky debata o tom, zda by katolicismu prospělo politicky se organisovati. Většina, a byli mezi nimi dobří katolíci a prozíraví, se proslovila proti. Lev XIII. jednal správně, když zakázal De Munovi založiti politickou stranu a Rampolla, který znal výborně Francii, se drasticky vyjádřil, že »Francie nemiluje vlády farářů«. Jest známo, jak se episkopát francouzský postavil r. 1913 proti úmyslu Říma založiti politickou stranu. Ale i kdyby měl P. Stašek pravdu, jednoho by bylo třeba: Aby u nás náboženský život mezi katolíky byl takový jakým jest ve Francii. Jest otázka, zda kněží, politicky velice činní, jsou s to — ne že by nechtěli, ale že nemají dosti času — věnovati se plně věřícím. Je to otázka, kterou lze jistě prosloviti.

*

Tož bude založena cedulová banka. V novinách se uvádí řada důkazů, že jest jí třeba a ty důkazy jsou konec konců velice přesvědčivé. Ale jeden důkaz její nezbytnosti se neuvádí a přece hned napadne: Že totiž se blíží volby a někteří páni při nich asi nebudou zvoleni. A za vykonanou práci je třeba odměny.

Stať v posledním čísle »Života« o katolickém tisku vzbudila ohlas, ovšem ne tam, kde ho vzbuditi chtěla. Do redakce došly i dopisy, mluvící o jednotlivých našich listech. Každý má svůj názor, a všichni bychom si přáli, aby národ již jednou uznal blahodárnou sílu, která tkví v katolicismu. Ale to nic, kdosi mi řekl větu, která stojí za povšimnutí. »Ani naše hierarchie,« děl, »ani strana nic se nestarají o to, aby každý byl na svém místě.« Možná, že ten kněz, který ta slova řekl, mluvil příliš mysticky a nehodí se do dnešní doby.

Které jest slovo, jehož se dnes nejvíce užívá? Rosteme. J. K.

Drahota a komunisté.

Ať zhlédneme do kteréhokoliv státu, ať vezmeme do ruky noviny francouzské, německé, italské, všude čteme o drahotě, která místo aby vzdalováním se od r. 1918 klesala, jen stoupá. Jsou hledány příčiny, jsou i vypsány, ale náprava se děje nebo bude díti velice zvolna. Stojíme před dvěma činiteli: odvahou a neústupností kapitalismu a před nedůvěřivostí mezi národy navzájem. Kapitalisté se jen radují ze stoupající drahoty, poněvadž při ní nejvíce vydělávají. Události na amerických bursách při obchodu s obilím jsou výmluvným důkazem. Nedůvěřivost jednoho národa ke druhému znemožňuje zase, či silně ztěžuje vypracování řádných obchodních smluv. V důsledku finančních potíží, z nichž se dosud nemůže žádný stát vymaniti, hledí všechny státy, aby dovoz byl menší vývozu, a co nejvíce peněz tak zůstalo v zemi. Markantně můžeme pozorovati tu snahu při sjednávání smlouvy mezi Francií a Německem, či mezi Itálií a Jugoslavií. Působí zde ovšem ještě jiné důvody, jako neschopnost některých vlád čeliti drahotě, sociální momenty a j.

Jako každého minus v životě národů, i tohoto zneužili a zneužívají komunisti ke svým cílům. Pohled do nedávného vření v Německu skýtá důkaz a důkazem jest i úsilí našich komunistů pod rouškou protestu proti drahotě rozpoutati boj a podvrátiti třeba i budovu státu. Cílem bolševických vůdců u nás není odpomožení drahotě, nýbrž zřízení komunistické republiky, která by byla výbojem na západ i na jih. Jest otázka, zda by v té nové republice byla drahota menší, poměry uspokojivější, svoboda větší. Tomu nevěří nikdo, kdo jen trochu sleduje poměry v Rusku. Jedná se o ideu i o metodu. Idea jest bludná a neobstojí ani tehdy, když si ji někdo zahaluje láskou k utiskovaným a ku proletariátu. Metoda jest násilná a principiálně není obhájena tím, že in statu priori rerum vyšší vrstvy zneužívaly nižších. Kapitalism komunistického státu jest a bude stejně nemilosrdný jako kapitalism států tak zv. buržoastických.

Vláda pochopila, jaký mají komunisté cíl, a co sledují svými demonstracemi. Proto energicky zakročila a byla odhodlána potříti všechny pokusy, směřující k podvrácení státu. Po první manifestaci, která byla trochu krvavou, potlačila další. Nebylo by lze zakazovati projev proti drahotě, ač u nás málokdy ty projevy dokáží, co chtějí. A možno říci, že komunisté, kdyby skutečně protestovali pouze proti drahotě, by si získali sympatie obyvatelstva, které těžce nese stoupající drahotu, které ji cítí na svém těle, a které nebéře ideálně slov, pronesených tu a tam v parlamentě na potření drahoty. Ale totéž obyvatelstvo vidí dobře do duše komunistických

vůdců a proto se zdržuje všech projevů. V tom směru jest u nás již jasno.

Komunistům se tentokráte jejich projevy nevyplatily, ani v jiném smyslu. Daly podnět, byť ne přímý, k propuknutí určité krise, o které se sice někdy psalo, ale jejíž podstata byla stále utajena. Haken se svými hospodařil ve straně tak jednostranně, že řada přívrženců komunistické ideje, nespokojených se stavem nynějším, jen vzrůstala a majíc v ruce četné důkazy, kompromitující vedení, chystala se veřejně vystoupit. Haken tušil nebezpečí a třeba jest si jist podporou z Moskvy, podporou jak fysickou, tak morální, nebo právě proto, že si jest jí jist, zakročil. Ale to zakročení bylo nešťastné, poněvadž vyloučený Bubník nebyl sám, a poněvadž Bubník a jeho přátelé všechno znali z hospodaření ve straně. Vycházejí najevo věci, které komunismu neprospějí. Nelze se dohadovati konců roztržky, ale již fakt, že roztržka existuje, zeslabuje značně výkonnost strany. Podaří se Moskvě »slepiti« stranu? Sotva. Český člověk nestrpí ustavičného diktátu. Moskva nezná jeho psychologie a peníze, které posílá našim levičáckým komunistům, neponesou úroků právě proto, že vedení není dáno českému člověku. České dělnictvo není tak omezené, jako bylo ruské a Haken není Trocký ani Lenin. Je to bývalý učitel, a to mluví za knihy. jk.

Tělesná výchova v Orlu.

Když se nám konečně podařilo přesvědčiti pány v ústřední kanceláři, že se Orelstvo neobejde bez žádného tělovýchovného časopisu, má-li zůstatí organizací tělocvičnou, odhodlala se Náčelnická Rada k vydávání »Tělesné výchovy« jako šestnáctistránkového měsíčníku. K tomu jest potřebí schopného redaktora, kruhu dopisovatelů a co největšího počtu odběratelů, především však určitého finančního základu, aby nebylo vydávání časopisu bržděno v tiskárně a administraci pro nedostatek peněz. Sotvaže byla věc jakž takž smluvena, bylo opět z Brna řečeno, že se sice potřebová tohoto časopisu všeobecně uznává a pociťuje, že však sletový schodek zatěžuje Orelstvo do té míry, že »Tělesnou výchovu« finančně zabezpečiti nelze. Ba byl navržen a přijat plán, vydati 1. února t. r. první číslo »Tělesné výchovy« a potom tři měsíce nic. Zatím prý se sejde předplatné a pak se bude pomýšleti na další čísla. K tomu bylo řečeno, že každá jednota bude povinně odebírat tři výtisky a novinami prošla výzva redakce a administrace, aby splnily jednoty tuto svoji povinnost.

Nejen že tento názor jest chybný, neboť za prvé nelze první ročník časopisu financovati z předplatného a za druhé peníze na časopis, který slibuje hned po prvním čísle tříměsíční odpočinek, nikdo

předplatné nepošle (který kujon vymyslel ten název: předplatné? Mělo by se spíše říkat doplatné či raději neplatné), leč zásadním omylem nynějšího vedení jest názor na tělesnou výchovu v Orlu a její praktikování.

Hlavní slovo v Orelstvu mají dodnes bratři vzdělavatelé, kteří se namnoze dívají na tělocvik jako na nutné a jimi nelibě trpěné zlo, uznávající za podstatnou část orelské myšlenky svoji vzdělávací činnost. Nebudu opakovati známé věci, že Orel bez řádného programu tělocvičného jest Mariánskou družinou, Omladinou, divadelním spolkem a pod., jenom Orlém ne. Připouštím také, že část této viny leží na samých tělovýchovných činitelích v Orlu, neboť si nedovedli dosud vynutit respektu a uznání své práce. Náčelnická Rada jest bez iniciativy, bez plánu a bez energie. Jednání její se omezuje na nejběžnější věci administrativní a utápí se v malichernostech formálních, do svých věcí dává si mluvit nepovolanými a neschopnými lidmi, Ústřední Rada jedná, jako by jí nebylo, zkrátka tělocvikáři jsou pátým kolem u vozu od nejvyšší instance přes župy, okrsky až do jednot. I není divu, že orelský tělocvik tak dopadá. Pánové jako by si posud neuvědomili, že Orlů již není několik stovek, že schůze, přednášky a promluvy před šikem nestačí. Mluvení o jítí do šířky a do hloubky zůstává stále jen mluvením.

Důkazů žádáte? Prosim: Co dosud Náčelnická Rada vykonala, k tomu musila být buď dohnána, anebo jí to bylo třeba napovědět (nota bene: co je s teoreticko-technickým odborem? Žije? Schůze? Činnost? Program? Či se narodil mrtvý?).

Sušilova župa v Brně vydala bezcennou »Rukověť pro cvičitele v jednotách« a Ústřední Rada Orla jí vzala do výhradní komise. Když se ohradila Náčelnická Rada (kde se v ní vzala ta troufalost?!) proti tomu, neboť byla porušena její kompetence, bylo jí řečeno, že jí do toho nic není, že má právo mlčet. Od toho že je tady Ústřední Rada, která rozumí všemu; vždyť komu Pámbu, tomu všeci svatí.

Byl jsem náhodou na schůzi Náčelnické Rady v září m. r. Přišel tam také zástupce Ústřední Rady, podepsal se, vykouřil cigaretu a čině čest svému jménu, pospíchal pryč, aniž se slovíčkem účastnil jednání, což znamenalo asi: pobavte se, holenkové, chcete-li, ale od toho jsme tady my, abychom rozhodovali...

Jindy opět vedl v tělocvičných věcech hlavní a rozhodující slovo jiný zástupce Ústřední Rady, který jim však za mák nerozuměl.

Příručka k akademiím chystá se již — pokud vím — aspoň dva roky. Dosud světlo světa nespátřila. Rychlost nejrychlejší.

Orel československý účastní se letos sletu jihoslovanského Orelstva v Lublani a mezinárodních zá-

vodů s ním spojených. Tážete se: kdy vyjdou cviky ke zvláštnímu vystoupení (společnému) našich Orlů a Orlíc? Kde jsou soudcové (prý asi 60!), kde závodníci? Nuže, my máme na všechno čas. Ne-přijedeme-li pozdě, předčasně jistě ne. Zatím se nic nečelá.

A tak bych mohl pokračovati dále. Ale snad stačí. Napsal jsem tyto řádky v dobrém úmyslu a jen proto, že jiné prostředky jsem již vyčerpal. Snad mě p. — spl. — nazve opět »přítelem« orelské tělovýchovy; ale nevadí. Řekl jsem již v »Životě« i jinde své názory — vždy přímo — a páni u vesla si musejí zvyknouti, že jejich práce se kritikuje. Ochoty k důkladné a řádné práci u mne nechybělo, ale k drobečkování a přištipkování, jemuž někteří nemohou odvyknouti, se nepropůjčím. Fixlovat nechci.

Chtěl jsem čtenářům »Života« podati posudek prvního čísla »Tělesné výchovy«, tak toužebně očekávaného, bohužel, dodnes — píší tyto řádky 24. února — nevyšlo, ač prý kartáčový otisk byl hotov již 24. ledna. Kde zamrzlo při letošní tropické zimě? Máme-li souditi podle tohoto málo slibného počátku, nemohli bychom této »Tělesné výchově« předvídati dobrou a skvělou budoucnost, ač bychom jí přáli plného zdaru.

K řádnému a vážnému vedení tělesné výchovy v Orlu — a čím jest Orelstvo bez ní? — je třeba především odborně vedeného teoretického časopisu, jenž by byl stravou cvičitelům a udržoval život v jednotách a v pravidelném chodu a tepu. Je trapné, nedovedou-li to povolání pochopiti a při nejmenším smutné, nedovede-li si tělovýchovná organizace takový časopis vybudovati a zabezpečiti. Varuji, aby se činily z hlavních věcí vedlejší a z vedlejších hlavní. —
Franta Skoumal.

Politický přehled.

Každý týden přinese do života něco zvláštního. Někdy ovšem události, vržené na denní světlo, jsou tak složité nebo tak závažné, že trochu déle zaměstnávají mysl lidí. Tak třeba volby v Jugoslavii a z nich vyplývající události pro vývoj politiky a státní myšlenky.

Volební horečka byla v Jugoslavii nejvýše vystupňována. Radičovi poslanci pozavírání, vládní strany nehrozily se žádného násilí proti opozici, lež byla ve službách Pašičových a Pribičevičových jako doma. Ale i přes to bylo lze se s jistotou nadíti, že vládní strany budou 8. února poraženy porážkou, kterou možno nazvati slavnou. Přišel den voleb. Četníci, policie a úředníci vládní se vzorně zachovali, jak kázalo ministerstvo. V Chorvatsku nechtěli pustiti komisařové k volbě voliče, který se

nemohl vykázati legitimaci od okresního hejtmantství. To je přirozeně vydávalo jen těm, kteří byli spolehliví. Strážcové uren opozičních stran byli zatýkáni a kuličky předávány z urny Radičovy do uren stran vládních. Jest zajímavým tento doklad: Po volbě podali voličové prohlášení, na němž přísahou a svými podpisy stvrdili, že odevzdali svůj hlas Radičovi. V některém okrese bylo těch podpisů až 12.000 a oficiálně získali v těch okresech Radičovci nepatrný počet hlasů. Někdy byl i zatčen předseda komise, jímž byl právník. Komisař, který ho zatýkal, činil tak z vyššího rozkazu ve jménu zákona a krále. Přirozeně, že ani Srnao, ani Arjuna nezahálely a jim lze děkovati za několik životů, které své politické přesvědčení draze zaplatily: byloť zabito několik lidí, patřících k opozičním stranám.

Ve Slovinsku užila vláda jiné listi. V sobotu v noci před volbami rozpustila některá obecní zastupitelstva a jmenovala na jejich místo vládní genty. Jinde vpouštěli voliče až po mši svaté, spolehajíce, že jako obyčejně se po mši hned rozejdou. Byly zastaveny listy slovinských lidovců, deník »Stráž« v Mariboru a týdeníky »Domoljub« (má 35 tisíc odběratel) a »Národní gospodar«. Ale ve Slovenii jest již lidová strana pevně zakotvena a nebylo lze ji ničím rozštěpiti. Po volbách objevil se v »Jutru«, deníku Žerjavově, článek, který jest pěkným dokladem, svědčícím o oblíbenosti Korošce. »Jutro« mluví o hanbě, ježto i pokrokovci v Lublani, jako dr. Ravnikar, odevzdal svůj hlas Korošcovi. Hlasovali pro něho — jaká ostuda — přečetní inteligenti a i universitní profesori, socialistický vůdce dr. Perič a též vůdcové selské strany slovinské. I básník pokrokář Albrecht odevzdal pro něho svůj hlas. Dr. Šerko, profesor anatomie na lublaňské universitě, odpověděl ve »Slovinci« »Jutru«: »Jutro« mne napadá, že jsem volil dra Korošce. Tedy prohlašuji, že jsem ho skutečně volil. Doufám, že nyní bude klid.« Třeba uvážiti, že je třeba hezké dávky odvážnosti k takovému prohlášení v zemi, v níž jest ministrem školství Pribičevič.

Největší teror byl snad v jižním Srbsku, Vojvodině a Banátu. Vláda vyslala do okresů, v nichž kandidovala muslimanská strana »Džemjet«, oddily vojska pod záminkou, že mají pochyťati členy lupičských band. Jinde zase bylo bráněno voličům dostaviti se do volební síně, ježto prý v kraji řádí nakažlivé nemoci. Tak se stalo, že strana, která měla v parlamentě 19 mandátů, a která podle Wendela má na 300.000 stoupenců, obdržela 8. února pouze jeden mandát.

Ale i přes toto násilí vládní strany, ač mají o 9 poslanců více, obdržely o 300.000 hlasů méně podle oficiální statistiky. Lidovci pozbyli jednoho

mandátu. Nejhůře dopadly malé strany, které byly úplně smeteny.

Jest otázka, jak bude utvořena nová vláda. Mluví se o různých kombinacích, uvádí se často přání krále, který nechce vládnouti bez Chorvatů a Slovinců, ale přes to všechno jest nejpravděpodobnější, že celá oposice si uchová i v příštím parlamentě jednotu, že dojde ku scénám, které se již několikráte opakovaly, že vření bude se stále více vzmáhat a král, který nemá dnes dosti energie, nebude moci jednou ani Pašičovi, ani Pribičevičovi děkovati.

*

Nemalou událostí politickou jest i krise, která vznikla v kabinetu pruském pádem Braunovým. Po dlouhém jednání byl pověřen sestavením nového kabinetu bývalý říšský kancléř a vůdce centra dr. Marx. Ale hned při prvním představení kabinetu padl vinou tří centristických poslanců, čímž nedosáhl potřebné většiny. Komunisté se spojili s nacionalisty a tím znemožnili trvání Marxova kabinetu. Důvodem jim byl odpor proti demokratickému ministru vnitra Severingovi, který i jako znamenitý právník a energický odpůrce všech pravičáckých a monarchistických snah by jistě lámal všechny počiny nacionalistických vůdců. Centrum bylo v poslední době dvakrát citelně poraženo. Prvně při sestavování kabinetu Lutherova a po druhé v Prusku, a porážka tato není radostným zjevem, ježto jediné centrum jest s demokraty odhodlaným přívržencem a obhájcem Weimarské ústavy a ve vyjednávání s Dohodou, hlavně s Francií, jest nejpoctivější. Vzrůst odvahy nacionalistických skupin zatemňuje jen světlou možnost dorozumění mezi dvěma nepřátelskými národy, a tím i možnost delšího trvalého míru. Byla-li citelnou porážka Marxova, jako říšského kancléře, jest stejně citelnou i jeho porážka jako tvůrce nového kabinetu pruského. Záleží na Prusku velice. Po skončení války bylo Prusko centrem demokracie proticísaršské, a odtud se šířila myšlenka republiky do ostatních zemí německých. Jestliže dnes nacionalisté a monarchisté dosahují v Prusku když ne většiny, tedy aspoň silného vlivu, má to mocnou odezvu v ostatních krajích německých, odezvu, která jest nebezpečím pro světový mír.

Centrum jest v postavení dosti obtížném. Odezíraje od Bavorska, musí přihlížeti ku přání bohatých svých přívrženců továreníků v Porýní, kteří se shodli v četných otázkách s podnikateli protestantskými a nacionalistickými. Dále jest pro centrum důležitým hájení četných požadavků školských. První i druhé je pudí, aby za určité sliby hlasovalo s vládou, i když zná její psychosu více než dobře.

Dělá politiku kompromisu, která snad mu prospěje pro tu chvíli, ale sotva bude mít většího úspěchu pro budoucnost. Jsou si toho vědomi i poslanci centra. Jest v něm několik proudů, což jest pochopitelné při počtu 80 poslanců; někteří se přichylují k nacionalistickým ideám, jiní opět je nenávidí. Zatím má druhá část většinu, což jest pochopitelné při sociálním citění katolíků německých.

Vláda Lutherova, celá nacionalistická, dělá Dohodu dosti velké starosti. Nepřeje si vyjasnění styků mezi Francií a Německem a slovy a notami hledí zatajiti nápadné zbrojení a monarchistickou náladu. Francouzská bezpečnost jest v sázce a zároveň začíná býti znepokojována i Anglie. Je to pochopitelné a Německo, které dříve vynakládalo všechno úsilí, aby drželo Francii a Anglii rozdělené, není s to tak dělati dále v záru monarchistického rozmachu, v němž si podává ruce princ katolického Bavorska s princem protestantského Pruska.

*

Spor mezi Tureckem a Řeckem o cařihradský patriarchát není již tak přiosťen, jako byl po přímém vypuzení Konstantina IV., ale není ještě zcela ukončen. Hledají se kompromisy, oč má hlavní zásluhu Francie s Anglií. Hlavně Anglie se snaží, aby spor byl uspokojivě rozřešen pro oba zúčastněné národy, neboť anglikanism má s řeckým pravoslavím své cíle, které vytrvale sleduje.

Turecká vláda, jednajíc proti patriarchovi, měla i cíl politický i cíl náboženský, respektive protináboženský. Cíl politický: chce podvrátiti silný řecký vliv, který patriarchát představuje. Cíl náboženský: chce podvrátiti v srdcích víru. Jest podivným tento druhý cíl na Východě, kde nebylo nikdy atheistů, kam fakticky začínají zaváděti beznáboženství teprve nyní lidé stejně odvážní, stejně nadaní a stejně vytrvalí. Domluvy ze ženevské konference daly mladoturecké vládě vhodnou příležitost uskutečniti rázem oba body svého programu. Konstantin IV. byl jako vyměnitelný vyvezen ze země, ačkoliv komise, která má na práci tyto problémy, se postavila proti. Nastalo vření v Řecku a již se zdálo, že vznikne mezi oběma státy válka. Je-li válka zažehnána, není ještě zažehnán celý spor. Pravděpodobně turecká vláda bude i nadále trvati na tom, aby patriarcha Konstantin byl zbaven své hodnosti, ale přistoupí na kompromisní řešení, navrhané Anglií, aby totiž nebylo stejně postupováno proti ostatním metropolitům, kteří mají oty rovněž vypovězeni, a aby bylo možno zvoliti třeba z nich příštího patriarchu.

Vypovězení patriarchy ukázalo v pravé podobě krizi, v níž se zmítá řecké pravoslaví a posílilo zároveň stanovisko vystěhovalých biskupů ruských,

episkopát srbský a vědomí všech národních církví balkánských. Phanar poklesl a nebál se ani, jak bude zle působiti vyjednávání s bolševiky na episkopát, který správně vidí jejich bořivé záměry protináboženské. Patriarcha konstantinopolský nemá již té autority, kterou měli jeho předchůdci a jeho porážky na politickém poli jen tu autoritu uměnšily. Oekumenický sjezd, který se má konati v létě v Niši, ukáže, jak silnou jest oposice proti němu.

*

V Itálii se situace mnoho nezměnila. Oposiční blok se sjednotil pod vedením Giollittovým a připravuje se na nové útoky. Mussolini ovšem nezahálí a hlavně neustává býti proti oposici stejně energickým. V jeho straně nabyl vrchu levičácký směr, který odlišuje zřejmě fašism od ostatních politických skupin a fašism, který opustilo několik pravičáckých poslanců, tím rozhodně získal a stmelil se. Dnes jsou v Itálii dva směry a fašism jest silnější, ježto oposice nemůže býti nikdy ve všech otázkách jednotna. Dovede ji Giollitti udržeti? Jest příznačným vůdcovství tohoto starého politika a jest důkazem, že oposice se necítila již dosti silnou, když sáhla k tomuto řešení. Dříve měli vůdcovství socialisté a nebylo to zdravé, poněvadž jejich minulost jest slabým plus pro italský nacionalism a monarchism. Giollitti může v tomto ohledu uspokojiti, a pak jest výborný taktik a má v Itálii nesporně velikou autoritu. Oposice potřebuje obojího. Naděje, že podvrátí fašism některé aféry, nebo Roccovy Memoary, či zavraždění Matteottiho, opadly. Je třeba hledati jiný způsob a vědomě a obezřele jíti za ním. Toho nedovedl ani Turacchi, ani Sturzo, ale dovede to Giollitti.

Mussolini začíná právě projednávat s experty vládními i církevními řadu problémů, týkajících se vztahu mezi církví a státem. Vrátime se k těmto problémům až budou definitivně dojednány; zatím jen dodáváme, že netřeba viděti v jednání změnu o řešení tak zv. římské otázky. Snad v dohledné době i do ní Mussolini bude hleděti vněsti světlo, což by bylo žádoucno, ale je třeba, aby byly dříve projednány otázky církevní, které od r. 1870 jsou in suspenso. Vyjednávání dospěje jistě k výsledkům pozitivním.

jk.

—»«—

O pastýřský list.

Boj, který se rozpoutal v tisku o pastýřský list biskupů slovenských, uvedl do úzkých vládní koalici. O rozbití koalice se jedná hlavně socialistickým stranám a »České Slovo« ze dne 27. února veřejně prohlásilo, že buď půjde z koalice lidová strana,

nebo strany socialistické. List biskupů byl pouhou záminkou, aby byli lidovci vypuzeni z koalice. Ovšem, socialisté by nejraději viděli, kdyby lidovci učinili gesto a sami vystoupili. Msgr. Šrámek naopak podle usnesení klubu ze dne 26. února nechce dáti přímý podnět a podal několik bodů, na jejichž základě by bylo možno další vyjednávání. Usnesení klubů poslanců a senátorů lidové strany, které bylo přijato jednomyslně, zní:

»1. Čsl. strana lidová trvá věrně v zájmu státním a především jeho národních a národohospodářských potřeb na celém koaličním programu, jak byl obsažen v prohlášení nynější vlády.

2. Strana lidová znovu zdůrazňuje, že chce ve shodě s ostatními koaličními stranami tento program, pokud nebyl ještě splněn, dále provádět.

3. Provádění tohoto programu nesnese však ani nátlaku a chvatu, ani hrozeb, a to zvláště ve chvíli tak nevhodné. Stát potřebuje především vnitřního klidu a další konsolidace a to zvláště na Slovensku. Nutno mít také na paměti naléhavé finanční, hospodářské a sociální nezbytnosti státní a potřeby lidu, z nichž mnohé parlamentárně nejsou dosud rozřešeny a projednány.

4. Všechny tyto úkoly může úspěšně provést pouze nynější národní většina, která si to vytkla za svůj program. Vyvolávat krize koalice a národního systému vládního jedině proto, že si to vymáhá opoziční taktika, která předstírá starost o ústavní svobodu a ochranu státu, považujeme za národní a státní nebezpečí. Strana lidová nynější situace nevyvolala a nedala k ní ani nejvzdálenějšího podnětu a odmítá prostě každou zodpovědnost za nedozírné následky vyvolání krize.

Obsahem pastýřského listu slovenských biskupů nejsou ohroženy ústavní svobody, které čsl. strana lidová stejně důrazně zastává, jako hájí plnou svobodu církve.

Zpráva předsedova byla jednomyslně schválena a dána jemu a zvoleným zástupcům klubu plná moc k dalším krokům.

Socialistický tisk a »Tribuna« byly tímto prohlášením dosti nemile překvapeny, ale musí vyplniti něčí vůli. Lze tudíž se nadíti, že dni všenárodní koalice jsou sečteny a nejbližší chvíle budou asi svědky tvoření nové vlády, která by byla vhod ministru Benešovi a socialistům. Bude to minoritní vláda, nebo rudozelená koalice?

Pastýřský list biskupů slovenských při tom všem není znám stoupencům pokrokových stran a bojí se jej přeložiti a ukázati tak svým čtenářům, jak je balamutí...

Slovenští lidovci mohou nyní ukázati, co dovedou.

J. K.

Polský konkordát s Vatikánem.

Polsko dojednalo s Vatikánem konkordát, který by mohl býti vzorem a který zároveň svědčí, jak si Vatikán Polska váží. Podle něho povoluje Svatá Stolica při jmenování biskupů presidentům práva, která kdysi propůjčovala katolickým panovníkům. Presidentové mají podati svůj úsudek o těch, kteří mají býti jmenováni biskupy a ti jsou povinni složiti přísahu věrnosti státu. Biskup nesmí sídliti mimo Polsko.

Důležitým bodem jest úprava diecézí; založena nová diecéze hornoslezská, jejíž biskup, sufragán arcibiskupa krakovského, bude sídliti v Katovicích. O církevním majetku, o změnách na církevních budovách se nesmí jednati bez svolení církevních úřadů. Klerus a řády mohou držeti majetek, prodávati a kupovati jej. Pokud se týče církevního majetku, zabraného kdysi Rakouskem, Pruskem a Ruskem, bude vyhotovena později zvláštní smlouva. Do rozhodnutí se podrobuje vláda zaplatiti určitý podíl.

Katolická církev bude úplně svobodna ve vykonávání svého poslání. Styk se Svatou Stolicí nebude kontrolován státem. I biskupové jsou volni ve styku s duchovenstvem a věřícími. Kněží jsou prosti presenční služby vojenské, ale mohou býti povoláni ke službě záložní.

Platově jest kněžstvo postaveno na roveň státním úředníkům. Kardinál má měsíčního platu 2500 zlotých a 800 zlotých na reprezentaci. Arcibiskup 2000 zlotých a 600 zlotých. Biskup 1700 zlotých a 600 zlotých. Světitel biskup 1250 zlotých a 600 zlotých. Kněz 270 zlotých.

JK.

Situační zpráva přípravných prací tisícího výročí smrti sv. Václava.

Přednášková činnost o velechrámu svatovítském a sv. Václavu s řadou cenných světelných obrazů pokračuje úspěšně dále po celé republice, je pak v zájmu důstojných oslav, aby každé větší místo do roku jubilejního obě přednášky uspořádalo a tím zájem sv. Václava účinně probudilo. S přihláškami nesmí býti otáleno, aby akce tato mohla býti účelně rozdělena. Přednášky samy jsou pravým nejen náboženským požitkem, ale i uměleckým. Přihlášky adresujte buď na známá již centra v Čechách, na Moravě a na Slovensku, anebo na podepsaný výbor. Přednášková činnost byla nyní rozmnožena vydáním vědeckého a při tom populárně psaného posmrtného díla nedávno zemřelého univ. prof. dra Stejskala o sv. Václavu, kteréžto dílo zaslужuje, aby bylo čteno a majetkem každé české rodiny. Podepsaný výbor obrací se touto zprávou na veškeré, jak centrální, tak místní korporace, aby u něho buď hromadně, anebo jednotlivě objedná-

valy toto dílo a postaraly se o jeho největší rozšíření. Spis opatřen je řadou krásných uměleckých snímků, památek svatováclavských, širšímu obecnství dosud neznámých, z nichž zvláště vyniká nedávno objevený evangeliář sv. Václava. Cena jeho stanovena i s poštovným na 26 Kč. Laskavostí známé akademické malířky sl. Zdeňky Braunerové dány již do tisku a budou v nejbližší době rovněž u podepsaného výboru na skladě umělecké dopisnice a dopisní papíry s krásnou perokresbou sv. Václava, dle vzoru Parlérova v kapli Svatováclavské. Cena pohlednic 50 h za kus. Sborníková práce je již rozdělena, rovněž ohledně výstavy bude v nejbližší době vydána zvláštní zpráva a výzva ku získání materiálu.

**Výbor pro oslavu tisíciho výročí smrti sv. Václava
v Praze IV., Kanovnická 13.**

President Ebert zemřel.

Dvě věci oznamovaly noviny současně z Německa: úmrtí presidenta Eberta a nalezení velkých zásob střeliva, které nebylo přihlášeno. Ebertem umírá, jak se píše, největší německý republikán. Nález kontrolní komise jasně svědčí o choutkách a přípravách nacionální pravice. Ebert začal jako sedlářský dělník, který ve volných chvílích se horlivě obíral studiem socialismu a šířením družstevního hnutí. Brzy se stal redaktorem demokratického listu, vycházejícího v Hamburku, v němž se osvědčil. Stále přímější styk s dělníky umožnil mu nahlédnouti do duše dělnické třídy, hlouběji ji poznávati a jako sekretář demokratické strany a později jako její vůdce osvědčil se právě tím, že znal dobře své, že znal dokonale program a k jeho uskuteč-

nění nepracoval demagogicky, nýbrž vždy rozumně. Nechával stranou cit, pomáhal si jen rozumem.

Po světové válce, když se shroutilo císařství, odebral se ke kancléři, jímž byl tehdy Max Badenský, a spolu se Scheidemannem, Noskem a jinými převzal od něho vládu ve chvíli, v níž nebyla zničena v srdcích idea císařství, a v níž nebyla nastolena idea republikánství. Stal se kancléřem a r. 1919 jako president přísahal na weimarskou ústavu. Pro republikánské Německo vykonal neocenitelnou službu, i když někdy nedovedl si vybíratí lidí a neměl geniálních koncepcí. Ale byl houževnatý, vytrvalý, prozíravý a přímý a ty vlastnosti ho neopustily ani tehdy, když se proti němu postavili jeho vlastní straníci a jednali o jeho vyhloučení ze strany. Neklesl a nepovolil ani tehdy, kdy předáci němečtí se zmítali v naprosté bezradnosti a v říši, kdysi bohaté, se šklebila na všech stranách vševládající bída. Ebert byl i poctivý pokud se týče poměru Německa k vítězným mocnostem. Nebýti jeho, sotva by bylo vyjednávání s Francií pokročilo tak daleko, kde jest dnes.

Jest otázka, kdo nastoupí na Ebertovo místo a není snadno tu otázku rozřešiti. Bude presidentem některý člen centra, nebo vůbec levých stran, či zvítězí kandidát pravice? Pro světový mír jest to velice důležité a netřeba si dělati velké naděje ani v případě vítězství prvního. Němečtí monarchisté nezaháleli ani v době největších pohrom a nejtěžších chvil Německa a ovoce jejich činnosti bude trpké. Jak lze pozorovati, podařilo se jim svými ideami ovlivniti i některé významné činitele jiných politických skupin a při volbě presidenta může míti již toto ovlivnění pozitivní výsledky. — jk.

Svatý Tomáš Aquinský

Knihovna Života č. 2.

Cena 30 Kč, na japon. papíru 60 Kč.

Objednávky adresujte

Lad. Kuncíř, Praha VII, Ověnecká 4.

Cyrill Jež, T. J.:

OSOBNÍ BŮH A NÁBOŽENSTVÍ

Vydala Česká liga akademická
Praha II, Voršilská 1.

Doporučujeme naší inteligenci toto dílo, o kterém se naše kritika vyjádřila co nejchvalněji, jak ostatně zasluhuje. Zvláště mladí, kteří jsou zmítáni pochybnostmi, v něm naleznou jasné a správné rozřešení všech velikých problémů životních.

ROČNÍK SEDMÝ

* DUBEN 1925 *

ČÍSLO OSMÉ

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ
A POLITICE

VYDALA ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ V PRAZE

„ŽIVOT“ vychází 1. dne v měsíci kromě prázdnin v Praze. PŘED-
PLATNÉ pro VII. ročník „Života“: 30 Kč pro nesměntý,
20 Kč pro směntý. REDAKCE a ADMINISTRACE v Praze II., Voršilská 1.
— Reklamace se zasílají do administrace v Praze. —

OBSAH ČÍSLA 8.:

Dr. Jakubisiak: Pokrok a skutečnost. — Josef Doležal: České kněžstvo a jeho podíl na popřevratovém odpadu. — Dr. Josef Miklík C. Ss. R.: Po bludných cestách. — Otto Albert Tichý: Per aspera ad astra. — L. Peřich: O českém směntství. — Dom Gaspar Lefebvre: Nejsvětější obět mešní. — Frant. Koldř: Umučení Kristovo u místra řeboňského. — Věda. — Umění. — Co život dal.

**RUKOPISY a DOPISY pro redakci zasílány buďtež na
adresu: J. Krlín, 10. Barákova, Vršovice.**

**MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL: „ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ.“
ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: Dr. JOSEF KRLÍN. TISKLA: ČESKOSLOVANSKÁ
AKCIOVÁ TISKÁRNA V PRAZE.**

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ A POLITICE

• ROČNÍK SEDMÝ

Dr. Augustín Jakubisiak:

POKROK A SKUTEČNOST.

Mezi vůdčími ideami, které devatenácté století odkázalo století našemu, jest jedna, která se dnes stala heslem, jsouc ve veliké oblibě a nejvšeobecněji užívána. Jest jí idea pokroku. V běžné řeči, v novinách, politice, literatuře, ve vědách i ve filosofii, zkrátka všude se setkáváme s ideou pokroku jako hlavní a základní a zároveň nej-jednodušší a všem nejjasnější.

Může se tedy zdáti neužitečným vysvětlování ideje tak jednoduché a všem tak pochopitelné. A přece jsem si vyvolil tuto ideu za předmět své stati a pokusím se vypsati podstatu a podati obsah pojmu tak velice dnes rozšířeného i jeho teoretickou a praktickou cenu.

K utvoření ideje pokroku přispěla nejvíce filosofie přírodních věd. Dím: filosofie a ne prostě: věda, neboť s vědeckého hlediska jest pravdivé jediné, co nepřesahuje oblasti zkušeností, a co se zakládá na poznání všech daných veličin předmětu, který studujeme.

Nuže, vývojová teorie, jak jest chápána v přírodních vědách, jest jen zevšeobecňování, či spíše rozšíření na celý život zjevů pozorovaných v určitých obmezených oblastech bytí. Evoluční zásada, nejsouc zdaleka zákonem všeobecným, jest jen metodou, pokusem o pochopení a vysvětlení celku světové soustavy, založeným na poznání několika podrobností.

Prvé dílo o tomto problému napsané dokazuje, že vývojová zásada jest pouze filosofickou metodou pro studium přírodních zjevů. Myslím Lamarckovu knihu: „Philosophie zoologique“, v níž se jedná o rozvoji a podmínkách vývoje.

Podle Lamarcka jsou živé organismy, které dnes žijí, plodem vývoje trvajících několik tisíciletí, způsobeného činností prostředí. Prostředí, totiž podnebí, činitelé zeměpisní i geologičtí, působící dlouho na organismy, nutí je k reakci, k přizpůsobení. Toto přizpůsobení vnějším podmínkám vyvolává důležité změny v živých bytostech, opatřuje je stále novými ústrojími a schopnostmi, zkrátka ustavičně je zdokonaluje.

Tak tedy byly všechny nynější znaky a všechny zvláštnosti živých bytostí dědičně přenášeny pokoleními předků, kteří bojující proti vnějšímu světu zdokonalovali postupně své organismy.

Pojeť vývoje, jak si jej představoval Lamarck, obsahovalo podstatný znak ideje pokroku, jak jest dnes chápána. Neboť podle Lamarcka se vykonává vývoj ne z bytností, bez e všeho účastenství vůle z dokonalovaných jedinců, jediným působením prostředí na organismy a nevyhnutelnými reakcemi a přizpůsobováními těchto organismů.

Geologické a paleontologické objevy minulého století podpořily myšlenky Lamarckovy. Nesčetné zkameněliny nalezené v různých krajích starého i nového světa jakoby dokazovaly, že zvířena a květina se mění pod vlivem vnějších podmínek a hlavně působením změn nastávších na kůře zemské v jednotlivých geologických obdobích. Tyto věci jakoby potvrzovaly theorii Lamarckovu, podle níž, jak jsme právě řekli, vliv prostředí a přizpůsobení vnějším podmínkám jsou jedinými činiteli ustavičného pokroku vývoje organických bytostí.

Ale přece vystoupili proti této teorii četní nepřátelé z vědeckých řad. Jest jistě známo, že veliký badatel francouzský C u v i e r ji ostře poíral. Proti principu nepřetržitého vývoje působícího všechny přeměny v živých organismech stávil Cuvier princip úplně odlišný, hájené evoluce, nýbrž úplného zániku živočišných a rostlinných druhů v důsledku náhlých geologických převratů.

Ale časem musily Cuvierovy názovy ustoupiti jiným teoriím, které zavrhovaly hypotézu náhlých převratů ve prospěch nepřetržitých přeměn povrchu zemského a přizpůsobování organismů vnějším podmínkám, z čehož plyne vývoj.

Jsou to v první řadě díla anglického přírodovědce Karla Darwina, která zajistila vítězství a slávu toho principu. Práce anglického vědce a hlavně dílo: „O původu druhů“ zevšeobecnila ideu vývoje, podle níž všechny nynější druhy živočišné pocházejí od primitivních a prostých forem, které podnítily rozvoj života.

Ale, dí Darwin, tento staletý vývoj nevznikal pod vlivem činnosti prostředí, jak tvrdil Lamarck, nýbrž jest důsledkem p ř i r o z e n é h o v ý b ě r u. Přirozený výběr působí, že jedinci silnější, schopnější života než jedinci jiní, se mezi sebou spojují a zachovávají svůj druh, zatím co slabší jsou odsouzeni k zániku. Přirozený výběr, životní zápolení, zápas o existenci, neomylné vítězství jedinců a druhů silnějších, toť podle Darwina jediní činitelé staletého vývoje života.

Tato teorie, princip nalezený v říši čisté spekulace a vyjádřený německým filosofem Hegelem. V „Základech filosofie práva“ dochází Hegel k témuž názoru: že síla rozhoduje o právu, a že držení jest dostatečnou zárukou k ospravedlnění sebe sama a omlouvá tak nejhrubší fyzické násilí.

Ale největší odezvu našly Lamarckovy a Darwinovy ideje v sociologii. Tato mladá větev filosofie (sociologie) spočívá celá na základech evolucionismu. Sociologie, jak ji vytvořili Comte a Spencer, a která jest dnes pokládána za jedinou přesnou filosofii a skoro za nejvyšší vědu, jest jen užitím na lidský druh hypotézy biologického vývoje. Všichni činitelé vývoje, všechny podrobnosti jeho postupu mají v sociologii největší upotřebení a rozšíření.

Tak nynější stav lidstva, jak fyzický tak mravní, jest pro sociologa výsledkem vývoje, který po staletí zdokonaloval člověka, pozdvihuje ho postupně ze stavu živočišného až k jeho nynějšímu stavu lidství.

Příčiny tohoto vývoje několika tisíciletého jsou čistě přirozené. Vliv činitelů nadpřirozených, zakročení Božské, působení Prozřetelnosti, to vše jest předem vyloučeno z nauky o pokroku, jak ji hlásá moderní sociologie.

Pokrok jest všesvětovým zákonem, jemuž se musí podrobiti všechno živé. Vyplývá z příčin vnějších nebo vnitřních, ale v obou případech je to nezbytný a nezávislý postup individuální vůle.

Vnější příčiny pokroku se uvádějí podle sociologů na Lamarckův princip činnosti prostředí a na princip boje o život, který hlásal Darwin. Přivrženci tohoto materialistického názoru o pokroku tvrdí, že podnebí, zeměpisné rozpoložení ve vztahu s jistými znaky antropologickými skupiny lidí působí ty nebo ony podmínky hospodářské a tyto zase rozhodují o stupni kultury u členů té skupiny. Vše, co tvoří obsah pokroku, věda, umění, náboženství, vše závisí od ekonomického stavu, který za spolupůsobení zápasu o život se stává jedinou vzpruhou pokroku.

Podle Marxa, Engelsa, Ferriho a mnohých jiných stoupenců tohoto výkladu pokroku jsou dějiny lidstva v nejdůležitějších a nejmenších podrobnostech jen důsledkem zápasu etnických tříd a skupin o nabytí hospodářských výhodných podmínek, to jest o nabytí prostředků výroby a práce. S tohoto stanoviska na příklad život a dílo Ježíše Krista vyplývají zcela přirozeně z ekonomického stavu starého světa.

Když vysvětlují pokrok příčinami vnitřními, nezavrhují důležitost činitelů vnějších, jako působení prostředí nebo význam ekonomických podmínek. Ale přes to, podle jejich nauky, vyplývá vývoj našeho světa hlavně z tvořivé činnosti lidstva. Právím lidstva a ne jednohlavých lidí, poněvadž svobodný podnět lidského jedince jest částečně vyloučen v této teorii, jako jest v ní nepřipustné zasahování Božské. Pro Augusta Comta, zakladatele sociologie, lidské individuum, uvažované stranou té neb oné kolektivity jest jen abstrakcí: jedinou konkrétní skutečností jest lidstvo: „Jistě může existovati jedinec o samofě, ale tehdy jest jen živočichem. Vše, co jest na zemi lidského, jest kolektivní a sociální,“ dí ve své „Positivní politice“.

Cena člověka závisí tedy na stupni družnosti. Vše, co charakterisuje lidské individuum, jeho myšlenka, jeho city, jeho vůle, jeho schopnosti, jeho talent a i jeho genius, to vše jest produktem společnosti, výsledkem přináležení k určitému kmeni, výsledkem narození a žití v jistém sociálním prostředí. Společnost dokonává v dlouhé době tu zvláštní proměnu, která spočívá v přeměně ubohého anthropolody (t. j. lidské individuum ve stavu zvířecím) v lidi, v bytosti obdařené citem, rozumem, vůlí, jedním slovem duší.

Vše, co obdivujeme v lidstvu, praktické vynálezy, vědecké objevy, básnická a umělecká veledíla, nejhlubší myšlenky a pojmy filosofické, vše má prameny ve tvořivém genu společnosti. Proto jest společnost Bohem, Stvořitelem, jemuž jedině za vše vděčí, je též posledním cílem jeho staletého vývoje. Podle většiny sociologů od Comta až k Durheimovi není na světě jiného Boha mimo lidstva, t. j. člověka kolektivního povzneseného na nejvyšší stupeň svého sociálního rozvoje.

Aby uctil lidstvo, vynalezl Comte zvláštní náboženský kult, který, jak jest známo, jest jen zesměšněním katolického uctívání Boha a svatých. Zbožství lidstvo, toť cíl, k němuž směřují stoupenci sociologického názoru o světě.

Jules Guesde, francouzský socialista, který zemřel před několika lety, vyjádřil naději toho blaženého stavu lidstva, když r. 1908 děl lidem shromážděným v Roubaix „Přes křesťanskou legendu, jež hlásá, že Bůh se stal člověkem, člověk se stane Bohem v den, kdy se osvobodí a založí na zemi nový život.“ (Extrait de la Revue du Nord, le 11 mai 1908.) V sociologické nauce o pokroku

není místa pro Boha. Místo Boha zaujímá kolektivní člověk, povznesený sociálním životem do stavu naprosté dokonalosti.

Tot v hlavních rysech moderní pojetí pokroku.

Do jaké míry je tato idea oprávněna zkušeností? Jak ji potvrzují události životní? Zkrátka, jaká jest skutečnost? Řešení těchto problémů v celé šíři by vyžadovalo mnoho času a mnoho místa a nemůžeme toho zde učiniti. Nebudeme tedy zde zkoumati kriticky a rozebíratí biologický názor o vývoji. Ale i když ji obmezíme, jest stále tato idea složitou, abychom jí vyčerpali v jednom článku problém, postupuje-li lidstvo v čase, a kteří jsou opravdoví činitelé toho pokroku.

Ostatně, myslím, že úplné studium této otázky přesahuje nejen schopnosti jedincovy, nýbrž i kolektivní úsilí lidí. Abychom mohli zodpovědět tu otázku, zda lidstvo, i historické, skutečně dělá ve svém růstu pokrok, bylo by třeba mít přesné poznatky o jednotlivých obdobích historie a projevu hmotného života, i života uměleckého, rozumového a duchovního. Jedině kdybychom to vše věděli, mohli bychom uvést srovnávací statistiku, která by vyřešila otázku, zda lidstvo pokračuje nebo nepokračuje.

Ježto těch poznatků nemáme a schází nám i statistika byť i pokusná, všeobecný pokrok se nemůže domáhatí historie, ale historiosofie, tedy něčeho úplně odlišného a používá na fakta výkladu, který byl napřed sestrojen *à priori*.

Abychom rozřešili problém pokroku a jeho činitelů, obracíme se na zkušenost osobní, že každý z nás žije svým vlastním životem.

Pohlédneme se nejdříve kolem sebe. Abychom lépe viděli, co se v něm děje, vezměme do rukou nějaký list, který sděluje více méně věrně denní události. Četba o událostech v různých odděleních tisku vyvolává v nás otázku, co způsobilo nebo prostě co přispělo, aby se to ono stalo.

Deník upokojuje většinou naši zvědavost: Popsání každé události zahrnuje i udání jména toho, který jest jejím původcem, ať již skutečným nebo jen domnělým. Tento způsob nás poučuje o všeobecném mínění, že vše, co se děje v oblasti myšlenky nebo činnosti, jest výsledkem svobodného podnětu lidského individua.

Svéhlaví doktrináři nám namítnou, že individuum jest jen vnímavým nástrojem kolektivní vůle, a že jediné společnost jest skutečným původcem všeho, co se děje. Ale společnost sama neběře vážně tohoto důkazu: hledá v každém dokonaném díle zásluhu nebo osobní chybu individua. Trestá tuto a odměňuje onu. Sociální nařízení, odměny a tresty nevztahují se jen na prosté přechýny, nýbrž na činy složité, v nichž jest podnět jednotlivců sotva viditelný, a v nichž se naopak projevuje vůle skupin a celých kolektivů. Za příklad si můžeme vzít nedávné hádky o odpovědném původci toho ohromného hnutí národů, jímž byla poslední evropská válka.

Vidíme tedy, že nejen zdravý smysl jednotlivců, nýbrž i společností pokládá historické činy za výsledky svobodného podnětu jednotlivců. A v tom podnětu je třeba pátrati po příčinách pokroku nebo úpadku lidstva.

Pozorování našeho vlastního života nás přivádí k analogickému závěru. Pohled na přítomnost, ohlédnutí se na minulost nám ukazují, že náš život jest jen uskutečňováním našich utajených možností. Mnoho cest se před námi rozchází v každé chvíli našeho života a nučí nás, abychom ustavičně volili. Volíme určité z těch možných cest a opomíjíme druhé. A právě tato vlastnost osobní volby rozhoduje o pokroku nebo úpadku našeho života.

Když se ráno probouzím, vidím před sebou ve formě různých zaměstnání velikou rozdílnost možných způsobů, jak prožít život. Ta ona možnost má v zápětí řadu

důsledků. Nevidím všech těch důsledků, jenom některé zahlédám. Nicméně jsem přesvědčen, že vše, co vykonám, bude pokrokem nebo stagnací, ne-li krokem zpět. Uvažuji o těch možnostech, které se nabízejí mé volbě, konečně jednu z nich volím a hned ji uvádím ve skutek. Volba a uskutečnění mají vždy spojitost, i tehdy, když leniv zůstávám v posteli. Neboť i zahálka jest jednou z možností, mého života. Tedy vždy, ať činím cokoli, rozhoduji se vždy o užití svého času a o určitém způsobu života. A zjišťuji tím, že pramem mého pokroku nebo mého upadání jest v mé vůli.

Ovšem, tato vůle poslouchá často cizích vlivů, jest též často poutána četnými zvyky a snahami, které znesnadňují rozumnou volbu mezi možnostmi. Ale ustupuje cizím vlivům neb podrobuje se zvykům, které léta zesilují. Volím tak nebo onak, neboť konec konců já sám ve svém nitru souhlasím s vítězstvím našeptávaných věcí nebo s tyranií zlovyku. A ačkoliv uvažovací schopnost jest zeslabena zanícením nebo dlouho trvajícím zvykem, ačkoliv cesta volby se zkracuje starým zvykem, přece vše, co činím, jest provázáno zábleskem vědomí a přijímá a potvrzuje danou činnost.

Vně působení Prozřetelnosti, která nikdy neznásilňuje naší svobodné vůle, jest vnější zákon, který poutá svobodu člověkovu. Tento zákon, který tíží každý život, jest zákon smrti. Činí konec úvahám jednohlavcovým, ochromuje možnost volby a ukládá se člověku jako nevyhnutelná nezbytnost. Tento nesmiřitelný zákon není toliko údělem člověkovým. Svírá všecken živočišný a rostlinný život, vše, co obsahuje zvláštní energii. Neboť každá forma zužitkovatelné energie směřuje samočinně ke stavu zpusťování. Tato tendence, známá ve vědě pode jménem druhého principu termodynamiky, jest naprosto všeobecná. Svět, celý vesmír kráčí k tomu stavu, který Boltzmann nazval kosmickou smrtí, a která se nesporně dostaví, až zužitkovatelná energie, rozdělená různě v miliardách existujících forem, se uvolní od sloučenin a přejde v konečný stav tepla, a až toto se rozptýlí stejně ve vesmíru. Toto rozptýlení energie uvede všechnu stávající různorodost na naprostou jednorodost, která zničí individuální existenci.

Stoupenci všeobecného pokroku musí počítati s tímto nesmiřitelným zákonem, který vládne světu. Jest tím hrozivější, ježto hlásá podle jejich ideologie, úplné zničení existence člověkovy. Neboť, jako není místa v rámci nauky o pokroku pro existenci Boha, tak není místa ani pro život věčný, pro nesmrtelnost duše a vzkříšení. A tu si dáváme otázku: K čemu tolik úsilí, starostí, volání po vývoji a pokroku, když individua a celé lidstvo kráčí ke stavu konečného úplného zničení?

Tento výklad nám skýtlá několik praktických závěrů: První jest, že pokrok tam, kde jest, neplyne nikterak ze slepé nezbytnosti, ale že jest naopak plodem svobodného podnětu individuí. Nic se neděje automaticky: všecken vývoj civilisace, vše, čeho po staletí lidstvo nabylo, jest dílem svobodné vůle, nebo, což je totéž, individuální iniciativy člověkovy.

Druhý závěr, který vyplývá z prvního, mluví o neocenitelné hodnotě našeho života, jehož každá minuta bohatá možnostmi, rozhoduje o našem pokroku nebo úpadku. Tedy místo abychom věřili falešným zásadám, hlásajícím všeobecnost a nezbytnost pokroku, který vzniká sám sebou, hledejme pramen svých činů u sebe, ve své svobodné vůli.

Konečně posledním závěrem jest jistota, že náš pozemský život jest obmezen, že počet našeho štěstí a našich možností od hodiny do hodiny se menší, a že konečně život zde na zemi nemá smyslu, nejsou-li všechna jeho úsilí, všechny jeho touhy, všecken jeho životní pokrok řízeny mimo čas, k věčnosti.

Josef Doležal:

ČESKÉ KNĚŽSTVO A JEHO PODÍL NA POPŘEVRATOVÉM ODPADU.

Část první.

Protržená hráz českého katolicismu, kterou se vylil hromadný, davový odpad v prvních letech svobodné republiky, byla zchátralá uvnitř a musela se zřítit, když podpěry rakouské monarchie vichřice srazila.

Místem nejmenšího odporu objevilo se, co mělo býti nejpevnější: české kněžstvo. Uzávřený vzduch v habsburské říši a státní ochrana vykonala své ztuchlé dílo zkázy. Vy jste sůl země. Zkázali se sůl, čím budete soliti?

V domě, kam nemůže průvan, lehce se šíří plíseň. Habsburská monarchie pak zachycovala uměle větrné proudy, které po Evropě dorážely na církve bojující, spoutavši ji danajským darem výsad, balsamujících feudální strukturu říše, která na náboženství cenila jediné jeho příkaz poslušnosti světské autority.

Císař František Josef chtěl od biskupů jedno: pokoj a klid. Za biskupy byly pečlivě vybírány děti šlechticů a pokud bylo nutno voliti jinak, ředy věrné dynastii a jejímu chápání náboženství. Hierarchie byla šlechtická a německá. I v Čechách a na Moravě byli arcibiskupy knížata Němci, typičtí představitelé feudální minulosti, cizí národu řečí, smýšlením i usilováním.

Žili a spali v palácích, zatím co vlci liberalismu a socialismu rdousili ve dne v noci stáda jim svěšená. Nejen, že nevykřikli sami (ani po encyklice „Rerum novarum“, které neprováděli), ale naopak stíhali kněze bojující proti zlu otevřenou nemilosť. Císař žádal od nich klid a tak oni vymáhali na farářích opět: pokoj a klid a jenom ty, kdož ve svých farnostech měli klid, jen ty, kdo hluboko v ulitě svých úřadů se skryli před bouřením světa, na jehož moře ani se neodvážili hledat křičících, ani sami nevolali s pobřeží na bloudící, jenom ty biskupové povolávali výše, jimi obsazovali vyšší hodností a kapituly. Všichni, jimž v duši zněl příkaz Kristův: nepřinesl jsem pokoj, ale meč, byli odsťrkováni, seděli dlouho na kaplanských místech, až otrávení marným zápasem buď poznali svůj blud, nebo zběhli, nebo zahořklí odstoupili do ústraní. Kolik kaplanů léty nabylo tak rozumu na dobrých farářích.

Faráři řídili z far kostel, matriky, úřad a školu, přísluhující nábožensky těm, kdo přišli k nim. Často starosti o benefícia převažovaly nad starostmi o věci, které nejsou z tohoto světa. Na ně přímý vliv vykonávali biskupové prostřednictvím vikářů, kteří za vzor pokládali ty faráře, o jejichž farnostech bylo nejméně slyšet a kde byl pokoj, to jest, kde proti liberalismu a socialismu nebylo ničeho podnikáno. Abychom nečinili násilí pravdě, nutno pochopiti, že tento stav byl vyžíváním starých pastoračních metod z dob, kdy náboženský život osadníků byl samozřejmostí.

Jakmile však liberalism a průmyslový socialism zachvacoval duše, stávaly se z far ostrovy, oblité náboženskou lhostejností anebo nepřátelstvím a vliv jejich přirozeně omezoval se jen na ty, kdo přicházeli do kostela, ještě věřice. Tyto poměry trvají většinou dodnes.

Biskupové byli spokojeni, když o církevních slavnostech vyrukovali úřadové, vojsko a školy, shlížejíce se v těchto masných skvrnách shnilých, stojatých vod jako v kovových zrcadlech. Jaké pochopení pro dobu měla knížata církevní, osvětluje tento příklad. Roku 1912 měl na Žižkově generální visitaci kardinál Leo Skrbenský. V řeči s duchovními upozornil arcibiskupa katecheta Čeněk D. na úpadek náboženský v lidu, dokládaje

řeč příkladem z Rakovnícka, jež dobře znal. Katecheta pravil, že Rakovnícko jest kraj pohanský, zaplavený socialistickým tiskem (Právo lidu) po všech farnostech a že je nutno tomuto nebezpečí zpohanštění čelit. Kardinál vyslechnuv katechetu, odpověděl: Pátěre Vincenci, není to naší vinou. My za to nemůžeme. To mají na svědomí jiní a doba. A učiniv narážku na husitský národ, upozornil katechetu, že mu začínají prošedávat vlasy. Pak se vypíal na soukromý život katechety a odešel.

Tato odpověď nebyla jen odpovědí kardinála, jenž těžce poskvřnil za války sebe i stolec primasa českého útekem na výnosnější olomoucké arcibiskupství, avšak jest typickou pro klid knízať církevních, s jakým se dívali na vydávený ovčinec, jehož pastýři byli učiněni. (Arcidiecése pražská také zaznamenává v českém obyvatelstvu největší ztráty v odpadu popřevratovém.)

Byly ovšem řídké případy, kdy vláda rakouská hořkým omylem ustanovila biskupy muže, kteří výjimečně pochopili dobu, její náboženský úpadek a jsouce českým srdcem blízko lidu, našli i cesty k záchraně zděděné víry (J. V. Jirsík, Ed. Brynych) avšak ti byli vystaveni nepřízni dvora a všem jeho šikanám. Biskup E. Brynych musel se hájiti z obžalob před samým papežem, na štěstí Lvem XIII., jehož duchovním synem byli

Jediným živlem nábožensky živým byli kaplani duchovních správ, vyšli z chudoby, česky uvědomělí, kteří se zjištěným svědomím stavěli drobné kamení na hráz proti povodni. Na jejich duše však právě doléhal stav církevní nejtěžší vahou. Kterýpak kaplan, burcujiící své okolí proti liberalismu a socialismu, nepocítil nemilosti představených na sobě? Kolik se jich však duševně utopilo v tomto mrtvém moři?

Bilanci neobyčejně pasivní vykazuje stav katechetů, učitelů náboženství na školách středních (i obecných). Vyučovali v duchu habsburského katolicismu náboženství jako jednomu z ostatních předmětů, zkoušejíce na známky, jako profesori. Svůdná čest stavu vynucovala si na nich mezi ostatními profesory, většinou liberály a realisty, chování pasivní a jejich poslání omezovalo se jen do školních hodin. Stáli se z nich byrokrati, dovolávající se při přestupcích žáků disciplinárních předpisů. Státní předpisy svolaly jim mládež každé neděle na exhortu (kde užívali důkazů vědeckých z dob svých studií před léty) a do kostela a třikrát za rok ke zpovědnicím. Jaké spousty zkázy a svaťokrádeží tím byly napáchány, když někteří žáci vyplivovali hostie po sv. přijímání či lhali ve zpovědnicích, nelze vypočísti. Ve škole nebylo třeba se namáhat porozuměti duším, když byla možnost dát horší známku z předmětu či z mravů. Jejich metoda učebná a výklady byly zastaralé, kulhající za předčasnými (podle nich) vědomostmi žáků. Způsob celé výuky úřednický. Toto shnilé pohodlí stavovské cti a byrokracie učebné určovalo celý jejich charakter, takže ani mimo svůj úřad katechetský v obrovské většině neprojevovali nijak, že jsou kněžskými církeve bojující. Katecheté nepronikali k duším žáků (což by bývalo obtížné v tak řídkých hodinách i silným osobnostem), ale vykonávali jen svůj státně církevní úřad, spokojeni spokojeností nadřízených z klidu na ústavě.

Polní kuráti, tato zahanbujiící kapitola českého katolicismu v habsburských okovech, dodělali za světové války, co scházelo. Byli to důstojníci, líšící se od skutečných, že nepřišli nikdy do boje ani do zákopů a bývali většinou menagemastery u plukovních, brigádních a divisních velitelství.

Vojáci, věřící i nevěřící, umírali na bojištích sami, neboť polní kuráti poskytovali duchovní útěchu jen těm, kteří se dostali na obvaziště nebo do nemocnic vzadu za frontou. Jak však mohla působiti na raněného, završiveného, hladem zkoušeného vojáka útěcha kněze, jenž se třásl jektavě o svůj život, který byl vyšším důstojníkem rakouské

ražby a který se měl dobře za frontou? Jest pravda ovšem, že velitelé pluků a divisí dbali úzkostlivě, aby polní kněz nevešel v důvěrnější, lidštější styk s vojákem fronty, ale naopak, aby duchovního vlivu svého používal k posílení disciplíny a ztuzení válečného ducha tím, že trhal ze svědomí vojáků výkřiky vzpoury křesťanské proti vraždění. (Ve „Studentské hlídce“ r. 1918 byla mi zabavena epizoda z r. 1916, kdy jsem líčil takový zákrok plukovníka proti polnímu kurátovi, jenž chtěl lidsky mluvit k vojákům před bitvou.) Avšak přes to přemnozí polní kuráti činili více, než by byli museli činit, kdyby povahy jejich nebyly pokriveny strachem a poměrem služebné církve k válčícímu státu. Jejich češství bylo skrčené a pohodlná čest důstojnického stavu příliš svůdná. Když jsem dne 21. června r. 1916 přišel s řadou raněných s prostřeleným horním stehnem (kteroužto službu mně za stejnou moji prokázal v útoku pěšák Kobrle) na plukovní obvaziště u vesnice Gruszafinu na Sýru, zněla první otázka polního kněze (jinak profesora bohosloví) takto: „Tak, jak daleko jste zahnali Rusy?“

Žádný z nás neodpověděl. Někteří mu potíchu nadávali a mně bylo nanic studem.

A jiná epizoda z června r. 1917. Třicátý střelecký pluk (vysokomýtský) se stěhoval ze svazu dosavadní divise generála von Pfeffra z krajiny okolo Kolki k severu na Stochod blíž Pinsku. Byl slunečný, dusný den 29. června, svátek svatých apoštolů Petra a Pavla. Vyšli jsme o šesté ráno z Rovenského lesa a po tříhodinné cestě v pichlavém vedru, promočení zevnitř, došli na nádraží v Kriwiatki. V tom z náhlého mraku přehnal se hustý, krátký déšť, takže jsme promokli i navrch. Lehli jsme táborem před rampou nádražní u jehlanů pušek a čekali dychtivě až kuchyně dovaří oběd. Tu přišel poručík s rozkazem plukovníkovým: Vzhůru, všichni dozadu! Všichni šli loudavě nadávající, co si to kdo vzpomněl před obědem. Šel jsem rovněž z posledních na prostoru před vsí, protlačil se ve shluku, abych viděl, co jest a tu jsem uviděl, fialové roucho, prošedivělý vlas a veliký, svířící zlatý kříž na prsou. Spařil jsem Jeho Exelenci biskupa královéhradeckého Josefa Doubravu. Vedle něho stál jeho pobočník. Pronesl krátký německý a český loyální proslov, připomenul, že jde jako pastýř za svými osadníky, nese pozdrav milých z Čech a že jim opět doma sdělí náš. Při vzpomínce na Čechy švihl vyleptaným zrcadlem zraků vojáckých světelný had, ale lehl zase. Sbor důstojníků stál za biskupem.

Biskup se pak tázal jednotlivců, zač byli vyznamenáni v boji, pochválil je za statečnost a vyzval, aby se přihlásili, kdo ho znají.

Znal jsem ho a nepřihlásil jsem se. Jak bych ho neznal! Vždyť jsem byl jím roku 1912 jako řečník na prázdninovém studentském sjezdě v Hradci Králové pozván do residence a také s ním obědval při tabuli, kde tehdy byli i vysocí důstojníci s velitelem hradecké posádky.

Biskup stál nyní před námi v hedvábí, rukavicích, měkkém klobouce, v čistém nádherném rouše, čistý, čistší než nejčistší představy nás umazanců. Napadalo mne a jistě všechny, jak je možno tak svířivě čistě vyběliti prádlo a najednou mne začaly pálit vši a pohlédnuv na sebe, zamazaného a špinavého, ucítil jsem ohromnou dálku mezi sebou a jím. Dívali jsme se na něho jako na obraz šťastného světa tam vzadu za frontou.

Biskup, tajný rada Jeho Veličenstva, mluvil usmívavě s ochotnými důstojníky a odešel s nimi do důstojnické jídelny. My jsme šli ke svým pyramidám a pro menáž a já jsem myslel na chvíli na pána v posvátném úboru, nehodícího se mezi své ovce. Většina ovšem nadávala, ten hrubě, onen se smíchem. Pak nás naložili po 35 do vozů a vezli do Kamienné Koszyrskiho. Bylo to, jak jsem řekl, v den apoštolů Petra a Pavla.

I když dnes uvažuji, že od biskupa Josefa Doubravy to byla snad obětavost a že to dobře myslel, na nás všechny to působilo jedním dojmem: že církev a stát jdou ruku v ruce spolu. Nenávidějící stát, museli všichni tentýž pocit mít i k církvi.

Slyšel jsem v poli i zápolí mnoho polních kurátů, Čechy i Němce, ale po všech řečech jejich zbýval v člověku trapný pocit náboženského zmatku. Po jednom takovém kázání jsem napsal si v roce 1917 do zápisníku tyto zoufalé věty:

„Masko! Příšero, z minula se potácející. Chtěl bych ti vmést tisíce urážek v líc-měrnou tvář. Což necítíš rozkladný svůj pach?

A přece, vzpomínám. Církvi mučedníků, světců, básníků, milenko největších duchů celých staletí. Matko! Sestro milosrdná.

Já skeptik, syn věku, jenž se ti směje, syn národa, který tě nemiluje, nevěstko shnilého rodu, deptajícího můj národ, bídná herečko, nenávidím tě.

A přece tě miluji, církvi evangelia Kristova.

Proklínám tvé pastýře a přece se za tebe modlím. Vysmívám se ti a chtěl bych za tebe umřít. Dát se zabít, jít na smrt za tebe.

Odstup, sřine lživý — pojď, bílá nevěsto — já nevím, co činit a myslit mě bolí.“

Jenom ten, kdo prožil několik let na bojišti, pochopí, že tyto, jak dnes se mi zdá, trochu patheticke věty nebyly ničím, než zoufalým zmatkem víry. České a náboženské cítění se tu prudce střetly a nijak jinak nesmí býti chápány tyto věty, psané tužkou v poli do zamazaného zápisníku.

Nejedná se tedy v zmínkách o činnosti polních kurátů za války (kde jsem položil jen osobní zkušenosti) o objektivní soud nad těmito kněžími, nejméně už soud po lidské stránce, neboť je zřejmo, že byli donuceni tak jednat a kdo se protivil (byli takoví), byli okamžitě odstraněni; jde tu jen o dojem, jaký zanechávala jejich působnost v duších vojáků; v duši beztvaré masy, určené za potravu kovovým zbraním. A s tohoto hlediska jest soud nad činností jejich naprosto odmítavý. Této obecné nálady vojáků, prošlých válkou, využíval také za odpadové agitace po převratu socialistický tisk, přehnav ovšem celou činnost polních kurátů v typicky agitační symbol: kněží světili zbraně. I když jest zcela jasno, že to není pravda, přece zase pochopíme, proč heslo to mělo účinek: byly zde subjektivní předpoklady pro víru v přehnanou zkratku, byť už nepravdivou.

Jinak ovšem drobné kněžstvo za války šlo s národem. Jest pochopitelné, že zrovna kněžstvo z náboženských důvodů nemohlo organisovat aktivní odboj proti autoritě (žádáme dnes na německém kněžstvu účtu k autoritě českého státu i z důvodů náboženských), avšak přece byla řada těch, kteří tak činili ve svém okolí a jiní veřejně, jako na př. Ant. Havelka v „Čes. Západu“, P. Štraka ve „Studentské Hlídce“, I. Zahradník v rakouské sněmovně. (Že později odpadli z jiných důvodů, je zde nerozhodno, jako zase řada polních kurátů odpadla k čsl. církvi.) Pelhřimovský děkan Vaněk sloužil veřejně dne 28. září 1918 mši sv. za vítězství čsl. národa za účasti celého města. Obrovská většina drobného kněžstva za celou válku nedala se zneužití žádným způsobem k válečné agitaci, vykonávajíc pasivní odpor proti ní.

Všecko, co dosud bylo uvedeno, všechny tyto typy kněžské mohou býti pokládány za skleníkové květy státního rakouského katolicismu. Jest však nade všecko jasno, že svalovat vinu za úpadek českého kněžství jen na poměry v habsburské monarchii a kníza ta duchovní-Němce bylo by laciným a nespravedlivým. Průměr českého kněžstva sám to byl, jenž nasáklý jako houba liberalismem, nebyl vnitřně schopen ani náboženské tvorby ani aktivity, která jest výronem převahy ducha. Této převahy neměl ovšem v celku ani evropský katolicism nad současným světem, bojovav o ni teprve

od dob Lva XIII. jeho slavnými encyklikami. Co jiného bylo v theologii (nikoli v sociálním akcentu) katolická moderna evropská než vyrovnáním na 50 procent s racionalismem sebezbožněné vědy?

Mezi českým kněžstvem byla však řada charakterových zlomenin, řada těch, kteří na kněžství nešli z vnitřní potřeby, ba naopak proti celé své povaze, z donucení; jen proto, že neměli dosti síly vzepříti se přání a nátlaku svých rodičů. Bylo možno potom žádati od nich, neschopných jíti svou životní cestou proti vůli rodičů, aby byli hořícími pochodněmi církve posmívané, aby nesli úžasnou tíhu kněžské životní oběti proti všem?

Veliké množství kněží, vyšlých z chudoby, šlo koncem minulého století do seminářů nedobrovolně. Gymnasia a intelligence byla již odcizena víře, jejich matky však drobný lid venkovský, věřil starou zvykovou věrou. Z rozporu tohoto dvojího prostředí vzešel rozpor životní tak mnohých kněží dobrého srdce, ale malé víry a odvahy. Typicky za svou generaci to vyjádřili dva spisovatelé kněží, Jindřich Baar*) v románové zповědi: „Cestou křížovou“ a odpadlý Ladislav Kuntě**) v autobiografické knize: „Cesty, kterými jsem šel“. Hrdina Baarovy Cesty křížové, jak příznačně nazýván je život kněžský, podlehl při volbě povolání nátlaku rodičů, důtklivě naň doléhajících: „Nemají se kněží nejlíp? Co jim schází? Chcem jen tvoje štěstí, budeš vážen, ctěn — a lehčeji živ — než my tuhle s matkou.“ (Str. 7.)

Několik dnů před vysvěcením díval se potom zpět na první časy seminářské: „Bez víry sice tenkrát nebyl — ale také ji neměl. Byl to ten zvláštní stav nejistoty, pochybování, má-li věřit či ne... Cítil odpor jakýsi k tomu vnucenému povolání, odpor ke kněžím, v nichž viděl nepřátele pokroku a svobody, odpor k církvi, které na vrub připisoval Husa a Bílou Horu... zcela tak, jak na gymnasiu to slýchal a čítal. Jak to všechno skončí? — myslíval si tenkrát a vždy míval jen jedinou odpověď: Uteč! Ale pokaždé, když seděl v museu s tou myšlenkou v hlavě, uprostřed stáda abiturientů, sehnaného ze všech gymnasií Čech, když nad hlavou jako zmiže syčely mu žluté plameny plynové a teskným okem místo do skript díval se do tmy ven, pokaždé do té hlavy smutné snesl se spasný paprsek: vzpomínka na matku — a na jejich bídu doma...“

Ladislav Kuntě praví, že nevěřil už na gymnasiu, avšak vědomí, že matka nemá jiné illuse než té, že bude syn její knězem, loupilo mu všecku odvalu prohlásiti jí, že nevěří a že knězem nebude. A když se toho přece jednou o prázdninách (před oktávou) odvážil, ulekl se jejího úleku. Řekl jí hned, že to nemyslel doopravdy; „že bych sice raději studoval profesuru, ale — no, neplačte, vždyť já budu knězem.“ (Str. 80.) Konečně v oktávě psal opět rodičům, že necítí povolání ke kněžství, avšak otec mu poslal dopis »tohoto asi obsahu: Víš, jak na tom matka je (stonala tenkrát už těžce); teď k vůli tobě pláče ustavičně; máš-li ještě trochu citu pro ni, uděláš dobře, uvážíš-li, zdali si toho od Tebe zasloužila. Je-li ti jedno ji zabít, dělej si, co chceš. — Týž den jsem odepsal domů, že do semináře vstoupím.“ (Str. 84.) Šel tedy proti svému přesvědčení na kněžství, utěšuje se flagelantským vzdorem: „Přál jsem si býti nešťastným; proto, aby rodiče, kteří mi nevěřili, byli tím jednou přivedeni k poznání, že jsem přece jen měl pravdu — to bude trest na ně a toho jsem jim přál. A usmíval jsem se radostnou, škodolibou rozkoší při myšlence, že mne jednou uvidí zoufalého, rozervaného a že nebude více pomoci, nebude už možno vrátit se.“

*) Jindřich Baar: Cestou křížovou (vyd. z r. 1901. nákl. „Nového Života“.)

**) Ladislav Kuntě: Cesty, kterými jsem šel. (R. 1906 nákl. „Času“.)

V listě katol. modernistů „Mane“ r. 1902 č. 11. se praví o přitažlivosti materiálních výhod a zaopatření v semináři: „Seminář kněžský jest obyčejně veřejnými a privátními nadacemi opatřen tak, že může všechny (bohoslovce) úplně zdarma přijmouti a stravovati. Jaká to příležitost pro ty, kteří po maturitě bez peněz, s prázdnýma rukama, bez naděje do budoucnosti, přece zde tak lacino životního postavení se dodělají mohou.“

Z těchto dokladů, jež nikdo, kdo znal poměry před světovou válkou, nebude pokládati za nahodilé, jest zřejmo, že mládež, jdoucí do seminářů, byla už mládeží doby, církvi zcela odčizené a jak při rozhodování mladých mužů o budoucím povolání životním padalo na váhu (hlavně u jejich chudých rodičů) seminářské zaopatření. Všude bylo nutno rvát se o chleba, jen cestou k tomuto povolání, vyžadujícímu pro celý život boj se světem i sebou samým, nikoli. Silnice ke kněžství byla široce vydlážděna.

V této souvislosti nutno oceniti i vliv t. zv. české katolické Moderny na české kněžstvo. Česká katolická Moderna jest českou součástí evropského modernistického hnutí, jehož účelem bylo vyrovnání mezi katolicismem a moderní racionalistickou vědou. Katolická Moderna česká má s touto evropskou souvislostí vlastně jenom psychologickou, totiž pocit převahy civilního světa nad náboženstvím a církví, sama však nebyla nikdy hnutím, žádajícím revisi theologického systému katolického a také ze sebe nevydala žádného nábožensky kritického díla, které by mohlo býti obdobou děl modernistů cizích, jako byli George Tyrell, A. Loisy, Romolo Murri, Herman Schell, ba ani Ehrhard, jehož dílo „Katholicism a XX. století ve světle novověkého rozvoje církve“ bylo otiskováno v orgánu Moderny „Bílý Prapor“ r. 1902.

Byli ovšem mezi českými modernisty kněží, kteří se odvraceli nejen od církevního dobového povrchu, ale i od samé podstaty katolicismu, jak svědčí budoucí odpady jejich (Ladislav Kuntě, Rouček, Dr. Loskoť, J. Svozil, Dlouhý-Pokorný), vedle nich však a to velkou převahou ti, kdo bojovali o „očistění církve katolické od přívěsku feudálního středověku a její vyvolňování z ducha a ze směru, jenž se zove jezuitským“ („Mane“ č. 3. 1902.) Byl to tedy boj proti ústrojí rakouského katolicismu, konservujícího minulost a feudální zřízení monarchie proti novému světu národnímu i kulturnímu. Theologicky česká Moderna ničeho nestvořila, zaznamenávajíc ve svých časopisech jen kritiky biblické i dogmatické cizích modernistů.

Nebudu snad daleko pravdy v domněnce, že to bylo způsobeno hlavně stavem české vědy vůbec, která se teprve tvořila, že nemohlo tu vyniknouti hnutí vědecké kritiky theologické jako v cizině. Česká katolická Moderna byla hnutím hlavně církevně (nikoli nábožensky) reformním, literárním a sociálně-politickým. Bylo-li tu co modernistického, tož jen ona základní nálada dokázala moderní společnosti české, že katolicism jest „hoffähig“ i pro vzdělance poučeného v racionalistické filosofii, moderní sociologii i literatuře. Modernisté cizí (Herman Schell) kritisovali romanisující formalism církve, zdůrazňující proti němu rozumovější a vnitřnější přízvuk svých národních povah, ale i tento znak bychom v tvorbě českých t. zv. modernistů marně hledali. (Nejde tu o vnější stránku jako byl požadavek zčeštění bohoslužeb a hierarchie biskupské.) Právě naopak, česká katolická Moderna se obracela literárně k zdrojům kultury románské (Sigismund Bouška, Xaver Dvořák, Dantův kult u Dostála-Lutinova), v ohledu sociálně politickém čerpala z Německa a pokud jde o metodu umělecké tvořivosti, byla dost blízka Vrchlickému, tomuto kulturnímu kosmopolitovi, tvořící některými svými členy (Xaver Dvořák) přímo jeho technickou školu básnickou.

Literární dílo katolické Moderny jest mimocírkevně nejcharakterističtějším znakem tohoto katolicky-obrozenského hnutí, avšak ani potom nelze říci, že by katol. Moderna

byla pro celek české literatury činem tvůrčím. Žádný básník její neobohatil české literární tvorby o nový rys, o novou svébytnou formu, nevytěžil z českého verše nových hodnot tvárných. Živoucí bohatství českého verše nelze si představit na příklad bez přísné osudovosti Erbenovy, hudebnosti Máchovy. Neruda, Březina, Sova, Machar, Hlaváček, Wolker — ti všichni znamenají dílo na českém verši; katoličtí modernisté neobjevili nového rytmu, hlasu, ducha v českém slově. Proč uvádím tento literární zdánlivě rozbor, posuzuje náboženský význam Moderny? Abych ukázal, že u modernistů nebylo tvůrčí jistoty života; vyjadřovali-li se především literárně, byla by se plnost náboženská, tvořivá plnost duše jejich vyjádřila i tvůrčím činem literárním. V hlubinách jejich názorů nebylo jistoty, která jest životní převahou ducha; stáli na křižovatkách cest mezi národem, většinou husitským, a církví, mezi svou věrou a skepsí moderní vědy.

Jejich metoda životní byla obrannou. V literatuře šlo jim o to, uvést t. zv. katolickou literaturu se cíť v literaturu národa, vyrovnat se jí a prokázat rovnocennost uvědomělého katolicismu proti moderní tvorbě slovesné.

Ve filosofii bylo tomu stejně. Dr. Josef Kratochvíl opatřil v podstatě scholastickou filosofii, známkou „Made in XX security“, názvem „novoidealismu“ a touto etiketou na obálce působil i na ty, kdož by přísnou stavbu thomistické filosofie nebyli ani chtěli prohlížet bez nového označení. Jeho „novoidealism“ není ničím jiným než ukazovatelem směru na rozcestí; šipkou na sloupu, která ukazuje nepřímě k zdrojům filosofie thomistické.

Označení „novoidealism“ nebylo filosoficky správné, bylo vnitřně nelogické, avšak filosofická snaha Kratochvilova neměla v sobě ničeho modernistického; byla to snaha přiblížit scholastickou filosofii moderním lidem, nikoli vysypat most mezi katolicismem a filosofií racionalistickou. Sřetli-li se přes to zástupci mladé generace katolické po válce s drem Kratochvilem (dr. Krlín v „Životě“ 1923) a celou českou Modernou katolickou, měl tento spor zásadní opodstatnění. Řekl jsem, že metoda práce katolické Moderny byla obranná, metoda slabšího proti moderní vědě. Nuže, světová válka jest velikým rozvodím generací. Ve válce, zapálivší rozumnou Evropu, padla i filosofie zbožněného rozumu, byť nebyla uvedena dosud v seznamu žádného z Červených křížů evropských států. Člověk poznal, že věda, která vynalezla dynamit, nemá vlivu na to, užije-li se dynamitu k trhání skal, či trhání kultury a lidských těl. Letadla mohou nésti pomoc přes velké dálky, avšak lze s nich i ničít spící města. Nůž jest zajisté užitečnou věcí. Lze jím krájet chleba, ale — — lze jím bohužel i zabít člověka. Tuto druhou možnost rozumu vědou vybroušeného poznaly ve válce miliony lidí na své vlastní kůži. Zkušenost o morální neutralitě (ne-li nihilismu) vědění rozumového, kterou takoruka rukama ohmataly miliony lidí, stala se obecnou zkušeností evropského lidstva. Otázka, k čemu má být užito vědeckého poznání a vymožeností vědeckých, není už otázkou vědy. Příkázání „nezabiješ“ není poučkou vědeckou. Ukázalo se, že rozumová mohutnost lidského ducha může být zneužita proti člověku. I hledal člověk, prošlý válkou, rovnováhu, bod, o nějž opřít mozek, aby nebyl na konec sebeničivou silou a tuto rovnováhu života mu nemohla věda dát. Hledá tedy odpověď na věčnou otázku života jinde a to jest hlavní psychologickou příčinou, proč není třeba po válce bránit náboženství proti vědě. To jest příčinou, proč stoupily nebývale i duchovní akcie katolicismu proti protestantství, mozkovou kritikou nábožensky vysušeného jako poušť. Poplatnost protestantského ducha moderní vědě a solidarita protestantismu s jejím sebezbožněním, jdoucí až plnému přijetí názoru o historické evoluci i pro život náboženský, způsobily, že zklamání evropského člověka z moderní vědy se obrátilo i proti protestantismu.

Konstatoval to sám prezident T. G. Masaryk*) v rozmluvě s J. K. Matejovem v březnu 1925 slovy: „Já uznávám, že všeobecný světový vývin od proteštantizmu sa kloní ku katolicizmu. Nemôžem to odtajiť, lebo vidím to zo všetkých svojich terajších štúdií.“

Střetli-li se tedy zástupci mladé generace katolické s českou katolickou Modernou, byl to spor právě o životní metodu katolicismu, jistého v sobě svou kulturní převahou. Z toho plynul i boj laické mládeže akademické proti popřevratové „Jednotě katolického duchovenstva“, která žádala znovu naléhavě na katolicismu vyrovnání s dobou. Přes tento opravdu zásadní spor s českou katolickou Modernou, spor životních metod, spor převahy duchovní a jistoty s nejistotou bylo by nespravedlivé upíratí české katolické Moderně poctivost snahy a nejlepší vůli prospět českému katolicismu. Byli prostě syny své doby, jako opět dnes stav světového katolicismu určuje i vědomí duchovní převahy mladé katolické generace české.

Co je na věci zvláště zajímavého, jest okolnost, že laická mládež akademická tu svedla boj po převratu s kněžstvem katolickým o nesmlouvavost katolického životního principu.

Náboženské dědictví české katolické Moderny není nikterak vynikající. Katolicism bránila česká Moderna nikoli tvorbou náboženskou, náboženským životním úsilím, ale hlavně kulturně (literárně) politicky. Kdo jde po stopách české zbožnosti, nemůže hledat zde.

(Příště část další.)

Dr. Josef Miklík C. Ss. R.:

PO BLUDNÝCH CESTÁCH.

Náhodou se mi dostal do rukou deník německé učitelky, sl. Růženy Wantolfové, který vydal r. 1911 dr. Matěj Höhler. Pisatelka neměla nikdy úmyslu vydati svoje záznamy tiskem; psala pouze pro sebe a mimoděk nám otevřela celé svoje srdce.

S dětinou upřímností líčí svoje ideály, s kterými opouštěla učitelský ústav a bludné cesty, po kterých kráčela. Neubráníte se hlubokému dojmu, čtete-li, jak milosrdenství Boží volalo utrpením tuto ztracenou duši, až konečně svého cíle dosáhlo.

Kniha by zasloužila, aby byla přeložena do češtiny. Jsem přesvědčen, že by se stala mnohé duši hvězdou — záchranou. Pro její veliký význam podávám čtenářům „Života“ aspoň hlavní myšlenky. Vyčerpání jejího bohatého obsahu je zhora nemožno.

Růžena Wantolfová byla odchována v duchu přísně katolickém. Když opouštěla učitelský ústav, byla její víra ještě živá a její duše panensky čistá. Bohužel, bylo jí teprve 20 let a proto neznala úskoků světa a jeho nebezpečí.

Ve Wiesenavě dostala se do společnosti dvou učitelek, které měly zhoubný vliv na její vývoj a zavedly ji na scesť. Výstraha pana faráře, aby se nesvěřovala nikomu, dokud se nepřesvědčí o jeho katolických zásadách, vyzněla na prázdno. Kdysi navštívila jednu z obou učitelek, sl. Roskindovou. Překvapil ji obraz, jaký tu visel na stěně. Upřímně doznává: „Horšila jsem se. Po druhé jsem se naň již nepodívala. Nemám ráda takových věcí.“ Druhá učitelka, sl. Dreisamová, mluvila s ní jenom o zábavách a nutila ji, aby se stala členkou kolínského kasina. Když skromně namítla, že se na učitelku nesluší, aby tančila, dala se kolegyně do hlasitého smíchu. Růženě bylo úzko v jejich společnosti. Večer šla na májovou pobožnost. Sama nevěděla, proč při ní plakala — ale ulevilo se jí.

*) „Slovák“ 8. března 1925, č. 34.

Bohužel, bylo velice nesnadno vyhnouti se oběma učitelkám. Brzy pozvaly sl. Wantolfovou opět na procházku. Když cestou prohodila, že kostel ve Wiesenavě se jí zdá trochu vlhký a tmavý, vpadla jí do řeči sl. Rosskindova : pro člověka je prý důstojnější, koná-li svoji pobožnost ve volné přírodě. Tam se jí zdá, jakoby ji objala obrovská ramena a povznesla k vesmíru, jehož jsme nepatrnou částíčkou. Bůh jest v přírodě a příroda jest Bůh. Právě v přírodě vniká prý nehlouběji v učení katechismu o všudy-přítomnosti Boží. Bůh je ve všem: v nejmenším kvítku stejně jako v urostlém stromu. Životní silou světa je Bůh; co jmenujeme duší rostlin, zvířat a lidí, není než Bůh, který je v každém atomu celou svou všemohoucností a řídí jeho vzrůst a vývoj; odstoupí-li Bůh, nastává smrt. Jenom tak možno prý pochopiti zázračnou harmonii, kterou pozorujeme ve světě, její různost a přece obdivuhodnou jednotu. Proto prý ji pobyt v přírodě tak velice povznáší, poněvadž si uvědomuje, že je částíčkou všehomíra a s úctou pohlíží sama na sebe.

S opravdovou hrůzou naslouchala sl. Wantolfová těmto řečem. Když podotkla, že je to pohanský pantheismus, který křesťanství popírá, ještě se jí vysmály.

Jak poznáváme ze zápisníku, první útok se nezdařil. Nemohu se zdržeti, abych nevypsal doslova celého místa, které nám ukazuje její upřímnou víru. Počíná mottem :

„Lass mir meinen Tempel stehen,
Und darin den alten Gott!
Willst du selbst hinein nicht gehen,

Lass es — was du sagst, ist Spott!“ a pokračuje: „Vývody slečny Rosskindové o jednotě v přírodě, bouří mi stále ještě v hlavě. Na jedné straně zdají se mi nesmyslem; Bůh přece nemůže býti naším životním principem a naší duší. V tom případě bychom vlastně duše neměli a smrtí by byl konec všemu. Všechny zločiny a hanebnosti zlých lidí vycházely by vlastně od Boha. Víra, náboženství, církev, svátosti, vse by byl by blud a klam. Mimo to nebylo by vůbec hříchu; Bůh přece nemůže hřešiti. Přestal by rozdíl mezi dobrem a zlem, ctností a hříchem a každý by mohl dělati, co se mu líbí. To je přece nesmysl.

„Naproti tomu zdá se mi vznešenou myšlenka, že nežiji já, nýbrž žije ve mně Bůh. Pamatuji-li se dobře, řekl něco podobného také sv. Pavel. Jak to člověka povznáší, zbožšťuje. Celá živá i neživá příroda tvoří v Bohu velikou jednotu, je jediným, velikým a přece nesmírně rozmanitým projevem Boha, který zůstává sám v sobě nezměnitelným, ale na venek působí a tvoří.

Celá teorie je plna směšných odporů. Ne, ne, tak hloupá přece nejsem, abych si nechala něco takového nabulíkovati.“

A přece uplynulo jenom několik týdnů a sl. Wantolfová horlila sama pro monismus a byla by zaň obětovala všechno. Však nepředbíhejme!

O svatodušních prázdninách navštívila svou tetu. Sem spadá malá epizoda, která měla rozhodující vliv na celý její život. Vypravuje: „Odpoledne jsem se procházela v sadech na břehu Rýna. Najednou jsem zaslechla za sebou rychlé kroky. V tom přistoupil ke mně mladý, urostlý muž, hluboce se poklonil a podával mi pouzdro na visítky se slovy: „Promiňte, slečno! Nepatří vám toto pouzdro? Našel jsem je na cestě.“

„Pouzdro bylo opravdu moje. Podle všeho jsem je vytáhla s kapesníkem a ztratila. Když jsem mu poděkovala, prosil, aby mne směl kousek cesty doprovoditi. Protože jsem nemohla odmítnouti, svolila jsem. Studuje medicínu v Bonnu a jmenuje se Bedřich Herbold.“

Rozmluva stávala se stále důvěrnější a Růženě svíralo se srdce. Vnitřní hlas jí pravil, aby uprchla. Škoda jen, že tak neučinila! Jak docela jinak byl by se vyvíjel její další život!

Růžena se těšila, že na Herbolda brzy zapomene, ale zmýlila se. Jeho úsměv jí učaroval a jeho podoba vyvstávala znova a znova v její duši. Bolesně si stěžuje, když se vrátila z průvodu o Božím Těle: „Opravdu nevím, co se to se mnou děje. Jsem tak chladná, tak roztržitá, tak — nevím ani, jak to říci — tak bez pevné půdy pod nohama.“ Nepozorovala, že v jejím srdci rodila se láska, která ji měla strhnouti na zcesí a otrávití celý její život. Kdysi se zmínila své dobré přítelkyni o svém setkání s Herboldem. Důtklivě ji před ním varovala: „Málo studuje, mnoho utrácí a nic nevěří.“ Růžena namítala, že se k ní choval velice uctivě. Ale přítelkyně pravila vážně: „Viš, Růženo, to je jeho způsob. Pro první okamžik dovede uchvátit. Přijde-li opět, vyhni se mu!“

Bohužel, sl. Wantolfová se nevyhnula. Právě naopak. Svou slepou důvěřivostí zaplétala se stále více a více do kouzelné sítě. Po několika dnech dostala pozvání do plesu a obě učitelky vynaložily všecku svou výmluvnost, aby na ní vynutily odpověď příznivou. Konečně povolila, ale dodává: „Sotva odešly, již jsem litovala svého slibu. Chtěla jsem za nimi chvátať, abych se omluvila. Neučinila jsem toho. V srdci jsem cítila jakousi touhu viděti jedenkrát ples. Je to asi něco krásného a zajímavého. A hřích to přece není! Všechny mladé dívky tančí rády. Ale brzy byla jsem opět na rozpacích. Zmocnila se mne jakási úzkost. Tak jsem kolísala sem a tam a také si zaplakala. Můj Bože, co to znamená?“

Opět tedy přeslechla Růžena Wantolfová výstražné volání Boží a postoupila o krok na srážné stezce, která ji vedla do propasti. Protože neměla plesové toiletty, nabídla jí sl. Dreisamová svou vlastní. Píše o tom: „Když jsem však pohlédla do zrcadla, zapálila jsem se. Výstřih byl tak hluboký a odkrýval tolik, že jsem mimoděk zavřela oči a zahanbeně zvolala: „Ale, Eliško — tak — je to možné? — Není to hřích? Nemáš jiný šat, který by byl méně vystřižen?“ a trvalo dosti dlouho, nežli se učitelce podařilo její stud uflumiti.

Na plesu zůstala až do čtyř hodin ráno. Když se probudila, bylo již půl 12. Vědomí, že zanedbala nedělní mši svatou, nedalo jí pokoje. Také místní kněz povšimnul si změny, která se s ní dala a pozval ji kdysi na rozmluvu. Otcovsky ji upozornil, jak ochabuje v náboženské horlivosti a varoval ji před důvěrnějším stykem s oběma učitelkami. Slova knězova sl. Wantolfovou velice popudila. Odpověděla mu dosti podrážděně. Kněz pohlédl na ni smutně a pravil: „Vidím, že mi nerozumíte. Pozoruji, že bych dnes nepořídil ničeho. Budu se za vás modlíti, aby vás Bůh osvítil a chránil.“

Jeho slova vyzněla na prázdno. Růžena postěžovala si sl. Dreisamové a vypověděla jí celou rozmluvu s knězem. Učitelka vyslechla ji zdánlivě klidně a použila vhodné příležitosti, aby vstříkla do její duše smrtelný jed — nevěry. Když Růžena namítla: „Ty tedy nevěříš katolickým dogmatům?“, pokrčila slečna Dreisamová rameny a řekla: „Ano a ne, podle toho, co rozumíš slovem věřiti. Já pokládám náboženství za něco, co si musí každý upravit podle své povahy. Nemám nic proti katolicismu a také v něm nevidím nic zlého. Proto chodím na všechny jejich obřady. Jsem k tomu jako učitelka zavázána. Jsem-li mimo školu, nemyslím na to. Tážeš-li se však, pokládám-li také v srdci katolické články víry za pravdivé a jsem-li o jejich pravdě přesvědčena, odpovídám rozhodně: ne. To nemohu. Ale sama vidíš, že tím nijak netrpím. Děti i dospělí mají mne rádi, své školní povinnosti konám svědomitě, zkoušky v mé třídě vykazují pokaždé dobrý prospěch, úřady jsou se mnou spokojeny. To snad je vše, co mohou druzí ode mne žádati. Osátní je mou soukromou záležitostí, po které nikomu

nic není. Ostatně, jaký účel má vůbec náboženství pro člověka? Pouze, aby vedl mravně dobrý život. Dosáhne-li moje náboženství tohoto účelu, je dobré a pravé. Po ovoci pozná se strom.“

Jed účinkoval. Klidná a přesvědčivá slova vážené učitelky působila na Růženu hlubokým dojmem. Její víra zakolísala. Děsila ji pouze myšlenka na život posmrtný. Přítelkyně dobře vytušila její obavy. Proto pokračovala: „Chvěješ se, co bude po smrti? Nevím a neví to nikdo; z mrtvých se ještě nikdo nevrátil. To je právě tragika života, který nás obklopuje. Vše propadá smrti. Na jak dlouho? Nevíme. Jak povstá život? Nevíme. Jak zaniká? Nevíme. Jsme na světě jako cizinci. Co bych z toho měla, kdybych se ukolébala v sladký sen víry? Víra není skutečnost, víra není věda. Jednou by přišlo přece bolestné rozčarování a před námi by se otevřela děsná propast — nicoty.“

Đábelský plán se podařil. Růžena počala o své víře vážně pochybovat. V tomto rozhodném okamžiku zasáhl opět Herbold. Z lásky k němu spřátelila se i s myšlenkou vývojovou a horlivě studovala monistické knihy, které jí půjčil — ačkoli dobře pozorovala, že nepodávají ani jediného přesvědčivého důkazu.

Proto nedivno, že počala zanedbávat modlitbu. Když ji zbožná přítelkyně kdysi prosila, aby se za ni pomodlila, poznamenala si: „Modlit se, to je právě to, co nemohu. Chci-li odříkávat Otčenáš, vzpomenu si na vývody sl. Dreisamovy a je po modlitbě. Počnu přemýšlet a nenacházím konce. Vše se mi zdá temné a zmatené. Říkávám si: Musíš studovat, abys měla jasno a nabyla pokoje. Kde však mám hledat poučení? Otevru-li své knihy z učitelského ústavu, čtu na každé stránce jako poslední důvod: Věř! Ale víra není věda. Mám-li něčemu věřit, musím to pokládat za pravdu a nemohu přece pokládat za pravdu to, čeho dosud nechápu. To je krifický bod, který se mi dosud nepodařilo překročit. Vím, že se říká: Víra jest rozumná a její rozumnost možno si také dokázat. Ale říká se také, že k víře je potřeba svobodného úkonu vůle, který ji činí teprve záslužnou. A právě k tomuto svobodnému konu se nemohu rozhodnout. Proč? Jsem opravdu již tak špatná? Brání mi snad moje smyslnost anebo myšlenka na zákon Boží? Ale Eliška (sl. Dreisamová) není přece zlá. Ovšem musí se teprve ukázat, odolají-li její zásady i tam, kde vše ostatní padá a se borí.¹⁾ To se chválívá na katolické víře. Jak se dostanu z tohoto bludiště?“

Avšak její nevěra nebyla tak snadná, jak by se na první pohled zdálo a následující stránky deníku prozrazují nám boj, který zuřil v duši ubohé dívky. I když si stokrát namlouvala, že není osobního Boha, jeho hlasu však umlčet nemohla. Poznamenala si: „Ale kdo mi poví, že vše to (monismus) je pravda? Jak můžeme vědět, co se dálo před nesčetnými tisíciletími? Budovat na několika fosilních kostech takové světoborné teorie, je vlastně — nesmysl. Ale co, kdyby to přece bylo pravda?“

Známost s Herboldem rozvíjela se zatím dále a láska ji zrovna zaslepovala. Nezalekla se ani, když se dověděla, že Herbold je protestantem. Píše: „Herbold je protestant a nevěří nic. Mám a smím se s ním zasnoubit? Před smíšenými sňatky se tolik varuje. — Pa! Nestojím na stejném stanovisku náboženském jako on? Jsem vůbec ještě katoličkou? Ostatně mi řekl již tolikrát, že z lásky ke mně přinese každou oběť. — Jak vroucně mne miluje! Jak je dobrý a šlechetný! Muž takových zásad musí učinit ženu šťastnou. Co by mne tedy mohlo zdržovat, abych si ho nebrala?“

¹⁾ Tohoto děsného důkazu se jí opravdu dostalo. Slečna Dreisamová učinila si známost a padla. Když pozorovala, že je matkou a její snoubenec se jí odřekl, skočila do Rýna a utonula. Růženu tato událost zrovna zdržila — ale stačil jediný úsměv Herboldův, aby na vše zapomněla. Milost Boží volala opět nadarmo!

Další události vyvíjely se neobyčejně rychle. Naděje, že se nemusí odříci veřejně víry, zklamala. Otec Herboldův žádal rozhodně, aby se stala protestantkou a Růžena — svolila. Rozešla se proto s tetou, která se o ni „po smrti rodičů mateřsky starala, opustila i svoje přítelkyně, které ji se slzami v očích zapřisahaly, aby od víry neodpadala.

Avšak myšlenka na Boha, kterého zrazovala, pronásledovala ji stále. Čteme o něm skoro na každé stránce. Jednou píše: „Jedná-li se o moje štěstí, nemohou takové ohledy (přestup) rozhodovati. Každý musí jednat podle svého přesvědčení. Katoličkou nejsem již tak jako tak. A s protestantismem nepřijímám žádných nových dogmat. Protestanté mají volnost upravit si své náboženství, jak se jim líbí. Také Herbold mi to tak říkal.“

Nadešel rozhodný okamžik. Růžena měla odejít do Magdeburku a odříci se víry svých otců. Ještě v poslední chvíli navštívila ji její katolická přítelkyně. Její prosby vyzněly na prázdno. Následuje důležitá poznámka: „Potom mne prosila, abych jí aspoň slíbila, že se budu modliti denně jeden Zdrávas. Její hlas se chvěl při těchto slovech. Viděla jsem, jak těžce se bránila slzám. Slíbila jsem, že se budu Zdrávas modlívat.“

Tato návštěva oddané duše Růženu velice rozrušila. Po jejím odchodu si poznamenala: „Nemohla jsem se ovládnouti a dala jsem se do pláče. Moje budoucnost se mi zdá tak temná a nebezpečná. Mučí mne myšlenka, jedná-li dobře, že se s tělem i s duší obětuji člověku, kterého vlastně ani dobře neznám. Četla jsem kdesi verše:

Dies alles willst du geben

Für's unbekannte Land,

Das nie dich pflegt' und liebt

Und nie dich Kind genannt.“ — Bohužel, vyznělo i toto

volání milosti nadarmo!

(Pokračování.)

Otto Albert Tichý:

PER ASPERA AD ASTRA.

XI.

Refugium peccatorum.

Bolest Cyrilova byla jen pouhým začátkem jeho utrpení. Mohlo tomu býti jinak, když hodlal následovati Spasitele, který vycedil svou krev na odkání hříchů? Šel tedy, ale záhy by byl klesl únavou, hrůzou a zoufalstvím. Vždyť rána, která se mu otevřela v srdci, nebyla vlastně ničím proti drtivému útlaku všech hříchů páchaných jeho nejbližšími příbuznými i pokrevními bratry, kteří slují národem. Poznatí neřestí a jí opovrhování není nesnadno, mladým lidem často lichoří, že se umějí povznést nad pozemskou hroudu, ale něco jiného jest, dlužno-li se proti hříchu postaviti v boj. Čím více Cyril prohluboval své náboženské vědomosti, čím déle obcoval se svátostným Kristem, tím hrozivěji se dmula proti němu vlna lidské zloby, jejíž existence prve ani netušil, zabývá se jenom tím, co ho bavilo a zajímalo. Jal si uvědomovati děsné nebezpečí svých milých, kteří nejen že se svým vlašným životem vzdalovali od zdroje veškerého štěstí, všeho dobra, vši pravdy i krásy, ale tím už se zaprodávali hnusnému kuplíři, který si nedá ujíti jedné příležitosti, aby nemstil na vykoupeném lidstvu svého věčného zavržení.

Hrůza ta stúpňovala se v jinochovu srdci až do šílenství. Byla to nová nástraha odvčkého závisťivce. Chtěl přesvědčítí mladičkého bojovníka, že jest marno usilovatí proti všeobecnému hlasování pekla a zvrhlého lidského pokolení. Nabízel mu všeliké hmoťné a smyslné náhražky za ztracené štěstí rajske, nedovedl však zakrýtí své ohyzdnosti, kterou Cyrilovi tak neomylně vyzrazoval jeho umělecký instinkt. Jinoch nemohl nechťítí za Kristem, ač zároveň cítil, že podle soudu Boží spravedlnosti ani on ani jeho příbuzní nebyli by si zasloužili smilování. Lehaje vstávaje úpěl pod břemenem odpovědnosti, k níž ho zavazovala jak láska křesťanská tak pouhý lidský soucítí s ohroženým bližním. Zmítal sebou v kleci morálních závazků, jež se zužovala každým dnem, hrozíc mu neodvratným zaškrcením. V tu chvíli rozestřelo se před ním nedozírné moře lásky Mariiny.

Jako ostatní pravdy náboženské, tak i úcta k Matce Boží až dotud byla Cyrilovi jen chladným důsledkem rozumových závěrů. Jeho láska k Bohu byla zněžněna poněkud láskou k umění, ale nebyla živena tou nezměrnou důvěrou a oddaností, již čerpají křesťané na mateřském srdci Panny Marie, na tom srdci, jež trpělo s Ježíšem až do jeho posledního dechu a jež cítí dále se všemi strádajícími údy mystického těla Kristova. Světská výchova na školách a opovržení buržoasní společnosti k úkonům děťinné víry odváděly ho od toho úplného sebevzdání a pokoření se před všemohoucí Přímluvkyní. V duchovní bídě a muce, v jaké se nyní ocítal, byla Maria jediným možným útočištěm. Cestu mu ukázal P. Domeček, za nímž uprchl jednoho dne v návalu duševní hrůzy a úzkosti.

Podivuhodný ten kněz bydlil v tu dobu u jedné starodávné rodiny křížanovské. Chudoba a neštěstí vychovaly jeho hostitele v bytosti delikátní, takřka neznající lidských vášní a žijící jako ptáctvo nebeské s Bohem, z Boha a pro Boha. Jejich tichá odevzanost a vůně zůstavená v domě zbožnými předky rozlévaly kolem skromného sluhu Božího libý klid starých poustevnen nebo pouťních kaplí.

Cyril vydal se za ním jednoho letního dne, když už neměl síly snášeti děsná muka ubíjejících ho výčitek. Pusťil se přes „Hory“ porostlé mladým lesem, prošel několika mýťinami na jejich západním svahu a posléze se ocíťl v širých polích, kde se rozhovořil s milým Tvůrcem, kterého byl ráno přijal do srdce v marťinickém kostelíku. Pokoj přírody vždy blahodárně působil na jeho rozháranou duši, určitý cíl cesty jako by byl obracel i jeho myšlenky jediným směrem. Pociť země pod nohama připomínal mu popeleční „prach jsi a v prach se obrátíš“, a širošírá oblast nebeská odsouvala stěny jeho duchovního žaláře daleko do minulosti.

Když zaklepal na dveře P. Domečka, bylo mu, jako by klepal na bránu Ráje. Vešel a jal se mu vyprávěti všechny své strasti, ať už zakusené či jen zahlédnuté v dálce na kolejích života. Čím však vypravoval dále, tím bouřlivěji stoupala mu krev do hlavy, hanba, že neumí zmocí sebe, že není s to, aby sám zachránil členy svého rodu, dusila jeho slova a sevřela mu hrdlo bolestným zaškácením. Slzy dopověděly, čeho už říci nemohl. Poslední výhonek buržoasní pýchy se zlomil v jeho srdci, a přepokorná Děvka Páně mohla přispěchatí s balsámem útěchy, tišícím, uzdravujícím a vlévajícím sílu nepřemožitelnou.

P. Domeček vstal pohnutím. Jeho apošťolské srdce sevřelo se soucítím s ubohou duši, vlekoucí za sebou balvan rodového zatížení. Otevřel svoji nebeskou lékárnu, a vyňav z police skrovnou knížečku, tázal se Cyrila: „Znáte officium parvum k Panně Marii? To zachránilo syny svatého Brunona, když si zouřali nad strážní života karťusianského a již již chtěli utéci z pustiny. Svatý zakladatel sám se jim ukázal a zaručil se jim, že hravě překonají všechny nesnáze, budou-li se denně modliti toto officium.“

Cyril vzal svatý talisman a vrátil se na svou duchovní poušť. Na úsvitě a po slunce západu říkal „malé hodinky“ přes všechny úsměšky svého okolí, jež mu přezdělo vrtohlavých terciářů. Se slovy žalmů oživovaly v něm spálené nervy duše, a nový obrozený život proudil znovu jeho bytostí. Krása, jež úplně vyprchala i z jeho snů, kanula jako rajská rosa na stránky zázračné knížečky a plnila rozkošnými vůněmi celou světnici. Hudba, již se vzdal pro příšerný smutek, ševalila opět se staletým rytmem hymnů, vzrůstajících někdy v nádhernou symfonii ticha. Slasné okovy Mariiny vrátily Cyrilovi ztracenou svobodu.

XII.

Návrat k rodné liše.

Cyril si „odbyl“ studia gymnasijsní. Hnus ho jímál při pomýšlení na vysoké učení Karlo-Ferdinandovo. Mistři theologie nevábili ho o mnoho více, když byl ochutnal rajských plodů francouzské mystické literatury. Co počítí a nezradí zhlédnutého ideálu Pravdy a Krásy?

Nejmocněji ho lákal hrdinný život Joachima Kvěcha. Vyjít ze světa, z jeho konvenčnosti a sítí jen a jen samo Absolutno. Opustit domov nebylo mu příliš bolestno, neboť časný blahobyt a světská čest pozbyla u něho vsí své ceny. Rodiče též ho už tolik nestřežili, když se nemusili obávat, že jejich syn zůstane zběhlým studentem. I sebral se jednoho večera a vydal se k Joachimovi Kvěchovi s úmyslem, že se k němu přidruží jak v práci, tak v jeho trudném, ale neskonale šťastném životě.

Když zaklepal na dveře jeho „hrádku“, už se stmívalo. Joachim Kvěch se podívil tak pozdní návštěvě, dal mu najísti a poslal ho do svého rodného domku uprostřed městečka, kde bydlila jeho matka, pravá to patriarchální žena. Podivuhodný samotář chtěl zkusit povahy nabízejícího se „novice“ a svěřil mu jakousi práci, již mohl přispět na nádherné stavbě jeho synthetického díla.

První den srdce Cyrilovo plesalo radostí nad rajskou samotou a božským klidem nového prostředí. Vše pozemské jako by bylo s něho spadlo. Pokušení světa krčila se zbaběle za hradbami Kvěchovy tvrze. Vše tam svědčilo o řádu, který jest nejúčinnější zbraní proti nástrahám safanovým a zároveň nezbytným podkladem jakéhokoliv díla.

Druhého dne se Cyril zahloubal do svěřeného mu textu a kochal se abstraktními skvosty, odkázanými nám minulostí.

Třetího dne však ticho a klid obracely se mu v němotu a bezvládu. Poznal, že jako hudebník jest nadosmrťi zaklet do smyslů a že bez sluchových dojmů jeho život by pozbyl veškerého rytmu, podobaje se nudné plouživé bylině.

Po týdenní zkoušce vešel zkormoucen do „dílny“ Kvěchovy. Vysvětlil mu, jak těžce nese, že se nemůže soustředit k duchovní práci, ač jasně vidí její potřebu, jak by mu bylo kruto vrátit se do přívalu banalít a prostředností, z níž se k němu utekl.

Joachim Kvěch zavrtal se mu ve zrak svýma nebesky modrýma očima, až ho závrať pojala. Pravil, bodře se usmívaje:

„Už dávno sleduji boj, který se odehrává ve vaší duši. Umění se nevzdává kde komu; třeba se k němu prosekatí masem lidské zvěře a zasloužit si ho jako Maximilian své princezny Burgundské.“

Dar umění jest dar Ducha Svatého, a víte, že hříchy proti třetí božské Osobě nebývají odpuštěny ani na onom světě. Umění může žít jenom v Absolutnu.

Když jste ke mně přišel po prvé, viděl jsem, jak těžko prozíráte zpod mázder buržoasní výchovy a jak se vám bude nejprve státi člověkem, aby z vás byl umělec.

Vaše nynější rozpaky mi připomínají Kosmákovu povídku „Ženíť se či neženíť“. Rozhodnutí záleží jenom na vás a bude tím šťastnější, čím bude ráznější.“

„Co pak umění se týče,“ dodal Joachim Kvěch za chvíli, „uvažujte dobře jeho poslání v čase, do kterého nyní přicházíme.“

Víte, že pronásledování křesťanů jest za dveřmi. Třeba vymýtit vše, co by vás odvádělo od touhy po mučednictví, „semene křesťanův“. Hudba vaše budiž jen číší vína, podávanou blaženým čekatelům krvavého kvasu; budiž ozvěnou hořkého pláče Panny lkající na svaté Hoře nad zpronevěrou vlastních dětí.

Nezapomínejte paradoxu, že umění jest tím vyšší, čím hlouběji se koří svému Původci, čím pokorněji slouží Církvi při jejích neskonale krásných obřadech.

Znám vaše vášně a vím, že by jich neukojily samy zpěvy chrámové. Nebojte se: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Jde jen o to, aby vaše láska byla dokonalá, abyste stíhal až do konce svoji vidinu krásy, jež nemůže nesplynouti posléze s Pravzorem veškerého umění, se Zdrojem lásky, jejíž hudba jest řečí transcendentní.

Jeden zákon si pamatujte: není umění bez utrpení, jako není svatosti mimo královskou cestu kříže. Nepozbude platnosti dávné přísloví: *PER ASPERA AD ASTRA*.“

Cyrilovi spadl kámen se srdce: Slova podivného samotáře vlila mu do srdce mocnou útěchu, zároveň obestírajíce jeho ideál gloriolou plnou melancholie. Poděkoval Joachimovi Kvěchovi, a nabídnuv rámě spanilé družce, se kterou ho byl křížanovský poustevník na vše časy oddal, vykročil z jeho tvrze do víru života.

Vzpomínaje si na Apoštolovo: „Kteríž mají ženy, buďtež, jako by jich neměli,“ pochopil náhle všecku svoji minulost, proč jím Prozřetelnost posmýkala po tak neschudných cestách: chtělť ho naučiti, aby chodil po zemi ani se jí takřka nedotýkaje.

Mlčenlivé harfy nebeských hvězd a šumění stromů hrály mu čarovnou svatební píseň. Když krácel mimo křížanovský hřbitov, vzpomněl si na svého praděda varhaníka. Zašeptal „*Requiescat in pace*,“ a pokoj, zavanuvší na něho z říše nebožtíků, uvědomil ho, že toho dne stál se skutkem sen, který o něm snili drazí zemřelí.

L. Peřich:

O ČESKÉM STUDENTSTVU.

Valná většina našeho studentstva strání se dnes veřejného života. Tak znělo asi resumé minulého článku. Musíme však výrok ten vymezit, nebo alespoň objasnit. Není to poměr blahovlnné ani přísné neutrality, pramenící z desinteresmentu na veřejných poměrech, nýbrž kritický a vyčkávací odstup, který je vynucen právě láskou k současnosti, prohloubeností a zvroucněním poměru nového člověka k životu. Mladí milují život, váží si ho a cítí jej přese všecku mnohdy strojenou blaseovanost a romantickou dekadenci. Je to v podstatě dnešní duše, která vyrůstá z velké naděje, jí je prosycena a jí žije. Mnohý si to častokráte ani neuvědomuje, proč že mu svět přes všecka zla, jež vidí, připadá přece tolik krásným, proč miluje prostý, srdečný a přirozený (esteti by snad řekli naturalistický) poměr k životu. To je slavné vítězství bolestných přerodů a zmatků generací předválečných. Postavení inteligence k životu bylo vždy jaksí akademisující. Buď mentorsky moralistní v masce humanitního profesora, nebo posérsky bohémské ve vrstvách uměleckých prvního i posledního řádu ne-

čítaje spousty paumělců. Statistiky a románová líčení tvořily nám život. Jejich zorným úhlem bylo pozorováno to, co nás obklopovalo, svět, jeho pohyb a ruch — skutečný náš život. Vzniklý pak rozpor vedl k tak zvané dekadenci (nejen literární, ale životní vůbec), která však, bohudík, pravou dekadencí nebyla. Je třeba vždy temnoty bouře, aby slunce jasně a slavně opanovalo pročištěnou zemi.

Mnohá rána uzdraví se jedem a mnohá špína smyje se jen krví. Není však pak divu, že nový život, který tak bolestně se rodil, je žárlivě a úzkostlivě střežen, že s obavou a strachem pozoruje se každá nová skvrna na něm. Všecky tyto mystické hodnoty života však spočívají jen v podvědomí jako duševní statky získané dědičností a působí v mládeži a hlavně v studentstvu, aniž by oni si to uvědomovali. Obyčejné vnější zdání je paradoxem skutečností! Dnešní mládež je přes svůj, či právě pro svůj realismus životní v podstatě idealistická. Není to však ani zdaleka idealism, hlásaný různými filosofickými směry, idealism mladé generace národně demokratické, či různých jiných papriků všech odstínů a stáří. Ideje dneška už nejsou platonické, neobracejí se k chimerám pomyslných pojmů a větrných zámků, ale z potřeb současnosti rostouce zase se k ní vrací. V této vítalnosti a přirozenosti je jakoby v meto d ě žití skorem naprostý souhlas skorem u všech mladých. Rozdíl je jen ve východisku; základu, na němž mladé generace studentské budují. I tu pokračuje prospěšné třídění duchů. Naše doba prosáklá venkoncem sociálními prvky, vtiskla svou pečeť i celkovému snažení studentskému. Zájem o sociální otázky vzrůstá zevně i uvnitř. Myslím tím jednak vědecké zkoumání sociologických zákonů a poměrů, jednak to, co všem podobným zákonům a šetření vůbec uniká a záleží jen od srdce člověka — vědomí proletářské solidarity pracujících vrstev. Lze doufat, že v budoucnu nebude už té hráze mezi dělnictvem a chudobou vůbec a vrstvami inteligence, jakou cítíme ještě dosud zvláště u starších. Tento sociální zájem společný vši vážné a výbojné mládeži se pak jeví (v tom spočívá zmíněné třídění duchů) buď v jakémsi sociálním l'art pour l'artismu — dnešním teoretickém socialismu, který se stal pro sebe vědou i náboženstvím, postávajícím podkladem lidského života a jediným cílem pokroku lidstva, anebo jen ve snaze o sociální spravedlnost, budovanou však na podkladě širším — universálním náboženském.

K tomuto poslednějšímu hledisku teď tím spíše se obrací mysl, čím více se chápe produchování hmotného světa, úzký a často mystický vztah mezi myšlenkou a činem, mezi slovem básnickým a historickým děním. Ne nadarmo a velmi případně dostal loni literární Nobelovu cenu irský básník — hlasatel podobných názorů Yeats.

Za takových poměrů vidíme, že prostředí, v němž mladé generace studentské žijí, je dobou velikou, a předpoklady pro jejich vnitřní růst jsou touto dobou plně dány. Vylíčené poměry jsou však jen, jak řečeno, podvědomým duševním podkladem mladých vrstev, prstí, v níž oni uvědoměle mají a mohou vypracovat novou kulturu světa. Ale k tomu je třeba rozumové a plánovitě ukázněnosti, jasného uvědomění cíle a bezohledné, třeba bolestné a odříkavé cesty k němu. A to našim dospělým studentům ještě schází. Co se nedá požadovat ještě u středoškoláků, může být už neúprosným postulátem od akademiků. Vědí, že dýchají vzduch nový, chápou, že mají udělat něco vyššího, a těžce nesou velikou zodpovědnost za ten úkol, ale nemají ještě té mravní síly, aby si uvědomili všechny důsledky, které na ně padají, postaví-li se za ten, či onen směr, aby odvrhli vše, co překáží jim ve splnění všech požadavků, které se na ně kladou, zkrátka aby dovedli obětovat nejen krev (snad by i s tou to bylo těžko); ale i náplň svého života. Dávají se příliš rozptylovat vedlejšími pohodlnostmi každodennosti. Ještě dost často straší nás konvenčností výletní a kavárenské studentské lásky, jak jsme

o nich čítávali v libivých historkách gymnasijských let a jak pak neustále dle těchto knižních vzorů napodobováni, ale přímý a prostý poměr není už dávno výjimkou. Mnoho krásného a čistého propadá tu farisejskému soudu moralistů, ale je už i odvaha jemu čeliti rostoucí z vědomí větší vlastní mravní odpovědnosti.

I stará bolest studentských let hospody a pivovarení se pomalu — nechci říci ztrácí, ale upravuje ideální představou naší doby o člověku krásném, zdravém a přirozeném. Proto i ten potěšitelný zájem studentstva o sport všeho druhu, jako přirozený projev vytrvalosti, pohotovosti a síly těla. Směšně a trapně tu působí, když lidé ideologie staré, čistě buržoasních sklonů přijmou jen tuto složku nové doby ke své výzdobě, jakoby ve svých fracích se postavili do pozice boxera. Už dekadentní hrdinové románů Przybyszewského nás v rozhodném okamžiku okouzlili svou silou a stejně dnes Gentleman, revue moderního muže, který nás stejně chce zeslušnět pro západoevropské salony, přijímá sport do sféry svých zájmů. Bombast podtitulu této fiskoviny nám však dobře určuje její ráz. Mladý člověk nových názorů nehledí na sport jen jako na prostředek úspěchu osobnosti ve společnosti, ale jako na rytmus, harmonii sil, pohyb a zpěnění krve, jako na projev života, který pro jeho mnohotvárnost a rušnost a věčnou proměnlivost miluje.

Odvážnost a risiko byly vždy charakteristickými známkami mládí a jsou zvláště teď. Každá věc má ovšem dobré i zlé stránky. Odvaha stojí velmi blízko sebevědomí a to zase je jen o krok vzdáleno od pýchy a vychloubačnosti. Nekritické přeceňování sebe se obvykle mladým lidem promítá se shovívavým úsměvem, ale toho my nechceme a nepotřebujeme, a není-li kritiky vnější, nebo bojí-li se výtky copařství, musí nastoupit kritika vnitřní. Kritika je vůbec velmi závažná, křehká a ošemetná věc, zvláště ježto dvě základní ctnosti pro ni, nebojácnost a upřímnost, jsou dnes velmi vzácné.

Úžasně rozmohla se mezi studentstvem literární psavost. Neškodily by snad soukromé básničky zapálených jinochů na horká srdce, tvrdá hradla a štíhlé nožky, kdyby nezačínaly se vydávat a tvořit literaturu a jejich otcové si nechtěli osobovat vždy titul umělců. Ba, mnohý zpočátku něco, jen aby si mohl říkat básník. Z dnešního chaosu snad vyrostě nějaká tvůrčí osobnost, ale ta musí se probít očištným ohněm překážek, jinak všem trubcům a kleštěncům tím se musí odejmout možnost a chuť k nepatřičným extravagancím. Přísná a bezohledná vzájemná kritika by tu byla žádoucí na místo vznikajícího klikaření a hesla, já něco, ty něco, poklona za poklonu. Až trapný je na příklad dále devotní poměr mladých generací k Wolkerovi. Je však do jisté míry i příznačný a podporuje naše hořejší tvrzení tím, že dokazuje, jak poesie sociální a mravní odpovědnosti člověka, obsažená v celém díle Wolkerově, našla tak hlubokou odezvu v srdcích studentstva, které naopak většinou k pokusným plodům musy Charlesa Teigehe et comp. zůstává kritickým. Nechci tím říci, že by nové směry v umění nenalezaly pochopení a sluchu u mladých, spíše opak je pravdou, ale není tu toho nadšení a vzdání se bez okolků a bez výhrad.

Je vůbec těžko dnes mezi mladým studentstvem stát se prorokem a vůdcem, jemuž by se věřilo a jehož by se poslouchalo; není vůdce mas, jako celkem všechna inteligence na podkladě dosavadní tradiční kultury ztrácí vědomí kolektivní soudržnosti ve prospěch více méně vypjatého individualismu. U studentstva jsou začasté hroty jeho už ulomeny, takže se mění a projevuje jen v uvedné uzavřenosti, větší povahové vážnosti a kritické objektivnosti. Neplatí tedy fakt, že studentské hnutí není masovým a spontánním, z nedostatku tvůrčích, a jak se s oblibou říká, geniálních osobností, ty už by si prostředí vynutilo a našlo. Vážnost mladých je však radostná, kladná a odpovědná a projevuje se hlavně opravdovým studiem a prohlubováním vědomostí každého

do šířky i ve svém oboru do hloubky. Výjimky jsou sice všude a nevím též, pokud je oprávněný a pokud zde může spolubýsobit nářek profesorů středních škol na duševně nižší niveau žactva, ale o studentsstvu vysokoškolském by se to, myslím, nedalo jen tak hned tvrdit. Ovšem nutno vzít průměr, minulý a dnešní a tu obzory (to často bez přímé zásluhy studentů samých, spíše pohnutou dobou) jsou dnes širší než byly. Obzvláště zajímavou kapitolu tvořila by zde část věnovaná životu studentek, které v ohledu svědomitosti pracovní mohly by být skoro vzorem. Že to platí draze na jiné straně, je kapitola jiná, trochu delikátní a konečně necítím se pro ni dost kompetentním. Celkově tedy mladá naše generace studentská je nabitá přímo zájmem o současné dění, ale pro svou zásadovost kriticky pozoruje a odmítá oportunistické kompromisy činitelů rozhodujících o dnešních kulturních dějinách lidstva. Při veškeré své lásce k realitě a životu zdůrazňuje i absolutní hodnoty, a právě pro ně odmítá ty, kteří prý realním pochopením skutečností zakrývají jen svou bezzásadovost a slabošskou mravní impotenci. Není však prosta i vad velkých a hlubokých. Svět jejich duše a vůle často se neshoduje se skutky a s bolestí mnohý pozoruje, že není s tím, co by chtěl. Proto je nám vítána jako mocný prostředek sebeobrany kultura angloamerická, zdůrazňující tolik výchovu vůle. V tom je myslím i psychologický důvod otázek o naší národní orientaci a v tom mají hodně pravdy hlasy vybízející nás k obrácení očí k Anglii. Životaschopný národ vždy si vynutí profylaktické prostředky, je třeba jen zvědavýma očima pozorovat a pracovat dle směrnic dávaných kolektivní duší národa. A že to naše studentsstvo pomalu chápe a nedává se mást, je hlavním jeho ziskem a slávou.

Dom Gaspar Lefebvre, O. S. B.

NEJSVĚTĚJŠÍ OBĚŤ MEŠNÍ.)*

Není ve vesmíru nic většího nad Ježíše Krista, dí Bossuet. A na Ježíši Kristu není nic většího nad jeho oběť. A v jeho oběti není nic většího nad chvíli, v níž Spasitel zvolal: „Otče, v ruce tvé poručím duši svou“ a zemřel. Můžeme též říci, připomínajíc si, že Církev je prodloužení Krista, a mše prodloužení Kalvarie, že není ve světě nic většího nad Církev. Že v církvi není nic vznešenějšího nad mši, a že ve mši není nic většího nad předpodaťnění. „Co podivuhodnějšího nad tu svátost, píše sv. Tomáš, v níž chléb a víno se podstatně mění v tělo a krev Kristovu, takže Kristus, dokonalý Bůh a člověk, jest obsáhnut pod způsobou trochy chleba a vína.“²⁾

Tento ohromný zázrak, který se dokonává každého dne na našich oltářích, jest středem vši liturgie, neboť jest to oběť. Nuže, hlavně v oběti — daru věnovanému Bohu samému — jest duch klanění. Proto především mši vzdává Církev třem Osobám božským účtu latrie, která jim přísluší.

Eucharistie se jeví v řadě pokoření Bohočlověka jako dokonané pokračování jeho zničení, které se stalo Vtělením a Kalvarií. Ježíš, dí sv. Bernard, pokořil se z lásky k nám „usque ad carnem, usque ad crucem, usque ad panem — až k tělu, až ke kříži, až k chlebu“. Betlém a Kalvarie se setkávají na oltáři, na němž Spasitel přináší Bohu oběť, kterou sám od sebe přinesl v jeslích a na kříži.

*) Předkládáme k velikonočním našim čtenářům překlad jedné kapitoly krásné knihy Lefebvroy: „Liturgie“. Kniha je z velké části přeložena a doufejme, že „Život“ ji vydá, až bude mít prostředky.

Redakce.

²⁾ V čtení mše na Boží Tělo.

Po příkladu Krista, jenž se ustavičně obíral Golgotou, myšlenka Nevěsty se soustřeďuje na oltář. Ten oltář jest středem, k němuž směřují všechny architekturní linie chrámové, a kolem něho Církev staví celou liturgii, kterou můžeme nazvat „missocentrickou“.

„Mše, dí Dom Cambrol, byla zrno hořčičné, z něhož vyrostla celá katolická liturgie.“³⁾

„Křesťanská liturgie, dodává Dom Pestugière, naplnila svůj úkol; zavedla mystickou mešní oběť a soustředila se kolem ní; oběť jest hlavou kultu Církve, ona zhušťuje a seskupuje všechny rozšířené energie“⁴⁾ „Oběť mešní, píše Desloge, jest největší čin křesťanské liturgie, a církev Bohem nadchnutá, nemůže doporučit důrazněji vznešenosti ostatních obřadů, než když je slaví uprostřed velikého oltářního tajemství. Přečtěte stránky „Pontifikálu“ a pochopíte úmysl Církve vyvýšit stykem se mší vznešenost svátostí a obřadů nejvíce doporučených“.⁵⁾ Mše sama podle Otce Lafontaine přisvojuje si celou liturgii. Ještě dnes ji ovládá a vše ostatní se k ní odnáší. Slaví liturgii, znamenalo kdysi totéž co dnes: sloužit mši.

„Při poslední Večeři, prohlašuje Tridentský koncil, v noci, kdy ho jali, aby zanechal Církvi, své milované nevěsty, viditelnou oběť, kterou by představovala a připomínala až do konce světa krvavou oběť kříže, a která by nám přisvojovala spasitelnou moc na vykoupení našich každodenních hříchů, Ježíš, prohlašuje se za věčného kněze podle řádu Melchisedechova, obětoval Bohu Otci své tělo a svoji krev pod způsoby chleba a vína. Poručil apoštolům a jejich nástupcům v kněžství, aby přinášeli také oběť“.⁶⁾ Oběť mše představuje tedy a připomíná a přisvojuje oběť kříže.

„Kdykoliv budete jíst tento chléb a pít tento kalich, budete zvěstovat smrt Páně.“ „Při této božské hostině, píše Církev, se připomíná památka jeho umučení *recolitur memoria passionis eius*.“

Mše jest skutečně podle úmyslu Krista, který ji ustanovil v předvečer své smrti o velké noci židovské⁷⁾, památkou „přechodu“ Ježíšova z tohoto světa k jeho Otci. A aby byla živou památkou, vzal Ježíš „do svatých rukou chléb a víno“, který přes dvanáct let Židé jedli a pili s velikonočním beránkem na památku „přechodu“ z Egypta do země vyvolené. Potom dvojím posvěcením změnil podstatu chleba, pevného pokrmu, v podstatu svého těla a podstatu vína, prvku tekutého, v podstatu své krve. Proč tato dvě postupná posvěcení, proč tyto dvě rozličné způsoby a dvě různé změny, ne-li aby Kalvarie byla představována na oltáři?

Když kněz na rozkaz Spasitelův pronáší proměňovací slova poslední Večeře, slova první způsobují přepodstatnění, neboli změnu chleba v tělo-Kristovo, ale mají přímo jen tuto moc, jako slova druhého posvěcení mají přímým výsledkem přepodstatnění vína v Kristovu krev. Chléb tedy nám má představovat tělo Kristovo, poněvadž jeho podstata byla změněna jen v podstatu Spasitelova těla a víno Kristovu krev, neboť jeho podstata byla též změněna jen v Kristovu krev. Krev a duše jsou přítomny pod způsobou chleba, tělo a duše pod způsobou vína zároveň, poněvadž

³⁾ Le Livre de la Prière antique, kap. V.

⁴⁾ La Liturgie catholique.

⁵⁾ Etude sur la signification des choses liturgiques, p. 50.

⁶⁾ Sess. XXII, c. I. a II.

⁷⁾ Oběťování Velkého pátku ukazuje, že obřad velikonočního beránka byl ustanoven Mojžišem, aby připomínal každoročně osvobození Israele. Potom oběťování „Božího Beránka“ bude připomínat osvobození lidu křesťanského.

zmrtvýchvstavší Ježíš nemůže již zemřít a jeho tělo a jeho krev a jeho duše jsou neoddelitelné. Přesně vzato stává proměnění těla zvlášť a krev zvlášť.

A proto Ježíš, ačkoliv jest ve skutečnosti celý pod dvěma podstatami, může říci opravdu, lámaje posvěcený chléb: „Toto jest tělo mé“ a pozdvihuje kalich: „Toto jest kalich mé krve.“

Po něm rovněž řekne svatý Pavel: „Zdaž není kalich posvěcení, který žehnáme, společenstvím krve Kristovy? A chléb, který lámeme, společenstvím těla Kristova? A Církev ve všech svých obřadech a liturgických formulích bude vždy dbáti, aby označovala tělo Ježíše Krista, když se jedná o způsobu chleba a jeho krev, když se jedná o způsobu vína.

Při obětování obětuje kněz odděleně chléb a víno. Při pozdvihování je posvěcuje a pak je pozdvihuje odděleně a touhou Církve jest, abychom popatřili na chléb na utvrzení své víry v jeho přepodstatňování v tělo Kristovo, potom na kalich na utvrzení své víry v přepodstatnění vína v krev Spasitelovu. Tímto dvojím pohledem si uvědomujeme nejsvětější oběť. Při mši kněz několikrát dělá zvlášť kříž nad hostií, nazvanou tělem a pak nad kalichem, jehož obsah jest zván Ježíšovou krví. Před přijímáním jest hostie jakoby spojena s krví Páně, snad aby se obětoval Kristus celý svému Otci. Konečně kněz též přijímá pod oběma způsoby; „Tělo našeho Pána Ježíše Krista ochraň duši mou“, dí kněz, přijímaje svatou hostii, „Krev našeho Pána Ježíše Krista ochraň duši mou“, připojuje, pije proměněné víno.

Mše je tedy, díky dvojímu proměnění, živým představením Kalvarie. V tom smyslu třeba chápati slova Bossuetova: „Při proměnění jsou tělo a krev mysticky odloučeny, poněvadž Ježíš Kristus řekl odděleně: Toto jest mé tělo, toto jest má krev; to značí živou a účinnou představu násilné smrti, již podstoupil. Tak Syn Boží byl položen na svatý stůl mocí svých slov, ve stavu, který představuje jeho smrt. Nemůžeme pochybovat, že tento čin jest sám sebou příjemný Bohu a nutí ho popatřiti na nás okem milosrdnějším, poněvadž mu klade před oči jeho Syna i se znamením smrti, již byl usmířen.“⁸⁾

Kdo nechápe nyní těch slov Tridentského koncilu, že mše, která „představuje krvavou oběť dokonanou na kříži, přisvojuje nám její spasnou sílu na odpuštění našich každodenních hříchů“? „Jest skutečně, prohlašuje, touž obětí, která byla přinesena na Kalvarii, neboť jest též kněz a táž oběť.“ „Krvavá hostie (Golgoetská), čteme v Katechismu Tridentského sněmu, a nekrvavá hostie (oltářní) nejsou dvě hostie, nýbrž jediná.“ Kristus „se obětoval na kříži; nyní obětuje se způsobem rozdílným mocí kněží.“ Dokončil-li Ježíš dílo našeho vykoupení, zbývá mu ještě přisvojití nám je, neboť Bůh vyžaduje, abychom se stali účastnými zásluh Kristových na kříži, aby Spasitel sám mu je podal.

O Nanebevstoupení začal Kristus v nebi své kněžství nebeské, které nikdy nepomíjí, neboť „stále za nás oroduje“, ukazuje svému Otci své oslavené jízvy.⁹⁾ „Jako velekněz, který vstupoval do Nejsvětější s krví kozlů a býků, vstoupil do nebeské svatyně se svou vlastní krví“, dí sv. Pavel.¹⁰⁾ „Raději, jak se vyjadřuje sv. Ambrož v Matúšinu velikonočního úterý, nesl do nebe rány, které pro nás obdržel, a nechtěl je zahladit, aby ukázal Bohu svému Otci cenu naší svobody.“ „Hleďte, praví Bossuet, jak se přibližuje k svému Otci, ukazuje mu své ještě čerstvé rány, prosáklé a rudé

⁸⁾ Explic. de la doctrine catholique sur les matières de controverse. Vivès XII, p. 87.

⁹⁾ „Totus autem ritus christianae religionis derivatur a sacerdotio Christi“. S. Th., III. P. q LVII, a 3.

¹⁰⁾ Žid., X, 12–14.

fou božskou krví nového přátelství, vylijou za odpuštění našich zločinů.“¹¹⁾ Je to nekrvavá Kalvarie věčně slavená v nebesích.

A na zemi Ježíš obětuje při mši svoji krev svému Otci, tak při proměnění, jako při obětování, které je doprovází (část mše před Otčenášem)¹²⁾ — on jest hlavním činitelem. Jeho mocí se děje přepodstatnění a když ho kněz obětuje, on, Velekněz a oběť, se obětuje a kněz koná jen kněžství zástupné, účastenství kněžství Ježíšova. „Poněvadž v této božské oběti, dí Tridentský koncil, jest obsažen a mysticky obětován též Kristus, který se obětoval krvavě na kříži, jest mše skutečně smírná. Proto podle apošolských tradicí jest obětován nejen za hříchy, za tresty, dosíučinění a všechny potřeby živých, nýbrž i za ty, kteří zemřeli v Kristu, aniž byli očistěni.“¹³⁾ Ježíš ve mši usmíruje Boha rozhněvaného hříchem, poněvadž mu podává svoji krev, prolítou na Kalvarii. Oběť oltářní, jsouc obětí smírnou, odvrací svou vlastní mocí hněv Boha, činíc nám ho milostivějším. Proto slovo: *P o k o j*, kněz po Otčenáši tak často vyslovuje

Mezi obětí na Golgotě a na oltáři jest tajemné spojení: De iure stačila oběť golgotská, „mocí jedné oběti, ježto shladil hříchy mnohých, kteří ho čekají ke spáse“, jak dí sv. Pavel,¹⁴⁾ ale skutečně je třeba jiné oběti, aby nám přisvojila, čeho nám kříž zasloužil. „Oběť, kříže, praví De Condren, zasluhuje vše, ale nepřisvojuje nic, ale oběť mešní nezasluhuje nic, ale přisvojuje vše.“ Proto Tridentský koncil prohlašuje, že „poněvadž ovoce krvavé oběti jest velice hojně proniknuté prostřednictvím oběti nekrvavé mnoho ještě schází, aby touto jsme jednali na úkor oné“, jak by nás chtěli viníť protestanté.

Mše tedy zajišťuje kalvarské oběti všechnu její účinnost, jest křížem položeným na dosah duší ve všech zemích a po všechna stáletí. Proto čteme v Sekretě na IX. neděli svatodušní, že vždy, když se slaví tajemství oltáře, se dokonává dílo našeho vykoupení. A sv. Jan Zlatoústý dodává, že „slavení mše má tutéž cenu jako smrt Ježíšova na kříži“ v tom smyslu, že nám přisvojuje milost, kterých nám Kristus vydobyl, umíraje. Jako bychom stáli sami u paty kříže. Sněm Tridentský prohlašuje: „Bůh usmířen přinesením té oběti uděluje milost a dar lítosti a odpouští i těžké hříchy.“¹⁵⁾ Ty hříchy nám nejsou odpuštěny přímo jako při křtu nebo ve zpovědi, neboť mše působí jako oběť kříže, která skýtá Bohu spravedlivé odpykání našich křivd, ale získává nám hojně milost, které nás přivádějí k záslužným činům, pudí nás k lítosti za naše přestupky a nutí ke zpovědi. A nejsou-li naše duše pohořelé, může nám dáti tato oběť i právo, abychom obdrželi milost ve chvílích příhodnějších a hlavně v hodince smrti.

Mše, jsouc obětí smírnou, má též zvláštní moc k odpuštění trestu za hříchy již prominuté, jako oběť kříže odpouští je přímo, dávajíc Bohu zadosíučinění Kristovo. A to vysvětluje, proč „duše věřících, držené v očistci . . . jsou vysvobožovány hlavně spasitelnou obětí oltářní.“¹⁶⁾ Mše tedy vzdaluje od nás mnoho trestů, které bychom musili odpykatí za hříchy a zkracuje náš očistec.

Mše má konečně moc pro sebnou velice účinnou, která nám získává od Boha pomoc ve všech živořních potřebách. Proto jsou v misálu mše za nemocné, v době

¹¹⁾ Sermon sur l'Ascension.

¹²⁾ „Jest obřadem oběti, dí Bossuet, pozdvihováí oběť, abychom ji obětovali Bohu. V témže duchu pozdvihujeme tělo a krev našeho Pána, které jsou naší opravdovou žertvou“

¹³⁾ Sess. XXII., K. 1. a 2.

¹⁴⁾ Žid. IX., 28.

¹⁵⁾ Ss. XXII., 2. c.

¹⁶⁾ Conc. de Tr., id. č. 2. in fine.

války za mír a j. a j. Kdo kdy vypoví, kolik požehnání i v řádu čistě hmotném má vznik ve mši?

Važme si svaté oběti a nedomnívejme se, že jest nižší svátostí, poněvadž neodpouští jako ony hříchy sama sebou, nebo nezvyšuje přímo milostí. Její účinky jsou odlišné od účinků svátostí, ale v ničem nejsou menší. Církev pokládá mši za tak důležitou, že přikazuje, abychom jí obcovali v neděli a sváteční dny, zatím co nám přísně rozkazuje, abychom přijímali jednou za rok. S čím lepší přípravou přistupujeme k těm mším, tím větší jest sláva, již vzdáváme Bohu a tím většího užítu si zjednáváme.

Jednou žádali Pia VII., aby udělil odpustky obcujícím mši svaté. Velekněz toho neučinil, ježto „milostná svátost obsahuje hojné a dosti vzácné poklady, aby sama sebou vznikla zbožnost“.

Závěr? třeba vzbudí v sobě lásku k Eucharistii. Nejdříve k nejsvětější oběti se svatým přijímáním, jež jest jejím doplněním, potom úctou Nejsvětějšího ve svatostánku. Zdaž se nekonají u hlavního oltáře nádherné obřady slavné mše a zdaž se před ním nezpívají kanonické hodinky? Nuže, na hlavním oltáři v katedrálách a opatřských chrámech nemůže býti uchováváno Nejsvětější Tělo. Rovněž až na několik výminečných případů ceremoniál žádá, aby Nejsvětější bylo vystaveno na jiném oltáři, než na kterém se obětuje slavná mše (v Římě je toto pravidlo vždy zachováváno), poněvadž mše sama má zabrat všchnu pozornost věřících.

Toť podřízení svatostánku oltáři jest jasně vyznačeno církví, která žádá — až na zvláštní dovolení — aby každý den byla sloužena mše ve svatyni, v níž se uchovává Eucharistie. Zakazuje též svatostánky v podobě věže, oddělené od oltáře.

Představíme si ostatně chrám bez svatostánku, ale nikdy ne chrám bez oltáře, neboť chrám jest určen především ke slavení nejsvětější oběti, jak svědčí obřad při jeho svěcení.

Ale jestliže úcta k Nejsvětější Svátosti, vystavené v monstranci nebo přítomné ve svatostánku nezabírá prvního místa, přece nesmíme jí nikdy snižovati. Po mši svaté běře svatostánek všechna svá práva a církev si přeje, aby kaple, v níž jest umístěn, byla nejbohatěji ozdobena. Když hlavně od XIII. století odvážili se bludaři popřítí přítomnost Ježíšovu v Nejsvětější svátosti mimo nejsvětější oběť, Církev podporovala liturgický kult k Eucharistii, považované jako Svátost, uchované po mši a nesené vítězně v procesí. Dává podnět ke zvláštnímu svátku: Těla Páně, o němž řekl Luther, že jest nejmrzčejším ze všech svátků římské církve; třeba ovšem připomenouti, že středem té slavnosti jest mše.

Když přestal zvyk mše večerní, povstávaly od XVI. století pobožnosti Požehnání s Nejsvětější mimo mši. Ale jest zajímavě připomenouti, že na počátku Požehnání bylo spojeno s nešporami nebo kompletářem. Slovo „Salus“, jež mu dáváme, připomíná obyčej klanění se při zpěvu „Salve Regina“, jímž se končí officium. „Bude s prospěchem, dí Pius X., když se připojí k nešporám vhodná kázání a požehnání s Nejsvětější.¹⁷⁾

Jako získává přijímání při mši, tak požehnání získává, je-li připojeno k officiu, které má středem nejsvětější oběť. Teprve později staly se „Saluty“ obřady odlišnými od officia a myslím, že by bylo lepší připojiti je k nim.

Věnujme tedy vždy mši její čestné místo a obcujme jí činně, abychom získali všechno ovoce spásy, které obsahuje tento první pramen, nezbytný opravdovému duchu křesťanovu.

Přeložil J. Krlín.

¹⁷⁾ Motu proprio 1903.

UMUČENÍ KRISTOVO U MISTRA TŘEBOŇSKÉHO.

Mučení Kristovo poskytlo vděčnou látku tolika malířům k jejich nesmrtelným obrazům, jež jim zajistily slávu ve světě. Vzpomínám a mimoděk mi tane na myšli, abych zde rozebral světové dílo benátského krále malířů V. Tiziana. Každý mi hned vyčte na čele, jaké jeho dílo tím myslím. Jest to Kristovo mučení trnovou korunou. Měl jsem také v úmyslu poukázat na jiná význačná díla světových opravdu mistrů, každá jsou svým způsobem anebo směrem významná.

Avšak chci podati pro nás, Čechy, zajímavější studii obrazů, týkajících se mučení Kristova u třeboňského mistra, žijícího na sklonku XIV. a začátkem XV. věku. Činím tak proto, abych oživil zájem o naše nejceněnější kulturní poklady, k nimž dlužno počítati i tempery mistra třeboňského a vyšebrodského.

Oba tito mistři založili si svoje školy, které brzy dosáhly světového jména a bez nichž by bylo české tabulové malířství chudo, neboť v celých skoro Čechách v druhé polovici XIV. věku bují freskové malířství. Byly to kláštery vyšebrodský a třeboňský, které hostily ve svých zdech tyto dva jihočeské ateliery, jež závodily mezi sebou o korunu slávy v soudobém malířství českém. Proto není divu, že o tomto mistru třeboňském je dosti rozsáhlá literatura, z níž jsem čerpal. Jsou to především drobné články a kapitoly od Matějčka, velikého znalce našeho malířství v těchto následujících publikacích: Uměleckých pokladech Čech 2.*), dále v Bibliothek der Kunstgeschichte 12.**), v Dějepis umění II. a konečně v Mitteilungen der Zentral-Kommission für Denkmalspflege 14.***). Dále dlužno vytknouti studie jiných, většinou německým jazykem psané, které obohatily kritickou historio-graphickou metodou literaturu, týkající se našeho umění. Uvádím Ernstovu,†) Burgrovu,††) Neu-

wirthovu†††) práci vedle Marešova pojednání v Soupisu památek.*)

Mistr třeboňský vykouzlil svými mistrnými a dovednými tahy štětce celý oltářní cyklus, který tvoří tabulové tempery ze života Kristova. Jest to »Kristova modlitba před svojí smrtí« ze sv. Majdaleny, nacházející se nyní v galerii rudolfínské. Spatřujeme zde typickou tvář Kristovu se svatozáří. Ježíš vztahuje ruce k vroucí modlitbě, kterou vysílá do nebes. Jest to uchvacující, dramatický moment, který nám uvádí malíř z augustinského kláštera třeboňského na této tabuli. Opodál v zahradě Olivetské usínají apoštolové vyvolení, kteří chtěli bdíti s Ježíšem klečícím a krvi se potícím, ale upadli do hlubokého spánku. Vzadu kráčí řádka žoldnéřů, která pod vedením Jidášovým má zatknouti Krista, před nímžto leží symbolický kalich utrpení.

Následuje »Ukřížování Ježíšovo«, opět velmi rušná scéna plně zdramatisovaná. Trčí tu již nehybná, ale krásná postava Kristova s probodnutým bokem na kříži. Z jeho pěti ran prýští silné proudy krve. U kříže stojí hlouček jeho věrných, z nichž Matka potupeného Syna odvrací se s bolestí a lítostí od vojnů žoldnéřských, z nichž jeden chystá se dáti k ústům Kristovým v octě zmočenou houbu. Zajímavá jest postava Jana, miláčka Páně, který s velkou oddaností zírá do zmučené a zkrvavené tváře Kristovy. Maria Magdalena vystupuje v popředí vedle Panny Marie, za nimi nacházejí se další dvě postavy. Na druhé straně, jak naznačují pevně trčící kopí, stojí tlupa zbrojnošů, z nichž postava, která vystupuje do popředí, je oděna v současná rytířská roucho a ukazuje prstem svým soudruhům udiveným: »Jistě Syn Boží byl tento.«

Neméně rušnou scénou jest »Ukládání Krista do hrobu«. Bezvzládné, štíhlé tělo Kristovo jest položeno do kamenného hrobu, nad nímž kupí se po jedné straně náhrobku oplakávající postavy Kristových přátel. Jest tu vedle bolestných tváří Ježíšových přátel postava staříckého a dobrého Nikodema se svým pomocníkem, kteří snali mrtvolu s kříže a uložili ji do hrobu. Mistr třeboňský vylučuje na dománském obraze lítostivé výrazy v obličejích všech dojemně, že divák upadne v tiché zadumání. Melancholie nás rázem opouští, když spatříme vítězného Krista nad smrtí na další tempeře.

†††) Neuwirth Jos.: Mittelälterliche Kunstdenkmale in Südböhmen, Budějovice 1898.

*) Mareš F.-Sedláček J.: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu třeboňském X. Praha 1900.

*) Český mistr: Části bývalého oltáře třeboňského.

**) Die böhmische Malerei des XIV. Jahrhunderts.

***) Die Restaurierung des Tafelbildes des Wittnauer Meister in Domanin.

†) Ernst Rich.: Beiträge zu Kenntnis der Tafelmalerei Böhmens im XIV. und am Anfang des XV. Jahrhunderts. Praha, 1912.

††) Burger Fritz: Die deutsche Malerei vom ausgehenden Mittelalter bis zum Ende der Renaissance I. Teil. Handbuch der Kunstwissenschaft Berlin, 1913.

Jest to po mém úsudku nejlepší obraz z cyklu třeboňského oltáře. Malíř předvádí zde onu slavnou scénu zmrtvýchvstání Kristovo a to s plným a živým dramatickým pochopením. Štíhlá postava Ježíšova spočívá na kamenném hrobě. V levé ruce třímá korouhev, opřenou o náhrobek, žehnaje pravici, přináší lidstvu mír a pokoj. Hrob byl opatřen v noci stráží, s níž setkáváme se na této temperové tabuli, která nečiní dojmu nebojácné a chrabré strážce vojenské, nýbrž jest to hrstka přestrasených, udivených a překvapených strážců zázračným momentem a oslňujícím zjevem oslaveného těla Kristova.

Všechny tyto rušné momenty dovede třeboňský mistr zvládnouti a podati svým štětcem; v jasném šerosvitu dává vystoupiti jednotlivým osobám v ději.***) Ať vezmeme jakýkoliv obraz z prvních tří, musíme z nich vyčísti, že se zde odehrávají tragické momenty, chvíle až k pohřbu Kristovu. Zmrtvýchvstání reprezentuje nový život, dýšící vítězstvím, slávou a jasnem. Jsou to technicky, barevně i perspektivně vsutku mistrovsky vypracované oltářní tabule, on dovede vykouzlit gesta, hodící se pro různé osoby, jež vystupují na scéně,***)) která je vždy rušivá, plná dramatické síly, jež dovede diváka uchvátiti prvním pohledem na obraz. Mistr třeboňský dovede své city vyjádřiti, zachytiti a zvážiti a to každý svým způsobem, jak se můžeme přesvědčiti z jednotlivých scén, postav i gest jejich. Svoje myšlenky vtírá ze svého štětce, který jest ovládnut vlivem severofrancouzských primitivistů,†) na své tabule. Z těchto severofrancouzských primi-

tivistů jest mu nejbližším Melchior Bröderlam,††) který jest hostem na dvoře Filipa Smělého, u něhož pracuje, a celá řada mistrů vlámských. Z tohoto severofrancouzského atelieru vyšla tempera »La Mise au tombeau« ve XIV. věku, nacházející se v Louvru,†††) která vyvolala u našeho mistra třeboňského značný rozruch.*)) Ten, vzav si za vzor z tohoto tabulového obrazu vytvořil »Uložení Krista do hrobu«, které tvoří vnitřní stranu křídla domanínského. Když jsem srovnával reprodukce obou těchto temper, shledal jsem, že třeboňský mistr vytvořil vlastně kopii obrazu »La Mise au tombeau«, že je to vlastně skoro táž kompozice s malými jenom odchylkami, vždyť dispozice náhrobku a osob a tudíž i perspektiva je identická. Domnívám se, že mistr, maje před sebou předlohu vlámskou, pokračoval ve svém vývoji již dosti samostatně, užívaje české,*)) charakteristické výraznosti, ač nezřekl se naprosto tohoto nového stylu broederlamovského, maloelovského a beaunevenovského a i též jejich vlivů a někdy jejich pojetí. Vytvořil i jiné tabulové temperové obrazy, o těch nemohu zde mluvit, poněvadž samo vymezené thema nedovoluje. Mistr třeboňský ve svém atelieru vyučil a vychoval celou školu ve svých zásadách, kterou zde zanechal. Bohužel, jeho žáci nepovznegli se nad niveau svého mistra a zůstávají ještě za školou vyšebrodskou. Z řeholní inteligence třeboňského kláštera, který založili Petr, Jošt, Oldřich a Jan bratři z Rožmberku r. 1367, vychází i tento umělec světové pověsti, neznámý sice jménem, ale známý svými epochálními díly, které mu zajistily slávu v celé střední i západní Evropě

††) Matějček: Český mistr: Části bývalého oltáře třeboňského. — Burger: Die deutsche Malerei vom ausgehenden Mittelalter bis zum Ende der Renaissance I.

†††) Guiffrey J.-Marcel P.: La peinture française. Les primitifs (1914) str. 2, tabule II., doposud ještě vychází. O této škole franko-vlámské viz další literaturu u Matějčka v »Dějepisě umění« II. Část textová str. 260.

*) Matějček: Český mistr: Části bývalého oltáře třeboňského.

V Ě D A.

Přípravné práce k důstojné oslavě tisícího výročí mučednické smrti sv. Václava.

Český národ není tak nevděčný, aby tisícé výročí smrti sv. Václava dal projíti bez důstojných oslav. Vždyť i v Národním shromáždění našel zpravodaj svátkové předlohy dr. J. Černý vřelá slova, jimiž svátek sv. Václava doporučil. »Republika,«

pravil, »zavádí ze státní moci památný den 28. září, svátek sv. Václava, ve kterém český národ už téměř po tisíciletí vidí svého národního patrona, s jehož jménem srostl symbol československé samostatnosti, koruna svatováclavská a jehož kult stal se v Čechách tak rozšířeným, že byl považován nejen za svátek čistě církevní, ale hlavně i za svátek národní. Úctu k tomuto světcovi národnímu vtělil národ ve

velebný a krásný hymnus svatováclavský, který již od XIII. století býval v posvátné úctě našich předků a býval zpíván při všech slavných i nešťastných dobách našeho národa. Jméno knížete Václava bývalo raženo na československých mincích již ve XIII. století a pod korouhví sv. Václava odcházely české pluky, české vojsko k ochraně proti nepřítelům zevnějším. A že i v poslední době nevymizela památka a úcta přímo legendární k tomuto tak typicky českému patronu, je zjevno z toho, že i republika Československá umístila obraz jeho na první svůj zlatý peníz, na československý dukát.

Doufejme, že stát náš bude oficiálně r. 1929 slavit a aktivně spoluúčinkovat při oslavách, jimiž katolický lid bude projevovat vděčnost a lásku k tomuto světcovi. Je ovšem jisto, že katolíci musí se sami o důstojný průběh slavností svatováclavských postarat. Od bezvěrců, jinověrců neb matrikových katolíků můžeme očekávat jen neutralitu nebo na nejvyšší národní interes.

Přípravných prací se chopil Výbor pro oslavu tisícího výročí smrti sv. Václava. Předsedou jeho je Dr. A. Podlaha, světící biskup, jednatelem dr. Janda. Z členů jmenujeme zejména sl. Zd. Braunerovou, V. Bitnara, A. Šorma, J. Zvoníčka, p. Černého, Msgra Šittlera, dra Hanuše, dra Orla, radu Kodýtku atd. K spolupráci přihlásili se univ. prof. dr. Pekař, dr. Dostál, dr. Vojtíšek, dr. Guth a mn. j. Výbor schází se vždy první středu v měsíci a vedle toho pracují již pilně dva odbory: sborníkový a výstavní. Sborníkový odbor usnesl se vydati jubilejní Svatováclavský sborník. Rámcový návrh vypracoval Historický kroužek při Č. L. A. a po schválení ndp. biskupem Podlahou byl předložen 16. ledna k projednání svolaným interesentům.

Z obsahu jednání uvádíme: Sborník bude mít dvě části: textovou a obrazovou. V textové budou zpracována tato témata: 1. Slovo úvodní (univ. prof. dr. J. Pekař), 2. Sv. Václav v historiografii starší (dr. Pekař) a mladší (dr. Dostál), 3. Památky úcty svatováclavské, a) doma, b) za hranicemi (dr. Podlaha), 4. Sv. Václav v umění výtvarném (dr. Matějček), 5. Sv. Václav v umění hudebním (dr. Orel), 6. Sv. Václav v písemnictví, a) českém, b) cizím (V. Bitnar), 7. Chrám svatovítský — hrob sv. Václava (Kamil Hilbert), 8. Sv. Václav, budoval českého státu a jeho ochránce (dr. Pekař).

Legendy svatováclavské, jejich rozbor od dra Pekaře, úvodní a závěrečný článek od téhož autora budou vydány separátně.

Thema »Sv. Václav v umění výtvarném« bude zpracováno zvláště s obrazovou částí péčí prof. Matějčka. Ve sborníku textovém nebude obrazů, nýbrž jen informativní článek od pořadatele obrazové části. O výzdobu bude pečovat vedle jiných sl. Zd. Braunerová.

Měl vyjít ještě jeden sborník svatováclavský péčí univ. prof. Urbánka. Lze s díky kvitovat, že oč tohoto podniku bylo upuštěno a že se nebude práce tříštit. Sborník a vůbec celá oslava bude nesena duchem tak konciliantním, že každý milovník sv. Václava může se tu dobře uplatnit. Snad aspoň tento světec dovede sloučit všechny věrné Čechy kolem své bohatýrské postavy.

Výstavní výbor stojí před ohromnou prací sehnati všechen přístupný materiál svatováclavský doma i za hranicemi, a na výstavě učiniti ho přístupným. Místo výstavy není ještě zvoleno. V úvahu přichází Národní museum, sál Vladislavský a novostavba svatovítského chrámu. Výbor bude se řídit množstvím materiálu, který se sejde. Není vyloučeno, že bude oddělena výstava literárních památek (rukopisů, prvotisků, kancionálů, kronik, liturgických knih, modliteb a písní) od výstavy uměleckých památek.

Historický kroužek při Č. L. A. byl pověřen sebráním veškeré topografie svatováclavské, inž. Bitnar pořizuje úplný katalog literárních památek. Mimo to chce výstavní výbor rozeslat dotazníky po celém státě s podrobným návodem, jak se zjišťují a popisují památky. Žádáme čtenáře tohoto článku, aby po památkách svatováclavských ve svém okolí pátrali, o přípravách jubilejních své známé informovali a již nyní o šíření úcty svatováclavské se starali. Výbor pro oslavu tisícího výročí smrti sv. Václava rád vyšle řečníka a pošle serie obrazové, aby známost o sv. Václavu rok od roku rostla. Doporučujeme též vřele dokonalou monografii o sv. Václavu od † univ. prof. Fr. Stejskala (cena 26 Kč) a pěkné pohlednice a papíry, zdobené kresbou sl. Zd. Braunerové.

Dotazy a objednávky řiďte na adresu výboru, Praha IV., Kanovnická ul. č. 13. A. N.

—»«—

Česká kronika římského papeže.

Jest zcela pravdivý tento tak podivně, snad až paradoxně pro české pokrokové uši znějící titulek. Jde o České dějiny Eneáše Sylvia Piccolominiho, potomního papeže Pia II., jehož osobnost zasahuje do českých dějin v kritické době bouří husitských. Pocházeje ze starobylého, ale zchudlého šlechtického rodu Piccolomini ze Sieny (nar. r. 1405), byl odkázán na studia práv a pak se věnoval dráze diplomatické. V tehdejších bouřlivých dobách církve přidržoval se spíše vzdoropapežů a nevedl života právě vzorného. Súčastnil se koncilu basilejského jako sekretář různých veličin církevních, dal se ve Vídni vysvětliti na podjáhna, působil pak v papežské kanceláři a posléze ve službách Bedřicha III. Od papeže Mikuláše V. byl jmenován biskupem terst-

ským, potom sienským, 1456 kardinálem a 1458 nastoupil na stolec Petrův jako Pius II. Hlavním úkolem jeho pontifikátu bylo odvrácení nebezpečí tureckého od Evropy, zemřel však na začátku přípravných prací v Ankoně r. 1464.

Jako kardinál začal r. 1458 v lázních ve Viterbu psáti svoji českou kroniku, která takřka ode všech novodobých českých historiků, počínaje stol. 19., byla označována za nebezpečného nepřítele českého jména, hlavně za ničitele dobré pověsti husitů. Nenávistnou, prokletou a zákeřnou kronikou nazývá ji nejmladší generace historiků.

Již Palacký ve »Würdigung« 1827 vytkl Sylviovi některé nepřesnosti, omyly v datování i některé nepravdy. Leč většina jich pozbyla pozdějším badáním své oprávněnosti, takže Palacký již v »Dějínách« opravil v mnohém svůj úsudek ve prospěch Sylviův. Proto také Bezold 1872 neopakoval vůbec Palackého a sám užil hodně kroniky a Tomek opakuje pouze nejsilnější výrazy Sylviovy o Žižkovi s podotknutím, že on první přičetl českému hejtmanovi na vrub všechno zlo husitských válek. Pro jiné stránky díla Eneášova nemá vůbec porozumění. Z mladších historiků Arnošt Kraus charakterisuje kroniku Sylviovu jako zaujaté dílo proti Čechům, nazývá je Lipany české pověsti. Nepříznivou kritiku pronesli i nejlepší naši znalci husitství — Urbánek a Novotný. Nejprůkreji však Eneáše odsoudil evangelický historik F. M. Bartoš. Mluví o Sylviovi jako o vzteklém fanatickovi, jehož zášť vybuchuje v nepřičetných záchvatech. Jeho kniha, naplněná záští a nenávistí, poškodila jasnou památku velkého zastánce českého národa.

Zcela odlišného názoru na povahu a cenu Sylviovy kroniky nabyt prof. Pekař kritickým rozbořením, který uveřejnil ve studii »Jan Žižka« v Čes. časop. histor. 1924. Výše reprodukováné úsudky badatelů byly jen příležitostné, důkladně se dílem Sylviovým neobíral nikdo. Proto Pekař dospěl k odlišnému názoru na cenu kroniky Sylviovy a povahu jejich dat o Žižkovi, který formuluje v základní větě, že Žižku jako velkou postavu evropských dějin stvořilo především sepsání Sylviovo. Osobností samotného Eneáše se příliš nezabývá, odkazuje na biografii lipského prof. Voigta a na kusé vydání jeho listů prof. Wolfkanem ve Fontes rerum austriacarum. Z jeho života zdůrazňuje chvíle, které vzbudily zájem o české věci, zejména jeho pobyt v Basileji a pak v kanceláři Fridricha III., kde se osobně seznámil se zástupci Čech (kancléř hr. Šlik). dopisoval si potom s Václavem z Krumlova a Janem Tuškou. Na sněmu v Benešově 1451 poznal politické veličiny české — Oldřicha z Rožmberka i Jiřího z Poděbrad, navštívil Tábor, kde osobně mluvil s tábořským biskupem Mikulášem i s Korandou,

nadarmo ovšem s nimi vedl náboženskou disputaci. Zajímavé jest, že první bibli mu koupil Tušek v husitské Praze. Na základě svých bohatých dojmů, ličených v korespondenci i hojných svých poznámek, mohl bezpečně přikročit k sepsání své České historie. Psána jest krásným stylem elegantní latiny, duchem kritickým, jenž bystře pátrá po souvislostech a utajených příčinách. Celkově nese se rázem světským, nemajícím záliby v subtilních hádáních theologických. Hlavní vadu vidí Pekař v tom, že je psána na rychlo a povrchně, což je příčinou časté nepřesnosti v různých údajích. Hlavní snahou Sylviovou je účinek literární, estetický, pro který však nelze mu upírati předního zájmu historického a snahy po pravdě. Nejlepší jeho znatel, zmíněný prof. Voigt, praví, že nikdy mu nesmíme slepě věřit, nelze však o něm říci, že úmyslně zkresluje nebo lže. Nelze také Sylviovi vytýkat jeho pojetí husitství se stanoviska církevního zcela přirozené, uvážíme-li zvláště, že nikterak se nesnaží dokázati jeho zavržitelnost. Čechy dělí na ty, kteří oslavili české jméno bojem s kacíři a dali světu řadu mučedníků, a na ty, kteří je husitským běsněním uvrhli v záhubu. Pro tuto druhou skupinu má výrazy nejsilnější, má je ale stejně i pro němý obdiv nad jejich vítězstvím.

Prof. Pekař nemá za pravděpodobné, že by Sylvius ohtěl Žižku snížit, naopak zdá se mu, že chce čtenáře naplnit úžasem nad velikostí štěstí a válečného úspěchu tohoto vojevůdce. Příznačné je, že kronika Sylviova jest jediný pramen, který zná Žižkův přídomek z Trocnova, který jej činí přímým zakladatelem Tábora a jediný vykládá složení vozových hradeb husitských. Obraz Žižkovy osobnosti zarámoval ostrými rysy dramaticky účinnými, v nichž užívá výrazů nejostřejších, ale brzy je sám láme příliš silným důrazem, jaký klade na naprostou nezištnost tábořského hejtmana i na smířlivou povolnost, která byla daleka vši obvyklé tehdy tyranie vítězovy. Zde se nám zdá, že Sylvius až příliš omlouvá, ač Pekař toho nevytýká.

Jako kardinál začal r. 1458 v lázních ve Viterbu frontací se všemi svědky té doby i s moderními jich zpracováními. O oblibě kroniky Sylviovy svědčí okolnost, že od r. 1475, kdy byla prvně tištěna, do r. 1620 vyšla víc než desetkrát, kdežto jiná sepsání té doby čekala na vydání do stol. 19. Ona měla vliv na pozdější práce, takže opanovala nejen cizinu, nýbrž i do značné míry Žižku původu domácího. Na česká srdce a mysl působila podivuhodným kouzlem a to tím větším, čím větším protivníkem husitů byla psána. Měrou nemalou o tom svědčí její překlady Konáčův a Veleslavínův, za hranicemi pak jedině ona způsobila ono oslavné pojetí husitů a celé té roztržky v křesťanstvu, kterou učinila známou světu západoevropskému. Sylviovi

můžeme děkovat, že Žižka oživil v protestantské literatuře stol. 16. i v romantické literatuře předbřeznové a stal se vděčnou postavou pro práce Sandové, Lenaua, Hartmanna a Alfr. Meissnera.

Jiná práce 15. stol. nemůže se Eneáší Sylviovi rovnat, do konce nemůže jej zatlačit svým významem do pozadí. Ostatek práce slibuje vydati Pekař knižně v r. 1925. jpc.

UMĚNÍ.

Hlas trochu náléhavý.

Nedávno bylo vypsáno předplatné na koncerty při mezinárodním hudebním festivalu. Základem tu jsou tři symfonické koncerty. A dále ať mluví čísla:

Pokud jsem mohl zjistit stálo v loni III. křeslo v přízemí navšecky tři koncerty 33.10 Kč a sedadlo v přízemí II. oddělení 20.40 Kč. Letos stojí též místa 67.80 Kč, resp. 37.50 Kč.

Nebo jiný případ:

Beethovenova Missa solemnis pod taktovkou Molinariho byla propočítána na dvě představení a dle toho určeny ceny. Provedena byla však čtyřikrát (z toho dvakrát v hudebně nemožném, ale velkém sále »Lucerny«) a generální zkouška ještě zveřejněna (ovšem, že zase za slušný peníz).

Nacelě věci je nejsmutnější, že jde o dvě naše hudební tělesa a tedy o umění ne obskurní. Maně se nám dere na rty otázka: Pro koho je naše umění? A je to pak vůbec umění?

K. J. Beneš:

Dobrý člověk.

Umění jest prapra nenem živé vody, jež má léčivou moc. Lidstvo často svou lhostejnou nevšímavostí zasype pramen prachem, špínou a blátem, takže voda jeho, jež měla být lékem, šíří otravnou nákazu. A lidstvo, zbavené léčivého pramene, duševně hyne. Leč tu přichází člověk, posvěcený milostí Boží a p'n lásky, neochvějně víry v Krásu a Dobro, s nadějí ve zdar svého požehnaného počínání, dá se neúporně do těžké a nevědecké práce, a nedbaje posměchu, jme se odkopávati rmut, bláto i špínu, prohlubuje pramen, až jej úplně očistí. Láskyplně vezme churavící lidstvo do teplé náruče, jemně je zkolébá v sladké snění, odnáší je k zázračnému prameni, aby v jeho vlnách smyl všechny viny a obcerstvujícím douškem vyléčil všechny bolesti a rány

jeho duše. Umění jest požehnáním lidstva, povznáší a posvěcuje jeho strastiplný každodenní život.

A umělec jest oním dobrým člověkem, jenž pohádkou o svrchované kráse Božského daru Umění tiší nepokoj srdcí, umělec-tvůrce, jenž z bláta a špíny, podlosti a nenávisti krve, radosti i strasti lidské vytváří jasný obraz života, k němuž pohlíží lidstvo s touhou. Jen velké, čisté umění posvěcuje, umění vykoupené vlastním utrpením, čerpané z hlubin nitra lidského, prosycené krví vlastního srdce a živé nesmírnou láskou k lidstvu, Pravdě a Kráse — Boží dar, jež umělec-kněz, vyvolený Páně, podává lidstvu jako zásluhou vykoupení a smíru.

Benešova kniha jest dílem ryze uměleckým a českým. Autor srostl se svým lidem, sklání se k němu láskyplně, aniž přehlídí jeho chyby a vady, a svou knihou dává české veřejnosti novou naději a vlévá silnou víru v nevysychající pramen tvůrčích sil, ukazuje mu věčnou nehynoucí Krásu, pravě a čisté umění a posiluje člověka důvěrou v jeho božskou moc. Psána prostou, nehledanou řečí, jež se nám vemlouvá melodičností lyrických passází a dramatickou silou závěrečných scén, takže přes nepatrné vady díla, jako snad přílišná epická šíře jednotlivých scén, jež by se daly zhustiti, čímž by dílo nikterak neutrpělo, a snad i poněkud přespřítiš rozněžnělá a měkká postava pana Jakuba, jež by snesla poněkud pevnějších a mužněji utužených rysů, zůstává jeho kniha dílem ryzí umělecké tvorby.

Svár dvou světů, z nichž jeden organicky a jaksi nutně vyrůstá ze druhého, touha člověka po ovoci poznání, tak hořkém a trpkém, samostačnost mládí a přecitlivělá láska dohasínající stařecké idylly, odumírajícího světa v zapadlém koutě, jenž nepostačuje vířivému rozletu a rozmachu tvůrčí umělecké individuality — jest konfliktem, zpracovaným v Benešově knize.

Teple a měkce zadýchlo na nás domovem jaro, ozvuk dávno zapomenuté písni zatíkl v srdci skřiváncím trylkem, pohádka dětských let, celé naše mládí, naivní a nesmlouvavě promlouvá k nám v jeho poslední knize. Všechna ta milá a prostá dobrota odumírajícího světa, zapředeného do romantiky illusí a sladkých snů, kdesi zapomenutého v koutku kraje, jaksi do sebe schouleného. A to jest svět pana řídícího, pana Jakuba, to jest jeho život plný víry, kterou žil a bez níž život končmazarem. Umírající svět zapadlá víska tiché

zákoutí... a vedle něho druhý svět. jenž tvrdě a neúprosně vyrůstá v kruté neslavitelné pyšce, plné šílené ctižádosti, vypočítavé chladnosti, jež si libuje v efektních scénách. To jest svět Kriwantzův, doktora Zuny a konečně i Héliin, v němž by byla téměř utonula, kdyby nebylo lásky k umění a sladké, lichotivé, věčně vábící písně mládí, či šťastného dětství, prozářeného hřejivým úsměvem domova... prvního uměleckého nadšení a čistého, svatého zápalu.

Dva světy se střetly a jeden z nich musel ustoupiti pyšnému požadavku, krutě samovláděno mládí, jež samo chce růsti vlastní zkušeností, svou vinu vykupovati svou vlastní bolestí, svou krví platiti daň za slávu. A tato krutá, pyšná, slavná bytost, oslňující a všemohoucí svým uměním, jež kráčí za svým uměním opojena sama sebou jako somnambula i přes mrtvoly, ta, jež pohřbívá vzpomínky na dětství, štěstí a krásná jara v zapomenutém klidném zákoutí, jež zapomíná čisté svaté lásky a pohřbívá vše za řezavého smíchu, jímž skrývá zoufalou bezútěšnost a drásavou bolest vlastního nitra, zachvívá se chvílemi ozvěnou dávno zapomenuté písně rodného kraje a náhle v úděsném odhodlání se vrací, aby mučivou zpověď svého rozdrásaného »Já« vykoupila vinu, zaplašila utrpení dobrého starce, jenž nedočkav se této útěchy umírá v horečných snech, jež mu dávají nikdy nepoznaného štěstí shledání.

Dva světy se střetly, nesplynuly, zůstaly nadále cizí. Zbývá pouze dočasný návrat, věčná touha po nové, či vlastně staré pohádce jara, kamž není návratu, cesta zatarasena toto jediné zoufalé poznání zbývá člověku, že není návratu, že není ničeho, jen ten krutý život, tam ve studené cizině, jenž zcela pohltil dnešního člověka a ironický posměch, leptavá analýza vlastního zmučeného nitra.

Pan Jakub dovede s naivní dojemnou dětskou neochvějnou vírou čekati, hledí v temné noci k bílému světlu své Hvězdy-Hély a doufá ještě v shledání, čeká na slavnou chvíli, až přijdou všichni poklonit se čistému a svatému umění a velké nesobecké lásce. Přes to, že se všude setkává s nepochopením a nízkým posměchem sousedů, kteří ve své ubohosti nedovedou procítiti a pochopiti velkosti jeho víry a hloubku jeho lásky a musí pokáleti vše vznešené a velké, a drtí svým posměškem svate nadšení dobrého stařečka. To ještě jest selanka zlatého věku, mírné světlo zapadajícího slunce ale Héliin svět, svět Kriwantzův, doktora Zuny všech těch jiných Zafouků a jak se ještě všichni jmenují, to jest neúprosný tvrdý svět, nelitostný a krutý tam není již místa pro něžnou idyllu nezměrné lásky tam nevábí útulně a neláká teplou a hřejivou náručí domova. Nevraživost, nenávisť,

zloba a honba za penězi. V tomto pustém světě žije Hélé, s počátku až k závratí opojena pýchou ze svých úspěchů uměleckých, ale záhy se dostává rozčarování, hořké poznání, že to vše jest bezcennou tretkou, není-li dobré milující duše, jež by složila k nohám svou slávu. Lámána bolestí, drásána těžkou výčitkou svědomí a mučena pochybnostmi o svém uměleckém růstu, neboť záhy pozná bezcennost reklamních honosných kritik a bezcharakternost tisku, jenž dnes vynáší chválu a zítra hází blátem, zatouží po návratu tam domů, do rodného městečka Vlastně po něm toužila tak dávno, leč pýcha, stud a zbabělost jí bránily, aby se odhodlala k pevnému kroku. A nyní se vrací ne domů, na Tachov, místo potupy jejího pěstouna, jenž marně ji volá a marně čeká přichází pozdě — dobrý člověk zemřel. přichází, aby mu prokázala jen poslední poctu jemu, mrtvému. jehož nezměrná láska ale žije a jest jejím vykoupením a smírem. Ve svých zápiscích nazvaných »Já« vyjevuje knězi svůj hořký otrávený život, své okradené mládí, svou zoufalou bezútěšnou lítost, že zašlapala v prach lásku pěstouna a nepoznala lásky ženy neboť stala se ženou z dítěte bez lásky a bez touhy strašlivá daň za slávu a světové jméno.

I Krawanetz má chvíle hořkého poznání a studu, touhy po návratu, jeho selská krev se bouří nad stálým snižováním, jehož se mu dostává od vlastní ženy a jejich šlechtických příbuzných dusí se vztekem leč za miliony si koupil šlechtický titul se ženou Dav ho nenávidí, laje mu odrodilců, ale ne z uvědomělého národního vědomí, ale proto, že byl šťastnější ve spekulacích, odvážnější v podnikání, že mu štěstí přálo, a že se vyšinul nad ně mezi tu nenáviděnou panskou šlechtu. Celý život a směšný shon povýšence jest tu věrně vystižen. Snobismus, skrývaná sprostota, drzá nafoukanost tak zvaných vyšších společenských tříd starého Rakouska i s jeho typickým drzým a nízkým důstojníkem jest tu velmi výstižně zobrazena. Kriwanetz nakonec uniká sebevraždou posměchu soudu. Končí jako všichni zbabělci. Ale v jeho sebe analyzujících monologích vidíme, jak vždy a znovu se hlásí rodná selská pýcha, jak se bouří v něm krev, ale také jak zbaběle umlčuje tento dokonale vykreslený parvenu hlas přirozeného a zdravého rozumu.

V tomto stálém stýkání se dvou navzájem si cizích světů jest dramatický děj Benešovy knihy. Nekonečná, nezměrná dobrota, hraničící téměř se svatostí a šílená nelidská touha po rozpětí vlastní bytosti, umělecké individuality do vesmíru, touha jež nezná mezí, ani hranic, již celý svět se zdá malým a těsným, až v úděsném závratném rozletu ztrácí člověk náhle půdu pod sebou a Hélé vrací

se duševně roztržena do rodného kraje, hledá maličký koutek, kde by mohla klidně spočinouti. Je pozdě... zaplatila odvážný let velmi krutě. není již domova a srdce dobrého člověka, jediný teplý koutek, kam se mohla schouliti její ustrašená duše, leží zašlápnuto v prachu. zašlápnuto ní tomto šíleném rozletu její nevšimavou patou srazila je do prachu a zabila. A tato strašlivá obžaloban eustále Hělu stíhá jako temný přízrak. Vykoupení, smír ty může dát jen velká láska, jež jde i za hrob a stařeček dal jí je svou smrtí, již vykoupil její vinu.

Autor projevil se ve své knize hlubokým psychologem a znatelem lidských srdcí a duší. Co tu nejružnějších postav a jak věrně všechny vystiženy. Starý Zafouk, tot' pravý ruský běs zloby a vedle něho jeho ustrašená žena, jež se ani neodvažuje proti němu hájiti svých mateřských práv. Doktor Zuna, kupčící se všemi a se vším, neustále zvidající a číhající na sensační efektní scény, jež by hodil veřejnosti na pospas, vytloukající z věkého umění peníze a snižuje je i kritiku na prostý humbug, jarmarečně vykřikované zboží, obchodník-spekulant, jež využívá včas příznivé obchodní konjunktury, jež vyláká na stařečkovi tajemství Hělinu dětství a nešetře ani jí, ani jejího pěstouna, vrhá je nestoudně do tisku, aby zvýšil zájem ne o umění, ale o osobu umělkyně; profesor Tichý, jež rafinovaně vybičuje Hělinu uměleckou ctižádost až do nepříčetnosti, takže jde za svou slávou jako somnambula, nevědomá a bez citu, řada ostatních podružných postav a konečně obě ústřední postavy, Hěla a pan řídící jaké to bohatství. Zdařilejší jsou beze sporu postavy vážené z městského moderního prostředí, z uměleckých cerclů, tiskové novinářské machinerie. Psychologické prohloubení jednotlivých individuálních vlastností, výstižné charakteristikou každé jednotlivé psychy, vyličení ovzduší a nálad, plných elektrického napětí, předzvěsti to bouře, již již hrozící vypuknutím a propukající v závěrečných scénách v rozmluvě se sochou s elementární nezadržitelnou prudkostí jsou vrcholem uměleckého zpracování celého komplexu duševního dramatu všech těchto dobrých i nedobrych lidí.)

Poněkud méně zdařilé jsou postavy z venkovského prostředí. místy v prvních částech jest kniha příliš lyricky rozbředlá, příliš elegicky a selankovitě tonovaná, postavy, jako Drahoš, nejasné. psychologovi je nepochopitelný jeho věčný smutek, jímž se halí jako smutečným závojem, jeho naprostá ochablost a neschopnost k životu. pan řídící zdá se poněkud příliš přikrčeným, stařecky, až dětinsky žvatlavým a jistě by mu neuškodily a jeho dobrotě nebyly na újmu trochu pevnější rysy, vždyť je to jedna z nejkrásnějších postav jeho knihy,

kteřou vystavil autor českému učitelstvu pomník (zda zasloužený?), a konečně Hěla sama, personifikace uměleckého zápalu a nadšení rozhořeno bílým žárem, šíleného uměleckého rozpětí, obraz lidské duše, zakleté do marnivosti a pýchy, hledající uniknutí a osvobození, očistění v božském umění rozbíjející s dynamickou prudkostí všechny okovy, unikající ze světa, jež stíhá lásku posměchem a snižuje umění na jakousi provazolezeckou akrobatiku. Scény na Tachově s doktorem Zunou a se sochou za noci v tachovském zámku jsou neobyčejně dramaticky vypjaté a vyvrcholením knihy.

Umělec ve své knize podal nám své umělecké kredo, zpracoval a vyřešil zde filosoficky problém neustálého boje dvou světů a dvou generací. Každý prožije svou pohádku dětství, ale ta záhy uplyne a nastává boj se životem a úsilí o vyrovnání se se světem. Projevil se tu umělcem vynikajících kvalit, nejen uměleckým námětem knihy, ale jeho zmocněním a zpracováním, hloubkou psychologických postřehů, ethickým založením knihy, podloženým dle potřeby lyrickou melodickou, skoro zpěvně jímající řečí a místy silným dramatickým spádem.

A. Opočenská.

—»«—

Chesterton o svém vývoji, o katolicismu a současné generaci anglických umělců.

Stanovisko Chestertonovo jest známo každému, kdo přečetl »Orthodoxii«, nebo »Heretiky«, které do češtiny tlumočil před lety P. Stříž a vydal Floriau ve Staré Říši. Svůj názor shrnul pěkně Chesterton v interviewu francouzskému spisovateli J. Lefèvrevi, který jej uveřejnil v »Les Nouvelles Littéraires« ze dne 21. března. Lefèvre vyhledal velikého katolického pamfletáře ve zvláštním domku, který si dal vystavěti po válce v Beaconsfieldu, hrabství buckinghamském, 36 km od Londýna. Dům jest z cihel, podle vzoru anglických domů ze XVII. stol., bez poschodí a střecha dosahuje téměř k zemi. Sedli jsme si ve velikém pokoji před krbem, v němž vesele plápolala polena. Na stolku uprostřed pokoje trnula obyčejná socha naší Panny Lurdské. Druhá krásnější socha Panny Marie stála na krbu. Chesterton si uchoval všechnu svěžest mládí a všechno nadšení dítěte. Jeho upřímnost, jeho prostota a jeho odvaha jsou populární. Vzbuzuje na prostou důvěru i u protivníků, poněvadž znají jeho poctivost a vždy vše domyslí.« Pěkné opravdu významání a výborná charakteristika! »Dům pamfletářův je tak originelní jako Chesterton sám, jeho účes, jeho oděv, jeho rozmluva. V něm, na něm, kolem něho není nic všedního. Jest mužem, jehož život jest věnován zničení všeho všedního, nepravdivého ve způsobech, mravech a myšlenkách An-

glie.« Miluje starou Anglii, »veselou Anglii XVI. století«. V XVII. stol. děl Lefèvrovi, Anglie upadla, oddavši se černému a tvrdému puritanismu. Prostě radosti životní, chuť ku práci, radost z každodenní práce, krb s dětmi a v lásce, dosti peněz a trochu ušetřených i pro stáří, to vše bylo tak bezvýznamné. Časem se vymanili lidé z puritanismu, ale ocitli se v jiném otroctví. Představovali si, že, půjdou-li do měst ke strojům, zvětší výrobu a tím i bohatství a štěstí. Vrhli se tedy do přeplněných předměstí a i nezdravých továrních měst, v nichž brzy poznali, že jsou daleko chudší než dříve. Štěstí lze nabýti jen prostředky přirozenými. Třeba se vyhnouti všem krajnostem.«

Lefèvre žádal Chestertona, aby mu vysvětlil, jak se dál vývoj jeho myšlenky?

»Tážete se mne na věc velice nesnadnou,« odpověděl Chesterton. »Možno napsati knihu o svém obrácení, ale nelze jen tak uvést v rozmluvě některou událost. Než, pokusím se o to. Vězte tedy nejdříve, že jsem byl vychován v prostředí, které zoveme v Anglii »Broad Church«, totiž anglikánská liberální církev, již představují Kingsby a Morris. Časně jsem se vmísil v politický liberalism a něco mi z něho zbylo. Zvu se dosud liberálem, ačkoliv většina lidí mi ten název odmítá. Ale i tehdy, ač jsem nebyl katolíkem, jsem se zastával osamostatnění Irska. Svůj život pamfletáře jsem začal v době burské války. Prudce jsem se postavil ještě s jinými proti té zhoubné výpravě. To bylo v době, v níž Cecil Rhodes byl hrdinou a Kipling dosahoval vrcholu své slávy. Tehdy jsem poznal H. Belloc. Setkali jsme se za okolností dosti bizarních: patřili jsme oba ke skupině jinochů, kteří řídili »The Speaker« a potírali imperialism. My dva jsme tvořili menšinu dosti neoblíbenou. Ostatní potírali imperialism vůbec. Potírali válku jako válku. Každá válka jim byla špatná. Byli defetisty, jak vy říkáte, pacifisty, jak říkáme my. My jsme bojovali jen proti imperialismu koloniálnímu, Anglie podle nás špatně jedná, vede-li válku proti malé republice, a Burové právem se hájí.

Prvou a nejdůležitější událostí v mém životě byl zápas ve prospěch Irska. Učinil na mne hluboký dojem. Bylo to v letech 1898—1901. Rozhodným vlivem bylo založení časopisu »The New Wilness« H. Bellocem a mým bratrem Cecilem. Patřilo k dobrému tonu věřit, že politici se nezajímají o otázky peněžní. Není-li tak dnes, je to zásluhou toho listu. On jediné brojl proti politické korupci a byl často stíhán, jak svědčí slavný proces s Marconim. Já napsal do listu mnoho satyrických básní. Belloc mnoho znamená v bojujícím životě katolické církve v Anglii. Mnoho lidí by nebylo přestoupilo ke katolicismu bez něho. Jeho osobní vliv jest ohromný, a

jest důsledkem jeho podivuhodné životnosti a jeho zvláštního vzdělání. Jak působil na mne a na ostatní? Magnetismem jakýmsi? Nikoliv. Ukazuje nám prostě pravdu. Dobývá naší pozornosti: Církev katolická jest zde jako plynový kohoutek na ulici. Jdete kolem, aniž si ho povšímnete, ale upozorní-li vás, nebudete někdy popíratí jeho existenci. Belloc má dar výkladu, jest přirozeností mistrem ve vyučování sobě rovných...

Neopomijí žádného důležitého bodu otázky a to jest důležitým zjevem. Část života jsem prodlel v boji s B. Shawem. Jest rozdíl mezi Shawem a Wellsem. Shaw se konečně probudil ku poznání minulosti a jeho »Johanka z Arku« jest v tomto ohledu velice charakteristická. Wells tkví ustavičně v budoucnu. Má prazvláštní obraznost, ale jeho utopie se stávají stále mlhavější a nudnější. Vidí budoucno v kráse. V jeho krajinách jest vše tak podivuhodně svůdné a dokonalé, že máme dojem, že, jakmile opustí kraj, musí vše začít stávkovat, aby život byl trochu jiným. Představují si ho stále na kolenou před jeho pravnukem. Je to postavení trochu směšné. Shaw nebyl méně groteskní ale začíná chápat, že existuje minulost: odkrývá katolickou církev, probouzí se při poznání její existence, minulost začíná pro něho žiti. V »Johance z Arku« uznává důležitost středověku, jež my, katolíci, již dávno uctíváme.

Nerad mluvím o Hardym a Bennettovi; jsem k nim nespravedlivý, neboť nemohu přijati jejich filosofii, již Hardy vykládá a Bennet předpokládá. Tragedií Hardyovy filosofie jest, že d'ábel stvořil svět a ta filosofie se mi zdá morbidní. Hardy jest vynikající spisovatel.

Mladí se osvobodili od mnohých předsudků, ztratili třeba oblíbený anglický skepticism a nebyl bych překvapen, kdyby přišli ke katolicismu. (Aldons Huxley, Rose Macanlay, M. Arlen.)«

Na konci ještě se rozhovořil Chesterton o novobudhismu, který odsoudil, a který jen proto se může rozvíjeti, že »nemáme pevného bloku katolicismu«.

K.

Sv. Tomáš A. trubadur.

Píše se o sv. Tomáši, velikém světcí, který se stal proto slavným doktorem, že byl dříve světcem. O sv. Tomáši, jednom z největších filosofů, jehož syntesa jest nádherným domem. Známý o-mista, R. P. Mandonnet, v »Revue des Jeunes«, 25. v březnu 1925, rozepsal se zajímavě o jiném tematě, o sv. Tomáši trubaduru. Pravda, nic nepřibude na slávě Aquinátovi tím, že se dovídáme o jeho trubadurství, ale přes to jest postřeh učeného Dominikána pozoruhodný. P Mandonnet píše sonet

v lidové řeči, jediném, který slavný teolog složil, a který se nám dochoval. Sv. Tomáš jej složil roku 1244 a jest známo od XVIII., ačkoliv historici o něm nemluví snad proto, že pochybovali a pochybují o jeho pravověrnosti. Jest uchován v Modeně, v knihovně D'Este a byl přepsán r. 1347. Posledně byl vydán Scandonem, který se nestaví proti jeho pravověrnosti, jako učinili před tím Lavazzoli, Muratori a Crescimbene. Sonet zní:

»Fr. Thomas dé Aquino.

Tanto ha virtù ziascun, quanto ha intelletto;
Ea valor quanto in virtù si stende;
E tanto ha'llhor di ben, quanto l'intende;
E quanto ha d'honor gentil diletto.
E il diletto gentil, quanto ha l'effetto,
adorna il bel piacer, che nel chor scende;
il quale adorna tanto, quando splende,
per somiglianza del proprio subietto.
Dunque, chi vol veder, quanto d'honore
altrui è degno e di laude perfecta
miri in qaul disio amante ha il core.
Però ch'esser felice ogni nomo affecta:
Massimamente quet, che per l'onore
verace adopra tal corona aspetta.«

V českém překladě prozou: »Bratr Tomáš Aquinský. Tolik má každý ctnosti, kolik má intelligence. A tolik hočnoty, jak hluboko jde jeho ctnost. A tolik má tedy dobra, jak jeho ctnost roste. A ve cti vznešenou zálibu. A vznešená záliba, jakmile se uskutečňuje, působí krásnou radost, jež do srdce sestupuje. Působí jí tolik, že září v podobě se svým vlastním podmětem. Proto, kdo chce viděti, kolika cti a dokonale chvály jest jiný hoden, ať pohledne na touhu srdce milujícího. A poněvadž každý člověk dychtí býti šťasten, ten hlavně, kdo pro čest opravdu pracuje, dosáhne věnce.«

Nuže, jedná se v tomto sonetu o čest a jasněji vysvitne jeho podstata a i příčina, proč byl složen, uvědomíme-li si okolností, za jakých byl prosloven a napsán.

Sv. Tomáš toužil státi se dominikánem a po smrti svého otce vstoupil v dubnu 1224 do řádu dominikánského proti vůli celé rodiny. Jan Teutonský, který byl tehdy magister generalis kazatelského řádu, vzal s sebou do Paříže mladého nadaného novice, aby na slavném učení pařížském studoval. Matka Tomášova, Theodora, zvěděvši o tomto činu, požádala své syny, kteří sloužili ve vojsku Fridricha II., aby se za Tomášem vydali a přivedli ho zpět. Uposlechli a v polovici máje dostihli svého bratra a nedbajíce protestů jeho a generála řádu, přivedli ho na Rocca Secca. Matka přirozeně se nadála, že setkání se synem bude dosti ostré a znajíc jeho zálibu a jeho lásku k dominikánskému řádu, usnesla se spolu s ostatními členy rodiny vyložití hned ještě

jednou synu všechny důvody a odvrátiti jej od jeho úmyslu. A kdo mohl lépe odporovati Tomášovi než jeho bratr Reginald, magister artium, znalý subtilit školy a dobrý advokát? Tedy Reginald měl vyložití sv. Tomáši, jak těžké jest postavení rodiny v nynější době sporů mezi císařem a papežem, a jak by rodině prospělo, kdyby zůstal Tomáš na Monte Cassino a stal se opatem bohatého a mocného kláštera. Byla by to čest pro něho. Co znamená býti dominikánem? Toť jako býti žebrákem. Tedy to vše vyložil Reginald Tomášovi vzletnou řečí a jest možné, že i užil veršů. Tomáš odpověděl, odpověděl sonetem, ve kterém shrnul své názory o cti, ctnosti, důstojnosti. Netřeba pochybovati, že znal poesii, jistě aspoň básně svého bratra Reginalda, nejlepšího trubadura tehdejší doby, a snad i skládal verše. Nezapomeňme, že byl mlád a zajímal se o všechno.

I formou i obsahem odpovídá sonet založení mladého neapolského studenta. Forma jest pěkná, idee a slova svědčí o filosofické zálibě. Myšlenky jsou inspirovány Aristotelovou »Etikou«, jejíž první čtyři knihy byly pilně vykládány na tehdejších universitách. Sv. Tomáš byl již ve dvaceti letech dosti vzdělán ve filosofii. Něco jest pozoruhodného: V jeho pozdějším výkladu »Etiky« a v »Summē teologické« nacházíme totéž pojetí a téměř tytéž formule o cti, jako v sonetu z mladých let.

Tomáš neužil v sonetu ani jednou slova: amor, úmyslně píše: diletto, neboť pronesl sonet po slavném pokušení na Monte San Giovanni. Změnil později tuto tvrdost a vykládaje »Božská Slova« Areopagitova, dí, že třeba nejspíše užiti slova: amor, když se mluví o věcech božských.

Zvláštní důležitost má sonet proto, že jest napsán v mateřské řeči světcově a jest jedinečným zjevem u filosofa a teologa XIII. st. Sv. Tomáši přísluší jím místo v galerii básníků staré sicilské školy. A ukazuje nám, jaký byl sv. Tomáš ve 20 letech svého života a tím jest nám tato ukázka nejdražší.

K.

Edmond Rostand a jeho Cyrano.

Edmond Rostand byl básníkem, zůstal jím tehdy, když tvořil svá dramata, která mu byla jen ztělesněním jeho básnických snů a vidin. Že se nestala suchopárnými schematy bez účinnosti jevištního provedení, tomu zabránil jeho výlučný kult poesie, úcta k její vznešenosti, která ho přímo nutila k plnému prožití strof a veršů. Ale protože žil v době, která byla příliš krutou ke každému sně, oslabil tento kult jistou resignovaností, možno říci sladkostí, která je tak vnitřně založena a tak původní pro celou jeho inspiraci.

V jeho básnické osobě nalézáme výrazný rys potřeby vidět v životě cosi, co je nad ním, něco neurčitěho, tušeného. Je to potřeba poetisace života, touha vznítit se pro něco nedefinovatelného, ale vždy vznešeného a šlechtěného, skutečnost, která podmiňuje každý mohutnější vzmach, zdůrazňuje ho, činí více lidským i básničtější, jedním slovem krásnějším. A vedle této touhy nalézáme u Rostanda ještě potřebu metafor, obrazů, lesklých i výbušných, elegantních obrátů, hříček a vtipů slovních, onen verbalismus bez hranic a mezí, který se mu nespoutavě lyne z pera a stává se mu nezbytným. Ale jeho duše samotářského snílka, hluboká a hloubavá, sama zabránila zploštění, jeho verbalismus není jen lesklým povrchem, který by zakrýval vnitřní prázdnotu. Spojuje tušení neznámého, touhu, která marně hledá slov se skvělou stavbou vět a elegancí slohu, je — romantikem.

Cyrano znamená pro Rostanda snad nejvíce jak pro básníka, tak pro člověka. On dal mu uznání Akademie, dal mu slávu se všemi jejími přílepkami. Rostand prchá před ní do pyrenejské samoty, aby ve světě, který si sám vytvořil, ve světě ticha a klidu, zarámovaného do skvělého prostředí hýčci přírody, mohl se plně vyžít, možno-li toho slova užití pro jeho rozkošnické vychutnávání samotářských dnů, plných slunného jasu, krásy a nezkalené pohody.

A Cyrano, ten »velkolepý kýč«, šel vítězně evropskými scénami. Jméno autorovo bledlo před jménem romantického hrdiny. Cyrano se četl, Cyrano se hrál a hraje se znovu. Potřebuje skvělého interpreta, neboť celé drama stojí i padá jen s titulním hrdinou. V Cyranovi ztělesnil Rostand skvěle svou touhu po neznámém, vznešeném a šlechtěném, jež zkrásní život. Jeho rytíř nemá daleko k hrdinům filmů, s nimiž dovedeme plakat a smát se, se kterými dovedeme — žít. Má všechny naše sympatie, milujeme ho opravdově, vždyť nemá kazu, jen svůj neforemný nos, ale ten je zde jen proto, aby podřhl jeho »krásnou« romantickou duši. Vždy zůstaneme trochu romantiky, ta je kořením našeho života, ta dovede tak vysoce vynést naše tužby a naděje. Jen romantika smíří nás s prostým a nebohatým životem dnů. Rostand, skvělý romantik, dovedl postavit typ a tento se líbí, neboť se líbit musí, je vzorem, je metou, ztělesněním našich romantických ideálů a třeba bychom se bránili, marno, ten »geniální kýč« ještě dlouho bude těšit, ještě dlouho prožíván osud hrdiny, který nechtěl nic a všechno dovedl dát.

—tý.

Divadlo.

Zvýšená činnost ve světě našich dramatiků přináší nám stále hodnotnější plody, které zvyšují úroveň našeho divadla po stránce obsahové pomalu

na světovou úroveň. Jednou z takovýchto prací je i Langrova Periferie, hraná v únoru v Městském divadle na Král. Vinohradech. Radostně přijata a s velkým úspěchem stále opakována sídlí skorem opačný osud Fischerových Otroků, kteří netěší se velkým návštěvám, ježto naše buržoasie nerada mnoho myslí a ostatním se stává divadlo luxusem. Periferie je však i v základním východisku koncepce skorem protipólem zmíněného dramatu Fischerova. Kdežto o Otrocích jsme řekli, že je to vědecká práce filosofa v dramatickém rouše, která chce nám konstruovat životnost, vychází Langer ze života, reality každodennosti, a z ní vycházejí směrem nahoru k všeobecně platným zákonům duše, umocňuje svůj realismus v metafysiku života.

Jeho spisovatelská i dramatická zkušenost dovolila mu, aby uměleckou rukou sáhl do života a ukázal nám jej nejen jako fotografii skutečnosti, ale ve světle svého lidského pojetí, prozářený soucitem a teplem lásky, plně pravdivý, reálný, ale suchá pravdivost a střízlivé pochopení smyslu je tu vyplněno pochopením duše v celé její všeobšíhlé slávě, Langer má rád lidi drobné, lidičky řekl bych, opovrhované a vysmívané, a v každém najde základy lidství, krásu ubíjené a zakrývané duše. V Periferii ukazuje nám tuto vyšší a podstatnou lidskost v postavě pasáka Franci. Franci, jemuž kamarádi říkají kuře, byl rok zavřen, ježto nevyzradil spolupachatele a vlastní vinníky krádeže. Sám dělal jim jen »zedl«, ale byl chycen a odpykal trest za ně. Po roce se vrací a nalézá ve svém starém bytě nevěstku. Sblíží se a stanou se jeden druhému v životě oporou. Snad se milují. Proto však Franci zabije hosta, jehož zastihne u své milé. Nechtěl ho zabít, jen poznamenat, ale měl ruku příliš těžkou a odpočatou. Franci má však štěstí. Odnese mrtvého k staveništi a přivolaná stráž nabude přesvědčení, že zabítý — známý to stavitel, opilec a tyran — upadnul ve tmě přes kládu, nárazem o stěnu přivodil si smrt.

Před vnějším forem a světskou spravedlností je tedy Franci čistý, ale zapomněl při počtu na sebe svou duši s jejími absolutními požadavky spravedlnosti a strážce této — svědomí. Porušil řád a srdce jeho neustále žízni a touží po napravení této poruchy. Na venek má Franci stále štěstí, vede se mu dobře, ale jeho nitro je zmitáno dychtivostí a zoufalou žádostí rozsudku. Křičí o svém zločinu světu, udá se soudu — nevěří mu. Jeho touha po spravedlnosti stane se vášní. Potká se se ztracenou existencí soudcem-opilem, který začal pít, když viděl praktiky spravedlnosti světské. Ten mu poradí, aby novou vraždou přivolał na sebe trest, kterým by odpykal i vinu starou. Ale Franci je kuře, nemůže vědomě vraždit a ocitá se v slepé uličce luševních muk. A tu mu pomáhá láska jeho Anči, jež

s obětavostí srdce milujícího téměř sama se uškrtí rukama Franciho, když ten nechtěl přijmouti její oběti. Se slzami radosti přijímá pak Franci želízka, ježto v srdci s počínajícím trestem se rozhošťuje mír.

Příběh celý, rozvržený do deseti obrazů, je zpracován tak detailně do všech fines a úkrytů vědomí a podvědomí, že nemůžeme současně vytknout hře suggestivní síly a přesvědčující pravdivosti. Až později po úvaze — a to ne ještě přesvědčivě — dá se vytknout nepřírozený způsob smývání hříchů starého hříchem novým. Vždyť novým trestem odpývá jen vinu za nový hřích a starý zůstává ranou otevřenou, nemluvě o očistné síle oběti a strádání na jiném poli životním, které může posvětit a očistit hříchy vzdálené a odlehlé. Vůbec v celé, velmi silné hře slabinou jsou výstupy soudce (zvláště poslední). Postava dost mátožná zabíhá ve svých filosofujících výkladech až do sentimentální rozbledlosti, která nám skorem připomíná romantické retorství starého našeho jeviště s moderním nátěrem.

Režie přílehavě vypravila hru, držíc se opatrně a se zdarem na rozhraní realismu a metafysičnosti. Z onoho vycházela, k tomuto spěla. Krásným uměleckým činem byl Franci p. Štěpánka. Vláčnost a pohotovost pohybů výborného tanečníka a melodičnost zpěvného hlasu jeho pasáka a dobrého člověka zlidštila a přiblížila nám postavu tu snad na vrchol představitivosti naší i autorovy. I Anči M. Pačové snažila se mu přiblížit, ale myslím, že by na Vinohradech měli představitelku Anči ještě lepší. Ostatní menší figurky byly všechny přílehavě a ostře řezány, že plným právem můžeme mulvit o krásném večeru na Vinohradech, jaké tam kdysi bývaly. K zladěnosti přispěla výprava, vedená týmiž směrnicemi, jako režie. jl.

Pro úplnost chceme se zmíniti ještě o Cyrana de Bergerac, hraném s velkým úspěchem na Stavovském divadle. V této Rostandově hře, již Kodíček vystižně, třeba snad s malou nadsázkou, charakterisoval jako geniální kýč, je pozoruhodný skvělý umělecký výkon p. Karna v titulní úloze. Přijímá odlišně od Vojana, ale téměř tongeniálně své-

ho Cyrana, představuje nám jej především jako člověka, ne filosofa, boдрého a zdravého chlapíka. Příznačná je též obliba a neutuchající zájem o hru. Na jevišti se nám hodně líbí duchaplnost, třeba v ošklivé tváři, a bylo by zajímavé sledovat poměr cyranovství jevištního k životnímu a jejich vzájemný vliv. Tento úspěch u obecnosti by jistě byl velmi poučným pramenem pomocným při podobné studii.

Na Vinohradech vytáhli ze schnoucího už repertoiru »Nepřítele lidu«. Ibsen je a dlouho ještě zůstane nám velkým dramatickým učitelem. Jeho funkce je však pro naši dobu už jen učitelská. O obsah jeho vzorné dramatické formy, například jeho divadelnosti je nám už cizí. Podivujeme se, jak svá dramata udělal, ale ne tomu, co udělal. Suchý svět racionalistického člověka 19. století s jeho kultem individualismu je už překonán. Představení bylo tedy — a tak je lze i přijmout — retrospektivní a tomu odpovídalo i pěkné, ale v celku nenové provedení. jl.

»Jáma« v »Komedií«.

Hraje se zdramatisovaný Kuprinův román a hledíště je stále vyprodáno. Ředitelství divadélka může býti spokojeno nad tím, jak šťastně volilo. Věc sama postrádá divadelního účinku, vše je příliš laciným a vypočítáno na efekt, ale hlubokému dojmu se neubrání nikdo poctivý a přímý, vnutí ho vážnost a opravdovost autora, který brutálně strhl jednu z farsejských roušek společnosti. Ale trapnou je úroveň divadélka, které je velkoměstským střediskem tříd, ženoucích se za sensací, pikanterií nebo dravým vtipem Ferencových grotesk. Výběr repertoiru řídí se dle toho, nějaké umělecké opravdovosti a kázně zde není, vše se řeší od případu k případu a takovým je i herecký soubor, nesourodý, nevyrovnaný, kde skutečně herecký vážných výkonů uvidíme pouhokrak. Divadélko »Komedia« je nutným velkoměstským zlem a není asi naděje na obrat, ještě štěstí, že máme v Praze jenom jediné a že prozatím stačí potřebám určitých vrstev, doufejme, že postačí i v budoucnosti, bylo by to pro nás radostným faktem a zadostiučiněním. —tý.

CO ŽIVOT DAL.

Hnisající rána.

Zase jednou strhány s ní obvazy a v plné nahotě syrové pravdy objevil se strašlivý obraz lidské bídě, děsu, plný bolesti — prostituce. Nenaladil k rozněžnělým vzdechům a laciným slzám soucitu,

jen pěsti sevřel, až nehty zarývaly se do dlaní a v hrdle přiškrtil výkřik. Je třeba pohlédnouti časem přímo v tvář rozšklebené tlamě hnusné nestvůry — lidské nemravnosti. Nelze však spokojiti se jen pohledem, rozhořčenými slovy a přejíti dále k dennímu pořádku, tak se vážné věci neřeší; ani by ne-

bylo rozumným nechávat vše ukryto a spokojovat se pohodlným klidem, který nemá rád nějaké vyrušování. Více než kdy jindy bují dnes, ať již ve formě »zákonem uznané«, či tajně. Bylo by třeba nejprve obrátit se proti nemravnosti vůbec a zase ne jen konstatováním a silnými slovy, ale také skutky. Mravní laksnost rozežírá náš život vždy více a v ce a jedinou pevnou hrází proti této potopě může být stálé zdůrazňování katolické morálky. Bez ní nelze nalézt opory proti zlu, bez ní nelze ho potříti, bez ní nelze doufat v mravný život. Dnešek, více než kdy jindy, žízni po imperativech, nutno je dáti. Mravnost je a musí být základem našeho života, bez ní možno si jediné vysvětliti ty různé krise našeho soukromého i veřejného života, o nichž se pěkně píše a uvažuje, ale o jichž odpomoc není viděti vážné snahy. Zákon je zde málo, nutno býti soudcem sám sobě a býti si dobrým soudcem, nelze si mysliti bez úcty k Bohu, který nám dal svoje příkázání, ty vznešené imperativy, které jediné nás mohou uchrániti od pádu do propasti bída a karu.

Mravnost mužů musí být sloupem a oporou společnosti. Ať je emancipace a rovnoprávnost žen sebevětší, nejsou to ony, které by ji dovedly nésti a zdůrazňovati. Je to zjevným zvláště v prostituci: kdyby nebylo mužských prostopášníků — nebude jí. Kdyby katolická morálka byla všem nepřekročitelnou hradbou a pevným zákonem, nebude tohoto vředu, té morové rány, zla, jež dusí, šílené a přece existující dábelské. Kuprinova »Jáma« v dramatickém provedení »Komédie« dala mně myšlenky ještě černější a horší, nepodařila žádného kladného řešení do budoucna, konstatovala jen fakt, příšerný a odpuzující, ale přece stávající. Nehrajte »Jámu« a nevydávejte zbytečných románů, které »řeší« podobné otázky, nepromítejte »poučných« filmů a nepište »odborná« pojednání, ale — vyzdvihněte katolickou morálku, dejte lidstvu vznešené zásady Kristovy, naučte se milovati svého bližního a mějte úctu k sobě samým, pak zlo zmizí. Pak nebude prostituce, známé a marně potírané, trpěné a proklínané, nenáviděné a přece se šířící, rozžírající a leptající. Mŕskejte muže, kteří ji podporují, umlčte nemravné filosofy, kteří ji obhajují, dejte jim před oči desatero a imperativy katolické morálky a vina zla musí se roztříštiti o pevnou hráz mravních mužských charakterů. Ani jediný poklesk proti mravnosti není omluvitelným a zasluhoval by nejprísnejších trestů. Nehýčkejte sami sebe, neomlouvajte a nevysvětľujte, ale buďte silnými a mravnými.

—tý.

Zbytečná odpověď.

Jest jí resoluce Č. O. S., t. j. československé obce sokolské, reagující na projev biskupa Vojtašáka. Tato »celonárodní« instituce spěchala vždy

osvědčiti svoji pokrokovost ve všemožných akcích proti českému katolicismu. Zářilo tam vždy pyšně její jméno vedle organisací legionářských, husitských žen, Kostnických Jisker a uvolněných myslitelů, jichž duševní otroctví dnes nelaskavě odmítá. Je pojednou prodchnuta podivuhodnou umírněností a plna ohledů ku svým členům-katolíkům, jichž náboženské smýšlení vlastně utvrzovala, když kázala jim o útisku českého národa Římem, volala po odvetě a žádala přímého a nebojácného účtování s odvěkým nepřítelem národa. A náhle by chtěla zapíratí svoji minulost. Sokolstvo nestojí pry proti církvím, ale proti klerikalismu a komunismu. To nešťastné slovíčko klerikalism stalo se sokolské odpovědi osudným. Příliš dlouho si s ním hráli a dnes nedovedou bez něho žíti. Když se snaží o vymezení tohoto pojmu, mohou potvrditi jen slova biskupa Vojtašáka, který je označil jako přímé nepřátely katolicismu. Neboť klerikalism, proti kterému bojují, není jim ničím jiným, nežli katolicismem. Kdyby dovedli bojovati proti skutečnému klerikalismu, musili by ho vyloučiti nejdříve z řad svých a pak se stejnou vervou, s jakou se vrhli na katolíky, musili by se obrátiti proti klerikalismu českých socialistů, který se rozbíjel měrou přímo neslýchanou. Dnes nezachrání Sokolstvo svůj význam »celonárodní« instituce. Dobrovole se programu toho zreklo, když připustilo do svých řad vlivy politické a náboženských sektářů. Bylo by nedůstojným, kdyby nedovedlo zachovati linii dosavadního postupu a jako »celonárodní« instituce zreklo se vůdcovství v rozhořčeném kulturním boji proti Římu, čili proti českému katolicismu. O nějaké námluvy není co státi, katolíci budou i bez Sokolů spokojeně žívi, zda tomu tak bude i v opačném případě, nezdá se, nebo by resoluce Č. O. S. měla snad ještě jiné příčiny? Jsme vděčními za to, že by plně pochopen význam biskupského listu, který »ukázal s neobvyklou otevřeností pravou tvář katolické hierarchie, která se dosud nevzdala vůle a snahy po nadvládě nad státy (!), vládami a občany nad duševním životem lidstva.« Nevzdala se ho a nesmí se ho vzdáti, proto je hierarchií katolickou, která nezná »svobodných« občanů moderní demokracie, ale svoji autoritu, které jsou podřízeny, vede je správnou cestou života ke Kristu. A pak prý Sokolstvo nebojuje proti katolíkům, ale jen proti klerikálům. Národ musí být Č. O. S. vděčným za to, že ani dnes nezapomíná, že »s Římem měl český národ odjakživa jen nepříjemné zkušenosti« a že se svým úsilovným bojem zasazuje o napravení křivd Římem na nás spáchaných a přitom přec nebojuje proti katolíkům. Je mi tento bojovného sokolského programu trochu nejasným, ale konečně u takové »celonárodní« instituce co by bylo nemožným.

A pak tam je také jedna dobroučká pilulka pro čsl. stranu lidovou, kterou si jen na ni dovolíme upozorniti; s hrůzou jsme totiž konstatovali, že strana lidová je státu nebezpečnou, slyšte: »(Sokolstvo) odmítá a bude bojovati vždy proti stranám, jež ohrožují republiku a demokracii, a to jsou strany komunistická a lidová, na Slovensku ľudová, jejichž příslušníkem a podporovatelem nemůže býti žádný Sokol.« Tak, prosím, chudák lidová strana, v koalici sedí ani nedutá, na všechny strany chce býti hezkou a najednou na ni praskne, že ohrožuje republiku a demokracii. Nad tím nelze než zavrtět hlavou. Taková spoušť! No ne!? —tý.

Prof. J. Míčka: Hry I. a II. díl. — Tělesná výchova III. r., 1. č., únor. 1925. Sbíрка tělocvičných her prof. Míčky, již vydala Zemská Rada Orla Čsl. v Praze pod ústřední firmou, jest dílo jak v této době, tak prostředí velmi pozoruhodné a zaslouží vši chvály. Dílo bylo sepsáno a materiál sesbírán s neúmornou pilí a na první pohled jest vidět, že tuto práci provedl odborník. Seskupení jest přehledné a správné. Nemám právě po ruce starší díla v tomto směru, abych porovnal zevrubně, pokud se odlišil autor od dřívějších sběratelů: Klenky, Potůčka, Tykače, Šváchy atd. a zavedl jiná hlediska, jsem však jist, že i v tomto směru autor notně pokročil. Práce tato přichází právě včas, neboť význam a cena her se u nás stále ještě nedoceňuje a bylo by hříšným nevděkem, kdyby nebylo knihy používáno. Bylo by snad účelné, kdyby byl autor zařadil pokud možno všechny novější, zvláště americké hry závodivé, jejichž blahodárný účinek na výchovu dospívajících není dosud pochopen, ač — připouštím — v rukou neschopného vedoucího se mohou snadno zvrhnouti a míti opačné účinky. I štafety ve formě závodních her bylo lze přibrati. Leč i tak třeba vzdáti panu profesorovi za jeho (snad životní) dílo upřímný dík. — Mohu konečně referovati o »Tělesné výchově«.

tělocvičném věstníku Čsl. Orla. S pocity více méně smíšenými pročítáte dvanáctistránkový sešit. Těch trapných a nelibých jest však mnohem více. Lze říci snad, že ideál zůstal od skutečnosti (nebo naopak) vzdálen. Jeden řádek vás však na poslední straně zarazí: »Příspěvky zasílejte na adresu vpředu uvedenou! Nejsou však podmínkou existence časopisu.« Nevím, kolik těch příspěvků obdrží br. Dostál pro tomto gestu. Byla by to chvályhodná odvaha, kdyby to nebyla samolibost. Ostatně br. Dostál má pravdu. Podmínkou existence časopisu nejsou příspěvky, nýbrž něco jiného. Jsou však příspěvky podmínkou kvality časopisu. A o tu snad také trochu jde.

Franta Skoumal.

Otázka svátků. Poslední těžká koaliční krise vládní byla nakonec přece rozřešena. Trvalo to dosti dlouho a všeobecně se soudilo, že koaliční vláda prožívá poslední dny svého života. Nestalo se tak, účastněné strany se posléze shodly na osnově o svátcích a koalice byla zachráněna. Jednání bylo velice svízelné. Lidová strana hleděla zachrániti koalici za každou cenu a v tisku byly udávány četné důvody této snahy. Minoritní vláda by prý provedla řadu zákonů, namířených proti katolíkům. Snad by si to vláda rozmyslila před blížícími se volbami. Poukazováno dále na některé zákony dříve vydané, které by znemožnily katolíkům obranu proti zvlí nevěrců. A jiné důvody byly udávány, které by činily postavení katolíků za nového režimu velice těžkým. Mluvílo se často i o našem kleru. — Krise jest rozřešena a budeme míti méně svátků. Svátek sv. Jana Nepomuckého byl obětován. Den 16. května nebude ani památným dnem. Je to porážka, a někdy napadá člověku, zda hrdost nevelela svátek zachovati. Nepřátelé zajásali. — Netočí se naše politika kolem dvou osob: Švehly a Beneše? Nebylo by lepší, kdyby ovládl názor Benešův, aby se otázka svátků řešila v dorozumění se Sv. Stolicí při projednávání poměru církve a státu? Ministr Šrámek příliš důvěřuje Švehlovi a v tom vše vězí. jk

Svatý Tomáš Aquinský

Knihovna Života č. 2.

Cena 30 Kč, na japon. papíru 60 Kč.

Objednávky adresujte

Lad. Kuncíř, Praha VII., Ověnecká 4.

Cyrill Jež, T. J.:

OSOBNÍ BŮH A NÁBOŽENSTVÍ

Vydala Česká liga akademická

Praha II., Voršilská 1.

Doporučujeme naší inteligenci toto dílo, o kterém se naše kritika vyjádřila co nejchvalněji, jak ostatně zasluhuje. Zvláště mladí, kteří jsou zmítáni pochybnostmi, v něm naleznou jasné a správné rozřešení všech velikých problémů životních.

ROČNÍK SEDMÝ * KVĚTEN 1925 * ČÍSLO DEVÁTÉ

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ
A POLITICE

VYDALA ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ V PRAZE

„ŽIVOT“ vychází 1. dne v měsíci kromě prázdnin v Praze. PŘED-
PLATNÉ pro VII. ročník „Života“: 30 Kč pro nestudenty,
20 Kč pro studenty. REDAKCE a ADMINISTRACE v Praze II., Voršilská 1.
— Reklamace se zasílají do administrace v Praze. —

OBSAH ČÍSLA 9.:

A. Slanský: Cesty, po kterých se k cíli nedojde. — *P. Habáň O. P.*: Přirozený zákon v člověku. — *Dr. Josef Miklík C. Ss. R.*: Po bludných cestách. — *J. Pechač*: Novodobé české dějepisectví. — *Josef Doležal*: České kněžstvo a jeho podíl na popřevratovém odpadu. — Umění. — Co život dal. — Věda.

**RUKOPISY a DOPISY pro redakci zasílány buďtež na
adresu: J. Krlín, 10. Barákova, Vršovice.**

Sdělení redakční a administrační:

Vydáváme 9. číslo „Života“ až koncem května jedině z toho důvodu, by mezi posledním číslem, jež mělo již nyní vyjít a prvním číslem nového ročníku nebyla mezera tří měsíců, která se nám zdála velice dlouhá. Poslední číslo vyjde koncem měsíce června. Bude v něm dokončena studie dra J. Doležala, uveřejněna stáť o Hromádkově knize o křesťanství, která musela býti vzata z tohoto čísla, poněvadž již nebylo místa a zajímavá studie etnologická dra Šebesty. — Nyní jsou rozesílány upomínky na zaplacení tohoto ročníku „Života“ i prosíme všechny předplatitele, aby laskavě splnili svoji povinnost a umožnili nám dostáti všem závazkům k tiskárně. Zároveň prosíme všechny své příznivce, aby v době prázdnin provedli agitaci pro naši revui. Hodláme příštím rokem provést v ní některé změny, zvýšíti pokud možno ještě úroveň a soustřediti ještě nové pracovníky.

Redakce a administrace:
Česká Liga Akademická,
Praha II., Voršilská 1.

MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL: „ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ.“
ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: Dr. JOSEF KRLÍN. TISKLA: ČESKOSLOVANSKÁ
AKCIOVÁ TISKÁRNA V PRAZE.

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ A POLITICE

ROČNÍK SEDMÝ

A. Slanský:

CESTY, PO KTERÝCH SE K CÍLI NEDOJDE.

Stalo se takřka už okřídleným slovem, že náš stát, náš národ má v oekonomii Boží zvláštní určení provést velike dílo sjednocení Východu se Západem, pravoslavné církve s církví latinskou. Bezpočtukráté mluvilo a mluví se o „mostu“, který tvoří Podkarpatská Rus, včleněná zvláštním postavením do našeho státu. Most ten má dva pilíře: nacionální a církevní. Oba však, jak národní tak církevní, určitými živly jsou stále rozvracovány a tím zeslabovány. Jisto je tolik: Nemůžeme čekat žádných pozitivních úspěchů na Východě (míním Východ slovanský) dříve, dokud církevní (pokud snah našich se týče) poměry na Podkarpatské Rusi nebudou konsolidovány. Myslím však církevní poměry uniátské církve v Československé republice vůbec, ať na Slovensku, či v Podkarpatské Rusi. A tu bych rád řekl několik upřímných slov i do těch řad, které tvrdí, že cíl sjednocení jest jim drahý. Nejsou to vždycky jen nepřátelé Unie, kteří věc Unie poškozují. Jsme to začasté i my, řečtí i římsktí katolíci, kteří tak si počínáme, že místo pokoje a klidu vzbuzujeme ve zmíněných oblastech jen nepokoj, nesvár, roztrpčení.

Každý uzná, že má-li sjednocení býti provedeno, je nutno, aby touha po sjednocení stála se touhou širokých vrstev katolických obojího rítu. Tato touha projevuje se i vzájemnou láskou věřících obojího rítu, jak řeckého tak latinského. Oba rity jsou církví schváleny, oba stejně odůvodněny historií, oba stejně církvi vzácné a milé. Může říci všechno duchovenstvo římsko-katolické oněch končin, kde stýkají a prostupují se oba rity, řecký i latinský, že dívá se vždy na uniátské kněze jako na své bratry, na rítus řecký jako na rovnocenný latinskému? Či nebylo by možno mluvit v četných případech o pohrdání, přezírání a snad úsměšku s jejich strany vůči všemu uniátskému? Že uniátské se nepovažuje za rovnocenné s latinským? Co máme říci tomu faktu, jehož jen namátkou vzpomínám? Sv. Otec poslal vysoké církevní vyznamenání, řád, laikovi Dr. K., řeckému katolíku v S. na Podkarpatské Rusi. Věc stála se známou, na slavnost odevzdání řádu tohoto sešlo se množství řeckých katolíků. Přirozeně se čekalo, že odevzdání stane se v cerkvi uniátské. Nikoliv. Řeckokatolíku odevzdáno bylo církevní vyznamenání z Říma v kostele latinském téhož místa. Proč? Což nejsou uniátské rovno-

právní členové církve všeobecné, katolické? Nevzbudí takové jednání jen roztrpčenosti? Necítí tu odstrčení uniáté, že jsou pokládáni za méněcenné? A dejte si vypravovati od uniátských farářů o poměrech, které jsou mezi latinským a uniátským farářem v jediné vsi! Budete slyšet věci, které o všem možném svědčí, jenom ne o lásce, o shodě, která má panovati mezi kněžími téže církve, dětmi jedné Matky! A to chceme láskou přivést ostatní pobloudilé bratry pravoslavné! Nenapadá tu slovo Písma svatého: Lékaři, vyléč sám sebe! To se děje u nás. A což v Polsku! Nezachází se tam mnohdy s uniáty hůře než s pohany; kde polonisace a latinisace je ideálem i lidí církev katolickou velmi milujících? Vzpomeňme Chelmska, Ukrajiny!

Uniátská duchovní rádi zavádějí pobožnosti, které u katolíků latinských prosperují a těší se velké oblibě. Vzpomínám jen slovenské části mukačevské eparchie. Nic proti tomu nelze namítati. Ale zdá se mi, že přílišné zavádění „latinských“ pobožností budí nedůvěru u uniátských věřících. Stále se jim od schismaticů tvrdí, že mají býti jedinkrát polatinisováni. Kdo by se divil, že tyto pobožnosti zdají se už symptomy blížící se latinisace? Zde snad bylo by dobře upravití ony pobožnosti duchu řecké církve, aby se staly výhonkem, z ritu řeckého vyražejícím a nikoliv importovanou, krásnou sice, ale cizokrajnou rostlinou.

Když Církev přijímala v pouto jednoty vracející se pravoslavné, dobře věděla, proč a která kázeňská ustanovení od latinského rozdílná, uniátům ponechává. Dovedla dobře rozlišiti podstatné, zásadní, od efemerního, od toho, co se mění, co je výsledkem kázně vývoji podrobené. A uniáté vážili a váží si těchto respektovaných historických forem kázně, ba střezí je žárlivě. Neradi a roztrpčení vidí, chce-li některý představený z přílišné horlivosti assimilační tyto výsadky, ba co dím, práva ztenčiti, ohroziti. Jednou takovou velmi choulostivou otázkou je otázka celibátu. Církev dovolila uniátským kněžím, aby po vykonaném studiu bohosloveckém před vysvěcením se mohli oženiti. Oženili-li se, dobře, ne-li, rovněž dobře, ale vysvěcený pak se už ženiti nesmí; ani vdovec ne. Smýšlejte si o celibátě, jak chcete, přikloňte se k názoru římskému či uniátskému, ale v tom všichni dáte mi za pravdu, že je to dosud jejich, jim Církví zaručeným právem, chtějí-li se oženiti čili ne. Nuže: 2. ledna 1925 úředně prohlásil, jak sděluji časopisy, přemyšlský biskup závazný celibát pro I. a II. ročník bohoslovců. Nastaly ostré debaty, které se dostaly do časopisů a skončily tím, že 5. března t. r. všichni bohoslovci I. a II. ročníku přemyšlského semináře vystoupili ze semináře a oznámili to ordinariátu. Poukazují ve svém podání k ordinariátu, a jistě právem, na práva církve řecko-katolické, na usnesení Lvovské synody z r. 1891. Poukazují na to, že když vstupovali do semináře, nikdo jim o celibátu nemluvil. Proč se takové spory vyvolávají? S tím chceme jíti k pravoslavným? Což není dost těch překážek, které sjednocení v cestu uvalily věky lidské zloby, lidské pýchy a ďáblova usilování? Máme přidělavati my nové?

Přicházím k věci velmi bolestné. Je to otázka poměrů v eparchii prešovské. Předem pravím, že nechci se naprosto dotýkati apoštolského vpravdě muže, nynějšího správce eparchie prešovské, p. biskupa Njaradiho, jehož si velice vážím. Eparchie prešovská útekem biskupa Novaka osiřela. Administrátorem jmenován križevacký p. biskup Njaradi. Jistá věc je, že každé provisorium, zejména trvá-li příliš dlouho, škodí. Snad jsou to ještě jiné důvody než provisorium, které, jak slyším od lidí velmi dobře informovaných, otrásl kázní, poslušností duchovenstva v eparchii prešovské. Negeneralisují. Tvrdí se, že v mukačevské eparchii odpadl jediný uniátský kněz ke pravoslavnému schismatu. Ale bylo mi řečeno, že dojde-li k tak intenzivní propagandě i na prešovském uzemí, bude situace daleko horší. Či je to svědectvím veliké kázně, aby farář, přichází-li biskup na visitaci, zamkl kostel a odešel ze vsi vůbec, jak prý se

stalo v kteréši farní osadě, když p. biskup Njaradi přicházel visitovati? Snad bylo by na čase definitivně, ať už tak či onak, upravit poměry v této eparchii. Je-li vše toto málo zde vyličené pravda, kam poměry ty dospějí? Vynechati určitý počet slov v kánonu mše svaté pokládají moralisté právem za těžký hřích. A bylo mi vyprávěno člověkem velmi hodnověrným, kterak někteří — nepravím mnozí — kněží vynechávají v ekténiích prosbu za papeže, za biskupa, jiní zase z horlivosti profischismatické vynechávají v těchže ekténiích onen název, který nazývá církev katolickou „pravoslavnou“, ale bono sensu. Jsou to kormutlivé věci. A kdy jim bude konec?

Dobrým jistě bylo, že poslána byla řada bohoslovců uniatských studovati na Moravu a do Čech. Jenomže je obava, aby při svém studiu, zejména věrouky, nezanedbali čerpati z pramenů spíše východních než západních. Vždyť čeká je jednou práce na poli sjednocení částí nejtěžší a tu musí svým budoucím bratřím v Kristu ukazovati pravdu učení z Otců východních, kteří jsou pravoslavným známější než západní. A pak nutno dbáti toho, aby vždy měli tyto bohoslovci učitele jak mravy tak věděním nejlepší, aby neplatilo slovo: Zkáza z tebe, Israeli. Mám na mysli určité případy.

A když už jsem se zmínil o bohoslovcích uniatských, nutno, abych se zmínil o studentech rusínských, pokud studují v Praze, a náboženských poměrech řecko-katolíků v Praze. Rád bych zároveň upozornil, jak by asi bylo možno co nejlépe věc vyřešiti. Podotýkám předem, že není mým úmyslem dotýkati se osob, zejména duchovních, které až dosud náboženské a bohoslužebné záležitosti pražských řecko-katolíků vedli. Řečí katolíci v Praze přísluší ke třem skupinám: Uniaté z Podkarpatské Rusi, uniaté ukrajínští z Haliče a uniaté velkorusští. O náboženské potřeby sjednocených Velkorusů je postaráno měrou dostatečnou v misijním kostele sv. Kříže na Příkopech, kde duchovní správu vede sympatický otec Verchovský. O nich se nezmiňuji blíže. Jde tu tedy jak o podkarpatské Rusíny, tak o Ukrajince. Uniaté Ukrajinci jsou velikou většinou, ba všichni, emigranti, kteří jsou buď studenty nebo jsou příslušníky bývalé branné moci ukrajinského státu. Všichni tyto emigranti, jakmile nabudou příznivějších podmínek, vrátí se do svých zemí. Rusíni z Podkarpatské Rusi jsou jednak studenty, jednak příslušníci branné moci Čsl. republiky, státní úředníci nebo jiného civilního zaměstnání.

Nuže, nedávno četl jsem, jak v kterémsi pražském hotelu odbývala se mohamedánská pobožnost slavností Bajrámu, již zúčastnilo se asi 20 mohamedánů v Praze usedlých. Praha je hlavním městem Československa a i Podkarpatské Rusi. A v Praze, kde jsou duchovní správy sekt a sektiček nejrozmanitějších, není dosud řádně zřízené duchovní správy řecko-katolické, ač ve státě je na 600.000 řecko-katolíků a 2 biskupství řecko-katolická. Není v tom ohledu postaráno o potřeby řecko-katolických občanů tohoto státu. Kdo se má o to starati? Když před třemi léty dobrý Belgičan otec Bonne míval uniatské bohoslužby, bylo radost viděti a slyšeti řecko-katolické vysokoškolské studenty, jak sami si řídili zpěv. A dnes? Je jich tam málo nebo žádní.

Nebylo tu nikoho, kdo by o ně pečoval v duchovním smyslu, byli jako ovce bez pastýře a tak se stalo, že v indiferentní a profináboženské Praze oni, synové duchovních řecko-katolických, církevních učitelů a „pěvců“, odcizují se svým bohoslužbám, ba žel, jsou i případy, že své víře se odcizili! A jak si všímá katolická veřejnost těchto studentů? Byly kdysi hojné její s nimi stýky, žel, upadlo to všechno. I v té Lize. A přece osobní stýk je to nejlepší. Jak by vše jinak vypadalo, kdyby zřízen byl některý kostel, jež by určily církevní úřady pražské, tak aby již trvale mohl sloužiti uniatským bohoslužbám. Kostel ten byl by zařízen úplně dle předpisů liturgických, v církvi řecko-katolické platných, aby se tu cítili jako doma. Zejména musilo by se k tomu přihlížeti, aby liturgie dala se dle rítu, jaký je obvyklý v diecésích uniatských v Česko-

slovenské republice. Tomu by nejlépe vyhověl duchovní, příslušník Československé republiky, jehož by sem poslali uniátští biskupové tohoto státu. Neboť rozdíly v liturgii neblaze působí na účastníky bohoslužeb, že pro rozladění bohoslužeb se neúčastní a ponenáhlu životu náboženskému a bohužel i víře se odcizují. Při kostele by se zřídil pěvecký sbor studentů, který by obstarával liturgické zpěvy. Vytvořil by se fond pro jich honorování, který by při kostele trval.

Nutno jest, aby veškerá péče věnována byla církvi studentům uniátským z Podkarpatské Rusi, poněvadž ti to vracejí se domů jako intelligence a jako veřejní funkcionáři. Ztrať-li náboženství — v Praze to není nic neobyčejného — ponesou nevěru svou domů, způsobí škody nesmírné. Farnost v Praze zřízená byla by matričním úřadem pro řecké katolíky v Praze usedlé. Záležitost jurisdikce a rozsahu farností určily by církevní vrchnosti.

Zmínil jsem se podrobněji o těchto věcech. Vím, jsou některé z nich nepříjemné, nemilé. Je ale dobře znáti chybu s počátku, než ji poznáti na konci. Jsem přesvědčen, že uvarujeme-li se chyb zde uvedených co nejpozorněji, můžeme věci sjednocení velmi prospěti. Naším nejbližším úkolem pro sjednocení vedle modlitby zůstává práce pro konsolidaci uniátsví na Podkarpatské Rusi. Dokud toho nebude, nemáme půdy pod nohama, odkud bychom mohli za Karpaty pokročiti. A abych na to upozornil, zmínil jsem se o několika věcech, jichž nutno se vystříhati.

P. Habáň O. P.

PŘIROZENÝ ZÁKON V ČLOVĚKU.

(Dle Aquinského Učitele.)

Svatý Tomáš jednáje o stvořeném vesmíru patří naň s vyššího stanoviska, na něž postavil Všemohoucí rozumného tvora jako krále nade všechna stvořená díla. Před jeho zraky táne krásné panorama, rozkošný obraz plný harmonie a účelnosti. Touha dospěti cíle vládne světem, pro určitý účel otvírá svůj kalich každá květina, nade vše však spěje k cíli člověk, který poznává a ví, proč obrací k němu své kroky. Přirozené světlo rozumu jest mu vůdcem a mu svítí na skalnaté cestě vášní a touhy, jest mu pravidlem činnosti, jíž by dosáhl své dokonalosti a blaženosti.

Daleko od naturalistických pojmů, které si činí pojem o člověku jako pouhém živočichu, poněkud vyvinutějším. Aquinský Učitel klade morální život na rozumovou výši, rozum jest prvním činitelem, ovšem podřadným, morálního pořádku. Člověk se objeví takto ve své důstojnosti, aniž by se upírala jeho přirozenost, jak níže uvedeme.

Přirozenou náklonnost člověka k cíli porovnává s přírodními zákony, jimiž se řídí vesmír a dle nichž každoročně z jara se rozvíjí nový život, dospívá plného rozkvětu, aby zase ustoupil krutým mrazům ničícím život a přivádějícím smrt. Z tohoto porovnání se objevuje soulad a podobnost mezi účelností ve vesmíru, jíž řídí vyšší rozum Boží a přirozenou tendencí k cíli rozumného tvora, odkud přichází jeho morální zákon, takže se jeví nejprve jako zákon pořádku, harmonie a shody, nežli se objeví jako zákon, který zavazuje. Morální zákon jest tedy něčím přirozeným, jest požadavkem rozumné přirozenosti, pochází z přirozeného zákona, který jest odleskem věčného světla v rozumném tvoru. (I. a II. ac., q. 91. a 2.)

Pozorujme povahu přirozeného zákona, který Stvořitel vryl jako nevymazatelné znamení do duše, aby rozeznávala svým přirozeným smyslem dobro a zlo, dle toho, přivádí-li ji to k cíli či od něho odvrací. Sv. Augustín ve svých „Vyznáních“ (I. I. c. 4.) napsal slova: „Jest vepsán do srdce lidského zákon, který žádná neřest nedovede vyhladit.“ Mžikový pohled na dnešní vzdělané lidstvo ukáže potřebu a nutnost navrátili se k pojmu sv. Učitele Aquinského, chce-li se žít dle rozumné přirozenosti.

Moderní svět vystoupil v mnohých oborech až ke hvězdám, v odborných vědách dospěl vysokého stupně vývoje, sociálně-hospodářsky žádná doba se nemůže měřit s přítomnou. Jemná kultura smyslů dospěla až k výstřednostem. Schází však přítomné době duševní cena a to ve svých elementárních otázkách. Matné hmatání ve tmě po otázkách kam, odkud, o významu a cíli vesmíru, o Bohu. Nejasné pojmy mravně náboženské a nejistý základ morálního charakteru.

Tento stav souvisí úzce s vývojem filosofického myšlení. Filosofie není pouhá spekulace jednotlivých myslitelů, neb nějakého pro svět ztraceného idealisty, nýbrž jest vědou, která má vztah a poměr k duchovnímu životu lidstva, klade pevné základy pravého vývoje vědeckého a morálního. Neboť jest snahou spějící k pravdě, jest poznáním věcí, nejen dle zevnějšku, což pozorují jiné přírodní vědy, nýbrž dle absolutních a nejvyšších příčin, dle řádu a snahy k cíli. Jen tak se objeví výše a velká důstojnost rozumného tvora.

Ve středověku, kdy filosofie a theologie, věda a život, mystika a dialektika si podávají ruce, jeví se význam a soulad vědy s vírou, filosofie a theologie a celý život odpovídá vzájemnému soužití. První ránu mu zasazuje nominalismus a humanismus, ovšem zůstává s počátku v oboru náboženství, vývoj však pokračuje, až v anglickém deismu filosofie překračuje hranice víry a tím ztrácí svého významu. Nastupuje autonomie, která klade jako první princip všeho vědění neodvislost, která dospívá svého nejvyššího bodu v liberalismu, který se snaží vybavit lidstvo z nadpřirozena a klade humanitu jako bohyni kultu. „Následkem toho jest anarchismus ve vědě,“ praví Paulsen. Zmizela pevná půda všeobecných principů, myšlení se podobá větrné růžici, která se obrací, kam vítr vane. Moderní skepticismus postavil svůj základ na písku subjektivismu, opustiv skálu objektivismu. Poslední vzlety, k nimž dospěl vývoj filosofie Fichtem, Schellingem, Hegelem atd., utápějí i idealismus v materialistickém utilitarismu. Lidský duch se pohřbil v mikrokosmu tohoto světa, takže jsou udušeny jeho touhy po hlubších a vyšších věcech. S vývojem myšlení jde i morálka. Z hustého mraku intelektuální činnosti vykukují zamlžené pojmy mravně-náboženské, jimž odpovídá celý život.

Jest třeba postaviti zase most mezi subjektivismem a objektivismem, mezi immanencí a transcendencí, mezi Bohem a lidstvem, chce-li se pomoci. Jest to zdravá filosofie s objektivními, věčnými a se zdravým rozumem shodnými zákony, která buduje tento most, která zachovává řád věcí dle jejich přirozenosti, pořádá člověka dle věčného zákona, který přichází k poznání ve svědomí, v jeho poměru k sobě, k rodině, ke státu, k Bohu a tak luští hádanku o původu vědomí povinnosti, nerozluštělnou ethickým autonomistickým sythemům.

Sv. Tomáš v nauce o přirozeném zákoně podává základ tohoto vědomí z přirozenosti.

Původcem všeho dobra, pořádku a účelnosti jest první pořadatel, nejvyšší dobro, první inteligence, která vše uskutečnila dle svých nevyzpytatelných záměrů a usťanovení. Neboť rozdíl mezi inteligencí lidskou a Boží spočívá v tom, že lidský rozum jest závislým od věcí zevnějších, od nichž přijímá své pojmy a tak dospívá k pravdě,

kdežto Boží inteligence jest nezávislou od věcí, nýbrž svým tvorným poznáním dává věcem existenci. *Scientia Dei est causa rerum.* (I. 14. a 8.) Bůh nepoznává věci, poněvadž existují, nýbrž věci existují, ježto Bůh chce, aby existovaly.

V hlubinách Boží mysli tkví tedy nutně řád všeho stvořeného, jako v mysli každého rozumného činitele, aby vše směřovalo a dosáhlo svého cíle a to od věčnosti, ježto věčná inteligence nemůže pojmouti nic v čase a toto uspořádání věcí k cíli jest věčným zákonem. Všechny věci jsou mu podrobeny, celé přírodě vložil pravidla, dle nichž se řídí a spravuje. Inspirovaný básník žalmu 148. opěvuje tuto tvornou sílu Pána: „Upevnil je na věky věků, zákon dal, jehož nepřekročí“

Věčný zákon stává se zákonem přirozeným tím, že všechny stvořené věci jsou mu podrobeny, jímž se dostává přirozených náklonností k činům, které je zdokonalují a přivádějí k určenému cíli. Z toho povstává světový řád a soulad, v němž nade vše vyniká rozumný tvor, který jest podroben zvláštním způsobem věčnému zákonu, jehož se účastní svým poznáním. Stává se spoluvykonavatelem Boží Prozřetelnosti, vede sebe i jiné věci k činům, vedoucím k cíli. To jest přirozený zákon, odlesk věčného zákona v rozumném tvor, který se stává známým ze svého účinku, neb každé poznání pravdy jest odleskem věčného svěkla.

Z této podřadnosti příčin, kde člověk svým rozumem se stává druhou příčinou ve vedení světového řádu, vysvítá nejvyšší moudrost Boží a dokonalost jeho Prozřetelnosti, která vše uvádí a zachovává v pořádku. Sv. Tomáš uvádí důkaz vhodnosti. Jest vhodným, aby tvor, který jeví na sobě více Boží dobroty, svou rozumností vedl jiné věci k cíli, v nichž se Boží dobrota méně odráží.

Existenci měřítko dobra a zla nemůže žádný v sobě popírat, neb ve svědomí přichází přirozený zákon k poznání. Odtud se vysvětluje shoda všech národů a všech věků o některých všeobecných pravdách mravních.

K čemu nás přivádí přirozený zákon? Jsou mnohé pravdy, které diktuje.

Spekulativní lidský rozum, který se spokojuje s poznáním věcí, první, co chápe ve věcech, jest pojem bytí. Prvním jeho principem poznání musí být tedy princip, jehož podkladem je pojem bytí, a to jest princip kontradikce. Prvním, co postřehuje praktický rozum, který uvádí poznání k uskutečnění, jest dobro. Člověk chystaje se k dílu, pořádá je k cíli, který se mu jeví dobrem (ať skutečným neb zdánlivým). Prvním principem praktického rozumu jest ten, jehož podkladem jest pojem dobra a to jest: dobro jest třeba konati; opak dobra jest zlo; jest tedy třeba varovati se zla. To jest prvním příkazem přirozeného zákona, jenž jest základem všech ostatních, které rozum odvozuje, protože je soudí shodnými s lidskou přirozeností.

Dle přirozených náklonností, k čemu vedou neb od čeho odvádí, jest stanoven pořádek všech příkazů přirozeného rozumu. Přirozeně každý se snaží uskutečnit to, co soudí dobrým a varovati se zla, které odporuje náklonnostem.

V člověku jest trojí náklonnost. První společná se všemi stvořenými věcmi, jež ho vede k zachování jeho bytí. Dle této náklonnosti předpisuje přirozený zákon vše, čeho jest třeba k zachování života a varovati se, co mu škodí. Jiná zvláštní náklonnost společná s živočichy vede člověka k zachování lidského pokolení. Třetím stupněm vyniká člověk vysoko nad ostatní tvory, neb rozumná náklonnost tíhne mocněji ke svému dobru než všechny jiné. Dobrem jejím jest poznání pravdy, dokonalý, ctnostný život rodinný, společenský i samotářský v kontemplaci Boha.

Vrozený příkaz přirozeného zákona vede člověka k ctnostem, neb jest přirozeným, aby každá věc jednala dle své vrozené vlohy a schopností. Tak jako jest přirozeným ohni, aby pátil, tak jest přirozeným člověku žít dle rozumu, to jest ctnostně, neboť

čnost není ničím jiným, než pořádkem, v němž rozum třímá žezlo nade vším, co rozumu odporuje. Člověk přirozeně tíhne k životu rodinnému a společenskému a tedy přirozené světlo rozumu mu diktuje býti dobrým a užitečným údem ve společnosti a tím pořádá jeho rodinný a společenský život.

Život samotářský, kontemplativní, neodporuje též přirozenému zákonu, který přikazuje, aby se dala přednost většímu dobru před menším. Mnohem vyšším a vznešenějším dobrem pro rozumného tvora jsou věci Boží, kontemplace jeho dobroty, než nízké věci pozemské, které brání lidskému duchu [vzlétni dle své touhy do závrtných oblastí poznání Boha na perutích lásky. Proto cítí-li člověk povolání, aby se věnoval vznešenému životu kontemplativnímu, jest vázán příkazem přirozeného zákona spěti ke svému dobru, ke své blaženosti, již lze okoušeti ve sladkém opojení z názírání na Boha.

Všeobecné pravdy přirozeného zákona jsou stejně vryty v nitru každého jednotlivce, neboť každý má svůj rozum, který je diktuje. Z všeobecných principů postupuje k částečným, bezprostředním záměrům, které jsou stejně pevně vryty do myslí lidských. Ovšem zde jsou již i výjimky dle různých okolností, které mění jasnou pravdu, již rozum diktuje, takže přirozeným světlem nedovede podati neomylného úsudku. Častěji ještě nezřízené žádosti zatemňují zdravý rozum, takže nevidí světla, které jest mu dáno. Ve svém morálním vývoji odvozuje rozum ze závěrů závěry, které ovšem se neshodují u všech, což se přihází z těchto příčin.

Přirozený zákon vězí nevyznatelně na dně lidského srdce, neb rozumná bytost zůstane vždy rozumnou. Nezřízené žádosti brání dosti často v aplikaci všeobecně známých principů v jednotlivých případech, nikdy je však nedovedou zničiti. Vzdálené závěry se ovšem mění dle potřeb a okolností, v nichž člověk žije.

Věčné světlo, které svítí člověku jeho přirozeným rozumem, jest podkladem morálního života. Výchova mravního charakteru jest tedy něčím přirozeným a nikoliv umělým pedagogickým strašákem.

Dr. Josef Miklík C. Ss. R.:

PO BLUDNÝCH CESTÁCH.

(Dokončení.)

Sl. Wantolfová jela do Magdeburku, kde měla přestoupiti k protestantismu. Jaké však bylo její překvapení, když pastor jí vysvětloval tytéž články víry, kterým nevěřila ani v katolicismu. Z nesnáze pomohl opět Herbold. Poradil jí, aby jen konala na venek všecko, co na ní žádají. Styděla se sama před sebou, ale z lásky k němu odhodlala se i k této nechutné komedii.

Bylo po svačbě, ale slibované štěstí nepřicházelo. Právě naopak. Uplynulo pouze několik neděl a Bedřich počal navazovati styky s cizími ženami. Když mu to vytýkala, zasmál se ledově a pravil: „Nebuď přece žárlivá. Manželé mají si dopřáti navzájem jakési volnosti. Kde toho není, stává se manželství nesnesitelnou kázní.“

Poslední slova ji hluboce zranila a kdo by se divil, že si bolestně zaplakala. Ale mělo býti ještě hůře! Bedřich přivedl si domů jednu ze svých milenek a trávival u ní celé hodiny. Také otec — přísný luterán — brzy vypožoroval nevěru mladých manželů, vykázal je z domu a Bedřicha vydědil. Odstěhovali se do Wertolu a ubýtovali se v hostin-

ci. Protože byl leden, Růžena podle všeho nastýdla a onemocněla. Píše: „Cítím se velice slabá. Bojím se, že jsem těžce nemocná. Nejhorší je, že Bedřich nemá pro mne nejmenšího zájmu. Jeho milenka odjela do Berlína; Bedřich chce za ní. Se slzami v očích jsem ho prosila, aby mne aspoň nyní neopouštěl. Marně; nejsem prý nemocná. Jsem jenom unavená a musím si trochu odpočinouti.“

Druhého dne píše: „Bedřich opravdu odejel. Ještě jednou jsem ho na kolenou prosila, aby mne tu nenechával o samotě. Pravil, abych ho svým lamentem ustavičně neobtěžovala. Pociť slabosti je prý následkem mého nervového předráždění. Do Berlína prý ho volají nutné záležitosti. Ve Wertolu se mu nelíbí, také prý nenašel vhodného bytu. Najme nějaký, až se vrátí; ve 14 dnech bude jistě doma.“

„Co nyní? Cítím, že to jde se mnou ke konci a vnitřní hlas mi praví, že je to trest za můj odpad od Boha a jeho církve. — —“

„Ráda bych se modlila, ale nemohu. Opustila jsem Boha a nyní Bůh opustil mne. Vše ve mně volá: „Je přece Bůh.“ Vzpomínám často na své mládí a na den sv. přijímání — ne s útechou, nýbrž s hrůzou. Vše, co jsem měla, i svého Boha, opustila jsem z lásky ke člověku. Nyní mne opouští tento jediný, který mi měl být vším. Nemám nikoho. Jsem jako žebrák, ano, chudší než žebrák. Smrt v duši, smrt v těle a stále mi zní v uších slova Pisma svatého, která jsem kdysi slyšela na misi: „Poznáš a zakusíš, jak je to zlé a hořké, že jsi opustila Hospodina, Boha svého.“

Tu končí deník. Dva dni potom Růžena zemřela. O jejích posledních okamžicích vypravuje dopis dra Billwarfa, který ji ošetřoval. Protože je tak důležitý, podávám jeho slovní překlad:

Ve Wertolu, dne 7 ledna 19

Vážená slečno Wantolfová!

Plním velice smutnou povinnost a oznamuji Vám, že dnes o půl páté ráno zemřela Vaše neteř Růžena, provdaná Herboldová. Před smrtí mne prosila, abych Vám podal okamžitě o všem zprávu. Prosí Vás, abyste jí odpustila všechnu bolest, kterou Vám způsobila. Zároveň mám Vám vypsati její konec, který byl dosti smutný.

Jsem lékařem v Seehofenu, asi dvě hodiny odtud. Včera, ve středu 6. ledna, byl jsem telegraficky povolán, abych navštívil mladou paní, která leží těžce nemocná. Je prý se obává nejhoršího. Okamžitě jsem kázal zapřáhnouti a přijel jsem za tmy do Wertolu. Lékařská prohlídka jenom potvrdila, co jsem poznal na první pohled, že totiž lidská pomoc je marna. Nemocná měla prudký zápal plic na obou křídlech. Nařídil jsem, co bylo možné. Pokládal jsem však za svou povinnost, abych upozornil nemocnou na její povážlivý stav a připomenul jí, aby své záležitosti uspořádala, protože smrt mohla nastati v několika hodinách.

Když jsem jí co nejšetrněji upozornil, sklesla a z jejích rtů vydrala se slova: „Milosrdný Bože!“ V její tváři čel jsem v tu chvíli takové zoufalství, že jsem byl hluboce dojat a zachvěl se. Proto jsem se jí tázal, mohu-li pro ni ještě něco učiniti. Ačkoliv jí nebylo pomoci, pravil mi jakýsi vnitřní hlas, abych neodcházel. Když jsem jí nabídl své služby, podívala se na mne prosebně a zvolala: „Pomozte mi, prosím vás, pomozte mi! Zavolejte mi katolického kněze, jinak jsem ztracena!“

Opravdu jsem nevěděl, co říci. Jak mne hostinský ujišťoval, byla protestantkou. Proto jsem pravil: „Katolického kněze? K čemu? Jste přece protestantkou!“

Při těchto slovech zachvělo se celé její tělo, sepjala ruce a volala: „Opadla jsem od katolické víry! Svědomí mne mučí. Pomozte mi, prosím vás, pomozte mi, zapřisa-

hám vás pro milosrdenství Boží — kněze — kněze — rychle — jinak jsem ztracena! Musím mít kněze!“

Nepopsatelná úzkost, která z nemocné mluvila, krůpěje potu na jejím čele a ztrnulý pohled očí, které skoro vystupovaly z důlků, vše to mne tak rozrušilo, že jsem se nemohl opanováti. Chvil jsem se na celém těle a stěží jsem mohl říci: „Milostpaní, nejbližší katolický kněz bydlí odtud asi 40 km. Povolati ho ještě před vaší smrtí je zcela nemožné.“

Odpověď byl nesouvislý výkřik, který se vydral ze rtů nemocné a který zněl jako rozsudek věčného zavržení. Stál jsem tu na smrt zbledlý a nemohl jsem promluvit ani slova. Její nemoc, při které mohlo nastati každým okamžikem ochrnutí plic, mne však vzpamatovala. Vzal jsem ji za ruku a pravil: „Milostpaní, prosím vás, zapřisahám vás, uklidněte se! Váš život je v největším nebezpečí. Bůh je milosrdný, modlete se a líkejte všeho, co máte na svědomí!“

„Kněze — kněze —“ vzdychala nemocná. „Pomozte mi přece, prosím vás, pomozte mi — kněze!“

Při pohledu na tyto úzkosti probíhal mi mráz tělem. V mém nitru vynořily se vzpomínky na mou vlastní minulost a ve své duši slyšel jsem pronikavě ostrý hlas: „Vidíš, jak umírá odpadlík a nevěrec? Tak se budeš svíjet jedenkrát také ty, až přijde tvoje poslední hodina — a přijde jistě. Obrať, dokud máš čas!“

Nebyla to však jenom bázeň, která mnou lomcovala; byla to také milost Boží. Milosrdný Bůh, který nechce smrti hříšníka, nýbrž aby se obrátil a živ byl, stál na prahu mého srdce a klepal a klepal stále hlasitěji a s jeho milostí jsem — otevřel. Ale musel jsem býti na chvíli o samotě. Nemohl jsem se déle dívat na tento zoufalý zápas duše s bázni před soudem Božím, který jí nastával.

Sklonil jsem se k ní a pravil: „Milostpaní, prosím vás, uklidněte se, počkejte chvíli — podívám se — Bůh je milosrdný — doufám, že vám přece pošle kněze — brzy — hned — jenom na okamžik odejdu — podívám se — jenom klid!“

„Kněze — kněze — buďte přece milosrdný!“

Nemohl jsem se již opanováti. Vyrazil jsem: „Hned, hned“ a chváťal do sousední světničky. Tam jsem klesl na kolena a proud slzí vyhrnul se mi z očí. Sepjal jsem ruce a po dlouhých, dlouhých letech jsem se opět modlil. Také já jsem byl, vážená slečno Wantolfová, v téže situaci jako Vaše umírající neteř. Také já jsem od víry odpadl a byl jsem kdysi knězem. Při tomto děsném pohledu padly šupiny s mých očí a před mojí duší stál celý můj život, moje nevěra k Bohu, den mého prvního svatého přijímání, mého svěcení, mé první mše svaté i nešťastný den, kdy jsem porušil svoje sliby; — také já — to jsem poznával jasně — také já musím zpět, zpět do církve, abych pomohl duši, která tu vedle zápasila se strašným zoufalstvím. A mohl jsem jí pomoci. V hodinu smrti padají dle učení církve všechna pouta, která váží ruce odpadlého kněze — může platně zpovídati, rozhřešiti, do církve přijmouti a sezdávati. Není žádné suspense ani exkomunikace, jde-li o to, zachrániti lidskou duši od věčné záhuby.

Vřelá modlitba lítosti stoupala z mého srdce k Bohu a naplňovalo mne pevně předsevzeť, obrátiti se a napravit vše, co jsem provinil, konati pokání, opravdové pokání za své hříchy. Potom jsem povstal a chváťal opět k nemocné, která na mne hleděla s očima široce rozevřenýma a neustále volala: „Kněze — smilujte se — kněze!“ Pevným krokem šel jsem k jejímu lůžku a řekl jí vážně a rozhodně: „Uklidněte se, milostpaní! Bůh vyslyšel vaši modlitbu a poslal vám kněze.“

Paprsek radosti ozářil v tu chvíli její obličej a zašeptala: „Kde je, rychle, rychle, kde je?“

„Stojí před vámi. Já jsem to!“ — „Vy?“, řekla sotva slyšitelně a zklamaně se na mne zadívala.

„Ano, já. Jsem katolický kněz, bohužel, velice nehodný! Také já jsem odpadl od víry a zradil svou církev, ale vaše úzkost otevřela mi oči. Vaše neštěstí stalo se také mojí záchranou. Snad víte, že i odpadlý kněz může v hodinu smrti platně rozhřešit a vykonávat svůj nezrušitelný úřad kněžský. Chci vás zachránit. Věřte mi to a s milostí Boží vás také zachráním!“

Po těchto slovech dívala se na mne ještě chvíli, jakoby pochybovala. Ale potom sepjala své ruce a vroucně zvolala: „Ó Bože, můj dobrý Bože, jak ti děkuji!“

Skoro se mi zdálo, jakoby naděje na smír s Bohem vlila jí nové síly. Snad také nabyla ke mně opravdu důvěry, když jsem jí krátce pověděl svůj život, abych jí dokázal, že jsem opravdu knězem. Milosrdný Bůh prokázal jí neocenitelnou milost. Vykonala si životní zpověď s neobyčejnou přesností a podrobností. Když na konec vložila svou lítost, která ji naplňovala, do vroucí modlitby a ještě jednou prosila Boha o slitování, lítoval jsem také já, ubohý hříšník, svých vlastních poklesků a udělil jí rozhřešení. Bylo již k půlnoci, když jsem povstal. Pomodlil jsem se s ní ještě modlitby, které jsem jako kněz předříkával nemocným a prosil ji, aby si trochu odpočinula.

„Ne, ne,“ pravila. „Cítím dobře, že mi zbývá jenom několik hodin. Ráda bych ještě něco vzkázala svým drahým.“ — Potom mne prosila, abych Vám, vážená slečno, vypsál všechno, co se stalo; že Vám z celého srdce děkuje za všechnu dobrofu a lásku, kterou jste jí prokázala; prosí Vás, abyste jí odpustila veliký zármutek, který Vám způsobila a kterého srdečně lítuje; abyste se za ni modlila, aby Bůh jí byl soudcem miloslivým.

Potom mi uložila, abych před jejíma očima zabalil její deník a poslal jej její matěské přítelkyni, sl. Kláře Rottfeldové, učitelce v Remdorfu (Porýní); měl jsem jí vyřídit její poslední pozdrav. Deníku může použít, aby varovala učitelky před bludnými cestami, po kterých sama kráčela. Odesílám jej současně s tímto listem. Také slečnu Rottfeldovou prosila upřímně za odpuštění pro bolesti, které jí způsobila a tisíckrát jí děkovala za lásku, kterou jí prokazovala; prosila, aby se za ni modlila.

Jako další památku měl jsem poslat s podobnými vzkazy knihu „Následování Krista“ její přítelkyni, Marii Distelové ve Wiesenavě. Také jsem musel vyhledat mezi jejími věcmi malý stříbrný křížek. Vzala jej do ruky, často jej líbala a prosila, aby s ním byla pochována. Velice ji těšilo, že jej až dosud měla.

Nejvíce ji roztesknily vzkazy pro jejího muže, který byl v Berlíně. Nemohu pochopit, jak mohl opustit svou paní v takovém stavu, když jistě jako lékař předvídal nebezpečí. A přece neměla pro něho trpkého slova. Měl jsem mu vyřídit její poslední pozdrav, říci mu, že se na něho nehněvá a prosit ho, aby pamatoval na svou nesmrtelnou duši. Z jejích slov jsem poznal, že se pustil do nedovolených poměrů.

Tu byly její síly vyčerpány. Chtěl jsem jí ulevit, jak jsem mohl. Neřvalo dlouho a počal smrtelný zápas. Zbožný hostinský a jeho paní neustále se za ni modlili. Divili se krásným modlitbám, které jsem jí předříkával. Byly to tytéž, které říká katolický kněz umírajícím. Často přerušily slzy můj hlas. Co se vše dalo v tu chvíli v mé duši, nebudu vám, vážená slečno, vypisovat. Jenom jedno Vám prozradím: při vši bolesti, která rozrývala mou duši, byl bych občas zajásal radostí, když jsem si vzpomněl na velikou milost, že jsem v posledním okamžiku zachránil duši před věčnou záhubou. Cesty Páně jsou nevyzpytatelné!

O půl páté hodině ukončilo ochrnutí plic její život. V tom okamžiku na mne ještě jednou pohlédla. Dobře jsem rozuměl, co mi chtěla říci a předříkával jsem jí modlitbičku:

„Ježíši, tobě žiji,
Ježíši, tobě umírám,
Ježíši, tvůj jsem v životě i smrti!“

Při posledních slovech skonala.

Nyní leží v rakvi ve své světničce. V rukou má malý křížek a na její tváři je obraz nebeského klidu. Milost Boží zachránila dvě duše

Vracím se domů, abych uspořádal své vlastní záležitosti. Můj úmysl je pevný. Pokládám to za velikou milost, že jsem zůstal dosud svobodný. Nic mi nebrání, abych se vrátil opět do církve. Světským knězem však nebudu. Chci konati pokání. Můj přítel z mládí je kartusiánem; velice lítoval mého odpadu a vím, že se dosud za mne modlí. Nepochybuji, že jeho modlitba urychlila mé obrácení. Zbytek svého života ztrávím v jeho klášteře.

Modlete se, vážená slečno, za mne, aby Bůh byl také mně soudcem milostivým.

Váš

nejoddanější

Dr. Billwart.

Jak je ti, když jsi dočetl tyto řádky? Já aspoň jsem si upřímně zaplakal a v duši mi zněla slova žalmu: „Milosrdenství Boží budu na věky velebiti.“ — A což teprve, kdybys četl úchvatná líčení deníku a četné episy, které tu zachytila obratná ruka sl. Wantolfové! Velikou službu by prokázal katolické věci, kdo by deník přeložil do češtiny. Snad by mnohé duši otevřel oči.

J. Pě.:

NOVODOBÉ ČESKÉ DĚJEPISECTVÍ.

Velmi málo lidských děl jest toho druhu, že dovedou se povznést nad své prostředí časové a místní a přehlédnouli zvolené thema okem všelidským a světovým a poměrně ne příliš mnoho jest takových, na něž nemá vlivu „edax vetustas“ Každý člověk i každé lidské dílo jest vždycky do jisté míry dítkem své doby. Typickým příkladem a nezvratným dokladem toho jest takřka celá česká literatura od národního obrození až do našich dob. Období českého obrození jazykového, literárního, společenského a politického, ve která bych rozdělil české dějiny od sklonku stol. 18. až do našeho politického osamostatnění, hlavně se zřetelem k jich vnitřnímu proudění, nutně potřebovala zmalátnělého a mdlého českého člověka udržovati při životě nezbytnými injekcemi, burcovati jej z občasného duševního spánku, sytiti vznětlivými myšlenkami a poháněti k životu stále čilejšímu, aby zůstal při národním vědomí nebo i v čase potřeby aby byl zachvácen horečně revolučním chvěním, třeba jen pasivním, vybíjejícím se mnohdy pouze v zafatě pěsti, bouřlivých řečech a v malomyslném odporu proti stávajícím řádům. Úkolu tomu sloužila v první řadě česká beletrie, zejména historický román, ať romantický či někdy t. zv. realistický, který dodnes není schopen tuto tendenci zavrhnouti. Zde a v žurnalistice třeba hledati dodavatele veřejného mínění a názoru na české dějiny. Nemalou pomocnicí buditelů byla i věda, které udávalo tón jako vždy studium filosofie, nejprve pokantovské s jejími různými změnami a v druhé pol. min.

stol. herbartismus (Dasích, Durdík), připravující půdu pozitivismu (Masaryk, Krejčí). Filosofické tyto směry nabývaly vždy v českých hlavách rázu při nejmenším protivládního, první jejich útoky namířeny byly proti církvi katolické jakožto věrné pomocnici vídeňského absolutismu a centralismu.

Podobnou úlohu hrála i historie, jen s tím rozdílem, že nevystupovala tak okatě. Po osvícenské historiografii, která na jedné straně zdůrazňovala slavné epochy národních dějin a na druhé straně přehnaným kriticismem odsoudila mnoho, co musela pozdější doba rehabilitovat, přichází první český historik moderních metod a velkého stylu, protestantsko-humanistický Palacký. Ze životní potřeby své doby musel ve svém díle nejvíce rozvinouti a sytými barvami vyličiti periodu husitskou, na kterou položil hlavní důraz a učinil ji svou autoritou takřka tradiční osou českých dějin. Tím ovšem nechci Palackému upíratí objektivitu ani snahu po ní, poukazuji pouze na ducha jeho „Dějin“ a na jeho filosofii českých dějin. Bylo to tehdy zcela přirozené, jestliže Palacký postavil dějiny české do služeb celého národa, zvláště uvážíme-li i tu okolnost, že současně musel stanouti na bojovné frontě proti historikům německým, kteří naše dějiny tvořili vždy ve smyslu protinárodním. Palacký nikdy při vyhledávání jednotlivých historických faktů a při jejich ocenění nezadal v nejmenším stěžejní své zásadě, podle které hlavním úkolem dějepisu jest pravda, padni komu padni!

Když pak v r. 1848 propukl vliv velké revoluce francouzské a způsobil v celé Evropě mohutný přerod společenský i politický, bylo třeba k mnohým politickým bojům hledat zbraně v historii. Klasické doklady poskytují nám dějiny historiografie všech velkých národů evropských, v miniaturních poměrech najdeme tento ráz dějepisectví národně-politického a liberalistického u všech národů menších. Většinu českých historiků najdeme v této době ve straně národní (staročeské) jako činné politiky nebo ve službách její publicistiky. Nejinak bylo tomu i u ostatních národů. Český národ dozvěděl se z historie o ztracené své samostatnosti a k jejímu znovunabytí spěly konec konců všechny jeho politické tužby. I hledal jejich zdůvodnění opět v historii. Novou periodu v tomto duchu zahajuje Tomek, který na začátku své dráhy stál vedle Palackého a Havlíčka na frontě liberální, po pádu revoluce 1848 spřátelil se s hr. Lvem Thunem, rozešel se na delší dobu s Palackým, přešel do tábora konservativního. V prvních svých dílech stojí na straně Husově a proti Habsburkům, potom s Římem a na straně císařské. V neplodnější ale době svého života stal se úzkostlivým sběratelem faktů a kritickým jich zaznamenovatelem. Proto působí jeho díla dojmem suchopárným, chladným, ačkoliv na druhé straně je činný politik, snaží se a napomáhá k sblížení Riegra s hr. Clam-Martínicem a prohlašuje český program státoprávní. Zcela blízko státnímu historikovi Tomkovi stojí Ant. Gindely, také ale jen v první době své činnosti. Později z katolického historika stává se člověk nábožensky indiferentní, historik bojácně nestranný, jak se ukázal v líčení náboženského konfliktu před Bílou horou. Dlouho kolísal mezi historií a politikou, nabízena mu redakce „Vaterlandu“, orgánu konservativní české šlechty, sám se také zabýval myšlenkou založení vlastní politickou strany. Zcela rovnocenným členem liberalistického pokolení let šedesátých a sedmdesátých jest idealistický historik tendencí výchovných Josef Kalousek.

Vyšel z generace, jež propagovala dále, byť v jiné formě, demokratické ideály ústavní, které vytýčili liberálové — osmačtyřicátníci. Bylo to pokolení nábožensky neinteresované, leda negativně vůči tehdejším církevním snahám, hlásaným Piem IX. Kalousek v otázkách náboženských později se přeorientoval, probudil se u něho živý zájem o osudy církve katolické (Obrana knížete Václava svatého) a možno říci, že se z něho stal jakýsi liberální katolík, který nikdy ale nezapomenul zastávat onu liberálně nabubřelou

zásadu, že náboženství je věcí soukromou. V jeho dílech historických vždycky stanovisko nacionálně-liberalistické zatlačilo do pozadí jakýkoliv silnější zájem náboženský. Náboženské zápasy pokládal za neštěstí pro národ, spíše ovšem pod dojmem malého prospěchu pro národ. Politické snahy Čech předbellohorských a nastalý tuhý režim habsburský hodnotil jako národní liberál. Byl publicisticky činný ve straně staročeské, nějaký čas i jako její poslanec.

Dalšího člena této školy historické, která stojí pod vlivem a pracuje v intencích Palackého, Ant. Rezka, výborně charakterisoval jeho kolega v universitní učitelské činnosti, Jaroslav Goll: „Pozornost a zájem, který věnoval Rezek dějinám novějším až i současným, nebyl jen zájem historika . . . Interes Rezkův o současné dějiny byl podoben interese politika, jenž stojí v jich proudu a připravuje budoucnost.“ Chápeme tedy, že zasedl i na ministerském křesle. Jako historik byl živější než Tomek, bez uměleckých snah, které měl Goll, vyznavač pozitivismu, cítil silné vlády a státní moci proti jakékoliv ideologické demokracii „ovládané různými tyrany a tyránky z redakčních bureaux a hospodských schůzí.“ Řadu těchto hlavních představitelů národně-liberalistického směru v české historiografii uzavírá jeden z nejlepších našich historiků právních — Bohuš Rieger. Syn velkého politika, státníka a vzácného tribuna lidu v nejlepším slova smyslu, vnuk patriarchy Palackého. Nejsvětější jeho tužbou bylo zdůvodnění právní nároky české politiky na státní samostatnost koruny české. Neváhal ani veřejnou polemikou r. 1900 vystoupiti na obranu státoprávního programu proti realistům, vedeným Masarykem. Tragickým dojmem na nás působí vědomí, že Rieger pracně a svědomitě shledává vědeckou výzbroj pro zápas státoprávní ve chvílích, kdy česká politika se odvrací od tohoto programu a zdůrazňuje odtud jen a jen práva přirozená. Satisfakce se Rieger nedožil. Programu státoprávního, který jediné vzbudil a udržoval myšlenku na samostatný český stát, dnes poctivě kromě prof. Pekaře neumí nikdo oceniti.

Všichni tito badatelé, Palackým počínaje, nejednou se vyjádřili o úkolech historie v životě národů jako učitelky, jako výstražného znamení, ba jako „nejvyšší soudné stolice na zemi“ v duchu básnického výroku Schillerova „Weltgeschichte ist ein Weltgericht.“ Všichni staví vědu vědomě do služeb národa podle zásady: věda je pro život.

Zásadní obrát ve vědecké práci historické nastal v letech osmdesátých proti starým tradicím. Vzniká nová škola historická, která zdůraznila nutnost pojetí českých dějin v souvislosti s všeobecným dějinným vývojem evropským, zejména západoevropským, v metodice vyzdvihla význam přísné kritiky a věcné interpretace pramenů. Lze tedy novou školu nazvat přísně vědeckou, realistickou. Otcem této školy jest Jaroslav Goll. Studoval na pražské universitě pod Tomkem a Höflerem, pak v Göttingách u proslulého historika Jiřího Waitze, žáka velkého Leopolda Ranke, odkud si přinesl zásadní názor na studium historie: věda jest pro vědu — science pour science. Hlavní snahou historie pak má býti poznání „wie es eigentlich gewesen ist.“ Goll jasně přinesl tuto myšlenku v „Atheneu“ 1888: „My chceme poznati, co bylo beze všech ohledů vedlejších a třeba i vyšších. Historii studujeme především pro historii samu.“ Studium v cizině se vzdělal na vzácného odborníka, pobytem v Holandsku a v Anglii nabyt širokého rozhledu kulturního a nač nelze zapomenout, že přišel k dějepisu od básnictví a umění. Všim tím i svou práci organizační a nevšedními schopnostmi pedagogickými stal se zakladatelem po něm nazvané nové školy Gollovy. Orgánem jejím stal se po Rezkově „Sborníku historickém“ (1883—86) Gollem a Rezkem založený „Český časopis historický“ (1895), vzorně redigovaná nejlepší naše odborná revue. Po Rezkovi zasedl v redakci Josef Pekař, který od r. 1918 vede sám tento časopis.

Velikou ztrátu utrpěla škola Gollova i česká věda historická v předčasně zesnulém Lad. Hofmanovi — „vlastním dědici ducha Gollova.“ K velikým nadějím opravňovaly jeho názory o studiu a práci historické: „Veliké dílo, dílo, které má význam pro život a v životě, musí vyrůst ze života. Cítit se životem a růst z něho, mít jeho cíle a snahy — jen tak se zrodí velký historik s velikými díly.“ Názory a snahy Gollovy uvádějí ve skutek jeho žáci a profesori pražské univerzity — Jos. Pekař, Jos. Šusta, Václav Novotný a Jaroslav Bidlo. Uprostřed mezi školou Gollovou a Kalouskovými žáky stojí Josef V. Šimák.

Nejskvělejším zjevem vědeckým a nejlepším spisovatelem z této generace jest prof. Pekař. Vyznavač přesné kritiky historické, veliký talent epický, projevující se bohatým, ale i jasným stylem, vyznavač vřelého nacionalismu vyrostl v silnou individualitu, která se nebála nikdy porážet ortodoxii, vypěstovanou realismem a směry pokrokovými v posvátné dogma. Činil tak vždy z pohnutek nejideálnějších, ačkoliv za to byl brán v pochybnost i jeho charakter. Od svého učitele liší se nejvíce tím, že historie není mu jen pro historii, věda pro vědu, nýbrž pro život národa. Těžká doba válečná pohnula jej k tomu, že své všestranné nadání a schopnosti věnoval i publicistice, kde nejvíce se projevilo jeho vědomí státoprávní a nacionální, chvějící se obavou o život národa. V popřevratové době, plné kvašení, neostýchal se hrdě vystoupit proti tuctovým názorům ve sporné otázce svatojanské, při sčítání lidu na obhajobu katolicství, nebo i varovati před pozemkovou reformou a některými jejími výstřelky. Tím ovšem stánuv výlučně na krajní výspě, do které začala nemilosrdně bušit česká nenávisť jak z kruhů vědeckých tak i žurnalistických a pokoutně osvětových. V těchto některých otázkách bojovali proti němu i vlastní jeho žáci. Ve sporu o rodiště Husovo a proti Pekařovu výkladu kroniky E. Silvia nejvášnivěji stál proti Pekařovi docent evangelické fakulty Husovy F. M. Bartoš, vzorný žák prof. Novotného, který jistě jednou předčí svého mistra. Nejnověji vystoupil řadou článků, které vyšly v samostatném svazčku „Eneáš Silvius“, kde jeho fantasmie zkreslila výklady Pekařovy a vložila do nich zcela jiný smysl. Zcela správně vytkl mu tento bojovný entusiasmus dr. Jan Slavík,^{*)} poukázav zvláště na velké sebevědomí Bartošovo, které propuklo vůči učiteli způsobem ne dosti taktním. „Jsem v této opozici proti Pekařovi — tak píše Bartoš — mezi historiky zcela osamocen. Jsem jediný, jenž snad ještě dovede zadržet Pekaře před novým a novým poblouzením... I musím dovést boj tento až do konce, stůjž to již cokoliv.“ Srdečně zastal se Pekaře jeho žák Jaroslav Werstád^{**)}, patrně jménem celé mladé generace historické. Pěkně projevuje upřímný poměr těchto mladších pracovníků ke svému učitel. „Cítí v něm znamenitého historika a spisovatele a silnou osobnost vědeckou; fleskají jeho opravdovostí a odvaze, s jakou se exponuje pro své názory a přesvědčení a fleskají mu zvláště tehdy, kdy brání více než své názory osobní, kdy brání vůbec chápání a souzení historické proti politicky nebo církevnicky stranickým a různě agitačním výletům do historie, proti povrchním a zvykovým „pravdám“. Nezapírá, že mladší generace postavila se i do otevřeného boje proti Pekařovu výkladu legendy svatojanské, proti jeho obhajobě matrikového katolicství, šlechtý, konopištských pánů; musí jej ale hájit proti podezřívání jeho intencí, k němuž stačí citace „Pražského večerníku“ nebo nějaký projev šlechtický, aby hned byl označen za náhončího „klerikálů“ nebo zaprodance šlechtý.“

A Werstád uzavírá: „Pekař je ovšem mimořádný talent a talent je dar, jehož nelze v žádné škole získati. A snad je dokonce dovoleno míti mínění, že i křiklavé

*) Nár. osvobození 28. prosince 1924.

**) 1. čís. „Přerod“, III. roč.

omyly takového talentu jsou vědecky poučnější a plodnější, než lhostejné pravdy v ústech a pérech duchů průměrných.“ Nelze nám ve všem souhlasit s touto generací cítilů Pekařových, která nechce nebo snad ani nemůže pochopit jeho výklad legendy svatojanské nebo jeho nebojácné vystoupení v okamžicích pro národ důležitých, kdy jiní povážlivě kroužili hlavami a jediný Pekař promluvil. Jeho názor na české dějiny jistě výsledky budoucího badání potvrdí a průběh našich dějin v budoucnu ukáže, že Pekař radil dobře. Bartoš ohradil se proti Werstadťovi článkem dosíť nešťastným,^{*)} kde vytýká Pekařovi, že mu bylo dopřáno „zcela jedinečné pohody životní a skvělých pracovních podmínek“ atd. Pekařovu dílu nedostalo se ještě kritického zhodnocení a žádné větší studie, poněvadž dílo toto a jeho vývoj není ještě ukončen. Bude-li spravedlivě váženo, dobyde si všeobecné úcty a respektu.

Od nacionálně založeného Pekaře liší se obzíravým kosmopolitismem Jos. Šusta, profesor světových dějin. Studoval ve Vídni a v Římě a zde si osvojil světový rozhled a nazírání západoevropské proti konvenčním myšlenkám českým. Jest to historik kritický, který zdůrazňuje v dějinách složky hospodářské a sociální, duch založený umělecky, veliký syntetik, jak ukazují všechny jeho drobnější studie a velkorysé dějiny Evropy v XIX. st. Velikou pozornost věnoval také církevním dějinám (Pius IV.), zvláště hojně pracuje na dějinách reformace a katolické restaurace. V názorech náboženských i sociálních jeví se podobně jako Pekař typickým liberálem.

Profesor východoevropských dějin na pražské universitě Jar. Bidlo obíral se studiem Jednoty bratrské v emigraci, drobnými pracemi uvedl k nám po prvé byzantologii a značnou měrou po Píčoví a Jirečkovi přispěl k větší znalosti dějin slovanských.

České dějiny po Kalouskovi přednáší Václav Novotný, který po Palackém soustavně zpracoval české dějiny za prvních Přemyslovců a důkladně se zahloubal do doby husítské. Jeho dílo podrobně zkoumá pečlivě snesené prameny, takže účinek literární a vypravovatelský ztrácí se za analysou historických problémů. Ideově stojí na stanovisku příkře protikatolickém a vesměs vždycky i proti Pekařovi. Asi uprostřed mezi oběma stojí Josef V. Šimák, badatel rázu konservativního a vlasteneckého, svědomitý vydavatel starých památek, pilný popularisátor českých dějin. — České vědě historické byl poněkud odcizen Kamil Krofta. Studoval ve Vídni na institutu „für österreichische Geschichtsforschung“ a pak v archivu vatikánském. Podrobně obíral se studiem dějin náboženských s ohledem na poměry politické, správní, literární a to se značnými znalostmi dogmatiky od doby předhusítské až k období bělohorskému. Značnou pozornost věnoval také dějinám agrárním. Podobně jako Krofta byl od dráhy učitelské povolán k činnosti diplomatické Vlastimil Kybal, který velikou zálibu a pochopení našel pro studium krásných květů středověké mystiky křesťanské (sv. František z Assisi), od níž přešel k náboženským dějinám předhusítským a ke studiu evropské reformace, kterou studuje paralelně s vývojem západoevropské politiky. Pracemi prof. Šusty, zejména jeho obsáhlými referáty o západoevropské literatuře historické, vzbuzen byl živý zájem o dějiny světové, jejichž studium bylo opomíjeno, jak bývá u každého malého národa. Jeho vlivem títo mladší historikové obírají se již přímo některými tematy z dějin světových. Na nejnovější dějiny české upozornil svými přednáškami prof. Pekař, v nichž v rámci ústavního vývoje bývalé monarchie rakouské pečlivě sleduje české snažení politické s jeho zápasy i zklamáním. Tomuto předmětu věnoval velkou část svých studií předčasně zesnulý velmi nadaný profesor bratislavské university Jan Heidler, pilně se jím obírá brněnský prof. Traub, který nedávno vydal obsáhlou monografii o dru. F. L. Riegrovi. Částečně též některé drobnější práce Julia

^{*)} Nová svoboda, čís. 7., II. roč.

Glücklicha obírají se vyrovnáním rakousko-uherským, jinak obsáhlejší jeho studie věnovány jsou většinou dějinám Jednoty bratrské.

Jakým směrem půjdou nejmladší badatelé historičtí, jest těžko předvídati. Jejich historicko-vědecké kredo formuloval Werstádť pod heslem „nového pragmatismu“ asi takto: vynasnažít se co nejvíce „pochopit minulost, vmyslit se, vcítit se, vžít se v ni a hodnotit ji a soudit historicky spravedlivě v duchu dějinného vývoje a s hlediska životních ideálů...“ Zkrátka nejmladší generace chce činit „zadosť minulosti i přítomnosti.“ Do jaké míry splní tento úkol, to ukáže teprve její práce. Z Pekařových žáků nejplodnější je prof. bratislavské univerzity Václav Chaloupecký, který pilně se obíral dějinami selskými a hospodářskými, zejména ve stol. 14., vydal monografii o Janu z Dražic, posledním pražském biskupovi, a nyní na Slovensku rozpoutal takřka vědecký boj svou knihou „Staré Slovensko“. Do dějin našeho osvobození zabral se důkladně Jaroslav Werstádť, redaktor „Naší revoluce“, spisovatel vyškolený v politickém žurnalismu ve straně radikálně-pokrokové. Z větších jeho prací vyniká pronikavá studie, v níž vylíčil synteticky „Politické dějepisectví XIX. st.“ a spisek, věnovaný politickému vývoji osobností Masarykovy: „Od české otázky k Nové Evropě.“ Ze Šustových žáků zvukného jména si dobyli zejména H. Opočenský dílem o profireformaci a K. Štloukal.

Žáky prof. Novotného reprezentují, ač ne právě nejlepším způsobem, F. M. Bartoš a Jar. Prokeš. O nich možno říci, že opustili objektivní tradici starších historiků i vznešená pravidla školy Gollovy a posuzují minulost pod vlivem soudobých proudů politických a náboženských. Tím dávají své práce do služeb dneška s jeho běžnými, konvenčními předsudky a zároveň vydávají vědu i vědecké souzení v nebezpečí nekritičnosti a stranickosti. F. M. Bartoš je badatel poměrně mladý, ale velmi pilný a publikačně činný. S velikou bojovností exponuje se za staré nahodilé hypotézy rázu herbenovského, na př. v otázce svatojanské, tam, kde se nedostává přímých faktů a jich dokladů, odvážně kombinuje podle své bohaté fantázie. Pracoval zejména na hojných příspěvcích k počátkům husitství, na dogmatickém rozboru Husa a Chelčického. V řadě jeho děl převládají více práce kompilační než studie přímo pramenné. Podobného rázu jsou práce Jaroslava Prokeše, jenž psal o Huttenovi a o Žižkovi, nejnověji vydal některé příspěvky k dějinám moravským z doby kardinála Dietrichštejna. Prokeš učinil si určité schema názorové na naše dějiny s menšími pododdíly, které musel za každou cenu vyplnit, aniž si uvědomil, že v historii není tak jednoduchých jevů, které by se daly zařadit do určitých obrazců. Práce těchto mladších badatelů někde si odporují, jinde skrývají svoji nedokázatelnost za krasořečnickými obraty, záhadně znějícími.

Tímto článkem snažil jsem se posílnouti vývoj novodobé české historiografie a její hlavní směry s vynikajícími představiteli. Charakteristiky některých osobností jsou snad poněkud hubené a nevýrazné, některé obory, jako dějepis právní, umění, archivnictví, vynechal jsem úplně. Zvláštní zmínky zasloužili by též historikové z řad kněžských, seskupení kolem „Sborníku Historického kroužku“, založeného r. 1893 J. Svobodou, redigovaného pak M. Kovářem a zesnulým prof. Štejskalem. Bude třeba této kapitole věnovat více místa a pozornosti, zejména úpadku Historického kroužku při družstvu „Vlast“ a jeho tiskového orgánu. Staří pracovníci vymírají a pokud žijí, tedy v značném počtu se od „Sborníku“ odvrátili, a mladší, pokud jsou, nenalezli tam ještě pochopení. Že historiků z řad katolických bude stále třeba i odborného časopisu, o tom není pochyby.

Literatura.

Důkladnější poučení o moderní české historiografii lze získati četbou děl našich historiků, pak prof. Pekař ve studii „Dějepisectví“ v Památníku na oslavu 50. panovníckého jubilea Františka Josefa I., vydaném

Českou akademií, podal celkový její přehled. Důkladnou studii o tomto předmětu jest Weršadtovo zmíněné „Politické dějepisectví XIX. st. a jeho čeští představitelé“ v Česk. časop. histor. 1920, kde je sebrána všechna literatura i monografie, věnované jednotlivým osobnostem.

Josef Doležal:

ČESKÉ KNĚŽSTVO A JEHO PODÍL NA POPŘEVRATOVÉM ODPADU.

Část druhá.

Hnutí v katolické církvi z konce minulého a počátkem 20. století, jak se projevovalo v časopisech Nový Život, Rozvoj, Rozkvět, Bílý Prapor, Mane, Nezmar, zvané obvykle českou katolickou Modernou, bylo hnutím velmi složitým a bylo by největší nespravedlností, nebo plným nepochopením je úhrnně odsoudit a zavrhnout. Qui bene distinguat, bene docet.

Obrození v církvi katolické po encyklikách Lva XIII. zasáhlo svým kvasem i k nám hlavně lidovou činností křesťansko-demokratickou drobného kněžstva, avšak v organizačních formách (jednoty tovaryšské, svaťojosefské, katolické sociální jednoty), přenesených z Německa, kde rozvoj sociální demokracie (jejíž organizace rovněž od tamtud se k nám šířila) vydupal i účinné zbraně profisocialistické na straně katolíků, kulturním bojem vytříbených. Dr. Rudolf Horský, jenž koncipoval program litomyšlský (tam dodnes při slavnostech staré katol. sociální jednoty hrají Kolpingovu píseň), činil tak dle encykliky Rerum Novarum a poučen německými vzory. Na Moravě Jan Šrámek stejně a dokonaleji řídil se metodami obrany německých katolíků, kladl důraz hlavně na pevnou organizaci strany (křesťansko-sociální) i organizaci odborovou. I Dlouhý-Pokorný, Rouček, L. Kunte byli činní křesťansko-sociálně. Kněžstvo křesťansko-demokratické, žel, že nikoli z iniciativy biskupů, ba bez podpory jejich účastnilo se pilně uvědomování lidu a tato práce projevovala se i v listech t. zv. modernistických i v pastorační práci kněží reformních. Z této práce, tradice a vůdcích osob vzešlo potom i vedení a program dnešní československé strany lidové. Jeden z velmi zajímavých bojů katolických reformistů byl v kulturně-politickém ohledu boj proti skupině „Vlasť“ (Tomáš Škrdl, Rudolf Horský); byl to boj proti duchu, jenž „ryzí katolicismem“ kryl službu feudálně konservativní struktury státu.

V této souvislosti není ovšem možno přehlédnouti, že politický katolicismus šel hlavně mimo Modernu a uvést hlasy, mluvící proti zpolitizování pastoračních metod: „Katolická Moderna nemůže proto nikdy schvalovati kněze, kteří provozují volební intriky, zanedbávají kázání a místo toho vystupují na tribuny veřejných shromáždění, kteří studium theologie pověsili na hřebíček a místo toho redigují deníky, kteří nemocné nechávají umírat bez útěchy náboženské, protože musí psát články do novin anebo volit do sněmu.“ (Jan Valerian, Bílý Prapor č. 37, 1902.) „Jakožto kněz mám přesvědčení, že jsem poslán pro všechny své osadníky a mám-li k tomu času, i pro všechny krajany bez rozdílu jejich politického smýšlení, jsem povinen pečovat o všechny a nikoho nevylučovat. Považuji se za část kvasu, který má proniknouti všude.“ (B. P. č. 24.)

Tyto názory, správné a odvozené z ducha i slov encyklik, upadaly však někdy v opak, přes zdánlivou důslednost, opakující slovně liberální námitky: „organizovaná katolická strana vyvolala reakci většiny proti katolicismu.“ (Tamtéž č. 24.) Zde se zřejmě výsledek zaměňuje s příčinou. Spor o přednost politického či kulturního ka-

tolicismu trvá ovšem dodnes, při čemž nebezpečí prvního jsou dnes mladší generaci („Život“, „Rozmach“) zřejmě pocíťována a odhalována. Proti reformním kněžím dřívějšíka nelze ovšem nenamítnouti, že lid prakticky věřící rozdílu mezi politickým a kulturním katolicismem nečinil a jako v jiných směrech i zde téměř reformním kněžím nerozuměl, mysl si: *res eorum agitur*.

Druhým znakem a zde vystupují rysy evropského hnutí reformního, bylo národní uvědomení v českém katolicismu. Zde mám na mysli vníkaní nacionálního citění do katolicismu a tedy něco jiného, než účast kněží a katolicismu v obrození národním.

Toto pronikání češství do soustavy církevní a náboženské dělo se dvojím směrem, vnějškově a vnitřně. Rakouský státní katolicismus byl už sám o sobě zvláštním typem (Ehrhardtem, jež čeští modernisté stále citovali, kritizovaným) a tuto typičnost proti českému prostředí vyhrocovali ještě biskupové a arcibiskupové němečtí, vládě zcela oddaní. V tomto prostředí pak aristokraticko-pompésní vystupování jejich způsobilo zvláště vyostřené odcizení se českému kněžstvu demokratického citění. Proto zde našly živnou půdu požadavky po demokratizaci církevní správy (volby biskupů, vikářů), první náběhy zčeštění bohoslužeb a kněžské samosprávy. (Zemské jednoty katol. duchovenstva.)

Zvláštní situace rakouského katolicismu to také byla, která vyvolávala v zájmu obnovy církevní a náboženské snahy po těchto vnějších, správních reformách: svolávání synod diecézních a provinciálních, jiné rozdělení církevního jmění a užívání ho k pravému účelu kanonickému, úprava postupu na benefícia, zrušení práva patronátu, zrušení šlechtických privilegií v kapitulách (olomoucké), protesty proti jmenování biskupů vládou, které pak zvolení byli zavázáni ke škodě náboženství a církve, až konečně hlasy pro odloučení státu od církve.

Po stránce vnitřní ozvaly se tehdy snahy po životní a myšlenkové svébytnosti českého katolicismu v této jasné formulaci:*)

„Cyrilometodějství, tož uplatnění se v církvi slovanského individualismu a potom také individua vůbec, což pro každý národ a každého jednotlivce žádá t. zv. reformní katolicismus. Není tento individualismus náboženský nic jiného, než větší vnitřnost náboženská a nesmí se zaměňovat s protestantským autonomismem, tož věci zcela rozdílné, které právě ke škodě věci se zaměňují, když reformnímu katolicismu se vytýká vnášení protestantského principu. Náboženský individualismus, který se žádá, tož ono vlastní přičinění se k prožití a k pochopení objektivní, nezměnitelné, absolutní víry církve, ona volnost a svoboda, které jednotlivci k tomu jest potřeba. Nemám-li křesťanství u sebe, jaká jest jeho síla? Jest třeba promyslet a procítit víru, plamenem jejím třít mozek i srdce, aby veškeré myšlení a citění na ní bylo založeno a od ní bylo vedeno. Náboženský individualismus nestojí proti objektivnosti pravdy a náboženství, nýbrž proti náboženství pouze vnějšímu, proti náboženskému mechanismu, který právem se nám někdy vytýká a který v lidu našem je příčinou onoho zjevu, že katolický lid jinak věří a jinak na veřejnosti jedná.“

V českém reformním hnutí, které ve svém celku bylo reakcí na náboženský úpadek současný, jednak také projevem jeho, vystupují do popředí i specifické znaky evropského modernismu, jak byly později Piem X. zavrženy.

Byla to především kritika biblická, která v časopisech reformistů nalézala hojně místa; byly tu uváděny mimo jiné Alfréda Loisyho: *Les Mythes Bibliques et les premiers chapitres de la Genèse*, 1901, názory P. Lagrangeovy, P. Prateovy, brožura:

*) „Bílý Prapor“ 1902 č. 12. (K církevním a politickým poměrům na Moravě.) Autor nepodepsán.

Historická pravda hexateuchu (la veracità storica dell'Esateuco, Florence) a polemické zprávy o Delišchovi a jiných.

Vypravování biblická a události chápou se jako legendy a báje, přejaté z dědictví kultur minulých zcela ve smyslu vědecké kritiky racionalistické, v jejíž vývojové teorii utopila se v důsledcích nejenom biblická fakta, ale i sama inspirace bible. To bylo zajisté více, než tvrdili bibliční kritikové, mezi nimiž nescházelo mužů vysoce učených a věřících, avšak v řadách kněžstva způsobily tyto výklady tehdy otřes. Byly pokládány za kapitulaci víry před sebezbožněnou vědou. Všichni modernisté, kteří před válkou odpadli od církve, odpali i od křesťanství k neurčitěmu pantheismu. Kritiky biblické, které dnes lze čísti velmi klidně, aniž by podlamovaly víru v zjevení, působily tehdy v slabých duších a v srdcích malé víry destruktivně. Z dějin spásy stal se jim opravdu jen kus kulturní historie.

Neobyčejná úcta k vědě, za kterou byly prohlašovány i hypotetické směry filosofické, způsobila, že na inteligenci i kněžstvo měla silný vliv u nás populární vědecká kritika Masarykova, mající půdu připravenou kulturním liberalismem.

Kladnou stránkou vědecké kritiky bylo, že zasahovala pastorační formy, což při obecné vzdělanosti a populární pseudovědecké agitaci liberálů i socialistů bylo nejvýše nutno. Bylo tak útočeno na podprůměrnost kázání a negramotnost kazatelů, kteří kázali pro babičky a nikoli pro vzdělané, poučené lidi. Z této potřeby vznikla i „Kazatelna“ pod redakcí Vaňkovou, s počátku i přísně posuzovaná. Reformní časopisy útočily na nízké formy náboženských výkladů pro lid, hlavně anthropomorfism v katolických časopisech a literatuře lidové (Kříž a Maria, Svätý Vojtěch, Kotrbovy a Steinbrennerovy kalendáře), kde v povídkách líčeno hmotné a okamžité trestání nevěry. (Na př. hostinský, který se pustil modlitby a chytil spolkaření, přišel na mizinu. Stejně továrník za to, že byl proti misijím.)

Stejně úspěšně poukazováno na nutnost změny výchovy seminární, větší kvalifikaci učitelů náboženských i profesorů theologických fakult, neplnících už své poslání.

Přílišné podléhání vědeckým, laickým metodám vedlo však k podcenění řádů církevních, byť mnohé výtky byly správné. Zvláštní odpor proti řádu jezuitskému nutno si pravděpodobně vysvětliti současnou antipatií národa, jemuž právě tento řád a jeho struktura zůstala cizí, ale i evropskou protijezuitskou agitací.

O základní nejistotě víry vůči vědě u Moderny psal jsem již minule. Česká katolická Moderna, jejíž prvky jsem se snažil odhalit, nepřehlížeje k osobním bojům, které ve své době právě nejvíce pozornosti poutaly (arcib. Kohn contra Hofer-Rectus, jenž později též odpadl k čsl. církvi a pod.), měla však proti Moderně evropské své zvláštní znaky, dávající českému hnutí vlastní, osobité zabarvení. Prvním z nich jest Moderna literární, časově vlastně zahajující reformní hnutí, která bojovala o čestné místo katolické literatury v národní tvorbě slovesné. Na tomto poli účastnili se vedle kněží, kteří udávali ráz, i laičtí umělci, kteří po „Novém Životě“ řídili „Meditace“, na první list vědomě navazující. Byli tu z laiků vedle otcovského přítele Julia Zeyera výtvarníci Bílek, Jenewein, Foerster, Zdeňka Braunerová, Pacovský, spisovatelé V. Bířnar, redaktor Meditací, Jan Spáčil, Marie Kalašová.

Není nezajímavé připomenout, že v „Novém Životě“ byl otištěn i první překlad J. Floriana (Leon Bloy: Zde se vraždí velcí lidé), tvůrce staroříšského „Dobrého díla“, které svou strohou přísností věroučnou a vysokou úroveň obsahu i formy mělo veliký vliv na katolickou inteligenci. Ostatně literární Moderně nelze vytknouti ničeho ve věcech víry, ba její umělecké snahy byly mnohými brány jako doklad vzkříšení katolicismu, jako opět prof. Albín Bráf netajil se sympatiemi k sociální činnosti kněží.

Zcela jedinečný rys v reformním hnutí českém znamená boj proti kněžskému celibátu, jenž se táhne jako červená niť všemi časopisy modernistickými a toto usilování bylo i Achilovou patou hnutí. Lid katolický, jemuž právě toto snažení kněžské nebylo sympatickým, chápal pak celé hnutí v jednostranné zkratce: chtějí se ženit, a byl přístup lehce hlasu těch, kdo osočovali kněze reformisty jako desertéry kněžství. Chceme-li býti právi skutečností, musíme říci, že právě proficelibátní program Moderny to byl, jenž ji isoloval na kněžské řady a znemožnil proniknutí idejí jejích mezi lid. Moderna nebyla nikdy hnutím lidovým a je to hlavně boj proti celibátu, přesněji za jeho zdobrovolnění, jenž způsobil, že Moderna zůstala konec konců hnutím stavovským. Lid spatřoval v požadavku jejích zatížení, ba úček od svého boje o katolicism.

Zcela nestranně posuzující věc, musíme připsati hlavní vinu liberálnímu ovzduší (a výchově předseminářské), které zdůrazňujíc svobodu osobností v individualistickém smyslu, činilo právě tuto oběť, nejtěžší lidskou životní oběť, nesnesitelnou. „Naturam etsi furca expellas, tamen usque redibit“ píší obhájci zdobrovolnění, ukazující na těžké následky potlačení jedné stránky přirozenosti: kdo úzkostlivě zachovává celibát (čemuž v materialistické, odpadlé době málokdo věřil, ba ani věřící ne), upadá do jiných hříchů jako lakomství, hněv. Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim.

Jednosvorný hlas kněží, domáhajících se zde reformy, byl, že nevěděli, co slibují, berouce na sebe tento kříž a varovali ty, kdož šli za nimi. Domáhali se, aby aspoň tam, kde povinnost celibátní prokázaně není zachovávána, byl udělen dispens. Mnohé a mnohé důvody byly uváděny, aby tento příkaz discipliny církevní byl zmírněn. Socialistický tisk v tomto místě nasadil své nejhrušší útoky na církev, kněžstvo i náboženskou víru. Celibát jest těžká oběť a jediný pomocník, jenž břímě její může pomoci nésti životem, jest hluboká, zbožná víra. A právě předchozí částí úvahy ukazují, že Moderna v přívalu bezvěří o tuto víru, o tuto jistotu bojovala. Pro tuto generaci kněžskou, která si z domovů nesla idylickou víru venkovského lidu (nesla-li si víru ještě) a náhle se ocitla v těžké bouři rozumové, byla situace tragickou. O zdobrovolnění celibátu bojovali i mnozí, kdož jej přísně zachovávali. K těm nutno míti hlubokou úctu a nad těmi, kdo si roztržili hlavy o tvrdý příkaz, neodvažují se lidsky žádného soudu.

Že však boj proficelibátní měl na kněžstvo vliv neblahý, nelze popírat. Jedinou cestou nápravy jest zde výchova dorostu, což ostatně reformisté tvrdili souhlasně.

Požadavek zdobrovolnění celibátu nebyl obecně požadavkem evropské katolické Moderny, jak jsem již uvedl. České hnutí v tomto směru odsoudil i sám prof. H. Schell 20. října v Mnichově na schůzi stoupenců reformního hnutí těmito slovy:

„Nechceme změlčení křesťanství, nýbrž prohloubení jeho. Proto jsme daleci onoho hnutí, které v zemích českých pracuje proti celibátu. Katolické kněžství je neodlučitelno od obětí. Nejideálnější oběť je obsažena v celibátu. Kulturní hnutí v katolicismu nemůže naprosto ideály zmenšovat. Třeba je držet vysoko na celé čáře.“ (Bílý Prapor č. 21, 1902.)

V českém kněžstvu šly se snahy po zdobrovolnění (což je skutečně odstraněním) celibátu hnutím živelným.

Dalším, zcela osobitým rysem české katolické Moderny byl poměr kněžstva k husitství a Husovi. Sympatie k boji Husově měli v českém kněžstvu starší tradici, kterou Václav Beneš Třebízský zpopularisoval svým vlasteneckým, sentimentálním dílem slovesným. Když pak Masaryk postavil Jana Husa v sám střed české otázky, zhodnotiv Husův odpor proti autoritě církevní a státní, proti císaři a Římu jako sám program nacionální i kulturní osvobozovací akce současného národa, učinili katolíci tehdejší, co bylo možno v té době s účinkem jediné činit: Historickou kritikou dokazovali, že

katolický kněz Jan Hus, jehož veškeré smýšlení až po účtu k Panně Marii celibátu kněžského bylo katolické a který i ve svých dogmatických blud z ciziny) byl člověkem katolicky věřícím v Boha, že tento Hus nemůže být bezvěrci, volnomyšlenkáři a pantheisty proti katolicismu. Věřící katolík, že je blíže Husovi, než moderní bezvěrec. Byť to bylo všechno pravda, katolickými apologety, dodnes opakovaná,*) přece to byla jenom obrana, sčrkající před základní otázkou dnešního smyslu života Husova hlavu do písku. Nehledě k tomu, že tato obrana nepovídala a k čemu a politicky nic současnému národu (leč odstrašující obraz husitských válek), který stál jako v době Husově v obdobné situaci, že prostředníkem mezi národem a Římem byla cizí moc (císař Zikmund, papež — Vídeň, Řím), což je i nad to jasno, že kulturně podstata Husova problému spočívá v střetnutí dvou principů: náboženského subjektivismu, jenž soud nad pravdou a její poznáním klade do svého vlastního svědomí („pravdy každému přejte“, svoboda svědomí) s objektivní absolutní pravdou, vykládanou učící autoritou církve katolické. To jest smysl Husovy žádosti, aby byl přesvědčen koncilem, jenž nemohl Husovu osobnímu svědomí přiznat právo rozhodovati o absolutní, objektivní pravdě.

V tomhle zdůraznění svědomí a subjektu jest Hus spřízněn a blízký všemu modernímu názoru životnímu, náboženskému subjektivismu a relativismu novému i starému (anhtrópos mefron hapantón), od něho vede logicky cesta k sektářství a pádu veškeré autority, k anarchii jednotlivých svědomí. Hus, a to jest jeho věčná typičnost, odpovídá všemu excentrickému lidskému snažení proti každému řádu, každé autoritě a tak se ho právem dovolávají současně čeští pokrokoví nacionálové kulturně jako komunisti sociálně. Pravdy každému přejte.

V českém kněžství vlivem apologií husovských, zdůrazňujících to, v čem Hus byl synem své doby a církve a nikoli, v čem se s ní rozcházel, pak pro přirozenou sympatii s mravním bojem Husovým o očistu v církvi (stejným jako u jiných oprávců v církvi katolické), jakož i lidským soucitem s osudem jeho i nacionálním bojem proti Němcům zavládla plná zmatenost o smyslu Husově, vrcholící mnohdy ve volání po revisi procesu Husova. To je ovšem nepochopení základní.

V Husově životě a smrti jest ovšem obsažen kus rozporu národní povahy české a slovanského odporu k autoritě a tento fyziologický fakt nesmí být přezírán. On také je příčinou citové sympatie s pří Husovou, jak ji skoro typicky vyjadřuje P. Bělohlávek O. S. C. v knize *Moje nebe*. (Zápisky Božetěcha Harfeníka.**)

Od tohoto citového soudu velmi podstatně se liší hodnocení Husovo, jak pronikalo do listů katolické *Moderny*, zřejmě vlivem liberálně pokrokařského subjektivismu. V časopise katolické *Moderny* „Bílý Prapor“ (č. 10 r. 1902) v článku „O slavnostech

*) „Proto já dnes na sochu Husovu se dívám nikoliv jako na nepřítele církve katolické, nýbrž jako na spolubratra, který kdyby mezi námi žil dnes, stál by v jedné řadě s námi.“ (ThDr. Rudolf Horský, „Čech“ 6. července 1923.)

**) Básník po vzoru Dantově prochází nebe a tam spatří radostně veden andělem i vyvolené z Českých brahří a husitův. Byli to: „Blahoslav, Žerotín, Komenský, Jan Žižka. Mé zraky sunuly se libě po těchto ušlechtilých postavách horlivců Božích a nejednou vnitřnou rozkoší se zajiskřily, ale přes to všechno hledaly stále jen jednoho jediného. Posléze ho shlédly stranou, zahaleného v plášť fialový, v němž jakoby ještě dohořívál oheň z hranice a očisťce. Mistře Jene, zvolal jsem, milosrdenstvím Božím konečně dopřáno mi vidět tu všechny v míru, kdož na různých cestách i na scestí milovali horlivě Boha a Krista a mezi nimi i tebe. Plesám, díky nebesům. Věř, po srdci býval jsi mi na zemi ve vlasti vždy můj, ne ovšem po rozumu. Nemohl jsem sice nikdy schvalovat tvého díla pozemského, kteréž chci hojiti staré, zasadilo nové rány Kristu, ale můj cit, bouřící se vezdy proti mravní zkáze, vždy chápal tvůj šlechetný zápal a vždy bolestně želel tvého truchlivého osudu.“

Husových“ praví nepodepsaný autor kněz: „Mně je otázka Husova otázkou mravní par excellence. Mravní pravím proto, že jemu šlo v první řadě o to, aby směl žít dle pravdy, jak ji poznal, jak ji chápal. Krátce říkáme tomu: bojoval za svobodu svědomí, t. j. aby dle svého nejlepšího svědomí mohl žít a folikéž aby směli jeho stoupenci. Ovšem právě proto, že věc Husova byla tak hluboce ethická, vnikala také do theorie, do dogmat. Neboť není přece žádná morálka, žádná mravnost bez theoretického podkladu.

Ale ať již jde o praktický život, jenž je uměním všech umění, či o theorii — všude nutno mít nejprve a nejvíce dbát o pravdu, upřímnost a poctivost. Chtěl jsem říci důslednost, ale vzdal jsem se toho názvu, protože láska k pravdě ničí velice často důslednost, takovou totiž důslednost, jak si ji lidé obyčejně představují. Pravá důslednost je jen ve hledání pravdy a v životě podle poznané pravdy.“

Tohle ovšem je herefický subjektivism, přebíraný z Masaryka a takřka programové prohlášení čl. církve. Je to také široká cesta, vedoucí po případě i z křesťanství k bezvěří.

Úhrnně vzato, nemůže býti hnutí t. zv. české katolické Moderny jednostranně dnes odmítnuto. Byly tu ryzí snahy po obrození katolicismu a obnově života společenského v Kristu, po zvnířnění víry a povznesení její z formalismu církevního i primitivního chápání lidového, avšak tyto snahy (silnější v kněžství moravském) zanikaly vedle hlasů po reformách vnějších. I tyto však byly nesený touhou obrody. Sem nutno zařadit volání po zrušení patronátů, dokonalejším vzdělání kněžském, po zvýšení úrovně theologických učelišť a přísný výběr učitelů. Skličující chování fakult za popřevratového odpadu plně potvrdilo obecný (i u odpůrců Moderny) úsudek o nich.*) Stejně oprávněný a záslužný byl boj proti úpadkové závislosti církve na formách habsburského státního ústrojí a snahy, aby bohatství církve bylo užíváno podle církevních zákonů, nikoli k prospěchu osob, ale k věčnému účelu církve, k spáse duší.

Tyto reformy ovšem jsou hlavně reformami církevními, ale i jimi lze přechasto docílit úspěchů náboženských. Kladným zjevem české Moderny (nikoli náboženským ovšem, nýbrž kulturním) jest i její literární činnost, boj za víru na cestě umění, cestě současné inteligenci nejspíš srozumitelné. Stejně dobrým dílem byla činnost křesťansko-demokratické činnosti osvětové; zde však těžko lze připsat hlavní účast Moderně, neboť snahy po politické emancipaci katolického lidu z područí liberalismu a socialismu byly začaty a vedeny jinými. Moderna, v níž nebylo jednoty názorové, upozorňovala však i na nebezpečí zpolitisování pastoračních metod lidových, které tehdy ovšem ještě tak akutní nebylo.

Ale ovšem i po těchto všech dobrých stránkách jest nápadný naprostý nedostatek velikých, tvůrčích osobností. Moderna nestvořila velikého, osobitého díla ani v oblasti náboženské ani vědecké (theologické), ani umělecké. Byla hnutím kritickým, zápasícím právě o podmínky a možnost většího, silnějšího života a tím i tvorby. Byly-li v evropské Moderně individuality veliké síly myšlenkové (H. Schell), nelze toho nikterak říci o naší. Právě naopak. Co skutečně tvůrčího v českém životě rostlo v oblasti náboženské, bylo druhou, úpadkovou a hnilobnou tváří Moderny odpuzeno (C. Stojan, dr. F. X. Novák, prof. F. Kordač).

*) „Znovu vzplanul u nás boj o vyloučení studia theologického ze svazu universitního. O mohutně zkvétající fakulty theologické by se byly všechny pokusy proficírkevních fanatiků bezsilně rozbily. Při nynějším stavu těchto studií jest vítězství strany proficírkevní v této nadmíru důležité záležitosti asi jen otázkou času a otázkou milosti vládní.“ (Dr. F. X. Novák, Kněžské problémy, str. 151 r. 1912)

U živých pramenů Moderny seděla nikoli pohádková, ale skutečná žába; kořeny Moderny ořavovala jedová houba: nevěra. Mnohý a mnohý výkřik kněžský po reformách v hlavě byl výkřikem hniječícího údu. Výchova gymnasiální, která byla liberální, zabila naivní, ořeckou víru leckterého řtudenta a přikryla-li seminární výchova na několik let propast v duři tenkým lešením, tož první výkřik žádostivého řtěla či pýchy rozumu toto lešení strhl a objevila se řerná, zející tma. Těžká obř kněžského života může býti nesena jenom silnou, řivelnou vírou. Ti, kdo řeto víry v sobě neměli, padli na řivřém kamení kněžské životní přísahy a hledali pak svému řaktickému, osobnímu hřichu teoretické odůvodnění v reformních snahách, obviňující jiné z viny své vlastní. Nevěra vniřtí to byla, která se na řas sebeklamavě řřesvědřovala o možnosti náboženského života, skepse, řeřtě bolesně pocířovaná, která samu sebe upokořovala reformními výkřiky. Lidé, kteří řiž nevěřili v inspiraci Písem, v Neposkvřněné Početí, v řřítomnost Kristovu v obřti mře svatě ani v řírkev jako úřtav spásy, dovolávali se vědy a řejích teorií pro potřebu reformy náboženské a řírkevní. Za řas zvítěřila v nich skepse úplně a řak okolnost, že s řest Moderny odbořili Ladislav Kunte, dr. Loskoř, řosef Svozil, řaroslav Rouřek nikoli k řiné řřesřanské řírkví, ale k bezvěří, řest řákladním průkazem. Ti, kteří později řřeřli k řsl. řírkví, působili v ní ve směru odkřesřanění k panřheistické vodnatelnosti. Snahy proficelibátní byly neseny řednak řemířo uvnířř nevěřícími lidmi, což řest logické, ale řaké kněžími věřícími, řestného života a pocířivého řarakteru, kteří neviděli kolem sebe úměřného zisku pro řírkev za řřetěžkou obř, ne vřďyřky zachovávanou a řřinášející pak víc řkody než užítku. Zde nutno vlastní lidské pochopení podřřídíř odmítavému hlasu řírkev, která ví, co řiní. řřejně dvojí tvář měl i boj kněžřva o autonomii a demokracii v řírkví, projeřovaný v zemských řednotách katolického řuchovenřva proti biskupům. (Ř. 1907, 2. dubna rozhodla zemská řednota katolického řuchovenřva na valné hromadě, řiž řředsedal P. Krojher a řiž se zúčastnili zástupci konsistoři, neuposlechnouři řříkazu biskupů, aby se rozeřla a řo velikou větřinou.)

V kněžském boji za demokracii, pokud ři řřipouřtí úřtava řírkev katolické, byl řestný boj proti biskupům jako sluhům řtátu, balsamujícího řeudální řády a byl řo hlas volajícíř, že lid a národ se odkřesřaňuje a že je nutno, aby biskupové vyřli z řodnosří řohoto řvěřa řuchovně bosí mezi lid; ale současně byl boj řento sloupem řrachu na silnici: odboj pýchy a demokracie prařpatně pochopené, kryjící odpor k řádu, řemuž ři, kdo vcházejí, musí řatí v obř nejřve sama sebe.

Katolická Moderna evropská byla řázně pořlačena Piem X. (řekřet Lamentabili, encyklika Pascendi dominici gregis 1907, řofu proprio Sacrorum Antistitum ř. 1910.)

A u nás, sama řřed řím vniřřně rozbitá, podřobena pak už jen v řednosřlivcích proti-modernistickým řřísahám. (Ius iurandum contra errores modernismi.)

Česká Moderna, pořlačena z vnějška, nebyla zničena uvnířř. Vřechno, co v ní kvasilo, vybuchlo po řletech po řtátním řřevřatn ř. 1918 prudce na povrch a rozkladné řrvky řohoto hnuři vyúřřily v řchisma řeskoslovenské řírkev. Od Moderny řředvřelečné vede k popřevřatovému kněžskému odpadu řřímá řesta.

(P ři řtě řá věř)

UMĚNÍ.

Divadlo.

»Otroci.« Hráno na Národním divadle za režie Vojty Nováka, ve výpravě Vlastislava Hofmana.

Autor této tragédie Otokar Fischer jest hlavně znám jako literární historik a dravelní kritik, ač se už pokusil několikrát v dramatu i v poesii. Vždycky svou kritickou činností hodně vynikal nad vlastní dramatickou tvorbu a snad právě to, co jej činilo dobrým kritikem, vadilo mu při praktickém realizování jeho myšlenek na jevišti. Konstruktivnost, mnoho filosofování a málo životního děje byly úskalím, na kterém ztroskotal Orloj světa a které budily už v nás skorem pochybnost o budoucnosti Fischera-dramatika, jež byla mnohými mluvíci prorokována po premiéře Herakla.

Nuže, tyto pochybnosti po premiéře »Otroků« padly. Fischer ukázal se tu skorem suverénem techniky českého jeviště. Jeho podrobná znalost divadelní teorie umožnila mu úměrnost, s jakou rozvrhl osnovu dramatu, nezatěžuje scény jedné na úkor druhé, a podmínila onu skvělou výstavbu a bystrý spád dialogu, který připomíná nám shawovskou divadelnost. Vůbec zdá se, že Fischer se naučil mnoho od tohoto vzoru moderního dramatika, ne však jako povrchní epigon, ale po svém, tím, že užil poznatků, naučených na Shawovi, aby vyjádřil své myšlenky a vystavil svou scénu. Namátkou stačí jen uvést na příklad a pro srovnání onu scénu, kde přicházejí Crassus a Glaber jako vyslanci Říma do stanu Spartakova jednat o příměří, a připomenout ze Svaté Jany obraz, kde kardinál smlouvá se s anglickým vojevůdcem, jak se zmocnit panny orleánské. V této technické obratnosti spočívá však zase jakási slabina hry. Není sporu o tom, že hra je nabitá dramatickým děním, a přece vás nestihne. Zůstává akademickou, teoretisující a chladně strojovou (až na některé scény), necítíte v ní živé krve našeho života. Je to, řekl bych, v krásném dramatickém rouše předvedená filosofie lidstva. Nastala by tedy otázka, pokud snese drama filosofie, oblečené v životní a dějové roucho. »Otroci« svědčí pro filosofii příznivě, a třebaže možno mít na drama jiný názor, nutno přiznat, že i tato tragédie myšlenek — ne lidí — má svou eruptivní sílu. Je to síla stroje, ale konečně některá práce je čistší, je-li vykonávána strojem. Hra s naplní filosofickou se však musí vydat kritice a vedle posouzení vnějšího hlavně se s ní musíme vyrovnávat myšlenkově.

Rámcem děje je historický obraz vzpoury otroků pod Spartakem, která nabyla tak povážlivého rázu, že ohrozila i světovládný Řím. Tento děj je však autoru jen jakýmsi rámcem a plátnem, na něž promítl zlobné vášně lidstva a zase stálé jeho su-

žení o růst, o povznesení sociální i kulturní. Zvíře v člověku stále působí a strhuje ho s výšin, k nimž chce vzlétnout duše a staví stále tisíce křížů, aby na nich rozpíjalo bližní. Ne láskou, porozuměním a všelidskou spravedlností se řídí vládcové tohoto světa a za nimi i lid, ale panovačností a krutým ovládnutím udržují říše.

Na této myšlenkové základně asi střetají se názory Crassa, neúprosného a tvrdého reprezentanta myšlenky nacionalistické, ztělesněné v budově imperia římského, s všelidskými ideály Spartakovými. Obě tyto postavy jsou také v dramatu nejlépe prokresleny; první ostrými, stručnými, přece však výraznými rysy, druhá pak nesená láskou a vřelostí srdce autorova. Jim se už nevyrovná postava Crixu, trochu schematisovaná, člověka nenávisti, pomsty, anarchie a revolty. Je podivno, že je pojímán, jako by měl být výrazem a mluvčím davu. Trapně pak skorem na nás působí postava Glabera. V kristusovském pojetí autora, zesíleném ještě nejspíše režii kristusovskou maskou a smýkáním v provazech, plácá svá humanitářská napomínání. Může konečně být strpěn na scéně jako mluvčí všech lidí impotentních, kterých je stále dost, ale je rouhavý a nezměrně blbě, když ledajaká bezbarvá břecha se pokrývá vignetou křesťanství. Či působil obdiv p. Fischera k Šaldovi tak, že napodobil jeho nabubřelost monologu o Budhovi a Kristovi v »Dítěti«? Ostatně na jednom místě ústy Crassovými sám Fischer charakterizuje výstižně Glabera: »Lidé, jako ty, jsou mřížkou věku.« Podobné postavy ubíjejí i ta dramata, která jsou uměle sestavována a tvoří pružnou kostru filosofických meditací, nejen ta, která rostou ze života a jsou naplněna jeho krví.

V režii naladil tentokrát pan Vojta Novák hilarovskou notu. Jenže takový projev zřejmě není jeho, takže vedle scén, kde šťastně vystihl ducha hry, neuvaroval se mnohé prázdné a duté vnějškovosti. Herecky na výši byl v některých chvílích Karen, pan Tůma velmi lidsky pojal svého hrdinu a s ním jen pan Kohout vytvořil pevnými liniemi určitě svého Crixu. Pan Deyl se ubíjel nešťastným Glaberem. S většinou expresionistických elévů Národního divadla a ostatními zápasníky je věru kříž. Nejvýše stála výprava Vlastislava Hofmana. Zvláště scéna v cirku otroků.

—»«—

»Jan Žižka« od Stanislava Loma, hraný před velikonocemi po prvé na Národním divadle, neukázal nám známého už dramatika z nového profilu, ani v předmětu, čeho se chce zmocnit, ani v síle, jak se o řešení problému pokusil. Přece však

chtěl bych v Žižkovi vidět klad a postup umělecký proti dost nešťastnému Převratu. Lom je dramatikem vlasteneckým. Třeba promítá mnohé své otázky na myšlenky všelidské, přece jsou ústřední osou jeho dramatu životní problémy národa a celá snaha jeho hrdinů se nese k rozřešení oněch problémů. Tragedie jejich je tragedií národa a naopak. Oni jsou nositeli programu básníkovy, oni jsou učitelé a kazatelé, kteří mluví ať už ústy pohádkového hrdiny, či historického reka vždy k člověku dnešnímu, varují a vybízejí jej, aby byl pamětliv svých povinností národních a lidských. V Lomovi ožívá stará tradice vlasteneckého divadla, arci způsobem novým a odlišným. Leč podstata zůstává táž, takže mnoho z toho, co kritika vytýká starsím hrám, nutno opakovati i zde, ježto chyby ty plynou ze základního rázu dramatu. Předem nutno říci, že v Žižkovi se uvaroval Lom banálností a dutostí mnohých scén Převratu. Nadšená slova i retorské výzvy nesou se s jeviště přirozeným tokem a neurážejí naše citění. Jenže právě působí autor na nás slovy řečnickými, ne dějem života. Přes to, že Lom s uznáníhodnou tvrdošíjností se stále pokouší o drama, myslím, že založení jeho je převážně epické. Dramata jeho jsou většinou statická a jejich růst a vývoj se děje buď dle daného už historického rámce, nebo dle vnější osnovy. Není tu té strhující samozřejmosti z vnitřního růstu, která nás přesvědčí a podmaní u praveho dramatu. I Žižka a ostatní mluví k nám stále jen slova, řeční a vykládá, ale nějak objektivně, nezúčastněně. Autor napsal drama Žižky, sjednotitele národa a velkého politika (mimoděk připadá mi na mysl, nechtěl-li být na poplach pro ty, kdo jsou dnes hluší k takovým věcem a stavět velký vzor maličkým skrčencům) na vědecký, historický rámec a snažil se o realistické vyličení ovzduší husitských Čech. Tím komplikoval drama Žižkovo pokusem o jakési podmalování živlem kolektivním a to se značným zdarem. Právě scény hromadné jsou nejrušnější a nejživotnější. Málo jim však dala v mnohém ohledu režie paně Dostalova. Dostal je příliš jemný, bych řekl a distinguovaný pro to, aby zvládl rozbourané elementy davu. Též nedostatek komparsů působil trapně. Vzpomínal jsem na Hilara. Pan Vydra v titulní úloze řečnil pěkně, ale jistě tohoto Žižku nebude počítat k svým nejlepším výkonům. Výprava Hofmanova byla na všem dle mého soudu nejlepší.

jl.

Několik francouzských děl literárních.

Nevím, zda jest ve Francii z katolických spisovatelů ctěn někdo více než R. Bazin. Jest ctěn a jest i milován a o jeho »Charles de Foucauld« psala pochvalně celá kritika. A nejínak jest i u děl ji-

ných. Jest proto přirozeno, že často čteme posudky o jeho tvorbě a rozboru jeho děl. Posledně tak učinil Charles Baussan v díle, nadepsaném »René Bazin« a vydaném ve sbírce »Biographie contemporaine« čilým nakladatelstvím vanvesských jesuitů »Spes«. Baussan si předsevzal vykreslit Bazina, jakým jest ve skutečnosti a jakým se jeví v rozsáhlém svém díle. Vypráví o jeho životě, životě křesťana a Francouze, vypráví o vzniku jeho děl, která vydal od r. 1880—1924, rozepisuje se i o dílech samých, rozbírá je stručně, a hodnotí a nakonec přidává tři stati nejdůležitější pro autorovu charakteristiku a nejvýznačnější z jeho tvorby. Jaký má cíl Bazin, píše své romány a novely? táže se kritik a odpovídá správně ostatně: Chce sloužiti katolické myšlence a tradici francouzské. Pěkně charakterizuje Baussan Bazinův styl, který jest živý, jeho řeč, jež jest čistá, jeho smysl pro duševní dění reků jeho románů i smysl pro komposici. Z jeho kritiky si učiníme zdařilý obraz o autoru »Davidky Birotové«.

Pierre Champion byl za války velitelem oddílu bojujícího v Bretagni v úseku mezi Plougastelem a Roscoffem, a měl příležitost poznati duši, krásnou a ušlechtilou duši těch Bretoňců, kteří pod zdánlivě tvrdou slupkou skrývají tolik čistoty a něžnosti. A v knize, kterou nazval »François et Calvaire« (Paris, Grasset), podal v románovém rouše výsledky svého pozorování. Françoise jest ztělesněním heroismu a lásky nesčetných bretoňských žen. Jest matkou tří dětí, Jeannie, Marie a Jana-Ludvíka, z nichž nejstarší jest šest a nejmladšímu tři léta. Žije s nimi v chalupě v Saint-Thegonnece, zatím co její manžel a jejich otec Denis jako sluha mešká na frontě. Denis jest v ustavičném styku se Championem, který se stává jeho přítelem a tak poznává celou rodinu, i ty prosté, neučené a přece tak krásné listy, jež žena píše mužovi. Byla celý den na roztrhání a večer, když uspala svá robátka, unavena a vyčerpana, píše muži a modlí se za jeho návrat. Kdo by v ní nepoznával ženy, které všude s hlubokou láskou a vírou v srdci neznaly žádných mezi obětí? Jsou veliké a třeba se skloniti před nimi, i když snad historie je pomine mlčením. Denis čeká na několik těch zpráv z domova s netrpělivostí a ona mu píše o všem. Celý život na bretoňském venkově se obráží v jejích listech, všechny její starosti i všechny obavy. A aby snad nepřitížila svému muži, omlouvá se: »Vid', že nejednám správně, když ti říkám všechno, co dělám. Snad ti to způsobí bolest. Ale chci ti říci všechno tak, jak to jest.« A když mluví o své nemoci, činí tak ležmo, nebo i s vtípem: »Již neztloustnu. Bylo by na čase, abys mne prodal, jinak na mne proděláš.« Ale vždyť netřeba zoufati, dala sebe i své v ochranu Prozřetelnosti. »Jen aby

nás L'uh nechal na živu, dopřál nám zdraví a štěstí, abychom se ještě shledali v pokoji a radosti srdce. V ten den nebudu pracovat a nikdo z nás nebude nucen na nic sáhnouti. Všichni Vám půjdeme na nádraží naproti, až přijedete.« Nedočkala se té radostné chvíle, několik týdnů před ukončením války byl Denis zabit šrapnelem. Jak ta žena statečná přijala tu ránu? Odpověděla Championovi, jenž ji sděloval tu smutnou zvěst: »Ubohý Denis! Proč musil zůstat tak daleko ode mne a od svých drahých dětí, jež měl tak rád? Jakou by byl měl radost, kdyby se mohl k nám vrátit! Udržela jsem chalupu v pořádku a všechno šlo dobře. Až do poslední chvíle se těšil, že se s námi shledá. Běda! Bylo třeba položit život za Francii.« Jak mohutné věty věřící ženy a jak ji činí velikou! Srdce její jest rozryto bolestí, ale ona bude žít dále pro ta robátka, která již nespátřila svého tatínka.

Champion vykreslil dvě postavy, obě milující celou duší rodný kout. Vyličil povahu dvou bytostí, zdravých a prostých. Nešlo mu o líčení válečné litice, o líčení bojů, což již bylo tolikrát učiněno. Ne, chtěl ukázat lidem, velké ve své prostotě, lidí víry, naděje a lásky, pravé Bretoňce. Proto popis zákopů a bojů jest stručný a místy i suchý, aby tím více zářila světlá krása dvou heroů jeho díla. Po přečtení si učiníme správný pojem o Bretoňcích a Bretoňsku, a budeme je mít ještě radši.

»Byla krásná a nevěděla o tom. Byla zdravá dívka, vyrostlá na zdravém vzduchu venkovském, byla vysoké postavy, silná a lepá s jemnými údry, a její tělo ukazovalo hrdou harmonii. Měla něžně šedé oči, chráněné dlouhými řasami; jejich pokojné světlo ozařovalo pravidelné tahy obličejů, trochu krátký a rovný nos, oválná ústa, bradu s dolíčkem, v níž se jevil řád a dobrá vůle.« Těmi slovy maluje svoji hrdinku Charles Silvestre v románu *«Aimée Villard, fille de France»* (Plon Nourrit, Paris, 7 Frs.). Silvestre jest Limousiňan a v literatuře francouzské nebyl dříve tolik znám. Vydal asi před dvěma lety román *«L'amour et la mort de Jean Pradeau»*, který dával tušit schopného umělce, ale známým ho teprve učinil román druhý, vedl do provinciální literatury, které bylo i odměněno cenou Revelovou. Silvestre neopustil Limonse a jen proto mohl napsat dílo tak zdravé a silné, plné venkovského vzduchu a života. Mýlili bychom se, kdybychom hledali v románě plané idealisování. Není ho tam. Líčí život skutečný v Genette a vedle veliké dívky Amalie a proti ní vidíme lakomého vyděrače Courteuxa, chtivého starce, kterými venkov neskrbí. Zvítězili nad ním čistá a udatná dívka, je to jistě důkazem její síly. V domě otce Amaliina plyne život spokojeně v práci. Ale jedné neděle

přijdou z kostela a nacházejí otce a hospodáře ve stáji zabitého. Byl to dobrý člověk, pracovitý a spravedlivý. Jeho netušená smrt mění život v domě. Žena hospodářova je tou ranou zlomena, staříček její otec není již schopen žádné práce; v té kritické chvíli, láskou k rodné půdě puzena, chce vše zachránit Amalie. Courteux, již již se těšící, že shrábne vše, nabízí své služby. Přichází a hospodyně by mu neváhala prodati či aspoň svěřiti statek. Ale Amalie nechce jíti ze statku. Bude pracovat od časného rána až do pozdní noci, bude vypravovat a pečovat o své sourozence, bude všude, kde jí bude třeba. Bude jako matka všem. Její odhodlanost vzmužuje i staříčkého dědečka, který, když nemůže sám, jde hledat pomocníka pro hrubší venkovské práce. Ale jest příliš egoismu ve světě a lidé jsou zlí a tvrdí. Ale konečně nalezne člověka, Ansat z Ballanges slibuje a druhého dne již oře půdu Villardů.

Ch. Silvestre jest umělec. Zná duše a zná zemi. Zná osoby, které líčí. Hned na počátku díla musíme se obdivovati scéně po smrti otce Villarda. Jest živou. A co říci o líčení cest dědečka Amaliina, na nichž často již omdlával, o líčení jeho smutku a konečné radosti. Prosté líčení, ale tím plastičtější. A když se jedná jen o vnitřní dění, o duševní zápasy, jest jeho štětec stejně dovedný. Amalie jest milována, ale, kdyby si vzala milujícího a i milovaného, musila by opustiti Genette. Boj v duši, velký zápas! Láska jest obětí, říká se. Slzy. Amalie zvítězila. »Povýšila své srdce do nebe své země.« Po čase přichází jiný mládenec a ty dvě čisté děti se milují. Silvestre vyličil jejich lásku způsobem, svědčícím o opravdovém jeho citu pro umění a pro život. »Martial odešel s Amalií. Usedli si na kmen starého dubu, který byl uříznut. Pohoda byla krásná, svěží vzduch a vůně umírajících listů zvětšovaly ještě tu krásu. Martial vzal Amalii za ruce. Mlčeli a jejich pohledy se slučovaly v nekonečném míru. Před nimi se otvíral život, pokojný a pěkný jako obzor, utvořený z mírných pahorků, stromů, jež objímal podzim, a lučinami s čistou vodou. Večer přispěchal nehluchně. Zaslíbili se sobě beze slov a požehnání s nebe se snášelo nad ně v mlčení. Stín se rozšiřoval jako ruka, která chrání. Na nebi se objevila první hvězda.«

Championovo dílo dýše oddaností, láskou, vírou. Dýše jím i dílo Silvestrovo. Cítíme, jako hluboko jest vkořeněna víra v duši autora, tak hluboko jako v duši těch venkovanů, s nimiž nás seznamuje. Silvestre jest spisovatelem katolickým a cítíme to z celého jeho díla. Jest skutečně umělec.

Literatura naturalistická a realistická nebyla s to vykreslit velikou ženu, jejíž velikost spočívala

právě ve víře a čistotě. Všimněme si třeba žen Zolových nebo Maupassantových. Žena byla jen nádobou rozkoše, kterou vylévala. Jestliže mladí spisovatelé zírají jinak na ženu, je to dokladem změny generace. Říká se, že podle nazírání na ženu možno měřit muže. A je to pravda. Mluvil jsem již o dvou ženách, před nimiž se třeba skloniti. Dovolte, abych mluvil ještě o jedné, která nedosahuje sice výše předcházejících, která jest jinak utvořena, ale která má to jejich čisté srdce. Jest jí Babette v Morelově románu *»Babette à Paris«* (Paříž, Édition de la *»Vraie France«*, 7 Frs.).

Alžběta Papetová, kterou zovou Babette, jest venkovská dívka, která jde do města a vstoupí do služby. Brzy se jí služba znechutí, opouští ji a stává se z ní šička. Setkává se s mladým mužem Trouvem, mají se i rádi, dopisují si, ale když Alžběta ho trochu více poznává, když si uvědomuje, že jest duševně chorý, opouští ho a Trouvé končí sebevraždou. Babette se vrací do rodného svého kraje, kde poznává bratra své přítelkyně a běře si ho a jest s ním šťastna, ač tento muž nehýří takovými výbuchy sentimentality jako Trouvé. Morelovi se jedná hlavně o vyličení duševního stavu své hrdinky. Zatím co její přítelkyni Andělu, usměvavé dítě, vykresluje několika hrubými rysy, hledí, aby mu neušlo nic z Alžběty a jejích zážitků. Je to dívka prostá, která má z domova zdravé zásady, a které by bylo město spletlo hlavu, nebýti těch zásad. Však již se zdá jednu chvíli, že klesne. V knize jest výstižně zachyceno to vlnění v její duši. Vítězí. Morel delikátně se zhostil úkolu, který by svedl snad jiného autora k viřivým popisům vášně. Ale na druhé straně třeba uznati, že neličí života nudného a neličí ho nudně. Bohaté popisy, dějový spád, příjemný styl, který místy jest květnatý, činí jeho dílo milým. Škoda, že u nás se překládá takových děl tak málo a přece nadprodukce překladatelů z francouzské literatury, i moderní a nejmodernější, jest až zážející.

Otec a matka milují své děti a žádá oběť pro dítě jim není dosti těžkou a dosti velkou. A když to dítě doroste a jest dobré a jeho duše čistá jako křišťál a jeho láska k rodičům opravdová, plesá srdce manželů, a i když nemluví mnoho o svém zdárném dítěti, zvlhnou leckdy jejich oči při pohledu na ně. A když mluví o něm? Pak vkládají do svých slov všechnu něžnost, již jejich srdce přetékají. A je-li již to dítě jejich mrtvé, slzy přerušují jejich hlas, hrdlo se stahuje, a všechna jejich láska jako by plakala, že již nemůže se přenést na živého, na přítomného.

Mám v ruce dílo, knihu, kterou napsal svědomitý a poctivý otec o svém velkém a hrdinném synu.

Kdož by neznal jméno Jana du Plessis, velitele vzducholodi *»Dixmude«*, a kdož by neznal osud tragický této vzducholodi a celé její posádky? I Jan de Plessis byl mezi mrtvými a otec, bolestí zhroutený, který přežil svého syna, na něhož byl hrd, a jež byl jeho radostí, běře do rukou péro a píše o něm, svém synu. Vždyť je tolik třeba znáti a siliti se příkladem dobrých synů a velkých lidí! Dílo jest nadepsané: *»La Vie héroïque de Jean du Plessis, commandant du »Dixmude«* (Paris, Plon-Nourrit, 10 Frs.). Byl heroickým život Janův. Bylo mu třeba zápasiti se sebou samým i s vnějším světem a zvítězil-li, musil vynaložiti velkou sílu. Trpěl-li, bylo třeba té bolesti, aby byl očištěn a povýšen. Ostatně, byl vychován zbožnými rodiči, kteří se snaživě starali, aby neopadla víra synova. Když dorostl, zatoužil po cestě na Východ, jistě vlivem četby některých romanopisců, kteří ličili východ jako kraj rozkoše a radosti. Nebylo toto *»pokoušení země«* malicherným v době dospívání. Ale Jan zvítězil nad ním, díky své lásce k Marii Panně, sv. Františku Saleskému a své duchovní četbě. Nebudu líčiti řadu těch zápasů, které musil prodělati mladý voják a důstojník za války na frontě. Bylo by třeba citovati celé stati z jeho dopisů, které s námi otec sděluje. Jen jedno zdůrazňuji, a to jest vlastně van, jímž jest nesen celý jeho život: hluboká, přesvědčivá víra. Je v tom směru pokračovatelem těch hrdinů, z nichž třeba jmenovati Psichariho, Guynemera, Lenoira a j., na které jest Francie právem tak hrdá, a jímž je tolik zavázána. Touha po heroismu a po svatosti spojuje je všechny a leckdy při čtení jsem si vzpomněl na *»Hlasy volajícího na poušti«* od Psichariho.

Galsworthy John:

WHITE MONKEY.

Nový román anglického spisovatele Johna Galsworthyho, nazvaný *»White Monkey«* (Bílá opice), jest pokusem o psychologické řešení a zdůvodnění společenských jevů poválečné doby. Autor rozvíjí v něm obraz poválečné anglické společnosti, tak různorodé, jako všude jinde. V ostrém protikladu klade zde proti sobě dvě různé mentality. tak si navzájem odporující a přece jen navazující na sebe. Dvě generace, a jaké ostré psychologicky zakreslené rozhraničení! Ale nejen to, jeho pronikavé nadání pozorovací jasně též rozvrstvuje postavy, náležející téže generaci ve skupiny a společnosti naprosto různé. Typickými představiteli dvou vzájemně si odporujících světů jest starý Bart a starý Mont.

První z nich, ještě poslední aristokrat starého řádu, se všemi vrozenými dobrými vlastnostmi člo-

věk a rodové kultury a malichernými předsudky starého aristokrata, jenž nemá vůbec žádného pochopení pro nová sociální hnutí, pro krásu nového industriálního rozmachu a tím vzniknuvšího bohatšího rozvrstvení společenského. Naproti němu jako protiklad stojí Mont. Vyšel z anglické industriální plutokracie, či spíše se svou prací vyšinul, že se do ní dostal. Praktický, širokého rozhledu v moderní hospodářské politice a při tom člověk dobrého uměleckého vkusu, sběratel vzácných uměleckých děl moderních i starých, ale bez oné aristokraticky výstřední záliby pro kuriosa jak literární, tak výtvarná.

Synthesí těchto dvou různorodých živlů jest Michael, syn Bartův, a Fleur, dcera Montova. Michael, šlechtic smýšlením, ne rodově pyšný, společník velké firmy anglické, stýkající se s celým uměleckým světem, zběhlý v literatuře a znamenitý v oceňování uměleckých děl, jasně rozlišující díla trvalé ceny od děl efemerních, zastánce moderních socialistických teorií, čímž se odlišuje od svého otce, manžela Fleury, kterou zbožňuje pravou ještě rytířskou oddanou láskou, jež nezná obětí. A Fleur, poněkud praktická a jasně a střízlivě uvažující mladá žena, typ zcela moderní, pátrající ve svém nitru po příčinách věčného neuspokojení, stále toužící a neklidná, hledající úlevy a uniknutí před hroící vnitřní prázdnotou ve víru velkoměstských zábav a ve společenském kaleidoskopu, sbírajíc osobnosti dne, jako vzácná kuriosa, jimiž vyzdobuje si byt. Ale při tom poctivá ještě buržoasní dcera, již špatný čin odpuzuje. Třetím k doplnění této moderní typické společnosti dnešního dne jest mladý ještě, ale již známý básník Wilfrid. Pochází z šlechtické rodiny, není v něm té výstřední bohémy, nikak příliš se od ostatních neodráží.

Do rámce společenských povinností velkého světa, hudebních a literárních večírků, jež se staly tak oblíbenými, a politických otázek, týkajících se obsazení Poruří a stlačení německé měny, bojkotu hospodářského proti Německu namířeného, v němž Anglie měla nemalou účast, vpleten konflikt lásky a přátelství. Wilfrid miluje Fleur. I Michael, její muž, ji miluje. Fleur jest svým životem bohaté, nečinně žijící ženy niterně neuspokojena, ale hrozí se nepěkného skutku, a přece se nemůže odhodlati, aby propustila Wilfrida, jenž se odhodlává, že odjede do ciziny. Fleur touží po něčem, co by ji zcela vyplnilo, jest v ní neukojená touha po mateřství, jež se tu hlásí o svá práva, pocit vlastní bezcennosti, protože neplní svého přirozeného úkolu. A s tím vším sváří se moderní názory o plném vyžití, o právu ženy na rozkoš a volnou lásku, a kromě toho anglický vrozený smysl pro rodinný život, pro rodinu, jako cosi čistého a nedotknutelného. I Michael miluje svou ženu, a žádná oběť mu není příliš velkou a nemožnou, jen aby ji viděl šťastnou. Od-

hodlává se, vida její úporný zápas, že ji propustí a dopřeje lásky s tím, o němž se domnívá, že mu dala přednost. Vyrovná se tím i se svým názorem na přátelství a otevřený jasný poměr mezi muži. Leč v posledních kapitolách rozjasní se celá tato mračná nálada. Fleur, domýšlejc důsledně až ke kořenům zla, dochází k poznání, že neštěstím nové generace je věčný neklid, že nedovede v ničem zakotviti, že nemá centra, v němž by se soustředila, i svůj zájem a celý svůj život, celá bída tohoto věčně trýznícího pocitu leží v jejích slovech »We are restless« — Jsme neklidni, nemáme klidu. Ale příroda, velká vyrovnatelka lidských poblouznění a těšitelka přináší Fleure i Michaelovi klid a mír. Mateřstvím dosahuje Fleur naplnění svého života, dostává se mu obsahu, není více prázdným a neoprávněně žijícím tvorem, hluchým klasem a květem bez vůně a plodu, její ženství je posvěceno, její lidský úkol zde na zemi jest splněn, jest plným člověkem, jenž si dovedl stvořiti ve svém nitru potřebný střed, v němž by se koncentroval jeho život.

Vedle těchto ústředních postav, jejichž duševní zápas vyplňuje knihu, jest tam dvojice Bicket a Viktorine, dva ztracení ubožáci, ze světa ubohých, jako protiklad sociální nerovnosti k životu těch, již neznají bída a hladu. Oba dva se milují až dojemně obětavou láskou, jež se stává sublimní obětí, jež jeden pro druhého bez jeho vědomí přináší, aby vyplnil sen, že si zařídí skromnou a útulnou domácnost v cizině mezi vystěhovalci. Bicket krade, aby zachránil svou ženu, jež trpí plicní chorobou, před vysílením, ona chodí do atelieru za modelku, aby pomohla svému muži v těžkém boji existenčním, když tento byl ze služby propuštěn. Zde není zbytečného času a proto jest život těchto dvou ubohých lidí vyplněn pouze snahou v lásce vyrovnati všechnu nespravedlnost sociální a podpořiti jeden druhého, pokud síla a schopnost stačí. Není tu jiných duševních konfliktů, až na Bicketovu žárlivost, když se dozví, jak si Viktorina vydělávala své peníze.

Galswerthy projevil se v této poslední knize znamenitým pozorovatelem moderního života, zakresluje ostrým psychologickým postřehem příčiny rozervaného a rozháraného nitra moderní poválečné generace, jež ztratila centrum, v němž by mohla zakotviti a nedovede si stvořiti nového. Točí se v neustálém víru neukojených a nesplnitelných přání, fascinována nemožným snem po životě, plném rozkoší, životě nezkaleném bolestí, starostmi a pocitem hanby nad morální a materiální bídou těch druhých, jejichž život se jí zdá tak jednotvárným na zážitky tak chudým. A strašlivé poznání Fleury »We are restless« jistě bude nám popudem k tomu, abychom si jednou uvědomili, že jest nutno, aby

každý z nás, kdo trpíme touto novou chorobou doby, si našel a stvořil centrum vlastního vnitřního žití, v němž by se soustředil.

Jest podivuhodné, jak spisovatel se zmocnil své látky a jak ji dovedl ovládnouti, vzhledem k tomu, že přec dnes ještě nemáme patřičného odstupu. Sloh jest velmi zhuštěn, ba místy skoro přetížen, což jest celé knize poněkud na závadu. Ale pokud se týče psychologického pojetí, jest to jedna z nejlepších moderních knih anglických, zabývající se analýsou duševních stavů nové generace, celým rozsáhlým a obsáhlým komplexem nejrůznějších psychických jevů a dění. A. Opočenská.

—»«—

Dvě knihy D. P. S. Literatura o Pégny a E. Psichariovi jest ve Francii již dosti veliká. Tito dva přátelé, dva vojáci, a skoro v téže době padnuvší na frontě, mají četné a zanícené obdivovatele a možno říci více, následovníky. J. Massis byl jedním z důvěrných přátel Psichariových a k jeho počtu vydal to pietní a roztomilé dílko: »Vnučka Renanův, Arnošt Psichari«, které přeložil J. S. Bořita a vydalo Družstvo Přátel Studia (cena 6 Kč). Není to kniha, která by nám podávala úplný životopis Psichariův. Kdo ten chce poznati, kdo chce poznati ze základů a od počátku vývoj duše vnuka Renanova a i genesi jeho díla, nejen napsaného, nýbrž i missionářského, musí sáhnouti ke knize Goichonové: »Ernest Psichari«, dosud nejceněnější a nejvýstižnější dílo o autoru »Hlasů volajících na poušti«. Massis vyzdvihl několik momentů ze života svého přítele-hrdiny, od doby, kdy »volání země« nebo »volání zbraní« začínalo v něm vytvářeti přeměnu, kterou vyjádřil Psichari v »Appel des armes« tak výstižně větou: »Prendre le parti des pères contre le père« — »postaviti se proti otci po bok svým otcům«. Massis píše vzpomínku na svého přítele. Opěvává v pravém slova smyslu slovy dýšícími láskou a úctou toho, »který jest naším určením a naším vůdcem«. Analysovat neměl úmyslu, v té době, kdy psal své dílko, byla jeho bolest ještě příliš živou, než aby toho byl schopen. Ale i tak jest jeho dílko pěkné, a i tak nám hodně vypráví, i tak nás hodně učí a sděluje vzácné poznatky nejen o Psichariovi, nýbrž i o celé generaci, která s ním volala: »Ó Bože můj, shlédni přece na tuto bídu a důvěru! Slituj se nad člověkem, jenž již třicet let churaví.« — Druhou knižičku, kterou nám D. P. S. nabízí, a z níž máme upřímnou radost, jest »Svaté Terezie Ježíšovy Kniha zpráv«. Kniha obsahuje deset zpráv, v nichž, jak dí Ludvík de Leon, »buď pro sebe, nebo vydávajíc počet svým zpovědníkům, zapisovala si, co jí Bůh zjevoval, i milosti, kterých jí udílel, mimo ty, o kterých psáno

v této (roz. v »Životopise«) knize.« Jsou tudíž tyto zprávy pokračováním a doplněním vlastního »Životopisu« svěťice a jako takové mají již veliký význam. Objevují nám krásnou a vznešenou duši, již se musíme tím více obdivovati, čím hlouběji jí pronikáme. Jako v »Životopise« můžeme zde pozorovati zvolný, těžce dobývaný, ale tak jistý růst duše, toužící po Bohu. V každé řádce cítíme všemocnou důvěru v Pána, bez něhož by duchovně ničím nebyla a nebyla by vykonala ta zakládání, o nichž se s takovou prostotou a hloubkou rozhovořila ve své »Knize o zakládání«. Jsou vyličeána v »Knize zpráv« některá zjevení a to způsobem tak bezprostředním, že člověk, zvyklý jen a jen na přirozeno, žasne. Každý, kdo již četl některé dílo svěťice a meditoval je, poznává, i v tomto dílku hned sv. Terezii, která svou duši, svými boji a zápasy jest nám bližší, než některý světec. A proto v nejnovější době se tolik studuje a jsou to nejen katolíci (Garrigou, Lagrange, Hornaert), kteří nalézají stále nové a nové poklady v jejím díle, nýbrž často i protestanté, jako v poslední době Echtgoyen, jehož dílo o sv. Terezii bylo skutečným údivem. D. P. S. by vykonalo velikou věc, kdyby podalo překlad všech děl svěťice. V české literatuře, na mystiku tolik chudé, by to znamenalo jedinečné obohacení. — »Kniha zpráv« byla vydána jako první svazek duchovní knižnice, jež se nazývá jménem »Karmel«. Tedy úvod velice důstojný. Bylo by si jen přát, aby bylo pokračováno v začatém díle s rychlostí aspoň takovou, s jakou jest pokračováno v knižnici románů. Pravda, D. P. S. musí zde přinášeti veliké oběti, poněvadž v našem českém katolickém světě, tak zpolitisaném, není mnoho zájmu pro duchovní věci, ale mohlo-li v prvých dobách své existence vydati pěknou řadu děl toho rázu, tím spíše to může učinit dnes. Kněžstvo hlavně by mělo podati pomocnou ruku k tomuto dílu, jehož je tolik třeba u nás, a bez něhož ta tolik opakovaná rekatalisace národa půjde těžko ku předu. Ku prohloubení duchovního života je třeba duchovní četby. Přejeme D. P. S. co nejvíce pochopení v jeho podnikání na tomto poli a hodně trpělivosti a obětavosti.

—»«—

Abbé Lacuria, Život Beethovenův, jak jej napsal svými díly. Vydal »Ametyst«, Praha, c. 24 Kč. Symfonie Beethovenovy dávají nám nahlédnouti nejlouběji do nitra tvůrce. Proto abbé Lacuria, znající a milující geniálního skladatele, nemohl učiniti lépe než zamysleti se nad mluvícími akordy devíti symfonií a naslouchati jejich jásání i jejich kvílení a sledovati tak v nich dění Beethovenovy bytosti. Pravda, jest více slz u nesmrtelného skla-

datele a tvůrce symfonií a kvartet a slavné mše, radost byla těžko vykupována slzami a bolestí a neuznáním, ale jest zato tím čistší. Lacuria, který jako kněz zahlédá Absolutno, nezastavuje se pouze u radostí pozemských, jde hlouběji a nejkrásnější stati z jeho díla jsou ty, v nichž se rozmlouvá o bolestném vykupování a konečném dosažení těch vyšších radostí. Tím vzniká knížečka Lacuriova nad

jiné spisy o Beethovenovi, třeba nad velice známý životopis R. Rolanda. Kapitola jednájící třeba o poslední symfonii, jest opravdu skvostem. Stil knihy svědčí, že Lacuria byl umělecky nadán. Překlad p. Tichého jest vzorný jako ostatně všechny jeho překlady a výprava pěkná. Knihu expeduje p. Bradáč, Vinohrady, Palackého tř.

—»«—

CO ŽIVOT DAL.

Idea katolické spolupráce.

Pamatuji snad někteří, že již několik let v katolických listech bylo psáno o katolické spolupráci. Již několikrát jsem upozornil články na hnutí, reprezentované Mezinárodní katolickou Ligou (Internacio katolika) s ústředím v Zougu (Švýcarsko). Od roku 1921, kdy ve Štýrském Hradci na prvním mezinárodním katolickém kongresu byly položeny základy k této organizaci, možno pozorovati zajímavý zjev: vzrůstající zájem církevních hodnostářů pro řadu problémů, definovaných výrokem J. S. papeže Pia XI.

Pax Christi in Regno Christi.

Za ta čtyři léta bylo vykonáno s nepatrnými prostředky velmi mnoho. Snad v našich vlastech dosud bylo o hnutí málo slyšeti, neboť všechna slova, sebe krásnější, když otištěna v časopise, jsou již předem určena k zapomenutí. Dnešní doba, žijící ze vzrušujících událostí současných, nemá času na vážné otázky, třeba tak vroucně kladené na srdce Náměstkem Kristovým. Snad je to vinou také těch, kteří si vzali na sebe práci propagační. V české říši jich bylo málo a k tomu ještě nebylo řádné organizace. Chci obrátiti se v tomto článku, snad trochu narychlo načrtnutém, na vás, kolegy, o nichž nejsem v pochybách, že marně k vám nemluví. Nebudu vyhledávat okrasných kudrlinek, jimiž bych zastřel prázdnost mých slov. Otázka, o níž mluvím, svojí důležitostí sama dokazuje své právo na spolupráci.

Byl jsem sextánem, když po prvé jsem začal pracovati v mezinárodním sdružení katolické mládeže (Mondjunularo Katolika), vedeném profesorem Sapplem z Mnichova. Nebylo tisíců mladých katolíků, tvořících první skupinu pracovníků. Několik desítek Němců, Francouzů, Italů, k tomu několik jiných příslušníků evropských národů, to byly první základní kameny organizace přímé spolupráce mladých katolíků. Upozorňuji, že s počátku jsme měli na mysli individuální spolupráci a teprve později pracováno na získání celých svazů katolické mládeže.

Pamatuji se na nadšené dopisy, vyměňované mezi spolupracovníky. V srdcích mladých synů Církve svaté bylo nadšení pro spolupráci ku sblížení těch, kteří křtem svatým stali se bratry a sestrami. S radostí tiskli jsme si ruce v Kostnici (1923), i v Luganu (1924), radující se, že marně jsme nepracovali.

Nebudu široce se rozepisovati o programu Mezinárodní katol. Ligy a jejího odboru Moka. Heslo Sv. Otce, vryté zlatými písmeny na rostoucí budově, to mluví za tisíce vět. Německé vydání přednášek, vydaných loni a obsahujících přednášky z luganského kongresu, nese nápis: *Völkerrrecht, Weltfriede, Internationale katholische Aktion*. Zaznamenejme si několik titulů: Základy mezinárodní katolické práce, referoval dr. Don E. Nercesi, Milán. Patriotismus, Internationalismus a katol. Církev. Ref. H. H. dr. N. Mack, Luxemburg. Suverenita státu a její hranice. Referát dra Doka, Curych. Z celé řady ostatních si ještě uvedme: My katolíci a S. N. Mr. J. Eppstein, Reading a Augustino-tomistické učení jako veto proti moderní válce, o čemž referoval P. Strattman O. P., Kolín nad R.

Uvedl jsem pouze namátkou z dvanácti obsáhlých temat. Vždyť ani si nemožno učiniti přesného pojmu, když jsme neslyšeli aspoň některou přednášku. Chci pouze upozorniti kolegy, jak se pracuje opravdu v katolických kruzích, kde právě se čeká i na Slované, aby i oni přispěli svým povinným dílem. Namítne se mi snad, že nutno získati nejdříve »autority«. Nedávám to slůvko do uvozovek, abych ironisoval. Ale má se tím naznačiti můj osobní náhled na ty tituly sine qua non. Vždyť práci v Moka můžete již nyní platně se účastniti spolupráce. A kolegové z vysokých škol: hle, vaše místo mezi mladými spolupracovníky Ligy. Věnujte trochu pozornosti myšlence katol. spolupráce, snažte se utvořiti kroužek pracující na šíření ideí v našem národě. Navázáním styků se zahraničními pracovníky seznáte, že nevěnovali jste pozornosti prázdnému

heslu. Potom i vaším přáním bude, aby v řadě slavnostních manifestací v tisíciletém výročí smrti sv. Václava byl v Praze mezinárodní katolický kongres. Čtyři léta hledám sto lidí, sto věřících katolíků. Bude i volání moje do řad mladé katolické inteligence odměněno — mlčením?

Ve shonu denních starostí a přetížen různými pracemi napsal jsem tento článek. Nečiní si nároků. Je neúplný, snad i místy špatně stylisová. Snad mluví z něho příliš pessimismus po tolikerém zklamání, když v jiných zemích se pracuje s radostným výsledkem. Ale podejte mi několik pomocné ruky a pak se půjde radostněji do boje! Nuže, vezměte i vy za své heslo:

Pax Christi in regno Christi.

B. Benetka.

Ke článku Doležalovu.

K vašemu článku v revui »Životě« »České kněžstvo a jeho podíl na popřevratovém odpadu« dovoluji si upozorniti na některé závažné momenty, proč došlo v Čechách hlavně k tak zarmucujícímu odpadu od církve katolické.

Jest nesporno, jak ostatně přední historikové Tomek, Denis a j. otevřeně doznávají, že katolická reformace po bělohorské katastrofě z důvodů popředně politických provedená, národ český nábožensky sjednotila, učinivši konec staletým vnitřním sporům sektářským, dusícím a přímo otravujícím život národa, naučila národ spořádanému vnitřnímu rodinnému životu, vychovala jej v kázni, poslušnosti, spřímosti, střídmosti, mravnosti a pracovitosti, vlastností to podmiňujícím zdárnou budoucnost národa a jeho samostatnost, jakmile si uvědomí svoji sílu.

Německá Vídeň však rdousila všecku snahu národa českého po samostatnosti a volnosti, proto národ stál v opozici proti ní. Měl-li český katolicismus státi se za Rakouska oblíbeným národním náboženstvím v tom správném slova smyslu, jako se stal polský katolicismus u národa polského nebo irský u Irů, nutně musil se postaviti do opozice proti Vídni a dáti se zcela do služeb národa i na kolbišti politickém, neměli-li se chopiti otěží průkopníci liberalismu (u nás mladočeši). Vhodný k tomu okamžik se se strany reprezentantů českého katolicismu propásl; neboť když dr. Rieger žádal kardinála Schwarzenberga, aby mu jmenoval šest vynikajících kněží, které by mohla konservativní tehdy strana staročeská kandidovat za poslance, kardinál Schwarzenberg odmítl, řka: »Nemám kněží pro politiku, ale pro duchovní správu.« Tak se stalo, že české kněž-

stvo, které mělo lví podíl na probuzení národa českého, bylo vyřazeno z účasti na řízení dalších osudů národa, ba z vedení a spolurozhodování vůbec. Taktika francouzských katolíků u nás se ukázala záhubnou. Následek toho byl i ten, že zanedbán byl katolický tisk lidový, tato politická osvětová tribuna, duši národa opanoval tisk katolicismu nepřátelský, který využil svého vlivu dnes k houfnému odstupu od církve. Na vyšších místech církevních nebylo smyslu pro širokou akci lidovou, ač peníze tu byly. Zbraně, kterými se dosud proti záplavě nevěry bojovalo, byly nedostatečné a pokud jaký tisk tu stál ve službách katolicismu, byl chatrný, nedostatečně kulturně i administrativně vypravený, hlavně z důvodů finančních, spíše odpuzoval (jak napsal v »Týdnu« správně dr. V. Řezníček). Církevní zákony nebyly zachovávány — nemluvě ani o trestání přestupků proti celibátu, — nýbrž i ohledně církevního jmění a jeho odkazů. Přímo drtivě působilo, když po úmrtí některého církevního hodnostáře (na př. probošta Hory), všecko jmění, do statisiců jdoucí, připadlo příbuzným — a na vzrůstajících pražských předměstích zatím nedostávalo se kostelů. Jen tak se stalo, že kněžstvo české ztrácelo ideály a kněz, který ztratí idealismus, je ztracen.

Ohledně povolání ke kněžství nesmíme přehlížeti rodiny, z níž má se státi syn knězem. I když student chtěl se státi knězem, nepřejí-li si toho rodiče, sotva se jím stane. Bez obětavých, vroucně katolicky cítících matek nebudeme míti katolických kněží, bez zbožných Střezislav nebudou svatí Vojtěchové. Známe několik případů, kdy abiturient chtěl vstoupiti do semináře, ale rodiče jej s toho úmyslu svedli, jest sice dobrý katolický akademik, nebude však z něho katolický kněz. O hnutí katolické mládeže akademické jen tehdy budeme moci mluvit jakožto hnutí solidním, budou-li z něho vycházeti katoličtí kněží v počtu dostatečném. Opuštěné fary nikdy nenahradí katoličtí laikové, ač je jisto, že bez těchto se neobejde zdárné působení knězovo, což zvláště padá na váhu při působení katechetově. Vyšel jsem z gymnasia, kde katecheta nebyl oblíben a nestál na výši doby, a přec studentů nevěrců byl mizivý počet, jednotlivci. Za to, že skoro všichni studenti byli věřící, máme děkovati svým profesorům. Jak hlubokým dojmem působilo na nás, když třídní profesor řekl nám abiturientům na rozloučenou: »Čtěte si všecko, ale když někde shledáte opak, hledejte protispis, kde se námitky vyvracejí, a pak teprve učiněte si svůj úsudek! Já jsem hotov i zemřítí za svou víru!« — Když však patnáct jich boří, jednomu těžko je stavět, nota bene ve dvou hodinách týdně.

Č. D.

*

Nákaza. V minulém čísle jsme uvedli dva doklady, svědčící, jak podnikatelská a obchodní nákaza pronikla i u nás do kruhů, kde bychom toho nejméně čekali. Zní to snad frásovitě, mluvíme-li tu o zburžoasnění kultury, ale je to nejpřiléhavější výraz, vidíme-li kořeny a původ všeho. Na jedné straně umělec dává se do služeb podnikateli, který se snaží jeho umění prakticky využít, při čemž skorem platí zásada, že impresario sám hudbě rozumět nesmí, a na druhé straně u obecnstva stávají se koncerty společenskými událostmi a návštěvník tam chodí s tváří a držení těla, jež zřetelně naznačují: Za své peníze si to mohu dovolit. Mízí srdečný vztah a soužití umělce s posluchači, předvádí se solidní výkony pro zábavu publika. Dnešní publikum si to většinou přeje, virtuosové rázu Příhodova jsou v modě, a umělci se, jak vidět, těmto zámožným milovníkům umění znamenitě přizpůsobují. Noticka v minulém čísle končila trochu bolestnou otázkou: »A je to pak vůbec umění?« Ježto nechceme být bolestiny, zaměnili jsme svůj povzdech za bláznivý smích. Neboť jsme tím zas o krok blíže západu. V Paříži je nejúspěšnější divadlo Folies Bergères a hudební život? Novo-yorská Metropolitan-Oper si také kupuje nejlepší umělce světa. Co na tom, že laciný lístek stojí několik dolarů! My jsme u nás sice v tom ohledu ještě pulci, ale dá Pán Bůh a budou z nás žáby. Jen nás, kritikové, chvalte dále, půjdeme dále na západ a při tom budeme teoretisovati o hudebním umění třeba v proletářském Rozmachu. Že jsme však v demokratickém státě, uspořádáme občas také něco »populárního« pro ty druhé, aby se také jednou měli dobře. Zahraje se jim pathetická, jeden Smetana, jeden Dvořák, snad i Saint Saëns, ale jen nic moderního. Tomu oni nerozumí, tím třeba jen příjemně podráždit ty, kteří dobře platí. Ostatně, jsou-li ti chudí nenasytíni, ať poslouchají ty staré blázny z obou kvartet, kteří ještě hrají za ceny přístupné širokému lidu. My jsme sice umělci proletářští, ale v teorii. lp.

Tisk.

Nedávno vyšla u nás v překladu zajímavá kniha proslulého anglického žurnalisty Wickhama Steeda, zahraničního redaktora »Times«. Zajímavá je nejen věcně, historickou a dokumentární cenou, třebaže se musí číst kriticky, a bystrými postřehy, ale hlavně pro nás poznáním postavení anglických listů a žurnalistů v denním životě, které nás bije přímo do očí svou odlišností od poměrů našich. Často sice v hloupých věcech se nám stále před nos strká cizina, takže je skorem odiosním uvádět vzory pro nápravu ze západu, ale je těžko mlčet, když vidíme, jak odvážně a samostatně smí si vést žurnalista anglický

proti vládě i proti veřejnému mínění a jak uboží a svázání jsou novináři naši. A není to jen tisk verkovský, tu si konečně ještě někdy schopný redaktor uchová samostatnost, ale většina našich deníků stojí tak pod tlakem rozhodujících jednotlivců v politických stranách nebo zájmových skupin v nezávislých listech, že svobodný soud o té které věci je už dovolen a to ještě jen někde a někdy v rubrikách uměleckých, ježto se bohudík o ně ti »kompetentní« činitelé málo starají. Každá svobodná myšlenka, každý vlastní názor je bezohledně potlačován se zaměstnavatelskou zpupností, ježto kritika je zdravá jen v zdravých poměrech. Kdyby se u nás začalo řezat a napravovat, co by tu z toho starého zůstalo a byly ty poměry tak teplé a ta moc mnohým tak milá. Proto u nás žurnalista nejen že nesmí psát, co by chtěl, ale dostává i direktivy, jak smí myslet a co má psát. Je pak trapné číst mnohé zkřiveniny duchů bystrých a kdy si a občas ještě dnes odvážných a dívat se na ten tanec mezi vejci pod taktovkou tlustého chleboďárce. Asi před půl rokem psal tuším redaktor Kolman do »Národního Osvobození« několik feuilletonů pod názvem Věž. Stal se mu totiž pravdě podobně malér, že zapomněl hned na slovo uposlechnout a jeho pán ho tedy přestal žít. Líčil tu obrazně takové poměry v agrární straně. V jiných stranách si pak už asi redaktoři dali pozor, takže dosud přímého svědectví nemáme. Člověk musí žít, a chce-li jíst a má-li snad žít rodinu, musí pověsit své ideály na hřebík, musí svůj radikalismus mládí schovávat pěkně na dno kufru mezi ostatní vzpomínkové harampáti. Když si dovolí nějakou extravaganci, chytne ho pan šéfredaktor za ucho a nemá-li jiného, kdo by za něj psal, zůstane jen při tom trestu a nepustí ho. Ovšem nesmí se to dít příliš často. Profylaxe je tedy zvláště v dnešní nezaměstnanosti znamenitá a pojišťovací ventily pro každý případ se dovolí zavést také. Jenže přece má nějakou nevýhodu ten pohodlný život. Sami šéfredaktoři při něm tloustnou. Nezarůstá jim jen srdce, ale i mozek a lidská kůže se nedá natahovat tukem do nekonečna. lp.

Co psáti a co opominouti.

Ta otázka často vstoupí na mysl tomu, kdo píše, kdo si jest vědom zodpovědnosti za vše, co napíše, a kdo, píše, má na zřeteli prospěch ne svůj, nýbrž prospěch daleko vyšší. Jsou věci v národě, které jsou špatné. Lze o nich psáti? Inu ovšem. Každý časopis má své odběratele, svůj kádr, jak se po pražsku říká, a těm odběratelům nikterak neubližuje, když se všeobecně vytkne, co jest v národě nezdravého. Trochu jinak již vypadá věc, když autor si vezme za předmět své studie, co se dotýká

nepříjemně buď všech, nebo aspoň části odběratelů. Podrobí-li kritice některý nezdravý zjev ze života určité třídy, stane se často, že obdrží tím více nebo méně libých či velikých příspěvů a vydavatel musí býti připraven na vrácení čísel časopisu. A u nás, pravím, netřeba býti nespravedliv, netřeba psáti ostře, aby nebyl výsledek: vrácení a odepření odbírateli list. Jsme ještě příliš nedůtkliví a k sobě málo kritičtí. Libujeme si rádi v tom, když vládne mlčení kolem, i když to mlčení daleko zapáchá. Prý výtka svým působí jen radost nepřátelům atd., atd. Jinými slovy: každou kritiku si nech pro sebe. Osobně ti to jen prospěje a sám věci nepředěláš. V tom tónu se nesly i některé dopisy, které obdržela redakce na článek J. Doležala o českém kněžstvu. Pokud mi bylo možno, odpověděl jsem písemně na jednotlivé listy, ale musím sháněti leckdy volnou chvíli a není mi možno vše zastati.

Tedy, čeho zlého se dopustil J. Doležal ve své stati? Podrobil kritice činnost hierarchie a kněžstva před válkou, za války a po válce. Měl k tomu a má k tomu plné právo a jest trochu opovržlivou výtka, že tak činil se zlým úmyslem. Předpokládáti hned u každého nízké úmysly, jest sice v našem katolickém táboře věc dosti častá, ale nemůže toho dbáti, kdo chce psáti. Pak by vůbec nesměl napsati ani řádky, poněvadž vždycky bude někdo nespokojen a někdo spokojen. Debatoval jsem mnoho s autorem o předmětu, a mohu každého ujistiti, že úmysly jeho byly trochu vznešenější. Bylo by třeba vžít se do duší a citění mladých lidí, vyrůstajících za války a vstupujících do činného života po válce. Vžít se i do tehdejší doby a do jejího nebezpečného vření. Učastniti se valné hromady Jednoty v lednu 1919 a dostávat dopisy od kněží po uveřejnění statí proti ní. Vžít se do chvílí, kdy akademici, první a na počátku sami, se stavěli proti čsl. církvi. Tehdy by se pochopilo leccos z řádků Doležalových. Nechce jimi kněze komandovat. Nepíše o nich povýšeně. Místy jako by se zpovídal — jeho deník z války, — ale jest přesvědčen, že je třeba jednou ve vši strohosti si všechno uvědomiti, a pak teprve že možno stavěti novou budovu. To byl úmysl všech statí, které »Život« od počátku napsal, a správně to vystihl dr. Hromádka, mluvě o našich snahách. Že si nevážíme kněží? Že se hrdě nad ně vyvyšujeme a chceme je zatlačiti, aby vynikly tím výše naše zásluhy? Není to pravda, každý, kdo čte pozorně naši revue, či kdo poslouchal naše přednášky, musí potvrditi opak. Máme všichni snahu přispěti něčím ku pokatolicení národa a víme, že bez dobrého kněze to není možné, poněvadž sacra dare nemůžeme.

Jiná výtka, závažná na pohled, je tato: Takovýto článek nepatří do vaší revue, kterou odebírají

studující. Podrýváte jím autoritu kněží vychovatelů a katechetů, ubíráte jim úctu, hřešíte proti čtvrtému přikázání. Výtka tato jest od vychovatele, jehož si osobně opravdově vážíme, a jehož inteligenci a zkušenosti ctíme. Nuže, pravda, náš časopis odebírají i studující, ale dnes již z malé části, prostě proto, že obsah a úroveň statí, v něm obsažených, převyšuje jejich chápání, a často i jejich zájmy. Dnešní student se totiž značně liší od studujícího předválečného, který se rád obíral věcmi co nejtěžšími a nejvyššími. Nejsme na tolik idealisty, abychom katolického studenta vyvyšovali přespříliš nad jiného, pokud se týče jeho intelektuálního založení a jeho vyspělosti. Mluvím o studentu středoškolském. Ale i když přečte článek, jest jím pohoršen a zaujat proti knězi? Je dobře zde rozlišovati. Ve článku Doležalově se mluví o knězi včerejška a ne o knězi dneška. Kdyby měl být student vším pohoršen, nesměly by se mu vykládati četné stránky z historie světské a z historie církevní. A co by směl čísti? Ovšem, stane-li se ten žalostný případ a student má katechetu ne zrovna vzorného, pak snad i článek dobře miněný může prohloubiti zášť, a když ne tu, aspoň jakýsi trošek neúcty ke knězi. Ale tehdy nepadá vina na pisatele. Ostatně, i ten student hned při zběžném čtení pochopí, že autor negeneralisuje, jak bylo vytknuto kýmsi. Ani neříká, že kněžstvo en général bylo špatné. Těžko lze zapřít, že četné osady odpadly, poněvadž odpadl jejich farář a těžko jest mluvit pěkně o dřívější hierarchii. Jsou to všechno bolestné kapitoly z našeho katolického života a nelze se s nimi jednou nevypořádati.

Byli pohoršeni někteří bývalí polní kuráti. V dopisech došlých bylo jako na opak »menagemajstrů« poukazováno na určité kuráty, pro něž prý vojáci plakali, když padli. Rádi tomu věříme, ale to vše nevyvrací, co bylo řečeno. Postavme vedle sebe francouzského kněze za války ve frontě a našeho kněze a srovnávejme. Ve Francii byl kněz hrdinou a apoštolem zároveň. U nás? Zajímavá jsou slova, která o nich pronesl Clemenceau, který není jistě přítel kněží. Dř: »Pohrdal jsem kněžskými nesmírně. Vytýkal jsem jim, že ubíjejí svobodu našeho myšlení, že nás pronásledují a na počátku, když jsem šel do zákopů, tázal jsem se vojáků, ukazuje na almužníka: »Nezblbne vás?« (Est qu'il ne vous embête pas celui-là?) »Jak to, odpovídali, je to udatný, dokonalý muž, dává nám příklad a ustavičně se obětuje a velice ho milujeme.« Tak mluvili jednohlasně. Celé pluky mne žádaly, abych vyznamenal jejich almužníky pro nádhernou udatnost. Dával jsem si ty kněze zavolat, dekoroval jsem je a z celého srdce jsem je objímal.«

Ve stati nikdy se nemluví o kněžském úřadu jako bezkarakterním.

Nebudu se rozepisovati dále, neboť druhá a třetí část studie v leccěms doplní, co bylo řečeno a jiné zdůvodní.
J. K.

Katolicism v Německu.

Činnost německých katolíků jest nesmírná a bude se nám jevití tím podivuhodnější, čím více si všimneme a čím více pronikneme poměry, v nichž ona činnost vyrůstá. Pozádím tohoto nynějšího rozmachu jest kulturní boj, jeho pulsem jest opravdový život vnitřní. Jen povrchní člověk bude viděti v dnešním rozkvětu katolicismu výsledek politické činnosti, ač i ona má na něm svůj podíl. Třeba si ihned na počátku uvědomiti, že katolicism má v Německu četné, vlivné a silné nepřátele, a že když proti nim vítězí a, dá Bůh, i zvítězí, musí vynaložiti veliké úsilí a musí přinášeti něco opravdu vznešeného. Uvedu stručně statistiku, která poví o tom více, než dlouhé stati.

U nás dobře známý vůdce německé katolické mládeže, dr. Sonnenschein, ve výzvě ke »Katholikentag« v Hannoveru r. 1924 děl doslovně: »Nepotřebujeme romantických chvalo zpěvů a planých slov. Nemáme rovněž v lásce ony lži, dokud katedrála mainzská a františkánský kostel kolínský uchovávají hroby Kettelerů a Kolpingů. Mějme odvahu popatřiti na věci, jaké jsou. Nuže, jest skutečností, že žijeme ve světě pohanském. Hrstka protestantů a my katolíci. Ostatní miliony zpohanštěly. Katolíci, nezatajujte si pravého stavu věcí. Nejedná se toliko o odpustky a zpověď, o úctu k Matce Boží, jedná se o křesťanství vůbec. Jest třeba vyrvati pohanství celou sociální stavbu. Hanbím se kázati desatero v tom severním a severovýchodním Německu, v němž by bylo tolik třeba, aby jen trochu bylo zachovááno. Katolíci němečtí, ať vyrostou z vaší víry noví trapisté, kteří obdělají a zasejí vlastníma rukama pohanskou půdu našich měst a našeho venkova.«

Katolíci tvoří v Německu asi třetinu všeho obyvatelstva, jest jich na 20,000.000. V některých krajích, jako ve východním Prusku, tvoří jen desetinu, v Sasku pouze dvacetinu, někde dokonce jen třicetinu všeho obyvatelstva. Ovšem v Porýní a v Bavorsku jest jich více než protestantů, přes velikou činnost pruského protestantského režimu před válkou. Různé protestantské spolky vyvíjejí v oněch krajích jedinečnou činnost a měli k tomu dosti prostředků. Nynější vláda je napodobí v tom, že dosazuje tam úředníky, kteří jsou výbojnými protestanty.

Rozmach katolicismu začíná na počátku XIX. stol., kdy byla zrušena zásada: Cuius regio, eius religio. Tak v Berlíně stoupl od té doby počet ka-

tolíků ze 3.70% na 11.73%, v Brandenburku z 0.85 na 5.62%, v Hannoveru z 0.85 na 5.62%, v Sasku z 1.75 na 4.90%. Tento vzrůst má dvojí původ: imigraci z katolických částí říše a pak konverse. První není bez nebezpečí a stává se, že katolíci v protestantském moři brzy ochabují v plnění svých náboženských povinností, to tím spíše, že mají leckdy do kostela daleko, až 10 hodin. Zatím co v Badensku slaví velikonoce 93% katolíků a všichni v Porýní, a přijímají v době svatopostní, v Sasku tak činí jen 55%, v Šleswig-Holštýnsku jen 54%. V Badensku čítá farnost 82.500 věřících, v Porýní 3600 a v Sasku již 77.300.

Ještě horším zlem jsou pro náboženský život smíšená manželství. V pruských provinciích, t. zv. Diaspoře, bylo uzavřeno od r. 1903—1912 smíš. manželství 57.15%. Proti 57.15% smíš. krbů jest jen 21.42% krbů čistě katol. V Sasku jest 15.8 proc. rodin katol. a 68.37 proc. rodin smíšených. Od r. 1900—1910 mohlo býti uzavřeno v Sasku 20.204 katol. manžel. Ve skutečnosti jich bylo jen 6.000, ostatní byla smíšená. Jaké jsou důsledky tohoto zjevu? V Sasku r. 1910 ze 33.536 smíš. rodin jen 4.771 vychovávaly děti katolicky, 640 katolicky i protestantsky a 28.125 mimo katolicism. V Drážďanech jen 15 proc. smíš. manž. plní náboženské povinnosti. I na rozvodech jest pozorovati zlo. V krajích, v nichž se uzavírají smíš. manž., jest nejvíce rozvodů. Nemanželských dětí jest v krajích katolických 4.33 proc., v Diaspoře 23 proc. Sebevražd na 100.000 katolíků od r. 1908—1910 ve Westfalsku bylo 6.4, v Berlíně 30, 38 v Sasku.

Pokud se týče konversí, obrátilo se r. 1920 ke katolicismu 9.456 protestantů. Ale v téže době bylo 44.704 odpadů. R. 1921 bylo 9.216 obrácení a 40.440 odpadů. (Apostasie, odpad zde značí náboženský indiferentismus.) Ovšem u protestantů je stav daleko horší, odpadů jest tam desetkrát více.

Jest nyní otázka, jak jest možnou při takovém stavu věcí činnost tak rozsáhlá a plodná? Příčin jest několik. Padá jistě hodně na váhu úpadek protestantismu, který jest v Německu po válce všeobecný, ale jiné příčiny jsou daleko hlubší. Uvedu z nich některé.

Německo od kulturního boje má biskupy a arcibiskupy, kteří po stránce života z víry jsou vzorem, pokud se týče intelektu, třeba si jich opravdu vážiti a umějí pastorovati. Jakmile začne nějaký problém znepokojovati věřící a vůbec hýbatí národem, neváhají a ukáží hned věřícím správné principy a správnou cestu. Jest známo jejich zasažení v otázce školské, v politice a poslední dobou díky kardinála Faulhaubra ve sporu o nacionalism. Zatím co u nás čekáme v postě marně na pastýřský list, vydávají pastýřové němečtí listy, které se čtou s

opravdovou radostí, které jsou plné víry, lásky plné myšlenek. Hned jak Pius X. vydal svoji slavnou encykliku o přijímání dětí a o častém, ba každodenním sv. přijímání, nebylo sporu mezi biskupy o vhodnosti či nevhodnosti její, ale byla ihned praktikována. A jest jistě radostno, když v době svatopostní přijme svátosti 12,000.000 katolíků. U nás je to bohužel trochu horší.

Jinou dobrou vlastností biskupů německých, která jest, skoro bych řekl, Němcům vlastní, jest znalost lidí a dobrá volba. Tím jest odstraněno nebezpečí tak zv. kamarily, která tolik škodí katolicismu. Biskupové jsou ve stálém styku s těmi, kteří pracují pro čest a slávu Boží ať v tom nebo onom směru a jsou opravdovými jejich otci a rádci. Jdou k nim s láskou, jsou k nim upřímní a shovívaví. Jest podivuhodnou shoda mezi členy spolku bývalých akademiků, kteří jsou všude, ve městech i na venkově, šířiteli katolické myšlenky, a mezi hierarchií a biskupy.

Katolíci němečtí porozuměli úplně důležitosti inteligence pro obrodu katolicismu. Proto německé kněžstvo, světské i řádové, se může pochlubit četnými lidmi, sběhlými ve všech oborech vědních, proto jest inteligence v katolickém táboře opravdu vážena. O politické straně platí totéž. Jsme trochu vzdáleni od českých poměrů, kde se sice o inteligenci mnoho hovoří, ale jinak se o ni nedbá.

Kdo tomu nevěří, ať postaví vedle sebe dva denní listy: »Germanii«, ústřední orgán německého centra a »Lidové Listy«, ústřední orgán lidové strany československé a bude plně přesvědčen.

Vnitřní vývoj pravoslavné církve.

Revue Papežského východního ústavu »Orientalia christiana« rozepsala se v posledním čísle o hierarchii emigrantů ruských a podala zprávy, které nepostrádají zajímavosti pro toho, kdo se zajímá o Rusko a o jednotu církví. Ruští emigranti uspořádali svůj církevní život s horlivostí, které se lze skutečně podívat. Ve státech, které se od Ruska osamostatnily, ve Finsku, Estonsku a Litvě, Georgii a Azerbedjanu, zůstaly diecése jako dříve, jen s tím rozdílem, že hierarchie prohlásila svoji nezávislost, tedy prohlásila se autocefální. Hierarchie ruská protestovala sice proti tomu, ale patriarcha cařihradský konečně uznal toto prohlášení. Řeholníci a intelektuálové emigrantští si ovšem nepřejí příliš této autocefality, ale nemohou proti ní nic dělati. V Karlovicích se utvořila »Synoda ruské církve v cizině« pod protektorátem patriarchy srbského. Tato Synoda řídí vlastně ruskou emigraci. Skládá se z osmi biskupů, z nichž jest pět stálých a tři jsou voleni. Tato Synoda vykonává vládu nad

34 biskupy. Hlavou jejich a i hlavou všech pravoslavných emigrantů ruských jest metropolita Antonín, sídlící v Karlovicích. Synodě karlovické jsou poddáni biskupové v Evropě, Asii a Americe. V Americe jest hlavou pravoslavných Rusů bývalý metropolita oděsský, Platon, v Asii arcibiskup Innocens a v Japonsku arcibiskup Sergius, jemuž jest podřízen vladivostocký biskup Michael.

Dne 16. října 1924 konán v Karlovicích koncil čtyřiceti emigrantských biskupů ruských. Ostatních šestnáct biskupů se nemohlo účastnit, poslali svá dobrozdání a i některé své námítky. Koncil měl rozhodovati o 40 otázkách, které mu byly navrženy, ale pojednal toliko o desíti. Tak se usnesl uchovati starý ruský kalendář. Zavrhl druhé manželství kněží potud, pokud trvá sovětské pronásledování. Oddálil též svolání laiků ke generálnímu koncilu ruských emigrantů. Pokud se týče rozvodu, který již hodně řádil v kruzích kněží-emigrantů, neprošel kongres nic určitého.

Jak jest z tohoto náčrtku viděti, prožívají naši bratři těžké chvíle zkoušky a probíjejí se jen s námahou životem. Dej Bůh, aby v jednotě dosáhli brzy jednoty a pokoje, kterého potřebují.

Dílo Pia XI. v Římě.

Před čtyřmi léty založil kardinál Ferrari, arcibiskup milánský, v Miláně veliké dílo pro ulehčení všech béd tělesných i duchovních, jichž jest tolik v dnešním světě. Kardinál Ferrari zemřel v únoru 1921 a něco po něm zbylo: Opera Cardinal Ferrari, které jsou mocným a mohutným organismem, jež mají dnes dvě důležitá sídla v Miláně a Jerusalemě a nyní třetí v Římě, blízko Vatikánu. V milánském ústředí jest soustředěno dnes mnoho lidí. Ve školách, které k němu patří, jest vychováváno 3.000 žáků. Mimo škol obecných jsou k němu přivtěleny ústavy průmyslové, sekretariát, patronáže, lidové jídelny, ochranná pro propuštěné vězně, tiskárna, umísťovatelná, nemocnice. V Jerusalemě má kongregace na péči hlavně mládež, ať dělnickou, ať jinou.

Pius XI., bývalý arcibiskup milánský, poznal z blízka užitečnost této instituce a proto žádal Kongregaci sv. Pavla, již jest svěřeno její řízení, aby rozbila svůj stánek též v Římě a ujala se vedení a vydávání časopisu »Osservatore Romano«. Uposlechla a založila v Římě »Opera Pii XI.«. Je to ohromný palác, který stál hodně peněz, 3,200.000 lir. Palác jest velice prostorný, má 7 poschodí a 175 místností a patří k němu plocha, na které bude ještě vystavěno několik budov.

V paláci jest umístěna celá redakce i administrace »Osservatore Romano«, knihkupectví, re-

staurant a hotel pro poutníky, který příštím rokem bude přeměněn v pensionát pro studenty. Palác byl slavnostně vysvěcen dne 13. dubna a slavné události předsedal kardinál Pompilli, vikář Jeho Svatosti. Slavnosti se účastnilo mnoho poutníků, přibývajících do Říma. V poslední době zahájí tato Opera svoji činnost i v jiných italských městech, nejdříve v Bologni a Florencii. Starají se o ty nejmenší, o mládež, dělnickou i studující a možno po krátké době jejich trvání říci, že jsou dobrodiním Itálie.

Uniatská církev v Egyptě.

Nedávno zemřel první uniatský biskup koptský v Thebách Mgr. Glades Berzi a při té příležitosti se psalo dosti o mladé a velice činné této církvi. Vyjímám některá data. V Egyptě začalo býti křesťanství šířeno od dob apoštolských a první biskupství v Alexandrii založil sv. Marek, který byl poslán do Afriky sv. Petrem. Tato církev užívala řeči řecké a měla i řeckou hierarchii. Aby mohla působiti s prospěchem mezi lidem egyptským, musila užívati řeči domorodců, a jejich písma, které si trochu přizpůsobila. Užívala tedy řeči koptské, kteréžto slovo označuje řeč křesťanů egyptských. Do IV. stol. byla koptská církev spojena s církví katolickou. Dioscoros, který r. 444 nastoupil po sv. Cyrilu, byl vyznavačem monofysitského bludu Eufychova, podle něhož jest v Kristu toliko jedna přirozenost. Byl odsouzen koncilem efesským r. 451 a když zemřel, byli křesťani rozdějeni a měli i dva biskupy. Monofysité byli silnější a zvolna ovládli celý Egypt, pokud byl křesťanský. Papežové se snažili sice přivésti jej k jednotě víry, tak r. 1593 a 1637, ale marně. Teprve r. 1741 byl počet pravověrných Koptů dosti veliký, takže Benedikt XIV. zvláštním brevem je postavil pod pravomoc koptského biskupa, sídlícího v Jerusalemě. Teprve 26. listopadu 1895 byla zřízena Lvem XIII. vlastní hierarchie koptská. Konstitucí »Christi Domini« obnovoval Lev XIII. koptský patriarchát v Alexandrii a rozšířil jeho pravomoc na všechny kraje, které evangelisoval kdysi sv. Marek. Podrobil mu dva sufragány, z nichž sídlí jeden v Heliopoli a druhý v Thebách. Patriarcha nebyl hned intronisován, neboť Mgr. Macarios byl jmenován patriarchou teprve r. 1899 a sídlo mu určeno v Kahýře. Mgr. Macarios musil se vzdáti své hodnosti a jeho úřad zastával Mgr. Berzi, první uniatský biskup thebský, který v posledním, třicátém roce svého úřadu biskupského byl zvolen senátorem nového království egyptského.

—»«—

Zajímavosti.

Parlamentarismus jest modlou demokracie, ale má i své nepřátele, kteří nejsou malými politiky. Jedním z nich jest Mussolini, který kdysi hlasitě vyjádřil svůj názor. Druhým jest Alfons XIII., španělský král, který i přes infamie Blasca Ibaněza není ze slabých králů. O parlamentarismu se vyjádřil takto francouzským spisovatelem, Janu a Jeronýmu Tharaud: »Ruská revoluce vyzdvihla proti západní civilizaci jen pojetí života, které se chce násilím vnutiti. Velikým problémem dnes jest vědomí, zda nynější parlament je s to hájiti nynějšího řádu proti sovětskému duchu. Itálie první si uvědomila, že nikoliv. Po ní i Španělsko. Kdo ví, zda zítra nebudou i jiní národové nuceni zanechati na nějakou dobu své legality? Vidím všude rýsovat se šavle.. Ale vraťme se ke Španělsku a všimněme si dvou výmluvných číslic: jest u nás 5—6.000 politiků. Věřte mi, není jich více. Jim jest parlamentarismus nedotknutelným ideálem. Ať zahyne národ, jen když budou žít zastánci parlamentarismu z profese! Proti nim jest 20 milionů Španělů, kterým jsou naprosto lhostejny manévry podniků, a kteří žádají toliko jedno: bezpečnost práce a respektování vlastního majetku. Abychom se zalíbili 6000 osobám, třeba jich obětovati 20 mil.? Odpovězte si na tu otázku sám.«

Léonu Bloyovi postavili pomník v Bourg la Reine, kde odpočívá. Před odhalením pomníku se dostavili k paní Bloyové anarchisté a žádali ji o svolení, aby směli položit věnec na hrob velikého umělce a zneuznaného. »Léonu by bylo milejší, kdybyste za něho dali sloužit mši svatou, ale když chcete, učiňte, co zamýšlíte.« Byla slavnost odhalení a z nejlepších věnců byl věnec darovaný anarchisty-umělci, který v jistém smyslu byl rovněž anarchistou. A teď jiná věc. Všechny listy a revue se zmínily o Bloyovi u té příležitosti, jen jeden ani řádkou, list katolický »La Croix«. Poznámky netřeba.

*

O velikonocích letošního roku chystali se pařížští studenti na pouť do Lurd. Také 800 studentek chtělo se připojit. Pořadatelé neshledávali dosti vhodným, aby jeli všichni týmž vlakem, i uvažováno o tom, má-li býti vypraven zvláštní vlak se studentkami. Věc projednávána i před arcibiskupem pařížským, kard. Dubois-em. Pan kardinál však vyslovil se vůbec proti tomu, aby v Lurdech studenti i studentky konali pouť současně. Marně deputace za 10.000 matek francouzských žádala slyšení u pana arcibiskupa. Nepřijal ji. Studentky pojedou do Lurd

napřesrok. Odmitavé gesto kardinálovo v době, kdy ještě pan Herriot byl u vesla a situace pro katolíky taková, že by jinde shledávali oportunní opatrnou mírnost, je věru imposantní. Jaká víra v Toho, který i rukama na kříž přibitýma kácí trůn a křesla jepičích veličenstev! O veliký pátek poroučel se pan Herriot, Církev ovšem zůstala. Zůstala by, i kdyby 10.000 uražených maminek odpadlo. Jenže — ony jsou dost moudré, než aby — se urazily.

*

Dvě resoluce.

Na valné hromadě České Ligy Akademické byly přijaty jednohlasně tyto dvě resoluce:

1. Česká Liga Akademická jest spolek akademický, samostatný a nezávislý.

2. Jako spolek akademiků katolických uznává autoritu biskupů, jak jest platná závazná pro všechny katolíky bez rozdílu. Ve spolkovém orgánu

»Životě« ještě nikdy oné autority nepodřývala a chce se jí vždy podříditi. Ovšem ve věcech administrativních si chce vždy uchovati svoji nezávislost. Ligisti pokládali vždy za svoji povinnost hájiti Církev katolické proti každému a pracovati ze všech sil pro šíření království Božího v naší zemi. Jsou odhodláni jíti za tím cílem i dále.

Krátké vysvětlení k oběma resolucím. Na prvé valné hromadě Č. L. A. vytkl jeden člen oposice ligistům, že se stavějí proti autoritě arcibiskupově, když nesouhlasí se zásahnutím ndp. arcibiskupa do záležitostí čistě spolkových, jakou je třeba utvoření nového výboru. Předseda ihned odbyl tuto výtku a učinil prohlášení, že ligisté jako katolíci podrobují se autoritě biskupově ve věcech věroučných, mravoučných, ale ve věcech administrativních že jest Liga spolkem samostatným. Poněvadž slova předseda byla později zkomolena a výtky opakována, byly odhlasovány dvě svrchu uvedené resoluce.

V Ě D A.

Thomistický kongres v Římě.

Jest ještě v živé paměti ohlas, který vzbudil první thomistický kongres, konaný v Římě u příležitosti šestistaletého výročí svatořečení aquinátorů. J. Svatost Pius XI. projevil tehdy v závěrečné řeči přání, aby každý rok se scházeli milovníci filosofie a theologie velikého učitele a tak letos v dubnu se sjelo do Říma na 150 křesťanských filosofů, většinou řeholníků a kněží, aby studovali důležité tři problémy filosofické: problém poznání, nauku o potenci a aktu a konečně vztah mezi filosofií přirozenou a experimentálními vědami a matematikou. Prvnímu problému byly věnovány dva dny. Bylo jednáno o kritice lidského poznání: jak jej stanoviti, jak řešiti, jak vyvrátiti idealism a vésti si proti kauzismu? Pak byla podána přednáška o vývoji nauky o potenci a aktu a studováno, jak během dob se vyvíjela. Uvedeny hlavní teze, poukázáno na aplikaci v přirozené filosofii a metafysice. Konečně jednáno o zákonu příčinnosti. V poslední otázce bylo mluveno o hodnotě vědeckých teorií, pokud jich může užití filosofie o hylemorfismu a moderní vědě a posléze o experimentální psychologii. Přednášky byly předneseny odborníky, jako jest P. Boyer a Gény S. J., profesori na Gregoriánu, P. Noël z Levaně, P. Cordovanni O. P. z Milána a j. a j. Debaty byly velice živé, námětů dosti.

Pokud se týče problému poznání, jest učení Tomáše pevné a jest protichůdné učení Kantovu. Není možný mezi nimi žádný kompromis: V prvé řadě jedná se o pravdu, hledisko apologetické je teprve na místě druhém. Je tudíž třeba znáti i systémy protichůdné a studovati je co nejsvědomitěji. Jak třeba položití problém? V té věci se přítomní neshodovali. Někteří měli zato, že třeba uvažovati o pravdách rozumového řádu před pravdami řádu skutečného, druzí soudili opak. Většina, zdá se, se vyjádřila pro metodické pochybování, poněvadž spočívá v »kladění otázek až tam, kde již není možno položití jinou otázku, poněvadž jí není.«

Přednáška J. Garrigou Lagrange o potenci a aktu chtěla dokázati vztah první ze 24 tomistických tezí s ostatními. Zní totiž první teze takto: *Potentia et actus ita dividunt ens, ut quidquid est vel sit actus purus, vel ex potentia et actu tamquam primis atque intrinsicis principiis necessario coalescat.* Dokázal to a jeho řeč jest skvostnou syntezou nauky sv. Tomáše. Po jeho řeči rozvinula se živá debata o problému skutečného rozdílu mezi essencí (jistotou) a existencí (bytem) u stvořených bytostí. O tomto předmětu bylo již mnoho napsáno a i po »24 tezích tomistických« se vleče spor dále. Třetí teze, schválená sv. Otcem, jasně praví, že onen skutečný rozdíl jest a proto se někteří pozastavovali, že vůbec

byla debata o té otázce zavedena. Ostatně P. Garigon Lagrange dovedl lehce obhájití svoji tezi a pomohl mu i výtečný historik filosofie, dr. Grabmann, který již při prvním kongresu dokazoval tutěž tezi. »Sv. Tomáš A. dobře si položil a rozřešil problém skutečného rozdílu mezi esencí a existencí a po něm stejný názor zastávají jeho žáci.« Správně poznamenal prof. Sestili, že jednota složené bytosti jest vysvětlitelná toliko naukou sv. Tomáše o potenci a aktu.

Jednání o třetím problému zahájil rektor friburgské university P. de Mannynck, O. P. řečí o praquatickém a užitečném působení vědeckých teorií. P. Hocknen S. J. přisuzuje teoriím fysickým platnost objektivní, ale toliko analogickou. P. Gredt, O. S. B. mluvil o teorii relativity, po kteréžto přednášce se rozprádebata o času a prostoru, jak je chápe filosofie scholastická a filosofie moderní.

Důležitá jsou některá usnesení kongresová. P. Cordovanni předložil jménem university Božského Srdce, připravované vydání Summy teologické pro studující. Text jest vzat z vydání leoninského a jest opatřen poznámkami historickými, kritickými a filosofickými, které vyžaduje důležitost některých problémů v moderní době. Členové kongresu přislíbili svoji pomoc. Na návrh P. Szaba, rektora Andělské koleje, který byl jednohlasně přijat, má býti na všech učilištích více vykládán studujícím text sv. Tomáše a zároveň má býti dbáno literárního výkladu nejdůležitějších statí. Na přání J. Svatosti bylo usneseno, aby tomistický kongres se stal permanentní institucí se sídlem v Římě. Kongres příští svolá Akademie sv. Tomáše za tři léta. Mezi těmito internacionálními kongresy mají býti pořádány každoročně kongresy národní.

Je třeba si uchovati v paměti slova učeného biskupa Msgr. Jannsen, který kongresu předsedal a v závěrečné řeči vyložil, jak má býti sv. Tomáš studován. Čtème Aquináta, který jest sám sobě nejlepším komentátorem, prohlubujme se v studii jeho nauky, nezanedbávajíc ani jeho slavných předchůdců: ohnivého Augustina a pronikavého Anselma a mystického Bonaventury. Ať filosofie tomistická postupuje, přisvojujíc si vše, co jí dobrého mohou přinést moderní vědy, ať se střeží kompromisu s bludem, ať zůstane věrna hlasu Církve, neomylné uchovatelky pravdy.

Středověká Quodlibeta.

Profesor semináře v Lille, abbé Glorieux, měl šťastnou myšlenku sebrati informace, týkající se známých quodlibet a vydati je knižně v »Biblio-

thèque thomiste« pod názvem: »La Littérature quodlibétique de 1260—1320«. Měli by toto obsáhlé dílo čísti všichni, kdož mluví o suchém a nezáživném hádání scholastickém na středověkých universitách a v profesích, magistrech vidí upjaté mistry, neschopné zamyslet se nad soudobým vřením životním. O tomto předmětu bylo již hojně psáno; ale nikdy ne uceleně. Grabmann, Ehrle, Mandonnet a j. a j. se rozepsali v různých publikacích o některých quodlibetech, ale celkový obraz podali teprve v uvedené knize abbé Glorieux. Ličí v ní, možno říci, celý intelektuální život na středověké universitě a oživuje před námi takové středověké disputace, questiones de quodlibet, jak byly nazývány, při nichž byl zájem ne nepatrný. Nejednalo se v nich o nějaké starší problémy, naopak byly vybírányázky, které nejvíce zaujímaly ducha tehdejšího intelektuála. A nebyla to jen suchá dialektika, jak bychom se domnívali. Ostatně, budeme o tom přesvědčeni hned, jakmile si některé Quodlibet, třeba sv. Tomáše, přečteme. »Představme si, dí Glorieux, že v nynější době by profesori, kteří patří za nejlepší, v otevřené místnosti byli ochotni odpovídati na otázky, týkající se všemožných vědeckých odvětví, která zajímají přítomné. Tito by měli právo tázati se jich na mínění o nejnovějších dílech, o vynálezech, učiněných v posledních týdnech, o různých polemikách a jiných otázkách, jež zaujímají veřejné mínění. Mohli by se jich bez bázně tázati na nejnovější události, aby poznali dostatečně, jak patříti na rozličné zjevy moderního života. A tato sezení učitelů i posluchačů by mohla býti často pakována. Teprve tehdy bychom měli téměř přesnou představu o quodlibetech.« Středověký mistr nemohl uniknouti dotazům někdy i ostrým, jak by si třeba přál, aby si nezpůsobil nelibosti mocných a pod. Jednalo se o vládách, o bohatství, zkrátka o všem a mistr musil odpověděti, poněvadž si toho posluchači přáli. A byl logikou puzen, že musil dáti odpověď správnou. Bylo to ovšem někdy pro něho examen dosti nepříjemné.

Glorieux, vypsav podstatu quodlibet v rámci celého středověkého života intelektuálního, vypočítává quodlibeta, která byla konána na universitě pařížské od r. 1260—1320. Není suchým tento výpočet a třeba dílo není vhodné, aby ukrátilo člověku dlouhou chvíli, přece není suchopárným traktátem. »Bibliothèque thomiste«, která za nedlouhou dobu svého trvání vydala již několik děl opravdu cenných, jest opět obohacena dílem, které, jak jest v jejích intencích, nám dává poznati hlouběji středověkou filosofii i život. Dílo vyšlo v Le Saulchoir a stojí 25 fr.

*

Msgre. VÁCLAV DAVÍDEK †

Již po uzávěrce listu došla zpráva o úmrtí ředitele koleje Arnošta z Pardubic, Msgra Václava Davídka, který v noci na 29. května byl raněn mrtvicí. Pro studentstvo koleje je to těžká rána, neboť zvěčnělý posledních pět let svého života věnoval skoro výlučně zbudování tohoto ústavu, který před tím nebyl vypraven příliš moderně. Díky své obětavosti opatřil hodně peněz, zbudoval kapli vysokým nákladem a hleděl, aby i materiálně byli chovanci dobře obslouženi. Dnes možno říci, že jest kolej moderně zařízena. V hospodářském zabezpečení katolického studentstva dlužno hledati těžiště jeho činnosti vůbec. Není tudíž nikterak divno, že pomáhal rád každému, kdo pomoci potřeboval, nejen z řad studentských, nýbrž i ostatních tříd. Při své práci měl vždy ještě dosti času plniti všechny své kněžské povinnosti a není snad jednoho pražského chrámu, v němž by nebyl kázal. Jeho kázání se vyznačovala vždy zdůrazňováním Absolutna. Jeho smrt přichází ve chvíli, kdy mezi vysokoškolským studentstvem byla roztržena dřívější jednota a porušena harmonie a jest snad hlasem.

Requiescat in pace!

Svatý Tomáš Aquinský

Knihovna Života č. 2.

Cena 30 Kč, na japon. papíru 60 Kč.

Objednávky adresujte

Lad. Kuncíř, Praha VII., Ověnecká 4.

Cyrill Jež, T. J.:

OSOBNÍ BŮH A NÁBOŽENSTVÍ

Vydala Česká liga akademická
Praha II., Voršilská 1.

Doporučujeme naší inteligenci toto dílo, o kterém se naše kritika vyjádřila co nejchvalněji, jak ostatně zasluhuje. Zvláště mladí, kteří jsou zmítáni pochybnostmi, v něm naleznou jasné a správné rozřešení všech velikých problémů životních.

ROČNÍK SEDMÝ * ČERVENEC 1925 * ČÍSLO DESÁTÉ

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ
A POLITICE

VYDALA ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ V PRAZE

„ŽIVOT“ vychází 1. dne v měsíci kromě prázdnin v Praze. **PŘED-
PLATNÉ** pro VII. ročník „Života“: 30 Kč pro nestudenty,
20 Kč pro studenty. **REDAKCE** a **ADMINISTRACE** v Praze II., Panská 1.
— Reklamace se zasílají do administrace v Praze. —

OBSAH ČÍSLA 10.:

Josef Doležal: České kněžstvo a jeho podíl na popřevratovém odpadu. —
B. P. Dlouhý: Duchu svatý. — *J. Pechač:* Čeští novodobí historikové katolíci.
— *J. Krlín:* Katolicismus a boj o křesťanství. — Co život dal. — Věda. —
Umění.

**RUKOPISY a DOPISY pro redakci zasílány buďtež na
adresu: J. Krlín, 10. Barákova, Vršovice.**

Sdělení redakční a administrační:

Při posílání upomínek se stalo, že byly poslány někdy i těm, kdož již měli zaplacené dříve. Prosíme čtenáře, aby se proto nehoršili a kdo zaplatil, aby nám to lístkem oznámil. Přehlédnutí bylo důsledkem změn adres a pak stěhování Ligy a s ní i administrace „Života“ do nových místností. Příští číslo vyjde dne 15. září a vydáváme tudíž toto číslo později, aby nebylo velké mezery mezi oběma ročníky. Děkujeme všem, kteří ať jakýmkoliv způsobem nám pomohli v našem díle. V první řadě přispívatelům, jež prosíme, aby i v příštím roce nám byli nápomocni. Dá-li Bůh, vydávali bychom rádi „Život“ čtrnáctidenně s přílohami každého druhého měsíce: filosofickou, mystickou a literární. Ovšem byli bychom povděční všem svým přátelům, kdyby hojnou agitací a udáním adres nám umožnili zvýšení počtu odběratelů a tím i zmenšení břemen. Máme jediným cílem prospěti českému katolicismu a byli bychom všem povděční, kdyby nám sdělili, jak by si představovali zlepšení „Života“ v novém roce.

V květnu se Liga odsťahovala do nových místností a změnila adresu i redakce i administrace „Života“. Administrace: Praha II., Panská ul. 1. Adresa redakce tamtéž nebo: J. Krlín, Vršovice, Barákova 10.

MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL: „ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ.“
ODPOVĚDNÝ REDAKTOR: Dr. JOSEF KRLÍN. **TISKLA:** ČESKOSLOVANSKÁ
AKCIOVÁ TISKÁRNA V PRAZE.

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ, UMĚNÍ A POLITICE

ROČNÍK SEDMÝ

Josef Doležal:

ČESKÉ KNĚŽSTVO A JEHO PODÍL NA POPŘEVRATOVÉM ODPADU.

Č á s ť t ř e t í.

Státním převratem 28. října padla v zemích českých i autorita církevní, spjavisí osud svůj s osudem habsburské říše.

Vznik Československé republiky zasíhl arcibiskupa pražského Huyna v Chebu, kde v říjnu uděloval sv. biřmování, nemocného španělskou chřipkou. Do Prahy se již nevrátil.

Všichni ostatní biskupové a vysocí hodnostáři byli zaraženi a náhle připraveni stísněně na všecko. Čekala se rozluka, nikdo si po sřrzení mariánského sloupu netroufal myslet, že církevní svobody i jmění budou zachráněny a hluboké zklamání z osudového zvratu příjemné minulosti v těžkou přítomnost prozrazovalo jen bázlivé mlčení. Padly trůny a ti, kdo je drželi celým svým životem, hledali najednou tápavě pevné místo na zemi, kde nebylo ani kamene jistého.

Za tohoto interregna církevního vznikla z pudu sebezáchovy, z tradice minulých bojů kněžstva a z radosti nad vítězstvím národním Jednota českého duchovenstva ve stáťe československém. „Přípravný výbor Jednoty mohl v den převratu mezi prvními osvědčiti svou oddanost Národnímu výboru a vítati novou naši svobodu. A už desátý den (7. listop.) z valné hromady nové Jednoty duchovenstva valily se seřazené šiky kněžstva k práci v národě. V době, kdy biskupové mlčeli, mluvit nechtěli nebo nesměli, byla Jednota jediným mluvčím kléru českého, musila býti vším, co církev potřebovala.“ (Opat Prokop Šup, ř. sv. Benedikta.) Na ustavující valné hromadě Jednoty (7. XI. 1918) děkan F. Krojher v proslovu vyslovil radost nad vznikem českosl. stáťu i z důvodů církevních a současně přiznání k jeho republikánské formě. „Rakousko mělo ve světě pověst stáťu katolického, ve skutečnosti považovalo církev za služebnici a nás za sluky stáťu. Tento způsob jednání s námi a s církví byl umožněn tím, že panovník rakouský měl privilegium určovati, kdo se má státi biskupem, po případě i jiným hodnostářem

církevním.“ A hned vyvozeny důsledky pro přítomnost: „Myslím, že všichni považujeme za žádoucí a že všichni se spojujeme v prosbě, aby kníže arcibiskup (Huyn) užil své cesty do Říma k resignaci na stolec sv. Vojtěcha. Kanonický důvod k tomu má.“

Na valné hromadě zvolen byl předsedou Jindřich Š. Baar, místopředsedou Xaver Dvořák, prvním jednatelem děkan František Krojher, druhým kaplan smíchovský Jan Žížala a pokladníkem farář ve Hřivčicích Fr. Polívka.

Už tyto představitelé bývalé katolické Moderny znamenají návazání na minulost a celá Jednota dostala jimi na venek jaksi revoluční ráz.

Valná hromada odeslala holdovací projev sv. Otci a loyální projev Národnímu výboru. Za Jednotou v těchto a nejbližších příštích dobách stálo takřka veškeré i vysoké kněžstvo v Čechách, ale jenom menšina na Moravě.

Jednota (stanovy schváleny pražským místodržitelským pro celou republiku) uznána byla fakticky i svatou Stolicí a to jednak prohlášením seniora českých biskupů a dočasného správce pražské arcidiecése Th. Dra Josefa Doubravy, jenž 10. listopadu 1918 prohlásil šesti členům výboru: „Jste kanonicky zřízený spolek,“ jednak odpovědí na holdovací telegram z ustavující valné schůze. (Nunziatura apostolica Viena 13. Novembris 1918. No 12377.)*) Konečně později i tím, že sv. Stolicе jednala s delegáty Jednoty o reformách.

Že Jednota skutečně byla organizací všeho i vysokého kléru v Čechách, svědčí jména členů v odborech, členů zakládajících i přispívajících.**)

Vedení, iniciativu a skutečnou moc v Jednotě, která byla faktickou autoritou církevní v této revoluční době, mělo ovšem drobné kněžstvo a pro poměr biskupů k této Jednotě jest svrchovaně zajímavá zpráva o výborové schůzi Jednoty 7. ledna 1919, ve které „královéhradecký p. biskup Doubrava přijat byl za člena Jednoty.“ Vyšší kněžstvo ovšem většinou bylo v Jednotě jen z pocitu ohrožení existence církve, svobody i majetku jejího. Nikdo nevěděl, co bude zítra.

Hned v druhém čísle Jednoty (věstníku Jednoty československého duchovenstva) v článku „K našemu programu“ vyslovil Jindřich Š. Baar program nového kněžského hnutí a zdůraznil spojitost s, předválečnou Jednotou a Modernou: „Nikdy jsem si nemyslel, že se ještě jednou v životě vrátím k práci, se kterou jsem se bolestně loučil, když ještě před Jednotou rozdraceno bylo reformní hnutí neprávem označované „Mo-

*) „Reverendissimo domino sacerdoti Josepho Kuška, praesidi Unionis clerici bohemoslavonici, Pragen. — Quos Tu, Reverendissime Domine, nomine Unionis clericis catholicis bohemoslavonici inconcussae fidelitatis, filialis devotionis ac firmatae ad Petri Sedem adhaesionis obtuleras sensus, Sanctissimo Patri laetus offerre satagi. Hos idem Beatissimus Pontifex paterne excipiens benevolentis animi pignus petitis Benedictionem Apostolicam imperitus est.“

**) Na schůzi ústředního výboru 5. prosince 1918 zvoleny zvláštní výbory: liturgický (mezi členy i arc. taj. Msgr. Fr. Hrubík a prof. dr. Frant. Štejskal), pro církevní umění (biskup dr. Ant. Podlaha, kanovník Ed. Šiftler), pro církevní jmění (velmistr ř. křižovníků Josef Vlasák, prof. dr. Štejskal, kanovník Jan Pauly), odbor osobní a řeholní (metrop. kanov. dr. Karel Kašpar, velmistr Jos. Vlasák, Milo Záruba, člen Nár. Shrom.), menšinový (F. Žák Tov. Jež., děkan Krojher, farář Václ. Holub).

Ve školní sekci: Dr. Jos. Hanuš, Ant. Podlaha, prof. Sýkora. Mezi zakládajícími členy byli: biskup královéhradecký dr. Josef Doubrava, Msgr. Fibiger, konsistořní sekretář v Litoměřicích, Dr. Karel Kašpar, metropolitní kanovník v Praze, dr. Mráz, kanovník v Budějovicích, Jan Pauly, kanovník, Smíchov, dr. Mořic Pícha, gen. vikář v Praze, dr. Ant. Podlaha, kanovník, dr. Jan Sedlák, světitel biskup, opat Method Zavoral, kapitulní děkan královéhradecký dr. Jan Soukup, prof. dr. Jan L. Sýkora, metrop. kanovník pražský dr. Josef Soukup a pražský kanovník dr. Karel Schuster.

Mezi přispívajícími členy byli: Velmistr řádu křižovníků Josef Vlasák, opat řádu sv. Benedikta v Rajhradě Prokop Šup, provinciál řádu kapucínů v Praze Řehoř Kofí a Karel Keppl, rektor Boromea v Hradci Králové.

dernou“. A přece k tomu došlo. Leží v tom kus satisfakce pro všechny, kteří o celé dvacetiletí předběhli naši dobu, kteří tušili, co se na katolickou církev v Čechách hrne a volali včas po rozumných opravách. Dnes je jasno, že poraženými tehdy nebyli jsme my. Myšlenky neufukou se žádnými fermany ani tresty. Udeřila hodina a veškeré kněžstvo i s hierarchií povstává ze sna a protírá si oči.“

A v dalším již vyslovuje v podstatě vše, co později Jednota veřejně a oficiálně v Obnově církve katolické za svůj program prohlásila. Bojovým listem reformním bylo „Právo národa“, jehož první číslo vyšlo počátkem října 1918. Bylo od počátku orgánem kněží, jdoucích s revolučním národem proti aktivistické politice katolických stran a prof. Dr. Kordače. Postupem času stal se mluvčím radikální kněžské levice, která konečně skončila v schismatu.

Rozhodující a veškerou budoucnost určující byla veřejná schůze členská dne 23. ledna 1919 v Obecním domě, které bylo přítomno 475 kněží a na níž promluvili Bohumil Brodský-Zahradník a dr. Farský. Na ní při první manifestaci programové promluvila levice hnutí radikálními požadavky i kritikou.

Bohumil Zahradník-Brodský, seznav důvěrnou dotazníkovou akcí smýšlení kněžstva, promluvil řeč, hodnou demagoga těchto vzrušených dob. O celibátu pravil: „Odpůrci tvrdí, že papežská Stolica celibát zruší nedovoli. Papežská Stolica není tak zpozdilá aby pro věc disciplíny nechávala dojít k schismatu. A že by k schismatu došlo, neváhám prohlásit po všem tom, co jsem četl“ (t. j. kněžské dopisy). „Nemá-li nikdo odvalu to veřejně říci, mám tu odvalu říci to já, že, nejmírněji řečeno, část kněží žije již teď v manželství, bohužel úkradkem.“ O zákazu Codexu řekl: „Nemám chuti věřit, že by tento Codex něčí svědomí vážně polekal. Je sice překážkou, ale u takových překážek se bystřina nových ideí nezastaví. Zakončuji referát o tomto bodu tím, že pravím: jednejte rychle.“

Ne sice důležitá, ale přece charakteristická pro svou dobu a její kněžstvo jest starost: „Odsazení vousů a nošení kollarů. Tyto předpisy o vousech a kollaru jsou zkrátka malichernosti, které musí zmizet.“ A konečně starý, těžký kmenový spor rozlomených duší vyvrhel touto obžalobou Říma ve věci Husově: „Veliká řada hlasujících žádá, aby české duchovenstvo podalo žádost za revisi Husova procesu. Faktum je, že proces byl odbýván v době všeobecné církevní korupce a že každý soudný člověk je přesvědčen o nezbytnosti revise procesu Husova. Jestliže něčím mohl by nalezen býti můstek mezi papežem a českým národem, pak je to rehabilitace Husova, při čemž církev získá, protože dokáže, že se jí nejedná o obhajování privilegovaných zlořádu, ale o pravdu. Je faktum, že na Husovi byla spáchána justiční vražda. Je faktum, že nic nám tak neškodí, jako neštěstí, které se v Kostnici stalo. Je sice už trochu pozdě s tím začínat, ale k napravení zla není nikdy pozdě.“ („Právo národa“, příloha k č. 1. a 2, v r. 1919.)

Už na této schůzi ozvaly se hlasy, zda tak mluví ještě katoličtí kněží (dr. F. X. Novák) a mladá laická inteligence katolická, vyšlá z války („Život“) a uzralá v ní, se od tohoto kněžstva prudce odvrátila. Stejně učinil katolický denní tisk („Lid“) těmito mladými již vedený a s ním katolický lid, organisovaný v čl. straně lidové.

Stavovský boj kněžský („chtějí se ženit“) byl pokládán v době těžkého kulturního boje, kdy byly káceny sochy světců, vyhazovány kříže ze škol a katolicism dán ve psí, za zradu zápasu o církev, její svobodu a víru. Tak to chápal lid.

Inteligence pak nerozuměla tomuto boji předválečného kněžstva s předválečnou psychologií i cíli, jsouc zaujata jiným hodnocením světa. Kdežto toto kněžstvo útočilo ještě na církev, aby vyšla vsříc modernímu světu a jeho potřebám, laická mládež

katolická, proživiš válku, naopak pochopila, čeho jest třeba světu, srazivšímu se se všemi vymoženostmi vědy v krvavé válce, z věčných pramenů církve. Tato mládež necítila již potřeby, aby církev s omluvou ustupovala světu. Celé devatenácté století bojovalo proti církvi, píše o ní již úmrtní historie a hle, na prahu dvacátého věku vytekl jeho mozek na kamení a v zákopech světové války.

Potkaly se tedy v popřevratovém boji dvě generace katolické. Ona z konce a počátku století a tato z války; pohleděly si do očí a nerozuměly si.

Na schůzi 23. ledna a po ní objevilo se, že Jednota není jednotnou; radikální menšina začala udávat tempo, které výbor nechtěl příliš brzdit, doufaje, že právě ono vymůže co nejvíce ústupků v Římě. Ostatně sympatisoval více s levicí než s pravým křídlem organisovaným hlavně ve straně lidové, které souhlasíc sice s reformami bylo zaraženo radikální taktikou a plno obav, aby reforma se nezřítila po nakloněné ploše do propasí schismatu.

Nutno hned v počátcích upozorniti na důležitou okolnost, totiž politické rozvrstvení členstva v Jednotě, které při zpolitisování života českého mělo dalekosáhlý význam. Nejsilnější složkou v členstvu byli kněží, organisovaní nebo sympatisující s českou stranou lidovou. Vedle nich byli mnozí politicky neutrální a zbytek tvořili stoupenci strany agrární a státoprávně demokratické. Tato menšina však měla vedení Jednoty v rukou a ona svým postupem protežujícím liberální strany nejen nezískala politické strany lidové a lidu, jenž jediný pro svůj životní, praktický katolicismus mohl býti oporou reformních snah, ale postupem času jej i odpudila. V Jednotě byli kněží přímo vyzýváni, aby ustavili „stavovské, kněžské odbory v rámci svých stran. Úkolem těchto odborů bude uplatnění nezbytné potřeby církve a kněžstva a přimětí politické strany k součinnosti nebo aspoň blahovlnnějšímu postupu v otázkách církevně politických“ (Jed. č. 1.). „Kněží na skupinové schůzi ve Slaném dne 30. ledna shromáždění a ve všech zmíněných třech stranách zastoupení doporučují, aby v orgánech katolických neličila se účast kněží v různých politických stranách jako naše rozdrobenost a nesvornost, jako zjev, který může býti církvi nebo kněžím samým na škodu, aby se o kněžích agrárních nebo státoprávních nepsalo tak, jakoby byli církvi méně oddáni“ (Jed. č. 6.—7.).

Kněží agrární a státoprávně demokratičtí také utvořili kluby uvnitř svých stran a po nich tak učinili i kněží v čl. straně lidové. Důvody, proč se organisovali katoličtí kněží ve stranách liberálních, byly jednak nacionální, jednak taktické a ovšem rozhodoval tu u části i vnitřní, kulturní liberalism. Aktivistická politika katolických stran za války, proti níž byla dávno část kněžstva i akademická mládež, zprotivila mnohým politický katolicismus. Při reformách pak účast kněží ve vládních stranách slibovala vedení Jednoty větší pomoc, než slabá a opoziční strana lidová.

Vedení Jednoty se ovšem zklamalo dvakrát ve svém výpočtu: za první vlády nezapadlo reformisty katolické podporovat (jmenování arcibiskupovo) a politickou stranu lidovou tím ztratilo. Chtějící získati všechno, nezkušeně o všechno přišli.

V první chvíli za církevního mezivládí dosáhla Jednota zřejmých úspěchů. „Pan biskup budějovický (A. Hůlka, jenž byl rovněž členem Jednoty) nařídil již odbývání mimořádných pastorálních konferencí, k nimž předložil každému knězi 23 otázek, které obsahují všechny body z referátu Zahradníkovy. (Program reformní byl také schválen. Pozn. vl.) Potěšitelné je, že požadavek, aby vikáři byli voleni od duchovenstva, p. biskup budějovický při první příležitosti vyplnil. Prvním, od duchovenstva voleným vikářem je farář Randa, vikář traktu horšůvtýnského, kterého p. biskup potvrdil. S povděkem čelí jsme, že p. biskup královéhradecký vyjednává s Římem o zmírnění zákazu cír-

kevního pohřbu těch, kteří se dali spáliti“ (Jed. č. 8.). „V budějovické konsistoři jsou již zvoleni zástupci kněžstva: Řepa, Smířka a Michka“ (Jed. č. 9.).

Do konce listopadu 1919 měla Jednota 1300 členů. V červnu 1919 v Čechách 2620, t. j. 95 % všeho kléru českého.

Na Moravě tomu bylo jinak než v radikálních Čechách. Byly zde dvě Jednoty diecéšní a Jednota zemská, utvořená z těch, kdo byli členy pražské. (Asi 200.) Opakoval se tu znovu dějinný zjev konservativnosti moravské. „Byl to předně radikalismus jistě části kněžstva v Jednotě české, a vlastně jen taktika, s níž uplatňována jedna část toho reformního plánu — na kterou poukazováno jako na nemístnou. (Via fakti v celibátu. Pozn. vl.) Za druhé byl to rozdíl v politické příslušnosti kněžstva. V Čechách bylo kněžstvo ve všech stranách politicky činné, na Moravě jen v jediné (katol.) lidové, odštěpenci od této strany byli jen rari Nantes in gurgite vasto — a tak z kázně, aby se politické rozštěpení nepřeneslo na Moravu, kněžstvo moravské se těsnějšímu spjení bránilo. Třetí příčina byly rozpory o osoby mor. biskupů. Praha a jedna část mor. kněžstva prohlásila se pro odstoupení olomouckého p. kardinála (Skrbenského) i p. biskupa brněnského (Kleina). Druhá část a na Brněnsku jistě hodně velká část kléru tohoto požadavku nechtěla podporovati. Zdálo se jí, že je příliš politický a věcně i osobně snad nespravedlivý.“ (Opat Prokop Šup, Jed. č. 21.)

Biskupové církevní provincie pražské v listě ze dne 26. ledna varují již kněžstvo. Uznávají, že Jednota duchovenstva vznikla z potřeb doby a ze snahy dobré a proto došla i důvěry, avšak „bylo by jen velice líto, kdyby v Jednotě tak nadějně převahu dostaly proudy, které by otrásly oněmi nutnými předpoklady legálního trvání Jednoty.“

Vývoj reformního programu vylíčil na valné hromadě 7. srpna 1919, kdy Jednota byla na vrcholu svého vlivu a moci, Jindřich Baar: „Na veřejné schůzi členské dne 23. ledna 1919 v obecním domě v Praze, ohromnou většinou usneslo se kněžstvo domáhati se určitých reforem. Příslušný návrh Bohumila Zahradníka-Brodského rozdělen byl mezi naše pracovní odbory a zvolené korreferenty. Jejich elaboráty znovu probány ve dvoudenní výborové schůzi dne 9. a 10. dubna v přítomnosti delegátů moravských diecéšních Jednot dra Hejčla, Dostála-Lutínova, Zavadila a Holby, dále poslance Jurigy, zastupujícího Slovensko a milých hostů delegace americké Msgra Boušky a faráře Zlámala. Na této schůzi uloženo předsednictvu výsledek rokování vydati tiskem jako „Návrh československého duchovenstva na obnovu církve katolické v republice Československé.“

V této programové knize reforem hned na začátku jest plné přiznání k reformnímu hnutí předválečnému: „Katolicství u nás v širokých vrstvách lidových stává se pozvolna pouhým ztrnulým formalismem, katolicstvím matričním. Kostely se prázdní, svaté svátosti přijímá čím dále tím méně duší, inteligence se od církve odvrací, náboženství přestává býti regulátorem lidských myšlenek a skutků. Tuto nebezpečnou, protože vleklou, krizi církevní pochopilo a těžce neslo několik katolických kněží v letech devadesátých minulého století a proto odvážně přistoupili k jejímu řešení. Vznikla tak zvaná Katolická Moderna, která ve svém programu už tehdy měla všechny nynější návrhy naše, takže dnešní naše hnutí není ničím novým, nýbrž zcela organicky navazuje na to, co r. 1907 brutální mocí bylo přerušeno a udupáno. Vůdčí kruhy katolické, raněny nepochopitelnou slepotou, přisílaly se ještě úžeji k Vídni a v moci státní hledaly záchranu pro tonoucí církev.“

Reformy, kterých se Jednota domáhala, byly dle „Obnovy církve katolické“ tyto:

1. Patriarchát. Jurisdikce patriarchova by obsahovala práva: Vykonávati přímý dozor nad biskupy celé republiky, býti jediným reprezentantem episkopátu vůči svaté

Stolici i vládě, předkládají sv. Stolicí, resp. i vládě navržené biskupy k investituře a jmenování, udílení dispense jinak sv. Stolicí vyhrazené a jednou za tři léta sv. Stolicí navštívení.

2. Samospráva církevní. Zde obsažen A) návrh event. zákona rozlukového. (Čl. 1. Všecky náboženské společnosti ve státě jsou si rovny; všechny výhody, poskytnuté jedné náboženské společnosti, platí současně i pro ostatní.) B) Farní obce (farní rady), diecéšní rada, ústřední církevní rada. (Účast laiků.)

3. Úprava otázky patronátní a obsazování beneficií: A) Zrušení soukromého práva patronátního. B) Obsazování církevních beneficií. (Synodální komise sestaví terço, z něhož diecéšní rada zvolí beneficiáta, kterého pak biskup jmenuje.) C) Volba biskupů. (Diecéšní rada navrhne terço patriarchovi.)

4. Reformní návrh na liturgii československou. (Budiž zavedena řeč lidu, řeč živá do veškeré liturgie vůbec v národě československém. Mimo to staroslovenskou liturgii a to zejména v památné dny národních světců v Nitra, na Velehradě, na Sázavě a v Praze v Emauzích a na Vyšehradě.)

5. Úprava studia a výchovy kněží. A) Zrušení diecéšních seminářů a zřízení ústředních při universitách. B) Úprava bohosl. studia na theologické fakultě. Vyučovací řeč česká (slovenská.) Nově zřídí stolic pro filosofii, pro studium slovanských jazyků, pro sociologii a církevní umění (pokud není). Volnost bohoslovcům, aby mohli i na světských fakultách poslouchat kterýkoli předmět. C) Úprava zkušebního řádu na bohoslov. fakultě. D) Úprava výchovy budoucího kněžstva. (Z koleje nebudtež dělána kasárna. Bohoslovci v koleji budtež jen znenáhla a nenápadně vedeni k tomu, aby si zvykali žít tak, jak ve skutečnosti dobří kněží žijí. Neřeba je uniformovat: na kněžská roucha je času dost ve zvláštním alumnátě ve čtvrtém roce; aspoň jim nesevšední; není třeba, aby se theolog rozeznával od světských studentů. Čas od času vlož se jim na srdce duchovní četba, jmenovitě Bible. Jednoho je potřeba, aby kněz vychován byl na charakter.)

6. Zdobrovolnění celibátu. (Kněží svobodní i ženatí mají v církvi stejná práva. Suspendovat praxi církve sjednocené, zbraňující knězi vdovci vstoupiti do nového manželství.)

7. Stanovisko k řádům. (Je nutno, aby církev provedla revisi všech řádů a jednotlivých domů, zda plní intenci fundatora a je-li ještě dnes život jejich oprávněn. Každý řád v republice Čsl. nechť tvoří svou provincii.)

8. Upravení praxe církevní při pohřbívání ohněm. (Svatý Otcé, račiž zruší zákaz o pohřbívání ohněm a připustí církevní pohřeb i v takových případech jediný vyjímaje, kde by rozhodnutí umírajícího bylo bývalo spojeno se zřejmou nevěreckou tendencí proti církvi katolické, anebo povstalo z pohrdání zřízeními církevními.)

9. Úprava breviáře. (Breviář v řeči české (slovenské), oprava míst historicky nepravdivých ulehčení povinností modlíti se breviář sub levi místo sub gravi a sine debita resfítutione.)

Pro tyto reformy hlasovalo z 2620 členů Jednoty (členové z Moravy a Slovenska většinou nehlasovali, takže hlasování se zúčastnilo 2091 členů) 1788 kněží. 207 proti reformám a 96 hlasů bylo neplatných. Z 96 skupin 92 program přijaly, pouze 4 se vyslovily proti.

„Na výborové schůzi 10. května 1919 usnesl se výbor, aby Jednota vyslala ke svaté Stolicí do Říma deputaci, která by přednesla naše přání v záležitostech reforem a požádala o urychlené vyřízení otázky pražského arcib. stolce a ostatních stolců

v republice.“ (Jed. I. č. 17—18.) K cestě do Říma delegování předsednictvem: Msgr. Marian Blaha, dr. Alois Kolísek, děkan Fr. Krojher a prof. dogmatiky dr. Vojtěch Šanda.

Deputace odjela 21. června do Říma a přednesla svou žádost kardinálu Gasparrimu i sv. Otci.

V Římě projeví sice snahu smírnou v některých věcech, celkem však byly požadavky českého reformního kléru zásadně v hlavních bodech zamítnuty, byť formou nikoli příkrou. Kardinál Gasparri řekl, že o Praze je rozhodnuto. Stran obsazování biskupských stolců trvá na tom, aby biskupové komprovinciální podali seznam kandidátů, z nichž po voře vládním jmenuje papež. Není námitek, aby arcibiskup pražský jmenován byl primasem republiky, k němuž by šla jako v Uhrách apellace v III. instanci. O celibátu pravil: Zatím je třeba býti klidnými.

Svatý Otec potvrdil výroky kardinála Gasparriho a o liturgii pravil, že bez váhání lze povolit čtení a zpívání české epištoly a evangelia. Při tom zvěděl, kolik je v Čechách kněží a že dorostu nebude, pravil, že je lépe málo kněží, ale dobrých.

Na valné hromadě 7. srpna 1919, kde byla podána zpráva o římské cestě, objevily se velmi zřetelně tři směry v Jednotě. Radikální levice v „Ohnisku“ a pak v klubu reformního duchovenstva, která byla pro via facti, to jest revoluční postup reformní a pravice, která právě v „Ohnisku“ viděla největší nebezpečí jak pro reformy, tak církev samu. Vedení Jednoty stálo uprostřed, podceňujíc nebezpečí a jsouc nakloněno víře, že spíše pravice jest hodna pokárání. Na valné hromadě nově zvolený předseda děkan Krojher, jenž zamítl sice revoluční postup via facti, pronesl současně obhajobu Ohniska: „V ohnisku“ jsou lidé ohnivější než druzí, ale jsou jimi lidé dobré vůle, kteří někdy něco přeréknou, ale jistě to dobře myslí. Jsem přesvědčen, že stanovisko Ohniska se kryje s mým stanoviskem.“

Dr. F. X. Novák, zástupce pravice, na níž spíše než na Ohnisko se vůdcové Jednoty dívali jako na škůdce Jednoty, vyslovil hned (jako už na lednové schůzi byl výstražně zakřikl kněžskou demagogii vět Zahradníkových) svoje obavy veřejně: „Chceme reformy a řekne-li sv. Otec ano, řekneme stokrát ano a stokrát zaplať Bůh. Bylo zde mluveno, jako bychom my oposičníci, kteří máme své mínění, tříštili Jednotu. Dal by to Bůh Všemohoucí v tuto chvíli, aby jí jiný neřátil. Nad tímto shromážděním jsou pánové, ještě jiné černé stíny z našich řad. Bůh nás zachovej v Jednotě se sv. Otcem a církví.“

Na valné hromadě bylo 1011 kněží a 58 hostů. Velikou většinou zvolen byl výbor starého směru s předsedou F. Krojherem, přes žádost klubu kněží strany lidové o některé změny. Levice kněžská trhala se už z jednotné řady a v „Právu národa“ (č. 15. 1919) vyzývá k činu. „Nedá-li proto Řím v jisté době určitou odpověď v otázce celibátu, odpověď, jakou od něho žádá zákon přirozený a evangelický, jsem přesvědčen, že tak vyspělí a silní budeme skoro všichni, že překonáme v tomto smyslu nesprávné stanovisko Benedikta XV. a slovy Petrovými mu odpovíme: Více sluší poslouchat Boha než lidí. Buď pozdravena, cestě činu.“ (Dr. S.)

Měsíc po valné hromadě jmenován byl arcibiskupem pražským prof. dr. František Kordač. „Jako náhlý úder hromu za jasného dne zapůsobila v Praze v úterý 9. září zpráva, že Řím jmenoval pražským arcibiskupem universitního prof. msgra Dr. F. Kordače“ psalo „Právo Národa“ a dr. Farský otiskl proti němu prudký útok v denním listě (Národní listy). Profestoval klub reformistů v Jednotě, klub agrárního i národně demokratického duchovenstva na schůzi 25. září a Jednota sama podnikla zlomenou akci dotazníkovou, která se však rozšířila o neúčast kněžstva lidového. „Či není v celém duchovenstvu čsl. muže, který by byl přijatelný za arcibiskupa všem? Schůze

reformního duchovenstva v Praze 15. září usnesla se vedle protestu proti jmenování prof. Kordače na návrhu, že za kandidáty na arcibiskupství prohlášeni jsou: prof. Xav. Dvořák, spis. Jindř. Baar, prof. Dr. Karel Farský, univ. prof. dr. Šanda, opat rajhradský P. Šup a farář Th. Perůtka ze Slezska. Návrh kandidátní listiny měly zmíněné schůze už předem, ještě než jmenování prof. Kordače vešlo ve známost.“ (Právo Národa č. 17. Dr. Farský.)

Jmenování dra Kordače pražským arcibiskupem urychlilo neobyčejně třídění v kněžství, rozlom v něm a zraní události. Lidové kněžstvo, byť převahou reformní, postavilo se za autoritu arcibiskupovu jednak zásadně, jednak z důvodů politických (prof. Kordač byl členem Nár. Shromáždění za stranu lidovou), vyšší klérus uvítal jeho jmenování radostně, poněvadž neoblomná hlava arcibiskupova slibovala dáti pevnou páteř církevní organizaci a zbavovala už obav. Radostně uvítala na arcib. stolci svého starého protektora i akademická mládež (Česká Liga Akademická) a oddychl si zhluboka i katolický, věřící lid nad koncem církevního bezvládí.

Za to vášnivě odporovala kněžská levice v Jednotě (klub reformního duchovenstva) a jmenování v ní utvrdilo úmysl rozluky s církví.

Výbor Jednoty odebral se k nově jmenovanému arcibiskupovi, a přednesl mu věcný nikoli osobní protest proti způsobu jmenování, které se stalo bez slyšení organizace duchovenstva a vyslovil současně obavy, jak se arcibiskup zachová k reformám, za nimiž stojí skoro všechno duchovenstvo. Arcibiskup uznal potřebu reforem v církvi, avšak za plného dbání autority. Odporem, násilím nebo hrozbami ničeho by se nedocílilo. Opakoval pak názory sv. Otce, o celibátu však přimlouval se za všeobecnou dispens pro všechny osoby kněžské, jichž poměr nezůstal bez následků a které ochotny jsou věnovati se povolání laickému.

Předseda Krojher prohlásil, že slibované koncese duchovenstvu čsl. nestačí a že kněžstvo neustane přesvědčováti episkopát i papežskou Stolicí o nutnosti všech požadovaných reforem v plném rozsahu.

Běh věcí však již neodvratně šel ke srážce.

Na Moravě byla 7. října 1919 zakázána zemská Jednota zákrokem biskupské konsistoře brněnské. „Právo národa“ otisklo v č. 18. článek dra Boháče z Kostnických Jisker, radící duchovenstvu k rozluce s Římem a v čísle příštím uveřejněna byla výzva manželky B. Zahradníka-Brodského (Anny Plešingerové-Zahradníkové): Do boje za lidská práva, v němž autorka se sentimentální demagogií mluví pro ženitbu kněžskou.

Odtud už vede cesta levice z církve. „Právo národa“ zakázáno (vlastně už dřívější usnesení o zákazu publikováno): *Canonicum suspensionis* a *ss. ordinis poenam ipso facto incurref.*

Vůdcové levice byli liberální lidé a mnozí bez víry. Nábožensky to byla suchá ratolest, která hledala teorii své osobní vině. Byli ve styku s Volnou Myšlenkou, s ní také se radili o postupu a za účasti její padlo rozhodnutí schismatu. Jednota nepostřehla tohoto vývoje včas, ba nevěřila v něj a její vůdcové stále doufali, že naopak radikální křídlo spíše pohne episkopát a Řím k povolnosti. Byl to omyl a byla to vina.

Dne 8. ledna r. 1920 konal se v Národním domě na Smíchově valný sjezd klubu reformního kněžstva za účasti asi 300 osob. Členů klubu bylo 211, v první lavici seděla choť p. Zahradníka-Brodského.

Na schůzi po referátech Zahradníkově, Farského a debatě o nich při hlasování o osamostatnění se v nové církvi hlasovalo 140 kněží pro rozkol, 66 proti, 5 nerozhodných.

Schisma bylo dokonáno.*)

V svolání „Národu československému“ 10. ledna 1920 přejímá církev československá „p r o z a t í m n ě až do ustanovení vlastního zákona dosavadní náboženský řád církve římsko-katolické, obnovený v duchu demokracie. Stěžejní zásadou církve čsl. je svoboda svědomí a náboženského přesvědčení jednoho každého, tak aby se nikomu nesmělo z jeho přesvědčení nic brátí nebo vnučovati. Bohoslužby, jejichž účast jest ovšem dobrovolná, konají se výhradně jazykem mateřským. Zařídění správu čsl. církve vede církevní výbor duchovních i laiků.“

Na sjezdu 8. ledna 1921 přijata jednomyslně zásada: Uznáváme svobodu vědy naprosto a bez jakýchkoli výhrad. Jsme přesvědčeni o všeobecné platnosti zákona vývoje, jemuž podrobena jest i myšlenka náboženská a že i křesťanství spadá do tohoto vývoje. S tohoto stanoviska díváme se i na dogmata křesťanská a všechna usnesení církevních sněmů, jež chápeme jako etapy ve vývoji křesťanské myšlenky, podmíněné svou dobou.“ (Dr. K. Farský, Přelom.)

Dne 1. března 1920 (v den 500. výročí vyhlášení křížové výpravy proti kacířům českým Marínem V.) vydaly Volná Myšlenka, evangelická církev českobratrská a církev československá společné svolání k Čechům, „aby se vymanili z tísnivého objetí církve římsko-katolické. Po odrakování nechť následuje i odřímštění.“

Hned v lednu biskupové česko-moravští pastýřským listem (17. ledna 1920) rozpustili Jednotu čsl. duchovenstva a nařídili utvoření Jednot diecézních pod biskupovým vedením

*) Osobní zpověď vůdce odboje K. Farského ukazuje nejen malost jeho a gentlemanské chování arcibiskupovo, ale i marnost každého pokusu zachytit v církvi lidi, kteří byli uraženi v pýše a s katolicismem se vnitřně rozešli:

„27. listopadu konala se 2. plenární schůze klubu reformních duchovních v Národním domě na Smíchově. Shodou okolností byl jsem na ten den pozván též k p. — arcibiskupu Kordačovi. Prý má poručeno vyžádati si ode mne určité prohlášení. Šel jsem. Nechal jsem předejít smíchovského faráře (Paulyho), který konferoval s arcibiskupem skoro hodinu. Různí redemptoristé a jeptišky posupně měřili si návštěvníka — patrně kněze, který šel k Dru Kordačovi v civilním obleku, bez oficiálního taláru. Někteří mne i znali a po straně si asi sdělovali, že mne jistě čeká v arcibiskupském saloně suspense — už za ten kabát. Dr. Kordač přijal mne asi v 11 hod. dle pořadí, jak jsem přišel. Neurazil se ani, když jsem mu jen ruku podal a pouze společensky se uklonil s obvyklým pozdravem. Usedli jsme v saloně za stolem a rozmlouvali. Musím loyálně doznati, že si vůči mně nepočínal nijak arcibiskupsky. Naopak, vedli jsme obšírnou diskusi o církevních reformách, poměrech i lidech. Novým bylo mi sdělení, že papež řekl mu sám v příčině nejhlavnějších reformních požadavků (zrušení celibátu, mateřský jazyk bohoslužebný, volba biskupů): indiscutabile — ani řeči. Uvěřil jsem mu na slovo.

Také přede mnou rozvinul dr. Kordač celý svůj reformní program. Přiznal nízkou úroveň vzdělanostní u duchovenstva — a sliboval ji zvýšit prohloubením scholasfické filosofie na fakultě — což jsem ovšem musel kvítovat pochybností, pronesenou ne bez úsměvu —; přiznal i hluboký mravní úpadek v duchovenstvu — a sliboval zabezpečiti celibát askeťičtější výchovou v seminářích. S ironií radil jsem mu otevřeně k prostředku radikálnějšímu s poukazem, příroda že si stěží dá brániti askesí. Vycítoval mi řadu svých známých citátů z různých scholasfických bohomluvců, — já mu odpovídal klidně poukazem na skutečný život. I na osobní otázky došlo. Na konec sliboval i hrozil. K hrozbě „všemi prostředky“, k nimž je zplnomocněn, jsem odvětil, že v tomtéž saloně mně vyhrožoval r. 1909 kard. Skrbenský, jemuž jsem pomáhal pak z Prahy (a na konec i z Olomouce). K slibu, že mně vynahradí, čím mně snad bylo ublíženo od jeho předchůdce, odvětil jsem, že nic nečekám a nic nechci.

Byly 3/4 na 1. hod. Podíval jsem se na hodinky, vstal a omlouval jsem se, že mám v 1. hod. schůzi. Klidně jsme se rozešli a já jel na Smíchov, kde jsem o 1. hodině zahájil jednání sdělením o své návštěvě. Projednali jsme mezi jiným název budoucí církve (v dlouhé debatě jednáno o něm, až si přítomný slovenský kněz skoro s pláčem vynutil přijetí přídavku „slovenská“), ohlásil jsem vydání českého misálu k vánocům (večer na to jsem na něm začal pracovati), ujednány na vánoce české bohoslužby, — a na 3. ledna schůze s programem: zřízení samostatné církve československé.“ (Dr. Karel Farský: Přelom. Vzpomínkové feuilletony k dějinám církve čsl., 1921.)

a rozhodnou mocí. Pastýřský list uznává, že Jednota s počátku trvala kanonicky («nedostatek jistých určitých předpokladů za tím účelem byl shovívavě prozatím přehlédnut»), bohužel však „Jednota ocitla se na scestí. Domáhala se zdemokratizování církve, pomíjela ve vážných otázkách a věcech autoritu biskupů, domáhala se vlády vedle nich, ano i vlády nad nimi, posuzovala opovážlivě vůči autoritě sv. Stolicе jmenování arcibiskupa pražského, kritisovala troufale pastýřský list veškerého episkopátu, tvrdošíjně trvala na provedení všech svých reformních požadavků, i těch, o nichž opětovně autoritativně bylo prohlášeno, že jsou nedosažitelné, zvláště zdobrovolnění celibátu. Ano, pobádala slovem i tiskem jejich provádění via facti. Směr takovýchto snah vedl za dnů nedávno minulých až k události nanejvýš zarmucující, ke schismatu.“

Další boj Jednoty s episkopátem nespadá do této úvahy.*) Shnilá větev, která odpadla od těla církve za revoluční doby schismatem, zastavila rozkladný proces, který od let v církvi katolické u nás probíhal a který nebyl v podstatě leč nevěrou, ve kterou vyústila i praxe nové církve.

Veliký jest podíl těchto kněží na odpadu od katolické církve, neboť oni svou účastí a předstíraným „českým katolicismem“ upokojili kolísající svědomí i těch, kteří bez kněžského příkladu nikdy by byli církev katolickou neopustili. Za klidná svědomí těchto svedených odpoví svědci.

Do církve československé nepřešla sice ani polovina těch, kdo 8. ledna pro schisma hlasovali v rozčilení schůze, avšak přece jen odpad kněžský byl značný. „Sursum“ (věstník Klubu duchovenstva čsl. strany lidové) uvádí za rok, v č. 2. únor 1921 jejich počet ve všech diecésích.

Diecése	Odpadli k církvi čsl.	Odešli do laických služeb
Praha	29	17
Budějovice	4	30
Hradec Králové	11	31
Litoměřice	10	20
Olomouc	7	7
Brno	—	3
Celkem	61	108

Popřevratový boj českého pokrokařství proti katolické církvi, stejně jako kněžské hnutí reformní, bylo závěrem kulturní periody, přetržené válkou.

„Padla Vídeň, padne i Řím“, jsou bojovné výkřiky duše, která neviděla svět svobodně, nýbrž mřížemi habsburské monarchie. I boj českých pokrokařů všech denominací, jak patrně ze všech hesel jejich, i zápas českého kněžstva byl veden proti formě, jakou u nás žila církev, proti habsburskému katolicismu.

Kulturní boj proti katolické církvi, vrcholící z účinné mocenské pomoci státní v sčítací akci r. 1921, veden byl po stránce myšlenkové třemi směry: nacionálně, sociálně a kulturně.

Bojovnou zbraň, která vypadla devatenáctému století z mrtvé ruky na bojištích světa, totiž tvrzení, že poznání vědecké odporuje křesťanské víře, zobrazila Volná Myšlenka v primitivních nálepkách na svém agitačním zboží: člověk povstal z opice; náboženství vymysleli kněží.

Veliká zkušenost války podemlela však v duších zástupů víru v božství vědy a tak se stalo, že u pojízdných stánků Volné Myšlenky zastavilo se jen málo dělí, kupujících s údivem souhrn vědění v kostce. Boj tento, jak jest přirozeno, nevedla

*) O kladných hodnotách reformních snah a celého boje až v knize, jejíž částí jsou tyto články.

česká věda a university, nýbrž pokrokoví učitelé obecných škol a velitelé hasičských sborů na vsích.

Daleko účinnější byly důvody sociální, vyzvednuté socialistickými stranami proti církvi, která líčena co rodný bratr kapitalismu, nebo dokonce jeho předbojník. Víra vykládána jako drátěný plot, chránící svým „nepokradeš“ nakradený majetek buržoasie. A využíváno zde všech příkladů tolerance katolických vysokých kněží k majetkovým magnátům hlavně v zněmčených a průmyslových krajích.

Skutečná bída a skutečné zotročení dělnictva kapitálem (jak ji líčí na př. Antal Sítašek: Chomáč úvah a vzpomínek v revue „Sever a východ“ 1925) byly úrodnou půdou vzpoury proti církvi, která káže úctu a poslušnost k představenému.

Nejmohutněji a nejširě bylo ovšem využito důvodů nacionálních. Řím označen úhlavním nepřítelem češství od věků a hlavně za poslední války, která házena na krk papeži. Skutečný nacionální úfisk přehnán agitačně a všechny minulé příklady vozeny reklamně po ulicích, na nichž se boj vedl. Habsburské poměry povýšeny k všeobecné platnosti heslem: Katolík nemůže být dobrým Čechem. (Totéž tvrdil Ludendorff o německých, anglikáni o anglických a francouzští volnomyšlenkáři o francouzských katolicích.) Okolností, že ve chvíli národního boje o svobodu reprezentovali církev v českých zemích šlechtičtí Němci, bylo využito co nejplněji.

I první výkřik kulturního boje, stržení Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí šestý den po převratu, byl výkřikem nacionální odvety, byl zbloudilý.

Úhrnným rozbořem hesel kulturního boje jde na jevo, že nebýti německé hierarchie, která proti národu byla oporou trůnu habsburského před válkou i za ní, nebýti latifundií těchto knížat kněžských a nebýti zcela zvláštních poměrů národnostních a sociálních v monarchii, celou svou stavbou feudální, tedy nebýti znaků, které s náboženstvím ani církevním zřízením nemají ničeho podstatně společného, nebyl by boj nabyl nikdy takové prudkosti ani na straně českého pokrokářství ani v hnutí reformního kléru.

Už v těchto poznátcích jest současně vysvětlení, proč za změněných od základu poměrů v národní republice Československé vzpoura proti těmto znakům katolické církve byla vlastně bojem proti minulosti, ještě živě a přítomně cítěné, proč však nemohla zasáhnouti ani církve ani katolicismu samého. Bezúčinnost starých bojovných profiklerikálních prostředků po několika letech zápasu poznali sami pokrokáři, když uprostřed boje zpozorovali náhle, že proti moderním zbraním katolíků obsluhují na podstavci Volné Myšlenky dělo z roku 1866. Proto útok českého pokrokářství mohl míti úspěch jen v konservativních vrstvách lidových, jež zažívají vždy výboje minulé generace a musel naprosto ztroskotat mezi inteligencí, žijící přítomností a připravující budoucnost. Proto i vzedmutá vlna reformního zápasu kněžského neměla strhující síly mimo okruh kněžský a proto laická mládež katolická, která si nenesla v duši nesmazatelně vrytý obraz poměrů předválečných, nepochopila boje kněžské generace, která se bila za stejným cílem už před dvacíti lety.

Pohrobkem po rakouské monarchii jest i církev československá, křtěná heslem: Po Vídni Řím. Narodila se pak, jako všecko lidské, z ženy.

Byla desercí od ideálu, byla kompromisem s vědou nedovzdělaných, byla vyrovnaním na padesát procent s atheismem. Všechna duchovní bída kněžská, všechna vnitřní nevěra, všechna úcta k ulici vyvalila se z církve katolické do této církve duševních minorum gentium.

Církev československá vyrostla organicky z kněžských hnutí před válkou i po ní a ukázal jsem již, že všechny prvky její byly obsaženy již v dřívější, t. zv. Katolické

Moderně, byť jako zjevy její levice či zjevy průvodní, a zvýšeně v kněžských snahách po roce 1918.

První sněm čsl. církve, v posledních srpnových dnech r. 1924 v Praze konaný, jest po stránce naukové jen proslovením toho, co zbylo z křesťanské víry mnohým kněžím katolickým ještě před válkou.

První článek ústavy církve československé zní: „Církev československou tvoří křesťané, kteří usilují naplnit současné snažení mravní i poznání vědecké duchem Kristovým, jak se zachoval v Písmu a podání starokřesťanském i jak dochován jest národu československému hnutím husitským a českobratrským.“

Zde tedy na první místo postaveno „současné snažení mravní i poznání vědecké“ a jako druhořadá síla teprve duch Kristův, omezený ještě historií českou.

Nauková resoluce, současně přijatá, pak zachraňuje z křesťanství již jen monotheism.

„Církev československá spařuje svůj úkol životní v tom, aby vracejíc se ne ke křesťanství prvých století, ale ke křesťanství samých evangelií, vybudovala si takové náboženství, které by odpovídalo jak kulturní, tak mravní úrovni nynějšího člověka vůbec a českého zvláště.

O tyto tradice se opírajíc, chce církev československá v reformaci, která našimi husitskými a českobratrskými předky byla započata, pokračovati a přivést ji k definitivnímu zakončení. Předmětem této reformace musejí se stát i ony články víry, které první naše reformace ponechala beze změny.

I tyto články víry musejí býti podrobeny náležitě revisi a musejí býti upraveny tak, aby staly se přístupnými a přijatelnými i oněm lidem, kteří od náboženství se odvracejí, kteří v náboženství nechtějí vidět nic jiného, nežli zbytek nižší lidské kultury, náležející již jen minulosti.

Jedinou se všemi církvemi křesťanskými společnou naší basí zůstane nám idea a definice Boha. Veřejně a slavně vyznáváme, že věříme v osobního Boha. Tohoto Boha vyznávali prvokřesťané a tohoto Boha vyznávali i naši otcové.

Kardinálním naším požadavkem jest, aby naše křesťanství bylo náboženstvím, které nečerpá náboženské svoje ideje a náboženské svoje důkazy ani tolik z minulosti, jako spíše z přítomnosti. Kdežto církev katolická kladla hlavní důraz na církevní tradici a kdežto protestantismu hlavním zdrojem náboženských pravd jest písmo, převážným pramenem našeho křesťanství jest vedle evangelia Kristova sám lidský život a jeho potřeby.

Požadavkem našeho křesťanství dále musí býti, aby nebylo a nezůstalo pouhou náboženskou teorií, nýbrž především, aby osvědčovalo se skutkem. Ne naše víra, ale náš život musí býti především křesťanský.

Proto cílem našeho náboženství a posledním cílem naší národní církve mělo by býti celonárodní naše mravní a povahové zdokonalení a ušlechťení. Posledním závěrem a vyvrcholením náboženského našeho programu musí býti láska k Bohu a láska k bližnímu.“

Tak padlo celé Credo; zmizelo božství Kristovo, zmizela víra v Trojjediného Boha i víra v Církev Kristovu, která jest ústavem spásy a cestou k ní.

Vůdcové církve veřejně přiznávají, že jdou na jarmark života, smlouvajíce s kupci nejnižší cenu. Je to hluboký náboženský úpadek a veliký skok zpět k náboženství národních penátů. (Moravské křídlo v čsl. církvi bylo ovšem blíže křesťanství a to v pravoslavné orientaci.)

Přehlédajíc nyní celý vývoj bojů katolického kněžstva v jeho Jednotách, pochopíme, že arcibiskup Kordač ve chvíli, když potřel bez rozdílu celé reformní hnutí, byl

v časné nespravedlnosti nástrojem spravedlnosti vyšší a trvalé. Jeho gesto bylo z oněch, jež vede Prozřetelnost, která zde na rozvoji národních dějin požala celé pole, zkažené koukolem. Co dobrého žilo v reformním kněžství, nemůže zahynouti.

B. P. Dlouhá:

DUCHU SVATÝ!

Přijď jako víchř, přijď a zachvěj námi
až od kořenů, prudce, pni a korunami,
zalomcuj, zařes, servi suchý list,
tu skálu rozdrť, v níž byl kořen jist,
nás, duby zvůle, jako proutek shýbej,
však ve víchřu nás milostí svou líbej!

Přijď jako blesk a šííhej hroty pýchy,
ty věže sraz, jež zbudovány hříchy,
zpřerázej stóžáry na lodích nevěrných,
udeř do majáků na klamných pobřežích,
přijď, protni tmu a všem po šíru vlasti
dej milost, zadržet krok právě před propastí!

Přijď jako plamen, jenž až k nebi sahá,
přijď, uchvat vše, co vzpouzí se a zdráhá
ať lehne popelem, na prach a saz a troud
co není ryzí v nás, kaž tomu zahynout!
Pak světla rozšíhej: jak věčné lampy
v chrámu
ať srdce vzplanou rudě pro Boží česť
jen samu!

Jan Pecháček:

ČEŠTÍ NOVODOBÍ HISTORIKOVÉ KATOLIČTÍ.

České dějepisectví od doby obrozenské až do let osmdesátých min. st. bylo plně ve službách národa, bylo zdrojem národního a vlasteneckého nadšení, posilovalo národ v jeho zápasech kulturních i politických. Obecně uznávaný a platný názor zdůrazňoval husitství jako vzor českého života v minulosti i jako pevnou záruku šťastného jeho vývoje v budoucnosti a stavil je jako světlo příkře proti stínu doby katolické restaurace a doby pobělohorské. Katolické kněžství, odchované v tradicích obrozenských do značné míry liberálních, tkvících svými kořeny v pseudohusitství, nenamítalo ničeho proti tomuto názoru, ba přijímalo jej i za svůj. Typickým dokladem jest ještě Beneš Třebízský: V září kalicha — Pobělohorské elegie. Nechápal velikost a sílu znovu k nám uvedeného katolicismu s plností a bohatstvím kultury barokní, který jak prostředky duchovními tak i hmotnými ovládl celý národ, ve své většině nekatolický. Proto se také nedivíme, že katolická církev, ač ovládla celý národ, neodchovala si dějepisce, jenž by její vítězství vyličil. Evangelíci a Čeští bratři měli díla o své historii již v letech padesátých (Gindely!). Rozšíření jednoho názoru dějinného, které mělo své teoretické základy v letech padesátých (Palacký — Tomek), dokončilo se až v letech šedesátých a sedmdesátých.

Příčinou byla svěží reorganisace vši práce se strany katol. církve a proti tomu stále se vzdmáhající demokratický liberalismus v české politice, která nalézala vítané zbraně v rázných a hlučných heslech proficírkevních, navěšených nejvíce na husitské fangličky. Tuhý odpor projevil se zejména proti uvedení jesuitů do Čech kardinálem Schwarzenbergem, na zemském sněmu podán byl návrh, aby byli z Prahy vypovězeni, před kolejí u sv. Ignáce nejednou došlo k bouřlivým demonstracím, jichž se zúčastnil pražský rozeštvaný lid. Je to známá doba táborů. Na př. na táboru u Malína (26./9. 1869) dožadovali se účastníci přímého vlivu na řízení záležitostí církevních, pokud nejsou rázu dogmatického, na správu církevního jmění a v resoluci žádali zavedení národního jazyka jako liturgického. Tyto první útoky českého pokrokářství, řízené nejvíce z řad mladočeských, otevřely českému kleru oči. Začíná se přesně organisovat vědecká práce v duchu katolickém (r. 1861 založeno Dědictví sv. Prokopa) a také katolické dějepisectví připravuje se na nastávající tuhý zápas.

Hlavní boj byl veden a ještě dlouhá léta se povede o dobu katolické restaurace, protože na jejích základech vytvářely se další dějiny národa a dnes bojuje se v zásadě stále o to, zda bude národ katolický či nikoliv — jak to vystihl Werstád: „Spor o boj reformační a profireformační tradice, římského a protiřímského tábora u nás je a bude zápasem o kulturní obsah národního života, o jeho duchové a mravní hodnoty, o směr a cíl jeho vývoje; proto je nutný a oprávněný.“*)

Neorganisované, nahodilé začátky katolického dějepisectví dlužno hledat v Časopise katolického duchovenstva (od 1834), který přinášel mimo práce theologické též studie historické. Řadu historiků-kněží vědecky pracujících slibně zahájili dva jeho redaktoři, Klement Borový (1838—97), profesor církevního práva na pražské universitě a František Krásl (1844—1907), kanovník a světlcí biskup pražský. B o r o v ý byl získán Gindelym pro edici Monumenta historicae Bohemica, kde vydal dva svazky Jednání a dopisy konsistoře katolické i utrakvistické (1868—69). Jsou to edice velmi pěkné, první novodobé publikace české toho druhu, zvláště díl druhý má veliký význam pro dějiny katolické restaurace. Opravdový pokrok pro studium tohoto období znamenají jeho cenné práce monografické, obírající se určitými časovými úseky doby restaurační. Sem spadá jeho spis, vydaný k jubileu založení pražského biskupství, Antonín Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský (1873), první velká práce z českých dějin církevních, neboť Frindovy Kirchengeschichte Böhmens sahaly tehdy teprve do doby husitské, poslední díl vyšel až 1878 a končil r. 1561, kde začínal Borový. Potom pokračoval v knize Martin Medek, arcibiskup pražský (1887). Obě tyto monografie o prvních dvou arcibiskupech po obnovení stolce jsou práce přísně vědecké, vážící hojně z pramenného bohatství archivu arcibiskupského a místodržitelského. Ačkoliv dnes je známo více pramenů, zůstávají pro studium dějin restaurace díly základními. Po delší přestávce přihlásil se K r á s l objemným spisem Arnošt hr. Harrach, kardinál sv. církve římské a kníže arcibiskup pražský (1886), velmi cenným pro poznání náboženských poměrů v letech 1623—1667. Od soustavného studia doby pobělohorské přešel pak k velikým postavám sv. Prokopa (1895) a sv. Vojtěcha (1898). V rámci dějin kláštera sázavského i v životopise a v líčení účty k sv. Prokopu jsou uloženy velmi cenné studie o slovanské liturgii v Čechách. Monografie o sv. Vojtěchu dnes již nepostačuje postavě tak veliké důležitosti, jakou má v dějinách druhý český biskup, mimo to je vleccěms zastaralá. Z této starší generace kněžské farář Kristín Frant. Plodek podal cennou po-

*) Český katolicism a český nacionalism. Nové Čechy roč. V., čís. 7.

můcku, církevní mapy Čech, Moravy a Slezska. Objemné spisy prof. F. X. Kryšťůfka jsou příliš tendenční kompilace a proto i malé ceny vědecké.

Zatím co světská historie se vzdaluje veřejného života, chvilic sloužit jen účelům vědeckým, církevní dějepisectví běže si do programu ušlechtilou tendencí apologetickou. Jest sice pravda, že nelze dost dobře mluvit o katolické historii, má-li historie být přísnou, nestrannou vědou. Pak by se ovšem omezovala jen na suchou sbírku historických fakt, která jsou stejná u katolíka jako u nevěrce. Ale když jde o vyhledávání jednostranných příčin vnějších i jemných psychologických pohnutek, jichž výsledkem byl určitý historický děj, pak nutně odlišný světový názor vede k zásadně rozdílnému a různému hodnocení a pojetí, které jasně vznikne při podání a vyličení oněch suchou literou dosvědčených dějů. Proto mladší generace určitějším zdůrazněním katolického stanoviska staví se do služeb církve. Těmto snahám se dostalo výrazu v organizaci katolických historiků, kterou se stal „Historický kroužek“ při nakladatelském družstvu Vlasti, ustavený r. 1891. Za úkol si vytkl „odmítati nespravedlivé útoky, které byly nebo budou podnikány na církev katolickou vzhledem k dějinám českým buď z povrchní znalosti věcí anebo z kterékoliv jiné pohnutky. Obor své práce rozdělil na tři periody: 1. na husitskou od 1403, 2. na periodu katol. reformace, jež počíná obnovou pražského arcibiskupství r. 1561 a sahá celkem do r. 1661 a 3. na dobu pozdější, kdy novomódní liberalismus vynikající a zasloužilé muže katolické pod kteroukoliv firmou a záštíťou hyzdil, zlehčoval aneb umlčoval.“*) Organizační řád kroužku**) pojímá do programu studium historie českého národa vůbec, zvláště pak účelem jeho je vyvracení tendenční lži o církvi a přihlížení k oněm mužům, kteří stáli „v boji proti husitismu, luteranismu a zednářství a bývají v dějepise umlčovani neb i křivě posuzováni.“ Tvůrcem kroužku a zakladatelem i duší jeho orgánu „Sborníku historického kroužku“ (1893) byl P. Josef Svoboda S. J., který položil první methodické základy v článcích Studium našeho dějepisu (Vlast VI., 1889) a Methoda dějepisu (ČKD 1891), které jsou i rázu programového, podobně jako jeho spis Katolická reformace a Mariánská družina v království Českém. Dílo Svobodovo, v němž zračí se jeho vynikající vlastností organizační, kazatelské a misionářské, právě tak jako některé práce vyšlé ve Sborníku ukázaly, že „dobrá vůle a nadšení bez náležité školenosti nemůže na poli vědy přinést onen užitek jako snad ve světě mravních hodnot.“***) Vadou Sborníku byla jistě i ta okolnost, že pro první ročníky, neurčitě vycházející, byly brány příspěvky jen z dějin restaurace, v nichž je uloženo velmi cenného materiálu k poznání tohoto období. První redaktor prof. Fr. Zdráhal se záhy vzdal, na jeho místo nastoupil 1894 prof. dr. Matěj Kovář, který redigoval Sborník od r. 1900 jako čtvrtletník až r. do 1915, kdy převzal jeho redakci prof. Štejskal. Po jeho smrti jej rediguje P. Hronek, adjunkt bohoslovecké fakulty pražské.

Mezi první apologety z oboru historie dlužno počítati kanovníka A. Lenze (1829—1901), který téměř současně s pracemi Borového a Kráslovými začal vydávati své studie o době husitské. R. 1875 vyšlo jeho Učení M. Jana Husí a potom celá řada menších prací, pojednávajících vesměs o dogmatickém obsahu učení Chelčického, Husa, Valdenských, Táborů a Českých bratří a jich vzájemném poměru. Jeho spisy jsou nejen historické a filosofické, nýbrž vždycky také polemické a to i tam, kde k polemice nebylo příčiny, takže příliš výbojná tendence apologetická zařazuje často do pozadí

*) Sborník Hist. kroužku „Vlasti“, roč. XVII., 1916, příloha k čís. 2.

**) Tamtéž.

***) J. Borovička ve Věstníku České akademie 1917 čís. 5—8 podal kusý přehled katol. historiografie, obírající se dobou restaurační.

nejen tón, nýbrž i běžnou vědeckou techniku, která pozbývá tím míry a klidné soudnosti. Z kněží-archivářů vynikl **Frant. Tischer** (1831—1910), jenž čerpal hodně z pramenů černínského archivu v Jindř. Hradci k dějinám pánů z Hradce, Černínů a Slavaů. Nástupce jeho **Frant. Teplý** obohatil český místopis historický, kromě celé řady drobných prací z dějin hospodářských a církevních. Arcibiskupský archivář v Kroměříži **Frant. Snopek** (1853—1921) vedle prof. Pastrnka a Hýbla nejsvědomitěji se obíral církevními dějinami staroslovanskými; od r. 1881 vydal řadu prací v Časop. Matice Morav., Časop. katol. duchovenstva, Sborníku Velehradském, v Rezkově Sborníku a brněnské Hlídce. Ve všech i v důkladných Studiích Cyrillomethodějských (1906) a ve spise Konstantin-Cyrril a Methoděj (1908) právem se obracel proti přesřelkům hypotéz Brücknerových. Snopkovy práce jsou velmi cenné pro těžké problémy cyrilomethodějské svými vysvětlivkami, novými názory a výklady. Mimo to pracoval i v církevní topografii a v dějinách restaurace na Moravě. Velmi horlivý a školený jest strahovský archivář **Cyrril Štraka**, který obohatil dějiny války 30leté spisem o Valdštejnovi, pak dějiny humanismu a místní historii Prahy. Jeho hodnotné práce o různých themech vycházejí porůznu ve všech odborných časopisech. Nad všechny kněžehistoriky vyniká pilí i významem skromný biskup pražský **Ant. Podlaha**. Na tomto místě není možno shrnout a blíže osvětlit všechnu jeho práci na poli historie. Ta si zaslouží samostatné studie. Létmo jest třeba vzpomenouti jeho práce ediční: *Éditiones archivii et bibliothecae metrop. capituli Pragensis*, Sběrka pramenů církv. dějin českých stol. XVII.—XVIII., pokračování v Borového edici *Libri erectionum*. Sem spadá i důležité vydání *Liber ordinationum cleri* a Katalog rukopisů.

Obsáhlé Dějiny arcidiecése pražské od konce st. XVII. do poč. st. XIX. obírají se dobou dovršené restaurace, velmi cenné studie o dějinách církevních od Bílé Hory najdeme roztroušeny ve Sborníku Vlasti, v ČKD i j. Mlčením nelze přejíti jeho práce umělecko-historické, uložené v „Soupisu památných míst“ a v jeho široce založeném dílu „Posvátná místa král. Českého“. V tomto oboru předcházeli jej soupis pražských církevních památek od **P. Eckerta**, důstojně se k němu řadí sbírky archeologa **E. Šittlera**, kanovníka vyšehradského. Umění křesťanskému byl věnován časopis *Method* (od 1874), jehož zakladatelem byl pilný sběratel msgre **F. J. Lehner** (1837—1914) jenž zpracoval soustavně Dějiny umění národa českého (1903). Velmi schopným a plodným spisovatelem jest **P. Frant. Vacek**, který se důkladně zahloubal do nejstarších dějin českých, vylíčil zejména sociální dějiny doby nejstarší a církevní, I. díl jich vyšel 1890 a stal se slibným začátkem k obšírným dějinám církevním. Cenné jsou i jeho monografie hospodářské, otiskované v „Agrárním archivu“ i příspěvky k církevním dějinám novějším, založené na pramenech archivních, otiskované ve Sborníku Vlasti i jinde (na př. v Rezkově Sborníku 1886: Poměry církevní v již. Čechách za války 30leté). V kroměřížském archivu po Snopkovi pracuje **Ant. Breitenbach**, mezi jehož pracemi vynikly dějiny biskupství na Moravě. V topografii moravské a v pobělohorských dějinách moravských pracuje **Jan Tenora**, jenž zpracoval celý dobový rámec bl. Jana Sarkandra a spolu s **Jos. Foltyňovským** vydal o něm důkladnou monografii (1920). Z moravských historiků vynikl nejvíce brněnský profesor bohosloví **Jan Sedláček** (1870—1924), jeden z nejlepších znatelů Husa a jeho učení. Začal v Hlídce otiskovat neznámé texty z doby husítské, 1913 založil pro jich publikování samostatnou sbírku Studie a texty, kterou řídí po jeho smrti **Aug. Neumann**, a k jubileu Husovu vydal důkladnou monografii (1915), která vyniká hlavně odbornou znalostí dogmatických názorů Husových. Jeho práce znamená ve vývoji katolického dějepisceví důležitý mezník, jako činnost zesnulého prof. **Štejskala**, o jehož hlavních pracích

jsme již referovali. Důležitá jest jeho činnost organizační; jeho přičiněním byl zřízen pro církevní dějiny seminář při bohoslovecké fakultě v Praze (1916), sám takřka udržoval poslední dobou Sborník Vlasti a také jedině on byl schopen vychováti si žáky, jak bylo možno pozorovati z jeho rad, udílených Historickému kroužku při Č. L. A.

Z přispívatelů do Sborníku Vlasti dlužno jest vzpomenouti ještě pilného faráře Fr. Štědrého, převora J. S. Hamršmída, ze starších Karla Konráda, dobřého znalce staročeského kostelního zpěvu a Vavřince Vintery O. S. B., jenž platně přispěl k rozřešení otázky zavření kostela broumovského.

Sborník Vlasti míval dobrou pověst, ačkoliv některé práce v něm byly diletantské, časem však se okruh jeho přispívatelů velmi zúžil, jako počet členstva kroužku. Jest to stará nemoc, na kterou stůně celé Družstvo Vlasti, které se obklopilo čínskou zdí a stálo se pašalíkem několika jedinců. A touto chorobou byl zachvácen i historický kroužek Vlasti a jeho Sborník k neprospěchu věci. Z mnohých plánů, které kroužek opustil, jest litovati i naprostého takřka zanedbávání lidových přednášek, kterých bylo zejména v popřevratové době tolik třeba. Příčinou úpadku kroužku jest jistě i neschopnost českého kleru udržet pevnou organizaci vědeckou, každý pracuje sám o své újmě. Hrozný následek toho jest nedostatek vědecky vyškolených pracovníků, kteří nemají býti kde vychováni. Důsledek toho vidíme na kathedrách církevních dějin při bohosloveckých učelištích. Připouštím ovšem čestné výjimky. Od historického kroužku Vlasti nelze již ničeho čekat. S větší nadějí jest snad možno hleděti na mladý kroužek České Ligy Akademické. Nechť ale nezapomíná, že chce-li něco pozitivního vykonati musí skutkem vynutit si na veřejnosti, aby ho brala vážně. A to se mu jistě podaří!

J. Krlín:

KATOLICISM A BOJ O KŘESŤANSTVÍ.

(Několik poznámek k dílu J. L. Hromádky.)

Dílo J. L. Hromádky „Katolicismus a boj o křesťanství“ bylo přijato se smíšenými pocity. Katolíci dovolávali se ho a citovali je, když mluvili o přednostech a krásách katolicismu, protestanté, aspoň ti liberální, byli jím přivedeni do rozpaků a nevěřící teprve. Jak si vysvětliti ten různý dojem? Pan Hromádka se snažil býti objektivní při hodnocení katolicismu. Dále napsal své dílo po studiu, které jest místy důkladné, katolické nauky. První i druhá vlastnost jest u nás zjevem nezvyklým, ať již nedím, že všichni, kdož sledovali vývoj českého protestantismu, jsou mile překvapeni, pokud, ještě věří, vírou spisovatelovou.¹⁾ To není psaní Bartoše, Kozáka, Boháče a jiných

¹⁾ „Věřím ve křesťanství; chcete-li jsem věřícím křesťanem, třeba vím velmi dobře o nedokonalosti a mdlobě svého křesťanství. Jsem však přesvědčen, že křesťanství má trvalou cenu jen ve své klasické povaze jako náboženství milosti, spasení, vykoupení, odpuštění, smíření s Bohem, znovuzrození, modlitby a království Božího. Vše, co bývá u nás označováno za podstatu křesťanství, láska, bratrství, rovnost, svoboda svědomí, dobré skutky, mravný život, slušný život, má tvořivou sílu jen na pozadí křesťanské zbožnosti.“ Hromádka, Katolicismus a boj o křesťanství, p. 7. „Z křesťanské základny náboženské vyrůstá určitý světový názor: Bůh stvořil svět; svět je dílo Boží, nikoli výron z Boha, Kristus základem, smyslem a cílem všeho života a dění; theocentrismus, nikoli anthropocentrismus, prius Bůh — nikoliv člověk; zbožnost nikoli projevem lidských potřeb a citů, nýbrž životem, vzbuzeným a tvořeným Boží milostí. Nahradí-li křesťanský světový názor názorem jiným a spokojovati se pouze s křesťanskými „zážitky“ či „zkušenostmi“, je snad jakousi „náboženskostí“, ale nikoli křesťanstvím. Spojování etniku křesťanskou s metafysikou pantheistickou, orientální nebo budhistickou, je náboženským i filosofickým diletantismem, neplodným a neúčelným hračkářstvím.“ Ibid. 241—242.

vůdců českého protestantismu, kteří nejsou schopni přiznat katolicismu hodnot tvůrčích, a kteří, když o něm mluví, jsou vždy daleko od nadpřirozena. Vedle těchto teologů, kteří příliš připomínají německý racionalismus, a kteří mluví o náboženství tak, jako jiní o počasí, upomíná Hromádka svým dílem a svou tvorbou na teology anglikánské z doby Newmannovy, kteří se bili v pravém slova smyslu o pravou formu zbožnosti a kteří nechtěli stanouti na půl cesty. Jako oni i Hromádka hledá pravdu a čteme-li některé trakty Newmannovy a kapitoly Hromádkovy, vidíme u obou opravdovost. A ta opravdovost, která se místy projevuje lyrickým vzletem, je to nejkrásnější na postavě a na díle. Netvrdím, že vývoj obou jest stejný, ale jest stejný jejich cíl. A aby toho cíle dosáhli, musí se zahleděti do očí katolicismu. Řím jest zván v hymnu: *discipula veritatis*, a jedná se o držení pravdy. Ne nějaké pravdy filosofické, nýbrž náboženské, která by určovala smysl života a která by i naplnila člověka. Proto všichni lidé, kteří vážně a opravdově hledali a hledají, sestupovali, puzeni nalahavou nezbytností, do šera prvých dob křesťanských, ve kterých nejspíše doufali nalézt čistou a nezfalšovanou pravdu a zbožnost. Musili si jednou odpověděti na otázku: Co značí ve své podstatě římské křesťanství? Studující je nezaujatě, poznali, že „v tom“, co má nejintimnějšího značí formu zbožnosti různící se od formy zbožnosti křesťanství evangelického, ale naplněnou ve svém druhu — a dokonalejší zbožností evangelické“, mluveno slovy Svederblomovými.²⁾

Uvidíme v dalším, jak dnes si zodpovídá tu otázku p. Hromádka. Na prvých stránkách svého díla, na nichž se povšechně rozmlouvá o příčinách katolické renaissance v moderní době, užívá sice slovíček: možná že, asi, snad, ale zdá se, jakoby si jimi dával these, dával otázku, chtěl vystihnouti *pro i contra*. „Možná, že principy a idee katolické jsou bohatší a pravdivější, než se nám na prvý pohled zdá. V katolicismu jest a si obsaženo více než pouhá lidová pověra, mechanicky obřadná zbožnost, formalismus, nemyslivost, kult ostatků a svatých, ctení obrazů a soch, tuhé hierarchické autoritářství, a bezmyšlenkovitá, slepá poslušnost... V katolictví je snad samo spasitelné dílo Boží zachyceno... Katolicismus dnešní svou formou a organizací je snad zkřiveninou křesťanství“ (p. 24-25). V ostatních kapitolách bude odpovídati a uváděti na pravou míru to: snad, možná, že, asi. Věc není tak lehká tomu, kdo nechce ufkvěti na povrchu, nýbrž chce skutečně *intus legere*. Nestáčí jen zběžný pohled, jímž se spokojují povrchní pozorovatelé katolicismu a křesťanství vůbec. Již vnějšek jest složitý, což teprve nitro, čím spíše, když se jedná „o zápas za pravdivé a nábožensky plodné a tvořivé křesťanství; . . . za křesťanství, které budí pokornou bázeň před svrchovaností Boží a touhu po spasení, dává jistotu smířeného srdce v Bohu, vzněcuje lásku k lidem chudým, trpícím, slabým a poníženým i statečnou touhu po naprosté obnově světa“ (29). Vystupují před námi dějiny a v nich vedle hříšníků velcí světci od Kalvarie až po naše dny. Zahlédáme Betlem a medítujeme ve své nemohoucnosti o lásce a o vtělení. Při poslední večeři podává Bohočlověk své Tělo a svoji krev svým učedníkům. S kříže stéká krev spásy, aby zavlažila vše a vykoupila všechny. Zde třeba stanouti. Pan Hromádka se bude musiti v díle, které chystá, vypořádati — užívám úmyslně toho slova — s tím, čím žije lidstvo. V díle, které již vydal a o němž píši, jsou již náběhy k tomu. Zatím se mu zdá „svátostný mysticismus a hierarchické autoritářství porušením křesťanství“ (242). Proto též v kapitole: „Náboženská podstata křesťanství“, v níž vykládá, v čem tkví křesťanství, opomíjí zdůrazniti Eucharistii. Myslím, že nejpřiléhavěji charakterisuje nynější nazírání Hromádkovo fakt, že mluví zvláště o křesťanství a zvláště o idei katolické církve, nadřazuje první druhé. Aby

²⁾ Cit. Heiler, *Der Katholizismus, seine Idee und seine Erscheinung*. p. VII. München 1923.

správně ocenil katolicismus, zbývá mu projít ještě dlouhou cestou celých devatenácti věků, na které se setká i se žáky samých svatých apoštolů. Nelze předpovídati, zda p. Hromádka hlubokým studiem starověku křesťanského dojde ku poznání, že jedinou neporušenou formou prvořádního křesťanství jest katolicismus. Lze ale jistit na základě posledního jeho díla, že studium bude u něho opravdové, a že nebude pro něho směrodatným heslo: *Catholica non legendur*. Ta snaha, informovat se přímo z pramene samého, jest předností jeho díla.

Třeba vyznat, že by byla nezbytnou veliká studie, aby bylo shrnuto vše, co dílo obsahuje. Mluví o křesťanství a katolicismu (kap. II. a III.), o katolickém modernismu (kap. IV.), o katolickém unionismu (kap. V.), o katolicismu a reformaci (kap. VI.) a o našem křesťanství (kap. VII.). Příčinám jen několik poznámek.

Hromádka napsal své dílo jako věřící protestant, který se snaží být objektivní a spravedlivý. A skutečně, kdybychom četli jeho knihu bez kapitoly VI., v níž pojednává o katolicismu a reformaci, řekli bychom, že i té objektivnosti i té spravedlnosti vyhověl. Nechci tvrdit, že by úmyslně poíral katolicismus, nikoliv, je to prostě v něm. V té kapitole jest jádro celé knihy. Hromádka vykládá učení křesťanské a katolické, vykládá snahy modernistů jak je vidí; málokdy vnese kritiku. Neukazuje se. To snad zavadlo některým katolíkům, kteří nečetli dosti pozorně, či nečetli všeho, domněnku, že dr. Hromádka stojí blízko katolicismu, což jest ovšem omyl. Lichotilo jim i ono přesné a jisté rozlišení mezi náboženstvím a politikou, jejichž směšování jest v českém životě i katolickém tak zběžné a neváhám říci: katastrofální.¹⁾ Lichotila jim snad i ostrá kritika vši prostřednosti a malosti, již užívá spisovatel proti nám katolíkům, a která leckdy jest oprávněna a bolestná. Jestliže přísný pozorovatel si rozsvítí lampičku, jest přirozeno, že vidí mnoho šedi, „projevy docela všední, obyčejné, průměrné, polovičaté, obřadní, zvykové, ano i hrubé a pověrečné“ (str. 47).

P. Hromádka na několika místech své knihy se rozmlouvá o pověře, „hrubé, lidové, primitivní“ v katolicismu. Je to omyl, se kterým se velice často setkáváme. Jestliže jest pověrou exorcismus, benedikce, půst, ochrana Anděle Strážce, poutí atd. atd., pak budiž. Pak jest ovšem pověrou leccos z víry prostého člověka. On nemá zdůvodnění svoji víru jako ji má zdůvodnění teolog či inteligent, ale i ten teolog vyznává pověru, když se jí rozumí exorcismus atd. atd. Ostatně víra prostého člověka jest tak živá jako víra myslícího a v řadě světců jest mnoho prostých duší.

Chci-li pochopit katolicismus, který se kryje s Církví, musím si uvědomit jako prvou věc cíl, který Církve má. Jaký jest ten cíl, jasně povídá Písmo svaté. Církve jest mystickým tělem Kristovým, poslání Církve je totéž, jaké bylo poslání Ježíše Krista: záchrana lidu od hříchu (Mat. I., 21), vytržení věřícího člověka z temnot (Jan XII., 46).²⁾ Kristus rozeslal své učedníky a apoštoly, aby pokračovali v díle, které sám začal a řekl jim, že kdo jich neuposlechne, jest jako pohan a publikán. Církve ten úkol, spasit lidstvo, plnila od počátku a plní dosud. Všechny prostředky, jichž užívá, a jež k užívání doporučuje, směřují k jedinému cíli: spasení člověka. Ta spása jest možná pod jednou podmínkou a tou jest posvěcení člověka. Aby člověk dosáhl věčné blaženosti, aby byl spasen, musí směřovat stále ke svatosti, stoupat k nebesům po žebří svatosti.

¹⁾ „Katolická politika jest někdy nesnesitelná pro svou chytráckou diplomacii a čich pro konjunkturu. Odporný jest pohled na nasládlou, úlisnou a záluďnou tvář tolika katolických kněží a politiků. Velkost katolických ideí náboženských je kompromitována způsobem boje bez noblesy a křesťanské spravedlnosti.“ (Ibid 60, v. též str. 189.)

²⁾ „Syn člověka přišel, aby hledal a zachránil, co bylo ztraceno“ (Luk. XIX., 10). „Bůh neposlal Syna svého, aby soudil svět, nýbrž aby svět jím byl spasen“ (Jan III., 17).

Uvědomíme-li si hlubinu toho, co jest svátost, co jest spása věčná, uvědomíme si i nesmírnou zodpovědnost, jakou má Církev. Pak snad i trochu jinak nám bude připadat, co nazýváme u Církve „nebránění pověře a vulgární zbožnosti“ (str. 50), či „reakčním systémem politickým a sociálním“ (57). Bude nám jasno, proč má nedůvěru k moderní demokracii a socialismu (58), proč jest „církevní autorita nervosně nedůtklivá, objeví-li se nebezpečí dogmatického kacířství“ (81), proč potřela rázně modernistické bludy a pod. Jako Kristus i Církev má říci v den poslední: „Neztratila jsem žádné z ovčí, které jsi mi svěřil.“ Církev zná člověka a jedná správně, chrání-li jeho víry, již ke spáse potřebuje. Hůře by jednala, kdyby v zájmu t. zv. svobody dovolila tu víru podrývat. Vysvětlíme si tím i tu její konservativnost. Jedná se o duši, která jest nesmrtelná a o její věčnou spásu nebo věčné zatracení. V tom smyslu třeba se dívat na její ostré a leckdy nemilosrdné potírání hereze. Správně dí sv. Tomáš A., že Církev, kdyby byla milosrdna k bludu, byla by špatnou vykonavatelkou mandátu, který jí dal Kristus a neosvědčila by lásky, neboť by ničila duše: „Láska má hlavním cílem spásu duší.“ (S. Th. II. II., g. XI., a. 4.)

Jako protestant nechápe p. Hromádka na katolicismu jeho lpění na autoritě a moci svátostí. Neužívá sice proti kněžím a papeži slov, která jsou velice častá u našich a i u cizích protestantských spisovatelů, ale jeho pojetí se kryje s jejich pojetím. Mluví o evoluci theokracie papežské. Autorita papežská má původ v poměrech politických, zeměpisných, státních, organizačních. Boj o svrchovanost a neomylnost papežskou byl vybojován až po sněmu tridentském (str. 68). Katolicism nahradil autoritu Kristovu autoritou pozemské hierarchie. Víra katolíkova spočívá na neomylné autoritě (202, 203). Vykládá na str. 72. smysl svátostí, jejich působení, píše způsobem opravdu krásným o Nejsvětější Svátosti oltářní, která přinášela a dosud přináší katolickým křesťanům okamžiky mocného vznícení, útěšné blízkosti Spasitelovy a tichého ponoření v hlubiny jeho lásky a milostné něhy“, ale zdá se mu zase, že svátostná mystika „posvětila nejhrubší pověru, smyslový materialism náboženský a nejvyzývavější kněžské nároky.“ Že kult svátostného Krista zabíjel čistý theismus, že působil v srdcích náboženské požitkářství a mystické labužnictví (73). Kněžství, poněvadž jen kněz má právo udělovat svátosti, se stalo tak předmětem pověrečného kultu. Hlavně profireformace má o to velikou zásluhu. Pan spisovatel má pro tu dobu slova nespravedlivého odsouzení: „Nikoliv svátost Boží a láska v Kristu, dí, nikoliv nekonečnost milosti Boží, která vítězí nad hříchem a jeho hrůzou, nikoliv odpuštění jako předpoklad a projev nového života, nýbrž svátostní akty, pompa obřadů, nádhera staveb a oltářů, pěstění fantasmie a vzrušené citovosti a při tom arci vůči církvi bezvýhradná podřízenost, která jde až k slepé bezmyšlenkovitosti“ (84). Není divu, že při takovémto nazírání jest zkreslena celá mystika tehdejší a nepochopena hlavně sv. Terezie z Ježíše.

Proti katolicismu staví autor protestantism a jeho plus nad ním. Shrnuje jej výstižně ve slovech: „Zkušenosti církve nejsou bezvýznamny, poklad víry, nastřádaný generacemi, přináší osobnímu životu bezpečnost a bohatství; jen na vlastní škodu lze se odvážit pohrdlivého gesta nad náboženskou tradicí. Ale Bůh chce mluvit se mnou přímo: chce se mne zmocnit bezprostředně. Chce, abych svobodně se před ním pokořil a přijal jeho milost. Nedovuluje, abychom byli služebníci lidí. Nikdo se nesmí vetřít mezi mne a Boha, mezi mne a plnost Boží v Kristu. Potřebujeme svědků, rádců, vůdců, učitelů, pastýřů, potřebujeme někdy i zpovědníka, kterému bychom vyložili vše, co nás tíží, ale nesneseme, aby kdokoliv přišel k nám s hotovou formulací a přinutil nás k jejímu přijetí. Nestřípíme, aby autorita Boží byla zastřena autoritou lidskou, třeba by to byla autorita lidí nejučenějších, nejsvětějších a nejzkušenějších. Jen kde jest jedinou autoritou

Bůh, je svoboda zaručena; a jen tu je možné plné osobní obecenství vykoupeného srdce s Bohem“ (203). Trochu dále praví: „Jistota může být získána pouze věrou, t. j. bezvýhradnou oddaností, naprostým obrácením srdce k Bohu a pokornou, důvěrnou odvahou postaví se před tvář otcovu, když Bůh sám otevřel brány svého otcovského domu. Žádná autorita kněžská, ani bohoslovecký důmysl, ani svátostný aparát, ani pachťení po vlastních zásluhách, ani neporušená tradice apoštolská nemohou poskytnouti toho, co srdce samo musí bezprostředně okusit před tváří nesmlouvavého, ale nevysíhlého milostivého Boha“ (206). „Reformace protestuje proti církvi na lidských nálezcích zbudované ve jménu čisté a neporušené minulosti apoštolské.“

Rozdíl mezi katolicismem a protestantismem vyjádřil stručně, ale věcně Schleiermacher, když napsal: Zatím co katolicismus činí závislým poměr individua ke Kristu na poměru jeho k církvi, protestantismus činí závislým poměr individua k církvi na poměru jeho ku Kristu.“¹⁾ V katolicismu se rodí věřící k životu křesťanskému církvi, kdežto v protestantismu se věřící svou vůlí sdružují v církve. Pro katolíka i pro protestanta jest Písmo pramenem zjevení, ale protestant zdůrazňuje svůj svobodný jeho výklad. Všichni věřící jsou mu kněžími. Protestantismus jest náboženství bez kněží a bez svátostí. Jsou zbytečny vnější prostředky posvěcování. Autorita nemá božského posvěcení.

Nemám úmyslu polemizovat s protestantismem, ani ne s vývody p. Hromádky, které jsem výše uvedl. Bylo by k tomu třeba rozmluvit se o t. zv. zkušenosti náboženské a vykládati rozdíl nazírání na ni u nás katolíků, kteří máme ten problém rozřešený tridentským koncilem a u protestantů, u nichž i víra i zkušenost náboženská jest čistě subjektivní. Pokud se týče svátostí, je třeba jich užívat. Nejsou nám cílem, jsou nám prostředkem a prostředkem tak účinným ke spáse, že nemožno obejít se bez něho. Kdyby p. Hromádka si dal tu práci a prostudoval ne theologické traktáty o svátostech, nýbrž několik životů svatých, třeba sv. Jana de-Vianney, či sv. Kateřiny Sienské, nebo sv. Terezie z Ježíše, snad by zahlédl aspoň z povzdálí, co působí svátosti v nitru lidském a měl by pro ně jiná slova, než má dosud. Že člověk věřící nemá nikdy jistoty, je-li ve stavu posvěcující milosti? Že se musí ustavičně třásti o svoje spasení? Že přistupuje před Boha s hrůzou? Pravda, jest si vědom katolík své nehodnosti a slabosti, chvěje se, aby nepozbyl milosti, ale jestliže opravdově a s láskou přijímá nejsvětější svátosti, obdrží nepřímo ujištění od milosrdného Boha a v jeho duši jest svatý pokoj. Třese se před Velebností Boží, ale modlí se s důvěrou ke svému Otci. Jaká je ta důvěra, ví i p. Hromádka, když pozoroval lid věřící v kostele nebo na poufích.

Tvrzení, které v moderní době zastává tolik Sabatier,²⁾ že povaha křesťanství vylučuje autoritu opírající se o poslání božské, tvrzení, které hlásá i náš spisovatel, jest nesprávné. Historie a hlavně počátky křesťanství je vyvracejí úplně. Stačí čísti „Skutky apoštolské“ a jsme v jistotě o této věci. Tato kniha, která bývá nazývána druhým Evangeliiem, jest, jak dí vystižně P. Prat, „historie mystického Krista, Církve, i v jejím vnitřním rozšíření díky tajemné, ale ustavičné činnosti Ducha svatého, i v jejím vývoji vnějším, díky kázání apoštolů až do nejzazších končin země.“ (Prat, Saint Luc et Les Actes des Apôtres. Etudes, 20 dec, 1913, p. 756). Hned v prvních kapitolách jejich čteme o kolegiu dvanácti apoštolů, kteří přijímají křtem do církve (II, 37 ss.), kteří ustanovují jáhny (VI, 1 ss.), kteří jsou jedinými oficiálními interprety zjevení a ukládají s autoritou pravdy, kterým třeba věřit (II, 42). Význačnými jsou slova sv. Pavla

1) Cit. v Goyan, L'Allemagne religieuse, le protestantisme 83.

2) Sabatier, Les religions d'autorité et la religion d'esprit. 1904.

ke Korintským: „Neboť byt jste měli vychovatelů v Kristu na tisíce, přece nemnoho máte Otců. Neboť v Kristu Ježíši já jsem vás zplodil skrze evangelium. Protož vás prosím, buďte následovníky mými, jakož i já jsem Kristovým.“ (I. Kor., IV, 15 ss.). „Zdá-li se někomu, že jest prorokem neb duchovní dary má, poznej, že příkazem Páně je to, co vám píši.“ (Ibid. XIV, 37). „Avšak i kdybychom my neb anděl s nebe kázal vám proti tomu, co jsme vám kázali, buď proklet.“ (Gal. I, 9). Taková jest čistá a neporušená minulost apoštolská a Církev, drží-li se těchto vzorů, nezafarásuje katolíkům pohled na apoštolskou církev a evangelium, jak se domnívá p. Hromádka (207). Celá ta stránka díla našeho spisovatele jest pozoruhodná a přál bych p. Hromádkovi, aby studiem Písma a studiem historie prvých dob křesťanských opravil mnohé, co dříve řekl. Pak i ta slova od místa . . . celý aparát dogmatický . . . až k místu zcela určitě a soustavně . . . bez té autoritativní sugesce byla jen pronesením naprosté pravdy i se strany p. spisovatele.

Texty Písma sv. o autoritě papežově jsou známy a nebudu je uváděti. Jak je chápali křesťané prvých dob? O primátu bylo již mnoho napsáno. V poslední době vyšla a opravila klamné názory mnohých i samého Harnacka díla Mgra Batiffola, shrnutá pod názvem: „L'Eglise naissante et le catholicisme“; poslední svazek vyšel nedávno. Snad i p. Hromádka po jejich přečtení by přestal souditi, že autorita papežská má původ v poměrech politických, zeměpisných i státních a organizačních. „Nous saisissons dans le christianisme de la première heure un principe de ralliement, d'unité et d'autorité, principe posé par le Christ en personne“, dí Batiffol v kap. II., na str. 64., a na jiném místě dí o Petrovi: „Pierre est celui qui lie et délie, comme les apôtres lient et délient pareillement; il est le fondement, comme Jesus l'est aussi, comme les apôtres le sont aussi: mais il est tout cela avec primauté, puisqu' il est seul le majordome.“ (Ibid. 108.)

V katolicismu existují hierarchie a laici existují hierarchií. Kdyby tomu tak bylo z vůle lidské, bylo by to tísnivé, ale je to z vůle Boží. Autorita v Církvi jest původu božského. „Nejedná se jen o právo přirozené, nýbrž o pozitivní zřízení nadpřirozené. Bůh zakročil přímo v historii lidské. Ježíš jest jím poslán a ustanovil apoštolů a jejich nástupce, aby v jeho jménu řídili jeho Církev.“ (G. Brunhes, *Christianisme et Catholicisme*, 5.) Církev katolická spojuje své dílo s dílem Spasitelovým na základě slov Ježíšových: „Jako můj Otec mne poslal, já vás posílám.“ Církev nestaví se mezi Krista a člověka, nýbrž mezi Kristem a věřícím činí svazek ještě užší a jistý. Neničí toho svazku svátostmi a kněžstvím, jak se domnívají protestanté a i p. Hromádka, poněvadž nepoznali té intimnosti duše s Kristem. Neničí ho ani dogmata, která jsou sice transcendentní, ale neodporují rozumu, která jsou tajemná ale ne nerozumná. Ostatně zkušenost věků jasně potvrzuje, že Církev a autorita nikterak nebránily vývoji a rozvoji individua. Hnutí modernistické nemůže býti dáváno jako profidůkaz a Pius X. dobře vystihl jeho podstatu a jeho hloubku. Ve středověku ve XIII. století existovaly vedle sebe tři theologické školy a Církev uznala svatým a doktorem sv. Tomáše A. i sv. Bonaventuru. A ta intelektuální činnost katolíků všech dob i doby nynější je též výmluvná.

Katolicism jest pro inteligentní i pro neinteligentní a všechny naplňuje. Jest nad račami. Jest dílem Božím a v tom jest jeho nezničitelnost. Přál bych z plna srdce p. Hromádkovi za jeho ocenění katolicismu aspoň v některých bodech, aby ho Prozřetelnost vedla ku pramenům, aby mohl poznati celou krásu katolické Církve. V té slabosti lidské je tím vznešenějším a tím více uchvacuje.

CO ŽIVOT DAL.

Odjezd nuncia Msgra Marmaggiho.

Jest mi bolestno při psaní těchto řádek. Bolestno z několika důvodů. Jest trpko vzpomenouti, že český člověk je tak nízký a hrubými slovy mluví o tom, jemuž může vytknouti jediné, že jest řádným knězem. Český tisk, který běže v ochranu všechnu špinu, nemá ve své pokrokovosti ani tolik taktu, aby respektoval řádného a inteligentního kněze, který byl zástupcem svaté Stolicе. Bolestno i proto, že snad posledními událostmi ztrácíme Msgra Marmaggiho. Měl jsem několikrát příležitost naslouchati jeho slovům a myslím, že mluvím opravdu za všechny mladé, když řeknu, že jsme ho měli rádi. Když i ndp. arcibiskup stál proti nám, Msgr. Marmaggi nikdy nám nevytýkal zlých úmyslů. Káral nás, ale vždy jsme si byli vědomi, že k nám mluví otec, který chce totéž, co jest i našim nejvroucnějším přáním: opravdový náboženský život v našem národě.

Není tomu dávno, napsal Jaroslav Durych do »Lidových Listů« článek o Husovi. Durych tehdy psal svoji stať jako voják, který nevybírám slov, ale který mluví správně. Veškerý pokrokový tisk se za tu stať na něho obořil. A tehdy se stalo, co se nemělo nikdy státi: List, který před tím přinesl článek Durychův, přinesl i odpověď, či chcete-li, opravu tajemníka strany, dp. B. Staška. Msgr. Šrámek měl obtíže v koalici a bylo třeba troubiti na ústup. Nuže, troubilo se a troubilo se hlasitěji, než bylo záhodno. Katolíci se horšili na Durycha. I kněží proti němu protestovali. I hierarchie byla rozlobena. A proč? Durych znal českého člověka a byl na tolik idealistou, že nevěřil, že po dobrém se s ním něco spraví. Třeba boje a v něm vítězství. Ten boj nebyl dobojován a ndp. arcibiskup sám musil oznamovati na schůzi katolíků v Burse, že mgr. Marmaggi bude nucen opustiti Prahu. Polovičatost se nevyplácí, a nevyplácí se teprve tam, kde se jedná o nejvyšší statky lidstva.

Hus! Jméno, které jako každý blud, rozděluje. Hus není schopen nikde a nikdy zjednoti jednotu, poněvadž bloudil. To jest fakt, který neoddisputuje žádný projev na Václavském náměstí, ani sebelepší článek v novinách. Toho si měli být katolíci vědomi od počátku a nežadatizbaběle revisi Husova procesu, jak činila Jednota. Blud nechává za sebou vždy kletbu a každý katolík by si to měl uvědomiti. A měl by si dále uvědomiti, že Církev vidí dále, než vidíme my. Odsoudila-li ho jednou, měla důvody, a jest nesmyslem proti tomu protestovat. A proč se ozývati proti tomu, když to někdo ostře zdůrazní?

Den 6. července byl prohlášen památným dnem. Lidový tisk jásal a jásal i tisk pokrokový. To bývá u nás zřídka, ale tehdy se to stalo. Jedině Vatikán protestoval. Protestoval svým zástupcem a náš tisk to skoro přešel mlčením. Ale Řím jednal správně, poněvadž nás zná lépe, než se známe my sami. Zákon vešel v platnost a připravovaly se oslavy 6. července. Pokrokový tisk začal bombardovat. Házel bláto a dalo se čekat, že zaneřádí jím celou zemi. Zaneřádl ji. Náš tisk též odpovídal, ale bylo již trochu pozdě. Polovičatost nesla své ovoce.

Slavnosti se účastnila vláda. Oficiálně či neoficiálně. Oficiálně měla právo účastniti se jich jen tehdy, když by byl oslavován Hus, který má zásluhy jako literární a národní bojovník. Pan Hrejsa manifestem, který četl, dal jasnou odpověď, proč jest oslavován Hus. Nevěřci byli spokojeni. Jim, kteří nemají o víře zdání, se líbilo, že Hus přináší čisté křesťanství. A p. prezident poslouchal. Na Hradě vyvěsili husitský prapor. Každá lampa byla ozdobena tváří Husovou, v každém baru byl Hus za oknem. Pravda vítězí. Jistě a zvítězí.

Svatá Stolicе protestovala svým nunciem, ale marně. Migr. Šrámek měl rozhovory s nunciem, ale marně. Migr. Marmaggi odejel a v českém pokrokovém světě byl z toho »živelný« odpor. Je to k smíchu. Ti lidé, kteří handlují s náboženstvím jako se zbožím, že by byli schopni živelného odporu? Tomu nelze jen tak věřiti. Byly pořádány protestní tábory, bylo mluveno hospodským žargonem socialistickými poslanci o Římu, o papeži, o arcibiskupovi. Vystoupilo několik set, snad tisíc lidí z církve římsko-katolické. Máme z toho dokonce vládní krizi. Nestačí to? Nestačí, neboť Řím dosud stojí.

Palcové písmeny v »Českém Slově« a vládní krise v Československé republice jest něco tak malicherného, že se svět ani nehne. A po uplynutí nových několika let bude musit každý uznati, že jednal správně i nyní Vatikán, když na znamení protestu odvolal svého vyslance u nás. Benešova sláva jest příliš vratká, ježto spočívá na hlasech a přízni čsl. socialistů.

Pro nás katolíky jest nynější spor dosti poučný. Jest u nás vše zpolitisováno a kompromis jest v módě i tam, kde jest zbytečný. Místo dlouhých vyjednávání a zasedání všelijakých výborů by bylo prospěšnější poslati všechny kongregisty do kostela před Nejsvětější Svátostí oltářní, aby dělali po dva dny adoraci. Schází nám a celému našemu státu modlitba. A schází i celé naší politice, lidové nevyjímaje.

K.

Malínské konference.

Malínské konference ve sjednocovacím úsilí mají skoro týž význam jako měly kdysi porady konané v Římě za přítomnosti Sczeptického a jiných význačných pracovníků unionistických. Jsou to porady rázu věcného a vědeckého, které se týkají otázek dogmatických, v první řadě primátu a neomylnosti papežské. J. E. kardinál Mercier, pod jehož protektorátem se porady konají, vyjadřuje jejich účel v dopisu zasláném redakcím katolických listů: »Zítřka ráno po čtvrté přijde do Malína několik anglikánských teologů, aby pod patronáží svých dvou arcibiskupů, canterburského a yorského, se setkali s teology katolickými a zkoumali s nimi přátelsky problém, který velice zajímá anglikány, problém sjednocení církví. Víra jest dar Boží. Návrat ke katolické jednotě jest především výsledkem milosti. Tu milost mají ti, kteří jsou tak šťastni a žijí v katolické pravdě, vyprošovati pro druhé. Počítám při těchto konferencích na pomoc všech řeholníků a celé věřící drahé Belgie.«

Jako loňského roku i letos byly obeslány konference zdatnými teology na obou stranách. Jednání bylo velice přátelské. Kardinál Mercier děl o nich redaktoru »La Vie catholique«: »Mohu vám říci, že jsem úplně spokojen těmi novými rozpravami a podtrhuji hlavně dva důležité fakty. Předně, jest jistě význačné, že čtyři výteční mužové anglikánského protestantismu »Vysoké církve« se dostavili vyslání svými arcibiskupy. Rozhovory se vedly s přímostí a srdečností naprostou a oživoval je skutečně duch víry. Dr. Kidd, rektor Keblovy koleje v Oxfordě, mně řekl při jednání, že právě nyní se modlí jeho studenti za zdar malínské konference. A jiný z anglikánských členů mne rovněž ujišťoval modlitbami veliké kongregace protestantských řeholnic v Indii. Vše to jest velice zajímavé. A ještě jedno zdůrazňuji, že rozmluvy naše dokázaly, že atmosféra od posledního roku se opět vyjasnila. To ovšem znamená, že jednotu církví jest hotovou věcí, a že zítřka anglikánská církev se připojí ke katolické církvi, ale jest jisto, že situace se zlepšuje. Ostatní náleží Bohu.«

Jako roku loňského jednalo se i letos hlavně o primátu a neomylnosti papežské. Mr. Batiffol svými hlubokými studii prvníých křesťanských století dokázal jasně a přiznává mu to i sám Harnack, že nemožno pochybovati, že v prvníých dobách křesťanských byl uznáván papežův primát jako otázka víry a ne jako politický důsledek události. Pokud se týče neomylnosti, zde snesl Mgr. Batiffol bohaté důkazy, že papež římský ji vykonával. Tato fakta jsou důležitá, ježto anglikáni, jak dokazuje celá historie oxfordského hnutí, vždy se dovolávali a

dovolávají stavu prvního původního křesťanství a studium těch dob právě mnohé ke katolicismu přivedlo. Newmann není osamělý.

Kardinál Mercier se vyjádřil o konferenci s největší nadějí. Jest zajímavo poznati mínění anglikánského bojovníka pro unii lorda Halifaxe, který již 40 let se snaží o její uskutečnění. Pronesl svůj názor v Londýně ve shromáždění, jehož se účastnilo dvanáct anglikánských biskupů a patriarcha jerusalemský a ruský metropolita Eulogius. Halifax četl na počátku své řeči dopis, který mu poslal kardinál Mercier, a jenž zní:

»Jestliže náš božský Spasitel chtěl spojení v oně jednotě duší, jejíž jest hlavou, nemusíme si potom všichni říci, že jednotu dá se uskutečnit a že spojení je zajištěno? Nám zbývá pouze úkol najít cestu, po které by se došlo ke spojení, jež pro všechny v Kristu je nutná.« Lord Halifax navázal na tato slova úvahy hodné pozor. Především prohlásil, že byl vždycky toho názoru, že by spojení církve anglikánské s římskou nezůstalo bez dalekosáhlých důsledků pro spojení všech církví křesťanských.

Zajímavo je dále, jak lord Halifax precisoval svoje stanovisko k papežství: »Nutno si připomenout, že Řím a Anglie po 1000 let byly jedno. Nebylo to také ani přáním ani úmyslem nejlepších a nejmoudřejších anglických reformátorů, aby tento tisíciletý svazek s apoštolskou Stolicí byl roztrhán. Oni chtěli pouze, aby se odstranily různé zlovyky, jež za staletí v západní církvi se zahnízdily. Bohužel, že reformace v Anglii začala před koncilem tridentským, který provedl pronikavé reformy. Kdyby tento koncil se byl konal spíše, možná že by celé církevní dějiny byly dostaly jiný směr. Co se týče našich styků s Římem, musíme se rozpomenout, že dle katolického učení autorita papežská není oddělena od autority biskupské, nýbrž že papež, jedná-li plně sjednocen s episkopátem, je středem a symbolem této jednoty a že svým úřadem opatřen je apoštolskou autoritou v celém světě.«

»Musíme si býti« — pokračoval lord Halifax — »jasně vědomi, že nikdy nedojdeme k jednotě s Římem, nebudeme-li ochotni uznat, že sv. Stolicí dán byl Prozřetelností Boží primát a že papež má mezi všemi biskupy takové postavení, na jaké nemůže si činit právo žádný jiný biskup.« V debatě, která se rozvinula, zdůraznil řečník, že dle jeho názoru sjednocení s Římem neznamenaloby zrušení práv stolice v Canterbury. Spojení s Římem by dále také neznamenaloby, že by anglikánská církev naprosto zmizela, nýbrž spíše, že by uznala primát Říma a že by obě církve přijaly za svou viditelnou hlavu nástupce sv. Petra. Na druhé straně by církev anglikánská tímto spojením nesmírně získala v boji proti bezvěří a ateismu, kdyby bojovala za pravdu a

Krista společně »s největší a nejmocnější církví křesťanskou.«

Mgr. Mercier zdůraznil, že víra jest darem Božím. Sledujme v historii minulého století, jak modlitba přispěla k rozšíření katolicismu v Anglii. Mgr. Portal, který se účastní s Mgreml Batiffolem malinských konferencí, napsal o tom pěknou studii v »Revue des Jeunes«, s níž seznamujeme své čtenáře.

Příčiny oxfordského hnutí jsou různé: literární, politické i náboženské a v řadě neposlední intelligence a dobrá vůle vůdců, jakými byli Keble, Newmann a Pusey.

Liferární, jak vystižně dle Gladstone v dopisu Ambrožovi de Lisle: »Viděl jsem s radostí, že mezi silami, které připravovaly hnutí, jste určil důležitou úlohu W. Scottovi. Jeho spisy mnoho přispěly k rozptýlení předsudků, které existovaly v Anglii vůči katolíkům a připravovaly cestu Newmannovi a oxfordskému hnutí.

Politické. Již koncem XVIII. stol. začínají katolíci svobodněji dýchat, i když ještě nesmějí slaviti veřejně manželství a konati veřejně pohřby. R. 1829 byl odhlasován zákon o emancipaci katolíků, díky obětavému a bojovnému Irčanu O'Connelovi a mladému anglikánskému biskupu oxfordskému, který měl příležitost poznati stykem katolického kněze a věděl, že nejsou katolíci modloslužebníci.

Náboženské, jako hnutí vyvolané bratřími Wesleyovými, kteří volali po řádné reformě v anglikánské církvi. Jiná příčina náboženská, která mocně zasáhla do života v Anglii, toť vypuzení četných francouzských kněží a biskupů revolucí z Francie. Tito emigranti obdrželi v Anglii pohostinství. Angličané ve veřejné sbírce jim poskytli 33.775 liber a vláda se svolením parlamentu dávala měsíčně biskupu 10 liber a knězi 1 lib. 15 šil. Tito kněží odměnili se Anglii stejně šlechetně. Jedni se uplatnili jako učitelé v rodinách, jiní učili ve školách a nebo založili misie. Jejich příklad a jejich rozmluvy odstranily mnoho předsudků nahromaděných proti katolíkům.

Ale jest vedle těchto příčin ještě jiná, na kterou historici málo poukazují, a která právě má býti uvedena na místě prvním: modlitba. »V letech před a při hnutí oxfordském, které přetvořilo tolik anglikánskou církev a dalo katolické církvi dělníky, které možno zařaditi mezi nejlepší, byl vyslán k Bohu nádherný koncert modliteb za duchovní spásu anglického národa a za rozkvět církve.« Již sv. František Saleský psal r. 1620: »Mám zvláštní náklonnost k tomu velikému Ostrovu a jeho králi a prosím ustavičně Prozřetelnost o jejich obrácení s důvěrou, že budu vyslyšen, s mnohými jinými dušemi, které se modlí za totéž. A zítra budu se modliti ještě vroucněji.« A r. 1642 napsal Olier: »Vzpo-

mínám si, že 12. března na svátek sv. Řehoře V. jsem se cítil puzen nabídnouti se Bohu jako obět, za Anglii a dáti život za to nešťastné království, jehož apoštolem byl sv. Řehoř. Po mši sv. jsem se rozhodl poprositi naši mládež, aby dnes přijímal za obrácení Anglie.« R. 1650 se rozneslo, že v Anglii byla dána katolíkům svoboda. Sv. Vincenc z Pauly, když to uslyšel, zvolal radostně: »Je-li tomu tak, rád zemru: jsem uspokojen. A kdyby to ještě nebylo pravda, položil bych tisíckrát svůj život, aby to bylo uskutečněno.« A ještě jeden vzor. Sv. Pavel z Kříže vyzýval stále své přátele a své školní bratry: »Modleme se za Anglii. Jakmile se začnu modliti, objevuje se před mým duchem to ubohé království. Již padesát let se modlím za obrácení Anglie a činím tak každý den při mši sv.« A tak ustavičně v církvi trvala ta tradice modliteb, která dosvědčuje bolest nad ztrátou toho »ostrova světců« a touhu po návratu jeho. V XIX. stol. tou bolestí a tou touhou vynikli dva konvertité, Ambrož de Lisle a Ignác Spencer, kteří se stali apoštoly modliteb za svoji vlast Anglii a zorganizovali oprávdovou křížovou výpravu modliteb, aby byla přivedena Anglie k jednotě.

Ambrož Lisle March Phillips von Lisle se narodil 17. března r. 1809 z vážených rodičů, kteří byli v náboženských věcech lhostejni. Matka pocházela ze staré hugenotské rodiny francouzské. Jeden bratr jeho otec byl knězem a přívržencem Vysoké církve, kdežto druhý, též kněz, byl silně protirímský. Učitelem mladého Ambrože byl francouzský kněz, který sice nikdy před svým žákem nemluvil o náboženství, ale celým svým zjevem a svým životem působil na něho blahodárně. R. 1825 si prvně Ambrož vyžádal některé knihy o katolicismu a to byl začátek obratu.

O čtyři léta později se spřátelil s mladým anglikánským duchovním, Spencerem, který byl rovněž zmítán náboženskými pochybnostmi. Spencer se narodil 21. prosince 1799 jako osmý syn admirála lorda Spencera. Jeho zbožná matka ho vychovala v bázni Boží. Byl poslán do Etonu, kde u dra Blomfielda, později biskupa londýnského, byl vychováván přísně nábožensky. R. 1819 jako student cambridgské university vykonal cestu do Italie. Na své cestě zpáteční se zastavil v Paříži, kde v divadle při provozování »Don Juana« »se zděsil svého vlastního stavu. Poznal jsem, dí, že Bůh, který čte v hlučinách srdcí, mne musí zařaditi do kategorie Dona Juana a bázeň před soudem Božím mne zachránila.« Rozhodl se státi knězem a 13. IV. 1823 byl vysvěcen. »Dnes jsem se oddal nejslavnějším způsobem službě svého Mistra. Kéž nikdy z mé duše nevymizí dojmy dnešního dne.« Brzy po vysvěcení se

stal přívržencem Vysoké církve a byl jako duchovní vzorem lásky a oddanosti k' svěřeným duším.

Lisle a Spencer se setkali u misionáře P. Fo-leye a jejich prvá rozmluva trvala pět hodin. Koncem ledna příštího roku byl pozván Spencer Ambrozem do jeho rodiny, kde tehdy dlel strýc jeho biskup a několik kněží anglikánských i katolických. Po týdnu prožitém v debatách vyhledal Spencer P. Caestrycka, misionáře v Leicester a po dvou dnech byl přijat do katolické církve. Odešel do Říma, kde studoval teologii v institutu, v jehož čele stál Mgr. Wiseman a 1832 byl vysvěcen na kněze v kostele sv. Řehoře. Byl přesvědčen, že jediná modlitba může zachránit Anglii a spolu s P. Dominikem, passionistou, který se modlil každý den za Anglii, utvořil jakési sdružení k tomu cíli. Spencer sám se stal 1846 asumpcionistou a přijal řádové jméno Ignác.

De Lisle se oženil a r. 1838 se stal otcem a setkav se o prázdninách se Spencerem, zavedl ho prostřednictvím svého přítele k Mgru Quelenovi v Paříži, arcibiskupu. »Hned při první návštěvě, vypravuje Spencer, jsem řekl, čeho jsem nikdy již nezapřel, že Anglie potřebuje především vroucích modliteb, a že by nám Francie prokázala veliké služby, kdyby se za nás spojila v modlitbách.« Mluvil proto u sv. Sulpice, řády mu slíbily modlitby a i biskupové. »Možno opravdu říci že celá Francie bude sjednocena v té modlitbě,« napsal.

Svatá Stolica schválila jednání obou přátel a nadchl se pro ně i Wiseman. Katolíci angličtí byli dosti bázlivi, ale irští je přijali s nadšením. Křížová výprava modliteb byla krásně zahájena. Spencer byl všude, kázal ve městech i na venkově, na kazatelně i v jiných shromážděních, mluvil pro jednotu církve. Odebral se na universitu v Cambridge, dostal se i do Oxfordu. Tehdy ještě odmítl Newman setkat se s mladým katolickým knězem, domnívaje se, že má úmysly politické a ne náboženské. »Přerušte styky s O'Connellem v Irsku, s anglickými liberály, jinak nechodte nás prosit o modlitby a naše náboženské sympatie,« psal mu druhého dne. Ale přes to ho přijal a byl rád, když mu nedokazoval žádných pravd, nýbrž ho jen prosil, aby se modlil za katolíky římské. To se sběhlo r. 1840 a po čtyřech letech tichého působení v Anglii Spencer a Lisle podnikli opravdové tažení. Prošli společně severní Francii, Belgii, Porýní, Bavorsko, Tyroly, sev. Itálii, odkud se vrátili do Ženevy. V Bruselu se setkal s nunciem Mgrem Peccim, pozdějším Lvem XIII., s nímž dlouho rozmlouval, a který mu slíbil pomoc v modlitbové křížové výpravě. V »Listě Angličanům« ze 14. IV. 1895 píše Lev XIII.: »Cítili jsme dávno před tím, než jsme byli povoláni k nejvyššímu pontifikátu, důležitost svaté modlitby pro tu věc a

schválili jsme ji: A ta vzpomínka jest nám příjemná: skutečně v době, v níž jsme byli nunciem apoštolským v Belgii, jsme se seznámili s Angličanem, Ignácem Spencerem. Vyložil nám svůj plán, který již uskutečňoval, shromáždění totiž zbožných věřících, aby se modlili za spásu jeho národa...«

Spencer zřizoval ve všech městech sdružení, jehož členové se modlili modlitby, sepsané přímo pro obrácení Anglie. Všechna sdružení byla činná. Zatím v Oxfordu se šířilo hnutí, které jest známo pode jménem hnutí oxfordského, a z jehož středu vyšlo pověstných 90 traktů, které vzbouřily v pravém slova smyslu hladinu klidného anglikánského života. Vysoká hierarchie se postavila proti. Oba apoštolové neustávali v těch kritických chvílích modliti se, čehož bylo třeba tím více, čím menší vliv vykonával teprve se probouzející katolicismus v Anglii. Chápali oba, jak by byla změněna tvářnost Anglie obrácením mladých a inteligentních teologů oxfordských a soudili správně, jak jim dala budoucnost za pravdu.

Modlitba přinášela ovoce: R. 1842 přestupuje Bernard Smith, r. 1843 Sockhart, r. 1845 Ward a téhož roku Dalgairns, Saint-John se stávají katolíky. Konečně 8. října přichází na přání Newmanovo do Littlemore P. Dominique a Newman se Stantonem a Bowlesem se zpovídají. Mgr. Wiseman, který jest již biskupem, píše svůj úpěnlivý dopis biskupům francouzským, v němž je prosí, aby zdvojnásobili své modlitby za Anglii. »Stav katolicismu u nás jest zoufalý. Ale uprostřed té poušti se zalíbilo Všemohoucímu způsobiti změnu, která nás utěšuje. Rozsvítil nad námi světlo naděje, která rozptyluje temnoty budoucnosti... Naši předchůdci seli v slzách, my sklízíme v radosti.« Biskupové odpověděli pastoračními listy, v nichž prosili o modlitby věřících. Mimo to nařídili, aby po devět dní po četbě listů kněží se modlili při mši modlitby za mír a jednotu církve, za návrat Anglie k jednotě katolické. Aby po tři neděle bylo udělováno požehnání s Nejvyšší Svátostí na týž úmysl. Aby ve všech institutech a řádech bylo obětováno na ten účel sv. přijímání a večer sv. požehnání, každý čtvrtek aby každý kněz obětoval jednu mši sv. za obrácení Anglie. A aby věřící připojovali ke svým večerním modlitbám: »O Maria, bez poskvrny počatá, pros za nás, kteří se k tobě utíkáme a klademe Anglii pod tvou ochranu.«

Výsledek? Na počátku stol. XIX. bylo v Anglii 160.000 katolíků. »Katolíky bylo lze nalézt jen, píše Newmann, na odlehlých místech, v postranních uličkách, ve sklepech, v mansardách nebo na nehostinném venkově, oddělené od ostatních, mezi nimiž žili.« A dnes? Jest jich již dva miliony. A cír-

kev anglikánska sama se stále katolicisuje, jak dokazuje mocná Vysoká církev. A i oficiální církev se mnoho změnila, díky katolickým tendencím.

Spencer vykonal r. 1851 novou cestu do Holandska, Německa, Rakouska a Říma. V Římě při poslední audienci u sv. Otce prosil Pia IX., aby »se neuzívalo pojmenování heretiků pro ty, kteří jsou předmětem našich modliteb.« Pius IX. svolil. Od té doby všechna akta Propagandy mluvila o Angličanech jako o nekatolicích — acatholici — a ne jako o hereticích.

Poslední cestu vykonal Spencer do Francie r. 1856. V Anglii se proti němu rozvířila již veliká bouře, ježto prý popuzuje anglikány proti katolíkům. Ale Spencer se dovedl obhájit a neustal modlit se. Umřel na misiích. Dne 1. října 1864 odešel z Cambridge do Leith, kde měl dávat svoje 243. misie. V Castairs při zastavení vlaku šel navštívit svého přítele, ale před zámkem klesl mrtev. R. 1878 zemřel Ambrož of Lisle.

J. E. kardinál malínský Mercier nemůže tudíž učiniti lépe, než když vyzývá k modlitbám za uskutečnění velikého díla, na které nestačí lidské síly. A uvážíme-li, že se nejedná jen o Anglii, že se jedná o pravoslavné a konečně i o protestanty, pochopíme, jak je té modlitby zapotřebí, a jak je třeba, aby byla vroucí. Jedině Duch svatý může uvést řád tam, kde jest zmatek. Veni Sancte Spiritus!

Dr. Josef Doležal:

Reforma volebního práva.

Demokratické přesvědčení některých českých stran, které po převratu vybuchovalo jako šumivé víno, během několika krátkých let tak vyčichlo a zvětralo, že zbyly splašky. V prvních dnech nebylo nám na světě nic dosti demokratického. Anglie zdála se nám býti se svými lordy a králem takřka hodnou vnucené správy československé, a kolem nás všude bylo samé zpátečnictví. Zrušili jsme také šlechtické tituly a všechny řády. Ale zde to také skončilo a začalo znova. Zřídili jsme totiž jiné řády ihned sami a opatřili si šlechtu novou. A pomalu jsme shledávali, že občanských svobod je jaksi mnoho, že lidé začínají bujňat a že je nutno na ně dokročit krotitelskou tyčí. Svobody měly na kahánku a začalo se po tiskové novele (již dr. Kahánek v »Českém Slově« slavnostně po tři dny vyzváněl vsříci) uvažovat o tom, že vlastně všechny těžkosti státu spočívají v tom, že voliči volí. Sociální demokraté přišli na myšlenku, že by se sněmovně mohl přidati rok či dva, aby zbytečné strachy zákonodárců nerušily jejich těžkou, státotvornou práci. Snad by se byl vyvinul řád posloupnosti prvorozenské nebo stařešinské nebo lenní či dle pragmatické sank-

ce nebo dokonce volně poslední porizení o poslanceckém mandátě, ale nebylo dosud nutného státotvorného pochopení v obecnstvu, že jedině poslanci na základě svých zkušeností jsou schopni určovati své nástupce a tak trvá dosud anarchie, že poslanci budou voleni voličstvem.

Než i zde jsme na cestě ke konsolidaci. A tu byly vysloveny pochyby o účelnosti poměrného zastoupení. Vždyť to je vlastně brána, kterou pohodlně vcházejí do sněmoven i živlové nestátotvorní i podvrtní a pak je to jen lákadlo, aby vzpurníci ve stranách mohli vyhrožovat, že se pustí do boje vedle strany na svou pěst. Volební soud sice jim uřízl jednu nohu stoličky, na které seděli, avšak bylo by třeba těm, kdo se drželi chytře i na třech zbylých nožkách, podtrhnouti všechny. V české povaze jest však mnoho kazů nestátotvorných a tak nebylo možno poměrné zastoupení potříti; dvakrát žel, neboť toto skvostné, pokrokové opatření bylo by umožnilo spojeným pokrokovým stranám zdecimovati i klerikály a připravit jim druhý Sedan z r. 1911. —

Tak budou nuceny státotvorné strany socialistické spokojiti se tím, že malým a neposedným stranám bude zvýšeno číslo, jež musí ve volbách přeskočiti, na 100.000. Hlasy stran, které nedosáhnou této výšky, budou buď přímo zákonem o přidělu voličstva stranám započteny stranám státotvorným, nebo nepřímo tím, že bude sníženo o ztracené hlasy volební číslo. Užitek a léčivost tohoto postupu jest jasný. Tím jsme však teprv v počátcích konsolidace, která musí býti pronikavější a rychlejší a proto je nutno zrušiti zaostalý způsob voleb, to jest jejich tajnost.

List pana ministra vnitra vyslovil nedávno tento ideál všech ministrů vnitra všech časů velmi upřímně:

»Tajné volební právo! Člověk prý je nakloněn ke zlu. Je správné, když stát dává příležitost k pokušení? Je příslušnost politická v demokratické republice něčím, co má občan tajiti a co má prozraditi jen odevzdaným hlasem? V místech, kde jsou lidé dvojí, trojí národnosti, je toto ustanovení pochopitelné, aby snad nenastalo národní pronásledování. Jaký ale význam má slovo »tajné«, kde je v obci 100 čísel ryze českých? Jaké pak tedy tajnosti s politickým přesvědčením? Kdo je republikán, proč by to měl skrývati? Jestli je někdo lidovec, nebo komunista, přiznej také otevřeně svoji barvu. Kde je v tom mravnost, abychom zdáli se pokrokaři a byli při tom zpátečníky, abychom byli považováni za stoupence a cítěle republiky a byli při tom tajemnými jejími odpůrci, kteří tou nejmocnější zbraní, volebním listkem, ničí státotvorné dílo? — Uzavírám ještě třemi otázkami: Znamená tajné hlasování opravdu pokrok? Podporuje toto hlasování přímou a upřímnou občanství? Přispívá tajné hlasování k zabezpečení mladých států a posiluje jejich státotvorné živly?«

Pan ministr vnitra touží tedy viděti občanovi nejen do očí, ale do duše, čísti jeho myšlenky, odkrýti mozek a prohlédnouti žaludky. Tak toužili vždy všichni vládcové, tyrany počínaje a ministry vnitra Československé republiky konče.

I když si však dovolí vládní list, dokonce list pana ministerského předsedy, takhle cynicky kašlat na občanská práva, nenásledujeme ho ve zlém stejnou mstou na koalici, ale uznáme, že neplatí-li rovnost voličská pro kojence s rozparkem vzadu, není to ještě hřích proti demokracii. Buďme ještě loyálnější a řekněme, že ani anglický volební řád, shodně s Mac Donaldem, nepokládáme za výlupek reakce, a že tedy ani snaha ztížití stolním společenstvem možnost mluvití místo se stolu, s parlamentní tribuny, není ještě posmrtnou myšlenkou Bachovou.

Avšak jde o to: Reforma nesmí znemožnit kontrolu a zavést oligarchii. A tyhle vážné věci záleží zdánlivě na maličkosti: číslici, stanovící minimum, potřebné pro dosažení mandátu. Sto tisíc hlasů jest mnoho, ani ne tak věčně jako spíše, že číslo to provokuje. Já bych navrhol, aby k dosažení mandátu bylo potřebí dosáhnouti volebního čísla v župě (nejméně však 20.000, jak platí dosud), avšak pro účast ve druhém skrutiniu, tedy pro dosažení dalších mandátů, aby bylo stanoveno podmínkou aspoň 100.000 hlasů dotyčné strany ve všech župách. Pražská župa pak (aby secesse v Praze neměly přednost před jinými), aby byla rozdělena třeba vyloučením Velké Prahy jako župy zvláštní.

Tak by se sice mohli dostat do sněmovny dva, tři jedinci divocí (počítejme, že by kandidovaly dvě nebo tři takové straničky), avšak dělnost sněmovny by neohrožovali. Oposiční, malé frakce by pak nemohly vytýkati většině, že jí jde o potlačení nepohodlné kontroly.

Kritika ve straně.

Číselný vzrůst československé strany lidové, jak se projevil ve dvou letech po prudkém náporu při sčítání lidu r. 1921, přinesl s sebou všechny zjevy, které náhlý vzrůst každého hnutí má v zápětí. Přistoupilo po vyhranění boji do strany mnoho stoupenců a souběžců, kteří neprožili se stranou těžkostí zápasu o existenci, neprožili pokořujícími dob předválečných, ani divokého útoku po převratu a nemají v sobě tradice strany ani vyzkoušené věrnosti, ani třesoucí se bázně o jednotu a sílu její.

Pamatuji se dobře, jak roku 1907, když jsem čekal před probošstvím v Litomyšli s otcem na výsledek voleb a když pozdě v noci došlé výsledky z Lubné, Újezda a okolních obcí zvěstovaly vítězství dra Josefa Myslivce, že otec radostí nespál. A pamatuji se ještě lépe, že nespál několik nocí

o čtyři roky později, roku 1911, když týž kandidát strany podlehl jako všech sedm ostatních komplotu agrárně-socialistickému.

Byly tisíce stoupenců našich, kteří trudné doby pozdějších stranických bojů předválečných prožívaly jako své osobní neštěstí. A tito straníci, kteří i po převratu objevili se věrnými v každém čase, tvoří dodnes velkolepou massu, která je základem a silou lidové strany.

Ti, kdo přišli později, jsou už citově z jiného těsta. Poněvadž však strana chce růsti a siliti, poněvadž chce vtělit svůj program v státní život, poněvadž tedy chce získávat co největší zástupy pod svůj prapor, nemůže se opírat jen o početnou sílu starých stoupenců, ale i o ty nové, kteří přicházejí. Jednoho dne budou pamětníci starých časů v mízivé menšině, ale ten den nesmí znamenat konec strany. Tito noví stoupenci musí ovšem býti získáni starým tradicím a programu, přizpůsobovanému změnám poměrů.

Chci upozornit na věc velmi důležitou. Tito noví stoupenci přibyli straně v dobách, kdy strana byla v koalici, účastnila se vlády s čtyřmi zcela odlišnými stranami: zkrátka v dobách, kdy strana dělala kompromisy na úkor svého programu, jež nemohla prosaditi proti cizorodé, nepřátelské většině.

Tato kompromisnost svádí mnohého k názoru, že program strany je jaksi věcí druhého řádu, poněvadž beztak prosazen býti nemůže.

Věc byla složitější ještě tím, že v těchto letech strana skutečně pozměňovala svůj program podle nové doby, státní formy a státních potřeb. Odehrával se uvnitř strany hluboký proces přeměny, který dosud není ukončen.

Tento proces musí býti v zájmu strany kriticky zkoumán, program znovu hodnocen a hledány cesty, jakými proniknouti v národ. Žádné hnutí nemůže se vymknouti této kritice, která činnost měří programem a program zase výsledky životními, pokud jest živoucím tvořivým hnutím.

Jest toho tím více potřebí nyní, když se končí jedna perioda vývoje strany, totiž ta, kdy vzrůst její způsobovali hlavně její nepřatelé. Inferiorní útok pokrokářské negramotnosti na katolicismus, kácení soch a zabírání kostelů musil odpudit každého, kdo ještě katolicismus v sobě cítil jako životní hodnotu.

Tato doba končí a dnes vzrůst strany bude záležet hlavně na myšlenkové a charakterové síle strany, jejích vůdců a představitelů.

A právě nyní jest a bude potřebí kritických hlav, které budou pracovat na dotváření programu i na zjištění podmínek dalšího růstu.

Toto veliké právo kritiky, která jest prací a tvorbou, nemůže nikomu býti vzato, ani ne ve straně lidové a právě nyní nikoli.

Právě proto však jest potřeba, aby jména kritiky nebylo zneužíváno pro činnost, která se od kritiky liší asi tak, jako travič od lékaře. A práci takového »Štítu Národa«, obskurního plátku, nelze nazvat než travičstvím. Na štěstí sliny se nemohou chytiti než na podrážkách těch, po nichž byly hozeny. Jsou však i listy uvnitř strany, jejichž činnost jest výsměchem pojmu kritiky proto, poněvadž jest určena zaujatou nenávistí vůči dnešnímu vedení lidové strany, a to nenávistí osobní: Jejich stanoviska jsou také předem lehce vypočitatelná, jsou prostě opakem toho, co včera napsaly ústřední orgány strany. Ti, kdo na svém místě ničeho nedokázali, staví se na podstavec lepších katolíků a špiní ty, kdo po nich musili převzít snědený krám a znovu jej vybudovat.

Konečně nedávno »kritická revue Zrno« obecně obvinila moravskou stranu lidovou, že propadá klikám a sinekuristům.

Do pojmu sinekury u nás ve flekovských rozhovorech spadá i poslanecký mandát, a tak vidíme, že z kritiků leze pudla jádro, totiž oko slimáčí, které na žádné činnosti a námaze nedovede pochopit jinou stránku, než co to vynese. To, co napsalo o sinekurách »Zrno«, bylo nedoložené a nepravdivé a stalo se vitanou kořistí sinekurám propadlých stran. (Proti zlé vůli ovšem není nikdo chráněn a tak odpověď »Pražského Večerníku« (»Lidu«), že »Zrno« jest koupeno za hradní peníze na rozvrácení lidové strany, bylo asi stejným klackem, jako původní tvrzení J. Balnera v »Zrnu«, které jinak přineslo články známých spolupracovníků »Lidových Listů«: dra Míklíka, Fuchse, Bedřicha Šrámka, dra Svítla a jiných.)

Lidová strana, a to jest její cti a silou, zůstala v přívalu afér nedotčenou a zachovala si vždy čisté ruce. Kdyby se však mělo nazývat každé placené místo ve veřejné službě, jichž má strana tak málo proti ostatním, sinekurou, pak by se musil bát každý je přijmout a strana by byla z veřejné moci vyřazena. Jest možno kritisovat hromadění placených funkcí, kde nejde o práci, ale plat, avšak veřejné funkce, byť placené, spojené často s velkou námahou a prací, sinekurami nejsou. (Sine cura, j. bez práce.)

Zde končí kritika a začíná sněm bab v průjezdě.
drjd.

Okurková sezona.

Okurková sezona začala pravděpodobně letošního roku dříve než jindy a zahájena byla velmi krásně a slibně. Na pražských nárožích, kam se

lepší plakáty, na význačném místě všude vidíme i tak s náramně starožitným vzhledem, který vyzývá lid československý, aby hromadně a slavnostně uctil památku Mistra Jana Husa. Málokdo jej dočte celý, čítávali jsme to po převratě vždy v novinách od 1. do 6. července, že to známe skorem z paměti, ale letos přináší nám tyto plakáty určité novum. Pod obvyklým říkáním následuje řada podpisů ústavů a korporací, které letos vyrukovaly, aby zachránily památku Husovu. Na český národ byly vytaženy už nejtěžší kanony, takže nepadne-li teď na zadek, bude nutno nad ním udělati kříž. Neboť, slyšte, na první místo podepsala se sama Rada hlavního města Prahy, pak všechny tři české university, pražská technika, akademie výtvarných umění a báňská akademie v Příbrami. Dokonce i Česká akademie se rozhybala k činu. Z Vídně přispěchal »Komenský« a Mladá generace národní demokracie si bratrsky podala ruku s Dělnickou akademií. Za nimi klusá Obrodné hnutí československého studentstva s republikánským dorostem. Úctyhodní »representanti« českého spisovatelstva v »Máji« ovšem se nezapomněli se svou troškou přihrát. A aby té mužské společnosti nebylo smutno, pozvali si i dámy, a proto (mimo chodem řečeno, velmi negalantně až na konci) černá se na vás s plakátů velmi gracesně Ženská národní rada a Ženský klub český.

Každá historická osobnost má do sebe cosi sympatického, má vedle temných stránek i mnoho světlých. Je mi líto Mistra Jana, že se ho ujali takoví obránci. Jestliže ho ani ti nezabijí a neudělají z něj příšernou mumii na postrach bázlívkých a malých dětí, pak odložím svůj skepticismus a uvěřím, že památka Husova opravdu v srdci národa žije a tím i jeho odkaz o držení se pravdy se plní. Jenže se bojím, aby Akademie výtvarných umění na srdce jen nenalepila barvotisk a česká věda naň nepřitiskla své razítko. To bych ani Mistru Janovi, přes to že byl kacíř, nepřál, aby z něho udělali »nejlepší Čechové dvacátého století« léta Páně 1925 maškaradu. Uměl přece aspoň krásně umřít, i když psal často podobné nesmysly a podobné kopie, jako mnozí naši učenci, a proto máme určité právo a povinnost se ho ujmout a ochrániti ho před neslušnými konservatory zatuchlého a nicotného života. Milé dámy pak laskavě prominou, jestliže jim poradíme, aby na svá »káfé« a dýchánky si Mistra Jana nezvaly. Je přece známo, že ve starším věku nebyl naprosto společenským. Mají-li však hlubší zájem, doporučoval bych jim spíše důkladnější studium osobnosti Miličovy. Bylo by jim to velmi prospěšné a snad jediný jejich opravdu záslužný skutek, kdyby se dle toho pak zařídily.

lp.

Kterými obrazy katolíci čeští zdobí své příbytky? Bylo by zajímavé to zjistiti. Pokuste se dnes koupiti obraz sv. Ludmily — po celé Praze ho nedostanete. Právě tak bl. Anežku — o svatém Prokopu, sv. Vojtěchu ani nemluvě. Existují, malé obrázky sv. patronů českých, jež vydal nejd. pan biskup Podlaha, barevné; v černém jeho pěkná sbírka obrázků, dokumentujících církevní umění. Najdete ještě Alešova sv. Václava u p. Kotrby a Pavlíkova sv. Václava v sekretariátě mládeže. A dost. Ale to je málo. V Emausích američtí Češi skoupili obrázky českých patronů do posledního. — Tento nedostatek je zahanbující. Svědčí o nedostatečném náboženském a patriotickém citění našem. Naše zbožnost může hledati všude vzory a příklady všech světců celé církve se prohlubovat. Ale vyrůstat má a může vědomě z domácí půdy. Národ, jenž nectí svých světců, nezaslouží jich. Kdyby je ctil, připomínal by si je vždy a všude. Do jeho příbytku dýchali by z obrazů a soch svou českou vůni. Máme málo rázovitých českých příbytků, přes to, že vešlo v modu, zaříditi byt dle návrhu některé umělecké školy. Taková škola měla by vždy také navrhnout domácí oltářník, neb aspoň niche se sochou či obrazem, originálem to českého umělce. A kde jsou čeští umělci? V nemožnosti tvůrčí shánějí nejroztodivnější sujety pro svá plátna a sádky. A zatím řada vděčných, nesmírně rázovitých postav českých světců a světic nemá představitelů. Než by se jen historická postava sv. Václava a legendy svatováclavské vyčerpaly, co by tu bylo uchvatných námětů! Vedle těch, které jsou zpracovávány (na př. dětství sv. Václava vedle sv. Ludmily od Helicha a Manesa, kolik je tu ještě malířský nevytěžených dramatických scén, na př.: Sv. Václav potkává černého rytíře, varujícího na své cestě do Staré Boleslavi; sv. Václav připijí o kvasu staroboleslavském sv. Michaelu-archanděli, průvodci duší v Pánu zemřelých atd. Myslím si, co by z postavy sv. Václava malířsky svedli Francouzi... Není ulice v Paříži, abyste v několika obchodech nesešli se s nejrůznějšími varianty jejich Jeanne d'Arc: pastýřky, bojovnice na koni, spící po boji v širém poli, na hranici atd. Kolik už existuje obrázků Malé Svaté, sestry Terezie od Ježíška, sv. faráře z Vianney atd., letos kanonisovaných! — Jak už je srchováne na čase, aby se utvořilo družstvo, jež by si vzalo za cíl, animovati české umělce, již by prokázali smysl pro náboženské a církevní sujety, aby nám vytvořili řadu originálů, jež by byly s to kouzlem katolicismu a češtví vyzdvihnouti české domácnosti, zvláště ty nově se tvořící — a jichž umělecké reprodukce mohly by si i chudší rodiny pořídit! Družstvo, jež by z prodeje devocionalii vytlačilo všechen urážlivý brak židovských tovarů a nahradilo zvláště na poutních místech reprodukcemi cen-

ných uměleckých předmětů to, co se dnes ke zbožnému uctívání předkládá a za co naši poutníci dávají své peníze. Jejich prostoduchost je krásná, ale trestuhodná je naše netečnost ku pěstění jejich vkusu. Dočkáme se? B. P. Dlouhá.

Věstník Sdružení katolické inteligence.

Veškeré dotazy buďte řízeny na sekretariát v Praze-IV., Kanovnická 13.

Stanovy Sdružení nově přepracované byly výnosem ministerstva vnitra ze dne 21. dubna 1925 čís. 27761-25 vzaty k vědomosti a jsou směrodatny pro celou Čsl. republiku. Jakmile došlo o tom vyrozumění, dány ihned do tisku a budou všem zájemníkům na požádání za určitý režijní příspěvek zaslány. Vzhledem k snadnější evidenci žádáme, aby i ti, kdož již při přihlášce žádají o opis stanov, učinili tak nyní znovu.

Účelem Sdružení jest pečovati o proniknutí všeho českého (slovenského) života ideami křesťanskými, šíření a prohlubování křesťanské kultury vůbec, umění, literatury a vědy zvlášť, o právní, duchovní i hmotné zájmy svých členů.

Činnost politická jest ze spolku vyloučena.

K vyplnění těchto úkolů slouží:

1. Schůze, porady členů, sjezdy, výstavy, po-
učné a studijní cesty.

2. Pořádání přednášek, debatních, recitačních i hudebních večerů k docílení čilých styků v členstvu; podávání petic a adres; hájení uměleckých památek.

3. Provádění a podporování podniků křesťanských, prostředkování nákupu děl uměleckých, vědeckých i literárních.

4. Vydávání, subvencování a rozšiřování časopisů, knih, brožur a reprodukcí uměleckých děl k dosažení účelu spolku přispívajících, vypisování cen na díla taková a poskytování studijních podpor. —

5. Zakládání knihoven, čítáren, zařizování ústavů lidumilných i uměleckých.

Členem může se stát každý katolický křesťan a křesťanka, když platí k účelům sdružení ročně příspěvek 10 Kč, studující platí 5 Kč.

Další velmi důležité ustanovení je § 11, dle kterého ve všech místech republiky, kde venkovští členové ve větším počtu bydlí, mohou utvořiti místní skupiny. Má-li skupina aspoň 5 členů, schází se k poradám a volí předsedu, který řídí rokování, podává výboru sdružení i výborům pracovních odborů zprávy a návrhy, vybírá a zasílá příspěvky členů a v výborových schůzích může se účastniti hlasem poradním.

Místní skupina může se dáti na valné hromadě zastoupiti voleným delegátem.

K tomu podotýkáme, že nechceme a nebudeme tím zasahovati do působnosti S. S. S.

Činnost sdružení věnována v poslední době otázkám organizačním. Provedena úplná revize starého členstva, nynější členstvo, jehož počet neustále se zvětšuje přihláškami z různých vrstev naší společnosti, skládá se jen z těch, kdož se buď nově přihlásili, anebo členství své obnovili. Je tudíž v zájmu ostatních starších členů sdružení předváceného, aby i oni členství své obnovili.

Přihlášky přijímá shora uvedený sekretariát; zvláštní tiskopisy se nezasílají, stačí dopisnice ovšem s udáním přesných osobních dat a dosavadní činnosti v našem veřejném životě.

Na den 28. září a i dobu pozdější organisuje se zvláštní přednášková akce. Žádáme tudíž všechny, kdož by chtěli 28. září přednášet o významu sv. Václava, aby se bezodkladně přihlásili na uvedenou adresu sekretariátu. Tam možno i obdržeti případně text přednášky.

Dosavadní texty přednášek z různých oborů, o něž jsme svého času různé naše pracovníky požádali a jejichž dojití s díky kvitujeme, vedeme v stálé patrnosti. Přednášek těchto bude použito ihned, jakmile se shromáždí další materiál. Dosud došly přednášky většinou z oboru medicíny. Prosíme touto cestou všechny naše pracovníky, aby i na tuto akci nezapomínali a přednášky i z ostatních oborů zaslali zároveň s prohlášením, zda by byli sami ochotni případně přednášky ty uspořádati.

Přátelské schůzky katolické inteligence v Praze těší se vždy větší a větší pozornosti a navštěvovány jsou i z kruhů venkovských.

Dle došlých nám oznámení konají se takové schůzky již také v Brně, Olomouci a Přerově. Vivant sequentes.

Ve dnech 4., 5. a 6. července 1926 bude uspořádán na počet 20letého trvání Č. L. A. sjezd katolické inteligence a studentstva v Praze, který bude spojen s konferencí slovan-
ských kulturních pracovníků. Přípravný výbor se již ustavil. Program sjezdu bude uveřejněn v příštím čísle.

Schůze ústředního výboru konají se pravidelně každou první středu v měsíci mimo prázdnin. Prvá po prázdninách bude první středu v září.

Listárna sekretariátu. Tímto věstníkem odpovídáme zároveň na řadu dotazů, jež nás došly z různých stran ohledně účelu, činnosti spolku a přijímání členstva a prosíme, aby pro začátek tento způsob odpovídání byl nám prominut.

Zajímavosti.

Američtí katolíci hodlají vystavěti v Číně katolickou universitu, jež bude vedena americkými benediktiny. Superior kláštera sv. Vincence mešká zatím účelem v Pekingu se svými spolupracovníky, aby byl při začátečních pracích. Úkol není nikterak lehký, uvážíme-li, že se jedná o kulturu, umění a filosofii čínskou, které mají býti naplněny duchem křesťanským. Nová universita se bude řídit tradicemi jezuitskými, které jsou v Číně na poli kulturním dosti živé. Universita bude mít pět fakult: teologickou, jež obsáhne i filosofii, filologickou, přírodovědeckou, věd přírodních a historických a konečně technickou. Do pěti let má býti vše hotovo.

*

Týden náboženské etnologie je tentokrát konán počátkem září na universitě Božského Srdce v Miláně. První týden se konal v r. 1911 v Lovani pod patronací kardinála Merciera z iniciativy P. Bouviera S. J., V. Schmidta S. V. D., dvou výborných etnologů. Tehdy bylo přítomno 40 osob. Druhý týden byl r. 1913 rovněž v Lovani. Byla na něm studována pilně psychologie náboženstev, v čemž se hlavně uplatnily zkušenosti misionářů. Válka znemožnila další kongresy, P. Bouvier padl a kongres mohl býti svolán až po válce v Tillburgu v Holandsku 1922 za vedení P. Pinarda S. J. Účastnilo se ho 185 členů. Nynější týden bude studovati historii náboženstev, náboženskou psychologii a etnografii, dále otázku rázu mravního, ideu vykoupení a spasení.

Zvláštním dekretem zřídil J. Sv. Pius XI. novou apoštolskou delegaci pro Indočínu a jmenoval Mgra C. Aiutiho ap. delegátem. Budou mu podřízeny tři vikariáty v Končinčině, v nichž působí misionáři francouzští, mající 195.000 katolíků na 5.000.000 obyv. se třemi malými i jedním velkým seminářem a pak sedm vikariátů tonkinských s milionem katolíků na 12.000.000 obyv. Rovněž jest přivtělena k nové delegaci apoštolská prefektura langsonska, řízená dominikány.

Spisovatel a vědec zvukného jména Henri Joby zemřel ve věku 86 let, činný skoro do poslední chvíle svého života. Jest znám svými studiemi psychologickými a morálními: »L'Instinct et ses rapports avec la vie et l'intelligence«, »L'Imagination«, »L'homme et l'animal«, »Eléments de morale«, »Le crime« a »Le combat contre le crime«. Ale hlavními jeho díly jsou »Psychologie des grands hommes« a pak »Psychologie svatých«, kterou zahájil sbírku životů sva-

tých, do níž ještě nedávno napsal dílo o svaté Te-
rezii.

8. září bude zahájen na universitě Božského
Srdce kurs pro žurnalisty, který jest rovržen na dva
díly. Přednášet bude R. P. Gemelli, Guiseppe dalla
Torre a Guilio Bevilacqua a Eugenio Tosi, známí
a zkušení redaktoři. Kursy jsou pořádány hlavně pro
žurnalisty italské a mají cíl jak teoretické, tak prak-
tické výchovy jejich.

Na své poslední pouti do Svaté Země učinili
»anglikatolíci« oficiální návštěvu patriarchům od-
štěpených východních církví, jerusalemskému a ale-
xandrijskému. Jak jest z toho viděti, měla pouť mi-
mo cíle náboženského i ten, aby byl dán nový
podnět ku propagandě církve pravoslavné s angli-
kánskou. Aby odplatili tuto návštěvu, odebrali se
v těchto dnech oba patriarchové do Londýna, kde
budou účastni slavnosti sedmnáctistého výročí Nicej-
ského koncilu, jež budou konány ve westminster-
ském opatství 29. července.

V Ě D A.

O smysl českých dějin.*)

Pojem »filosofie dějin« v nejširším smyslu zna-
mená dějiny samy v hlavních obrysech, filosofie
českých dějin znamená tudíž stručné, ale obsažné
vyličení hlavních událostí, které udávají směr čes-
kých dějin. Podrobnější rozbor tohoto pojmu zna-
mená různé úvahy o hodnotě poznatků historických,
o dělení dějinného toku, o možnosti dějinných zá-
konů, o poměru individua ke kolektivitě, o jednot-
livých činitelích v dějinách, úvahy o tom, čím ten
onen národ přispěl k všelidským kulturním po-
kladům, v čem je tedy smysl jeho bytí, jeho histo-
rických činů. Nová Rádlůva knížka až na nepatrné
výjimky se nenese směrem těchto nebo podobných
úvah, nýbrž předkládá s velikou bojovností k nové
diskusi Masarykovy »předpoklady« filosofie českých
dějin, jak je vyjádřil v České otázce a v J. Husovi.
Přímým podnětem k ní byl spis J. Hanuše Národní
museum a naše obrození a hojně referáty (viz Ži-
vot, VI. roč.) a interpretace spisu, které značnou
měrou otráslly jedním z hlavních dogmat Masary-
kových o souvislosti našeho národního obrození
s tradicemi reformačními. Rádlůva knížka, která
vyvolala všeobecný zasloužený odpor, pokračuje,
ovšem metodou daleko horší, v Masarykově způ-
sobu filosofování o dějinách, jehož zásadní chybou
byl nerealistický, či lépe nereelní výklad českých
dějin. Kdežto Goll a jeho žáci netroufali si na
konstrukci filosofie českých dějin, poněvadž pra-
covali realisticky v odborně vědeckém smyslu a
poněvadž napřed žádali kriticky zjištěná fakta a
potom teprve úvahy o nich, Masaryk a jeho žáci
vtipně třebas, ale ne odborně vědecky podle své
fantasie sestrojili formuli o smyslu českých dějin
bez dokladů, bez fakt. Masaryk, vyšed na cestu

svého filosofického vývoje od pozitivistického
skepticismu a pessimismu, dospěl k humanitářské
ethice, kterou musil opřít o nějaké náboženské
kredo. A to našel v protestanství, resp. v reformaci,
kterou pak viděl v Husovi, Českých bratřích, v ob-
rození — zkrátka všude. Prof. Pekař ve své kritice
jeho názorů správně mu vytkl veliký rozdíl mezi
humanitou Herderovou a Komenského, který Ma-
saryk přehlédl. To ovšem všechno Rádl přechází
zcela bezohledně. I jemu smysl českých dějin je dán
dobou mezi r. 1400—1620, přijímá opět onen
osudný omyl, který přehlíží dobu katolické instau-
race a vzniku českého státu, dobu restaurační —
tedy období, kdy národ žil plnou intenzitou své
národní osobitosti. Velikou chybu našich historiků
vidí v nedostatečnosti jejich filosofických úvah,
vytýká jim, že usuzují »more zoologico«, zapi-
sují jen události, fakta, sbírají a napichují jednot-
livé »šlechtice-motýlky« a tak dělají historické sbír-
ky. Schází jim výklad vyšších souhrnných pojmů,
obsahu ideí, které hýbají dějinami. Každý by če-
kal, že Rádl podá přesný rozbor složitých pojmů,
jako je reformace, renaissance a tak ulehčí práci
historikům. Leč místo toho podává několik heslo-
vitých frází, které papouškují analytické pokusy
Masarykovy. Diletantskou filosofickou metodu jeho
odsuzoval již Drtina, nyní ji patřičně odsoudil Ferd.
Pelikán v »Národních Listech« ze 7. června 1925.

Doufejme, že i odborníci historikové si posví-
ní na jeho fikslování. Jak je možno mluvit o refor-
maci a hledat v ní Koperníka, moderní názory hos-
podářské (i prvky moderního socialismu!), Keple-
ra, Newtona,* ano i novodobé filosofické úvahy
Lockeovy a Kantovy — to zůstane záhadou prof.
Rádl a jeho vědecké metody. Nevidí vůbec žád-
ných rozdílů mezi reformací husitskou, luterskou,
kalvínskou, českobratrskou, je schopen vedle sebe
rovnocenně postavit vlastenectví Dalimilovo s dneš-
ním národně demokratickým. Moderní české děje-

*) Em. Rádl: O smysl našich dějin. Před-
poklady k diskusi o této otázce. Vydal »Čin« v Praze
1925.

pisectví je metodicky zaostalé, přidržujíc se metody Tomkovy! To přece by dnes nenapsal ani poslední žurnalista. A názory naší doby přenášeti do minulosti — toť anachronism, jehož nesnese ani básnická licence. Posuzovati Rádlovu knížku se stanoviska odborné vědy historické je nemožno, filosofická její nemetodičnost je zřejmá, takže o vědeckém jejím rázu nemůže býti řeči. Některé kapitoly by se hodily za novinářský úvodník, ač i zde by se nepěkně vyjímaly. Jest nejvýše třeba, aby povolání lidé již jednou důtklivě varovali před tímto způsobem vědeckého badání a myšlení, kterým naše oficiální věda jest zatahována do bahna podprůměrnosti. Od universitního profesora může se snad čekat více. Případ Kovářův, zdrcující kritiky Masarykova slovníku naučného a přítomný Rádlův spisek svědčí divně o české vědě a jejích mluvčích — o našich vysokých školách! jpc.

M. R. Faulhaber, Deutsches Ehregefühl und katholisches Gewissen. Mnichov, Dr. Pfeifer. Tímto svazkem zahájena jest sbírka, která má studovati různé problémy, hlavně náboženské doby současné. Kardinál mnichovský jest jistě svým význačným postavením, svou inteligencí a svým rozhledem povolán k řešení těžkých otázek, jakými jsou třeba problémy nacionalismu a internacionalismu a j. Ve dvaceti thesích vykládá scholastickou způsobou revolucionářské nauky, navrhuje protináboženský boj, zastává mezinárodní mír, styky Německa s papežstvím, o právech a povinnostech německých katolíků s hlediska národního i mezinárodního. Nespokojuje se jen studiem poměrů v Německu, nýbrž všimá si i ciziny, hlavně fascistického hnutí, které nabývá dnes dosti velkých rozměrů nejen v Itálii, nýbrž i v cizině. Neodsuzuje fascismus, pokud se nesnižuje ke špatným činům jako Ku Klux Klan bojující proti každému pozitivnímu náboženství, nebo fascism bavorský, který jest čistě racistický a pohanský. Za komunistické revoluce v r. 1919 se neopovážil ani jeden červený gardista znepokojovati ho na jeho cestě z residence biskupské do katedrály, kdežto za Hitlerova puče 1923 se k němu chovalo vojsko nacionalistické tak hrubě, že to budilo pohoršení. Všichni národové mají povinnost sblížit se na poli intelektuálním a vědeckém, ježto duchovní statky jsou všem křesťanům společné. Německý národ má svým postavením ve středu Evropy poslání žítí v míru a dbáti míru se všemi sousedními národy. Nemůžeme odvrhnouti tuto povinnost solidarity. Cílem mezinárodní civilisace není válka, nýbrž mír.

Stejným problémům jest věnováno dílo učeného františkána P. Schlunda: »Neugermanisches Heidentum im heutigen Deutschland«, vydané u téhož

nakladatele. V Německu jest dnes více než kdy jindy ve květu pohanský nacionalism. Přes dvacet sekt propaguje racism, hlásá nacionalism, který stavějí proti náboženství křesťanskému, které jim připadá jako náboženství protiněmecké. Jeden hasatel nového směru dí: »Představte si, že by se narodili před válkou světovou a měli vésti do boje setninu: Herkules, Siegfried, Wolfram von Eschenbach, Goethe nebo Schiller. Všichni by byli s to učiniti tak. Ale Ježíš Kristus, který přinesl zásady svého horského kázání, nikdy. Křesťanství jest věčně náboženstvím zapírání a zřikání. Proto jest křesťanské učení zásadně ateistické.« Hlasatelé nového směru jsou velice výbojni a mají dosti příznivců mezi mocnými tohoto světa. Jediným silným jejich nepřitelem jest katolicism. Odtud to útočení proti němu.

Erasmus katolík.

O Erasmovi bývá šířeno domnění, že jest předchůdcem reformace, že byl nepřitelem papežství a katolicismu a pod. Pierre de Noehac, historik francouzský, se rozepisuje v díle »Erasme en Italie« o této věci a jeho úsudek je trochu jiný a pravdivější. De Noehac dokazuje, že dílo Erasmovo i na nejslabších stránkách jest apologii Krista. Chce vždycky působiti na zlepšení mravů a přivesti inteligenci k opravdovějšímu poznání evangelia. Osobně byl velice zbožný, hlavně uctíval sv. Pavla a pak sv. Jenofetu, k jejíž počtě skládal ódy. Nelze říci na základě studia jeho díla, že by podléhala jeho víra hlubším pochybnostem. Ovšem, kritisoval ostře, někdy s břitkou ironií četné nešvary a zřízení tehdejší, ale hlavně t. zv. novou teologii, která podle jeho úsudku ničila původní víru. Útočil na špatné mnichy i nehodné biskupy. Káral i papeže, vytýkal jim bohatství, vedení války a hlavně těch jeho stránek se dovolávají reformátoři, ač neprávem. Ostatně, nejsou jeho panflety díly teologickými. Ale nikde nedsuzuje papežství jako takové ani neodpírá autority nástupci sv. Petra. Jeho útoky jsou namířeny proti osobě Julia II. Kritika jeho je tím prudčí, čím jest hlubší jeho přesvědčení o nadpřirozeném poslání církve a papežství. O jeho lásce svědčí i to, že litoval svých útoků, když viděl, jak jich ve zlém smyslu reformátoři zneužívají. Jeho korespondence jest v tom ohledu velice výmluvná. Stěžuje si na špatnost rádců papežových, ale projevuje úctu k instituci samé. »Mnoho mocných lidí mne prosilo, piše, abych se spojil s Lutherem. Odpověděl jsem jim, že s ním půjdu, dokud zůstane v jednotě katolické. Žádali mne, abych sepsal vyznání víry. Odvětil jsem, že neznám jiné víry mimo víru katolické Církve.« »Ať mne ohrožují z Německa jakkoliv, budu vždy poslušen jen svého svědomí a nepřidám se k žádné

nové sektě, aniž opustím Řím.« A zůstal věren Římu přes všechna namlouvání němec, kníže a reformátorů. Jeho vliv byl veliký a jest jisto, že svým vystoupením by byl strhl četné humanisty a že by v pro-

testantismu dosáhl veliké slávy. Ale nedopustil se té bezcharakternosti. Znal muže, kteří tehdy řídili katolicism, byl proti nim rozezlen, ale nad ně kladl ideu. De Noehac uvádí četné důkazy k tomu tvrzení.

UMĚNÍ.

České divadlo v roce 1924.

Je snad trochu podivné a do jisté míry přehnané chtít pod výše uvedený titul shrnouti poznatky jen z pražských divadel, a tu většinou jen ze 2 hlavních scén. Uvážíme-li však postavení Prahy v duchovním životě českého národa vůbec a v ohledu divadelním zvláště, nabýváme plného oprávnění při mluvě o divadelnictví pražském mysliti na celé divadlo české. Třebas nutno ocenit plně značnou úroveň a uznáníhodnou snahu provinciálních scén českých i moravských, přece jen obráží se v nich jak co do reprodukce, tak co do repertoiru většinou odlesk, ač trochu individuálně zabarvený, divadelních snah pražských.

Platí to více o činohře, než o opeře. Tu velmi samostatně posice si dobylo zvláště brněnské Národní divadlo pod šéfem opery Neumannem. Bratislavská opera žije příliš ze slávy svého »světového« dirigenta O. Nedbala, ale má velmi dobrý ensemble. Toho hodně postrádá při svém čelném postavení opera Národního divadla, která přičiněním svého šéfa O. Ostrčila se dostala v čelo českého hudebního světa ve smyslu nových pokrokových směrů. Vedle sil mladých, vynikajících uměleckých kvalit, se musí přý brát stále ohled na veterány starého stylu a uvádějících hlasů, při čemž talentovaní pěvci, těžce získaní, se neuplatňují. Není dosud na příklad vůbec vysvětleno, proč tak málo zpíval pan Kubla, a když, tedy v italských libivostech, ač pro Smetanu vhodného pěvce nemáme, nebo p. Plaške. Zákulisní pověsti pak prestýží divadla nikdy neslouží.

České umění scénické však v přítomné době vřocholí nesporně v oboru činoherním. Národní divadlo tu stojí v popředí vývoje, je nejsilnějším a nejčistším výrazem nových našich divadelních snah, je výbojem a programem českého divadla. Přední a hlavní zásluhu o to má jistě vůdce této činohry a tvůrce a zahajovatel nové epochy českého divadelnictví K. H. Hilar. S ním Národní divadlo přestalo býti provinciálním divadlem českým a oficiálním útulkem českého svérázu a postavilo se mezi přední divadla evropská, měříme-li měřítkem uměleckých kvalit. Nutno sice uznati, že značný krok k světovosti učiněn už za Kvapila, ale to byla práce pasivního rázu — otvírání oken bych to nazval — kdežto teď už české divadlo se nejen informuje, ale

též dává a přispívá k reprodukčnímu umění divadelnímu ve Starém světě. Nový svět prozatím respektovat nemusíme. Nejlépe vidíme postavení Kvapilovo v českém světě divadelním, srovnáváme-li jeho scénu — Městské divadlo vinohradské — s Národním divadlem. I tu vidíme vybraný repertoír, znamenité herce, ale není tu té novosti a průbojnosti jako v Národním divadle. Vinohradské divadlo odpovídá více vkusu a chuti průměrného pražského měšťáka. Přes to zůstává velmi platným činitelem českého divadelnictví. Čilé komorní divadlo pražské

Svandovo divadlo na Smíchově — přineslo též v minulé sezoně několik pěkných kladů, ale utrpělo hodně odchodem svého režiséra a dramaturga J. Bora, který se dosud přiměřeně na Vinohradech neuplatnil.

Ted' už zase je skorem zbytečným zmiňovati se v tomto přehledu i o Burianově divadelku »Rokoku«, které přineslo v zimě několik pozoruhodných ukázek umění, jež bych nazval sketchové — něco uprostřed mezi dramatem a kabaretním výstupem neukazuje už zase nám mimo komiku Burianovu nic nového, stejně jako komedie s dosti honosivým původním programem se stáhla na to, že hoví buržoasním choutkám bohaté velkoměstské spodiny. Předměstské scény neznám a soudě dle jejich repertoiru jsem nic nezaměškal.

Národní divadlo přineslo v uplynulém období řadu nových prací původních i cizích. Z domácích autorů největšího úspěchu dosáhl Hilbert svým »Druhým břehem«, z cizích byly pororuhodné práce Shawova »Svatá Johanka«, ukázky z nové tvorby americké, značný rozruch způsobil Soumagnův »Nový Mesiáš«, zaujal značně Pirandello a mnozí jiní, kteří vesměs jsou buď »objevováni«, nebo platí mnoho v moderní současné tvorbě dramatické. Musíme ovšem vynechat řadu kasovních veseloher a zábavných bublinek pro potěšení abonentů a pro dramatické primadóny.

Ve vinohradském divadle z původních prací českých stala se zlatým hřebem sezony Langrova »Periferie«. Divadlo předvedlo nám sice i jiné práce domácích autorů, ale tu vedle průměrných provedlo i bezcenné hříčky. Z cizích dramatiků všímalo si blíže severských, ač nezapomínalo se ani na italské

autory, francouzské a anglické. Ovšem i tu učiněny byly značné koncese veselohrákům, jež suverenně ovládá běžný repertoár francouzský.

Zcela samostatný odstavec by v této úvaze vyžadovalo si i obecnstvo, a velmi zajímavá by byla i kapitola o kritice. Leč v mnohém bych tu musil opakovati, co bylo už na těchto stránkách v minulých číslech psáno a hlubší a pronikavější poznání by vyžadovalo kritického historika celé struktury dnešní české společnosti a nebojácného útočníka na pohodlný řád hníjící hladiny českého veřejného života, ale to už do divadelního přehledu nepatří.

jl.

Henry Baerlain:

Here are dragons. A novel.

Děj celkem bezvýznamný a slabá charakteristika osob. Jediné, co budí zájem o tuto knihu jest, že autor položil celý její děj do Československa krátce před převrácením a v době převratu a snažil se ho oživit scénami velkých politických dění. Úmyslem autorovým bylo zachytiti psychologické ovzduší z této doby, politickou náladu v »Deutschböhmen« a nakresliti obraz poměru československých našich Němců k Čechům. A v tom právě jeví se autor příliš slabým a povrchním pozorovatelem. Jeho povahová líčení pohraničních Němců jsou příliš optimisticky zbarvena, není tu ani nutné politické znalosti k zdůvodnění našeho poměru k Němcům, a hlavně úplně zde chybí porozumění pro náš předpřevratový úporný boj o naše národní bytí či nebytí, celé úsilí národní, veškerá činnost našich buditelů a vůdců jest lacino odbyta několika všeobecnými informativními poznámkami.

A příliš optimisticky, až naivně, líčí autor úsilí našich Němců o irredentu, jež ovšem doposud se jim málo dařila, a jež v jeho knize končí trochu směšným zdětinštěním starého knížete Condorettiho, jenž snaží se udržovati germánský zpupného ducha odboje proti nadvládě těch, kteří byli vždy porobeni. Kniha ta jest pro nás ohromným zklamáním a ač snad nečekáme přílišného porozumění a pochopení našich bytostných národnostních zájmů, přece jen až překvapuje naprostá neznalost našich poměrů, povrchní ironicky úsměvné odbývání celé velké dějinné události, jakou bylo osvobození národa ze stáletého ujařmení pod cizím panstvím.

Děj knihy jest naprosto bezvýznamný, nespadá tu ani na váhu jeho umístění do naší republiky a do rámce velkolepých dějinných převratů. Osoby samy o sobě slabě odlišené; nerozeznáš typického Němce z »Deutschböhmen« od Čecha. Příchod legionářů,

úzkostná nejistota, podivné politické ovzduší, jež tenkrát v předpřevratové a převratové době vládlo ovzduší přeplněné fantastickými povídkami nejružnějšího druhu, to vše na konec zde odbyto směšnou epizodou o »fotbalovém matchi«, jež starý kníže ve své zaslepenosti považuje za výpravu proti staro-úsedlým přirozeným pánům země — Němcům z vesnice Gundersbachu.

Jediné, co opravdu jest zajímavé a ku podivu velmi výstižně charakterisuje celou knihu jako typickou ukázkou neznalosti poměrů a povrchní představy o jiných národech mimo Britů, jest její název *Here are dragons*. — Zde jsou draci. Míňeno zde označení ze starých středověkých map, kde podobně označovali staří geografové a kartografové takovou nějakou nezbadanou »terru incognitu«. Prostě, když krajiny neznali a nevěděli, jak ji označiti vepsali do území na mapě označeného nápisy jako *Here are dragons* nebo zde jsou lvi nebo zde jsou lidožrouti. A to v tehdejší době fantastických bájí a hlavně v době, kdy se lidé jimi plně spokojili a nebadali dále, zcela postačilo.

Jest to ale právě zajímavé charakteristikou pro ostatní evropské národy, kteří tak málo znají o nás, jak malý byl vždy jejich zájem o to, co se děje v ostatní Evropě mimo hranice jejich vlasti. A netýká se tato neznalost snad jen politických otázek, všechno naše umění, naše věda, naše kulturní úsilí, jež jistě tak příliš daleko nestojí za ostatním evropským hnutím kulturním, to vše jest pro ně takovou nezbadanou tajuplnou a báječnou zemí, »Terra incognita« obydlená draky. Ještě cosi jiného skryvá tento název, jak v knize ale pouze velmi slabě naznačeno. Pro Němce jsme skutečnými draky, dle podání pana Baerlaina, jakousi necivilisovanou hordou, stádem nedisciplinovaným, jež teprve od Němců se musí a velmi mnoho a dlouho učit.

Kniha po přečtení nezanechá v nás naprosto žádného dojmu. Jest chabá, nevýrazná a jak již řečeno, v pozorování naprosto povrchní. Zbývá jedině skvělý sloh, jakýsi umírněně ironický spodní tón, jakási povýšená shovívavost silného národa k dětským hádkám a hrám, skoro by se tak dalo říci, nově se rodícího státu. Vše zde končí velmi idylicky a smírně, jako v dětských hrách, kde se děti poškonní a poperou a zítřkem se sejdou k novým hračkám.

A. Opočenská.

Vsevolod Ivanov:

Modravé písčiny.

Sovětský román Vsevoloda Ivanova »Modré písčiny« chtěl býti hrdinským zpěvem, jakýmsi eposem Velké ruské revoluce. Autor, jenž prožil revoluci, jenž v ní žil a pro ni žil, podává nám tu obraz ce-

lého revolučního procesu, a porevolučního ovzduší. Nezdá se, že by se ruská duše byla příliš změnila. Jsou tu zase v nových či lépe řečeno v jiných variantech opakované staré typy, jedněch, kteří jsou zbabělí a podlí vykořisťovatelé a druhých, kteří naivně uvěřili, mysticky založených malých mužůk lpějících na půdě, dělníků a revolucionářů starého Ruska, jak je známe z podání velkých ruských autorů z doby carské. — A snad tehdy jsme našli více slítování a shovívavosti s člověkem vůbec a Rusem zvlášť. Není tu již ideálu a humánního pojetí bíd a hnusu a zotročení lidstva, není tu krvácející bolesti nad duševní bídou, zaostalostí a malostí malého ruského člověka, klamného popy a vykořisťovaného šlechtou, tak zv. inteligenci a vojskem. Jest tu špína, bláto, kaš a hnus, jest tu periferie se všemi neřestmi, se vši oplzlostí scén, se vši zblácnělostí všeho lidského. To nejsou již lidé, tím méně noví lidé, od nichž třeba lidstvu čekati spásy.

A sociologický? Není ani tu nic nového, jen důsledně konsekventně tu přichází jako vždy v dějinách, co přijíti musí a muselo. Po ohromném rozmachu, po velkém, strašlivém, eruptivně prudkém výboji skleslost a reakce. S carstvem padlo též Rusko. A bude potřeba dlouhé doby, strašlivé úsilovné práce hospodářské i kulturní, aby Rusko ožilo. A hlavně nutně bude třeba toho, aby vstoupilo opět ve styk s ostatními kulturními evropskými národy, byť i jejich stará kultura byla považována za přežitou a shnilou. Doposud jest jí třeba a doposud byla ještě vždy oživujícím a regenerujícím živlem.

Má-li býti tento sovětský revoluční román tendenčním a propagačním nebo informačním dílem, obsahem nebo chválou Velké ruské revoluce, pak nejen že se minul cílem, ale působí přímo opačně. Budí nedůvěru k této revoluci, svým rozvířením všech špatných instinktů v lidstvu, svým nespoutaným, silně manášeným tónem, svou zálibou v silách a nehorázných výrazech a roztržštěností stylu. Není tu nového umění, ani obsahově ani formálně. Děj, zabývající se revolucí, jest příliš rozdrobený, není tu epické šíře ani mohutnosti, ztrácí se v detailech, jež se neustále opakují. Výrazová schopnost velmi slabá, není tu odstínů, vše jest neseno stále jedním monotonním rytmem. A postavy. Jsou to zase ty staré postavy ruských románů. Chabé a bezvýrazné šedé postavy ubohých, válející se, skoro bychom řekli, s rozkoší v té špině a blátě, jsou tu popové, chytráctí, ohlupující lidi, jsou tu vydírační krámaři, taškáři, důstojníci, šlechta a ruská polointeligence revoluční, z níž se rekrutovali ruští sovětští vůdcové lidu. A židé ovládající kapitálem Rusko, revoluci a všechno. Jenže není to zladěné v umělecký celek, ja-

ko celá revoluce není a nebyla promyšlena k jednotnému lidskému a sociálnímu cíli. Není tu konstruktivní snahy, jako ji nebylo v celé revoluci. Zbývá nám ohromný úžas, hnus a žal nad tolika promarněnou prací, nad tolika zničenými hodnotami a životy a nedůvěra k tomuto bolševickému ráji. Jen pán se změnil. Lid jest pod knutou zase, jenže pod jinou. Jest zatemněn, jako byl dříve. Jenže stát SSSR se vrací k dennímu evropskému pořádku. Chápe, že není mu možno osamoceně žiti. A snad z tohoto chaosu jak politického tak uměleckého vyroste nové silné a zdravější Rusko. Svět se zrodil z temnot a chaosu. Regeneruje se, jest to dílo věčné tvůrčí síly a jistě i Rusko vyroste a vymaní se z tohoto chmurného a otráveného pološera k světlu. Jistě mine doba teroru pro něho a doufáme a pevně též věříme, my, kteří dnešní Rusko známe tak málo, jen z takovýchto drobtů, jež se naskytne sesbíratí tu i tam, že vrátí se ku kulturní práci a určitému pořádku, disciplinovaných a organisovaných, sociálně uvědomělých lidí. Dnes těžko jest posuzovati poměry, nevykrystalisované ještě vládní formy, poměry státu, jenž se teprve probouzí z těžkých mrákot k novému bytí, státu, jenž neustále jest v přerodu a kvašení, přetváření nejzákladnějších životních forem a zvyklostí, a nového sociálního rozvrstvení. Nesměli bychom věřiti v život a tvořivé síly, kdybychom měli beznadějně pohřbíti tak velký národ, v němž ještě tolik předpokladů k novému tvůrčímu znovuožití.

A. Opočenská.

Vzácná kniha. Toužebně očekávaný český míšálek právě vyšel v překladu člena kláštera emauzského P. Mariana Schallera, náklad. dra A. Podlahy ve prospěch Dědictví svatojanského. Překlad jest velice pečlivý; vhodně jest připojen i text latinský. Úprava knihy jest vzorná: tisk úhledný a zřetelný, formát kapesní, papír velice jemný, takže kniha, ač čítá 776 stran, jest lehounká. Cena vkusně vázané knihy jest pouze 40 Kč. Zasilá se jen proti zaslání obnosu předem (s poštovným 42 Kč), anebo na dobírku (s poštovným 45 Kč). Objednávky přijímá administrace Dědictví svatojanského v Praze IV Hradčany, Vikářská ul. číslo 35.

Veliké dílo »Bible Česká« dokončeno! Právě vyšlým sešitem dovršeno bylo monumentální toto dílo, jež jest chloubou naší náboženské literatury katolické. Jest plodem obdivuhodné práce a veliké obětavosti. Jest žádoucí, aby aspoň nyní zdánně dokončené dílo došlo zaslouženého povšimnutí a bylo hojně kupováno, by aspoň částečně mohl býti kryt veliký náklad, jehož vydání díla za okolností krajně nepříznivých vyžadovalo. Milým překvapením jsou krásné mapy k poslednímu sešitu přiložené, z nichž zvláště veliká barevná mapa Palestiny jest na ten čas největší a nejdokonalejší naší mapou biblickou. Objednávky na Bibli Českou vyřizuje: Administrace Dědictví svatojanského v Praze IV. (Hradčany), Vikářská ul. č. 35.

ROČNÍK VII

ROK 1925

MYŠLENKY O NÁBOŽENSTVÍ, ŽIVOTĚ,
UMĚNÍ A POLITICE

VYDALA

ČESKÁ LIGA AKADEMICKÁ V PRAZE

OBSAH:

Dr. Jaroslav Beneš, Božský Messiáš	81
— Scholastická filosofie kdysi a dnes	134
J. Boura, Slovenská a československá národní škola	179
Jean Carrère, Ty jsi Petr	46
Ant. Černý, Leoš Janáček	253
Ant. Čulík, Církevní poměry na Podkarpatské Rusi	87
Dr. Fr. Dvorník, Cesta k unii	41
— Kapitola z dějin východ. církve	216
Josef Doležal, Popřevratové zráty českého katolicismu	249
— České kněžstvo a jeho podíl na popřevratovém odpadu	286, 337, 361
Dr. Ant. Grivec, Vnitřní oprávněnost Církve	143, 182
D. Quilioffi, Christus heri et hodie ipse et in secula (přel. L. Havel)	130
P. M. Habáň, O. P., Základní myšlenka etiky u sv. Tomáše	201
— Přirozený zákon v člověku	324
R. K. Chesterton, Sv. František z Assisi	209
A. Jakubisiak, Pokrok a skutečnost	281
Fr. Kolář, Umučení Kristovo u mistra třeboňského	308
J. Krlín, Římská otázka a vzrůst papežství	11, 61
— Miloslivé léto	161
— Hromádkova kniha a křesťanství	377
Přeložil: Carrère, Lefebvre.	
D. G. Lefebvre O. S. B., Nejsvětější oběť mešní	303
Dr. Jos. Miklík, C. Ss. R., Biblické kapitoly	163
— Po bludných cestách	293, 327
J. V. Majcé: Přel. Grivec, O církvi.	
A. Novák, Slepý hrdina	52
B. P. D. Dlouhá, Duchu svatý!	373
Jan Pecháček, Novodobé české dějepisectví	331, 373
L. Peřich, O českém studentstvu	262, 300
K. Reban, Skrytý poklad	121
V. Ryfina, Kolektivism a výchova	58
— O pohnutce a jiných problémech v kriminální politice	177, 205, 257
A. Slánský, Cesty, po kterých se k cíli nedojde	321
K. Stránský, Jaroslav Durych jako dramatik	27
P. Suchomel, C. Ss. R., Filosofie XIII. století	90
— Sv. Tomáš Aquinský a Emanuel Kant	241
O. A. Tichý, Per aspera ad astra	16, 103, 171, 221, 264, 297
— U kolébky obnoveného chorálu gregoriánského	140
Dr. J. Vrátný, Lyrická apologie nacionalismu	1
Zeman, Všeobecné pokyny o teorii moderních archeologů. profes. ve výkladu pomníků římských katakomb	236

Co život dal.

Přispívali: L. Peřich, J. Krlín, J. Doležal, J. Pechač, A. Čulík, A. Černý, Dr. Vrátný, B. Benetka.

Politický přehled: Jugoslavie, Itálie, Francie 21, 63, 117, 152, 198, 276. Úsilí o unii 25, 228, 356. Zajímavosti 28, 70, 114, 119, 356, 391. Život je těžký 64. O svátek sv. Václava 65. Naši komunisté 66. Konkordát Jugoslavie 67. Francie a Vatikán 67, 272. Hlinka šedesátníkem 70. Volba amerického presidenta 71. Kříž na Kapitolu 72. Zednáři a francouzská vláda 72. Nový hlad v Rusku 72. Proč nejsou v Praze pravidelné řecko-katol. bohoslužby? 113. O katolické izolaci 114. Katolicism ve Švýcarsku 116. Třetí řád protestantský 117. Rodina 146. Jubileum lateránské basiliky 146. Bytová krise v Rusku 147. Boj o dítě 149. Náboženský boj ve Francii 150. Ostatky Lva XIII. v Lateráně 151. Švýcarsko 153. Pius XI. Francii 153. Katol. učitelé v Německu 153. Asketický týden ve Valadoidu 153. E. Psichari 154. Svatý rok 154. Život český 196. Šedesátiny dra A. Podlahy 177. Katol. v Dánsku 199. Bolševická propaganda 200. List biskupů slovenských 223, 278. Český katol. tisk 226. Pravoslavná církev v Rusku 227. Jiná slova a jiné činy 229. Otázky církevní u nás 229. Místo polemik 274. Drahota a komunisté 275. Tělesná výchova v Orlu 275. Polský konkordát 279. Výročí sv. Václava 279. Ebert zemřel 280. Hnišající rána 318. Zbytečná odpověď 319. Tělesná výchova 320. Idea katol. spolupráce 351. Ke článku Doležalovu 351. Nákaza 352. Tisk 352. Co psátí a co opominouti? 352. Katolicism v Německu 354. Vnitřní vývoj pravoslavné církve 355. Dílo Pia XI v Římě 355. Dvě resoluce 357. Odjezd nuncia Msgra Marmaggiho 383. Malínské konference 384. Reforma volebního práva 387. Kritika ve straně 388. Okurková sezona 389. Kterými obrazy katolíci čeští zdobí své příbytky? 399. Věstník katolické inteligence 399.

Věda.

Ferd. Peroutka: Jací jsme 72. J. Carrère: Le Pape 38, 74. Pourrat: La spiritualité chrétienne 74, 108. Rodiště Husovo 77. Úsilí o unii 77, 230. Slovenská filosofie 78. Různé 79. Akademie sv. Tomáše 107. S. Tomaso d'Aquino, Miscelanea storico-artistica 154. B. Jansen S. J., Wege der Weltweisheit 155. Církev a věda 156. Z dob dávných i blízkých 150. Dr. K. Kazbunda: Pouť Čechů do Moskvy 191. Studie a texty 192. Ze světa vědeckého 192. Akademie Alberta Vel. v Kolíně 192. Otázky sociální a politické 193. Bredholzovy Dějiny Čech a Moravy 231. Sv. Václav Štejskalův 266. M. Pernot: Le Saint Siège 268. Výročí sv. Václava 309. Česká kronika

římského papeže 310. Unionistický kongres v Římě 357. Středověké Quodlibete 358. O smysl českých dějin 392. M. R. Falhaber: Deutsches Ehregefühl und katholisches Gewissen 393. Erasmus katolik 393.

Umění.

J. Durych: Okamžiky z válečných let 30. Barbey d'Aurevilly: Stará milenka 32. Frénot: Poslední dnové císařovy 33. Literatura polská o sv. Vojtěchu 34. D. P. S. 109. Úpadek katol. lit. 110. Malíř Apoštol 111. A. France 112. Divadlo 112, 185, 232, 316, 344, 394. A. Silesius 158. B. Rejnek: Smutek země

159. Lefebvre: Une heure avec 160. Lilie 186. Chesterton: Sv. František 188. Katol. tisk studentský 189. Zajímavosti 190, 240. Correspondance de S. Vincent de Paul 234. Amfiteatrov 235. L. Janáček 238. České rovy 239. Hlas trochu naléhavý 312. Dobrý člověk 312. Chesterton o svém vývoji 314. Sv. Tomáš A. trubadur 315. Několik francouzských děl literárních (Bazin, Champion, Silvestre, Morel, Plessys) 345. Galsworthy 347. Dvě knihy D. P. S. 349. Abbé Lacuria: Život Beethovenův 349. Henri Baerlein: Here are dragons. A novel 395. Vsevolod Ivanov: Modravé písčiny 395. Dvě knihy Dědictví svatojanského 396.

Svatý Tomáš Aquinský

Knihovna Života č. 2.

Cena 30 Kč, na japon. papíru 60 Kč.

Objednávky adresujte

Lad. Kuncíř, Praha VII., Ověnecká 4.

Cyrill Jež, T. J.:

OSOBNÍ BŮH A NÁBOŽENSTVÍ

Vydala Česká liga akademická

Praha II., Panská ul. č. 1.

**Doporučujeme naši inteligenci toto dílo, o kterém
se naše kritika vyjádřila co nejchvalněji, jak ostatně
zasluhuje. Zvláště mladí, kteří jsou zmítáni pochyb-
nostmi, v něm naleznou jasné a správné rozřešení
všech velikých problémů životních.**